প্ৰৱচন কোষ

শ্ৰীপ্ৰিয়দাস তালুকদাৰ

এল ডোৰাডো পাব্লিকেশনচ
শ্ৰীমন্তপুৰ, গুৱাহাটী - ৭৮১ ০৩২

প্ৰৱচন কোষ

শ্ৰী প্ৰিয়দাস তালুকদাৰ

এল ডোৰাডো পাব্লিকেশনচ

শ্ৰীমন্তপুৰ, গুৱাহাটী-৭৮১০৩২

Pravachan Kosh Collected by Priyadas Talukdar Digboi Published by Srimati Gul Pathak Guwahati

Pravachan Kosh digitized by Jaysankar Das Talukdar

প্ৰকাশক ঃ

এল ডোৰাডো পাব্লিকেশনচ
শ্ৰীমন্তপুৰ, গুৱাহাটী – ৭৮১০৩২

ৰচনা কাল ঃ ১৯৯১ চন।

প্ৰথম প্ৰকাশ

১৫ আগষ্ট, ১৯৯৪ চন
প্ৰকাশিকাৰ দ্বাৰা স্বত্ব সংৰক্ষিত

মূল্য – ৬০ টকা

মুদ্ৰক ঃ

আৰ্ট প্ৰিণ্টাৰ্চ এণ্ড ষ্টেচনাৰ্চ
এ.টি ৰোড গুৱাহাটী – ৭৮১০০১

পাতনি

প্ৰৱচন সমূহ কেবাখনো পুথি, বিশেষ বিশেষ ব্যক্তি আৰু বাতৰি কাকতৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰা হৈছে। ইয়াত সংগৃহীত প্ৰৱচনবোৰৰ উপৰিও গাঁৱে-ভূঞে আৰু বহু প্ৰৱচন সিঁচৰিত হৈ আছে। ভিন ভিন ৰকমে প্ৰৱচনবোৰ কোৱা শুনা যায়। সেই সকলোবোৰৰ সংগ্ৰহ এজন বা দুজন ব্যক্তিয়ে কৰিব নোৱাৰে। অসম সাহিত্য সভাৰ শাখা সমূহে এই কাম সহজে কৰিব পাৰে। তেনে কৰিলে ই এখন অসমীয়া ভাষাৰ আপুৰুগীয়া সম্পত্তি হ'ব।

ছপাখানাৰ বাবে যুগুতোৱাত শ্ৰীমতী জবা তালুকদাৰ, ৰুকেয়া বেগম, ফাৰহীনা বেগম, দীপালি দাস আৰু শ্ৰীমান সদানন্দ দাসৰ সহায় লোৱা হৈছে। তেওঁলোকৰ ওচৰত আমি কৃতজ্ঞ।

অৱশেষত শ্ৰীমতী গুল পাঠকে ছপা কৰি দিয়াৰ দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰাত আমি বৰ সুখী হৈছো।

শ্ৰী প্ৰিয়দাস তালুকদাৰ
ডিগবৈ

প্ৰকাশিকাৰ একাষাৰ

অসমীয়া ভাষাৰ একনিষ্ঠ সাধক মোৰ দেউতা স্বৰ্গীয় প্ৰিয়দাস তালুকদাৰৰ কেইবাখনো কিতাপ তেখেতৰ জীৱিত কালত ইতিমধ্যে প্ৰকাশ হৈ গৈছে। প্ৰকাশকৰ অভাৱত এই প্ৰৱচন পুথিখন বহুদিন পৰি থকাত অৱশেষত প্ৰকাশৰ দায়িত্ব লৈ পুথিখন প্ৰেছত দিয়া হ'ল। কিতাপখনৰ ছপাৰ কাম প্ৰায় শেষ হওঁতেই দেউতা যোৱা ১০ জুন, ১৯৯৪ চনত ইহ সংসাৰৰ পৰা বিদায় ল'লে। সম্পূৰ্ণকৈ কিতাপখন ছপা কৰি দেউতাক জীৱিত কালত দেখুৱাব নোৱাৰাত আমি অতি দুঃখিত।
প্ৰকাশিকাৰ কিবা ভুল ভ্ৰান্তি থাকিলে সুধীজনে আঙুলিয়াই দেখুৱালে আনন্দিত হ'ম। পাঠক সমাজে কিতাপখন আকোঁৱালি লব বুলি আমাৰ বিশ্বাস থাকিল।

গুৱাহাটী ১০ জুলাই, ১৯৯৪ চন **শ্ৰীমতী গুল পাঠক**

উচৰ্গা

নিভাজ অসমীয়া ভাষাপ্ৰেমী প্ৰত্যেক শিক্ষাৰ্থীৰ হাতত

ডিগবৈ
১০ মাৰ্চ '৯৩

শ্ৰী প্ৰিয়দাস তালুকদাৰ

অৱতৰণিকা

প্ৰৱচন কোষ
আৰু সাহিত্যিক প্ৰিয়দাস তালুকদাৰৰ সম্পৰ্কত

পৃথিৱীৰ বিভিন্ন সমৃদ্ধ ভাষা সমূহলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে, পূৰ্বসূৰী মৌখিক সাহিত্যই এই ভাষা সমূহত মৰ্য্যাদাপূৰ্ণ স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। কিছুমান ভাষাত এনে লোক সাহিত্য সংখ্যাত তাকৰ, আৰু কিছুমানত সৰহ। পৃথিৱীৰ প্ৰখ্যাত ভাষা সাহিত্যত – যেনে গ্ৰীক, জাৰ্মান, লেটিন, আস্হেীয়, আৰ্মেনীয়, শ্লাৱীয়, চীনা আদি ভাষাৰ যিবিলাক প্ৰাচীন নিদৰ্শন আমাৰ হাতত আছে, - তাতো পোৱা যায় মৌখিক লোক-সাহিত্যৰ সম্ভেদ। সমগ্ৰ ভাষা সাহিত্যৰ ধাৰাত দৃষ্টিপাত কৰিলে মৌখিক সাহিত্যৰ অন্তৰ্গত বিবিধ ধাৰাৰ ৰূপ দেখিবলৈ পোৱা যায়। ভাৰতীয় আৰ্যভাষাসমূহ ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়।

মৌখিক সাহিত্যই – লোক সাহিত্যৰূপ গঢ় লৈ পিচত লিখিত আকাৰলৈ গতি কৰে। ইণ্ডো-ইউৰোপীয় ভাষা গোষ্ঠীক বিশ্বৰ বৃহত্তম ভাষা বুলি কোৱা হয়। এই গোষ্ঠীৰ সংস্কৃত ভাষাৰ প্ৰাচীনতম নিদৰ্শন ঋক বেদৰ সূক্ত সমূহো আদিতে মৌখিক সাহিত্যৰ পৰ্য্যায়তে ঠন ধৰি উঠিছিল। বহুকাল পিচতহে ইয়াৰ লিখিত ৰূপ হয়। পণ্ডিতসকলে ঋকবেদৰ ৰচনা খৃষ্টপূৰ্ব আঢ়ৈ হাজাৰ বছৰৰ বুলি কয়। অৱশ্যে সূক্তসমূহ বিশেষ শ্ৰেণীৰ ঋষি মুনিৰ মাজতে আৱদ্ধ আছিল। এই সুক্তসমূহ পৰি থকা জন সাহিত্যৰ পৰ্য্যায়ৰ নহয় যদিও - ঋকবেদৰ ক্ষেত্ৰত এই পৰ্য্যায় যেতিয়া, আন পৰ্য্যায়ৰ লোকসাহিত্যৰতো কথায়ে নাই। সময়ৰ অগ্ৰগতিত সাহিত্যই এই দৰেই উৎকৰ্ষ লাভ কৰিছে।

এইদৰে পৃথিৱীৰ সকলো জাতিৰ লিখিত ৰূপ পোৱাৰ আগতে মৌখিক গীত-মাত, প্ৰৱচন আৰু সাধুকথা থকাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায়।

এনে আধাৰতে আমাৰ অসমীয়া লোক বা জন সাহিত্যত (১) লোকগীত, (২) ফকৰা-যোজনা আৰু প্ৰবচন (৩) সাধুকথা পোৱা হয়।

ফকৰা যোজনা প্ৰবচনত সাংসাৰিক অভিজ্ঞতাযুক্ত নীতি, বিভিন্ন কালৰ জীৱন-চৰ্চা আৰু আদৰ্শবাদ, জাতিৰ মনস্তত্ব, আচাৰ-ব্যৱহাৰ আৰু সময়ে সময়ে সমালোচনাও প্ৰতিফলিত হয়। প্ৰবচন-প্ৰবাদ বাক্য হ'ল বহুজনৰ জীৱন অভিজ্ঞতাৰ যেন সমাহাৰ। আৰু ফকৰাবোৰ ?- ফকৰাবোৰ সাধাৰণতে গূঢ়াৰ্থক, বক্তব্যৰ আঁৰত থাকে একোটা নিগূঢ় অৰ্থ। কেতিয়াবা ভকতীয়া অৰ্থও থাকে। হিন্দী ভাষাৰ 'ফক্কৰ' শব্দৰ পৰা অসমীয়াত 'ফকৰ' আৰু ফকৰৰ ৰসসিক্ত কথাই ফকৰা বুলি শ্ৰীযুত তালুকদাৰে অনুমান কৰে। যোজনাত এফাকি মূল কথাত আন এফাকি যোগ কৰি দিয়া হয়-যাৰ অৰ্থ নাথাকিবও পাৰে।

অসমীয়া সাহিত্যৰ ফকৰা-যোজনা প্ৰবাদ-প্ৰবচন আদিত বুৰঞ্জীৰ আচোৱা পোৱা হয়।

লোকসাহিত্যত ফকৰা-যোজনা আৰু প্ৰবচনক কেৱল প্ৰবচন বুলি ইয়াৰ প্ৰকাশ ভঙ্গিমা অৰ্থৰ ফালৰ পৰা ছটা ভাগত ভাগ কৰা হৈছে- ফকৰা, যোজনা, পটন্তৰ বা দৃষ্টান্ত, বচন বা ভনিতা, নীতিবচন আৰু বাণী।

সময়ৰ বিবৰ্তনত সোণ-চেকুৰা হৈ পৰা ডাকৰ বচন হৈ পৰিছে প্ৰবাদ বাক্য। এনে ক্ষেত্ৰত প্ৰবাদ প্ৰবচন, পটন্তৰৰ একাংশ ডাকৰ বচনেও সামৰি লৈছে।

প্ৰবাদ-প্ৰবচন ফকৰা-যোজনা সৃষ্ট ৰূপ অসমীয়া ভাষাত অপৰিমেয়। কম শব্দ অথচ গধূৰ ভাৱ আৰু বহল অৰ্থ প্ৰকাশক হৈ পৰে। প্ৰবাদ-প্ৰবচন, ফকৰা-যোজনাৰে প্ৰাক বৈষ্ণৱ যুগৰ মাধৱ কন্দলি, বৈষ্ণৱ যুগ, বুৰঞ্জী সাহিত্য, কথা গুৰু-চৰিতত প্ৰয়োগ হোৱা সুন্দৰ নিদৰ্শন আছে। সেইবোৰে অসমীয়া ভাষাৰ শৈলী কৰি তুলিছে সুন্দৰ।

শ্ৰম আৰু নিষ্ঠাৰে সাগৰ তলিৰ এনে মণি মুকুতা সংগ্ৰহ কৰি আৰু তাৰ যথাযথ ব্যাখ্যা দাঙি ধৰি অসমীয়া ভাষা সাহিত্যলৈ এক অমূল্য অৱদান আগবঢ়াইছে সু-সাহিত্যিক শ্ৰী প্ৰিয়দাস তালুকদাৰদেৱে। সংগ্ৰহত তেখেতৰ দৃষ্টি আমাৰ পুৰাতন ধাৰাৰ পৰাই আছে-

''আপনা মাসে হৰিণা বৈৰী।''
''হৰিণৰ মঙহেই বৈৰী।'' (অসমীয়া)
যদৃশ্য ৱলতে ''বীজং তান্দিসং হৰতে ফলং (সং)
'যেনে ৰুবা তেনে পাবা।' (অসমীয়া)

হাৰে হিমজুৰে অসমীয়া হৈ পৰা - 'নাই পো গোঁফে নাই পো মুখে' - 'দূৰৰ পৰ্বত শুৱনী' অথবা 'দূৰৰ পৰ্বত ৰাতিৰ জুই, তাক নেখেদি থাকিবা শুই'তো সংস্কৃতীয়া গোন্ধ দেখুৱাই দিছে।

যোজনাৰ সুন্দৰ অৰ্থ, সুন্দৰ মনৰ ভাব প্ৰকাশক- 'আহক বাৰিষা কাটক পাত, ৰৈ যা ভিনিহী, খাই যা ভাত'ও এৰা নাই তেখেতে। বুৰঞ্জীৰ আঁচোৰ থকা 'হয় গুৱাহাটী, নহয় ৰঙামাটি' 'গড়গঞা কটাৰীৰ' কথাও কৈছে।

অসমীয়া প্ৰবাদ-পটন্তৰ, ফকৰা-যোজনাৰ পটভূমি অসমীয়া গ্ৰাম্যসমাজ। গ্ৰাম্য জীৱনৰ কৃষিজীৱী ৰূপ কন্দলীৰ ৰামায়ণ, আন বৈষ্ণৱী সাহিত্য আদিতো আছে।

সময় আঁতৰি নোযোৱা, ওজাপালিৰ ব্যাহৰ ওজাই অমৃত মন্থনৰ পদ গাওঁতে ডাইনা পালিয়ে উপযুক্ত ঠাইত দৃষ্টান মাতি হাঁহিৰ ৰহঘৰা তোলাৰ কথা শ্ৰীযুত তালুকদাৰে কৈছে। গাই, পোৱালি, খিৰাওঁতা আৰু গাখীৰৰ গ্ৰাম্য বৰ্ণনা দি ৰহঘৰা তোল শ্লোক হ'ল –

অথালি পোকৰ পথালি পোকৰ
আঠুত পোকৰ মাটিত পোকৰ
চাৰি পোকৰৰ জকৰ মকৰ,
অমৃত সৰে টপৰ টপৰ।।

প্ৰৱচন শ্ৰীযুত তালুকদাৰৰ সুন্দৰ সংগ্ৰহ। অভিধানিক ৰূপত ব্যাখ্যা কৰি গৈছে ন-পুৰণি সংগৃহীত প্ৰবচনবোৰ। 'অ'ত আৰম্ভ কৰিছে - 'অ বুলিব নোৱাৰে, ৰত্নাৱলী পঢ়ে, অকৰাই মৈত উঠা, অচিন কাঠৰ ঠোৰা নলগোৱা, অতিদৰ্পে হতলঙ্কা, অল্প বিদ্যা ভয়ঙ্কৰী আদিৰো এইবোৰ অসমীয়াৰ হাড়ে হিমজুৰে সোমাই থকা চিৰ চিনাকি প্ৰবচন।

প্ৰবচন কৌতুকপূৰ্ণ, কিন্তু অৰ্থবহ, - আপদত মিত্ৰ চিনি, যুদ্ধত চিনি বীৰ
দুখৰ দিনত ভাৰ্য্যা চিনি থিৰ নে অথিৰ।

কচু হ'লে খজুৱায়
শাহু হ'লে নচুৱায়।
মহন্তৰ চিন মাহনিত
বুঢ়া গৰুৰ চিন ঘাঁহনিত।
হেপাই আনিলে তিৰী।
বোন্দাই হ'ল ওপৰতে গিৰী।

ৰসঘৰা যেন অৰ্থৰ ভাঙনি অনা অসমীয়াক ব্যাখ্যা ক'ব লাগিব। এনে ঐতিহ্য অসমীয়া ভাষাত আছে দেধাৰ। প্ৰবচনত বাণী যেন অৰ্থৰ উপদেশো আছে।

ঋণৰ শেষ, ব্যাধিৰ ৰেশ
ইয়াৰ নাৰাখিবা লেশ।

'অ'ৰ পৰা সংগ্ৰহিত 'ক্ষ'লৈ পৰিৱেশন কৰিছে শ্ৰীযুত তালুকদাৰে। 'ক্ষ'ত সমাপ্তি কৰিছে আমাৰ সৰ্বপৰিচিত প্ৰবাদ বচনেৰে 'ক্ষন্তেকৰ ভোজ খাওঁতা নাই।'

পুথিখনত সৰ্বশেষ স্পৰ্শ দি সংগ্ৰহ-পৰিৱেশন তথা মুকলি ব্যাখ্যা ডাঙি ধৰিছে। ফকৰা-যোজনা প্ৰবাদ প্ৰবচন পটন্তৰ আদিৰ বিষয়ে সুন্দৰ আলোচনাও কৰিছে। পৰিৱেশন তথা আলোচনা সমৃদ্ধ 'প্ৰবচন' অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যত এক সুন্দৰ সংযোজন হৈছে। আমি অভিনন্দন জ্ঞাপন কৰিলো।

প্ৰবাদ-পটন্তৰ সাঁথৰ-ফকৰাৰ চৰ্চা অসমীয়া সাহিত্যত পুৰণি। পুৰণি পৰম্পৰাৰ ইতিবৃত্তত ভদ্ৰসেন বৰাৰ 'ৰামচৰিত' (১৮৯৯) আৰু গোলাপ চন্দ্ৰ দাসৰ 'অসমীয়া' পটন্তৰ মালা' (১৯০০) উল্লেখযোগ্য। ইয়াৰ পিচৰ উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ হ'ল কান্তিৰাম বুঢ়াভকতৰ 'সাধুকথা চৰিত্ৰ' (১৯১৩), হলিৰাম মহন্ত ঠাকুৰৰ 'ফকৰাৰ পুথি আৰু পৰমাৰ্থ তত্ত্ব', প্ৰসন্ন চন্দ্ৰ বৰুৱাৰ 'ফকৰা পটন্তৰ মালা' (১৯২৯), শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ দাসৰ 'যোজনা' (১৯৪১), ইন্দ্ৰনাৰায়ণ বড়াৰ 'অসমীয়া প্ৰবচন' (১৯৪৩), এজেঞ্চি কোম্পানীৰ 'ডাক চৰিত্ৰ' (১৯৪৪), .ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ 'ৰহৰহী' (১৯৪৮), হৰেন্দ্ৰ নাথ শৰ্মাৰ 'অসমীয়া বচনভঙ্গী' (১৯৬৫) দণ্ডীৰাম দত্তৰ 'সাঁথৰ, ফকৰা যোজনা' (১৯৬১-১৯৭৩), হেমেন্দ্ৰ নাথ ভট্টাচাৰ্য্যৰ 'ফকৰা-যোজনা (১৯৬৩), সৰ্বেৰ্বশ্বৰ ৰাজগুৰুৰ 'অসমীয়া প্ৰবাস' (১৯৭২), হেমৰথ বৰ্মনৰ 'সম্পূৰ্ণ ডাকৰ বচন' (১৯৭৭), নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মাৰ 'ডাক প্ৰবচন' (১৯৮৭) আৰু সৰ্বেৰ্বশ্বৰ ৰাজগুৰুৰ 'হেয়ালিৰ ছন্দ' (১৯৮৮)।

প্ৰসঙ্গক্ৰমে প্ৰবাদ-পটন্তৰ ফকৰা-যোজনাৰ লগতে অসমীয়া জতুৱা ঠাঁচ বা খণ্ডবাক্যৰ কথাও আহি পৰে। জতুৱা ঠাঁচ বা খণ্ডবাক্যৰ সংগ্ৰহ কম হৈছে । অসমীয়া খণ্ডবাক্যৰ সৰ্ববপ্ৰথম সংকলনটো শ্ৰীমতী এইচ, বি, কটুৰৰ সম্পাদনাত প্ৰকাশ পায়। ক্ষুদ্ৰ আকাৰৰ এই পুথিখন হ'ল – Phrases in English and Assamese | খণ্ডবাক্যৰ বাহিৰে যোজনা-পটন্তৰৰো সন্নিবেশিত হৈছে। দ্বিতীয় সংকলন প্ৰকাশ পায় আৰ. গৰ্ডনৰ সম্পাদনত – Some Assamese Proverbs | এইখনতো প্ৰবাদ-প্ৰবচনৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছিল।

ইয়াতে আন দুখনি পুথি উল্লেখনীয় পুথি হ'ল বেনুধৰ ৰাজখোৱাৰ 'অসমীয়া খণ্ডবাক্য', চন্দ্ৰধৰ বৰুৱাৰ 'ৰত্নকোষ'। এইবোৰতো খণ্ডবাক্য আৰু জতুৱা ঠাঁচৰ সংখ্যা কম। ৰাজখোৱাৰ অসমীয়াৰ খণ্ডবাক্যৰ ভিতৰত আটাইবোৰকে সামৰি লোৱা যায়।

শ্ৰী তালুকদাৰেও এই প্ৰচেষ্টাত সফলকাম আৰু কৃতীমান বুলি দাবী কৰিব পাৰে। এই সফলকাম আৰু কৃতীমান বুলি দাবী কৰিব পাৰে। এই সফলতাৰ বাহিৰেও অসমীয়া সাহিত্য আৰু ভাষাত এগৰাকী খ্যাতিমন্ত লোক বুলি পৰিগণিত হৈছে। তেখেতৰ 'অসমীয়া ভাষা বোধিকা' (ব্যাকৰণ), 'উচ্চমান অসমীয়া ভাষা বোধিকা' উল্লেখযোগ্য ব্যাকৰণ। তেখেত এজন অৱসৰপ্ৰাপ্ত আদৰ্শ শিক্ষক। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ উপযোগী 'আদৰ্শ' চিঠি আৰু ৰচনা (পাঠ্য), 'বুনিয়াদী অঙ্ক শিক্ষা', 'লিপিকা' (হস্তলিপি) আদিও প্ৰণয়ন কৰিছে।

শ্ৰীযুত তালুকদাৰ এগৰাকী আশাশুধীয়া শিশু সাহিত্যিক। প্ৰকাশিত পুথিসমূহ হ'ল – কিচিঙৰ পয়মাল, পশুৰ পঞ্চশীল, বহাগীৰ বিয়া (গীতি নাটিকা), ৰুণজুন(পৰ্বত ভৈয়াম সম্প্ৰীতিসূচক নাটক, দেশৰমান মৰমী নাই (দ্ৰুতপাঠ্য), অসম দেশৰ বিষম কথা (দ্ৰুতপাঠ্য)। পখীৰ ৰজা আৰু মিতিৰালিৰ পৰিণাম (দুয়োখন শিশু পাঠ্য) শ্ৰীযুত তালুকদাৰৰ অপ্ৰকাশিত পুথিৰ ভিতৰত আছে 'সাগৰৰ কথা' 'মহিয়সী নাৰী', 'বাক্যবিধান'।

সাহিত্যিক তালুকদাৰ অসম চৰকাৰৰ সাহিত্যিক পেঞ্চনাৰ। ১৯২৯ চনৰ পৰা অসম সাহিত্য সভাৰ লগত তেখেতৰ সম্পৰ্ক পুৰণি। ১৯২৯ চনত যোৰহাট সাহিত্য সভাত তেখেত আছিল স্বেচ্ছাসেৱক। ১৯৩৫ চনত বৰদিনৰ বন্ধত বেণুধৰ ৰাজখোৱাৰ সভাপতিত্বত প্ৰথম ডিগবৈ সাহিত্য সভাৰ মুকলি অধিৱেশনৰ প্ৰৱন্ধক। ১৯৩৭ চনত স্থাপিত ডিগবৈ সাহিত্য সভাৰ মুকলি অধিৱেশনৰ প্ৰৱন্ধক। ১৯৩৭ চনত স্থাপিত ডিগবৈ সাহিত্য সেৱা সমিতিৰ প্ৰতিষ্ঠাপক সম্পাদক। ১৯২৫ চনত আৰম্ভ হোৱা জিৰণি চ'ৰাৰ প্ৰতিষ্ঠাপক সভাপতি। ১৯৬৪ চনত অসম সাহিত্য সভাৰ ডিগবৈ অধিৱেশনৰ অভ্যৰ্থনা সমিতিৰ সম্পাদক। ১৯৬৫ চনৰ ২০ জুনত প্ৰতিষ্ঠিত ডিব্ৰুগড় জিলা সাহিত্য পৰিষদৰ প্ৰথম সভাপতি (এয়া অসমত জিলাভিত্তিত গঠিত প্ৰথম সাহিত্য সভা।) অসম সাহিত্য সভাৰ ডুমডুমা অধিৱেশনত (১৯৮৯) তেখেত স্মৃতিগ্ৰন্থ উন্মোচক আৰু শিৱসাগৰ অধিৱেশনত (১৯৯৩) শ্বহীদ তৰ্পকৰ সন্মান দিয়া হয়। ডিগবৈ সাহিত্য সেৱা সমিতি আৰু বৰপেটা জিলা সাহিত্য সভাই তেখেতক 'সম্বৰ্দ্ধনা' জনাইছে।

শিক্ষাবিদ সাহিত্যিক তালুকদাৰ একালত নাট্যকাৰো আছিল। যৌৱনৰ প্ৰাৰম্ভণিত বৰবৰুৱা, বহৰী, ডিগবৈ আদিত নাট্যাভিনয়ত অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল।

শিক্ষা সম্প্ৰসাৰণতো এখেতৰ অৰদান আছে। ডিগবৈ সাহিত্য সেৱা সমিতিৰ উদ্যোগত বাপাপুং, ৩নং গোলাই আদিত প্ৰাথমিক বিদ্যালয় স্থাপনত অংশ গ্ৰহণ কৰে। সৌমাৰ উচ্চতৰ মাধ্যমিকৰ প্ৰতিষ্ঠাপক সম্পাদক হোৱাৰ উপৰি, ডিগবৈ কলেজ পৰিচালনাত, বালভৱন, শিশু নিকেতন আদিৰ লগত সক্ৰিয় সহযোগ উল্লেখযোগ্য। জীৱনৰ এই বিয়লি বেলাতো ডিগবৈ, তিনিচুকীয়া জিলা, অবিভক্ত ডিব্ৰুগড় জিলাৰ সাহিত্য-সংস্কৃতি তথা ডিগবৈৰ শিক্ষাজগতত ওতঃপ্ৰোতঃভাৱে জড়িত হৈ আছে।

জন্ম তেখেতৰ ১৯১০ চনৰ ১৩ এপ্ৰিল - অৰ্থাৎ ৩১ চ'ত। বিহুৰ সংক্ৰান্তি। জন্মস্থান পুৰণি কামৰূপ বৰ্তমান বৰপেটা জিলাৰ ঐতিহ্যমণ্ডিত বহৰী। এই বহৰীতে মহামহোপধ্যায় পুৰুষোত্তম বিদ্যাবাগীশ জন্মিছিল, আৰু মধ্যযুগৰ বৈষ্ণৱ আন্দোলনত মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীহৰিদেৱে প্ৰথমখন সত্ৰ পাতিছিল।

শ্ৰীযুত তালুকদাৰে বহৰী মজলীয়া স্কুল পাছ কৰি ১৯৩১ চনত নৰ্মাল পাছ কৰে। ১৯৩৬ চনত এটি বিখ্যাত পৰিয়ালৰ অপেশ্বৰী দাসৰ লগত শুভবিবাহ হয়। দুখৰ কথা, ১৯৯৩ চনৰ বহাগ মাহত তালুকদাৰ দেৱৰ পত্নী বিয়োগ ঘটে। নিজস্ব গৰিমাৰে জিলিকি থকা চাৰিপুত্ৰ, বোৱাৰী, নাতি-নাতিনীৰে পৰিবেষ্টিত হৈ আছে তেখেত।

শ্ৰীযুত তালুকদাৰ আজীৱন শিক্ষাব্ৰতী। শিক্ষকতাৰে কৰ্মজীৱন পাতনি মেলে ১৯৩১ চনত বৰবৰুৱা মাইনৰ স্কুলত। ১৯৩৪ চনত ডিব্ৰুগড় মাদ্ৰাচাত, আৰু তাৰ পিচত ১৯৩৫ চনত ডিগবৈৰ তেল কোম্পানীৰ মাইনৰ স্কুলত যোগদান। অসম তেল কোম্পানীৰ বিভিন্ন স্কুলত শিক্ষকতা কৰি ১৯৭২ চনত অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। উল্লেখযোগ্য ডিগবৈৰ তেল কোম্পানীত কাম কৰা কেবাজনেও অসমৰ সাহিত্য-সংস্কৃতি আৰু জাতীয় জীৱনত উল্লেখযোগ্য ব্যক্তি হৈ আছে।

শ্ৰীযুত তালুকদাৰ সহজ-সৰল লোক। প্ৰচাৰবিমুখো। তেখেতৰ পৰিচয় লিখোঁতেও সংযমেৰে লিখিব লগা হৈছে।

এয়া আগকথা তেখেতৰ 'প্ৰবচনৰ' সম্পৰ্কতহে। অকপটে মই স্বীকাৰ কৰোঁ, ইয়াৰ যোগ্যজন মই নহয়। বাধ্যত পৰিহে, সিও সংযমেৰে, লিখিব লগা হৈছে। মোৰ পাণ্ডিত্য নাই, আৰু তেখেতৰ তুলনাত বয়স ? বয়স হৈও হোৱা নাই তেখেতৰ সমুখত ! তেখেতৰ প্ৰবচনৰ উক্তিৰে সামৰণি মাৰোঁ, দোষ নধৰিব-

'দানৰ গৰুৰ দাঁত নাচাবা,
বাঘ চাব নালাগে বিড়ালীকে চাবা।'

ডুমডুমা মহাবিদ্যালয়
১৮/৭/৯৩ ৰবীন চৌধুৰী

প্ৰৱচন

থূল-মূল কথা

জন জীৱনৰ অভিজ্ঞতাত কিছুমান সাৰুৱা অৰ্থপূৰ্ণ নীতি-ধৰ্মমূলক মূল্যৱান কথাৰ উদ্ভৱ হয়। সেইবোৰকে প্ৰৱচন বোলা হয়। ‘প্ৰৱচন’ শব্দৰ অৰ্থ প্ৰকৃষ্ট বা উৎকৃষ্ট বচন। কথাবোৰ চুটি, চুটি কিন্তু অৰ্থ গধুৰ; কিছুমানৰ অৰ্থৰ ব্যাপকতা ব্যাখ্যা কৰিবলগীয়া।

এইবোৰ কোনে কেতিয়া সৃষ্টি কৰিছে, কেতিয়াৰ পৰা সৃষ্টি হবলৈ আৰম্ভ কৰিছে কোৱা টান। অনুমান কৰিব পাৰি জীৱন-যাপনৰ বাবে কৰা অভিজ্ঞতাৰে এইবোৰৰ সৃষ্টি হৈছে। অনাখৰী লোকেই প্ৰধানকৈ এইবোৰৰ সৃষ্টিকাৰী। তেওঁলোকৰ জ্ঞান-গৰিমাৰ কথা ইয়াত খুন্দ খাই আছে। সমাজ সংগঠন আৰু কৰ্ম বিস্তৃতি ঘটাৰ লগে লগে মানুহৰ অভিজ্ঞতা বাঢ়িছে , লগে লগে প্ৰৱচনৰ সংখ্যাও বৃদ্ধি পাইছে। সময়ৰ মৌখিক সাহিত্য হিচাবে কথাৰ লাচত অৰ্থাৎ কথা অৰ্থপূৰ্ণ, শুৱলা কৰিবলৈ এইবোৰ ব্যৱহাৰ হৈছিল। গ্ৰাম্য পৰিৱেশত এতিয়াও এইবোৰৰ বহুল প্ৰচলন আছে। সেইবোৰকে এতিয়া লিখিত সাহিত্যত সুমুৱাই লোৱা হৈছে, তাৰ সুন্দৰ প্ৰতিফলন ঘটোৱা হৈছে। প্ৰৱচনৰ সংখ্যা অলেখ।

পৃথিৱীৰ সকলো দেশতে প্ৰায় সকলো ভাষাতে কম বেছি পৰিমাণে এনেবোৰ কথা আছে। ৰহন লগাই কথা কবলৈ, ৰসাল সাহিত্য তৈয়াৰ কৰিবলৈ প্ৰৱচনবোৰৰ ব্যৱহাৰ অপৰিহাৰ্য্য। এইবোৰে ভাষাৰ স্বকীয়তা ৰক্ষা কৰে, সাহিত্যৰ সৌষ্ঠৱ বৃদ্ধি কৰে। সৰহভাগপ্ৰৱচন সাৱলীল, অৰ্থ সম্পূৰ্ণ। পদ্য আৰু গদ্য উভয়তে এইবোৰৰ ব্যৱহাৰ হয়।

প্ৰৱচনবোৰক প্ৰকাশ ভঙ্গিমা আৰু অৰ্থৰ ফালৰপৰা ছটা ভাগত ভাগ কৰা হয়। যেনে – (১) ফকৰা, (২) যোজনা, (৩) পটন্তৰ বা দৃষ্টান্ত (৪) বচন বা ভনিতা, (৫) নীতিবচন আৰু (৬) বাণী।

(১) ফকৰা ঃ- হিন্দী ভাষাত ‘ফক্কৰ’ বুলি শব্দ এটা আছে। তাৰ অৰ্থ ধেমেলীয়া কথা কোৱা লোক। অসমীয়া ভাষাত সেই ‘ফক্কৰ’ৰ পৰা ফকৰ হৈছে। ‘ফক্কৰে’ কোৱা কথাকে ‘ফকৰা’ বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। ফকৰাবোৰৰ গভীৰ অৰ্থ থাকিলেও শুনোতে ধেমেলীয়া যেন অনুভূত হয়। যেনে –

(১) ‘‘আগত পোকৰ, পাছত পোকৰ
আঠুত পোকৰ, মাটিত পোকৰ
চাৰি পোকৰৰ ঘটৰ মটৰ
অমৃত সৰে টপৰ টপৰ।’’

ই এক প্ৰকাৰে গ্ৰাম্য পৰিবেশৰ কথা। শুনিবলৈ ধেমেলীয়া ধৰণৰ, অৰ্থ খাজে খোপে খোৱা –

গাই খীৱাবৰ সময়ত গাইজনীৰ পোকৰ যি ফালে থাকে পোৱালিটিৰ পোকৰ তাৰ বিপৰীতে থাকে। তাকে আগ পাছ বুলি কোৱা হৈছে। খীৰাওঁতে খীৰাওঁতা বা খীৰাওঁতীয়ে মাটিত বহি কৰীয়াটি আঠু দুটিৰ মাজত সুমুৱাই লৈ গাখীৰ খীৰায়। গাখীৰ টপৰ টপৰ (চৌ চৌৱায়) কৰীয়াত পৰে।

(২) ‘‘উবুৰি কৰি কৰিলো চিত,
সুমুৱাই দিলোঁ মোহন বিত
নলীৰ পৰা থলীত পৰিল
সৰ্ব শৰীৰ জুৰ পৰিল।’’

ভোকত ভাত মুঠি খাওঁতে প্ৰথমে হাতখন উবুৰি কৰি আঞ্জা ভাত লওঁ, তাৰ পাছত আঙুলি কেইটা ওপৰমুৱা কৰি মুখত ভৰাওঁ, সেই খাদ্য খাদ্যনলীৰে গৈ পাকস্থলীত পৰি ভোক পলায়, গা জুৰ পৰি যায়।

(৩) ‘‘বিন্ধাও বিন্ধা কুৰুং বিন্দা,
থু দি মাৰে খুন্দা
বুঢ়াৰ হ’লে সাত বাৰ
ডেকাবোৰৰ একে বাৰ।’’

বেজীৰ জলা তেনেই সৰু। তাত বুঢ়ালোকে বটিয়া সুমুৱাবলৈ কেবাবাৰো যত্ন কৰিব লাগে। বুঢ়াসকলে বটিয়াডাল জোঙা কৰিবলৈ থু লগাই লব লাগে। ডেকা সকলে এবাৰতে বটিয়া সুমুৱাব পাৰে।

(৪) **''এক পুৰুষত গৰু খায়।**
সাত পুৰুষলৈ নাম যায়।''

হিন্দুৱে গৰু খোৱাটো পাপ বুলি ভাবে। গতিকে গৰু খোৱাটো হিন্দুৰ বাবে ধৰ্মবিৰোধী কথা। কোনোবা হিন্দুৱে গৰু খালে পাপ আৰু অন্যায় কৰা বুলি হয়। তাৰ কুখ্যাতি পুত্ৰ পৌত্ৰাদিক্ৰমে বহু পুৰুষলৈ থাকি যায়।

(৫) **''কাটিবৰ ছাগল।**
কি শনি কি মঙল।''

কাটিবই যদি লাগে, ভাল দিন বাৰ চোৱাৰ পৰা ছাগলীৰ একো লাভ নহয়। মৃত্যুই শেষ পৰিণতি। সি অৱশ্যম্ভাৱী হয়, তাৰ ভাল বেয়া চাই লাভ নাই।

(৬) **''এৰাই খালে টোপ।**
নেঘেৰিত লাগিল খোপ।''

অৰ্থ ঃ এজনে দোষ কৰে আন এজনে তাৰ বাবে শাস্তি ভোগ কৰে। ঠিক তেনেকৈ –
''এক বাৰাই ধান খায়।
এক বাৰাই হান খায়।
ওপৰৰ ফকৰাটিত পাৰমাৰ্থিক ভাব এটাও সোমাই আছে। যেনে –
ৰিপুবোৰৰ প্ৰৰোচনাত ইন্দ্ৰিয়বোৰে বেয়া কাম কৰে, দেহাই তাৰ ফল ভোগ কৰে।
এইবোৰ একোটা সাঁথৰৰ দৰে কথা। সেই কাৰণে বহুতে ইয়াক সাস্তৰ বুলি কয়।

২. **যোজনা** ঃ যোজন মানে সংযোজন। কোনো এটা সহজ কথা লগ লগাই দি মূল কথাটিৰ অৰ্থ ফুটাই তোলা হয় বাবে এইবোৰক যোজোনা বোলা হয়। যেনে ঃ

''অতিৰ লগত যতি মৰে।
উলুৰ লগত বগৰী পোৰে।''

ইয়াত 'অতিৰ লগত যতি মৰে' কথাটি বুজিবলৈ কিছু টান। উলুৰ লগত বগৰী পোৰে' বুলি কোৱা বাবে সঙ্গদোষত বিপদ হোৱা বুলি বুজিব পাৰি।

উলুৱনিত বগৰী গছ থাকিলে উলুৰ লগত বগৰী গছ পোৰা যায়। সেইদৰে অত্যাচাৰীৰ লগত সাধু সন্ন্যাসী থাকিলে অত্যাচাৰীৰ লগত সাধু সন্ন্যাসীও লাঞ্চিত হয়, দুৰ্গতি ভোগ কৰিবলগীয়া হয়।

যোজোনাত উপমা থাকে । যেনে ঃ

''গছৰ মূৰা।
ঘৰৰ বুঢ়া।''

গছৰ মূৰা যেনে অলৰ অচৰ, ঘৰৰৰ বুঢ়া মানুহো তেনে ধৰণৰ স্থিৰ। কোনো কথা লৰচৰ হবলৈ নিদিয়ে। ঘৰখনৰ শৃঙ্খলা ৰক্ষা কৰিবলৈ যত্ন কৰে।

প্ৰায়বোৰ যোজোনাত উপমান কথাটিয়ে প্ৰাধান্য লাভ কৰে। কেতিয়াবা কেতিয়াবা উপমেয় উহ্য থাকে। যেনে ঃ
''গছ কাটোঁতাক গছে ছাঁ নিদিয়াকৈ নাথাকে। অৰ্থাৎ গছে যেনেকৈ গছ কাটোঁতাক ছাঁ দিয়ে। সেইদৰে জ্ঞানী সকলে শত্ৰুৰ প্ৰতিও ভাল ব্যৱহাৰ কৰে।

''চৰাইটিহে সৰু লয় হোলোং গছত বাহ।''

হোলোং গছ বৰ ওখ আৰু শকত হয়। তেনে গছতো সৰু সৰু চৰায়ে বাহ সাজি থাকিব পাৰে। সামান্য হলেও জ্ঞান বুদ্ধিৰে মানুহে ভাল কথা কব পাৰে। ভাল কাম কৰিব পাৰে, সুনাম অৰ্জন কৰিব পাৰে। গতিকে কাকো হেয় জ্ঞান কৰিব নেপায়।

আৰু যেনে ঃ

''ধানপুৰীয়া কঁঠাল পাতৰ আঁৰত লুকায়।''

অৰ্থ - এপুৰা ধান থব পৰা টোম এটাৰ দৰে ডাঙৰ কঠাল এটি পাতৰ আঁৰত নেদেখা হৈ থাকিব পাৰে। সেইদৰে গুণী জ্ঞানী মানুহো সৰ্বসাধাৰণ মানুহৰ লগত এনে ধৰণে মিলি থাকে, চিনি উলিয়াবলৈ টান হয়। অৰ্থাৎ জ্ঞানী গুণী মানুহ মুধাফুটা হলেও নিজৰ গুণ জ্ঞানৰ প্ৰচাৰ নকৰে। নিমাখিত যেন কৈ থাকে।

''ধান খেৰেও খেৰ,চান খেৰেও খেৰ
কামতহে হেৰ ফেৰ।''
বা ''আকাশৰ তৰাও তৰা, গৰু বন্ধা তৰাও তৰা।''

একে নাম ধাম হলেও কামত সকলো সমান হব নোৱাৰে। চান খেৰেৰে ঘৰ ছালে চাৰি পাঁচ বছৰ স্থায়ী হয়। ধান খেৰেৰে ঘৰ ছাব নোৱাৰি, গৰু ম'হৰ খাদ্য কৰিব পাৰি। ধান খেৰেৰে ঘৰ চাব নোৱাৰি, গৰু ম'হৰ খাদ্য কৰিব পাৰি। ধান খেৰ ডাঠ বকলা তৈয়াৰ কৰাত ব্যৱহাৰ হয়। সেইদৰে ''আকাশৰ তৰাও তৰা আৰু হাবিৰ পৰা আনি পঘা তৈয়াৰ কৰা তৰা গছো তৰা। দুয়ো সমান নহয়, এবিধ আকাশত থাকে আনবিধ হাবি বননিত থাকে। দুয়োৰে কামো একে নহয়। আকাশৰ তৰাই নিশাৰ আকাশৰ শোভা বৰ্দ্ধন কৰে, মানুহৰ কামত নালাগে। হাবিৰ তৰাৰ বাকলিৰে ৰচী তৈয়াৰ কৰি লব পাৰি। তেনেকৈএকে নাম থলে, একেঘৰত উপজিলে বা একে পদবী ললেও মানুহ একে নহয়, কামতো হেৰ ফেৰ হয়। তথাপি কোৱা হয় –

''একে গছৰ পাণ।
সি কি হব আন।''
কথাফাঁকিৰ অৰ্থ আছে।

৩. পটন্তৰ বা দৃষ্টান্ত ঃ- কোনো কথাৰ উদাহৰণ দি কোৱা কথাটিৰ মূল্য বঢ়ালে তাক পটন্তৰ বা দৃষ্টান্ত বোলে। গাঁৰত দৃষ্টান বুলিও কয়।

বহুজনৰ অনিষ্টকাৰীলোক বিপদত পৰিলে কোৱা হয়।

''এশ গৰু মৰিলে বাঘৰো মৃত্যু।

অৰ্থাৎ যি বাঘে মানুহৰ গৰু মাৰি তহিলং কৰে, তেনে বাঘক ৰাইজে খেদি-ফুৰি যি কোনো উপায়ে মৃত্যু ঘটায়। সেইদৰে বহুলোকৰ অনিষ্টকাৰীজন বিপদত পৰে।

ভিন্ন চৰিত্ৰৰ দুজন লোকৰ মাজত আত্মীয়তা নজন্মে। তেনে অৱস্থাত কোৱা হয় –

''তেল আৰু পানী মিহলি নহয়।''

দুখীয়াৰ ঘৰত পণ্ডিতৰ জন্ম হ'লে কোৱা হয় –

"গোবৰত পদুম ফুল ফুলে"

ভাল বা বেয়া কামৰ কথা ৰজঞ্জনা হৈ পৰিলে কোৱা হয় –

"ফুল ফুলিলে গোন্ধ ওলাবই"

সেইদৰে উদাহৰণ দি কোৱা হয় –

“ চন্দ্ৰতো কলঙ্ক আছে”

অৰ্থাৎ চন্দ্ৰ উজ্বল, মনোমোহা, তাতো কহ্‌লা দাগ আছে। তাৰ বাবে চন্দ্ৰ জেউতি কমা নাই। সেইদৰে সাধুসন্তৰ গাতো চেকা থাকিব পাৰে, কাৰণ দোষে গুণেহে মানুহ, তাৰ কাৰণে সাধু-সন্তসকল নীচ হৈ নপৰে।

“ ছাটোক লাথিয়ালে ছাঁটোৰেও লথিয়ায়

অৰ্থাৎ যাক যেনে ব্যৱহাৰ কৰা, তাৰ পৰাও তেনে ব্যৱহাৰ হে পোৱা যায়।
এনে ধৰণে উদাহৰণ দি কথা কোৱাকে দিষ্টান (দৃষ্টান) মাতি কথা কোৱা বোলা হয়। দৃষ্টান্তই যে দৃষ্টান বা ‘ দিষ্টানহ্‌ হৈছে বুজিব পাৰি।

৪. বচন বা ভণিতাঃ লোক প্ৰবচনবোৰ সংগ্ৰহ কৰি কোনো ক্ষণজন্মা পুৰুষ বা তিৰোতাৰ নামত প্ৰকাশ কৰা হয়। ডাক, খনা আদিৰ মুখ নিসৃত তেনে বাণীসমূহক বচন বা ভণিতা বোলে। ডাক স্বল্পকাল জীৱিত আছিল। কিন্তু ডাকৰ বচন বা ভণিতাবোৰত জ্যোতিষ, কৃষিতত্ত্ব, সমাজতত্ত্ব, বতৰ বিজ্ঞান, ৰন্ধন প্ৰকৰণ, নীতিমূলক আদি বহু অভিজ্ঞতা সঞ্চিত কথা আছে। গতিকে ডাকৰ বচনবোক স্বল্পকাল জীয়াই থকা ডাকৰ বচন হয়নে নহয় বহুতেই সন্দেহ পোষণ কৰে। খনা জন্মিছিল শ্ৰীলঙ্কাত, শিক্ষা লৈছিল শ্ৰীলঙ্কাত। ৰাক্ষসৰ মাজৰ পৰা মিহিৰে বিয়া কৰাই আনি উজ্জয়িনীত ৰাখিছিল। খনাৰ বচনবোৰ জাতে পাতে, বাংলা ভাষাত লিখা। অন্য ভাষাত কিছু আছে যদিও বাংলা ভাষাত থকাৰ দৰে শ্ৰেণীবদ্ধভাৱে থকাৰ নিদৰ্শন নাই। গতিকে বচনবোৰ খনাৰ বচন হয়নে নহয় সন্দেহৰ অৱকাশ আছে। সি যি কি নহওক সেইবোৰত অভিজ্ঞতা কথআ আছে, নীতি কথা সাৱধানী কথাও আছে।

আপামৰ জনসাধাৰণৰ এইবোৰ কথা আখৰে আখৰে পালন কৰে। বহুতে ডাকৰ বচনক বেদৰ বাণী বুলিও ধৰি লৈছিল।

“ডাকৰ বচন বেদৰ বাণী
ইয়াত নামানে কোন পৰাণী”

৫. নীতি বচন ঃ মানুহে দৈনন্দিন জীৱনত মানি চলা কিছুমান কথা আছে। তাকে সকিয়াই দিয়া কথাবোৰক নীতি বচন বোলা হয়। যেনে

“খুটিব নোৱাৰিলে ফোঁপাউৰি মাৰিবা”

অৰ্থাৎ শত্ৰুৰ সমুখত লেতু সেতু নহব। শত্ৰু বলবাল হ্‌লে আন একো কৰিব নোৱাৰিলেও খং ৰাগ কৰি দেখুৱাব লাগে।

ডাকৰ বচন, খনাৰ বচনবোৰত শাস্ত্ৰাদিত এনে নীতি কথা ভৰি আছে। যেনে-

গৰু কিনিবা ৰিংটিৰ বাটত
ছোৱালী আনিবা দিনটিৰ বাটত। (ডাক)
শূন্য কলসী,শুকান নাও।
শুকান ডালে ডাকে কাও
যদি দেখা গাইমুৰা তপা।
এপদও নাযাবা বোপা। (খনা)
নখে মাটি লেখা খোজে তলমূৰ কৈ,
নাথাকিব পৃথিৱীত পখিলা নাচাই
সাপ মাৰি নেজত বিষ নেৰিবা
দিনৰ পৰ্বত ৰাতিৰ জুই
তাক নেখেদি থাকিব শুই

নাহাঁহিবি মোক
সুঁচৰিব তোক।
আছিলো যেনে হৈছে তেনে
হৈছো যেনে হবি চেনে।
মঙলৰ উষা বুধে পা।
যথা ইচ্ছা তথা যা। (খনা)
চেঙক ধৰিবা পচলাৰে।
কেঁটেলাক ধৰিব পচলাৰে।।
নৰৰ লঘু লেপলেপোৱা
তিৰীৰ লঘু ঘৰ বেৰোৱা।।
বাৰ ঠাই ফুৰে যি
বাৰ কথা শিকে সি।।
ভাল আমৰ এচকল খাবা
সজ্জনৰ লগত এখোজ যাবা।।

৬. বাণী ঃ মহান ব্যক্তিসকলৰ অভিজ্ঞতাপুষ্ট সাৰুৱা কথাবোৰক বাণী বুলি কোৱা হয়।
“অসম জ্ঞানৰ সাগৰৰ মই বালুকণা বুটলিবলৈ সক্ষম হৈছো।” (নিউটন)
“সাহিত্য সোৱাদ মৌতকৈ বেছি। ওৰে জীৱন সাহিত্যৰ সোৱাদ অনুভূত হয়।” (অজ্ঞাত)
“ ভাল নেতাই কম কথা কয়। মনে মনে কৰ্তব্য কৰে।” (লাওৎচু)
“শুনহে মানুষ ভাই
সবাৰ উপৰে মানুষ সত্য
তাহাৰ উপৰে নাই” (বিদ্যাপতি)
“ইখন গালত চৰি এটা মাৰিলে সিখন গালো পাতি দিবা” (যীশু)
“অহিংসাই পৰম ধৰ্ম” (গৌতম বুদ্ধ)
“অতীতৰ সমস্ত সুজ্ঞানৰ যোগসূত্ৰ ৰাশিফলেই ঐতিহ্য।” (টাউট)
“ মানুহেই দেৱ মানুহেই সেৱ
মানুহেই পৰাৎপৰ,
এই যে পৃথিৱী স্বৰ্গতো অধিক
মানুহৰ নিজাপী ঘৰ (আগৰৱালা)
“দেশতকৈ মোমাই ডাঙৰ নহয়।”

বেদ, গীতা আদিৰ সাৰুৱা কথাকো বাণী বুলি কোৱা হয় আৰু বুৰঞ্জীৰ সাৰুৱা কথাকো বুৰঞ্জীৰ বাণী বুলি কোৱা হয়। কোনো কোনোৱে গীতাৰ সাৰুৱা কথাক গীতা প্ৰবচন বোলাও দেখা যায়।

“স্বৰ্গদেউ , তুমি ৰং আনন্দক হে মন দিলা। এই পোষ্কৰ বৎসৰে যদি দিব লগা ঠাইত পোষ্কৰ চপৰা মাটি দিলা হতে তোমাৰ কিয় এনে অৱস্থা হব।” (বুৰঞ্জী)

“যতো ধৰ্মস্ততো জয়ঃ” (গান্ধাৰী, মহাভাৰত)
“ধনতকৈ বিদ্যা শ্ৰেষ্ঠ” (নীতিশাস্ত্ৰ)

প্ৰবচনবোৰত কিছুমান নিচুকণিমূলক কথা থকাও দেখা যায়। যেনে –

“নাকান্দা ছলি পাবি
বাপেৰ গৈছে কল ৰুবলৈ
থোক পৰিলে খাবি।”

প্ৰবচনবোৰ গতিশীল। ই এটা ভাষাৰ পৰা আন ভাষালৈ, এখন দেশৰ পৰা আন এখন দেশলৈ গতি কৰিব পাৰে। নানা ঠাই, নানা জাতি, উপজাতিৰ সংমিশ্ৰণ, বেহা-বেপাৰ আৰু আহ-যাহৰ ফলত প্ৰবচনবোৰ গতি সচ্ছল হবলৈ সুবিধা পায়। তাৰ উপৰি অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতমূলীয়া হোৱাৰ বাবে, সংস্কৃতৰ চৰ্চা এতিয়াও চলি থকা হেতুকে বহু প্ৰবচন সংস্কৃতৰ পৰা পোনে পোনে অথবা মুখ বাগৰি আহি অসমীয়া ভাষাত সোমাই পৰিছে। যেনে –

সংস্কৃত	অসমীয়া
অল্প বিদ্যা ভয়ঙ্কৰী	অল্প বিদ্যা ভয়ঙ্কৰী
প্ৰহাৰেণ ধনঞ্জয়ঃ	ধনঞ্জয় প্ৰহাৰ
বুদ্ধিৰ্যস্য বলংতস্য	বুদ্ধি যাৰ বল তাৰ
কালস্য কুটিলা গতি	কালৰ কুটিল গতি
মুনিনাঞ্চ মতিভ্ৰমঃ	মুনিৰো মতিভ্ৰম হয়।
পদস্খলতি হস্তিনঃ	হাতীৰো পিছলে পাৰ,
নূনং ফলতি সাধুযূ	সজ্জনৰো বুৰে নাও
ভীমস্যোপি ৰণে ভঙ্গ	ভীমেও দিয়ে ৰণ ভঙ্গ
ঘ্ৰানেন অৰ্ধ ভোজনম	গোন্ধ ললে আধা খোৰা হয়।

ওচৰ চুবুৰীয়া হিন্দী, বাংলা, উড়ীয়া আদি ভাষাৰ পৰা বহু প্ৰবচন আহিছে।

দিল্লী কা লাড্ডু, ইনক্লাব জিন্দাবাদ, বাপ চাই বেটা, কণা লৰাৰ নাম পদ্মলোচন যত দোষ নন্দ ঘোষ, যত মত তত পথ, আতি চালাকীৰ গলায় দড়ি (অতি চালাকৰ ডিঙিত জৰী) খাল কাটি কুম্ভীৰ আনা (কোৰে কাটি গ্ৰহণী চপোৰা) ইত্যাদি।

কিছুমান ইংৰাজী ভাষাৰ পৰাও অনা হৈছে। যেনে

All that glitters is not Gold উজ্জল বস্তু মাত্ৰেই সোণ নহয়।
Tit for tat যেনে কুকুৰ তেনে টাঙোন

অ

১. ‘অ’ বুলিব নোৱাৰে ৰত্নাৱলী পঢ়ে ঃ অৰ্থ কামৰ আ ভু নোপোৱাকৈ কাম কৰা।

ৰত্নাৱলী এখন ধৰ্মীয় পুথি। মূল পুথি সংস্কৃতত লিখা। মহাপুৰুষ মাধৱদেৱ অসমীয়ালৈ তৰ্জমা কৰিছে। ধৰ্মীয় পুথিবোৰ দৰাচলতে টান পুথি। ভালকৈ ভাষা জ্ঞান আৰু অৰ্থবোধ নহ’লে ৰত্নাৱলী পঢ়ি বুজিব নোৱাৰি। ‘অ’ আখৰ অৰ্থাৎ বৰ্ণমালা চিনি নোপোৱা লোকে সেই কাম কৰিব নোৱাৰে বা কৰিবলৈ আগবঢ়া উচিত নহয়।

২. আঁকৰাই মৈত উঠা ঃ

আঁকৰা মানুহে কামত ধৰিলে এৰিব নোখোজা হয়। মৈত উঠি মাটি মৈওৱা কাম তেনেই সহজ নহয়। মৈত উঠি নামিব নাজানিলে বিপদ ঘটাৰ ভয় থাকে। আঁকৰাই কিবা প্ৰকাৰে মৈত উঠি মজা পালে নামিব নোখোজে। তেনে লোকৰ মৈ খালে বামে গৈ বিপদ ঘটায়। অনভিজ্ঞ লোকে কেনেবাকৈ কিবা কৰিব পৰা যেন পালেও তাৰ পৰিমিত ব্যৱহাৰ নজনা বাবে অতিমাত্ৰা কৰিবলৈ যায়। তাৰ বাবে বিপদত পৰে।

৩. অকলশৰীয়া পহু বাঁহ তলত ঘৰ
টোকা পৰুৱাই কামুৰিলে ধৰফৰাই মৰ।

অকলশৰীয়া প্ৰাণী মাত্ৰৰে সুখ নাই। মানুহ সমাজপ্ৰিয়। সমাজত থাকি নানা কথা শিকে। আনৰ সহায় সহানুভূতিয়ে মানুহক জীৱন নিৰ্বাহত আনন্দ দিয়ে। ভাই-বন্ধু, মিতিৰ-কুটুম, ঘৰ-দুৱাৰ মাটি বৃত্তি সকলো সুখৰ কাৰণ। বিপদত আত্মীয় কুটুমে সহায় কৰি উদ্ধাৰ কৰে। অকলশৰীয়া মানুহৰ ভাই-বন্ধু, ঘৰ-দুৱাৰ একো নাথাকে। বিপদ হলে তেওঁলোকক চাওঁতা নাথাকে। আনকি বাঁহ গছত থকা টোকা পৰুৱাই কামুৰিলে টোকা পৰুৱা খেদাবলৈ কাৰো সহায় নাপাই ধৰফৰাই থাকিবলগীয়া হয়।

৪. অঁকৰাৰ ধন মকৰাই খায়।
পাপৰ ধন পৰাচিতত যায়।

ধন উপাৰ্জন কৰিলেই নহয়; তাক খৰচ কৰিবলৈ জানিব লাগে। অঁকৰা মানুহৰ ধন হ'লে নিজে খাবলৈ নাপায় লোকে ঠগাই খায়, নিজে খৰচ কৰিলেও অৱাবত খৰচ কৰে। অন্যায় ভাৱে, চুৰি-ডকাইতি কৰি লাভ কৰা ধনো মানুহে সুখ শান্তিৰে ভোগ কৰিবলৈ নাপায়। চুৰি-ডকাইতি কৰি মাৰ খোৱা, ফাটেক খোৱা, জৰিমনা ভৰা আছেই; সাখীক দিওঁতে, উকীল মুক্তিয়াৰক দিওঁতে ধন শেষ হৈ যায়। অঁকৰাই ধন উপাৰ্জন কৰিও খৰচ কৰিব নজনাৰ দোষত খাবলৈ নাপায়। লোকক ঠগাই, চুৰি-ডকাইতি কৰি উপাৰ্জন কৰা ধনো অথলে যায়।

৫. অকৰ্মাই নিন্দে ভূমি।
বেশ্যাই নিন্দে স্বামী।।
চোৰে নিন্দে চন্দ্ৰমা।
শাস্ত্ৰই নিন্দে অধমা।।

অকৰ্মাই খেতিৰ কাম কৰিবলৈ টান পায় কাৰণে পথাৰৰ দোষ ত্ৰুটি উলিয়াই খেতি নকৰে। বেশ্যা তিৰীয়ে এক পতিত সন্তুষ্ট নহয় কাৰণে স্বামীক নিন্দা কৰি পৰ পতিৰ সোৱাদ লয়। চোৰৰ বাবে পোহৰ অসুবিধাৰ কাৰণ। সেই কাৰণে চোৰে চন্দ্ৰৰ জ্যোতি বেয়া পায়। শাস্ত্ৰ সমূহত ভাল কথা থাকে। ভাল কথা জানিবলৈ নিবিচৰা লোকক অধম বুলি কোৱা হয়। তেনে লোকক শাস্ত্ৰই নিন্দা কৰে।

৬. অকাৰ্য্যত যি ফুৰয় ৰাতি।
জুইৰ কাষত বান্ধে গাঁঠি।।
টুলুঙা নাৱত ওপৰ ভৰা।
বোলন্ত ডাকে তিনিও মৰা।। (ডাক)

ৰাতি অকাৰ্য্য, অন্যায় কাৰ্য্য বা অহিত কাৰ্য্য কৰি ফুৰা জনৰ জীৱন বিপন্ন হয়। জুইৰ ওচৰত গাঁঠি বান্ধি কাপোৰ ল'লে কেতিয়াবা জুই লাগি পুৰি মৰাৰ ভয় থাকে। কাৰণ গাঁঠি বন্ধা কাপোৰ সহজে সোলোকাব নোৱাৰি। কাপোৰ খুলি পেলায় মানে পুৰি আধ্যা পৰে, টুলুঙা নাৱে টুলুং ভুতুং কৰে, তাতে ওপৰলৈ বোজা তুলিলে নাও বাগৰি বস্তু বাহানি নষ্ট হয়; মানুহ মৰাৰ সম্ভাৱনা থাকে। গতিকে ডাকৰ বচনত এই তিনিজনক মৰা বুলিয়ে ধৰিবলৈ কৈছে।

৭. অকালত মৰুৱা ফুলে
টেপা দি ধৰিলে ভেঁটী নোখোৱাই
তেহে ওপৰলৈ তোলে।।

সাধনাৰ বলত অকালত অৰ্থাৎ সৰু কালতে ভগৱৎ দৰ্শন পাব পাৰে। ধ্ৰুৱই সৰু কালতে ভগৱানক দেখা পাইছিল। ভগৱানে কাৰো কোনো বস্তুলৈ আশা নকৰে; গতিকে তেওঁ ভেঁটী নোখোৱাজন। মনক টেপা মাৰি থিৰ কৰিব পাৰিলে, একাণপতীয়া ভক্তিৰ বলত মানুহ স্বৰ্গলৈ লৈ যায়।

৮. অল্লা খোৱাৰ ভল্লা গাৰী
বাছি খোৱাৰ শুকায় নাড়ী।

যিজনে যিহকে পায় তিহকে আনন্দেৰে খায়, ওকালি দিয়া বস্তু পৰ্য্যন্ত খাবলৈ ঘিণ নকৰে, তেওঁৰহে স্বাস্থ্য ভালে থাকে, তেওঁ শকত আৱত হয়। বাছি খালে যিমান দৰকাৰ সিমান খোৱা বস্তু নাপাই শুকাই থাকিবলগীয়া হয়।

৯. অগ্নিৰ মাজত কঠিয়া সিঁচিলে
জলৰ মাজত গজিল,
ফুল নৌ সৰোঁতেই ফলটি সৰিল
সি ফল যজ্ঞত লাগিল।

কামাগ্নি জ্বলিল পুৰুষৰ শুক্ৰধাৰা প্ৰকৃতিৰ শোণিত বিন্দুত থিত লৈ ভ্ৰুণৰ সৃষ্টি হয়। সেই ভ্ৰুণ বঢ়াৰ লগে লগে তাত পানীৰো আৱিৰ্ভাৱ হয়। সেই পানীৰ মাজতে ভ্ৰুণ বাঢ়ি সম্পূৰ্ণ হ'লে তাৰ আৱৰণ নৌ সৰোঁতেই সজীৱ দেহটিৰ প্ৰসৱ হয়। সেই নৰদেহীয়ে জ্ঞান আৰু ধৰ্ম চৰ্চা ৰূপ যজ্ঞত ব্ৰতী হয়।

১০. অঙহী বঙহী মঙহ খায়।
আনেও সুবিধা পায়।।

নিজৰ অঙহী-বঙহীয়ে ভিতৰ বাহিৰৰ সকলো কথা জানে, ক'ত কি দুৰ্বলতা আছে তাকো গম পায়। সেই কাৰণে অনিষ্ট কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিলে তেওঁলোকে অতি সহজে কৰিব পাৰে। তেনেলোকৰ সহায় লৈ আনেও অন্যায় কৰিবলৈ সুযোগ পায়। ৰাৱণৰ ভায়েক বিভীষণৰ সহায় নোপোৱাহেঁতেন ৰামে ইমান সহজে ৰাৱণক সবংশে ধবংস কৰিব নোৱাৰিলেহেঁতেন। সেইকাৰণে কোৱা হয় বঙহে মঙহ খায়।

১১. অচিন কাঠৰ থোৰা নলগাবা ঃ

ঢেঁকীৰ থোৰা টান কাঠৰ হব লাগে। ঢিলা কাঠৰ হলে থোৰা বাগি বিপদ ঘটাব পাৰে। সেইদৰে চাই চিতি বুজি সুজিহে বন্ধু পাতিব লাগে। স্বভাৱ চৰিত্ৰ নজনাকৈ কোনো লোকৰ লগত বন্ধু পাতিলে ভাল হলেতো ভালেই, বেয়া হলে বিপদ চপাই লোৱা হয়। সেইকাৰণে অচিনাকি লোকৰ সৈতে আত্মীয়তা কৰিবলৈ যোৱা উচিত নহয়।

১২. অজ্ঞানীয়ে ভাত খায় চাল বেৰ চাই।
জ্ঞানীয়ে ভাত খায় তলমূৰ কই।।

কেৱল ভাতেই নহয় সকলো খাদ্য সুস্থিৰ ভাৱে খাব লাগে। চাল বেৰ চাই অন্য কথা ভাবি খাদ্য খাব নালাগে। ডিঙিত লাগি বিপদ ঘটাব পাৰে। জ্ঞানহীনেহে চালবেৰ চাই, অন্য কথা ভাবি খাদ্য খায়, জ্ঞানী সকলে একান্তমনে তলমূৰ কৰি খাদ্য খায়। আহাৰ বহি খোৱা উচিত।

১৩. অজ্ঞানীক জ্ঞান দিলে মনে পায় কষ্ট।
বাঁহবোৰ ভাঙি চিঙি কণীকে কৰে নষ্ট।

অজ্ঞানীক জ্ঞান দিলে তেওঁ জ্ঞানৰ কথা নুবুজি কদৰ্থ কৰে। কোনো কোনো সময়ত বাহ ভাঙি চৰাইৰ কণী নষ্ট কৰাৰ দৰে আচল কথাৰ মূল নাইকিয়া কৰে কাৰণে সকলো ওলট পালত হৈ পৰে।

১৪. অতামূলীয়ে তামোল খায়।
তলেদি বোৱালে ৰাং।
অঘৈণী ঘৈণী হল
দুপৰীয়া বগালে ছাং।

তামোল নোখোৱা মানুহে তামোল খালে দুই কোৱাৰীৰে তামোলৰ ৰাং বই যায়। ঘৰ ধৰিব নজনা তিৰোতাই ঘৰ চলালে কি কাম কেতিয়া কৰিব লাগে তাৰ আ ভু একো নাপায়; কৰিবলগীয়া কাম এৰি দিন দুপৰতে শোৱে, ই ঘৰ-সিঘৰ কৰি স্বভাৱ নষ্ট কৰে;ঘৰৰো সৌন্দৰ্য নষ্ট হয়। অভ্যাস নাথাকিলে মানুহে কোনো কামকে সুন্দৰকৈ কৰিব নোৱাৰে।

১৫. অতিমাত্ৰাই অৱনতি।

অতিমাত্ৰাই খৰচ কৰিলে কোটিপতিও ভিখাৰী হবলগীয়া হয়। অতি দৰ্পৰ কাৰণে ৰাৱণ ৰজা সবংশে ধবংস হৈছিল। অতি মান বিচৰাৰ কাৰণে কৌৰৱ সকতলৰ পতন ঘটিছিল, অতি দানী হবলৈ গৈ বলি ৰজাই পাতালতহে স্থান পাইছিল। গতিকে মাত্ৰাধিক্য হলেই পতন অৱশ্যাম্ভাৱী।

১৬. অতি চহকীৰ ধন ধাৰে নলবা।

মানুহে আপদে বিপদে আনৰ পৰা ধন ধাৰে লৈ দৰ্কাৰী কাম সমাধা কৰে। তাৰ বাবে তেওঁ হীনহৈ নপৰে। অতি চহকী মানুহে ধনৰ গৌৰৱত ৰজাকো দেও নোবোলে। তেনে মানুহৰ পৰা ধন ধাৰে ল'লে ধাৰ লওঁতাজনক হীন চকুৰে চোৱাৰ

উপৰিও সুবিধা পালেই সুত ব্যাজ বেছিকৈ লয়। তেওঁলোকে দুখীয়াৰ দুখ নুবুজে। বৰঞ্চ মাটি সম্পত্তি সোপাকে নিজৰ কৰি লৈ ধৰুৱাজনক লাউ লোৱা কৰে। সেইকাৰণে বেছি চহকী মানুহৰ পৰা ধন ধাৰে লব নালাগে।

১৭. অতি ভক্তি চোৰৰ লক্ষণ ঃ

অতি দগধা চোৰ সাধাৰণতে কথা বতৰাত বৰ নম্র হয়। সেই নম্রতাৰে মানুহৰ মনত সন্দেহ নাইকিয়া কৰি বৰঞ্চ সি প্রিয় পাত্রহে হয়। তেনেলোক সুযোগ পালেই চুৰ কৰি তহিলং কৰে। অনাহকত বেছিকৈ মৰম চেনেহ বা ভক্তি শ্রদ্ধা কৰোঁতাজনৰ ভিতৰুৱা স্বাৰ্থ থাকে। মৰম-চেনেহ, শ্রদ্ধা-ভক্তিৰে বিশ্বাস জন্মাই তেনে লোকে স্বাৰ্থ সিদ্ধি কৰে। গতিকে অতি ভক্তি কৰোঁতাক চোৰ বুলি থাৰৰ কৰিব লাগে।

১৮. অতি তিতা নিম তিতাৰ পাত।
তাতোকৈ তিতা মাহী আইৰ মাত।।

নিম পাত খাবলৈ তিতা কিন্তু উপকাৰী। মাহী মাকৰ গালি শপনি তাতোকৈ তিতা। সেই গালি শপনিয়ে কোনো উপকাৰ নকৰে, দুখ-দুৰ্দশা বঢ়ায়। মাহী মাক থকা ল'ৰা ছোৱালী বৰ দুৰ্ভগীয়া। তিতা-কেঁহা লগা গালি মাত হজম কৰি চলিবলগীয়া হয়।

১৯. অতিশ্ৰী হতশ্ৰী ঃ

মানুহৰ শ্ৰী অৰ্থাৎ ধন সম্পত্তি, চেহেৰা পাতি সদায় একেদৰে নাথাকে। এটি নিৰ্দিষ্ট বয়সলৈ চেহেৰা নিখুঁত নিপোটল হৈ থাকে। তাৰ পাছত পৰি আহে। ধন সম্পত্তিৰ ক্ষেত্ৰতো মানুহ সদায় ধনী বা সম্পত্তিশালী হৈ নাথাকে। এটি সীমিত পৰিমাণৰ পাছতে ধন সম্পত্তি কমিবলৈ ধৰে। অসম্ভৱৰূপে শ্ৰীবৃদ্ধি হ'লে অতি সোনকালে শ্ৰীনাশ হোৱা দেখা যায়। ধন আৰু ৰূপৰ গৌৰৱত মানুহে হিতাহিতো নুবুজা হয়। সেই কাৰণে নানা দুষ্কাৰ্য্য কৰি শাস্তি ভোগে; নীতি ৰীতি এৰি স্বাস্থ্য হানি কৰে।

২০. অতিথি ৰ'ল চাউলো সিজিল ঃ

ইয়াত দুটা কাম একেলগে সিদ্ধ হোৱাৰ কথা কোৱা হৈছে। কোনাবা এজনৰ ঘৰলৈ তেনেই দুখীয়া ভিখাৰী এজন আলহী ৰূপে ৰাতি থাকিবলগীয়া হ'ল। গিৰীহঁতৰ গ্ৰহদোষ উপশমৰ কাৰণে ভিখাৰী এজনক পেট পূৰাই খুৱাবলগীয়া আছিল। ভিখাৰী আলহীজনক সিদিনা খাবলৈ থাকিবলৈ দিয়াত ভিখাৰীজন পৰম সন্তুষ্ট হ'ল আৰু গিৰীহঁতৰ গ্ৰহদোষৰ উপশম ঘটিল। এনেধৰণে একেটা কামতে দুটা উদ্দেশ্য সফল হ'লে অতিথি ৰ'ল চাউলো সিজিল বুলি কোৱা হয়।

২১. অতি চালাকী ফান্দত পৰে
বা
অতি চালাকৰ ডিঙিত জৰী

বেছি চালাকি খটুৱাবলৈ গ'লে কেতিয়াবা নিজে বান্ধ খাবলগীয়া হয়। চতুৰ লোকেও কেতিয়াবা কেতিয়াবা নিজৰ বিপদৰ কথা নাভাবি চালাকি কৰি আনক বিপদত পেলাবলৈ যাওঁতে নিজেই বিপদত পৰে। কাউৰী, হৰিণা আৰু শিয়ালৰ সাধু কথাই ইয়াৰ উত্তম প্ৰমাণ।

২২. অতি দৰ্পে হত লঙ্কা ঃ

লঙ্কাৰ ৰজা ৰাৱণে গৰ্ব ৰক্ষা কৰিবলৈ সোণৰ লঙ্কা চাৰখাৰ কৰিছিল। ৰাৱণৰ দৰ্প নথকা হলে সীতাক হৰণ নকৰিলেহেতেন, ৰামৰ হাতত সবংশে নাশ নাপালেহেতেন। মোৰ মান ডাঙৰ বীৰ নাই এনে ভাৱতে তেওঁ নাশ পালে। গতিকে বেছি গৰ্ব কৰা অনুচিত।

২৩ . অতি মৰমতে পো নষ্ট
অতি ভোজনত ভোহ নষ্ট

বেছি মৰম কৰিলে ল’ৰা ছোৱালী অলপতে ঠেহ পতা, শাসন নমনা হৈ পৰে। তাৰ ফলত ল’ৰা ছোৱালী অকামিলা আৰু সোৰোপা হয়, কাম-বন কৰিবলৈ মন নকৰে, লিখা-পঢ়া কৰিবলৈ টান পায়। মাক-দেউতাকৰ মৰম চেনেহতে যেন তেওঁলোক ডাঙৰ দীঘল হব, অভাৱ-অভিযোগবোৰ মাক-দেউতাকেই ভৱিষ্যতেও পূৰণ কৰি থাকিব, এনে ভাৱতেই তেওঁলোক থাকে। সময়ত এইসকলে একো কাম কৰিবলৈ সমৰ্থ নহৈ চোৰ ডকাইত হবলৈ বাধ্য হৈ পৰে। ঊনা ভাতে দুনা বল বেছি ভাতে ৰসাতল বুলি কথা এষাৰ আছে। বেছি ভোজন কৰিলে গেৰেউ-গেঠেউ লাগে, খাদ্যবস্তু হজম নহয়, পেটৰ অসুখত ভূগিবলগীয়া হয়, অৰ্থাৎ বেছি ভোজন কৰা খাদ্য অভ্যাস হলে পাকস্থলী নষ্ট হৈ পেটৰ অসুখত পৰে।

২৪ . অতিকৈ মুখ মেলিলে কোৰাৰী ফাটে

একেলগে মুখত বেছিকৈ বস্তু সুমুৱাই দিলে অতিকৈ মুখ মেলিবলগীয়া হোৱাত মুখৰ কোৰাৰী ফাটে। সেইদৰে বেছি লাভ কৰিবলৈ গলে লাভ নহৈ লোকচানহে হয়। অৰ্থাৎ বেছি লাভ কৰিবলৈ গ’লে গ্ৰাহক পোৱা নাযায়। বিকিবলগীয়া বস্তু গেলি পচি নষ্ট হৈ লোকচান হয়। অধিক লাভলৈ চাওঁতে মূলো হেৰায়।

২৫ . অতিৰ লগত যতি মৰে।
উলুৰ লগত বগৰী পোৰে।

অতি অত্যাচাৰী দুৰ্দান্ত লোক সঙ্গত থাকিলে সাধুও চোৰ হয়। উলুৱনিত বগৰী গছ থাকিলে উলুৱনিত জুই লাগিলে বগৰী গছো পোৰে। সঙ্গদোষত সাধু সন্তও অসৎ বুলি শাস্তি ভোগ কৰিবলগীয়া হয়।

২৬ . অতি কথকীক কথাই খায়
বৈদ্যক খায় সাপে।
সাতখন ভাগৱত যিজনে লুটিয়ায়
তাকো ছোৱে পাপে।
অথবা অতি কথকীক কথাই খায়
বদীয়াক খায় বাদে
চাৰি শাস্ত্ৰ জানে যি
তাক খায় মহা পাপে।।

বেছি কথা কোৱা মানুহ বৰ দ কৈ ভাবি চিন্তি কথা নকয়। কেতিয়াবা নকবলগীয়া, কেতিয়াবা বঢ়া কথা কৈ বিপদত পৰে, কাজিয়া পেচাল মাৰ পিটো হয়। সাপৰ বিষ নোহোৱা কৰা বেজকো সাপে খুঁতি মাৰিব পাৰে আৰু সাতখন ভাগৱত পঢ়া লোকেও কেতিয়াবা নকবলগীয়া কথাকৈ নকৰিবলগীয়া কাম কৰি পাপ অৰ্জন কৰে। গতিকে যি যিটো বিষয়ত পাৰ্গত অসাৱধানবশতঃ সেই বিষয়তে বিপদত পৰিব পাৰে। সাৱধান হৈ চলিলে বিপদ নহয়।

২৭ . অতি কথকীৰ কথাই সাৰ

কৰ্মী মানুহে নীৰৱে কাম কৰি যায়। কথাকৈ সময় খৰচ নকৰে। বেছি কথা কোৱা লোকে কাম কৰিব নোৱাৰে। তেওঁ মিছাকৈয়ে নিজৰ বৰাই কৰে আৰু আনক উপদেশ দিয়ে। গতিকে অতি বেছি কথা কোৱা লোকৰ কথা শুনিব নালাগে।

২৮ . অতিথিক নিদিবা ঠাই,
অতিথিয়ে লাৰি চাৰি খায়।

অতিথিমানে বাহ্যিকতা, লাহ-বিলাহ, আমোদ প্ৰমোদ বাহ্যিকতাক ঠাই দিলে অতিপাত ধন খৰচ হয়। লাহ-বিলাহ বাঢ়িলে অলাগতিয়াল বস্তুও লাগতিয়াল হৈ পৰে। তাৰ ফলত মানুহ ধোৱাঁ-কুলীয়া হৈ পৰে।

২৯. অথাউনিত তৰে, আঠুৰনিত মৰে।

অথাউনী পানীত সাৱধান হৈ সাঁতুৰিব জানিলে মানুহ নমৰে, ৰক্ষা পৰে। কেতিয়াবা আঠুৰনী পানীত অসাৱধানতাৰ কাৰণে মানুহ মৰে। সাৱধান হৈ চলিলে, দিন ভাল থাকিলে ডাঙৰ বিপদতো মানুহ ৰক্ষা পৰে। দুৰ্দিন হ'লে সামান্য বিপদেই মাৰাত্মক ৰূপ ধাৰণ কৰি প্ৰাণ সংহাৰ কৰিব পাৰে। গতিকে ভাগ্যই সৰ্বেসৰ্বা।

৩০. অদৃষ্টৰ লিখন আখৰে আখৰে মিলে।

বিধাতাই হেনো কাৰ ভাগ্যত কি হবলগীয়া আছে, কপালত লিখি থয়। সেইমতে মানুহৰ সুখ দুখ আদি হয়। কপালত যি লিখা আছে তাৰ অন্যথা নহয়।

৩১. অধিক লাভলৈ চালে মূলো হেৰায়।

বেছি লাভ লৈ কোনো বস্তু বেচিবলৈ গ'লে গ্ৰাহক নাহে, বস্তু বিক্ৰী নহয়, পাচলৈ শুকাই লেৰেলি গেলি পচি নষ্ট হয়। লাভ পোৱা দূৰৰ কথা মূলখিনিও নাথাকে। গতিকে বেছিকৈ আশা কৰা ভাল নহয়।

৩২. অধিক মাছত বগলী কণা ঃ

বগলীয়ে মাছ খায়। কিন্তু একেলগে বহু মাছ দেখিলে কোনটো ধৰিব, কোনটো এৰিব ভাবি চিন্তি থাকোঁতেই মাছবোৰ গুচি যায়, এটিও ধৰিব নোৱাৰে। মানুহৰো একেলগে কেবাটাও লাভজনক কাম আহি পৰিলে কোনটো কৰিব, কোনটো এৰিব বুলি ভাবি থাকোঁতেই সময় অতিবাহিত হয়। চঞ্চল মানুহে সময়মতে এটা কামো কৰিব নোৱাৰি হায় হায় কৰিবলগীয়া হয়।

৩৩. অধিক বাঢ়ৈত গুৰ ধমনা ঃ

গুৰ পগাওঁতা জনা মানুহে নিজ মতে পগাব লাগে। নানা জনৰ কথা শুনি গুৰ পগাবলৈ ল'লে গুৰ ধমনা অৰ্থাৎ গোট বান্ধি টান হয়। সেইদৰে বহুতৰ উপদেশ লৈ কাম কৰিলে কাম সুসিদ্ধ নহয়। সকলো অৱস্থাতে শিকি বুজি নিজৰ মতে কাম কৰি যাব লাগে। আনৰ কথাত মূল্য দিব নালাগে।

৩৪. অধ্যাপকক গায়ত্ৰী মন্ত্ৰ শিকায় ঃ

অধ্যাপক মাত্ৰেই গায়ত্ৰী জানে, গায়ত্ৰী মন্ত্ৰ জপ কৰে। তেনে এজন লোকক গায়ত্ৰী মন্ত্ৰ কি, এই মন্ত্ৰ জপ কৰিলে কি ফল পোৱা যায়, আদি কথা শিকাবলৈ যোৱাটো হাঁহি উঠা কথা। নিজে যিমানখিনি জানে সেইখিনিয়ে বহুত বুলি ভাবি আনে সিমান নাজানে বুলি ভবা লোকে এনে কাম কৰি হাঁহিয়াতৰ পাত্ৰ হয়। গতিকে নিজে যিমান জানে তাতোকৈ বেছি জনা লোক থকা বুলি ধৰি লোৱা উচিত। জ্ঞানৰ সাগৰ অতি বিশাল। এজন মানুহে তাৰ সামান্য অংশহে আয়ত্ব কৰিব পাৰে। তাকে অতি বেছি বুলি ধৰি লৈ আনক উপদেশ দিবলৈ যাব নালাগে।

৩৫. অনভ্যাসে হত বিদ্যা ঃ

বিদ্যা চৰ্চা কৰিলেহে বৃদ্ধি হয়, জনাখিনি ভালকৈ মনত থাকে। অভ্যাস কৰি নাথাকিলে জনা কামো নজনা হৈ পৰে। গতিকে জ্ঞান-বিদ্যা চিন্তা চৰ্চাৰ ওপৰত বৰ্তি থাকে। চিন্তা-চৰ্চা নাথাকিলে জ্ঞান বিদ্যা পূৰ্ববৎ হৈ নাথাকে। পাহৰণিত নষ্টহে পায়।

৩৬. অপাত্ৰত থলে সোণো পিতল হৈ পৰে।

ৰজা ৰাণীয়ে পিতলৰ অলঙ্কাৰ পিন্ধিলেও আনে সোণৰ বুলি ভাবে। ভিখাৰীয়ে পিন্ধা সোণৰ অলঙ্কাৰ সোণৰ বুলি কোনেও নাভাবে। গতিকে পাত্ৰ অপাত্ৰ বিশেষে পিতলক সোণ আৰু সোণক পিতল বুলি ভাৱ হয়। সেইদৰে সুচৰিত্ৰা নাৰী অলায়ক অবিবেচক পাত্ৰত বিয়া দিলে নাৰীৰ গুণৰ বিকাশ নহয়, বৰঞ্চ চৰিত্ৰ নষ্টহে হয়।

৩৭ . অবংশত ৰজা, অধনীৰ ধন,
হ’লেনো কি হব সৰু তাৰ মন।

ৰজা হবলৈ দয়া-মমতা, ভক্তি, ক্ষমা, কঠোৰতা, ন্যায় পৰায়ণতা, উদাৰতা আদি নান গুণ থাকিব লাগে। ভাল বংশত নোপজিলে সেই গুণবোৰ সহজে লাভ কৰিব নোৱাৰি। নীচ বংশত জন্ম গ্ৰহণ কৰাজনৰ ঠেক মনোবৃত্তি কিছুমান মজ্জাগত হৈ থাকি যায়। তেনে লোক ৰজা হলেও ভাল শাসক হব নোৱাৰে, ক্ষমতাৰ অপব্যৱহাৰ কৰে, ৰাজনীতিত আউল লাগে। সেইদৰে দুখীয়া মানুহ ধনী হলেও তাৰ কটাকিনালি সহজে নাযায়, ভাল কামতো ধন খৰচ কৰিবলৈ টান পায়, ধনৰ সৎ ব্যৱহাৰ নহয়। নতুন ধনী অহঙ্কাৰী হৈ নকৰিবলগীয়া কামত ধন খৰচ কৰে। নীচ বংশত জন্ম গ্ৰহণ কৰা লোক সহজে উদাৰচিতীয়া হোৱা টান। মনটি সৰু হৈ থাকে।

৩৮ . অবুজনক বুজোৱা ঢেৰুৱাৰ ঠাৰি সিজোৱা

যিবোৰ মূলাৰ তলত মূলা নহৈ সাৰ গোবৰ নাপাই শিপাডাল হে থাকে সেইবোৰকে ঢেৰুৱা মূলা বোলে। হাজাৰ চেষ্টা কৰিলেও ই সিদ্ধ নহয়। সেইদৰে যি অবুজন, যি কোনো কথাকে বুজিবলৈ চেষ্টা নকৰে, যাৰ বিদ্যা বুদ্ধি নাই, তেনে লোকক বুজ দিবলৈ চেষ্টা কৰিলে পৰিশ্ৰম বৃথাই যায়। ঢেৰুৱাৰ ঠাৰি সিজোৱাটো যেনেকৈ পণ্ড শ্ৰম হয়, অনৰ্থক সময় খৰচ কৰা হয়, অবুজনক বুজাবলৈ গ’লেও অনৰ্থক সময় নষ্ট কৰাহে হয়। লাভ নহয়।

৩৯ . অভাৱেই স্বভাৱ নষ্ট কৰে ঃ

অভাৱ হ’লে মানুহে অভাৱ পূৰণৰ কাৰণে যত্ন কৰে। কোনো উপায়ে অভান পূৰণ কৰিব নোৱাৰিলে চুৰি, ডকাইতি অথবা ঠগবাজি কৰি সেই অভাৱ পূৰণ কৰিবলৈ লয়। ফলত সাধু মানুহৰো স্বভাৱ নষ্ট হয়। বুধিয়ক সকলেহে অভাৱত আৱিষ্কাৰ কৰি সকলোৰে উপকাৰ কৰে।

৪০ . অভাগা য’লৈকে যায়, হুলে বিন্ধে, বৰলে খায়।

দুৰ্ভগীয়াৰ বিপদ য’তে ত’তে। ভাল কৰিবলৈ গ’লেও বেয়াহে হয়।যেনি তেনি বিপদত পৰে।

৪১ . অভাৱেই আৱিষ্কাৰৰ মূল

যেতিয়া কোনো বস্তু অতি দৰ্কাৰী হৈ পৰে, তেতিয়াই সেই বস্তু পাবলৈ মানুহে হামৰাও কাঢ়ে। দূৰদৰ্শন কৰিবৰ আৰশ্যক হোৱা হেতু দূৰবীণৰ আৱিষ্কাৰ হ’ল। দূৰৰ কথা বতৰা শুনাৰ আগ্ৰহত ৰেডিঅ’ ওলাল, টেলিফ’ন আৱিষ্কাৰ হ’ল, বেতাৰ, টেলিভিছন আৱিষ্কাৰ কৰিলে, কথা-বতৰা ধৰি ৰাখিবৰ কাৰণে টেপ ৰেকৰ্ডাৰ উলিয়ালে, থিয়েটাৰ, নাচ আদি নানা ঠাইত দেখুৱাবৰ কাৰণে বায়স্কোপ আৱিষ্কাৰ হ’ল, গ্ৰহৰ পৰা গ্ৰহান্তৰ ভ্ৰমণৰ কাৰণে ৰকেট আৰু কৃত্ৰিম গ্ৰহ আৱিষ্কাৰ কৰিলে। এনে ধৰণে নানা বিধ যন্ত্ৰপাতি, কলকব্জা, ঔষধ, খাদ্য দ্ৰব্য, আচবাব অভাৱ অনুভৱৰ ফলতে আৱিষ্কৃত হৈছে।

৪২. অভিমন্যু চক্ৰ বেহুত সোমাল।
ওলাবলৈ বাট নাই।

অভিমন্যুই মাতৃগৰ্ভত থাকোঁতে অৰ্জুনে মাকক কোৱা মতে কেনেকৈ চক্ৰ বেহু ভেদ কৰিব লাগে তাকে জানিছিল। মাক টোপনি যোৱা কাৰণে চক্ৰবেহু ভেদ কৰি ওলোৱা কথোটো নাজানিলে। কুৰুক্ষেত্ৰৰ যুদ্ধৰ সময়ত অৰ্জুন অন্যফালে ব্যস্ত হৈ থাকিবলগীয়া হোৱাত অভিমন্যুই চক্ৰবেহু ভেদ কৰিলে আৰু সপ্তৰথীৰ লগত যুদ্ধ কৰি চক্ৰবেহু ছেদ কৰিব নোৱাৰি প্ৰাণ দিলে। যিকোনো কামৰে আৰম্ভণি আৰু সামৰণি জনা দৰকাৰ, আৰম্ভ কৰি শেষ কৰিব নোৱাৰিলে বিপদহে মাতি অনা হয়। কামৰ সামৰণি কৰিব নোৱাৰিলে কাম কৰা নকৰা সমান হৈ পৰে, বৰঞ্চ অসাঠন চেকাহে লাগে। উদ্ধাৰৰ বুদ্ধি নাজানিলে মৃত্যুও হয়।

৪৩। অভ্যাসৰ নৰ কৰ্ণপথে কৰে শৰ

চতুৰ্ভুজৰ এটা চকুৰ পৰা তাৰ তৃতীয় চকুলৈ দূৰত্বত কৰ্ণটোৰেই ক্ষুদ্ৰতম। অভ্যাস কৰিলে সহজে কৰ্ণপথেৰে শৰ মাৰি তৃতীয় চুক স্পৰ্শ কৰিব পাৰি। সেইদৰে অভ্যাস কৰিলে টান টান কামো সহজে উপায় কৰিব পৰা যায়। আনকি কাণৰ বিন্ধাৰেও শৰ মাৰিব পাৰি।

৪৪. আমানুহৰ ঘৈণীতকৈ ভাল মানুহৰ লিগিৰিও ভাল

ভাল সঙ্গত থাকিলে মানুহ ভাল হয়, সৎ হয় বেয়া মানুহৰ সঙ্গ ললে ভাল মানুহো বেয়া অসৎ হয়। সেই হিচাবে অসৎ মানুহৰ ঘৈণীতকৈ সৎ লোকৰ সঙ্গত থকা লিগিৰীজনী সৎচৰিত্ৰ হয়।

৪৫. **অমুকৰ জোলোঙা নুবুলিবো সৰু**
চাউল ধৰে, চৰু ধৰে আৰু ধৰে গৰু

আৱশ্যকীয় বস্তু থকা জোলোঙা এখন সৰু যেন দেখিলে সৰু বুলি ভৱা উচিত নহয়। এজন মানুহ সৰু সৰু আৰু জলহু যেন দেখিলেই একো নজনা বুলি ধৰা লব নালাগে । বিদ্যাসাগৰ, চক্ৰেটীচৰদৰে জলহু, ধৰণৰ লোকৰ জ্ঞান, গৰিমাৰ তুলনা নাই। তেওঁলোকক সৰু মানুহ জ্ঞান কৰা অবিবেচকৰ কাম। গতিকে ভালকৈ নিৰীক্ষণ নকৰাকৈ, স্বভাৱ চৰিত্ৰ গতি গোত্ৰ নজনাকৈ দেখাত অজলা ধৰণৰ লোকক সামান্য অজ্ঞান লোক বুলি ভাবিব নালাগে।

৪৬. **অমৰ মৰে নিজৰা মৰে, মৰাই বায় হাল**
লক্ষ্মীনাথে ভিক্ষা কৰি খায়, দুখীয়াৰ ধনবৰ নাম
মোৰ নাম নিধনীয়ে ভাল

অমৰা নামৰ মানুহ মৰে, নিজৰা পানী জুৰি হৈ বয়, মৰা নামৰ হালোৱাটোৱে হাল বায়, লক্ষ্মীনামৰ মানুহে ভিক্ষা কৰে, ধনবৰ নাম লৈ দুখীয়া ভিক্ষা মাগে। গতিকে নামৰ লগত অৱস্থাৰ বা কামৰ মিল নাথাকে। সেইকাৰণে নিধনী নাম হোৱাই ভাল। নিধনী নাম ললে কোনেও ধন বিচাৰে নাহে।

৪৭. **অৰিক নোৱাৰি বৰীক ধৰে**

অৰি মানে শত্ৰু বৰী মানে বোৱাৰী। বহুলোকে শত্ৰুক বলে নোৱাৰি শত্ৰুৰ ক্ষোভ তলতীয়া মানুহৰ ওপৰত জাৰে। আন কাকো নাপালে বোৱাৰীয়েকৰ দোষ খুচৰি ফুৰা শাহুৰেক বা বোৱাৰীয়েকৰ ওপৰত খং সাৰে।

৪৮. **অৰিৰ পুখুৰীৰ ঘৰি**
যি পুখুৰীৰ পানী নাখাওঁ
পাৰতো নিদিও ভৰি।

পুখুৰীত বিহ দি থব পাৰে। সেইকাৰণে শত্ৰুৰ পুখুৰীৰ পানী খোৱা উচিত নহয়। আনকি সেই পুখুৰীৰ পাৰতো ভৰি দিয়া অনুচিত। পুখুৰীৰ পাৰ গচলিকে শত্ৰুৱে নানা ধৰণৰ সন্দেহ কৰাৰ থল ওলায়। গতিকে শত্ৰুৰ সকলো ধৰণৰ সংশ্ৰৱ ত্যাগ কৰা উচিত।

৪৯. **অৰ্থই অনৰ্থৰ মূল**

অৰ্থ মানুহৰ অতি আৱশ্যকীয় সম্বল। অৰ্থ সংগ্ৰহ কৰা সকলোৱে আৱশ্যক। অৰ্থৰ বলেৰে নিজৰ সুখ-সুবিধা সম্পত্তি কৰাৰ উপৰিও দান-দক্ষিণা কৰি ধৰ্ম উপাৰ্জন কৰিব পাৰি। অৰ্থ থাকিলে চোৰ-ডকাইতে অৰ্থ লাভৰ কাৰণে মৃত্যু পৰ্যন্ত ঘটাব পাৰে। ইয়াৰ উপৰি ধন থাকিলে মানুহ অহঙ্কাৰী হব পাৰে, ফুটনি বাঢ়িব পাৰে। তাৰ কাৰণে বহুতৰ অপ্ৰিয় হব লাগে। হিতাহিত বিবেচনা ৰহিত লোকে নিজৰ পৰাক্ৰম দেখুৱাবলৈ গৈ নকৰিবলগীয়া কাম কৰি বহু ধন ভগন কৰিবলগীয়া হব পাৰে। অৰ্থই বহুক্ষেত্ৰত অনৰ্থৰ বা অৰ্থ হানিৰ কাৰণ হৈ পৰে।

৫০. **অল্প আৰ্জন বিস্তাৰ ভোজন**
সেই পুৰুষৰ দৰিদ্ৰ লক্ষণ।।
বা
অলপ আৰ্জে খায় বিস্তাৰ
লক্ষ্মী নাথাকে তাহাৰ ঘৰ (ডাক)
অথবা
অলপ আৰ্জন বিস্তৰ ভোজন
সেই পুৰুষৰ দৰিদ্ৰ লক্ষণ

উপাৰ্জন কম খাওঁতাৰ সংখ্যা বেছি হলে সেই ঘৰ দৰিদ্ৰ অৱস্থা হয়। অলপ উপাৰ্জন কৰি বেছি খৰচ কৰিলে সেই ঘৰত লক্ষ্মী বাস নকৰে। গতিকে আয় চাই ব্যয় কৰিব লাগে।

৫১. **অলপ কথাই বৰ**
ফঠা কঁথাই জ্বৰ

ফটা হওক ছিটা হওক কঁথা গাত লবলগীয়া হলে জ্বৰ উঠা বুলি ধৰিব লাগে। সেইদৰে অতি সামান্য কথাই ডাঙৰ কাণ্ড ঘটাব পাৰে। গতিকে। কথা কোৱাত বিশেষ সাৱধান হব লাগে।

৫২. **অল্প বিদ্যা ভয়ঙ্কৰী**

মানুহে যিমানে শিক্ষিত হয়, সিমানে নম্ৰ আৰু ভদ্ৰক হৈ পৰে। প্ৰকৃত শিক্ষিতলোকে নিজে জনা বুলি বৰাই নকৰে। সামান্য শিক্ষা পাই প্ৰকৃত শিক্ষিত লোকৰ সঙ্গ নাপালে নিজকে বহুজনা বুলি ফিতাহি মাৰি ফুৰে। তেনে লোকেই বৰ বৰ কথা কয় নকবলগীয়া কৈ বিপদত পৰে। আনকো বিপদত পেলায়।

৫৩ **অশলাগী পাৰ পালে**
ভুৰখনতে লাথি মাৰে

যি খন ভুৰেৰে ইপাৰৰ পৰা সিপাৰলৈ পাৰ হৈ যায়, সেইখন ভুৰকে অদৰকাৰী বুলি ভাবি লাথি মাৰি আতৰাই যাব লাগে। সেইখন বহুতৰ আৰু নিজৰো কামত আহিব পাৰে। এই কথা ভাবিচোৱা উচিত। নভৱজন বিবেহীন বুলি আখ্যা পায়। সেইদৰে বিপদে আপদে যাৰ সহায় পোৱা যায় তেওঁ প্ৰতি কৃতজ্ঞ থকা উচিত। সেইজন লোকৰ পৰা সহায় নাপালো বুলি ভৱাটো অনুচিত। অকৃতজ্ঞ লোকেহে উপকাৰীৰ শলাগ নলয়। উপকাৰীৰ পৰা আকৌ উপকাৰ দৰ্কাৰ নহব বুলি ভৱাজন অবিবেচলোক।

৫৪. **অশলাগীৰ শলাগ নাই।**
চুকত থাকি বুকুত খায়

যিজনে উপকাৰীৰ প্ৰতি কৃতজ্ঞ নহয়, সেই জনেই অশলাগী। অশলাগী লোকক বিশ্বাস কৰিব নালাগে। অশলাগীয়ে নিজৰ স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ কাৰণে মানুহৰ বুকুৰ মাজত সোমাই লৈ বিশ্বাসভাজন হৈ পৰে। নিজৰ স্বাৰ্থ পূৰণ হলে দৰ্কাৰ হলে উপকাৰীজনৰ অনিষ্ট সাধন কৰে।

আ

৫৫. **আইৰ বোপাইৰ গালি যায় আলি আলি**
শাহু শহুৰৰ গালি ধৰে শালি শালি

মাক –দেউতাকে লৰা –ছোৱালীৰ শাসনত ৰাখিবলৈ গালি দুলি পাৰে, শাস্তিবিধানো কৰে। সেই গালি বা শাস্তি লৰা –ছোৱালীয়ে মনত প্ৰায়ে নেৰাখে।শাহুৰেক আৰু শহুৰেকে দোষ গাই গালি পাৰিলে বোৱাৰীয়েকৰ মনত দকৈ লাগে। লৰা ছোৱালীৰ প্ৰতি মৰম আৰু মাক দেউতাকৰ প্ৰতি থকা ভাল পোৱা ভাৱৰ কাৰণে গালি মাতে অন্তৰ নিবিন্ধে। শাহুৰেক শহুৰেকে গালি পাৰিলে বোৱাৰীয়েক অসন্তুষ্ট হৈ পৰে। গতিকে শাহুৰেক শহুৰেকেও নিজৰ কন্যা জ্ঞান কৰি মৰমেৰে বুজাই সকলো কাম কৰিব লাগে।

৫৬. **আই আছে খাই যা**
আই নাই চাই যা

বিয়া দিয়া ছোৱালীৰ মাকৰ প্ৰতি গভীৰ টান থাকে। মাকেও ছোৱালীজনী ঘৰলৈ আহিলে কি খুৱাম, কি দিম বেছিকৈ ভাৱে। খাবলৈ নুখুজিলেও এমুঠি পঠিয়াব পাৰিলে ভাল পায়। মাক নাথাকিলে তেনে টান, তেনে মনৰ ভাৱ কাৰো নাথাকে। গতিকে আহিলে ঘৰখন চাই যোৱাহে হয়।

৫৭. **আই আছিল চোৰ**
সেই প্ৰকৃতি মোৰ

লৰা-ছোৱালীয়ে মাক-দেউতাকৰ দৰে কামবন শিকে।, স্বভাৱ চৰিত্ৰও গঠন কৰি লয়। মাক-দেউতাক চোৰ হলে লৰা-ছোৱালীয়ে চোৰ কৰিবলৈ শিকে। মাক- দেউতাক দন্দুৰা-দন্দুৰী হলে লৰা-ছোৱালীও দন্দুৰা হয়। মদ, ভাং খোৱা হলে তেওঁলোকে মদাহী, ভঙুৱা হৈ পৰে। সাধুলোকৰ লৰা-ছোৱালী সাধু হয়। গতিকে মাক-দেউতাকে লৰা-ছোৱালীক সৎ আদৰ্শ দেখুৱাব লাগে।

৫৮. **আই গৈছিল ঘাটক**
খোজ দেখিলে বাটত
আই ঔ বোপাই ঔ
হাতীটো ইমান ডাঙৰ

আচল জন্তুটো নেদেখাকৈয়ে খোজ দেখিয় যি আচৰিত হৈ পৰে, জন্তুটো জন্তুটো দেখিলে অচেতন হোৱাৰ সম্ভাৱনাই তেওঁৰ বেছি। হাতী বৃহৎ জন্তু হলেও মৰম কৰি পোহ মনাব পাৰি। পোহনীয়া হাতীক ভয় নালাগে।

৫৯. **আই গৈছিল তীৰ্থ কৰিবলৈ**
মই গৈছিলো লগত।
মাহ চাউল খাবলৈ পাই
তাতেই হলো ভকত

তীৰ্থযাত্ৰীৰ লগত গলেই তীৰ্থ যাত্ৰী নহয়, বহুতে মাহ-চাউল, কল-কুঁহিয়াৰ খোৱাৰ আশাত তীৰ্থ যাত্ৰীৰ লগ পায়। তেনে লোকক মাহ-চাউল খোৱা ভকত বুলি কব পাৰি। তীৰ্থ যাত্ৰী বুলি কব নোৱাৰি। তেওঁ তীৰ্থ ভ্ৰমণ কৰি পুণ্য ফলৰ গৰাকী হব নোৱাৰে।

৬০. **আই সীতা পাতাললৈ যায়**
কাক নিয়ে কাক থয়।

ৰামৰ পৰা অবিচাৰ পাই সীতা পাতাললৈ গৈছে। পতি-প্ৰাণা সীতা সতীয়ে স্বৰ্গত বাস কৰিব লাগিছিল। নকৰিলে ব্যতিক্ৰম হল। হাবিৰ চৰাই চিৰিকতি, পশুপতঙ্গ আদিয়ে সীতাক ইমান ভাল পাইছিল যে সীতাৰ লগত সকলো পাতাললৈ

যাবলৈ ইচ্ছা কৰিছিল। নিজৰ দুৰ্দশাৰ ভাগ সীতাই কাকো দিবলৈ ইচ্ছা কৰা নাছিল। গুণীসকলে নিজৰ দুদৰ্শাৰ ভাগ আনক দিবলৈ মন নকৰে।

৬১. **আইৰ ঘৰলৈ যাম দুহাহতে খাম**
বিধাতাই বোলে মই লগে লগে যাম।

বিয়া দিয়া ছোৱালীয়ে মাকৰ ঘৰলৈ যাবলৈ, মাকৰ ৰন্ধা বঢ়া খাবলৈ বৰ ইচ্ছা কৰে। কিন্তু বিধাতাই সেই ইচ্চা সেই কামনাক ধুলিসাৎ কৰি দিয়ে। গৈ সুখ-শান্তি পোৱা দূৰৰ কথা কিবা অঘটনবোৰেহে ঘটা দেখে। মানুহে ভৰা মতে, আশা কৰা ধৰণে সুখ শান্তি নাপায়। সকলো ভাগ্যৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে।

৬২. **আইৰ সমান হব কোন ?**
নইৰ সমান বব কোন ?

নৈয়ে সকলো বাধা নেওচি একেৰাহে বৈ থাকে। মাকেও গৰ্ভ ধাৰণৰে পৰা আমৰণ সন্তানৰ কাৰণে সকলো ধৰণৰ কাম কৰে। দুখকো দুখ নোবোলে। সন্তানৰ মঙ্গল কামনাই এক মাত্ৰ ধ্যান। নদীৰ দৰে যুগযুগ ধৰি একেৰাহে পানী বহন কৰি কেৰে নাথাকে, মাকৰ দৰে আমৰণ কেৰে দুখ কষ্ট বহন নকৰে। গতিকে মাতৃ সৰ্বেসৰ্বা।

৬৩. **আইৰো বাৰ্তা**
গঙ্গাৰো যাত্ৰা

গঙ্গাস্নান কৰিলে পুণ্য হয়। মাকৰ খবৰ লোৱাটো একান্ত কৰ্তব্য। একেবাৰতে দুয়োটা কাম হোৱাৰ দৰে ভাল কাম নাই। গঙ্গা স্নানত পুণ্য হয় মাতৃৰ খা-খবৰ লোৱাটোও উত্তম কৰ্ম। দুয়োটা একে লগে হোৱাটো অতি সুখ আৰু আনন্দৰ কথা।

৬৪. **আইধৰত কৈ বাইধৰ চাৰ**

মাকৰ তুলনাত বায়েক বা বায়েকৰ প্ৰতি থকা কৰ্তব্য ডাঙৰ নহয়। কিন্তু কোনো কোনো সময়ত বায়েকৰ প্ৰতি বেছি মনোযোগ দিবলগীয়া হব পাৰে। সেইদৰে কেতিয়াবা আচল কামতকৈ অনুযঙ্গিক কামত হে মনোযোগ দিবলগীয়া হব পাৰে।

৬৫ . আঁউসীৰ ধাৰ পূৰ্ণিমান শুজে।

আঁউসীৰ গোটেই ৰাতি আন্ধাৰ হয়। পূৰ্ণিমাত তাৰ বিপৰীত। পূৰ্ণিমাৰ ওৰে ৰাতি পোহৰ থাকে। আউসীৰ এন্ধাৰ ৰাতিৰ ধূৰ পূৰ্ণিমাৰ ৰাতিৰ পোহৰ শুজে। সেইদৰে আন্ধাৰৰ সুযোগ লৈ কোনোবাই অন্যায় কৰিলে তাৰ প্ৰতিশোধ পোহৰত লব পাৰি।

৬৬. **আও চৰাইৰ ভাও**
জপিয়াই টোপ খায়
ফান্দত নিদিয়ে পাৰ

জিতেন্দ্ৰিয় পুৰুষসকলে সুচল পালে সংসাৰৰ সোৱাদ লয়, মায়াত বান্ধ খাই নপৰে।

৬৭. **আকাশৰ তৰায়ো তৰা।**
গৰু পঘাৰে তৰায়ো তৰা।

নামত একে হলেই কামত একে হব নোৱাৰে। আকাশৰ তৰাই ৰাতি শোভা কৰে মাথোন, কোনো কামত নালাগে। হাবিৰ তৰা গছৰ পাখুৰে ৰচী তৈয়াৰ কৰি গৰু বন্ধা পঘা কৰিব পাৰি। গতিকে হাবিত তৰা গছেহে মানুহৰ বাবে বেছি দৰকাৰী।

৬৮. আকালো নাই ভঁড়ালো নাই।

ধন থবলৈ ভঁড়াল লাগে। ভঁড়ালত ধন থাকিলে চোৰ ডকাইতলৈ ভয় লাগে। সেইবাবে জমা কৰি থবলৈ ধন বেছিকৈ নালাগে। খাই বই সুখে- সন্তোষে থাকিবলৈ যিমানধনৰ দৰকাৰ সিমানখিনি থাকিব লাগে, নহলে আকালত পৰিবলগীয়া হব লাগে। গতিকে জমা কৰি থবলৈ ধন নথকাই শ্ৰেয়। আকালত পৰিব নালাগে, ধন জমা কৰি থৈ চোৰ-ডকাইতক সুযোগ দিবও নালাগে।

৬৯. আকালৰ ভাত
নিদানৰ মাত।

খাবলৈ নোপোৱাজনক এমুঠি অন্ন দি সহায় কৰিব পৰাটো পুণ্যৰ কাম। শোক তাপত জৰ্জৰিত হৈ পৰা জনক এষাৰ সান্ত্বনা বাণী শুনোৱাটোও কৰ্তব্যৰ ভিতৰত পৰে। তাকে কৰিলে বন্ধু-বান্ধৱ বাঢ়ে আৰু মনত শান্তি পোৱা যায়।

৭০. আকুলি বিকুলি চেনেহৰ মাতে
আগত পানী ঢালি গুৰিতে কাটে।।

গছক পানী লাগে। সেই বুলি আগতে পানী ঢালিলে লাভ নহয়। গছৰ আগত পনী ঢালি গুৰিত কাটিলে গছ মৰিহে যায়। সেইদৰে চলাহী লোকে মুখেৰে আদৰ-সাদৰ ৰি আপোন হৈ সৰ্বনাশ কৰে। গতিকে অতিকৈ আদৰ-সাদৰ কৰা চেনেহেৰে মতা লোকক সহজে বিশ্বাস কৰিব নালাগে। তেনেলোকৰ পৰা অনিষ্ট হোৱাৰ সম্ভৱনাই বেছি।

৭১. আখৈৰ তপত, তিৰীৰ শপত, লুইতৰ বালি,
ইয়াত সঁজাত গলে দিনতে চকু খালি।

আখৈ চৰুৰ পৰা পৰিলেই চেঁচা হয়। তিৰোতাই কথাই পতি শপত খায়, কিন্তু সেই শপতৰ কোনো মূল্য নাই। তেওঁৰ যি মন যায় তাকেই কৰে। লুইতৰ বালি এই বছৰত যি ঠাইত জমা হয়, আন এবছৰত সেই ঠাইত নাথাকে, আন এঠাইত বালি পৰি ওখ হয়। গতিকে আখৈৰ তপত, তিৰোতাৰ শপত আৰু লুইতৰ বালি চাপৰিৰ কোনো স্থিৰতা নাই। এনেবোৰত বিশ্বাস ৰাখিলে বিপদত পৰিব লাগে।

৭২. আগ ভৰি দিহে পাছ ভৰি তুলিবা

দুখন ভৰিৰে মানুহ লৰা-ঢপৰা কৰে। তাৰে এখন ভৰিৰ খোপনি ৰাখি আনখন ভৰি দাঙিব লাগে, নহলে পৰি যাব পাৰে। কাম কৰিবৰ বেলিকাও প্ৰথম কামখিনি ভালকৈ চাই-চিতি সুস্থিৰ ভাৱে কাম আৰম্ভ কৰিব লাগে। অস্থিৰভাৱে কাম কৰিলে কাম সুসিদ্ধ নহয়, ভাৰি-গুণি কাম কৰা উচিত।

৭৩. আগৰ গৰু বাঘে খায়

পালৰ গৰুৰ আগত থকাটিহে বাঘে টানি নি খায়, তেতিয়া পাছৰবোৰ পলাই ফাট মাৰে, দলৰ আগত গলে আগত যোৱা জনৰহে যিকোনো বিপদ হব পাৰে। বাকী পলাই সাৰে। সেই কাৰণে কোৱা হয়- দলৰ আগত যোৱা উচিত নহয়

৭৪. আগতে আছিলো দুৰেনী মুৰেনী
সকলে বুলিছিল আই,
এতিয়া হলো লেজ গুৰৰী
পালতো নিদিয়ে ঠাই

গাই গৰু দেখিবলৈ ধুনীয়া হলে খীৰতী হলে সকলোৱে আদৰ সাদৰ কৰে, আই বুলি গা মূল পিহি-দানা পানী দি সন্তুষ্ট কৰি ৰাখে। বয়স বাঢ়ি গলে হাড়ে ছালে লগা হৈ পৰিলে গাখীৰ নিদিয়া হলে কেৰে আদৰ নকৰে, আনকি নেজ গুবৰীয়া বুলি গৰুৰ পালতো সুমুৱাই নলয়, জানোচা আনবোৰ গৰুৰ চৰেলিওৱা ৰোগ হয়। সুদিনত খাবলৈ লবলা পালে ধন-সম্পত্তি দেখিলে সকলোৱে আদৰ কৰিবলৈ বিচাৰে। দুৰ্দিন হলে ৰোগ ব্যাধি বাৰ্দ্ধক্যই আক্ৰমণ কৰিলে, কেৰে চকুপাৰি দেখিব নোৱাৰে।

৭৫. **আগৰ কমলা বৰীয়াই ধুই জ্বলাই খৰি**
এতিয়াৰ কমলবৰীয়াই নোধোৱে হাত ভৰি

দিন পৰিৱৰ্তন হোৱাৰ লগে লগে মানুহৰো আচাৰ-ব্যৱহাৰ ৰীতি-নীতি সলনি আগৰ দিনত ভকৰ চিকচাক ভাৰ বৰ বেছি আছিল। আন কি জ্বলানি খৰিকো পানী চটিয়াই ধুইহে জুইত সুমুৱাই দিছিল। আজি কালি খৰি ধোৱা দূৰৰ কথা হাত ভৰি ধুই কাপোৰ কানি সলাই ৰন্ধা বঢ়া খোৱা-বোৱা কৰা নীতি নিয়মবোৰ উঠি গৈছে। মনৰ পৰিৱৰ্তনে নীতি-নিয়মবোৰৰ পৰিৱৰ্তন ঘটায়।

৭৬. **আগবাৰী শুৱনি কাকিনী তামোলে**
পাছবাৰী শুনি পান।
বৰঘৰ শুৱনী জীয়ৰী ছোৱালী
উলিয়াই দিবলৈ টান।

ঘৰৰ আগফালে ওখ ওখ তামোল গছৰ শাৰী থাকিলে পাছফালে পাণ গছ থাকিলে ঘৰখনৰ গাম্ভীৰ্য বাঢ়ে আৰু শুৱনি হৈ পৰে। জীয়ৰী ছোৱালী ঘৰত থাকিলে ঘৰখন আটোম টোকালিকৈ ৰাখে বাবে ঘৰশুৱনী হয়। তেনেজনী ছোৱালীক লোকৰ ঘৰলৈ দিবলৈ সঁচাকৈয়ে বৰ বেয়া লাগে। বিবাহ উৎসৱত সেইবাবেই শোক উথলি উঠে। কান্দোনৰ ৰোল উঠে।

৭৭. **আগৰ হাল যেনি যায়, পাছৰ হাল তেনি পোনায়।**

হাল বাওতে কেবা হালো জুটিলো, আগৰ হাল যেনি যায়, পাছৰ হালো তেনি গৈ থাকে, যেনি তেনি দিশ নসলায়। গৰুগাড়ী চলাওতে আগৰখন গাড়ী যেনি যায় বাকী কেইখনো সেইফালে যা। সেইদৰে এঘৰৰ প্ৰথম লৰা বা ছোৱালীৰ যেনেভাৱে চৰিত্ৰ গঠন হয় পাছৰবিলাকৰো সাধাৰণতে তেনে ধৰণে চৰিত্ৰ গঠন কৰিবলৈ চালে, মাক বাপেক আদি অভিভাৱকসকলে বিশেষভাৱে যত্ন কৰিব লাগে।

৭৮. **আগেয়ে নাহিলা আগবঢ়ি**
এতিয়া দিম কাৰ বাঢ়ি

ভগাই বটাই লোৱা বস্তু লবলৈ সময়মতে আহিব লাগে। নাহিলে তেওঁৰ ভাগ নাথাকে। ভাগ বটোৱাৰা হৈ গলে লোকৰ ভাগৰ পৰা তুলি দিয়াটো সম্ভৱ নহয়। নিজৰ প্ৰাপ্য লবলৈ পাছহুহকি থাকিব নালাগে। সময়মতে লবলৈ চাব লাগে।

৭৯. **আঙুৰ টেঙা (সমাৰ্থক – নাচিব নাজানে চোতালখন যেন হেৰেমগৰীয়া)**

আঙুৰ মিঠা ফল। পকা পকা আঙুৰ শিয়ালে খাবলৈ কোনো উপায় কৰিব নোৱাৰি আঙুৰ টেঙা খাবলৈ ভাল নহয়, বুলি মনক প্ৰবোধ দি গুচি যায়। মানুহেও ভাল কাম কৰিবলৈ অসমৰ্থ হৈ কামটোক বেয়া বুলি নানা ধৰণে সমালোচনা কৰে। অৰ্থাৎ অসমৰ্থ লোকে নিজৰ অসমৰ্থতাক ঢাকিবলৈ কামটি বেয়া, লাভ নহয় বুলি এৰি থয়।

৮০. **আঙুলি চুহিবলৈ দিব পাৰি**
চোবাবলৈ দিব নোৱাৰি

সৰু সৰু লৰা-ছোৱালী কেতিয়াবা কেতিয়াবা আঙুলি চুহিবলৈ দিয়া আঙুলিটোকে কামোৰে তেতিয়া আঙুলি চুহিবলৈ দি মৰম কৰা নহয়। সেইদৰে কোনোজনক নিজৰ মৰমৰ বস্তু একোটা ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ দিব পাৰি, ভাঙি-ছিঙি ফালি-চিৰি নষ্ট কৰিবলৈ দিব নোৱাৰি। মৰমৰ বস্তু একোটা নষ্ট মনত বৰ দুখ ওপজে।

৮১. **আচলে পিছলে হস্তীৰো পা পিছলে**

হাতী বৰ ধীৰ আৰু গম্ভীৰ। খোজ কাটলত তাৰ গাম্ভীৰ্য প্ৰকাশ পায়। তাৰ ঠেং কেইটা বহল খোপনি লবলা ডাঙৰ নখো আছে। তথাপি কেতিয়াবা কেতিয়াবা হাতীৰো ভৰি পিছলি যায়। সেইদৰে অতি সাৱধান লোকৰো কেতিয়াবা বিপদ হব পাৰে।

৮২. **আঁচু কাছৰ তল পাই শিয়াল পখৰা হল।**

শিয়াল ধোঁৱা বৰণীয়া, আচু কাঠৰ ৰং হালধীয়া। আচু কাঠৰ ওপৰত শিয়ালৰ ৰং পখৰা যেন হৈ পৰে। সেইদৰে ভাল মানুহৰ মাজত থাকিলে বেয়া মানুহৰ কিছুমান ভাল গুণ লব পাৰে, ভাল ভাল কথা কব পৰা হয়। কিন্তু নিজৰ স্বভাৱ সহজতে পৰিৱৰ্তন কৰিব নোৱাৰাত ভালে বেয়াই মিহলি হৈ পৰে।

৮৩. **আছে ধূলা খুচৰি,**
নিব ডানা মুচৰি।

মানুহে জীয়াই থকা দিন কেইটাত মাটিয়ে বালিয়ে নানা কাম কৰি কটায়। ৰং ধেমালিতো বহু সময় যায়। মৃত্যুৰ কথা ভাৱি নাথাকে। মৃত্যুৰ কথা ভবাহেতেন মানুহৰে অনাহকত দিন নকটাই জীৱনত বহুতো কৰ্তব্য কাম কৰিব পাৰিলেহেতেন। মানুহ কেতিয়া মৃত্যুৰ কোনেও কব নোৱাৰে। সেই কাৰণে সময়ৰ কাম সময়ত কৰি লব লাগে।

৮৪. **আছিলো যেনে হৈছা তেনে**
হৈছো যেনে হবি তেনে।

বয়সে মানুহক ডেকা বুঢ়া কৰে। লৰাই বা ডেকাসকলে বুঢ়াক তাচ্ছিল্য কৰিব নালাগে। কাৰণ তেওঁলোকে এদিন বুঢ়া হব। বুঢ়া হলে নিশকতীয়া লোকৰ বা পো-বোৱাৰীৰ অনুগ্ৰহপ্ৰাৰ্থী হব লাগিব। বুঢ়াজনো এসময়ত লৰা-ছোৱালী তাৰফাছত ডেকা হল আৰু বুঢ়া হল। বয়সৰ লগে লগে স্বাস্থ্যৰো পৰিৱৰ্তন হয়। গতিকে বুঢ়া লোকক তুচ্ছ তাচ্ছিল্য কৰা উচিত নহয়।

৮৫. **আছে কাপোৰ আছে জাৰ**
নাই কাপোৰ নাই জাৰ

কাপোৰ থকাসকলে কাপোৰ পিন্ধি উৰিও জাৰ অনুভৱ কৰে, সেইসকলে গৰমৰ দিনত সততে বিছনী নহলে চলিব নোৱাৰে, কাৰণ সেইসকলৰ সহিব পৰা গুণৰ অভাৱ। কাপোৰ নথকাসকলে জাৰ গৰম সহ্য কৰি কৰি বৰ জাৰকো জাৰ যেন নাভাৱে। গৰমকো গৰম বুলি অনুভৱ নকৰে। অভ্যাসেই সকলো সহ্য গুণ মল।

৮৬. **আছে দান নাই সমিধান**

খোজনীয়াক সামৰ্থনুযায়ী দান কৰা উচিত। সামৰ্থ্য নাথাকিলে ভাল মুখেৰে কৈ মেলি বিদায় দিয়া উচিত। দান কৰা বা সমিধান দিয়াৰ যিকোনো এটা কৰিব লাগে। নহলে ভিক্ষাৰী বা খোজনীয়াই আশা পালি নিৰাশ হৈ গুচি গলে গৃহস্থৰ অমঙ্গল হয়।

৮৭. **আছে গৰু নবয় হাল**
হোৱাত কৈ নোহোৱাই ভাল

যি গৰুৰে হাল বাব নোৱাৰি, তেনে গৰু ৰাখি দানা পানী ঘাঁহ দিওঁতে খৰছ ভৰি মৰাৰ লাভ নাই। তেনে গৰু নথকাই বেছি ভাৱ। সেইদৰে ঘন জমাৰাখি কৃপণালি কৰিলে তেনে ধনৰ মূল্য নাই। খাওতা অনেক কৰোতা নাই তেনে লোক থকাৰ পৰা লাভ নহৈ লোকচানহে হয়। গতিকে তেনে লোকজন নথকাই ভাল।

৮৮. **আছে কথা নপৰে মনত**
সীতাই কান্দে অশোক বনত

ৰামৰ দৰে বীৰ নাছিল। তেনেহেন বীৰৰ পত্নী নিঠৰুৱা হৈ অশোক বনত বহি কান্দি কান্দি দিন কটাবলগীয়া হৈছিল। ৰাম-লক্ষ্মীণৰ বীৰত্বৰ প্ৰকৃত ব্যৱহাৰ নোহোৱাৰ বাবে সীতাৰ মনত দুখ লাগি কান্দিছিল। সেইদৰে জনা কথা সময়ত মনত নপৰিলে মনত দুখ লাগে কান্দোন ওলায়

৮৯.　**আছো বগলী আছো চাই**
কৰপানী কলৈ যায়

বগলীয়ে পানী যুৰলীত মাছ ধৰিবলৈ খাপ পিটি ৰৈ থাকে। দেখাত পানী সোঁত কেনি তাকেহে চাই থকা যেন লাগে। সেইদৰে চতুৰ মানুহে ভিতৰুৱা উদ্দেশ্য পেটৰ ৰাখি বাহিৰত মানুহক দেখুৱাবলৈ কিবা এটা কৰে। উদ্দেশ্য সিদ্ধি হলে তেওঁক সেই অৱস্থাত পোৱা নাযায়। অৰ্থাৎ চতুৰ মানুহে দেখুৱাই এটা কৰে। উদ্দেশ্য সিদ্ধি হলে তেওঁক সেই অৱস্থাত পোৱা নাযায়। অৰ্থাৎ চতুৰ মানুহে দেখুৱাই এটা কৰে, উদ্দেশ্য কৰাবত থাকে।

৯০.　**আছোক লাভ লাভ**
মূলৰো হতাহতি।

বেহা-বেপাৰ কৰিলে কিছু নহয়, কিছু লাভ থাকিব লাগে, লাভ নহৈ লোকচন ভৰি মূলৰ ক্ষতি হলে তেনে বেপাৰ কৰাৰ আৱশ্যক নকৰে। সেইদৰে যি কামত সুফল নফলে মাথোন সময় আৰু পৰিশ্ৰমহে অথলে যায় তেনে কাম কৰা উচিত নহয়।

৯১.　**অজানক জান**
তেনে বাঢ়িব জ্ঞান

শিশুৱে প্ৰথম অৱস্থাত একো নুবুজে। বয়স বঢ়াৰ লগে লগে শিশুৱে মাক-দেউতাকৰ আদিৰ পৰা ন ন কথা শিকে , ন ন প্ৰকাৰে অঙ্গিভঙ্গীও কৰিবলৈ লয়। মানুহৰো জ্ঞান সীমিত হৈ থাকে। নিতে ন ন কথা শিকিলে, ন ন বস্তু বা ঠাই দেখিলে, নানা জনৰ লগত দেখা সাক্ষাৎ কৰি নতুন কথা শিকে। পৃথিৱীত নজনা কথা নেদেখা বস্তু বহুতো আছে। সেইবোৰ যিমানে জানিব, যিমানে দেখিব শুনিব, সিমানে জ্ঞান বাঢ়ি যাব।

৯২. আজাল ভেঁহে বিজাল কোবোৱা।

কিছুমান মানুহে নিজকে অজলা যেন দেখুৱাই আনক খেজেলিয়াই ব্যতিব্যস্ত কৰে। আনৰ আমনিকৰ হ'লেও অজলাৰ ভাওজোৰে আৰু তাকে কৰি আনন্দ লাভ কৰে।

৯৩. আঞ্জাৰ মাছ ধৰিব নাজানা।

যি মাছৰ আঞ্জা ৰন্ধা হয় তাত জীৱ নাথাকে, লৰচৰ কৰিব নোৱাৰে। তেনে মাছ ধৰিব নোৱাৰা কথা নাই। তেনে মাছ ধৰিব নোৱাৰাজন কোঙা, অসাৱধান হব লাগিব। অসাৱধানলোকে সামান্য কামৰো আ-ভূ নাপায়।

৯৪. আঞ্জাত নাখায় লোণ
পিটিকাত যায় তিনিগুণ।

আঞ্জাত কৃপণালি কৰি লোণ নিদিলে সানি খাওঁতে তাৰ তিনিগুণ খৰচ হয়। বেমাৰ পাতি হলে প্ৰথমেই খৰচৰ ভয় কৰি ঔষধ নাখালে পাছলৈ বেমাৰ টান হয়; ফলত বেছি খৰচ কৰিবলগীয়া হয়। অত্যধিক খৰচ বৰ্জনীয়, কিন্তু খৰচ কৰিব লগীয়াখিনি খৰচ কৰা উচিত। অৰ্থাৎ দৰ্কাৰৰ সময়ত কৃপাণালি কৰিলে খৰচ কৰি ভাগৰি পৰিবলগীয়া হব লাগে।

৯৫. আটাইতকৈ ডাঙৰ হৰি কথা,
তাতোকৈ ডাঙৰ চাউল কথা।।

প্ৰত্যেকেই ঈশ্বৰৰ প্ৰতি ভক্তি ৰাখি কাম কৰি খাব লাগে। ঈশ্বৰ সকলোৰে হৰ্তাকৰ্তা। গতিকে ঈশ্বৰক চিন্তা কৰা সকলোৰে কৰ্তব্য। কিন্তু ঈশ্বৰৰ চিন্তা তেতিয়াই কৰিব পাৰি, যেতিয়া পেটৰ কলমলনি নাথাকে। গতিকে হৰি কথা যদিও দৰ্কাৰী, চাউলহে তাতোকৈ বেছি দৰ্কাৰী।

৯৬. অথাই সাগৰত তৰে,
গো-খোজত মৰে।

সাগৰ বৰ দ আৰু বহল। তাত পৰ্বত প্ৰমাণ ঢৌ। সাগৰত পৰিলে নিস্তাৰ পোৱাৰ উপায় নাথাকে। কিন্তু সুদিন হ'লে তেনে অথাই সাগৰত পৰিও উদ্ধাৰ পাব পাৰি। দিন বেয়া থাকিলে গৰু খোজৰ পানীত পিছলি কষ্ট পাই মৰিব পাৰে। ঠিক তেনেদৰে ডাঙৰ বিপদতো মানুহ উদ্ধাৰ পায়। কিন্তু কেতিয়াবা সামান্য বিপদে প্ৰাণনাশ ঘটায়।

৯৭. আঠু কাঢ়িলে আঠপোণ লাগে।

অকল আঠু কাঢ়ি সেৱা কৰিলেই নহয়, আঠু লোৱাৰ আগতে তামোল, পাণ, পইচাৰ টোপোলা এটা আগবঢ়াব লাগে। লগতে দান, দক্ষিণা, সেৱা, শুশ্ৰূষা আদিও কৰিব লাগে। দেৱতাৰ আগত সেৱা জনালে পূজা এভাগিও লাগে। গতিকে আঠু কঢ়া মানেই দোষী হোৱা। সেই দোষৰ বাবে অতি কমেও আঠ পোণ তামোল ভৰিবলগীয়া হয়।

৯৮. আঠুৰা চাই ঠেং মেলিবা।

ওখ ডাঙৰ মানুহৰ কাৰণে আঠুৰা দীঘল ডাঙৰ হব লাগে। সকলো অৱস্থাতে তেনে জোখৰ আঠুৰা পোৱাটো সম্ভৱ নহব পাৰে; তেতিয়া আঠুৰা অনুযায়ী ঠেং কোঁচাই শুব লাগে। নহলে মহে ডাহে টোপনিত ব্যাঘাত ঘটাব পাৰে। সেইদৰে নিজৰ সামৰ্থ্যলৈ চাই কাম-কাজ আৰম্ভ কৰিব লাগে। 'ঘৰত নাই কণটো বৰসবাহলৈ মনটো' মেলিলে কোনো লাভ নহয়; হাঁহিয়াতৰ পাত্ৰহে হবলগীয়া হয়।

৯৯. আঠুৰ মাজত মূৰ সোমাল।

বুঢ়া হৈ নিশকতীয়া হলে গা-মূৰ পোনাব নোৱাৰা হৈ পৰে। বহিলে মূৰটো আঠু দুটাৰ মাজত সোমাই পৰে। ,সেইদৰে ধনহীন হলেও মানুহক নিশকতীয়া বোলা হয়। তেওঁ বুকু ফিন্দাই কোনো কথা কব নোৱাৰে। অসমৰ্থতাৰ হেতু তেনেজন লোকে তলমূৰ কৰি থাকিবলগীয়া হয়। অক্ষমতাৰ কাৰণে মনত নিৰুৎসাহ জন্মে।

১০০. আদাক দেখি উঠিল গা,
কেঁতুৰিয়ে বোলে মোকে খা।

আদা উপকাৰী বস্তু। মানুহে আদাক ঔষধৰূপে, মছলাৰূপে ব্যৱহাৰ কৰে। কেঁতুৰি এবিধ আদাৰ দৰে বস্তু। সচৰাচৰ মানুহে কেতুৰীৰ ব্যৱহাৰ নাজানে। আদাৰ দৰে কেতুৰী বৰ লাগতিয়াল বস্তুও নহয়। গতিকে কেঁতুৰীয়ে মোক খা, মোক খা, কৰি থাকিলেও মানুহে কেঁতুৰি নাখায়। গুণানুসাৰে বস্তু ব্যৱহৃত হয়। দেখাত একে হ'লেও সকলো বস্তু একে কামত লগা হব নোৱাৰে। মানুহ দেখাত সকলো একে। গুণ অনুসৰিহে উচ্চ নীচ হয়। গুণীলোকক মানুহে আদৰ কৰে। নিৰ্গুণীলোকে নিজকে গুণী বুলি জাহিৰ কৰিলেও কোনেও তেনে লোকক আদৰ নকৰে।

১০১. আদাৰ বেপাৰীক জাহাজৰ খবৰ নালাগে।

আদা কম পৰিমাণে কিনা-বেচা হয়। তাক বেছি দূৰলৈকোনিব নালাগে। গতিকে আদাৰ বেপাৰীয়ে জাহাজৰ খবৰ লোৱাৰ কোনো আৱশ্যক নাই। সেইদৰে সামান্য মানুহে সামান্য কাম কৰি বৰ লোকৰ বৰ বৰ কামৰ খবৰ লোৱাৰ কোনো দৰ্কাৰ নকৰে।

১০২. আনৰ ধান বানে খায়।

লোকৰ ধন অপহৰণ কৰিলে সেই ধন অপহৰণকাৰীয়ে সহজে ভোগ কৰিবলৈ নাপায়, আন কোনোবাইহে ভোগ কৰা দেখা যায়।

১০৩. আনৰ আন চিন্তা, বুঢ়ী আইতাৰ কাণ-দুখনৰ চিন্তা।

ৰোগীৰ ৰোগৰ চিন্তাই প্ৰধান। অন্য চিন্তা মনলৈ নাহে। বুঢ়ী হলে চুলি পকে, চকুৰে নেদেখা হয়, কাণেৰে নুশুনা হয়। কাণেৰে নুশুনা হোৱা বুঢ়া বা বুঢ়ীৰ সদায় কাণ দুখনৰ চিন্তাই বেছি হয়। নিজৰ চিন্তা প্ৰবল হলে আন কোনো চিন্তাই ঠাই নাপায়।

১০৪. আপদ কালত ঔৰে ডিঙি খজুৱায়।

কচু আদিৰ তৰকাৰী খাই ডিঙি খজুৱালে ঔ খালে সেই খজুৰতি নাইকিয়া হয়। কিন্তু বেয়া দিন পৰিলে সেই ঔৰেও ডিঙি খজুৱায়। অৰ্থাৎ দুৰ্দিনত ভাল কথাই ভাল বস্তুৰেও গুণ নিদিয়ে বৰঞ্চ অপকাৰহে কৰে।

১০৫. আপদ থাকে দুৱাৰ মুখত,
সম্পদ থাকে বাৰীৰ চুকত।

মানুহৰ বিপদ আপদ সঘনাই হৈ থাকে। বিপদে ধৰো ধৰো কৈ দুৱাৰ মুখতে ৰৈ থাকে। সম্পদে কেতিয়াবাহে লগ দিয়ে। তাকো অশেষ পৰিশ্ৰম কৰি লাভ কৰিব লাগে। সেই কাৰণে আপদ দুৱাৰ মুখত অৰ্থাৎ ওচৰতে আৰু সম্পদ বাৰীৰ চুকত অৰ্থাৎ দূৰৈত থাকে বুলি কোৱা হৈছে। সম্পদ লাভ কৰিবলৈ বিশেষ ধৰণৰ পৰিশ্ৰম কৰিব লাগে।

১০৬. আপুনি কৰিলে মন।
বাকৰি মাটিতো ধন।।

বাকৰি মাটিত সাৰ নাথাকে। খেতিৰ অনুপযোগী। তেনে মাটিতো যত্ন কৰিলে ভাল খেতি কৰি লাভৱান হব পাৰি। পৰিশ্ৰম কৰিব জানিলে য'তে ত'তে ধন উপাৰ্জন কৰিব পাৰি।

১০৭. আপদত মিত্ৰ চিনি, যুদ্ধত চিনি বীৰ।
দুখৰ দিনত ভাৰ্য্যা চিনি থিৰ নে অথিৰ।।

সুদিনত বন্ধু-বান্ধৱ বহুতো পোৱা যায় সেইবোৰ প্ৰকৃত বন্ধু নে কি ? বিপদৰ সময়তহে চিনিব পাৰি। প্ৰকৃত বন্ধুৱে বিপদে সম্পদে লগ এৰা নিদিয়ে। যুদ্ধত বীৰৰ পৰিচয় পোৱা যায়। ভাৰ্য্যাৰ পৰা মানুহে সুখ-শান্তি পায়। দুখৰ দিনত যি গৰাকীয়ে স্বামীৰ লগ নেৰে দুখ-কষ্ট ভোগ কৰিও স্বামীৰ লগৰীয়া হৈ থাকে। তেওঁহে প্ৰকৃত ভাৰ্য্যা। আনবোৰে সম্পদৰ লগৰীয়া হৈ বিপদত লগ এৰা দিয়ে।

১০৮. আপোন ছিদ্ৰ নেদেখায়, পৰ ছিদ্ৰ পদে পদে।
বা
১০৯. আপোনাৰ দোষলৈ নাচায়, পৰৰ দোষ খুচৰি চায়।
বা
১১০. দায় ফুট ছাই। পৰৰ দায় খুচৰি চায়।।।

মানুহে নিজৰ দোষ নেদেখে, দেখিলেও ঢাকি ৰাখিবলৈ বিচাৰে। আনৰ প্ৰতি পদক্ষেপতে দোষ উলিয়াবলৈ বিচাৰে। এনে স্বভাৱ ভাল নহয়।

১১১. আপোন হাত জগন্নাথ।
পৰৰ হাত চুৰা পাত।।

জগন্নাথ সৰ্বময় কৰ্তা। তেওঁৰ কোনো বিকাৰ নাই। তেওঁক চিনিলে, জানিলে জানিবলগীয়া নাথাকে। নিজৰ হাত নিজৰ কাৰণে পৱিত্ৰ। নিজহাতে সকলো কাম কৰিব পাৰিলে তাত কোনো বিকাৰ থাকিব নোৱাৰে। লোকৰ হাতক বিশ্বাস কৰিব নোৱাৰি। সি চুৰাপাত সদৃশ অপৱিত্ৰ।

১১২. আপোন ভালেই জগত ভাল।

মানুহৰ ভাল বেয়া আচাৰ-ব্যৱহাৰ আৰু কথা-বতৰাৰ পৰা চিনিব পাৰি। ভাল কথা-বতৰা কোৱা, ভাল আচাৰ ব্যৱহাৰ কৰা লোকক আনেও ভাল কথা কয়, ভাল ব্যৱহাৰ কৰে। সজ ব্যৱহাৰে পৰম শত্ৰুকো বশলৈ আনিব পাৰি। নিজে ভাল হ'লে সকলোকে ভাল বুলি ধৰি লব পাৰে।

১১৩. আপোন ঘৰৰ ৰাণী;
লোকৰ ঘৰৰ ডাইনী।

''পোতা পুখুৰীত বাঁকেই ৰজা'' বুলি কথা এষাৰ আছে। তিৰোতাগৰাকী নিজৰ ঘৰত নিজে ৰাণী। কোনো আদেশ দিওঁতা নাথাকে। নিজৰ ঠাইত নিজৰ বল-জোৰ পূৰা মাত্ৰাই খাটে। আন ঠাইলৈ গ'লে সেই জোৰ বল খটুৱাবলৈ সুযোগ সুবিধা নাপায়। আনৰ ঠাইত জোৰ-বল খটুওৱাটো অন্যায় কথা। তেনে জোৰ-বলে অনৈক্যৰ সৃষ্টি কৰে। ফলত তেনে তিৰোতাই ডাইনী নামহে পায়।

১১৪. আপোনাৰ ছাগল,
নেজতে কাটক বা ডিঙিতে কাটক,
মাত মাতোতা নিশ্চয় পাগল।

নিজৰ বস্তুৰ ওপৰত নিজৰকৰ্তৃত্ব বৰ্তে। নিজৰ বস্তু নিজে যি কি নকৰক তাত আনে মাত মতাৰ আৱশ্যক নাই। গতিকে লোকৰ কামত মাত মাতি কাজিয়া কৰাজনক পাগল নুবুলি নোৱাৰি।

১১৫. আপুতৰ পুতাই,
মূৰত তুলি সূতায়।।

বহুদিন পুত্ৰ সন্তান নোহোৱা জনৰ পুত্ৰ জন্ম হ'লে ক'ত থব নথ'ব কৰে, মূৰত থ'লে ওকণীয়ে খায়। মাটিত থ'লে পৰুৱাই খায়, এনে ভাৱ হয়। অৱশেষত মূৰত তুলি হেঁপাহ পলুৱায়। বেছি মৰম কৰাৰ ফলত দুষ্ট দগাবাজ হ'লেও মনত আনন্দেহে লাগে।

১১৬. আপোন সূতে পলু বন্দী

পলুৱে নিজৰ মুখৰপৰা সূতা উলিয়াই নিজে দেহৰ চাৰিওফালে মেৰাই বন্দী হৈ পৰে। সেইদৰে মানুহেও নিজৰ কথাৰে আৱদ্ধ হৈ পৰিব পাৰে। সেইবাবে কথা কওঁতে চাই-চিতি আগপাছ ভাবিগুণি চাব লাগে।

১১৭. আপোনাৰ ওঁঠ কাটি ওঁঠ ৰঙা কৰে।

বিম্বফল সদৃশ ৰঙা ওঠে মুখমণ্ডলৰ সৌন্দৰ্য্য বঢ়ায়। তাৰ কাৰণে ওঠ কাটি তেজেৰে ৰাঙলী কৰিলে সৌন্দৰ্য্য বঢ়া দূৰৰ কথা, ওঠত ঘা লাগি বেছি অশুৱনীহে হয়। গতিকে নিজৰ অনিষ্ট সাধন কৰি দেখনিয়াৰ বা প্ৰশংসাভাজন হবলৈ যোৱাটো অনুচিত।

১১৮. আপোনাৰ গা-তেকতেকীয়া
লোকৰ গালৈ পানী, ছটিয়া।

যি জন লোকে দোষণীয় কাম কৰি ফুৰে তেনেলোকে লোকৰ গালৈ দোষ ঠেলি দিয়ে আৰু আনৰ দোষ নাথাকিলেও দোষ জাপি দি নিজৰ সমকক্ষ কৰিবলৈ বিচাৰে।

১১৯. আপোন বুদ্ধি সৰ্বসিদ্ধি।
লোকৰ বুদ্ধি তলি উদি।

শিকি বুজি নিজৰ বুদ্ধিমতে কাম কৰিলে কামত আউল নালাগে, সুকলমে সমাপ্ত কৰিব পৰা যায়। আনৰ বুদ্ধি মতে কাম কৰিবলৈ গলে কামত আউল লাগে। নিজৰ বুদ্ধিও কামত লগাব নোৱাৰা হয়। গতিকে কামটো হে নুঠে।

১২০. আৰতৰীয়া বেঙেনাই মোক খা মোক খা কৰে।

১২১. আৰতৰীয়া বেঙেনাই,
মোক তোল বুলি পেঘেনিয়ায়।

আৰতৰীয়া বেঙেনাৰ সোৱাদ বৰ কম। কিন্তু আৰতৰতো যিবোৰ বেঙেনা লাগে তাৰ আকাৰ প্ৰকাৰ আৰু ৰং বৰ ধুনীয়া হৈ মোক খা, মোক খা কৰি থাকে। সেইদৰে অকামিলা অসাধন লোকেও হঠাৎ কামত পাৰ্গতালি দেখুৱাই নিজকে বৰ ডাঙৰ কিবা বুলি ভাবি আনৰ আগত জহাই ফুৰে। তেনে লোকক বেছি মূল্য দিয়া অনুচিত।

১২২. আভোকত ন মুঠিও নোজোৰে।

আভোকত মানুহে নাখায়। কিন্তু কিছুমান মানুহ আছে, পেটত ভোক নাই বুলি কৈ খাওঁতে নমুঠিৰো বেছি চাউলৰ ভাল খায়। এনেবোৰ মানুহে মুখত এটা কয়, পেটত আন এটা ভাব ৰাখে।

১২৩. আম খালে ৰামনাথে।
কল খালে জগন্নাথে।
বাকলি চুহিলে যি,
ধন-ভৰি মৰিলে সি।

আম, কল গিলি খায়। চোবাই বা চুহি নাখায়। সেই কাৰণে আম আৰু কল গিলি খোৱাৰ পাছত খাওঁতাৰ মুখত কোনো চিন নাথাকে। যি জনে কল বা আম খাবলৈ নেপায় বাকলিহে চুহি খায়, তেওঁ বাকলি গিলি নাখায় বাবে ধৰা পৰে। খাওঁতাই সাৰে, বাকলি চুহোঁতাই অপৰাধী হৈ দণ্ডভোগ কৰে অৰ্থাৎ আচল দোষী সাৰে, নিৰ্দোষী লগৰীয়াই অসাৱধানহেতু দোষী হৈ দণ্ড ভৰি মৰে।

১২৪. আম ফৰ্মুটিয়ালে লাঠিও হেৰায়।

নিজৰ লাঠিৰে ফৰ্মুটিয়াই আম পাৰিবলৈ গ'লে লাখুটি ভাগিব পাৰে, গছৰ ওপৰত বৈ যাব পাৰে। নাইবা কেনিবা পৰিলে বিচাৰি নাপাবও পাৰে। বুঢ়াৰ কাৰণে লাঠী অতি আৱশ্যকীয় বস্তু। তেনে এবিধ বস্তু আম ফৰ্মুটিয়াই হেৰুৱাটো অবিবেচনাৰ কাম। বুঢ়া-খোৰা আদিয়ে আম নাখালেও চলে। কিন্তু লাখুটি নহলে এখোজো দিব নোৱাৰে। গতিকে বিশেষ দৰ্কাৰী বস্তু এটা কম দৰ্কাৰী বস্তু পাবৰ কাৰণে হেৰোৱা উচিত নহয়।

১২৫. আমে জামক নিন্দে কুলিক নিন্দে কোৱাই
ৰৌ বাহুক নিন্দে ভেৰ-পেঁটী নোৱাই।

আমত কৈ জাম কাঠ মূল্যৱান। তেনে মূল্যৱান কাঠৰ গছক আম গছে নিকৃষ্ট বুলি ভৰা, সুৱলা মাতৰ কুলি চৰাইক একে ধৰণৰ কৰ্কশ মাতৰ কাউৰীয়ে নিন্দা কৰা আৰু ভেৰপেটী মোৱা মাছে উৎকৃষ্ট ৰৌ বাহুক নিন্দা কৰাটো তেনেই অশোভনীয় কথা। সেইদৰে সামান্য লোকে সন্মানিত লোকক নিন্দা কৰিবলৈ যোৱাটো অশোভনীয় কাম।

১২৬. আমো নাই, ফৰ্মুটিও নাই।

আমলৈ ফৰ্মুটিয়ালে, আম নপৰিব পাৰে। ফৰ্মুটিও বাজি ৰ'ব পাৰে। সেইদৰে কোনো এজনক আন এজনৰ দ্বাৰা মাতিবলৈ পঠিয়ালে কেতিয়াবা দুয়োজনৰে খবৰ নাইকিয়া হয়। সেই অৱস্থাত পঠিওৱাজনে বোন্দাপৰ দিবতো লাগেই, অসুবিধাও ভোগ কৰিবলগীয়া হয়।

১২৭. আমাৰ বোপা ভাল
পিন্ধে ফটাজাল
ঘৰে ঘৰে চাই ফুৰে
কোন জনীনো ভাল।

যৌৱনে ধনী-দুখীয়া গণ্য নকৰে। অতি দুখীয়া, জালৰ দৰে ছিটা কানি পিন্ধা জনকো যৌৱনে চঞ্চল কৰি তোলে। তেৰোঁ ধুনীয়া গৃহিণী এজনী গোটাই ঘৰ সংসাৰ কৰিবলৈ বিচাৰে, ল'ৰা-ছোৱালীৰ চৰিত্ৰ যৌৱন কালতহে ধৰিব পাৰি। ফটা জালকে পিন্ধক বা ৰাজ-পোছাককে পিন্ধক ডেকা কালত ল'ৰা-ছোৱালীৰ প্ৰকৃত চৰিত্ৰ ঢাকি ৰখা সম্ভৱ নহয়।

১২৮. আৰ (ইয়াৰ) ফটা কানি তাৰ ফটা কানি
মাৰি যাওঁ গেৰুৱা-লোটা
তাৰ ছিগা চুলি তাৰ চিগা চুলি
মাৰি যাওঁ জলোৱা খোপা।

যি লাহ-বিলাহত গা ঢালি দিয়ে, তেওঁলোকৰ ফটা-ছিটা কাপোৰ কানিও মাটিত চুঁচৰি যোৱা গেৰুৱা ঢাক খোৱা পোছাক কৰি লয়। নিজৰ মূৰত দীঘল চুলি নাথাকিলেও লোকৰ ছিগা চুলি বা কৃত্ৰিম চুলিৰে ডলা যেন ডাঙৰ খোপা মাৰি ধুনপেছ দেখুৱায়। অৰ্থাৎ কিছুমান লোকে নিজৰ অসামৰ্থ্য ঢাকি লোকৰ বস্তুৰে বাহাদুৰি কৰি ফুৰে।

১২৯. আৰ্জে মানে নাটে, সীয়ে মানে ফাটে।

কাপোৰ পুৰণি হ'লে টাপলি মাৰি সী ললেও বেছি দিন নাযায়। বেছি পুৰণি হলে সীয়া ঠাইখিনিতে ফালি যায়। সেইদৰে খাৰৱীয়া বাঢ়ি গলে, অথবা ধামধুমীয়াত পৰি খৰচ কৰিবলগীয়া হ'লে আয় বাঢ়িলেও লাভ নহয়। উপাৰ্জন চাই খৰচ নকৰিলে মানুহ বিপদত পৰিব লাগে। সেয়েহে কোৱা হয় ''অলপ আৰ্জন বিস্তৰ ভোজন সেই পুৰুষৰ দৰিদ্ৰ লক্ষণ।''

১৩০. আল-উহৰ গোন্ধ নোপোৱা।

আৰুৱা নে উখুৰা তাক চিনিব নোৱাৰা অৰ্থাৎ কোনো কথাৰ আ-ভূ নোপোৱা একেবাৰে অজ্ঞ জনৰ বেলিকা এই কথা কোৱা হয়।

১৩১. আলচা কৰ্ম নহয় সিদ্ধি,
বাটত আছে কণা বিধি।

কামৰ ফলাফল ভাগ্যৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। বিধাতাই কপালত যি লিখি থৈছে সেই মতেহে কাম হয়। আলচা মতে নহবও পাৰে।

১৩২. আলহী হ'লে আহুকাল।
বিষয়ী হ'লে জঞ্জাল
তিৰী হ'লে ঘোচামৰ জৰী।
বান্ধে ভালে কৰি।।

আলহীয়ে গৃহস্থৰ মানুহক আহুকাল দিয়ে। বিষয় বাব ল'লে জঞ্জাল চপাই লোৱা হয়। বিয়া কৰাই তিৰোতা গৰাকী আনিলে তিৰোতা গৰাকীয়ে শণ সূতাৰ জৰী স্বৰূপে হৈ লৰচৰ কৰিব নোৱাৰাকৈ বান্ধি ৰাখে। তিৰোতাৰ কথামতে উঠ বহ কৰিবলগীয়া হয়।

১৩৩. আলহীক নিদিবা ঠাই,
আলহীয়ে লাৰি-চাৰি খায়।

ইয়াত ধুনপেচ, ফিতাহি মৰা ভাব আদিক আলহী বোলা হৈছে। সেইবোৰ আলহীয়ে মানুহক খৰচী কৰে আৰু খৰচ বাঢ়ি মানুহৰ সামৰ্থ্যৰ বাহিৰলৈ নি দুখীয়া কৰে।

১৩৪. **আলহীক নিদিবা ঠাই**
বাৰীৰ পাত পচলা খায়,
বুঢ়াৰ গালৈকো হাউৰিয়ায়।

ৰোগ-ব্যাধি শৰীৰ আলহী স্বৰূপ। ৰোগ ব্যাধি হলে মানুহৰ শৰীৰৰ তেজ মঙহ শোহে অৱশেষত মৃত্যুৰ মুখলৈকে ঠেলি দিয়ে। সেইবাবে ৰোগ ব্যাধি নোহোৱাকৈ থাকিবলৈ যত্ন কৰিব লাগে। বুঢ়া মানুহে শৰীৰৰ বিশেষ যত্ন নললে জীৱন নাশৰ ভয় থাকে।

১৩৫. **আলহীক নিদিবা ঠাই**
সঙ্গ ভকতত থিয় কিল মাৰিবা
তেহে কৃষ্ণদেৱক পায়

আলহী মানে বাহ্যিকতা,লাহ-বিলাহ আলস্য, আনৰ পৰা অনুকৰণ, সাংসাৰিক চিন্তা ভাৱনা। সঙ্গীভকত মানে কাম, ক্ৰোধ আদি ষড় দিলে, আলস্যক মনত ঠাইত দিলে বিপদ হয়। ষড়, ৰিপু, কাম, ক্ৰোধ আদিক জোৰ কৰি হলেও বশ কৰি ৰাখিলেহে ঈশ্বৰক চিন্তা ভাৱনা কৰিব পাৰি আৰু ঈশ্বৰ বা ভগৱন্ত পুৰুষৰ অনুগ্ৰহ পাব পাৰি।

১৩৬. **আলিবাটলৈ গলে চুৰিয়াৰ ফেৰ**
ঘৰলৈ গলে ঢকুৱাৰ বেৰ।
বা
বাহিৰত বৰ চুৰিয়াৰ ফেৰ
ভিতৰত ঢকুৱাৰ বেৰ।

কিছুমান মানুহে খাবলৈ নেপালেও, ঢকুৱাৰ বেৰ দি ঘৰ ৰাখিলেও মানুহৰ আগত বৰাই কৰিবলৈ পাছ নোহোঁহোকে হাতত ফুটা কৰি নাথাকিলেও চুৰিয়াৰ ফেৰ মাৰি আলিবাটত ঘূৰি ফুৰে। ঘৰত নিমখ ভাত খালেও বা খাবলৈ নাপালেও লোকৰ আগত উগাৰ মাৰি ভূৰি ভোজন কৰাটো দেখুৱায়। তেনে কৰাৰ পৰা একো লাভ নহয়, হাঁহিয়তৰে পাত্ৰ হবলগীয়া হয়।

১৩৭. **আলিবাটৰ দুৱৰি**
নিয়ৰ পালে মুকলি

আলিবাটৰ দুবৰি বন মানুহৰ গছকত লেতু সেতু হৈ মৰহি যায়। নিশাৰ নিয়ঁৰ পাই আকৌ ঠন ধৰি উঠে। সেইদৰে দুখীয়া নিছলা নিঃকিনলোকে ক্ষমতাশালী ধনী লোকৰ অত্যাচাৰত জুৰুলা হৈ পৰে, কাৰোবাৰ একণ সান্ত্বনা বাণী পালেই তেওঁলোকৰ আকৌ আগৰ দৰে জীৱনলৈ মমতাবোধ জন্মে, নতুন উৎসাহ উদ্যম লাভ কৰে।

১৩৮. **আলহী ঘৰত পাই, জীৱ যায় লই**
সজাটিৰ চিন চাব নাই।

দেহাটি জীৱৰ সজা। সংসাৰখন আলহী ঘৰ স্বৰূপ। ইয়াত কোনো স্থায়ী ভাৱে নাথাকে। জীৱটিক যেতিয়া কালে লৈ যায়, তেতিয়া দেহাটি গেলি পচি চিন মোকাম নাইকিয়া হৈ পৰে।

১৩৯. **আলু কচু বিচাৰে বৰা**
বামুণে শগুণে বিচাৰে মৰা।
বনুৱা ধনুৱা পইতা কৰকৰা
গণতে বিচাৰে নৰিয়া পৰা।

বৰা গাহৰিয়ে আলু কচু বিচাৰি হুলুকিয়াই ফুৰে। বামুণে শ্ৰাদ্ধাদি কৰিবলৈ কোন মৰিছে তাৰ খবৰ লৈ থাকে। শগুণে খাবৰ কাৰণে কত মৰা শ পৰি আছে তাকে বিচাৰি ফুৰে। কামকৰা চাকৰ-বাকৰ আদিয়ে পইতা বা কৰকৰা ভাত কেইটামান পালেই সন্তুষ্ট হয়। দৈৱজ্ঞই ৰোগব্যাধি হোৱা লোক বিচাৰে কাৰণ তেনেলোকৰ দলা কোষ্ঠী চাই দুপইচা আয় কৰিব পাৰে। স্বাৰ্থৰ কাৰণে বিভিন্নভাৱে কাম কৰোতে বিভিন্ন উদ্দেশ্য আগত ৰাখে।

১৪০. আলু গাঁতত থাকে ছমাহ
সিজিবলৈ এঘণ্টাও নালাগে।

আলু মাটিৰ তলত ছমাহ থাকে। একো পৰিৱৰ্তন নহয়। সিজাওতে এঘণ্টাও নালাগে। বহু বস্তু অকামিলা হৈ বহুদিন পৰি থাকে। কেতিয়াবা ঘপৰাই কামত লাগি যায়। সকলো বস্তুৰে ব্যৱহাৰৰ উপযুক্ত হলে মূল্য বাঢ়ে। মানুহৰ বেলিকাও তেনেকুৱা হয়। অলায়ক লোকে কোনো কোনো সময়ত অতি দৰকাৰী জন হৈ পৰে।

১৪১. আলেকৰ পালেক
বৰফুকনৰ পাইকৰ বাপেক

বৰফুকমৰ পদবীৰ তুলনাত পাইক তেনেই নগন্য লোক। কিন্তু সেই নগন্যলোকৰ বাপেকে বৰফুনৰ নাম কৈ নিজৰ সন্মান বঢ়াবলৈ যত্ন কৰে। বহুত মানুহে নিজৰ নীচতা, নগন্যতা ঢাকিবলৈ লগত সম্বন্ধ থকা দেখুৱাই মান-সন্মান লবলৈ বিচাৰে।

১৪২. আসনৰ বৰ্জিত তিনি খুৰা
মিত্ৰৰ বৰ্জিত পিয়ে সুৰা।

তিনিটা খুৰা লগোৱা আসনত বহিব নালাগে। কাৰণ কোনো এফালে বেছি ভৰ পৰিলে তাৰ পৰা বাগৰি পৰে। যি সুৰা পান কৰে, তেনে লোকৰ লগত মিত্ৰতা কৰিব নালাগে। সুৰাপায়ী লোকৰ মগজ থিৰ হৈ নাথাকে। তেনেলোকৰ পৰা অনিষ্ট হোৱাৰ সম্ভাৱনাই বেছি।

১৪৩. আশয় পোৱা কুকুৰে ডিঙিলৈকে ধায়

জীৱজন্তুৱে মানুহৰ মৰম বুজি পায়। কুকুৰ বৰ প্ৰভুভক্ত। কিন্তু বেছি আশয় দিলে সি ডিঙিত ধৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰে। সেইবাবে কুকুৰক বেছি লাই দিব নালাগে। নীচ মানুহকো বেছি মৰম কৰা উচিত নহয়। মৰম পাই সি বহু আগবাঢ়ি যায়, শেষত মৰম কৰোতাৰ জীৱন পৰ্যন্ত নাশ কৰিবলৈকো আগবাঢ়িব পাৰে।

১৪৪. আঁহ লুকুৱা পাহ লুকুৱা
গাল সোতোৰা সোতোৰা কত লুকাবা

বুঢ়া হলে দাঁত সৰে চুলি পকে, গাৰ ছাল সোতোৰা সোতোৰ হয়। আজিকালি দাঁত সৰিলে লগাই লব পাৰি। চুলি পকিলে কলপ দি কলা কৰিব পাৰি, কিন্তু গালৰ সোতোৰা সোতোৰ অৱস্থাক ঢাকি থব নোৱাৰি। বুঢ়াকালৰ চিন সোতোৰা সোতোৰা গালেই দিয়ে। বয়স ঢাকি ৰাখিব নোৱাৰি।

১৪৫. আহ বুলিলে আহে,
যা বুলিলে হাঁহে

১৪৬. আহ বুলিলে কামত ধৰে
যা বুলিলে লৰচৰ কৰে।।

তলতীয়া মানুহক চলাব লাগিলে সিহঁতৰ কামত লগাই দিব লাগে। তাৰ সলনি অমুক কামখন কৰ গৈ যা বুলি হুকুম লিলে কাম হৈ নুঠে। আদেশ পাই তলতীয়া মানুহবোৰে হাঁহি খিকিন্দালি কৰি মন গলে কাম কৰে, নহলে নকৰাকৈ সময় কটায়।

১৪৭. আহিল কণা গল কণা
খাগৰি কাটিলে তিনি কণা

জীৱ কৰপৰা আহিল মৰণৰ পাছত কলৈ যাব কোনেও নাজানে। অৰ্থাৎ জন্মৰ আগৰ কথাও কব নোৱাৰে, মৰণৰ পাছৰ কথাও কব নোৱাৰে। এই দুয়োটাতে জীৱ কণা। সংসাৰত থাকিও আহাৰ, নিদ্ৰাস আৰু মৈথুন এই তিনি কৰ্মতহে ব্যস্ত থাকে। ভগৱৎ চিন্তা চৰ্চা নকৰিলে ভাল কাম নকৰিলে মানুহৰ জীৱন অথলে যায়

১৪৮. **আহক নাহক বৰ,**
সেওতা ফালি মৰ।

বিয়া কৰাবলৈ দৰা আহিব। এই ভাৰি সজাই পৰাই ৰাখিব লাগে। কিন্তু নিজৰ শৰীৰ ভালে ৰাখিবলৈ সৌন্দৰ্য বঢ়াবলৈ সদায় শৰীৰ পৰিস্কাৰ কৰি ৰাখিব লাগে, পৰিস্কাৰ কাপোৰ কানি পৰিধান কৰিব লাগে। এইখিনি কাম কৰিবলৈ কাৰো প্ৰতীক্ষা কৰিব নালাগে। সঠিক নোহোৱা কামত ব্ৰতী হব নালাগে।

১৪৯. **আহিলো ভকত মাৰিলো খুটি**
চাউল চৰু নহলে নাযাও উঠি।

মানুহৰ জীৱনত ৰোগ-ব্যাধি হোৱাটো স্বাভাৱিক। ৰোগ ব্যাধি হলে ঔষধ পাতি দি ভাল কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা উচিত। নহলে ৰোগৰ উপশম ঘটা টান হৈ পৰে। ৰোগব্যাধি জীৱনৰ আলহী ভকত স্বৰূপ সি দেৱাই পানী নাপালে নিৰাময় নহয়। দেৱাই পানীক চাউল চৰু বোলা হৈছে।

১৫০. **আহিছা ভকত বহিবা শিলত**
লৰচৰ কৰিলে মৰিবা কিলত।

মনত নানাবিধ ভাৱ উদয় হয়। মনৰ ভাৱবোৰ প্ৰকৃত সুপথেৰে পৰিচালিত কৰিব নোৱাৰিলে অনিষ্ট সাধন কৰে। জ্ঞানীলোকসকলে মনৰ ভাৱক শাসন কৰি ৰাখে। বেয়া ভাৱ খেলালে তাক কঠোৰ ভাৱে দমন কৰে। ইয়াত মনৰ ভাৱক ভকত বোলা হৈছে। সুবিবেচনাক শিলৰ আসন বুলি কোৱা হৈছে আৰু উগ্ৰভাৱ ৰাখি দমন কৰা কাৰ্যক কিল মৰা কাৰ্য বুলি কোৱা হৈছে।

১৫১. **আহোঁতে নাঙঠ যাওঁতে শূইন**
লগত যাব পাপ পুইন।

মানুহ ওপজোতে নাঙঠ হৈ ওপজে, মৰোতে শূন্য হৈ যায় অৰ্থাৎ শৰীৰটিকো এৰি যায়। জীৱই জীৱনত লাভ কৰা পাপ আৰু পূন্যহে লগত লৈ যায়। সেইমতে পৰকালত ভোগ কৰে। গতিকে ধন সম্পত্তি আৰু সুগঢ়ী দেহটিক লৈ গৰ্ব কৰি লাভ নাই। ই অস্থায়ী বস্তু।

উ

১৫৯. **উইচিৰিঙাই ৰঙতে উৰে,**
হুৰমুৰকৈ পুৰি মৰে।।

উজ্জ্বল বস্তু দেখিলেই খোৱা বস্তু বুলি ভাবি লোৱা অনুচিত। উইচিৰিঙাই জুই দেখি খোৱা বস্তু বুলি ৰঙেৰে খাবলৈ যায়। ফলত পুৰি মৰে। মানুহেও দেখাত ভাল উজ্জ্বল বস্তু দেখিলেই সি উপকাৰী কামৰ বুলি ভবাটো উচিত নহয়। তাৰ পৰা বিপদ হ'ব পাৰে।

১৬০. **উচিত কথা ক'লে লাগে লেঠা,**
নকলে উচিত লাগে বেথা।

অনেক ক্ষেত্ৰত উচিত কথা কবলৈ গ'লে কিছুমানৰ মনত দুখ দিবলগীয়া অথবা বিপথে ঠেলি দিয়া হ'ব পাৰে। আনহাতে জানিবা জানি বুজিও উচিত কথা নকলে মনত বেয়া লাগে, নিজে অন্যায় কৰা বুলি ভাৱ হয়।

১৬১. **উজ্জ্বল বস্তু মানেই সোণ নহয়।**

সোণ উজ্জ্বল আৰু মূল্যৱান ধাতু। কিন্তু যেই সেই উজ্জ্বল বস্তু সোণ নহয়। সেইদৰে সুন্দৰ পোছাক পৰিহিত মানুহেই মহৎ লোক নহয়। গুণেহে মানুহক মহৎ কৰে।

১৬২. উঠনা পালে উঠাই লবলৈ মন যায়।

দোকানৰ মাল বাকীকৈ পালে অদৰকাৰী বস্তুও দৰকাৰী হৈ পৰে। পাৰিলে গোটেই দোকানৰ মাল উঠাই লৈ যাবলৈ মন যায়। অৰ্থাৎ বস্তুবোৰ এনেই পোৱা যেন লাগে। ধন পৰিশোধ কৰিবৰ সময়তহে অনুপাত হয়।

১৬৩. উতলা পানীয়ে ফেন কাটে।

পানী উতলালে তাত থকা মলিবোৰ ফেন হৈ ওপৰলৈ উঠে। সেই ফেন কাঢ়ি পেলালে পৰিস্কাৰ পানী পোৱা যায়। সেইদৰে কৰ্মত লাগি দুখ ভোগ কৰি প্ৰকৃত শিক্ষা লাভ কৰি উপযুক্ত মানুহ হৈ জিলিকি উঠিব পাৰে। জুইত পোৰা সোণ যিদৰে উজ্জ্বল হৈ পৰে, দুখ কষ্টৰ মাজেৰে কৰ্মপ্ৰৱণ মানুহ হ'ব পাৰে।

১৬৪. উতঙ্গা গৃহত বকতা স্ত্ৰী।
সেহি গৃহস্থৰ নাহিকে শ্ৰী।। (ডাক)

উশৃঙ্খল ঘৰত বকতা অৰ্থাৎ আকৰী ঘৰ চম্ভালিব নজলা তিৰোতা থাকিলে ঘৰৰ শ্ৰীবৃদ্ধি নহয়।

১৬৫. উত্তমৰ ঘৰত শান্তিপানী,
অধমৰ ওচৰত কেৱল গ্লানি।

বিপদত পৰি উত্তম লোকৰ ওচৰ চাপিলে তেওঁ সান্তনা বাণী আৰু উপায় বুধি দি সহায় কৰে। অধম জনৰ ওচৰ চাপিলে তেওঁ গালি-গালাজ কৰি নিৰুৎসাহহে কৰে।

১৬৬. উত্তমে লৱয় গুণ,
অধমে বিস্তাৰে দুৰ্গুণ।

উত্তম লোকে মানুহৰ ভাল গুণহে লয় আৰু প্ৰশংসা কৰে দুগুণ। থাকিলেও লক্ষ্য নকৰে, বিস্তাৰো নকৰে। কিন্তু অধম লোকে লোকৰ বেয়া গুণবোৰৰ কথাহে বিস্তাৰ কৰে;ভাল গুণবোৰলৈ লক্ষ্য নকৰে।ঘোষাত আছে

অধমে লৱণ দোষ লৱণে মধ্যমে দোষ
গুণ কৰিয়া বিচাৰ।
উত্তমে লৱয় গুণ নৱয় উত্তমোমে
অল্পগুণ কৰায় নিস্তাৰ।।

১৬৭. উৎসাহত নকয় কি ?
কি নহয় চেষ্টাত
উদক ভেটাৰখীয়া থোৱা

উদে মাছ খাই জীয়াই থাকে। সেই উদক ভেটাৰখীয়া পাতিলে সি মাছ খাবলৈ বেছি সুবিধা পাই ভেটাৰ মাছ নাইকিয়া কৰি থয়। গতিকে যি যি বস্তু খাই জীয়াই থাকে, তাক সেই বস্তুৰ ৰখীয়া পাতিব নালাগে। কাৰণ ৰক্ষকেই ভক্ষক হৈ সোপাকে নাইকিয়া কৰে।

১৬৮. উদক দেখি বোন্দাই ডুব মাৰে।

উদ পানীত থাকে, পানীত ডুব মাৰি মাৰি মাছ ধৰি খায়। উদে মাছ ধৰা দেখি বোন্দাই মাছ ধৰিবলৈ পানীত ডুবিয়ালে তাৰ মৰণেহে সাৰ হৈ পৰে। কাৰণ মেকুৰীৰ ছালত তেলেতীয়া গুণ নাই সেই কাৰণে গাত পানী পৰিলেই লেপথেপীয়া হৈ পৰে। পানীত সাতুৰিবলৈ গলেই তাৰ গা-গধুৰ হৈ পানীৰ তলত সোমায়। সেই কাৰণে লোকক দেখি নুবুজা নুশুনাকৈ কোনো কাম কৰিব নালাগে।

১৬৯. উদক দেখি বোন্দাই ডুব মাৰে

উদ পানীত থাকে, পানীত ডুব মাৰি মাৰি মাছ ধৰি খায়। উদে মাছ ধৰা দেখি বোন্দাই মাছ ধৰিবলৈ পানীত ডুবিয়ালে তাৰ মৰণেহে সাৰ হৈ পৰে। কাৰণ মেকুৰীৰ ছালত তেলেতীয়া গুণ নাই সেই কাৰণে গাত পানী পৰিলেই লেপথেপীয়া হৈ পৰে। পানীত সাতুৰিবলৈ গলেই তাৰ গা-গধুৰ হৈ পানীৰ তলত সোমাই। সেই কাৰণে লোকক দেখি নুবুজা নুশুনাকৈ কোনো কাম কৰিব নালাগে।

১৭০. উদৰ সাত পুৰুষ গল কেঁচা মাছ খাওতে
এতিয়া বিছাৰে ভজা মাছ

উদ পানীত থাকে। নৈ বিল মাছ ধৰি খায়। কেঁচা মাছ খোৱাই তাৰ অভ্যাস, লোকে খোৱা দেখি ভজা মাছ খাবলৈ বিচাৰিলেই খাব নোৱাৰে। কাৰণ ভজা মাছ খাবলৈ নানা ধৰণে চেষ্টা কৰিব লাগে। উদ সিমানখিনি যত্ন কৰাটো সম্ভৱ নহয় বাবে বিপদহে হয়। গতিকে যি যিমানৰ সিমানতে থকাই উচিত। সামৰ্থ্য নাথাকিলে আনৰ বিশেষ ধৰণ কৰণ নধৰাই ভাল।

১৭২. উপকাৰীক অজগৰে খায়

এবাৰ উপকাৰ পালে মানুহে উপকাৰীৰ পৰা সততে উপকাৰ পাবলৈ বিচাৰে। যাৰ উপকাৰ কৰে তেনে উপকাৰীৰ শলাগ লোৱা বা প্ৰত্যুপকাৰ কৰাৰ কথা সপোনতো নাভাৱে। বৰঞ্চ উপকাৰীৰ পৰা উপকাৰ নোপোৱা যেন দেখিলে উপকাৰীক অপকাৰ কৰিবলৈহে চেষ্টা কৰে। তেনেজনৰ পৰা সম্ভৱপৰ অপকাৰৰ হাত সাৰিবলৈ যত্ন কৰা উচিত।

১৭৩. উপজিয়ে গোট ভাত গিলা

সন্তান ভূমিষ্ঠ হৈয়ে জীৱন ধাৰণৰ কাৰণে গোটা ভাত খাব নোৱাৰে। পনীয়া খাদ্য খাবলৈ আৰম্ভ কৰিলেহে কঠিন খাদ্য খাবলৈ শিকিব পাৰে। সেইদৰে সামান্য বৰ্ণ কেইটামান শিকিয়ে জ্ঞানৰ ভঁৰাল হৈ পৰা বুলি ভাবিব নালাগে। চিন্তা ভাৱনা কল্পনা আৰু চৰ্চা কৰিহে জ্ঞান লাভ কৰিব পাৰি। বয়সৰ লগে লগে জ্ঞান লাভ হয়।

১৭৪. উবুৰি কৰি ঢালে
টোপ ধৰিও নপৰে

ভৰাপাত্ৰ এটা উবুৰি কৰি ধৰিলে তাত থকা বস্তু বা পানী ওলাই পৰে। যদি নপৰে নিশ্চয় তাত ঢাকনি আছে নহলে তাৰ ভিতৰত একো নাই। কিছুমান কৰ্পাদহীন মানুহ আছে, বৰ বৰ কথা কৈ দাতা বোলাবলৈ বিচাৰে, আনক প্ৰৰোচিত কৰে। নিজে একো দিব নোৱাৰে। কিছুমান থাকিও দিবলৈ বৰ টান পায়। পৰাপক্ষত নিদিয়াকৈ থাকিবলৈ বিচাৰে কথা কোৱাত সময়ত বৰ দানশীল বুলি যহায়।

১৭৫. উভতি চোৰে গিৰীক বান্ধে
আৰু চাৰি পোণ গিৰীকে সোধে

বুধিয়ক চোৰে আইনৰ পাকত পেলাই নগুৰ নাগতি কৰে। ফলত গিৰীহতেহে ক্ষতিপূৰণ কৰিবলগীয়া হয়। দুষ্টলোকে আনক বিপদত পেলাই ভাল পায়।

১৭৬. উমৈহতীয়া শ বাহী হয়।

মৃতকৰ গৰাকী বন্ধু হলে কোনে নিব কোনে দাহ কৰিব কোনে কাম -ক্ৰিয়া ধৰিব আদিৰ কথা স্থিৰ সিদ্ধান্ত কৰোতে বহু সময় যা। কেতিয়াবা দুই তিনি দিনলৈ মৰাশ পৰি থাকে। সেইদৰে কোনো কাম সম্পাদনা কৰোতা কেবাজনো হলে অমুক কৰ তমুকে কৰক বুলি গা এৰাই ফুৰোতে সময়মতে কাম হৈ নুঠে। সময়ৰ কাম সময়ত নহলে তাৰ মূল্য কমি যায়।

১৭৭. উৰন্তেকীয়া উৰি গল
গোবৰ থুপৰীয়াৰ মৰণ হল

বিপদ আহিলে উৰিব পৰা চৰাই উৰি আন ঠাইলৈ গুচি যাব পাৰে। যিবোৰ পোৱালী উৰিবলৈ পৰা হোৱা নাই। গোবৰথুপীয়া অৰ্থাৎ গোবৰৰ লদাৰ দৰে থেপথেপীয়া অৱেস্থাত আছে। তেনেবোৰ পোৱালীৰ মৰণ মিলে। সেইদৰে যি মানুহৰ সহায় সম্বল বল বুদ্ধি আছে, তেওঁলোকে বিপদৰ সময়ত ৰক্ষা পৰিব পাৰে নি সম্বল বুদ্ধিহীন লোক মৰা পৰে।

১৭৮. উৰহৰ খং ভগা ঢাৰিত সাৰে

ঢাৰি পাটিত উৰহ হলে ঢাৰি পাটি কোৱাই উৰহ বাহিৰ কৰে, পুৰণি ধৰণৰ ঢাৰি বা পাটি হলে ভাগি টুকুৰা টুকুৰ হৈ পৰে। অৰ্থাৎ উৰহ নমৰি ঢাৰিখনহে ভাগে। সেইদৰে কোনোবাজনৰ ওপৰত খং উঠি সেইজনক নাপালে তাৰ সলনি লগৰীয়া নিৰ্দোষী দুৰ্বলজনৰ ওপৰত বহুক্ষেত্ৰত খং কৰা কাৰ্য হয়। অৰ্থাৎ কাৰোবাৰ খং কাৰোবাৰ ওপৰত পৰে।

১৭৯. উৰুখা ঘৰত বাৰিষা থাকে।
যুৱতী কন্যাক ঘৰত ৰাখে।
চোৰ এৰে কৰে সঙ্গ
এই তিনিৰ ন্যায় ভঙ্গ (ডাক)

বাৰিষা কালত উৰুখা ঘৰত শান্তি ন্‌থাকে আৰু শোৱাটো শান্তি নাথাকে। যুৱতী কন্যা ঘৰত থাকিলে মাক-দেউতাকৰ চিন্তাৰ সীমা নাথাকে। চিন্তাশীল আৰু চৰিত্ৰৱতী কন্যা নহলে পদে পদে বিপদ মান সন্মানৰ বাবেও চিন্তাৰ কাৰণ হৈ পৰে। চোৰে সৈতে লগ লাগিলে সাধুও চোৰ হৈ পৰে। নকৰিলেও চোৰ সাব্যস্ত হয়। শাস্তি ভোগ কৰিবলগীয়া হয়। উৰুখা ঘৰত বাস কৰা যুৱতী কন্যা ঘৰত ৰখা চোৰৰ লগত বন্ধু হোৱা এই তিনিজনৰ ন্যায় যুক্তি বোলা কথা নাথাকে।

১৮০. উলুৰ লগত বগৰী পোৰা

উলু বনৰ মাজত বগৰী গছ থকা দেখা যায়। উলুৱনীত জুই লাগিলে সেই বগৰী গচো পোৰে। দুষ্টৰ লগত সাধু সন্তৰহে বিপদ হয়।

১৮১. উনা ভাতে দুনা বল
বেছি ভাতে ৰসাতল।

আহাৰ খাওতে সম্পূৰ্ণ পেট ভৰাই খাব নালাগে। কিছু পৰিমাণে কমকৈ খালে খাদ্যবস্তু সহজে হজম হয়। খাদ্য বস্তু হজম হলে গাত বল পোৱা যা। ডিঙিলৈকে আহাকৈ ভাত বা খাদ্য খালে গেৰেউ-গেথেউ লাগে, খাদ্য হজম নহয়। তাৰ ফলত অজীৰ্ণ ৰোগীসকলে বেছি বেছি খাবলৈ বিচাৰে। গতিকে তেওঁলোকৰ ৰোগ বৃদ্ধি পাই শেষত মৃত্যু বৰণ কৰাহে দেখা যায়।

১৮২. উনৈশত বা বলা

উনৈশ বছৰমান হলে লৰা ছোৱালীৰ চঞ্চলতা বাঢ়ে। সাৱধান নহলে তেনে বয়সৰ লৰা-ছোৱালীক শাসনত ৰখা টান হৈ পৰে। তেওঁলোকে কাৰো কথা নমনা হয়। নিজৰ খুচিমতে চলিবলৈ বিচাৰে, উদণ্ড হৈ পৰে। যিহকে পায় তাকে কৰে। মুকলিমূৰীয়াকৈ হলে লৰা বা ছোৱালীয়ে নকৰিবলগীও কৰে।

১৮৩. উপদেশতকৈ আহি ভাল

উপদেশ দিয়াতকৈ সেই উপদেশৰ আৰ্হি দেখুৱাব পাৰিলে মানুহে সহজে শিক্ষা লয়। আনক চুৰ নকৰিবা, ৰাগিয়াল বস্তু নাখাবা, মিছা কথা নকবা বুলি উপদেশ দিয়ে। কিন্তু নিজে চুৰ কৰে, লৰা-চোৱালীৰ আগত বিড়ি-চিগাৰেট খায়, মদো খায় মিছা কথা কৈ ধৰাও পৰে তেনে মানুহৰ উপদেশ কাৰ্যকৰী নহয় মহাপুৰুষ সকলৰ নিচিনাকৈ আৰ্হি দেখুৱাব পাৰিলেহে উপদেশ কাৰ্যকৰী হয়।

১৮৪. ঋণৰ শেষ ব্যাধিত ৰেখ
ইয়াত নাৰাখিবা লেখ

ঋণ আৰু ব্যাধি বাঢ়ি যায়। সেই কাৰণে অৱশেষ এৰিব নালাগে। সামন্য ঋণে বাঢ়ি গৈ ডাঙৰ অঙ্ক এটা হব পাৰে। ব্যাধি নিৰাময় কৰিহে লব লাগে। সামান্য এখন বুলিহে থকা বুলি অৱহেলা কৰিলে সি বাঢ়ি মৰাত্মক আকাৰ ধাৰণ কৰিব পাৰে। ঋণ আৰু ব্যাৰি ধৰ্ম একে। ইয়াৰ সামান্যকনো এৰি থব নালাগে।

এ

১৮৫. এক পুৰুষত গৰু খায়
সাত পুৰুষলৈ নাম যায়

গৰুক হিন্দুৱে পৱিত্ৰ জ্ঞান কৰে। গৰু বধ কৰা বা খোৱা পাপ কাম বুলি ভাৱে। গৰু খোৱা হিন্দু মানুহক আনে ঘৃণা কৰে, দুৰ্ণামো কৰে। সেই দুৰ্ণান সাত পুৰুষলৈ থাকে। এজনে বেয়া কাম কৰিলে তেওঁৰ সতি সন্ততিলৈ কুখ্যাতি বৈ যায়।

১৮৬. এক বুঢ়ীৰ দুই কাম,
ধান বানে চোহে আম।
দুটা কাম একেলগে কোনোটো নহয়।

এটা এটা কৰি কৰা উত্তম উপায়। এনে নিয়মত চলা উচিত। কিছুমান মানুহে বিশেষকৈ বয়সীয়াসকলে নিজৰ পাৰ্গতালি দেখুৱাবলৈ একাধিক কাম কৰাটো দেখুৱায়। কিন্তু সেই একাধিক কাম কামৰ লেখত ধৰিব পৰা নাযা। ধান বানোতে আম চুহি খোৱাতো কোনো লেখতলবলগীয়া কাম নহয়। কিন্তু কাম কৰিবলৈ গলে দুৰ্ঘটনা ঘটিব পাৰে।

১৮৭. এক কিল মাৰি সাত কিল খায়
তেতিয়াহে সি চেতন পায়

দুৰ্বলীৰ বলৰ ওপৰত খং ক্ষোভ জমিব পাৰে। খং বা ক্ষোভ জন্মিলেই বলীক শাস্তি দিবলৈ যাব নালাগে। তাৰ ফলত নিজৰহে অনিষ্ট হয়। বলীক এক কিল মাৰিলে সি সাত কিল মাৰি পোটক তোলে। এক কিল মাৰি সাত কিল খোৱা উচিত নহয়।

১৮৮. এক গাঁৱৰ, এক মাৱৰ

একেজনী মাকৰ সন্তানসকলৰ ভিতৰত যেনে মিলা-প্ৰীতিৰ ভাৱ হয়, গাঁওবিলাকৰ মানুহবোৰৰ লগত তেনে ভাৱ হোৱা উচিত। তেতিয়াহে মানুহে সুখ-শান্তিত বাস কৰিব পাৰে।

১৮৯. এক ভদীয়াই লাচে চাৰে
দুই ভদীয়াই তুলি ধৰে।
তিনি ভদীয়া যাৰ
সোণৰ নাঙল তাৰ

ভাদ মাহত ওপজা লোক ভাগ্যবান হয়। এঘৰত এজন ভদীয়া থাকিলেও অৱস্থাৰ কিছু ভাললৈ আহে। দুজন ভদীয়া থাকিলে অৱস্থাৰ বিশেষ উন্নতি হয়। তিনিজন ভদীয়া হলে সোণৰ নাঙলেৰে হাল বাব পাৰে। অৰ্থাৎ ধনে সোণে সেইঘৰ মানুহ জাকত জিলিকা হৈ উঠে।

১৯০. এক কাণ দুই কাণ তিনি কাণ সহস্ৰ কাণ

কোনো এটা কথা দুজনৰ ভিতৰত হলে গোপনে থাকে। যেতিয়া দ্বিতীয়জনৰ কাণত পৰে, তেতিয়া সি কাণ বগাবলৈ আৰম্ভ কৰে। তেনেকৈ গৈ গৈ হেজাৰজনৰ মুখে মুখে হয়। অতি গোপনে কথা হলেও সি গোপন হৈ নাথাকে।

১৯১.　এক ঠাইৰ বালি
এক ঠাইৰ গালি

ঠাই বিশেষে ভাষা ভিন ভিন। যিকোনো শব্দই সকলো ঠাইতে অর্থ প্রকাশ নকৰে। গতিকে এঠাৰ ভাল শব্দ এটাৰ আন ঠাইত বেয়া অর্থত ব্যৱহাৰ হব পাৰে।

১৯২.　এক জোপা বৃক্ষত থাকে দুই পাখী
মায়াৰ কাৰণে নাই দেখা দেখি।

শৰীৰ ৰূপী বৃক্ষত থকা জীৱত্ম পৰমাত্মাৰে অংশ। মায়াৰ কাৰণে জীৱই জীৱাত্মক জানে পৰমাত্মাক নাজানে। একেলগে থাকিও জীৱমাত্মা আৰু পৰমাত্মাক চিনি নাপায়।

১৯৩.　এক কাই বোটলা

ই এচা গুটি খেলৰ সুযোগ। সম্পূর্ণ এগাঁ গুটি লাভ নহলেও এটা এটাকৈ কেবাবাৰো পালে তাৰেই এগাতৰ গুটিতকৈ বেছি লাভ কৰিব পৰা যায়। এটা এটা গুটি লোৱাৰ সুবিধা হলে দেখাত বৰ বেছি লাভ কৰা নেদেখি কিন্তু গোটালে বহুতো হয়। অলপ অলপকৈ সময়ত বহু ধন গোট খায়।

১৯৪.　এক বৰাই ধান খায়
এক বৰাই হান খায়
বা
কেৰ্কেটুৱাই তামোল খায়
নেউলক বান্ধি কিলায়

পথাৰৰ পকা বনৰীয়া গাহৰিয়ে পাল খাই তহিলং কৰে। ধাননিৰ গিৰীহতে তাৰ প্রতিশোধ লবলৈ গৈ হাবিৰ গাহৰি পালেই হানি কখুচি মাৰে। অনেক সময়ত যি গাহৰিয়ে ধান খাইছিল সি নমৰে। সেইদৰে অনেক সময়ত তামোৰ খোৱা নাযায় তেনে আকৃতিৰ নেউলক তামোল খাইছে বুলি মৰিয়াই। সেইদৰে কোনো এজনে কুকর্ম কৰিলে আন আজনে বা লগৰীয়া এজনে শাস্তি খাবলগীয়া হব পাৰে। আকৃতি বা চেহেৰা পাতিৰ মিল থাকিলেহে অপৰধী হব নোৱাৰে।

১৯৫.　এক পুহে জাৰ নাযায়

বছৰি পুহ মাহ আহে। ঠেটুৱৈ ধৰা জাৰো বছৰি আহে। পুহ মাহৰ অতিপাত জাৰ হয়। পুহ মাহ গলেই জাৰ গল বুলি ভৰা উচত নহয়। মানুহৰ জীৱনত যিমান টি পুহমাহ আহে। সিমানবাৰ জাৰো আহে। সেইদৰে দুখ-কষ্টও জীৱনত বাৰ বাৰে আহে। এবাৰ দুখ কষ্ট ভোগ কৰি আৰু দুখ কষ্ট ভুগিব নালেগে বুলি ভাৰি নালাগে। সুখ-দুখৰ মাজেৰেই মানুহৰ জীৱন নাও চলে।

১৯৬. একেটা চোহত দুটা বাঘ নাথাকে

এখন চোঙত দুটা বাঘ থকা দেখা নাযায় সেইদৰে একেখন ঠাইতে একাধিক ক্ষমতাসালী লোক থাকিলে তেওঁলোকৰ ভিতৰত অৰিয়া-অৰি হিংসা-হিংসি বাৰ বাঢ়ি গৈ প্রত্যেকেই ক্ষতিগ্রস্ত হয়। সেইকাৰণে একে ঠাইতে প্রতাপশালী লোক একাধিক থকা উচিত হয়।

১৯৭.　একে লাফে স্বর্গ পায়
একে বেছাই মূধচ ছায়

এক লাফ মাৰি স্বর্গ পাব নোৱাৰি। এবেছা খেৰেৰে মূধচ পর্যন্ত ঢাকিব নোৱাৰি। কিছুমান লোক আছে। তেওঁলোকে কথাৰেহে মানুহ কামৰ মানুহ নহয়। তেওঁলোকৰ কথামতে একে লাফে স্বর্গ ঢুকি পাব পাৰে। এ্রকে বেচাই এটা মূধচলৈ ঢাকিব পাৰি। দৰাচলতে ই অসম্ভৱ তেনেকৈ কাম কৰিলে কাম বেয়া হয়।

১৯৮. **একে ৰাম ৰক্ষা নাই**
তাতে সুগ্ৰীৱ দোহাৰ

ৰামে লঙ্কাৰ ৰজা ৰাৱণৰ পৰা সীতাক উদ্ধাৰ কৰিবলৈ সুগ্ৰীৱৰ সহায় লৈছিল। ৰাম আৰু সুগ্ৰীৱ উভয়ে বৰ বীৰ আছিল। ৰামৰ বীৰত্বই ৰাৱণক শঙ্কিত কৰি তুলিছিল। লগত সুগ্ৰীৱ হেন বীৰ থকাত ৰাৱণে জয়ৰ আশা একেবাৰে এৰি দিবলগীয়া হৈছিল।

১৯৯. **একে শাল মাছ তাতে বাহী গাৰে পোৰা**

শাল মাছ সৰহভাগ হিন্দুৱে নাখায়, অশুচি জ্ঞান কৰে। গা পা নুধুৱাকৈ শাল মাছ পুৰিলে সি বেছি অশুচি হৈ পৰে। অৰ্থাৎ অপৱিত্ৰ বস্তু অপৱিত্ৰ ভাৱে ৰাখিলে বা তা পৰি খাদ্য তৈয়াৰ কৰিলে। সি বেছি অপৱিত্ৰ হয়।

২০০. **একে গছৰপ পাণ**
সি কি হব আন

একেডাল গছৰ পাণ একে ধৰণৰ হয়। সেইদৰে একে পৰিৱেশত থকা একে ঘৰৰ লৰা-ছোৱালীৰ স্বভাৱ চৰিত্ৰ প্ৰায় একে ধৰণৰ হয়।

২০১. **একে পাট শৰে দুই পক্ষী মৰে**

একেপাট শৰেৰে দুটা চৰাই মৰা টান হলেও কেতিয়াবা সম্ভৱ হৈ উঠিব পাৰে। গুলিত কেতিয়াবা একাধিক চৰাই মৰিব পাৰে। মানুহে এটা কামতে দুই বা অধিক ফলো পাব পাৰে। কিন্তু ঘটনা বিশেষ এটা কামতে দুটা কাম হৈ উঠা দেখা যায়। দূৰ ঠাইৰ পৰা গঙ্গা স্নান কৰিবলৈ গলে স্নান কৰি পূৰ্ণ অৰ্জন নানা ঠাই দৰ্শন আৰু নানা ঠাইৰ লোকৰ লগত দেখা সাক্ষাৎ হয়।

২০২. **একে কাঠি কাড়েৰে সাতোটা সিংহ মাৰিলো**
লোকক নকলে লাজ
ছমাহ খাপ দি নিগনি এটা মাৰিলো
তাতে ধনঞ্জয় ঢোল বাজে

কিছুমান মানুহ আছে সাতোটা সিংহ মাৰিও সহায় ফুৰিবলৈ ভাল নাপায়। আনকি কিছুমানে নিগনি এটা খাপ দি থাকি মাৰিলেও নিজকে বৰ ডাঙৰ চিকাৰী বুলি যহাই ফুৰে। প্ৰকৃত যশস্বী লোকে নিজকে যহাই ফুৰিবলৈ বাল নাপায়। সামান্য লোকে সামান্য কাম কৰিবলৈ যশ পাবলৈ বেছি ধৰণে নিজকে প্ৰচাৰ কৰে।

২০৩. **এঙাৰ ধুলে বগা নহয়**

এঙাৰ কলা। তাক গাখীৰেৰে ধুলেও বগা নহয়। সেইদৰে যাৰ যি স্বভাৱ হাজাৰ উপদেশ দিলে আদৰ্শ দেখুৱালেও তাৰ সেই স্বভাৱৰ পৰিৱৰ্তন নহয়।

২০৪. **এজনী তিৰোতা লুদুৰ পুদুৰ**
দুজনী তিৰোতা গাঁতৰ এন্দুৰ
তিনিজনী তিৰোতা নেপায় ভাত
চাৰিজনী তিৰোতা মুৰত হাত

এজনী তিৰোতা থকা সকলে সুখ শান্তিৰে খাব পাব, থাকিব পাৰে। দুজনী তিৰোতা থকা সকলে গাঁতত থকা এন্দুৰ যেন হৈ এবাৰ ইমুখ এবাৰ সিমুখ কৰি অৰ্থাৎ এবাৰ ইজনীক এবাৰ সিজনীক ভাল পাই থাকিবলগীয়া হয়। তিনিজনী তিৰোতা যাৰ তেওঁ সময় মতে ভাত মুঠি নাপায়। ইজনীয়ে সিজনীয়ে কৰিব, সিজনীয়ে আনজনীয়ে কৰিব বুলি গা এৰা দি থাকোতে সময়ত কমবোৰ হৈ নুঠে। চাৰিজনী তিৰোতা থাকিলে কাজিয়া-পেচাল ভাঙোতে পুৰুষজন হাইৰাণ হবলগীয়া হয়। কাজিয়া ভাঙিব নোৱাৰি মুৰে কপালে হাত দিবলগীয়া অৱস্থা হয়।

২০৫. এটা টিপিলেই এচৰু ভাত ধৰিব পাৰি।

এচৰু ভাত এটি টিপি চালে ভাত চৰু সিজা নিসিজা ধৰিব পাৰি। সেইদৰে এজন মানুহক পৰীক্ষা কৰিলেই এখন ঘৰৰ এখন সমাজৰ মানুহৰ মান-মৰ্যদা ধৰণ-কৰণ সভ্যতা বুজিব পাৰি।

২০৬. এটা গৰু যাৰ ওৰে পথাৰ তাৰ

এটা গৰুৰে খেতি কৰিব নোৱাৰি। গতিকে খেতি কৰা ঠাই মাত্ৰেই সেই গৰুৰ গিৰীহঁত বুলি কোৱাত কোনো আপত্তি নাথাকে। পথাৰত ৰোৱা মেলা নকৰিলে দোৱা কটা কৰিবলগীয়া নালাগে। তেনেকোক সমগ্ৰ পথাৰখনতে নিজৰ বুলি কলে দোষ নহয়।

২০৭. এটা তিলকো সাত ভায়েকে ভগাই

তিল তেনেই সৰু বস্তু। সাতজন ভায়েক ককায়েকৰ ভিতৰত মিল থাকিল, চেনেহী চেনেহী থাকিলে সেই তিল অথবা তেনে সামান্য পৰিমাণত বস্তুকো ভগাই পিটাই খায়। সম্প্ৰতি এনে সামান্য কামতে ওলাই পৰে।

২০৮. এটাও এটা শটাও এটা

ক্ষমতাৱন্ত গুণী, জ্ঞানী হলে এটা লৰাই বংশ উজ্বল কৰিব পাৰে। শ শ লৰাই তেওঁৰ সমান হব নোৱাৰেষ। অলায়ক শ পুত্ৰ হোৱাৰ পৰিৱৰ্তে লায়ক সুগুণী এটি পুত্ৰই এশ পুত্ৰৰ সমান।

২১০. এটিং আছে এটিং নাই সেয়ে ডোমৰ নাও
ৰাতি দিনে হাই দন্দ লাগে সেযে ডোমৰ গাওঁ

পৰিৱেশ আৰু ব্যৱস্থাই বহু বাতৰি দিব পাৰে। নাৱে পানীয়ে নিৰ্ভয় ঘূৰি ফুৰিব পাৰে কাৰণে মাছপৰীয়াসকলে টিং নথকা নাও ব্যৱহাৰত লগায়। মাছমৰীয়াৰ গাঁওবোৰ শিক্ষা-দীক্ষাত পিচপৰা আছিল কাৰণে আগৰ দিনত দিন ৰাতি হাই কাজিয়া লাগি আছিল। হাই কাজিয়া কৰি থকা মানুহে গাঁওখন মাছমৰীয়াৰ গাঁও বুলি বুজি পাইছিল।

২১১. এঠাইৰ ঠাকুৰ আন ঠাৰি কুকুৰ

নিজৰ ঠাইত আত্মীয় কুটুম্বৰ মাজত মানুহে যি মান –সন্মান আদৰ যত্ন পাই আন ঠাইত সেই মান সন্মান আদৰ স্নেহ পাবলৈ আশা কৰিব নোৱাৰি। তেনে আশা কৰোতাজনক মানুহে কুকুৰ লেখীয়া লেই লেই ছেই ছেইহে কৰেষ কেৱল বিদ্বান আৰু যশস্বীসকলেহে যতে ততে মান পায়।

২১৩. এদেও দুদেও লোটা নিজৰ চেও

চতুৰ মানুহ যি কোনো কাম জটপট কৰি নেপেলায়। আও ভাও চাই বুজি মানুহৰ কামৰ ৰকম বুজিব পাৰি।

২১৪. এদিনত ঠাকুৰ
সদায় আহিলে পিৰলিৰ কুকুৰ

অতি আত্মীয়ৰ ঘৰলকে ঘনাই যাব নালাগে। এদিন গলে যিমান আদৰ সাদৰ পোৱা যায়। ঘনাই গলে তেনে আদৰ পোৱা যায় ঘনাই গলে তেনে আদৰ সাদৰ পোৱা নাযা। পিৰালিৰ চুকৰ কুকুৰক আদৰ নকৰাৰ দৰে সদায় আহিবলে ললে পৰম আত্মীয় জনেও অনাদৰ হে পায়।

২১৫ . এনেই বুঢ়ী নাচনী তাতে নাতিনীয়েকৰ বিয়া

নাতি নাতিনীৰ বিয়া খাবলৈ পালে ককাক আইতাকহতে বৰ ৰং পায়। আনন্দত অধীৰ হৈ পৰে। নাচনীৰ খোজ কাটলত নাচোনৰ লয় ফুটি উঠে। সুৰ তাল বাজিলে নাচোনৰ ভঙ্গিমা উঠে। বিয়া আনন্দৰ উৎসৱ। ৰঙিয়াল বুঢ়ীৰ নাতি নাতিনীয়েকৰ বিয়াত মনৰ ৰং আৰু চৰি যায়। ৰঙিয়াল লোকৰ আনন্দ কৰাৰ কাৰণ হলে ৰঙত উত্ৰাৱল হৈ পৰে।

২১৬ . এনে মৰো শোকে তাপে
তাতে দিয়া কুকুৰ জাপে

আত্মীয় কুটুমৰ বিয়োগ বিৰহত মানুহ শোকাকুল হয়। তেনে শোকত ম্ৰিয়মান হৈ পৰা লোকে আন একোৰে প্ৰতি লক্ষ্য নকৰে। সেই সুযোগ লৈ কুকুৰ জপাই কামুৰিবলৈ দিয়াটো অতি নিৰ্দয় লোকৰ কাম। শোক তাপ পোৱা মানুহক অধিক মনোকষ্ট দিবলৈ চেষ্টা নকৰি সহানুভূতি সূচক কথা বতৰা পাতি তেওঁৰ মনৰ দুখ পাতলাবলৈ যত্ন কৰিব লাগে।

২১৭ . এনেই মৰো ঋষিৰ শাপত
তাতে দিয়া ধানৰ ভাপত

ঋষি মুনিপ শাপ অব্যৰ্থ। সেই শাপগ্ৰস্ত জনক ধানৰ ভাপ দি অৰ্থাৎ কষ্টজনক কোনো ব্যৱহাৰ কৰি আৰু কষ্ট দিয়াটো উচিত নহয়। অৰ্থাৎ মানুহক দুৰৱস্থাত হেঁচি নধৰি সকাহ দিবলৈ ব্যৱস্থা কৰা উচিত।

২১৮ . এনেয়ো মৰো তেনেয়ো মৰো
বাপেকৰ বাপুৰ চূণ খায়ে মৰো

মৰিব যদি লাগেই তেনেহলে কিবা এটা হেতু থকা ভাল। দুষ্টলোকে নিজৰ মৃত্যুৰ বাবে আনক দোষ দি ভাল পায়। সেইবাবে কাৰোবাৰ চূণ খাই মৰাৰ দিহা কৰে।

২১৯ . এনেই এন্দুৰ গাঁতত নোসোমায়
ভগা কুলা নেজত মেৰায়

এন্দুৰ গাঁতত থাকে। এন্দুৰৰ গাঁতৰ মুখ তেনেই সৰু। কোনোমতে এন্দুৰটো ওলোৱা সোমোৱা কৰিব পাৰে। এন্দুৰৰ নেজত যদি ভগা কুলা এখন মেৰাই দিয়া হয়, সি গাঁতত সোমাব নোৱাৰা হৈ পৰে। নিজৰে আহ যাহ কৰিবলৈ বিশেষ সুবিধআ নাথাকে, তালৈ কিছুমান আৱৰ্জনা লৈ যাব নোৱাৰে। আজিকালি দিনত আলহী পোবা টান, বিশেষ ধৰণৰ কথা হৈ পৰে। তাতে যদি আলহীয়ে লগৰীয়আ লৈ সোমাই সি গিৰিহঁতৰ পক্ষে অসুবিধাৰ বিশেষ কাৰণ হৈ পৰে।

২২০ . এন্দুৰটো সেন্দুৰ, গোলামৰো ভজা মাছ

এন্দুৰ গাঁতত থাকে। মাটি খান্দি তলৰ মাটি ওপৰ কৰে, ওপৰৰ জাৱৰ জোথৰ তললৈ নিয়ে । তেনে এন্দুৰক সেন্দুৰ পিন্ধাই লাভ নাই মাটি খান্দোতে মাটিৰ লগত মিহলি হৈ সেন্দুৰ নাইকীয়া হয়। লোকৰ ঘৰত গোলামী কাম কৰা লোকে ভজা মাছ আদি উপাদেয় খাদ্য বিচৰম উচিত নহয়। যি দিয়ে তাতে সন্তুষ্ট হোৱা উচিত। যি যিমান সি সিমানতে সন্তুষ্ট থকা উচিত।

২২১ . এফলীয়া ভাৰ বব নোৱাৰি

এফালে বেছি বস্তু আনপালে কম বস্তু দিলে ভাৰখন এফলীয়া হয়। এফলীয়া ভাৰে কান্দৰ বিষ তোলে। সেইদৰে সদায় মুখত থকা জনে আমি পায় দুখত থকা জনে আমনি পায়। মানুহৰ উত্থান পতন থাকিব লাগে। তেতিয়াহে মানুহ সজাগ আৰু সাৱধান হব পাৰে।

২২২. এবাৰ বুঢ়ীৰ লাঠী হেৰাল ফিৰিবাৰ বুঢ়ী পাৰি বহে

বুঢ়া কালত লাটিডালে আশ্ৰয় স্বৰূপ, অলৈ তলৈ যাবলৈ লাঠী নহলে নচলে। সেই লাঠী হেৰালে বৰ অসুবিধা হয়। এবাৰ কেনেবাকৈ হেৰালে তাৰ কাৰণে হোৱা আহুকাল বোৰলৈ মনত পেলাই বুঢ়া-বুঢ়ীসকলে পাছলৈ লাঠীডাল হেৰাব বুলি পাৰি বহে। মানুহৰ বিপদ হলে ভৱিষ্যতলৈ সাৱধান হয়।

২২৩. এবাৰ সাপে খালে লেজুলৈকো ভয় হয়

লেজু বা ৰচী সাপৰ সদৃশ। অনেক লেজুকে সাপ বুলি ভ্ৰম হয়। সেইকাৰণে যাক এবাৰ সাপে খুটিছে, তেওঁ লেজু দেখিলেই সাপ বুলি ভয় খায়। মানুহে এবাৰ কষ্ট খালে পাছলৈ তেনে কষ্টৰ সম্ভৱনালৈ সসতে নজৰ ৰাখে। সেইবাবে কেতিয়াবা কেতিয়াবা সম্ভাৱনা নথকা অৱস্থাতো সম্ভৱনাৰ বীজ থকা যেন অনুভুত হয়।

২২৪. এলাগকী নকৰিবা হেলা
এলাগীয়ে তৰাব নিদানৰ বেলা

এলাগীত বেয়া ব্যৱহাৰ কৰিলেই লেই লেই চেই ছেই কৰিব নালাগে। কোনো বস্তুকে অদৰ্কাৰী বুলি ভাবিব নালাগ। সময়ত তেনে উপকাৰ সাধন কৰিব পাৰে। সময়ত তেনে অদৰকাৰী বস্তুৱে ডাঙৰ কাম ৰে। ক্ষুদ্ৰ বুলি কাকো ঘিণ কৰিব নালাগে। এনেক সময়ত সৰুৱে ডাঙৰক মহৎ উপকাৰ কৰিব পাৰে। এলাগীয়েও আপদ বিপদৰ সময়ত বিশেষ উপকাৰ কৰিব নালাগে।

২২৫. এলেকৰ পেলেক, কুকুৰাচোৰা ভূতৰ পুতেকৰ ভাগিনীয়েক

কুকুৰাচোৰা ভুতৰ পুতেৰ এসময়ত ৰজাৰ বৰ প্ৰিয়পাত্ৰ আছিলয় তেওঁ যি কৈছিল ৰজাই তাকে কৰিছিল। গতিকে কুকুৰাচোৰা ভভূতৰ পুতেকৰ লগা ভগা হৈ যি কোনো মানুহে ৰাজ অনুগ্ৰহ পাইছিল। আৰু নানা সুবিধা ভোগ কৰিছিল। মানুহ ক্ষমতাৱন্ত হলে কোনো ধৰণৰ সম্বন্ধ নথকা লোকেও সম্বন্ধ উলিয়াই সলাভবান হবলৈ বিচাৰে।

২২৬. এহাতৰ হুল দুহাতেৰে উলিয়াব নোৱাৰি

এখন হাতত হুল বিন্ধিলে হুল উলিয়াবলৈ দুখন হত ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰি। আনৰ সহায় লবলগীয়া হয়। সেইদৰে নিজে চম্ভালিব পাৰিম বুলি কৰা কাম নিজে চম্ভৰা টান হব পাৰে। কামত বিজুচি ঘটিলে আনৰ সহায় লোৱা ভাল।

২২৭. এশ গৰু মাৰিলে বাঘৰো মৃত্যু

এশ গৰু মাৰিব পৰা বাঘৰ কালৈকো ভয় সংশয নথকা হয়। সি যেনি তেনি ফুৰিবলৈ ধৰে। সেইবাবে মানুহে তাক মাৰি পেলাবলৈ সুবিধা পায়। সেইদৰে মানুহে চুৰ কৰি কৰি ধৰা নপৰাকৈ থাকে বা ডকাইতি কৰি সাৰে। তেনেলোকৰো শেহলৈ ভয় শঙ্কা নথকা হয়। দেখদেখকৈ চুৰি ডকাইতি কৰি ধৰা পৰে আৰু বিশেষ ধৰণৰ শাস্তি খাবলগীয়া হয়।

ও

২২৮. ওখ গছত বহাত লাগে
বা গচ যিমানে ওখ হয়। সিমানে বতাহে কোৱায়

বতাহে ওপৰেৰে বলে কাৰণে ওখন গছত বতাহ লাগে। ধুমুহাত ওখ গছ ভাগেও। সেইদৰে সমাজৰো উচ্চ খাপৰ মানুহৰ ওপৰত সমাজৰ গুৰু দায়িত্ব পৰে। সমাজৰ দুখ-দুৰ্দশা হলে সেইলেই জীয়াতু ভুগিবলগীয়া হয়। সমাজৰ ভাল বেয়াৰ ফল সেই মুখিয়াল সকলৰ ওপৰত পৰে।

২২৯. ওচৰৰ বামুণক সুকীৰ সুৰী যেন লাগে

বামুণৰ বেলগ অৱস্থিতি আছে। তেওঁলোকে ব্ৰত আচৰণ কৰে। নিত্য নৈমিত্তিক কাৰ্য সম্পাদক কৰে ধৃতি নীতি মানি চলে। এইবোৰ তেওঁলোকে মানুহৰ দেখুৱাই নকৰে, মননশীলতাৰে কৰে। ওচৰৰ মানুহৰ লগত সেইবাবে বৰ বেছি প্ৰভেদ চকুত নৰে। ওচৰৰ যিকোনো জাতৰ মানুহৰ লগত তেওঁলোকৰ দাদা, খুৰা ভাই ভনী সম্বন্ধ বৰ্তে। বামুণসকলে নিজৰ কৌলীণ্য

বজায় ৰাখি সকলোৰে লগত মিলা-প্ৰীতিৰে থাকিবলৈ বিচাৰে। হাই-দন্দ কৰিবলৈ ভাল নাপায়। সমাজৰ উদণ্ড লোকসকলে বামুণৰ সাম্যভাৱক দুৰ্বলতা বুলি জ্ঞান কৰে। সুৰীবোৰ মদ ব্যৱসায়ী । তেওঁলোকে নিম্ন খাপৰ সদায় নত হৈ চলে। বামুণৰ জ্ঞান নত ভাৱকো আনবোৰে সুৰীসকলৰ নীচভাৱ বুলি ভাৱি বামুণক মান-সন্মান নকৰা হৈ পৰে। সেইদৰে ওচৰত জ্ঞানী গুণী মানী বিখ্যাত লোক থাকিলেও ওচৰৰ সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ লোকে তেওঁক সিমান স্বীকৃতি দিব নোকোজে। নিজৰ সমান বুলি ভাৱি লয়।

২৩০.　ওচৰৰ অঙহী নকৰে কাণ
নৰিয়া পৰিলে উঠিবলৈ টান

বিপদে আপদে ওচৰৰ মানুহে সহায় কৰিব লাগে। সেইবাবে ওচৰৰ মানুহক হেয় জ্ঞান কৰা উচিত নহয়। কেনিবা কৰবাত আপোনজন থাকিলেও আপদে বিপদে হঠাৎ পোৱা নাযাব পাৰে। ওচৰ চুবুৰীক সততে পোৱা যায়। গতিকে ওচৰ চুবুৰীয়াৰ লগত সম্ভাৰ ৰক্ষা কৰি চলিব লাগে।

২৩১.　ওভোট গছত আছে পক্ষী হই
ওছৰতে থাকয় কিন্তু দেখিত নাপায়
দেখা পালে উৰিবাক নপাৰে নিশ্চয়
অজৰ অমৰ হৈ উপজি মৰয়।

অজৰ অৰম আত্মা ওভোটা গছৰূপী মানৱ দেহত প্ৰাণ পখীৰৈ থাকে। আত্মা আৰু দেহমন ওচৰা ওচৰি থাকিলেও মনে আত্মাক নেদেখে। দেখাহেতেন প্ৰাণী পখীক উৰি যাবলৈ নিদিলেহেতেন। অজৰ অমৰ আত্মা দেহ পিঞ্জৰাত থাকিলে জীৱ বোলে, নাথাকিলে মৃত বোলে। আত্মাই দেহ পৰিগ্ৰহ কৰে আৰু এৰি গুচি যায়। তাকে উপজি মৰে বুলি কোৱা হৈছে।

২৩২.　ওজাই ৰজাই সমান

ৰজাই প্ৰকাক শত্ৰুৰ কৰলৰপৰা ৰক্ষা কৰে। সেইদৰে ওজাই (কবিৰা ডাক্তৰ আদিয়ে) মানুহকৰোগ ব্যাধিৰ পৰা ৰক্ষা কৰে। সেইহবাবে ওজা আৰু ৰজাক সমান বুলি কোৱা হয়।

২৩৩.　ওৰণি বাৰণিয়ে দেখিবলৈ ভাল
ওৰণি গুচালে ওফোন্দা গাল

দীঘল ওৰণিয়ে নাম মুখৰ আকৃতিক বহু পৰিমাণে ঢাকি ৰাখে। ওৰণিখন গুচালেহে গাল মুখৰ আকৃতি বালকৈ ধৰিব পাৰি। সাজ গোজ কৰিলে মানুহ শুৱনি হৈ পৰে। কিন্তু সাজসজ্জাই মানুহৰ স্বভাৱ প্ৰকাশ নকৰে। সাজ পোছাকত বিশেষ মূল্য নিদিয়াকৈ মানুহৰ চাল-চলন, আচাৰ ব্যৱহাৰ কথা বতৰী আদিৰেহে প্ৰকৃত মানুহ হয়।

২৩৪.　ওপৰলৈ থুৱালে নিজৰ মুখত পৰে।
বা ওপৰলৈ পানী ছটিয়ালে নিজৰ মুৰত পৰে

ওপৰলৈ কোনো বস্তু দলিয়ালে সি ততলৈ নামি আহি মাটিত পৰে। তলত কিবা থাকিলে তাতো পৰিব পাৰে। ওপৰ মুৱাকৈ থু পেলালে সেই থু নিজৰ চকুৰে মুখে পৰে। সেইদৰে সন্মিনত ব্যক্তিক অসন্মান কৰিলে নিজৰহে অসন্মান কৰা হয়।

২৩৫.　ওৱাক নিন্দে কোৱাই
পুঠিক নিন্দে ভেৰপটী সোৱাই

কাউৰী দেখিবলৈ কুৎসিৎ, মাতো শুৱলা নহয়। তেনে কাউৰীয়ে আনৰ শুৱনী মাতক হুতা বুলি নিন্দা কৰা আনুচিত। ভেৰভেৰীয়া পেটু থকা মোৱা মাছে চলচলীয়া পুঠি মাছক নিন্দা কৰাটো অশোভনীয় কথা। নিজে নিন্দাই হৈ আনক বেছি নিন্দাই বুলি ভাৱি নিন্দা কৰা উচিত নহয়।

ক

২৩৬.	**কঁকাল ভগা বিড়লী**
নামঘৰত শোৱে।
গোন্ধোৱা মুখখন
গাখীৰেৰে ধোৱে।।

কঁকালত কোৱ খাই বিড়লীয়ে নিৰাপদ ঠাই ভাবি নামঘৰত শুই থাকে, য'তে ত'তে পৰি থাকিলে আৰু কোব খোৱাৰ ভয় থাকে। নামঘৰত শুলে বুলিয়ে সি ধৰ্মপ্ৰাণ হৈ নপৰে। মনত ধৰ্মভাৱ নাথাকিলে মঠ, মন্দিৰ, গীৰ্জা মছজিদ, নামঘৰ য'তেই নাথাকক তেওঁ ধৰ্মপ্ৰাণ ব্যক্তি হ'ব নোৱাৰে। গোন্ধোৱা মুখখন গাখীৰেৰে ধুলেই মুখৰ গোন্ধ মনৰে। প্ৰকৃত ব্যৱস্থা ললেহে মুখৰ গোন্ধ মৰিব পাৰে। সেইদৰে ঘোৰ অন্যায়কাৰী অধৰ্মী এজনে মুখত হৰিনাম ললেই তাৰ পাপ খণ্ডন নহয়। মনে-প্ৰাণে হৰিনামত মতলীয়া হলেহে অন্যায় অধৰ্মৰ প্ৰায়শ্চিত্ত হ'ব পাৰে।

২৩৭.	**কচু হ'লে খজুৰায়,**
শাহু হ'লে নচুৰায়।

কচুত ডিঙি খজুওৰা গুণ থাকে। সেইদৰে শাহু আইৰো বোৱাৰী নচুৰা গুণ থাকে। অলপতে দোষ ধৰে, অদৰ্কাৰী কামত লগায়। নিজৰ ভাল নালাগিলেও শাহুৰেকৰ সন্তুষ্টিৰ বাবে কিছুমান কাম কৰিবলগীয়া হয়।

২৩৮.	**কটা কাণ চুলিৰেহে ঢাক খায়।**

কাণ কটা থাকিলে মানুহৰ সৌন্দৰ্যৰ হ্ৰাস ঘটে। কটা কাণ কিহবাৰে ঢাকি ৰাখিলে বেছিকৈ ওলাইহে পৰে। চুলি দীঘল কৰি ঢাকি ৰাখিব পাৰিলে আনে ধৰিব নোৱাৰে, সৌন্দৰ্যৰো হানি নহয়। সেইদৰে নিজৰ ত্ৰুটীপূৰ্ণ কাৰ্য নিজৰ অমায়িক ব্যৱহাৰেৰে ঢাকিব পাৰিষ নানা ধৰণে কৈফিয়ৎ দি নিজৰ দোষ ঢাকিবলৈ চালে তাৰ ফল বেয়াহে হয়।

২৩৯.	**কটা ঘাঁত চেঙা তেল।**

কটা ঘাই কষ্ট দিয়ে, তাতে চেঙা তেল দিলে জলে, অতিপাত কষ্ট হয় যদিও সহিব পাৰিলে ঘা দুদিনতে শুকাই যায়। সেইদৰে দুষ্ট লোকক ভালকৈ এশিকনি দিব পাৰিলে তাৰ দুষ্টালি নাইকিয়া হৈ পৰে।

২৪০.	**কটা ঘাঁত কলাখাৰ দিয়া।**

কটা ঘা এনেই যন্ত্ৰণাদায়ক, তাতে কলাখাৰ ঢালি দিলে অসহ্য যন্ত্ৰণা অনুভূত হয়। সেইদৰে দুখত দুখ দিলে মানুহ অধৈৰ্য হৈ পৰে।

২৪১.	**কটাৰীক ভাল কৰে শিলে।**
তিৰীক ভাল কৰে কিলে।।

কটাৰী ধাৰ কৰিবলৈ হ'লে শান শিলৰ আৰশ্যক। সেইদৰে তিৰীক ভাল কৰিবলৈ মাৰপিট কৰা দৰ্কাৰ বুলি ভৰা হয় যদিও ভাল শিকনি দিলে তিৰোতা ভাল হয়।

২৪২.	**কটাৰীৰ চিকোণ গুৰা**
টোপনিৰ চিকোণ মুৰা।
জাকৈ বাওঁতে ছোৱালী চাবা কোন কেনেকুৰা।।

তামোল কটাৰীৰে ধুনীয়াকৈ কাটিব পাৰি কটাৰীখনো ধুনীয়া হৈ থাকে। ৰাতিপুৱা শুই আৰাম লাগে টোপনি নাভাগেহে নাভাগে। ভালকৈ ছোৱালী চাবলৈ খুজিলে জাকৈ বাই থাকোঁতে চাব লাগে। তেতিয়া গাৰ বান্থ, কামৰ তৎপৰতা আৰু উল্লাস দেখি ছোৱালীৰ ভাল বেয়া ধৰিব পাৰি।

২৪৩.		**কঠিয়াহে চুটি জেঠতে পৰা**

কঠিয়া সাধাৰণতে আহাৰত পাৰি ভাদত ৰোৱে। তাৰ আগতে পাৰিলে কঠিয়াৰ গাঁঠি ধৰে সেই কঠিয়াৰ গজালি নোলায়। অসাৰুৱা মাটিত জেঠতো কঠিয়া পাৰিব পাৰি তেনে ঠাইৰ কঠিয়া চুটি মুটি হয় বেছি নাবাঢ়ে ৰুলে সজাল ধৰি ভাল হব। কিছুমান মানুহ আছে দেখাত চুটি চাপৰ, বয়স বেছি। বয়সিয়াল লোকৰ অভিজ্ঞতা থাকে; চুটি-চাপৰ হ'লেই বয়সত সৰু বুলি ভাবিব নালাগে। কথা-বতৰাতহে বয়সৰ পৰিমাণ ধৰিব পাৰি।

২৪৪.		**কণা ল'ৰাৰ নাম পদ্মলোচন।**

ল'ৰা কণা হ'ল বুলিয়ে মাক বাপেকে দলিয়াই পেলাই দিব নোৱাৰে। কণা হওক, কুঁজা হওক মাক দেউতাকৰ বাৎসল্য ৰস নিগৰিত হবই। মৰমৰ কাৰণেই কণা ল'ৰাক পদ্মলোচন নাম দিয়াও হয়। বাৎসল্য প্ৰেমৰ বাবে আকৃতি-প্ৰকৃতিলৈ চকু নিদি সৃষ্টি ক্ষমতাত উৎফুল্ল হৈ পৰে। সেইবাবেই ধুনীয়া ধুনীয়া মনঃপুত নাম একোটি দি লয়। কণা ল'ৰাক পদ্মলোচন, লেৰেলা ল'ৰাক বীৰেন্দ্ৰ, ক'লা লৰাক চন্দ্ৰকান্ত আদি নাম আকৃতি বা গুণগত নহয়, বাৎসল্য প্ৰেমাপ্লুত মনোমত নামহে। গতিকে মানুহৰ নাম আকৃতি-প্ৰকৃতি গত নহে মাক দেউতাকৰ মনোমত কৰি দিয়া হয়।

২৪৫.		**কণা হাঁহক পতান দি সাৰে।**

হাঁহে লেতেৰা ঠাইত খেদখেদাই থাকে যদিও সিহঁতে লেতেৰা বস্তু নাখায়। তাৰ মাজৰ পৰা ভালখিনি লৈ ছাকি খায়। হাঁহে চকুত কৈ ঠোঁটৰহে ব্যৱহাৰ কৰে। সেইবাবে হাঁহক পতান ধান দি কৰ্ত্তব্য সমাপন কৰা বুলি ভাবিলেও হাঁহে পতান খোঁচৰেহে নাখায়। গতিকে দিওতাৰ উদ্দেশ্য সিদ্ধি নহয়। সেইদৰে নানা উপায়ে মানুহক ঠগাব পাৰি;কিন্তু সদায় নোৱাৰি। ঠগী বুলি বুজি পালে মানুহ তেওঁৰ ওচৰলৈ নোযোৱা হয়।

২৪৬.		**কণটোতে মনটো ভাঙে।**

অতি সাধাৰণ কথাতে মানুহৰ মন ভাগিব পাৰে। সেই কাৰণে সম্প্ৰীতি ৰক্ষা কৰিবলৈ হ'লে অতি সৰু কথাও ভাবি-চিন্তি কব লাগে সামান্য কাম এটিকো আগ-পাছ শুনি কৰিব লাগে।

২৪৭.		**কণাৰ কি দিন ৰাতি,**
		ভিকহুৰ কি আধা পেটী।

কণাই নেদেখে, গতিকে দিন ৰাতিৰ প্ৰভেদ বুজিব নোৱাৰে। ভিকহু লোকেও কোনো দিন পেট ভৰাই খাবলৈ নাপায়। তেওঁলোকে আধাপেটী কাক বোলে ভৰাপেট কাক বোলে নাজানে।

২৪৮.		**কণা, কুঁজা লেঙুৰ-ভেঙুৰ,**
		ই তিনি হাৰামৰ লেঙুৰ।

কণা, কুঁজা, লেঙেৰা মানুহৰ বুদ্ধি বৃত্তি বৰ চোকা। সেই বুধি তেওঁলোকে ভাল কামত নলগায়। লোকে তেওঁলোকক হেয় জ্ঞান কৰা বাবে তেওঁলোকক বুধি খটাই লোকৰ অনিষ্ট সাধন কৰে। তেওঁলোকৰ বিবেচনাৰ ভাল মানুহ কমেই দেখা পায়। গতিকে ভাল মানুহৰ পৰা ভাল কথা শিকিব নোৱাৰে। সেই কাৰণে কণা, কুঁজা, লেঙেৰা মানুহক হাৰামী অৰ্থাৎ অনিষ্টকাৰী বুলি গণ্য কৰা হয়।

২৪৯.		**কণী পাৰে হাঁহে, খায় ভকত দহে।**

হাঁহ-কুকুৰাই কণী পাৰে দহজনে খায়। হাঁহ বা কুকুৰাই খাবলৈ নাপায় বা নাখায়। সেইদৰে এজনে কৰা ভাল কামৰ ডফল সহস্ৰজনে ভোগ কৰে। নিজে ভোগ কৰিবলৈ নাপালে বুলি ভাল কাম বাদ দিব নালাগে। লোকৰ কাৰণে ভাল কাম কৰি যোৱাটো উৎকৃষ্ট কাম, ধৰ্মৰ কাম সৎ লোকৰ কাম।

২৫০.		**কত ভাগ্যে পুত্ৰৱতী নাৰী।**
কত ভাগ্যে তামোল পানৰ বাৰী।।
কত ভাগ্যে পৰক পৰে বায়।
কত ভাগে ভাতে ভাতক খায়।। (ডাক)

পুত্ৰৱতী নাৰী পোৱাটো ভাগ্যৰ কথা; যাৰে তাৰে ভাগ্যত পুত্ৰৱতী দূৰৰ কথা সন্তানৱতী নাৰী নিমিলে। ভাগ্য থাকিলেহে তামোল-পাণৰ বাৰী হয়। তামোল-পানৰ বাৰীয়ে আয়ৰ পথ মুকলি কৰে। যাৰ ভাগ্যত আছে তেৰেঁহে আনক চাকৰ-বাকৰ ৰাখি কাম বন কৰাব পাৰে। ভাগ্যত থাকিলেহে ধন ধান উভৈনদী হয়।

২৫১.		**কথাৰ কঠিয়া,**
মুগাৰ বটীয়া।

কঠিয়া ৰুলে যেনেকৈ বাঢ়ি উঠে, কথা সিঁচিলেও তেনেকৈ বাঢ়ি যায়। সেইদৰে মুগা সূতাৰ বটীয়া বাটিলেও বটীয়া দীঘল হৈ বাঢ়ি যায়।

২৫২.		**কথাৰ ওপৰত লেঠা বাঢ়ে**
চালে-বেৰে মাৰে ঘা।
চকু ফুটি মঙহ গল।
জোলেৰে গাল দিয়েক খা।।

তৰ্ক কৰিলে বাঢ়ি যায়। তাৰ কাৰণে হাই কাজিয়াও লাগে চালে বেৰে কোৱাই নকবলগীয়া কথাও কব লগীয়া হয়। প্ৰধান বিষয় ক'ৰবাতে পৰি ৰয়। বুধিয়কজনে তৰ্কৰ সাৰ কথাখিনিহে গ্ৰহণ কৰিব লাগে ইয়াত চকু ফুটি মঙহ যোৱা মানে তৰ্ক আচল কথা নাইকিয়া কৰা। আৰু বাকী কথাৰ পৰা যি বুজিব পাৰি তাকে গ্ৰহণ কৰিব লাগে বুলি কোৱা হৈছে।

২৫৩.		**কথাত কটা যায়**
কথাত বঁটা পায়।

কথাই মানুহৰ জ্ঞান-গৰিমা প্ৰকাশ কৰে, কথা কব জানিলে মানুহৰ পৰা প্ৰশংসা পুৰ কৰে, মৰম-চেনেহ, ভক্তি সকলো পাব পাৰি। কিন্তু কথা কব নাজানিলে অথবা নকবলগীয়া কথা কলে বিপদ হয়। অশোভন কথা কৈ হাই কাজিয়াৰ সৃষ্টি কৰা বহু ঠাইত দেখা যায়। তাৰপৰা কটা-কটি মৰা-মৰিও হব পাৰে। গতিকে কথা কওঁতে গমিপিটি কোৱা উচিত।

২৫৪.		**কথাত চাউল নিসিজে-**

আৰ্জন নহলে ভোজন নহয়। কাম কৰিলেহে খাবলৈ পায়। মুখৰ কথাৰে খোৱা মুঠি যোগাৰ কৰাই টান। পেট প্ৰৱৰ্তাবৰ কাৰণে কৰ্ম কৰাহে উচিত।

২৫৫.		**কথাত কাণ দিবা কাণত কথা নিদিবা।**

সকলোৱে সকলো ধৰণৰ কথা শুনিবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগে। সেইমতে চলা বা কথা নিজৰ ইচ্ছাৰ কথা। কিন্তু নিজকথা কোৱাৰ সময়ত সাৱধানে কব লাগে। যিকোনো কথা যিকোনো মানুহৰ কাণত পেলাব নালাগে। উপযুক্ত শ্ৰোতাক উপযুক্ত কথা কবলৈ যত্ন কৰিব লাগে। সেই কথা যিকোনো মানুহৰ কাণত পৰিলে তাৰ বিকৃত অৰ্থ কৰি বিপদ ঘটাব পাৰে। গোপন কথা আনকৈ সদৰি কৰিব নালাগে। কথা কম কোৱাই মঙ্গল।

২৫৬.		**কথাত কথা বাঢ়ে।**
খৰিকাত বাঢ়ে কাণ।
মাকৰ ঘৰত জীয়েক বাঢ়ে
উলিয়াই দিবলৈ টান।

কথাত কথা ওলাই কথা বাঢ়ি যায়। শেষ নহয়। কাণ খৰিকালে কাণৰ বিন্ধা ডাঙৰ হয়। মাকৰ ঘৰত জীয়েক ডাঙৰ দীঘল হয়।

২৫৭.	**কথাৰ ৰস পায় যদি কব জানে।**
কৃষিৰ ৰস পায় যদি নামাৰে বানে।।
ভোজনৰ ৰস পায় যদি পৰশে মাই।
নাৰত ৰস পায় যদি লোকে বায়।।

ৰস লগাই কথা কব জনা লোকৰ কথা শুনি ভাল লাগে। তেওঁলোকে সাধাৰণ কথা এটাকো সজাই পৰাই ৰসযুক্ত কৰি কব পাৰে। বানপানীয়ে খেতি নষ্ট নকৰিলে খেতিৰ শস্যৰ সোৱাদ গোটেই বছৰ দিন লব পাৰি। মাকে ৰান্ধিলেহে খোৱা মুঠি সোৱাদ লাগে আৰু আনে বাই নিলে নাওত যাবলৈ বৰ ভয় লাগে।

২৫৮.	**কথা বুলিলে বতাহ**

বায়ু বলিলে বতাহ নাম পায়। বতাহ বহু দূৰলৈ বলে। ঠিক সেইদৰে কথাও ইকাণ সিকাণকৈ সহস্ৰ কাণত পৰে। এঠাইৰ কথা মানুহৰ মুখত পৰি বহু দূৰলৈ যায়। সেই কাৰণে কথাক বতাহ বুলি কোৱা হৈছে। মানুহৰ মুখত কথাই মোট সলায়। গতিকে কথা কোৱাত সাৱধান হোৱা উচিত।

২৫৯.	**কপালত থাকিলে উখোৱা ধানেও গাজ মেলে।**

ভাগ্যৰ বলেই শ্ৰেষ্ঠ বল। ভাগ্যত হবলগীয়া থাকিলে হবই অসম্ভৱো সম্ভৱ হব। উখোৱা ধানৰ কণটি সিদ্ধহৈ অকামিলা হয়। উখোৱা ধান নগজে। কিন্তু ভাগ্যত থাকিলে উখোৱা ধানো গজিব পাৰে।

২৬০.	**কপালং মূলং ধাতা।**

বিধাতা পুৰুষে কপালত যি লিখিছে সেই মতে হয়।

২৬১.	**কপালত আছে বিধৱাৰ যোগ**
খাব খোজে ৰাজভোগ।

নাৰীমাত্ৰেই ৰাজৰাণী হৈ ৰাজভোগ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে। কিন্তু যাৰ ভাগ্যত যি আছে তাকেহে ভোগ কৰিবলৈ পায়। যাৰ কপালত বৈধব্য যোগ আছে তেওঁ ৰাজভোগ খাবলৈ ইচ্ছা কৰিলেই ৰাজভোগ নাপায়। বিধৱা নাৰীয়ে ভাত কাপোৰৰ দুখত দিন কটাবলগীয়া হয়।

২৬২.	**কমাৰে লোহা চুৰ কৰে।**
কছাৰীয়ে লাজত মৰে।।

কমাৰে লোহা সোণাৰীয়ে সোণ কম পৰিমাণে হলেও চুৰ কৰে। কছাৰী সকল সৰল প্ৰকৃতিৰ ধৰ্ম ভীৰু লোক। তেওঁলোকে নিজে বেয়া কাম নকৰে। কোনোবাই কৰা শুনিলে লাজহে পায়। দুষ্ট লোকে বেয়া কাম কৰে সন্তই লোকে বেয়া কাম কৰা বুলি জানিলে লাজ অনুভৱ কৰে।

২৬৩.	**কমাৰৰ দিম দিম, বণিয়াৰ কালি**
মাছুৱৈৰ ৰৌ-চিতল হাতে হাতে পালি।

কমাৰক কিবা গঢ়াবলৈ দিলে "আজি দিম" "কালি দিম" বুলি কৈ বহুদিন লগায়। সোণাৰীয়ে কালিলৈকে নিবহি বুলি কৈ বহুদিন ঘূৰায়। মাছমৰীয়াই ৰৌ চিতল দিম বুলি কলেই দিব নোৱাৰে। ৰৌ চিতল মাৰিব ধৰিব পাৰিব লাগিব। গতিকে কমাৰ, সোণাৰী আৰু মাছমৰীয়াৰ কথাত বিশ্বাস ৰাখিব নালা

২৬৪.　**কমাৰে লোহা চুৰ কৰে।**
কছাৰীয়ে লাজত মৰে।।

কমাৰে লোহা সোণাৰীয়ে সোণ কম পৰিমাণে হ'লেও চুৰ কৰে। কছাৰী সকল সৰল প্ৰকৃতিৰ ধৰ্ম ভীৰু লোক। তেওঁলোকে নিজে বেয়া কাম নকৰে। কোনোবাই কৰা শুনিলে লাজহে পায়। দুষ্ট লোকে বেয়া কাম কৰে সন্ত লোকে বেয়া কাম কৰা বুলি জানিলে লাজ অনুভৱ কৰে।

২৬৫.　**কাউৰী ধৰিবলৈ সোণৰ কাঁড় নালাগে।**

কাউৰী এটা নগণ্য প্ৰাণী। কাউৰী মাৰিবলৈ সাধাৰণ ধনু কাঁড় হলেই যথেষ্ট। তাৰ বাবে সোণৰ কাঁড় তৈয়াৰ কৰাটো অবিবেচকৰ কাম। সামান্য কামত অধিক খৰচ কৰিব নালাগে। সামান্য লোকক সাধাৰণ ভাৱে অপদস্ত কৰিব পাৰি।

২৬৬.　**কাউৰীয়ে কাউৰীৰ মঙহ নাখায়।**

কাউৰী মঙহ খোৱা চৰাই। সেইবুলি সি স্বজাতিৰ মঙহ নাখায়। সেইদৰে মানুহে আনৰ পৰা লাভ খাব পাৰে। কিন্তু আত্মীয়-কুটুমৰ পৰা লাভ খোৱা উচিত নহয়। আত্মীয় কুটুমক পৰা যায় মানে উপকাৰহে কৰিব লাগে, অনিষ্ট কৰিব নালাগে।

২৬৭.　**কাক ক'ম কোনে পতিয়াব,**
যাক ক'ম সেয়ে লথিয়াব।

অন্তৰৰ দুখ-বেদনাৰ কথা আনে বুজিবলৈ টান পায়। দুখৰ কথা বিবৰি ক'লে দুৰ্বলতাৰ সুবিধা লৈ মানুহে অত্যাচাৰহে কৰে। গতিকে মনৰ দুক মনতে হজম কৰিবলৈ যত্ন কৰিব লাগে।

২৬৮.　**কাক বুলিম কম,**
চল পালেই হয় যম।

এই পৃথিৱীত কাকো সহজতে বিশ্বাস কৰা উচিত নহয়। মানুহ স্বাৰ্থপৰ। সুযোগ সুবিধা পালে নিজৰ স্বাৰ্থ পূৰণ কৰে। সেইবাবে চাই চিতিহে আপোনজন বিচাৰি লব লাগে।

২৬৯.　**কাকো পৰে, তালো সৰে।**

তাল এবিধ ডাঙৰ ফল। তাৰ ঠেৰু শকত, টান, সহজে ছিঙিব নোৱাৰি। পকিলেহে তাল সৰে। পকা তালৰ গোন্ধ পাই কাউৰী ওচৰ চাপে। কেতিয়াবা সৰোঁ সৰোঁ হৈ থকা তাল ফল কাউৰী পৰিলেই সৰি পৰে। মানুহৰো সহজ সাধ্য নোহোৱা কাম কিছুমান হঠাৎ সিদ্ধ হয়। নহবলগীয়া কাম বিশেষ কাৰণত হৈ উঠিলে মনত ভাল লাগে।

২৭০.　**কাকনো বুলিকা ককা**
আটাইৰে দাড়ি চুলি পকা

সাধাৰণতে ককাক হোৱা মানুৰ দাড়ি চুলি পকে। কিন্তু। দাড়ি চুলি পকা মানুহ মাত্ৰেই ককাক হব নোৱাৰে। দাড়ি চুলি পকা লোক অধিক হলে ককাকক বিচাৰি পোৱা টান হয। সকলো একে হলে বাছি উলিওৱা টান।

২৭১.　**কাঁচী গালৈহে টানে**

কাচিয়ে লওতাজনে গালৈ টানিলেহে কাটে। সেইদৰে আপোনজনে আপোনজনক বা নিজৰ কথাহে চিন্ত কৰে।

২৭২. কাজীৰ টিকাত পাজি
অকাজীৰ টিকাত মুগাৰ মেখেলা
যায় খম্ খম্ বাজি

কাজী তিৰোতাই পাঁজি বাটিয়ে সময় কটায় কেনেকৈ তেওঁৰ কাপোৰ জুটি ওলায় তাৰ চিন্তাত ব্যস্ত থাকে। ফুৰিবলৈ সময় কৰিব নোৱাৰে। ভাল বোৱানীয়ে বজাৰৰ কাপোৰ ব্যৱহাৰ নকৰে। নিজে বৈ কাটি যিমান ভাল কাপোৰ লব পাৰে তাকে লয়। ধনী বব কাটিব নজনা তিৰোতা সকলো বজাৰৰ দামী দামী কাপোৰবোৰ কিনি পিন্ধে। মুগাৰ মেখেলা মৰমৰ আৰু মূল্যবান। পিন্ধি খোজ কাঢ়িলে খমখমাই বাজে। তেনে মূব্যন কাপোৰ পিন্ধি চখ দেখুৱাবলৈ কাজী তিৰোতাৰ সময়ৰ নাটনি।

২৭৩. **কাজীয়ে পালে দহিকটাকো কৰে কানি।**
অকাজীয়ে পালে মূলৰো কৰে হানি

কাজী তিৰোতাই দহিকটা সূতাখিনিও পেলাই নিদিয়ে। তাকে জোৰাই জোৰাই কানি কাপোৰ হৈ লয়। অকাজী তিৰোতাক ভাল ভাল সূতা আনি দিলেও কাপোৰ বৈ উলিয়াব নোৱাৰে। সূতাখিনিহে নষ্ট কৰে। পাকৈত বাঢ়েয়ে সামান্য বস্তুৰেও ভাল বস্তু তৈয়াৰ কৰিব পাৰে।

২৭৪. **কাটক নাকাটক লো**
পোহক নোপোহক পো

লোৰ অস্ত্রই নাকাটিলেও লো খিনিৰ মূল্য থাকে। সেইদৰে পোহ-পাল নিদিললেও বা দিব নোৱাৰিলেও পুত্ৰ জীয়াই থাকিলে মাক –বাপেকৰ নাম লোক নাপায়।

২৭৫. **কাটিবৰ ছাগল**
কি শনি কি মঙল।

যিটি ছাগলীক কাটিবলৈ অনা হয়, তাৰ কাৰণে ভাল দিন বাৰ চোৱাৰ আৱশ্যক নকৰে। শনিবাৰেই কাটক বা মঙ্গলবাৰেই কাটক, দোষাদোষে তাক নপায়। জীৱৰ অন্তিম দশা মৃত্যু। মৃত্যু হবই যেতিয়া ভাল বেয়াৰ কথা নাই।

২৭৬. **কাটিলেও তেজ নোলায়**

কটা ঠাইৰ পৰা তেজ থাকিলে তেজ নিশ্চয় ওলাব। তেজ নাথাকিলে কাটি টুকুৰা টুকুৰ কৰিলেও তেজ ওলাই নাহে। যি অতি দুখীয়াই খুজিমাগি পেট ভৰাই, তাৰ ভঁড়াৰ শূন্য, তেনেজনৰ লোকক কাটি শেষ কৰিলেও একো সম্পদ পোৱা নাযা। অতি কৰাইচ মানুহে হেজাৰ গালি গালাজ অপমান খালেও মুঠিৰ ধন উলিয়াই নিদিয়ে। তেনে লোকৰ ক্ষেত্ৰতো এই প্ৰৱচনটি প্ৰযোজ্য।

২৭৭. **কাঠৰ বিড়ালীয়ে যদি এন্দুৰ ধৰি খায়**
লাভ বিনে লোকচান নাই

বিড়ালে এন্দুৰ ধৰি খায়। সেই কাৰণে বিড়ডাল পুহিব লাগে। কাঠৰ বিড়ডালে যদি এন্দুৰ ধৰিব পাৰে কোনো খৰচেই নাথাকে।

২৭৮. **কাঠে কাঠে পৰিলে জুই জ্বলে**

টান কাঠে টান কাঠে ঘঁহনি খালে জুই ওলায়। সেইদৰে সমানে সমানে লাগিল কথা-কাণ্ড হাই দন্দ ডাঙৰ হৈ পৰে।

২৭৯. **কাণত কচু নাভিত তেল**
সেই ঘৰত নাই বেজ গেল বা নেগেল
বা
কাণত কুচ নাভিত তেল
সেই ঘৰত নাই বেজৰ মেল (ডাক)

কাণত কলা কচুৰ ৰস দিলে কাণ ভালে থাকে। মাজে মাজে কচুৰ ঠাৰিৰে কাণ খজুৱাব লাগে। তেনে কৰিলে কাণ সংক্ৰান্ত বহু ৰোগৰ পৰা হাত সাৰি থাকিব পাৰি। গা – ধোৱাৰ আগতে নাইত তেল দিব লাগে। নাইথ দিয়া তেল শিৰা-উপশিৰাৰে গৈ শৰীৰ নানা অঙ্গ পায়। তাৰ দ্বাৰা ৰোগ হোৱাত বাধা জন্মায়। যি ঘৰৰ লোকে কাণত কচু আৰু নাইত তেল লয় সেই ঘৰৰ মানুহৰ বেমাৰ হব নোৱাৰে। গতিকে তালৈ বেজ বা ডাক্তৰৰ সমাগম নহয়।

২৮০. **কাণত ঠিলা পিটিত কুলা**
যি বোলা তাকে বোলা

কাণত ঠিলা মাৰিলে কাণেৰে নুশুনি। পিঠিত কুলা বান্ধিলে আঘাত কৰিলেও দুখ পোৱা যায়। গতিকে ঠিলা মাৰি থলে যাৰ যি খুচি তাকে কব পাৰে। নুশুনা বাবে তাৰ প্ৰতিক্ৰিয়া নহয়। আৰু পিঠিত কুলা বান্ধি ললে পিঠিত কোনোৱাই মৰিয়ালেও দুখ পোৱা নাযায়। তাৰো কোনো প্ৰতিক্ৰিয়া নহয়।

২৮১. **কাতি ৰমৰ চকু গাঁতলৈ গ'ল**
কণা হবৰ কি বাকী ৰল

চকু গাঁতত সোমালে দৃষ্টিশক্তিহীন হৈ পৰে। কণা বুলি নকলেও তেনে লোকে চকুৰে নেদেখে। গতিকে চকু গাঁতলৈ যোৱা মানেই কণা হোৱা বুজায়। কণা বুলি কোৱাৰ প্ৰয়োজন নকৰে।

২৮২. **কাতিমহীয়া কুকুৰ**
বাট এৰি দিয়া ঠাকুৰ

কাতি মাহত কুকুৰৰ উত্তেজনা বাঢ়ে, হিংসুক হয়, কোনোটিহঁত পগলাও হয়। তেতিযা আনক দূৰৰ কথা গিৰীহতকো কামোৰে। বলিয়া কুকুৰে কামুৰিলে জলাতঙ্ক ৰোগ হয়। সেই কাৰণে কাতি মাহত কুকুৰলৈ সমীহ কৰি বাট এৰি দি দূৰৈৰ যাব লাগে। সেইদৰে উন্মত্ত লোকৰ প্ৰতিবন্ধক হব নালাগে। তাৰ পৰা বিপদ হোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে।

২৮৩. **কানীয়াৰ খোলা**
ভতকৰ মালা

কানীয়া লোকে কানিৰ খোলাত বহিয়ে সাত ৰজাৰ চাউল খায়। সাতহাল বায়, কামবন নকৰি কানিৰ খোৱাত বহি বহি সময় কটায়। ভকত সকলেও কাম-বন কৰিবলৈ ইচ্ছা নকৰে, সময় সুবিধা পালেই মালাহে জপ কৰি থাকে। সেয়ে উচিত কাম বুলি মানুহক দেখুৱায়। উভয়ে সোৰোপা লোক।

২৮৪. কান্দিলেহে কল পায়

সৰু সৰু লৰা ছোৱালীৰ কল খাবলৈ ইচ্ছা কৰিলে কান্দি কান্দি মাকক ব্যতিব্যস্ত কৰি তুলিলেহে মাকে কল দিয়ে। সেইদৰে কাৰোবাৰ পৰা কিবা সৰকাবলৈ হলে কাকুতি মিনতি কৰি চাব লাগে। নিজৰ অবাৰ অভিযোগ কব লাগে। তেনে কৰিলেহে দিওতাৰ মন কোমলে। লাগ বুলি কলেই কোনো বস্তু নাপায়। মাকেও নাকান্দিলে কল গাখীৰ পানী নিদিয়ে।

২৮৫. কান্দোনৰ সময় পেমাওতে যায়

বহুতৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় ফেঁকুৰি থাকোতে সময় অতিবাহিত হয়। কান্দিব নোৱাৰে। সেইদৰে কোনো কাম কৰিবলৈ যুগুতাই লওতে নিৰ্দিষ্ট সময় অতিবাহিত হলে আচল কাম হৈ নুঠে।

২৮৬.   **কামত যাৰ এলাহ নাই,**
ঠেঙৰ ওপৰত ঠেং তুলি খায়

কৰ্মী মানুহে কামক ঘিণ নকৰে। কাম কৰি কৰি অভিজ্ঞ হয়। সময়ৰ কাম সময়ত কৰি সুফল লাভ কৰে। কৰ্মীসকলে ডেকাকালত নেৰানেপেৰা শ্ৰম কৰি আৱশ্যকতকৈও বেছি উপাৰ্জন কৰে। অতিৰিক্ত ধন-বস্তু সাঁচি থয়। অভাৱৰ সময়ত বুঢ়া কালত কোনো চিন্তা ভাৱনা নোহোৱাকৈ ঠেঙৰ ওপৰত ঠেং তুলি আনন্দমনে খায়।

২৮৭.   **কাৰ যহত কোনে পিয়ে পানী,**
কাৰ ভাগিন মৰে কোন হয় হানি

ভাগ্যবান সকলে আনৰ কামৰ ওপৰত ভোগ কৰিবলৈপায়। কৰ্মচাৰীসকলে তেজক পানী কৰি খাটি মৰে। লাভৰ সৰহকিনি শিল্পপতিসকলে ভোগ কৰে। অৰ্থাৎ খাটি মৰে কোনোৱাহাই সৰহবাগ লয় আন কোনোবাই। কোনোবাজনৰ ভাগিনীয়েক মৰিলে তেওঁৰ হানি হলেও বিশেষকৈ মাক-দেউতাকৰহে বেছি হানি হয়।

২৮৮.   **কাৰ্যৰো বুজিয়া ভাও**
ছাগলো পথালে পাৰ

মানুহে সন্মানিতজৰন ভৰি ধুই দিলে পূণ্য সঞ্চয় কৰা বুলি ধৰি লয়য। কোনেও নিজকতৈ নিকৃষ্টজনৰ ভৰি নোধোৱে। কিন্তু কাৰ্য সিদ্ধি কৰিবলৈ হলে বুধিয়ক লোকে নিকৃষ্টজনৰো ভৰি ধুৱাবলৈ ইতঃস্ততঃ কৰিব নালাগে।

২৮৯.   **কালৰো কাল বিপৰীত কাল**
হৰিণাই চেলেকে বাঘৰ গাল

সাধাৰণ অৱস্থাত হৰিণাই বাঘৰ গাল চেলেকা দূৰৰ কথা হৰিণাই বঘৰ ছাঁটোকে সহ্য নকৰে। হৰিণা বাঘৰ খাদ্য। খাদ্যই খাদকৰ গাল চেলেকি মৰম জনোৱা অৱস্থা হোৱাটো অসম্ভৱ। কিন্তু কঠোৰ শাসনত থাকিলে খাদকে খাদ্যৰ অনিষ্ট কৰিব নোৱাৰে। তেনে অৱস্থাত হৰিণাই বাঘৰ গাল চেলেকিব পাৰে। চাৰ্কাচ আদিতো দেখা যায় বাঘ বা সিংহৰ পিঠিত ছাগলী উঠে। এই নিৰ্ভয়তা একমাত্ৰ শাসনৰ ভয়তহে হয়।

২৯০.   **কালিৰ ছলি পৰহিৰ গীত গায়**

অতীতৰ কথা কবলৈ মানুহৰ অধ্যয়ন লাগে। ই বয়সৰ কথা নিচেই কম বয়সৰ লৰাই অতীতৰ কথা স্মৰণ কৰিব নোৱাৰে। অতীত বুৰঞ্জীৰ কথা কবলৈ যিমান অধ্যয়ন লাগে যিমানখিনি জ্ঞান হোৱাৰ দৰ্কাৰ সিমানখিনি জ্ঞান সৰু লৰাৰ নহয়। সেইবাবে কম বয়সীয়া সকলে ডাঙৰৰ আগত বহুত জনাটো হৈ বৰ বৰ কথ কব নালাগে।

২৯১.   **কালী পূজা ঘৰে ঘৰে**
শাল গ্ৰাম শুকাই মৰে

কালী জাগ্ৰত দেবী বুলি কোৱা হয়। কালী মুক্তি ভয় লগা। মাৰি মৰকৰ ভয় নিবাৰণৰ কাৰণে বলি বিধান দি কালী পূজা কৰা হয়। মাৰি-মৰক বিপদ আপদ প্ৰায়েই হয়। সেই কাৰণে মানুহে সমজুৱা ভাৱে নিজাকৈ কালী পূজা কৰে। শালগ্ৰাম বিষ্ণুৰ প্ৰতীক। শাল গ্ৰাম পূজা সাত্বিক ভাৱৰ পূজা। সেই পূজা অতি কম লোকে কৰে। কেতিয়াবা শালগ্ৰামৰ গা পৰ্যন্ত ধুওৱা নহয়। অৰ্থাৎ মানুহে শক্তিমন্তক হে পূজা কৰে সাত্বিকক কম পূজে।

২৯২.   **কি কৰে শৰৰ শিঙ্গে**
কি কৰে খোৰাৰ ৰিঙ্গে
কি কৰে সোলাৰ হাঁহি
কি কৰি অন্ধলাই চাহি
কি কৰে ঘৃতৰ ঘোল
কি কৰে নিধনীৰ বোল (ডাক)

হৰুণা পছুৰ শিঙে একো উপকাৰ নকৰে, বৰঞ্চ লতা পতাত জট লগাই মৰণৰ সুবিধা হে কৰি দিয়ে। খোৰাই ৰিঙি পাৰি লোকক মাতি লাভ নাই। তেওঁ দূৰলৈ যাবলৈ সমৰ্থ নহয়। সোলা মানুহৰ হাঁহিত মোহনীয় গুণ নাথাকে। অন্ধ লোকে কিবা চাবলৈ ইচ্ছা কৰাৰ লাভ নাই। ঘিউ পচাই ঘোল কৰিলে সি অখাদ্যহে হয়। সেইদৰে ধন নাইকিয়া মানুহে ডাঙৰ কথা কলে কোনেও নুশুনে এইবোৰ নিষ্ফল।

২৯৩. **কি গোঁসাই আকলি**
শৰাই ভৰাই প্ৰসা দিও
তেওঁ নাযায় বুজনি

গোঁসাইলৈ শৰাই ভৰাই প্ৰসাদ দিলেই সন্তুষ্ট নহয়। লাগে আন্তৰিকতা। আন্তৰিকতা বিহীন পূজা নিষ্ফল হয়।

২৯৪. **কিনা হাঁহৰ ঠোঁটলৈকে মঙহ**

হাঁহৰ টেং ঠোঁট কাটি পেলাই বাকী অংশৰ মঙহ মানুহে খায়। কিনি অনা হাঁহৰ ঠেং ঠোঁটৰো দান দিয়া হয়। গতিকে কিনোতাই তাতো মঙহ থকা বুলি জ্ঞান কৰে। অৰ্থাৎ দান দি আনিলে বস্তুৰ সামান্য অংশও পেলাই দিবলৈ সত নাযায়। পৰিশ্ৰম কৰি উপাৰ্জন কৰা বস্তুৰ সামান্য অংশও অপব্যয় হলে বেয়া লাগে।

২৯৫. **কিনো কপালীৰ কপাল**
একেজন বৰলাৰ সাতখন চোতাল

বিয়া বাৰু নকৰোৱা মানুহৰ সতি সন্ততি নহয়। গতিকে খোৱা মানুহ নাথাকে কৰোতাও নাথাকে। তেনে লোক চহকী বা মাতবৰৰ হলে ভাগ্যৰ বলত সাতখন চোতাল থাকিব পাৰে। চাকৰ বাকৰ আত্মীয় কুটুম্বৰে ঘৰ ভৰি থাকিব পাৰে। গতিকে ভাগ্যইহে সৰ্বেসৰ্বা

২৯৬. **কিহৰ কৰিলো কি ?**
ধান দোন দি পৈটা আনিলো
নিতৌ কিলায় সি

তিৰোতা গৰাকীয়ে গিৰীয়েকক ধান দোন দি আনিলে অৰ্থাৎ কিনি আনিলো। কিনি অনা বস্তুৰ গৰ্কী হব লাগে তিৰোতা গৰাকী। কিন্তু গিৰীয়েকে ঘৈণীয়েকক হে নিতৌ মাৰ কিল কৰে। পুৰুষে সদায় ঘৈণীয়েকক বশ কৰি ৰাখিবলৈ বিচাৰে, তাৰ কাৰণে মাৰ কিল কৰে।
অধিকাৰ পালে মানুহে আগৰ কথা চিন্তা নকৰে।

২৯৭. **কিল ভুকু খাই সিযো জনম লভিল**
অগ্নি খাই জীয়ে যাতো শৰীল বাঢ়িল

মাটিৰ বাচন বৰ্তনবোৰ কিল ভুকু খাই জন্ম গ্ৰহণ কৰে। ৰদৰ শুকাই জুইত পুৰি সেইবোৰ পকা কৰি লোৱা হয়। তাৰ পাছত সেই বাচনবৰ্তবোৰ মানুহৰ কামত লাগে।

২৯৮. **কিললৈ বাসুদেৱ ডৰায়**

বসুদেৱৰ পুত্ৰ শ্ৰীকৃষ্ণ বাল্য কালত নন্দৰাজৰ ঘৰত ডাঙৰ দীঘলৈ হৈছিল। শ্ৰী কৃষ্ণ বাল্যকালত বৰ উৎতীয়া আছিল। তাৰ কাৰণে নানাধৰণৰ শাস্তি খাবলগীয়া হৈছিল। স্বয়ং ভগৱান হৈয় শ্ৰীকৃষ্ণই যসোদাক ভয় কৰি চলিবলগীয়া হৈছিল। ভয়তে পলাই ফুৰিছিল। গতিকে শাস্তিলৈ সকলোৰে ভয় কৰে।

২৯৯. **কুকৰ্মত নাই ৰাপ**
সুৰৰী ঘৰত লক্ষীৰ বাস

আনৰ অন্যায় নকৰা বেয়া কাম নকৰা, নিজক কৰ্তব্য কৰি যোৱা লোকে মদ বেছা কাম কৰিলেও ধন সম্পত্তিৰ গৰাকী হব পাৰে। নিষ্ঠাৰে যি নিজৰ কৰ্ম কৰে তেওঁ হীন বা নীচ জাতৰ হলেও তেওঁৰ ঘৰত লক্ষ্মীয়ে বাস কৰে

৩০০. **কুকুৰ চিকুণ গৃহস্থৰ যশ**

যি গৃহস্থৰ পৰিবেশ যেনে তেওঁৰ ঘৰত চাকৰ থকা বাকৰ লৰা-ছোৱালী আনিক কুকুৰ মেকুৰীয়েও তেনে ধৰণে থাকে। গতিকে গৃহস্থৰ চিকোণ কুকুৰে গৃহস্থৰ যশ বঢ়ায়।

৩০১. **কুকুৰ বুঢ়া হলে ফাপৰে ধৰে**
মানুহ বুঢ়া হলে প্ৰকৃতি লৰে

কুকুৰ বুঢ়া হলে তাৰ গাত চালৰ মসৃনতা হ্ৰাস পায়। মাটিয়ে বালিয়ে তকাব কাৰণে ংগাত ফাপৰে ধৰে। ছালবোৰ এৰে দেখিবলৈ কুৎসিচ হৈ পৰে। মানুহ বুঢ়া হলে গাৰ ছাল সোতোৰা সোতোৰ হোৱাৰ উৰিও শুকাই ক্ষীণাই হাড় ছাল সাৰ হয়। চুলি পকে, দাঁত সৰে চকুৰে কম দেখে কাণেৰে কম শুনে। কথাবোৰ পাহৰি যায়। অলপতে খং উঠে। আগৰ ধীৰ গম্ভীৰ প্ৰকৃতি সলনি হৈ খেংখেঙীয়া হৈ পৰেয়

৩০২. **কুজাৰ মূৰত কিল**

কিল মাৰিলে যাৰ পিঠিত কিল পৰে তেওঁ দুখ পায় মানুহজন যদি কুজা হয় আৰু কিল মাৰোতে কিলোট কুজত পৰে, তেতিয়া কিল মাৰোতা জনেও দুখ পায়। লোকক দুখ দিবলৈ গৈ কেতিয়াবা নিজেও দুখ পায়।

৩০৩. **কুকুৰ চাই মুৰা**
মানুহৰ গাই মুৰা

যাত্ৰা কালত ছাই মুৰা কুকুৰ আৰু দাড়ি নথকা লোক দেখিলে যাত্ৰা স্থগিত ৰখা উচিত। তেনে অৱস্থাত যাত্ৰা কৰিলে বিপদৰ সম্ভাৱনা থাকে।

৩০৪ **কুকুৰৰ মুথক গৰুৰ হাড়**
আনন্দত নাই পাৰ

কুকুৰে মৰা গৰু-ছাগলীৰ হাড় পালে আনন্দ মনে তাকে কামুৰি থাকেষ সোৱাদ পায়। দুখীয় মানুহে লোকৰ এংৰেহা খাবলৈ পালেও বৰ সন্তুষ্ট হয়। যিয় যি খাই ভাল পায় তাকে পালে আনন্দ মনে খায়।

৩১৯. **কুকুৰৰ পেটত ঘিউ নসয়**

ঘিউ উৎকৃষ্ট খাদ্য। তাক হজম কৰিব পৰাটোহে প্ৰধান কাম। কুকুৰে ঘিউ হজম কৰিব নোৱাৰে। ঘিউ কালে কুকুৰে বতিয়া। গাত তাৰ ফাপৰেও ধৰে। সেইদৰে বুজি নোপোৱা গধুৰ কথা অল্প শিক্ষিত লোকক কলে লাভ নহয়। তাৰ কদৰ্থ প্ৰচাৰ কৰি সাহিত্যৰস মূল্যহীন কৰিব পাৰে। গতিকে উৎকৃষ্ট বস্তু হলেও যি গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে তেনে লোকৰ দিব নালাগে।

৩২০. **কুকুৰৰ নেজ সেকিলেও পোন নহয়।**

কুকুৰ নেজ স্বভাৱতে ভাঁগ খোৱা তাক সোকি পোন কৰিব নোৱাৰি। সেইদৰে নষ্ট চৰিত্ৰৰ লোকৰ চৰিত্ৰ নানা ধৰণে চেষ্টা সংশোধন কৰিব নোৱাৰি।

৩২১. **কুকুৰৰ ভুকনি হাতীয়ে ঘুৰি নাচায়**

হাতী দেখিলে কুকুৰে ভুকে। হাতীয়ে সেই ভুকনিলৈ ঘূৰি নাচায়। ঘূৰি চোৱাৰ আৱশ্যাক বোধ নকৰে। সেইদৰে সামান্য লোকৰ গালি শপনিলৈ জ্ঞানী লোকে কাৰণ নিদিয়ে।

৩২২. **কুক চালে মাছ খুজিব নালাগে**

মাছ মৰীয়াৰ কুক চালে চাওতাজনৰ মাছৰ দৰ্কাৰ বুলি বুজিব লাগে। বহুতে নিৰাশ হোৱাৰ ভয়ত মাছ নোখোজে। কোনো লোকে কাৰোবাৰ কিবা বস্তুৰ কথা বাৰে বাবে উল্লেখ কৰিলে সেই বস্তুটি তেওঁৰ বিসেষ দৰ্কাৰ বুলি বুজিব লাগে। পাৰিলে তেওঁৰ অভাৱ পূৰণ কৰিবলৈ চাব লাগে।

৩২৩. **কুটৰ ঘৰৰ কুটী**
লোকলৈ হুল পুতি
নিজে নৰে ফুটি

কুটচক্ৰী মৌনুহে আনৰ অনিষ্ট কৰি ভাল পায়। নানা প্ৰকাৰে আনৰ অপকাৰ কৰাই তেওঁ কাম। তেনে লোকেই আনলৈ হুল পুতি সেই হুল ফুটি মৃত্যু বৰণ কৰে। আনৰ অনিষ্ট চিন্তা কৰা মানুহে আনৰ অনিষ্ট কৰিবলৈ যাওতে নিজৰেহে অনিষ্ট কৰে।

৩২৪. **কুকুৰ ইচ্ছাই টাঙোন**
বা
যেনে কুকুৰ তেনে টাঙোন

কুকুৰ যিমান বলবান তাৰ কাৰণে সিমান শকত টাঙোন লব লাগে। কুকুৰৰ উগ্ৰতা চাইও শাস্তি পাব লাগে। সেইদৰে যি মানুহে দুষ্ট তাৰ শাস্তিও সিমান কঠোৰ হব লাগে। যি মানুহ যিমান দুষ্ট অহিতকাৰী তাক সিমান কটোৰ ভাৱে শাসন কৰিব লাগে। শাস্তি দিব লাগে। অৰ্থাৎ দোষ অনুযায়ী দণ্ড বিধান কৰিব লাগে।

৩২৫. **কুগ্ৰহে ধৰলে ঠাকুৰো কুকুৰ হয়।**

ঠাকুৰ সন্মানিত লোক। মানুহে তেওঁলোকক সেৰা সন্মান কৰে। কুকুৰ অপবিত্ৰ। বহুসময়ত মানুহৰ উপকাৰ কৰে যদিও সুযোগ পালে অনিষ্টও কৰে। সেই কাৰণে মানুহে কুকুৰক লেই লেই ছেই চেই কৰে। ঠাকুৰৰ যদি চৰিত্ৰ বেয়া হয়, কাম কৰে কাম ক্ৰোধ আদিৰ বশয হয়। তেনে ঠাকুৰকো মানুহে লেই লেই চেই ছেই কৰিব।

৩২৬. **কুপুত্ৰক কি কৰিব ধনে**
সুপুত্ৰক কি কৰিব ঋণে

দেউতাকৰ দিনৰ অজস্ৰ ধন থাকিলেও দুষ্ট চৰিত্ৰই লৰাই মদ ভাং খাইজুৰা খেলি অগম্য ঠাইলৈ কম দিৰ ভিতৰে সেই ধনৰ ভঁড়াল নাইকীয়া কৰিব পাৰে। যি লৰাৰ স্বভাৱ চৰিত্ৰ ভাল বিবেচক তেওঁ ধাৰৰ বোজা থাকিলেও সেইবোৰ পৰিশোধ কৰি ধনী বোলাব পাৰে.

৩২৭. **কুশৰ আগেৰ মদ খায়**
পেটো নভৰে জাতো যায়

কুশ বনৰ আগ তেনেই জোহা। সেই জোঙা আগেৰে মদ তুলি খালে নামতহে মদ খোৱা হয়। তাৰ দ্বাৰা ৰাগি নালাগে। পেটো নভৰে। কিন্তু মদহী বুলি জনাজাত হৈ নিকৃষ্ট হৈ পৰে। নিকৃষ্ট কামৰ সৰু বৰ নাই। লাভ নহলেও ঘৃণনীয় হয়।

৩২৮. **কেও নাই যাৰ**
ঈশ্বৰ সহায় তাৰ

যাৰ কোনো সহায় সাৰথি আত্মীয় কুটুম নাথাকে। তাক ভগৱানে সহায় কৰে। গতিকে ভগৱানক বিশ্বাস কৰি চলিব লাগে।

৩২৯.　　**কেঁকনি গেঠনি নৰিয়া টান**
নৰিয়াই ভাত খায় উধান সমান

ফাঁকি বাজ লোকে কাম কৰিবৰ বেলিকা কেকৈনি গেঠনি মাৰি বেমাৰৰ ভাও জোৰে। লোকক টান বেমাৰ হোৱা বুলিযে বুজাবলৈ যত্ন কৰে। খাবৰ বেলিকা তালখনত উধানৰ সমান ওখ কৰি ভাত দিলেহে সন্তুষ্ট হয়। কামৰ সময়ত ৰোগ হোৱা যেন দেখুৱায় খাবৰ সময়ত অলপো কম নাখায়. তেতিয়া ফাঁকি জোৱা বুলি ধৰিব পাৰি।

৩৩০.　　**কেঁকনি গেঠাই ভাত খালে তাকে বোলে জ্বৰ**
ঘৰৰ কথা বাহিৰত কলে তাকে বোলে পৰ (ডাক)

জ্বৰ উটা বেমাৰী মানুহে কেকাই গেঠাই ভাক খায়। খোৱালৈ চাই জ্বৰ উঠা ৰোগী বুলি ধৰিব পাৰি। ঘৰৰ কথা আনৰ আগত কব নালাগে। যি কয় সি আপোন নহৈ পৰ বুলি চিনাকি দিয়ে।

৩৩১.　　**কেঁকোৰ বাঁহ কেঁচাতে সেকিলেহে পোন হয়**

কেঁকোৰ বাঁহ পোন কৰিবলৈ হলে কেঁচাতে কাটি আনি জুইত সেকি পোনাব লাগে। সেইদৰে সৰু সৰু লৰা – ছোৱালীক অবুজ থাকোতে বুজনি দি আৰ্হি দেখুৱাই ঠিক বাটেৰে নিবলৈ স্বভাৱ চৰিত্ৰ গঠন কৰিব লাগে। বয়স হলে স্বভাৱ সলনি কৰা টান হৈ পৰে।

৩৩২.　　**কেঁচু গাঁতৰ পৰা ওলালে সোমাব নোৱাৰে.**

জাৰ কালি কেঁচু গাতত থাকে। বাৰিষা বৰষুণ হলে গাঁত বিচাৰি নাপায়। গাঁত বন্ধ হৈ যায়। সেইদৰে গোপন কথা প্ৰকাশ হলে পুনৰ বাৰ লুকুৱাব নোৱাৰি।

৩৩৩.　　**কেঁচু খান্দোতে সাপ ওলায়**

কেঁচু আৰু সাপ উভয়ে গাঁতত থাকে। সেইবাবে কেতিয়াবা কেঁচু উলিয়াবলৈ গাঁত খান্দিলে সাপো ওলাব পাৰে। সাপ ওলালে ভয়ৰ কাৰণ হৈ পৰে। সেইদৰে কোনো সামান্য ঘটনাৰ কাৰণে বিচাৰোতে সংঘাটিত ঘটনাৰ উহ ওলাব পাৰে। সেই উহ বিপদৰ কাৰণ হব পাৰে।

৩৩৪.　　**কেঁচুতো শগুণ পৰে**

শগুণে মৰা শ খায় যদিও ডাঙৰ শ খায়। কেচু নাখায়। খাদ্যৰ অভাৱ হলে কেঁচুতো চকু দিব পাৰে। সেইদৰে সাধাৰণতে সৰু বস্তুত মানুহৰ চকু নপৰে কিন্তু অভাৱৰ দিনত তাকে লৈ টনা আজোৰা কৰা দেখা যায়

৩৩৫.　　**কেতুৰে পালে হেতু হেৰায়**

কেতু অশুভ গ্ৰহ। ই তৃতীয়া সপ্তম আৰু একাধস স্থানত থাকিলে শুভফল দিয়ে। বাকী আঠোটা স্থানতে শুভফল নিদিয়ে। কেতুৰ দশা বেয়া হলে বিবেচনা শক্তি কমে, বিপদে জুৰুলা কৰে।

৩৩৬.　　**কেৰেলাতকৈ গুটি দীঘল**

ফলতকা গুটি দীঘল হব নোৱাৰে। ঋণ ললে তাৰ সুত দিব লাগে। সুত বাঢ়ি কেতিয়াবা মূলধনতকৈ বেছি হব পাৰে। মূলধনতকৈ সুত বেছি হলে কেৰেলাতকৈ গুটি দীঘল বুলি কোৱা হয়।

৩৩৭.		**কেৰ্কুটুৰাৰ বাঁহপাতেই ভেঁটি**

কেৰ্কেটুৰা বাঁহু পাত গোটাই তাতে বাহ সাজি বাস কৰে। কেৰ্কেটুৰাৰ অন্য আশ্ৰয় স্থান নাথাকে। আনক আশ্ৰয় দিব নোৱাৰে। দুখীয়া নিচলা লোকৰো সামান্য এডুখৰি আশ্ৰয় স্থলহে থাকে। আলহী-দুলহী আহিলে তাতেই আশ্ৰয় দিয়ে। যি যিমান সিমানতে থকাই শ্ৰেয়। লোকক দেখুৱাবলৈ দুখীয়ালোকে বেছি আয়োজন কৰা অনুচিত।

৩৩৮.		**কেৰে মৰে হাড়ে চালে**
কেৰে মৰে মঙহৰ ভাৰে

যি মানুহৰ শৰীৰ হাড়ে চালে লগা শুকান তেওঁ হাড়ে হাড়ো ঠেকা খাই কষ্ট পায়। যি শকত আৰত মঙহাল, তেওঁ মঙহৰ বাৰ সহিব নোৱাৰা হৈ কষ্ট পায়। শৰীৰত একেবাৰে মঙহ নথকাটো যিমান কষ্ট কল বেছি মঙহ থকাটোও সিমানে কষ্টকৰ। গতিকে গাৰ গঠনত নিয়মিত হব লাগে। সেইদৰে কিছুমান লোকে ধনৰ ওপৰচ বহি চিন্তাত শুহব নোৱাৰে। কিছুমানে খাবলৈ নেপাই বোকত শুব নোৱাৰে। ধন, বস্তু স্বাস্থ্য বৰ বেছি হলেও বেয়া, তেনেই কম হলেও বেয়া।

৩৩৯.		**কোৰাই মৰাও মৰা জবাই কৰাও মৰা**

মুছলমানসকলো কোনো জীৱ বধ কৰিব লাগিলে ভগৱানক উৎকৃষ্ট কৰি ডিঙি কাটি মাৰে। কিছুমানে কোৰাই মাৰে, কিছুমানে ডিঙি মুচৰি মাৰে, ঝেনোৱাই বলি দিয়ে।কোনোবাই হানি খুচি হত্যা কৰেষ। যিয়ে যি পদ্ধতিৰে নামাৰক কিয় মৃত্যুই একমাত্ৰ পৰিণতি। বিভিন্ন পদ্দতিক আমি মূল্য দি ধৰ্ম নীতিৰ কথা আনি যদি দন্দ খৰিয়াল কৰো, ই বিবেচনা মাৰ্জিত কাম হব।

৩৪০.		**কোমোৰা পচিলে খাব পাৰি।**
ঘিউ পচিলে খাব নোৱাৰি

পচা কোমোৰাৰ আঞ্জা খায়। পচা ঘিউ খাব নোৱাৰি। পেটত ৰোগৰ সৃষ্টি কৰে। সাধাৰণ বস্তু বেয়া হলেও খাব পাহৰি। উৎকৃষ্ট বস্তু বেয়া খাব নোৱাৰি পেলাই দিবলগীয়া হয়। সেইদৰে সামান্য মানুহে দোষ। কৰিলে দোষ বুলি এৰি থব পাৰি। তাৰ পৰা আনৰ একো অপকাৰ নহয়। বৰলোকে বেয়া কাম কৰিলে ঘৃণমীয় হৈ পৰে। তাৰ পাৰ জাতিৰো অপকাৰ হয়।

৩৪১.		**কোৰে কাটি গ্ৰহণী চপোৰা**
বা

৩৪২.		**খাল কাটি কুম্ভীৰ অনা**
অথবা

৩৪৩.		**খাল খান্দি যখিনী চপোৰা**

কোৰেৰে খাল খান্দি নৈৰ পৰা বোৱাই দিলে নদীত থকা ঘঁৰিযালে সেইফালে আহি মানুহৰ অপকাৰ কৰিব পাৰে। সেইদৰে সুবিধা দি যখিনী আনিও মেলিব পাৰি। অনেক সময়ত মানুহে কিবা সুবিধাৰ কোনো কোনো কাম ভৱিষ্যৎ নাবাৰি ৰ্কৰি বিপদত পৰে।

৩৪৪.		**কোলাৰটো এৰি বোকাচাৰটোলৈ কোনে আশা কৰিব পাৰে**

বিপদত কোলাত থকা কেচুৰাটো এৰি বোকোচাত থকাটোলা বিশেষ মনোযোগ দিলে দুয়োটাৰে অনিষ্ট হব পাৰে। এটাকো ৰক্ষা কৰিবলৈ সক্ষম নহব পাৰে। গতিকে প্ৰথমে কোলাৰটিলৈ বিশেষ যত্ন কৰা উচিত। তাৰ পাছত হে বোকোচাৰটিলৈ মনোযোগ দিব লাগে। সেইদৰে হাতেৰে ঢুকি পোৱাতে থকা বস্তুটিৰে কাম সমাধা কৰিবলৈ যত্ন কৰিব লাগে। দূৰৰ বস্তু অনাটো সম্ভৱ নহব পাৰে। দূৰৰ বৌ-বৰালীতকৈ ওচৰৰ পুঠি খলিহনাই বাল। কাৰণ হাবুঙত লোণ সস্তা তাৰ পৰা লোঁণ অনাটো কষ্টক কামৰ।

৩৪৫.	**কোন সাধু কোন চোৰ চিনাবৰ টান**
বিত লাপে সকলোৰে এৰিবেক মান (ডাক)

সাজ-পাৰ কথা-বতৰা আচাৰ ব্যৱহাৰত চোৰ আৰু সাধু চিনিব নোৱাৰি। ধন পোৱাৰ আশাৰ থাকিলে সাধুলোকেও নিজৰ মান সন্মান জলাঞ্জলি দি চোৰ ডকাইতৰ সঙ্গ লোৱা দেখা যায়

৩৪৬.	**কোদালে শালীতে মাহৰ বতৰ যায়**

কাতি মাহত মাহ বয়। কোৰ শালোতে যদি কাতি অতিবাহিত হয়, পাছলৈ মাহৰ খেতি নহয়। গতিকে সময়মতে কাম সমাধা কৰিবলৈ আগৰে পৰা সঁজুলিবোৰ ঠিক কৰি লব লাগে। হেলা কৰিলে সময়ত কামটি হৈ নুঠে।

৩৪৭.	**কোনো কোনো পাকত**
ঢেঁকী থোৰা সোমায় নাকত

ঢেঁকী থোৰা নাকত সুমুৱাব নোৱাৰি। কাৰণ নাকৰ বিন্ধা ঢেকী থোৰাৰ তুলনাত বহু সৰু। কিন্তু কঠিন জ্ঞান গৰ্ভ কথাক সংক্ষেপ কৰি সৰু পুথি এখনত ভৰাব পাৰি। ভাগৱত পুথিখন সংক্ষেপে গুণমালা পুথি কৰি ৰচনা কৰা হৈছে। তাকে হাতী মাৰি ভুৰুকাত ভৰোৱা বুলি কোৱা হয়। অনেক সময়ত অসম্ভৱকো সম্ভৱ কৰিব পাৰি

৩৪৮.	**কোনোবাৰ ঘৰ পোৰে**
কোনোবাই জুই ফুৱায়

যাৰ ঘৰ পোৰে তাৰ সৰ্বস্ব যায়। খাবলৈ পিন্ধিবলৈ একো নাথাকে। যাৰ ঘৰ পোৰে তেওঁ দুখ বেজাৰত মৰহি যায় অন্যলোকে সেই জুইৰ তাপলৈ গাৰ গৰম কৰে। ঘৰ পোৱাজনক ক্ষতি হয়, বাকীবোৰৰ সহানুভূতু জন্মিব পাৰে। একো ক্ষতি নহয়।

৩৪৯.	**কৌৰৱৰ চাউল খায়**
পাণ্ডৱৰ গুণ গায়

ভীষ্ম, দ্ৰোণ, কৃপাচাৰ্যই কৌৰৱৰ অন্ন গ্ৰহণ কৰিছিল। কিন্তু পাণ্ডৱহে গুণ গাইছিল। তেওঁলোকে বিবেকবান আছিল। সেই কাৰণে প্ৰকৃত গুণ গান কৰিছিল। কৌৰৱৰ চাউল খালে বুলিয়ে পাণ্ডৱৰ গুণ গাই কৰিব নোৱাৰাৰ কোনো কাৰণ নাই। কৌৰৱৰ চাউল খোৱা বাবে তেওঁলোকে কৌৰৱৰ পক্ষলৈ পাণ্ডৱৰ লগত যুদ্ধ কৰি প্ৰাণ পৰ্যন্ত দিছিল। যাৰ অনুগ্ৰহ পায় তাৰ প্ৰতি অকৃতজ্ঞ হোৱাটোৱে দোষণীয় । অনুগ্ৰহ কৰোতাৰ শত্ৰুৰ গুণ গোৱা কাম দোষণীয় নহয়।

৩৫০.	**কাচিৎ কাচিও ব্যভিচাৰী**
ছাগলীৰ মুখ লম্বাডাৰি

দাড়ি সাধাৰণতে পুৰুষৰ গজে। স্ত্ৰীৰ নগজে। কিন্তু মাইকী ছাগলীৰ দাড়ি আচে। গতিকে একে ধৰণ কৰণ সকলোকে নাথাকিব পাৰে অন্যথা হব পাৰে।

খ

৩৫১.	**খং ধাৰ কৰিব নালাগে।**

খং-ৰাগ, ভয়-নিন্দা আদি আনৰ পৰা ধাৰ কৰি লব নালাগে, পৰিস্থিতি আৰু সময় বিশেষে নিজৰ নিজৰ শৰীৰতে উৎপন্ন হয়। ভক্তি প্ৰীকি আদি কৰ্ষণ কৰি লব লাগে। মানুহৰ বেয়া গুণবোৰ আপোনাআপুনি জন্মে; ভাল গুণ অভ্যাস কৰিলেহে পাব পাৰি।

৩৫২.	**খং নামে চণ্ডাল।**

চণ্ডাল সকলৰ নীতি বিধুতি নাই, বিচাৰ বোধো কম। সেইদৰে খঙৰো দিক-বিদিক নাথাকে। খঙাল মানুহে নভবা নিচিন্তাকৈ বেয়া কামবোৰ কৰি পেলায়। পাছত তাৰ বাবে অনুতাপো কৰিবলগীয়া হয়।

৩৫৩. **খকুৰাই পাত কাটিবলৈ যায়।**
নিখকুৰাই মাটিতে খায়।

এজনে খোৱামুঠি সুস্থিৰমতে খাবলৈ বুলি পাত কাটি আনিবলৈ যায়। আন এজনে পাত অনালৈ অপেক্ষা নকৰি মাটিতে খাবলৈ ধৰে। তেৰেই পাত কাটিবলৈ যোৱাজনক খকুৰা বুলি ইতিকিং কৰে। দৰাচলতে পাত কাটিবলৈ যোৱাজন ভুকীয়া। মাটিত খোৱাজনহে খকুৰা-আওখকুৰা। বহু মানুহে নিজৰ কাৰ্য্য ঘৃণনীয় হলেও ঘৃণনীয় বুলি নাভাবে। আনৰ নিখুঁত কাৰ্য্যক হে ঘৃণা কৰে। কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা মানুহৰ স্বভাৱ ওলাই পৰে, মুখেৰে ক'লে নহয়।

৩৫৪. **খঙতে পেট কাটি ছমাহ শুকনি খায়।**

খঙতে নিজৰ পেট কাটিলে ঘা শুকুৱাবলৈ ছমাহ শুকনি দৰব খাব লাগে। খঙে মানুহৰ হিতাহিত জ্ঞান নোহোৱা কৰে। তেওঁ এনে কিছুমান অনিষ্ট কাৰক কাম কৰে, যাৰ বাবে ছমাহলৈ দুখ-কষ্ট খাবলগীয়া হয়।

৩৫৫. **খৰ ৰান্ধনী খৰ বাঢ়নী**
পৈয়েকে লঘোন যায়
অদা ৰান্ধনী অদা বাঢ়নী
পৈয়েকে তিনিসাজ খায়

বেছি খৰতকীয়া হলে কামৰ শৃঙ্খলা নাথাকে। গতিকে সময়ৰ কাম সময়তে কৰিবলৈ চালেও হৈ নুঠে। তেনে খৰতীয়া ৰান্ধনীৰ গিৰিয়েকে সময় মতে খাবলৈ নাপায়। নোখোৱাকৈয়ে কাম কৰিবলৈ যাবলগীয়া হয়। ধীৰে সুস্থিৰে কাম কৰা গৰাকীৰ গিৰীয়েকে ঠিকমতে তিনিসাজ খাবলৈ পায়। অৰ্থাৎ ধীৰে সুস্থিৰে কৰা কামহে সুফলদায়ক আৰু সময়মতে হয়। ততাতৈয়াকৈ সমাধা কৰিবলৈ বিচৰা সকলৰ কাম আউল লাগে। তেওঁলোকে সময়ৰ কাম সময়ত কৰিব নোৱাৰে।

৩৫৬. **খাওঁ চাৰিখন পেলাওঁ চাৰিখন**
গাঁঠিতো চাৰিখন থাকে।
খোৱা মানুহ নেখালেও নোৱাৰোঁ
বছৰত তামোলটো লাগে।
(সমাৰ্থক)
খন পেলাই খন খাওঁ
বছৰত তামোলটো ঢুকাওঁ

কৃপণ লোকে যি সামান্য খৰছ কৰে তাৰেই অধিক হিচাপ দিয়ে। খৰচ কৰিবলৈ লোৱা খিনিকো খৰছ কৰিব নোৱাৰে। গাঠিৰ বস্তু গাঁঠিতে ৰাখি অকাৰণতে নষ্ট হবলৈ দিয়ে মাথোন।

৩৫৭. **(ক) খাই কাৰ্শলা গছত উঠিল**
কাঁথী চেলেকাৰ মৰণ মিলি।
(সমাৰ্থক)
(খ) এক বৰাই ধান খায়
এক বৰাই হান খায়।
(গ) কেৰ্কেটুৰাই তামোল খায়
নেউলক বান্ধি কিলায়

কাৰ্শলা সাপে মানুহক দংশন কৰি গছত উঠে। মানুহে দংশনকাৰীক বিচাৰি নাপায়। দংশনকাৰী বুলি ভাৱি পিৰালিত ফুৰা নিৰ্দোষী সাপ এটাকহে মাৰি পেলায়। অনেক ক্ষেত্ৰত যি অন্যায় কৰে তাক পোৱা নাযায় সহজতে পোৱাজনক অন্যায়কাৰী বুলি ভাৱি শাস্তি দিয়া হয়। সেইদৰে যি গাহৰিয়ে ধান খায় তাক নাপায়, আন এটা সহজতে পোৱা গাহৰিক মাৰে। কেৰ্কেটুৰাই তামোল খাই পলায়। নেউলক কেৰ্কেটুৰা যেন দেখি মাৰধৰ কৰে। চতুৰবোৰ দোয় কৰি সাৰে, আকৃতিৰ মিল থকা হেতু আন কোনোৱাই শাস্তি খায়।

৩৫৮.		**খাবৰ পৰত কুকুৰকো ছেই নোবেলে।**

খোৱাৰ সময়ত কাকো দিগদাৰি দিবা নালাগে। যিয়ে যি নাখাওক, তাক সুখ-শান্তিৰে খাবলৈ দিব লাগে। আনকি কুকৰ, মেকুৰী আদি জীৱ জন্তু সকলকো খোৱাৰ সময়ত ছেই-ছেই, হেই-হেই কৰিব নাপায়।

৩৫৯.		**খাবি আহুৰ, খাবি শাহুৰ**
খাবি আটাৰ, খাবি কাটাৰ।

আহু ধানৰ চাউলৰ ভাত বল কাৰক। শাহুৰেকে সুস্বাদু ব্যঞ্জনেৰে মৰম সনা মাত-বচনেৰে জোঁৱায়েকক খুৱায়। সেই খাদ্য খাই বৰ সোৱাদ লাগে। চাউলতকৈ আটা বল কাৰক; গতিকে আটা খোৱা উচিত। আন পাত্ৰকৈ মাটিৰ পাত্ৰত (কাটা) ৰন্ধা ভাতৰ সোৱাদ বেছি।

৩৬০.		**খাবলৈ নোহোৱাৰ পেট ডাঙৰ,**
পিন্ধিবলৈ নোহোৱাৰ কঁকাল ডাঙৰ।

যাৰ খাবলৈ একো নাথাকে। তাৰ বেছি ভোক লাগে, খাই উঠি খাবলৈ মন যায়। যাৰ পিন্ধিবলৈ কাপোৰ এটুকুৰা সংগ্ৰহ কৰি লব নোৱাৰে, তেনেজনে দীঘল বহল, ভাল কাপোৰ লোৱাৰ ইচ্ছা পোষণ কৰে। অভাৱীৰ খঁক বৰ বেছি।

৩৬১.		**খাবলৈ দুম-দাম বনলৈ সলিয়া।**
পিন্ধিবলৈ লাগে আঁচুৰলী চুৰিয়া।

বহুত মানুহে কামতকৈ খোৱাত প্ৰাধান্য দিয়ে বেছি। তেওঁলোকে ভাল পিন্ধিবলৈ, ভাল খাবলৈ বিচাৰে। কাম কৰিবলৈ নিবিচাৰে। খোৱা পিন্ধা কেনেকৈ হব পাৰে তাৰ কথা চিন্তাও নকৰে।

৩৬২.		**খাটে খটুৱায় বান্ধে আটি।**
তাৰ অৰ্ধেক মূৰত জাপি।
ঘৰত বহি সোধয় কথা।
তাৰ কৃষি জানিবা বৃথা।। (ডাক)

যিজনে লোকক খটুৱাবলৈ নিজেও খাটে, ঘৰলৈ বস্তু আনিবলৈ বান্ধি-কুন্ধি লয়, তেওঁ কৃষিৰ সৰ্বহ পায়। যিজনে মূৰত জনে মূৰত জাপি, ছাতা লৈ নিৰ্দেশহে দিয়ে, নিজে নাখাটে, তেওঁ যিমান পাব লাগিছিল তাৰ আধাহে পায়। যিজনে ঘৰত বহি খেতিৰ কথা সোধে, সেইজনে কৃষিৰ পৰা কোনো ফল নাপায়। কাৰণ গিৰীহঁত উপস্থিত নাথাকিলে চাকৰ-বাকৰে কামত ফাঁকি দিয়ে। তোনেলোকৰ খেতিৰ মাটি চন পৰিও থাকে। চাকৰৰ লগত খাটিব পাৰিলেহে সম্পূৰ্ণ হয় আৰু সফলো হব পাৰি।

৩৬৩.		**খাবৰ জীৱৰ যাৰ মন**
শৌচ কৰোঁতে আঁজোৰে বন

জীয়াই থাকিবলৈ হলে খাব লাগিব। খালে দেহৰক্ষা হয়। খাবলৈ পৰিশ্ৰম কৰিব লাগে। পৰিশ্ৰম যেতিয়াই তেতিয়াই কৰিব পাৰি। দৰকাৰ হ'লে নিত্য নৈমিত্তিক কামবোৰ কৰোঁতেও জীৱন নিৰ্বাহৰ চিন্তা আৰু পৰিশ্ৰম কৰিব পাৰি। সেই কাৰণে বাৰীত শৌচ কৰিবলৈ বহোঁতে ওচৰৰ বনবোৰ চিকুণাই লোৱাজন সময়ৰ মূল্যবোধ থকা লোক। বহুতে আধুনিক পায়খানাত বহি খবৰ কাকত পঢ়ে, দৰকাৰী কথা চিন্তা কৰে। এনে কাৰ্য্যই সময় অমূল্য ধন কথাটি সাৰ্থক কৰে।

৩৬৪.		**খাৰ খোৱা জিভা**
মুখত আহে কিবা কিবা

খাৰ খালে উচ্চাৰণ সলসীয়া হয় বুলি কোৱা হয়। তেনে লোকৰ মুখত কেতিয়াবা অবাঞ্চিত কথা ওলাব পাৰে। তাৰ বাবে যেন সমজুৱাই দোষ নধৰে। ই এটা দোষ স্বীকাৰ কৰি ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰা কথা।

৩৬৫. **খাৰে উখুৰাই দুসাজ খাবা**
বুঢ়াই থেৰাই দুহালি বাবা

দুবেলা দুসাজ ভাত লোণে খাৰে পেটভৰাই খাবলৈ পালেই যথেষ্ট। তাকে খোৱাৰ দিহা কৰিব লাগে। বুঢ়াই থেৰাই দুহাল গৰুৰে হাল বাবলৈ যত্ন কৰিব লাগে। লোণে খাৰে দুসাজ পেটভৰাই খাওঁতা আৰু বুঢ়া-থেৰা দুহাল গৰুৰে হাল বোৱা লোকৰ অৱস্থা ভাল হয়।

৩৬৬. **খালী পাত্ৰ বেছি বাজে।**

খালী পাত্ৰ বজালে বেছি শব্দ হয়। ভৰা পাত্ৰ বজালে মাত নোলায়। সেইদৰে অলপ জ্ঞান থকা সকলে বৰ বৰ কথা কয়। জ্ঞানী সকলে বকবকাই নুফুৰে। অদৰ্কাৰত কথাই নকয়।

৩৬৭. **খীৰতী গাইৰ লাথি খাব পাৰি।**

যাৰ পৰা উপকাৰ পোৱা যায়। তাৰ গালি গালাজ চৰ ভুকু সহিব পাৰি মনত বিশেষ নালাগে।

৩৬৮. **খুজি ললে সৰ্বহ পায়।**
চুৰি কৰিলে কটা যায়।

নম্ৰভাৱে খুজি মাগি মানুহে বহুত ধন বস্তু গোটাব পাৰে। চুৰ কৰি গোটাবলৈ গ'লে এদিন নহয় এদিন ধৰা পৰিবই। ধৰা পৰিলে লাজ অপমানত ঠাই নাইকিয়া হয়। ফাটকো খাটিব লগীয়া হয়, ধনো ভৰিব লগীয়া হয়। কেতিয়াবা মাৰৰ কোবত, দাৰ ঘাপত মৰণো হয়।

৩৬৯. **খাৰী গাইৰ লগত সোণ কপিলীৰ মূল্য নাই।**

সোণ কপিলী গাইৰ গাখীৰ অতি পৱিত্ৰ। কিন্তু সোণ কপিলী ৰঙৰ হলেও যদি নেজ খাৰী হয়, তেন্তে সেই গাইৰ গাখীৰ অপৱিত্ৰ। যজ্ঞাদিত ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰি। সেইদৰে অঙ্গক্ষত থাকিলে ৰাজপুত্ৰ হলেও ৰজাৰ লায়ক হব নোৱাৰে।

৩৭০. **খালেহে বুজি তিতানে মধুৰ**
গলেহে বুজি বাট কিমান দূৰ।।

কোনো এটা বস্তুৰ কেনেকুৱা সোৱাদ খালে বুজিব পাৰি। কোনো এখন ঠাইৰ পৰা আন এখন ঠাইলৈ দূৰত্ব কিমান অহাযোৱা কৰিলেহে অনুমান কৰিব পাৰি। সকলো কামতে অভিজ্ঞতা লাগে। অভিজ্ঞতা নহলে ভাল বেয়া সহজ বা কঠিন একো বুজিব নোৱাৰি।

৩৭১. **খুটিব নোৱাৰিলে ফোঁপাউৰি মাৰিবা।**

সাপক কোনোবাই অনিষ্ট সাধন কৰিবলৈ গলে সাপে খুটিয়ায়। খুটিব নোৱাৰিলে ফোপাউৰি মাৰি শত্ৰুক ভয় দেখুৱায়। শত্ৰুৰ আক্ৰমণত গা পেলাই দিলে শত্ৰুৱে বেছিহে আশয় পায়। বাধা দিব নোৱাৰিলেও খং ৰাগ দেখুৱাই শত্ৰুক আঁতৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগে।

৩৭২. **খেনোক দেখি ৰান্ধে বাঢ়ে।**
খেনোক দেখি দুৱাৰ মাৰে।।

মনে মুখে নিমিলা মানুহ দেখিলে কথা পাতিবলৈ মন নাযায়। পাৰিলে দুৱাৰ বন্ধ কৰি থৈ আহিব নালাগে বুলি ইঙ্গিত দিয়া হয়। যাক ভাল পায় তেনেলোকক পদূলি মূৰৰ পৰা আদৰি অনা হয় আৰু ভাল বস্তু ৰান্ধি বাঢ়ি খুওৱা হয়।

৩৭৩. **খেৰগছিক বান্ধিলেহে খেৰ গছিয়েও বান্ধে।**

খেৰ কাটি ভালকৈ বান্ধি মুঠি মুঠি কৰি ৰাখিব লাগে। সেই খেৰেৰে ঘৰৰ ছাল চাব পাৰি। আলি-মুলি হৈ থকা খেৰেৰে ঘৰ ছালে ঘৰৰ মজিয়াত পানী পৰে। উৰুষা ঘৰত থকা আমনিকৰ কথা। সামান্য বস্তু হলেও তাক আদৰ সাদৰকৈ ভালকৈ ৰাখিলে তাৰে সময়ত ডাঙৰ কাম কৰিব পাৰি।

৩৭৪. **খোজে খাৰণি দিয়ে লোণ**
এনে ওভতনিত থাকে কোন ?

খাৰণিৰ সলনি লোণ দিলে প্ৰকৃত দৰকাৰৰ প্ৰতি মনোযোগ দিয়া নুবুজায়। তাৰদ্বাৰা খালে খাবি,নাখালে নাখাবি, এনে ধৰণৰ ভাৱ প্ৰকাশ হয়। গতিকে আদৰ-সাদৰ নথকা সকলৰ লগত বাস কৰা উচিত নহয়।

৩৭৫. **খোৰাৰ ঠেং খালত**

খোৰা মানুহে প্ৰতি খোজতে খালত যেন পায়। খোৰা মানুহে সমান ঠাইতো ভালকে খোজ কাঢ়িব নোৱাৰে। সেইদৰে মানুহৰ বেয়া দিন পৰিলে চাৰিওফালে বিপদে আগুৰি ধৰে।

৩৭৬. **খোৰাৰ খোজে প্ৰতি অপৰাধ।**

খোৰা মানুহৰ খোজ ঠিকভাৱে নপৰে। গতিকে প্ৰত্যেক খোজতে বিপদ থাকে। সেইদৰে অসমৰ্থ, জুকিয়াই কথা কব নজনা লোকৰ প্ৰতি কথাতে আৰু কামতে অপৰাধ হব পাৰে। ভালকৈ কাম কৰিব নোৱাৰা নিশকতীয়া নিঠৰুৱা লোকক সকলোৱে অপৰাধী সাব্যস্ত কৰি লবলৈ সুবিধা পায়।

গ

৩৭৭. **গঙাটোপ ফু দিলে ফুলে**

গঙাটোপ এবিধ মাছ। তাৰ মুখত ফু দিলে পেট আৰু ডিঙি ফুলি উঠে। সেইদৰে অলপ ধতুৰা মানুহক উচটাই দিলে বৰ মানুহৰ ভাব জাগে। ফিটাহি বাঢ়ে গতিকে সামান্য লোকক উচটাই দিব নালাগে।

৩৭৮. **গঙ্গাৰো যাত্ৰা আইৰো বাৰ্তা।**

গঙ্গা স্নান কৰিলে পূণ্য সঞ্চয় হয়। লগতে যদি মাক দেউতাকৰ আত্মীয় কুটুমৰ খা খবৰ লোৱাটো হয়। তেন্তে একেলগে দুটা কাম হৈ পৰে। দুৰণিৰ পৰা গঙ্গাস্নান কৰিবলৈ যোৱা সকলে গঙ্গাস্নান কৰি পূণ্য সঞ্চয় কৰে আৰু নানা ঠাই দেখি জ্ঞানো লাভ কৰে এক কাৰ্য্যত দুই ৰকম সফল হয়।

৩৭৯. **গছকা দুবৰি লুবুৰী থুবুৰী**
অকাঠী নাও ডুবিলে হয় উবুৰি

সদায় গছকি থাকিলে দুবৰি বন বাঢ়িব নোৱাৰে। লুবুৰী থুবুৰী হৈ শেষত মৰি যায়। অকাঠী নাও ডুবিলে তল নাযায় উবুৰি হৈ ভাঁহি থাকে।সেইদৰে অপমানিত অত্যাচাৰিত হৈ নিৰীহ ব্যক্তিয়ে সহিব নোৱাৰি প্ৰাণ ত্যাগ কৰে। লাজ নাইকিয়া সকলে অপমানক অপমান জ্ঞান নকৰে। একো হোৱা নাই যেন দেখুৱায়। পাছত আকৌ আগৰ নিচিনা হৈ পৰে। মানীক অপমান কৰিলে গভীৰ ভাৱে অপমানিত হয়। সামান্য লোকক অপমান কৰিলে থমকি ৰৈ আকৌ আগৰ নিচিনা হৈ পৰে।

৩৮০. **গছত গৰু উঠা হোলোঙাৰ কাণ বিন্ধোৱা**

গছত গৰু উঠিব নোৱাৰে; হোলোঙা মাৰিৰেও কাণ বিন্ধাব নোৱাৰি। ই অসম্ভৱ কাম। কিন্তু কোনো কোনো সময়ত গছত গৰু উঠা খবৰো মানুহে প্ৰচাৰ কৰে। বিশ্বাসো কৰে। ঠিক সেইদৰে হোলোঙাৰে কাণ বিন্ধোৱাৰ দৰে অসম্ভৱ কথাকো বহু সময়ত মানুহে বিশ্বাস কৰিবলগীয়া হয়।

৩৮১.　　　**গছ নোহোৱা দেশত এৰাই বৃক্ষ।**

ওখ ডাঙৰ গছ নাথাকিলে এৰা গছকে বৃক্ষ বুলি কবলগীয়া হয়। সেইদৰে যত জ্ঞানী গুণী লোক নাথাকে তাত ক, খ, ম, ম, জনা জনকেই জ্ঞানী গুণী মানুহ বুলি ধৰিবলগীয়া হয়।

৩৮২.　　　**গছত কঁঠাল ওঠত তেল**
নৌ খাওঁতেই চেল-বেল।

পকা কঁঠাল এৰুৱাবলৈ হাতত তেল সানি লোৱা হয়। তেতিয়া হাতত এঠা নালাগে। কঁঠাল গছৰ ওপৰতে থাকে, খাব খোজা জনে পাৰি খাব লাগে। কঁঠাল খাম বুলি ওঁঠত তেল ঘঁহিলে কঠালৰ কোঁহ মুখত সোমাই নপৰে। আগতে তেল ঘঁহি লোৱা কাৰণে ওঠ লেটলেটীয়া হয়। অস্বিস্তি লাগে।

৩৮৩.　　　**গছৰ মুঢ়া**
ঘৰৰ বুঢ়া।

গছৰ গুৰিটোৱেই বৃহৎ গছজোপাক থিয় কৰাই ৰাখে। পৰিবলৈ নিদিয়ে। ঘৰৰ বুঢ়া জনেও ঘৰখন স্থিৰেৰে ৰাখে, বিশৃঙ্খল হৈ পৰিবলৈ নিদিয়ে। সেই কাৰণে ঘৰৰ বুঢ়া মানুহৰ হাক বচন মানি চলিব লাগে।

৩৮৪.　　　**গছ যিমানে ওখ হয় বতাহে সিমানে কোবায়।**

ওখ গছত বতাহ ধুমুহা বহি লাগে। ওখ গছ ভাগেও। সেইদৰে ডাঙৰ মানুহৰ গাত নানা ধৰণৰ কামৰ ভাৰ পৰে, দায়িত্ব বাঢ়ে। দায়িত্ব বজায় ৰাখিব নোৱাৰিলে বিপদো হয়।

৩৮৫.　　　**গছৰ গুটি খাবা,**
নাম নকবা।

যি ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰা হয় তাক অতি গোপনীয় ভাৱে ৰাখিব লাগে। নিজৰ ইষ্ট দেৱতাৰ নাম আৰু ভক্তিভাৱ আনৰ আগত প্ৰকাশ কৰিলে আনে লঘু কৰিব পাৰে। গতিকে নিজৰ বিশ্বাস অটুত ৰাখিবলৈ স্বধৰ্ম সদৰি কৰি ফুৰিব নালাগে।

বতাহ ধুমুহাত গছ লৰে গুৰি থিৰেৰ থাকে। সেইদৰে ঘৰৰ আন আন মানুহ অস্থিৰ হৈ কিবা কিবি কৰিলেও ঘৰৰ মূল মানুহজন স্থিৰ হৈ থাকিব লাগে। ধৈৰ্য্য ধৰি থাকিলে ঘৰৰ সুস্থিৰতা পুনৰ ঘূৰি আহে।

৩৮৭.　　　**গছত উঠি মৰে।**
লগা ভগাই ভৰে।

গছত উঠা মানে নভবা নিচিন্তাকৈ ডাঙ্কোপ মৰা। এজনে ডাঙ্কোপ মাৰি ফুৰিলে বা উদ্ভণ্ডালি কৰিলে তেওঁৰ বিপদ হয়। সেই বিপদে আত্মীয় কুটুম সকলকো জুলুম কৰে। ল’ৰাৰ আতিশয্যাই মাক দেউতাকক চিন্তাযুক্ত কৰে, অঙহী বঙহীকো বিপদত পেলায়।

৩৮৮.　　　**গছত উঠি চাবি, ৰাইজ যেনি যায় সেইপিনে যাবি।**

ৰাইজক এৰি অকলশৰীয়া হৈ থাকিব নালাগে। ৰাইজৰ গতিগোত্ৰ চাই লগে লগে যাব লাগে। তেতিয়া সকলোৰে লগত মিলেৰে থাকিব পাৰি।

৩৮৯.　　　**গছত তুলি গুৰি কাটে।**
বিপদত এষাৰ মাত নামাতে।

বহু মানুহে আনক উচটাই কাৰ্য্য সিদ্ধি কৰিবলৈ বিচাৰে। কু মতলব থাকিলে দুষ্ট লোকে উচটাই লোকক বিপদলৈ ঠেলি দিয়ে। বিপদত পৰা দেখিলে মাত এষাৰো নামাতে। গতিকে আনৰ প্ৰৰোচনাত নভবা নিচিন্তাকৈ কোনো কাম কৰিব নালাগে। দুষ্ট লোকে আনক উচতাই জোল খায়।

**৩৯০.		গছৰ গুৰি কাটি আগত ঢালে পানী**

গছৰ গুৰিত কাটি আগত পানী ঢালিলে একো লাভ নহয়। কিছুমান কুচক্ৰী মানুহে আনক সকলো প্ৰকাৰে সহায় কৰা যেন দেখুৱাই তলে তলে বিপদলৈ ঠেলি দিয়ে। বিপদত পৰিলে উদ্ধাৰ নকৰে “উস! আস!” উচ্চাৰণ কৰি কপট সহানুভূতি জনায়। গতিকে মানুহে সদায় নিজৰ সুবিবেচনাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লাগে। আনৰ প্ৰৰোচনাত বা তোষামোদত ভোল যাব নালাগে। দুষ্ট লোকৰ প্ৰৰোচনাত বিপদ থাকে।

**৩৯১.		গছ কাটোতাক গছে ছায়াঁৰ পৰা বঞ্চিত নকৰে।**

গছে ছায়া দিয়ে। যিজনে গছজোপা কাটি থাকে তেৰোঁ গছৰ ছাঁয়াতে থাকি গছ কাটে। গছে তেনে অনিষ্টকাৰী জনকো ছায়াৰ পৰা বঞ্চিত নকৰে। সেইদৰে ধৈৰ্য্যশীল উদাৰ ভাৱৰ লোকে শত্ৰুকো ভাল ব্যৱহাৰ কৰে।

**৩৯২.		গধূলি সময়ত কোৱা,**
নাও এববীয়া ঘাটে মতলীয়া
সেজা চাই দিবা খেৱা।।

গধূলি হলে কাউৰী বাহলে উভতি যায়। বুঢ়া কালকে গধূলি হোৱা বুলি কোৱা হৈছে। বুঢ়া কালতো মনৰূপী ঘাটৈজন মতলীয়া হৈ থাকে। দেহৰূপী নাওখনৰ স্নেহ, মমতা, দয়া, প্ৰেম এটা বাৰত আৰু ক্ৰোধ, লোভ,মোহ আনটো বাৰত থাকে। সাধাৰণতে কাম, ক্ৰোধ, লোভ, মোহ থকা বাৰটি একতীয়া হয়। নাওখন ডুবো ডুবো অৱস্থাত থাকে। অলপ সাৱধান হ'লেই নাওখন ডুবিব পাৰে। বুঢ়া কালত ক্ৰোধ, লোভ, মোহ বেছি হয়। তাৰ কাৰণে বিপদ হব পাৰে। চাইচিতি বেছি সাৱধান হৈ চলিব লাগে। অৱস্থা চাই ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।

**৩৯৩.		গপত মৰে গজ হস্তী, ৰঙতে মৰে ছগা।**
লোভত মৰে পানীৰ মাছ, কু কামত লগা ভগা।।

হাতী অতি ধীৰ। উদণ্ড হলে গপাল হয়। গপাল হাতী পগলা হৈ মৃত্যুৰ মুখত পৰে। ছগাই জুইৰ পোহৰত উত্ৰাৱল হৈ পুৰি মৰে। পানীৰ মাছে লোভত পৰি টোপ খাবলৈ আহি মৃত্যুবৰণ কৰে। বেয়া কাম কৰিলে কৰোঁতা জনৰেই, লগা ভগা সকলকো জীয়াতু ভোগায়।

**৩৯৪.		গপত গগন ফাটে,**
হাড়ীৰ ভাত কুকুৰে চাটে।

গপাল মানুহে গপতে ওফন্দি ফুৰে। তেওঁ ভাৱে তেৰেঁহে মানুহ আনবোৰ কুটা। তোনে লোকৰ ভাৱ চিন্তাবোৰ আউল লগা। তেওঁক কোনেও ভাল নাপায়। সহায় নকৰে। ফলত তেওঁৰ খোৱা মুঠিকো অসাৱধানতা বশত কুকুৰ সোমাই হাড়ীৰ পৰা খায়। হেঃ বোলোঁতা কোনো নোলায়। অহঙ্কাৰী মানুহে গপত থাকোঁতে যায়, খোৱা মুঠিও নাপায়, কৰা কামতো আউল লাগে। কাৰো সহায় নাপায়।

**৩৯৫.		গপে সিদ্ধি আৰু তপে সিদ্ধি**

গপ মানে দম্ভ, অহঙ্কাৰ আৰু প্ৰতিজ্ঞা। বিবেচক সকলে লোক লজ্জাৰ ভয়ত তেওঁ গৰ্ব কৰি কোৱা মতে কাম কৰিবলৈ বাধ্য হয়। তপ কৰিলে অৰ্থাৎ একাগ্ৰপতীয়াকৈ লাগিব পাৰিলে যি কোনো কামতে সফলতা লাভ কৰিব পাৰি। গতিকে গপ আৰু তপে কাৰ্য্য সিদ্ধি কৰিব পাৰিব।

**৩৯৬.		গপত গঙ্গাটোপ**

অহঙ্কাৰী মানুহ অহঙ্কাৰ কৰি নিজে বৰ মানুহ বোলাই গঙাটোপ হৈ ওফন্দি থাকে। তেওঁৰ দ্বাৰা কোনো কাম সিদ্ধ নহয়। কথাইহে সাৰ।যি নিজক ডাঙৰ বুলি ভাৱে। আনক তুচ্ছ জ্ঞান কৰে। তেনেলোকক কেৱে ভাল নাপায়।

৩৯৭. **গপালৰ বাপেক মৰে।**
তিৰী বেচি শৰাধ কৰে।

অহঙ্কাৰী লোকৰ ফিতাহি মাৰি ফুৰোঁতে যায়। খোৰা মুঠিৰ কাৰণেহে চিন্তা কৰিব লগীয়া হয়। গপত ওফন্দি থকা লোকে বহুতেই মাক বাপেক মৰিলে নিজৰ অতি আৱশ্যকীয় মূল্যৱান বস্তু আধামূলীয়াকৈ বেছিহে শৰাধ কৰিবলগীয়া হয়। কোনো কোনোৱে নিজৰ তিৰোতাক বেচি বাপেকৰ শ্ৰাদ্ধ কৰে।

৩৯৮. **গৰখীয়া ভাল হলে গৰুও ভাল হয়।**

গৰুৰ লুটুৰা স্বভাৱ। ভাল ঘাঁহ পানী দেখিলে জেওৰা ভাঙি খায়। গৰখীয়া ভাল হলে তেনেবোৰ কাম কৰিবলৈ হকা – বাধা কৰে; তেনে কৰোঁতে কৰোঁতে গৰুৰে জেওৰা নভঙা হৈ পৰে। সেইদৰে মাক দেউতাক ভাল হ'লে ল'ৰা ছোৱালীবোৰ ভাল হয়। লোকৰ অন্যায় কৰিবলৈ নাযায়।

৩৯৯. **গৰখীয়াই এৰিব**
গিৰীহঁতে এৰে কেনেকৈ!
বা গৰখীয়াই এৰিলেও গিৰীহঁতে এৰিব নোৱাৰে।

গৰখীয়াক গৰু চৰাবলৈ দিয়া হয়। সি গৰু চৰাওঁতে কোনোবাটি গৰু কেনিবা গ'লে বিচাৰি নানে এৰি থৈ আহিব পাৰে। গৰুৰ গিৰীহঁত তেনেকৈ গৰু এৰি থব নোৱাৰে। যি কোনো উপায়ে বিচাৰি খোচাৰি আনিবই। কাৰণ গৰুৰ লগত গাখীৰৰ কথা থাকে। হাল বোৱাৰ কথা থাকে। সেইদৰে ছোৱালী বিয়া দিলে অপছন্দ হলে গিৰীয়েকে এৰি দিব পাৰে। কিন্তু মাক-বাপেক এৰি থব নোৱাৰে। পুনৰ ঘৰলৈ আনি থিতাপি লগাব লগীয়া হয়।

৪০০. **গৰু চাবা গধূলি**
ৰোৱা চাবা পুৱা
জকাই বাওঁতে ছোৱালী চাবা
কোন কেনেকুৱা।

কিনিবলৈ বিচৰা গৰু গধূলি চাব লাগে। গধূলি গৰুৰে খাই বৈ নিপোটল হয়। আন সময়ত চেৰেলা পৰি থাকিব পাৰে। গৰু বেমাৰী হ'লে খালে-বলেও নিপোটল নহয়। পথাৰত ৰোৱা ভাল হৈছেনে নাই ৰাতিপুৱা চাবলৈ যাব লাগে। তেতিয়া ৰোৱাৰ চেহেৰা বুজিব পাৰি। ছোৱালী ৰেহ-ৰূপ চাবলৈ জকাই বাই থাকোঁতে চাব লাগে। তেনে অৱস্থাত ছোৱালী ভাল বেয়া ধৰিব পাৰি। গাৰ গঠন চাব পাৰি।

৪০১. **গো হ'ল গৰীয়া পো হ'ল চোৰ**
জী হ'ল নটিনী উপায় হেৰাল মোৰ।

হালবোৱা গৰু হাল দগা হ'লে হালত নাযায় শুই শুই পৰে, তেনে গৰুৰে হালবোৱা অতি কষ্টকৰ হয়। ল'ৰা চোৰ হ'লে মানুহৰ নানা কথা শুনিব লাগে। টকা পইচা অনাহকত ভৰণি হয়, দুৰ্ণাম হয়। জীয়েকজনীৰ যদি চৰিত্ৰ বেয়া হয়, মাক দেউতাকে দুচিন্তাত দিন কটাবলগীয়া হয়। ভাল কৰাৰ উপায় নাথাকে।

৪০২. **গৰু কিনিবা ৰিংটিয়েৰ বাট**
ছোৱালী আনিবা দিনটিয়েৰ বাট।

ৰিঙি পাৰি সোধ পোছ কৰিব পৰা ঠাইৰপৰা গৰু কিনিব লাগে। গৰু হেৰালে-মেলিলে বেছি দূৰলৈ যাব নালাগে ওচৰতে পোৱা যায়। ছোৱালী বিয়া কৰাব লাগিলে এদিনৰ বাটৰ পৰা বিয়া কৰাই আনিব লাগে। তেতিয়া মিতিৰৰ আদৰ থাকে। ছোৱালী হকে-বিহকে মাকৰ ঘৰলৈ যেতিয়াই তেতিয়াই যাব নোৱাৰে। ঘৰধৰি খাবলৈ শিকে।

৪০৩.	**গৰু নষ্ট হয় লোকৰ ঘৰত থলে।**
খেতি নষ্ট হয় মাজে বাট ললে।

নিজৰ গৰু আনৰ ঘৰত ৰাখিলে গৰুৰে গিৰীহঁতক চিনি নোপোৱা হয়। ঘৰ বুলিও চিনি নোপোৱা হয়। আনে গৰুৰে কাম কৰায় খোৱা নিদিয়ে গতিকে অনাদৰত চেহেৰা পাতিও বেয়া হয়। খেতিৰ মাজেৰে বাট হ'লে গচকত বহু শস্য নষ্ট হয়। গতিকে নিজৰ গৰু আনৰ ঘৰত থব আৰু খেতিৰ মাজেৰে বাট দিব নালাগে।

৪০৪.	**গৰু কিনিবা চিকা জালি**
দুই চাৰি দন্তীয়া ভালি।। (ডাক)

গৰু কিনিবলৈ হ'লে দুঁদতীয়া চাৰিদঁতীয়া অথবা ছদঁতীয়া ধুনীয়া চাই কিনিব লাগে।

৪০৫.	**গৰু কিনিবা দীঘল নেজা**
মৈত উঠিলে নহয় কুঁজা। (ডাক)

নেজ দীঘল গৰু বেছ সৰল হয় আৰু হাল মৈ টানোতে দিগদাৰ নিদিয়ে, কুঁজা নহয়। সেইবাবে দীঘল নেজীয়া ধুনীয়া গৰু কিনিব লাগে।

৪০৬.	**গৰু কিনিবা চিত পাখৰ।**
তাক মেলিবা একে আখৰ।
গৰু কিনিবা নিঘুণ বগা
বোলন্ত ডাকে মই হওঁ লগা। (ডাক)

গৰু কিনিবলৈ হলে পখৰা অথবা শুধ বগা ৰঙৰ কিনিবলৈ ডাকে উপদেশ দিছে। পখৰা গৰুৰে হাল বাওঁতে বেছি চিঞৰিব নালাগে। এবাৰ হেই বুলিলেই গৈ থাকে। বগা গৰু গৃহস্থৰ মঙ্গলৰ কাৰণ। এই কথা ডাকে কৈছে।

৪০৭.	**গৰু চুৰি কৰি পঘাত ধৰিবলৈ লাজ কৰিলে লাভ কি ?**

গৰু চুৰ কৰাটো লাজৰ কথা, পঘাত ধৰা কোনো লাজ বা অপমানৰ কথা নহয়। বেয়া কাম কৰি সৈ কাটিবলৈ লাজ কৰা অনুচিত।

৪০৮.	**গৰু আলচিয়া পানী খায়।**
মানুহ আলচিয়া বেলি চায়।

অলস গৰুৰে বাৰে বাৰে পানী খাবলৈ বিচাৰে। এলেহুৱা মানুহে কামটো শেষ কৰাৰ কথা নাভাবি কেতিয়া কামটো এৰি যাব পাৰিব তাকে ভাবি ঘনাই ঘনাই বেলি পৰিবৰ হ'লনে নাই তাকে চাই থাকে।

৪০৯.	**গৰুৰ আগত টোকাৰি বায়।**
কাণ জোকাৰি ঘাঁহ খায়।

গৰুৰে খাব আৰু শুবহে জানে। গান, বাজনা, নৃত্য, গীত একো বুজি নাপায়; উপভোগো কৰিব নোৱাৰে। গৰুৰ আগত টোকাৰি বজালে গৰুৰে কাণত কিবা সোমোৱা যেন অনুভৱ কৰি কাণ মূৰ জোকাৰে আৰু পুনৰ খোৱা কামত লাগি যায়। সেইদৰে অজ্ঞানীক জ্ঞানগৰ্ভ কথা ক'লে, মূৰ্খক সজ উপদেশ দিলে একো বুজিব নোৱাৰে। জ্ঞানো লাভ কৰিব নোৱাৰে, উপদেশো গ্ৰহণ কৰিবলৈ সমৰ্থ নহয়, পৰিশ্ৰমহে অথলে যায়।

৪১০.　　　**গ'ল কুঁজী গ'ল চন্দন পিন্ধাবলৈ গ'ল।**
কৃষ্ণাইৰ লগ পাই কুঁজী ধামনি বাই ষোল বছৰীয়া হ'ল।

কুঁজীয়ে কৃষ্ণক চন্দন পিন্ধাবলৈ গৈছিল। কৃষ্ণৰ চাতুৰীত চন্দনৰ কথা পাহৰিলেই। ষোড়শী যুৱতীৰ চৰিত্ৰহে প্ৰকাশ কৰিলে। সঙ্গত পৰিলে সকলোৰে মনলৈ দুৰ্বলতা আহিব পাৰে।

৪১১.　　　**গতিয়াই নিওঁতা নাই।**
দোলাৰে যায়।

যাৰ কোনেও খা-খবৰকে নকৰে, গলত ধৰি ঠেলি নিওঁতাও যাৰ নাথাকে। তেনে লোকক দোলাৰে নিবহি বুলি ভাবি থকাৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই।

৪১২.　　　**গলৰ ঘাত তৰে,**
আঠুৰ ঘাত মৰে।

(গলৰ) ডিঙিৰ ঘা বিপদজনক। তাৰ আশু আৰোগ্যৰ বাবে চিকিৎসাৰ প্ৰয়োজন কাৰণ ডিঙিৰ ঘাই মানুহৰ মৃত্যু ঘটাব পাৰে। আঠুৰ ঘা সিমান বিপদজনক নহয়। আঠুৰ ঘা সিমান বিপদজনক নহয়। আঠু কাটি হানি কৰিলেও জীয়াই থাকিব পাৰে। কিন্তু দিন বেয়া হ'লে, বা অসাৱধান হ'লে আঠুৰ ঘাই মাৰাত্মক ৰূপ ধাৰণ কৰিব পাৰে। সেইদৰে সাংঘাতিক বিপদৰ পৰা মানুহ ৰক্ষা কৰিব পাৰে। সামান্য বিপদেই মানুহৰ প্ৰাণ নাশ কৰে।

৪১৩.　　　**গড় গাঁৱৰ পিছল বাট।**
ডেকাও নিচিনি বুঢ়াও নিচিনি
হাতে পতি লাখুটিপাত।

বুঢ়া সকলেই লাখুটি লোৱা দেখা যায় আৰু দেখিবলৈও ভাল লাগে। পিছল বাটত লাখুটি থাকিলে পিছলি পৰাৰ ভয় নাথাকে। পিচল বাটত ডেকা বুঢ়া নিৰ্বিশেষে লাখুটিকহে আশ্ৰয় কৰি লয়। ডেকা বুঢ়াৰ ভেদ নাথাকে। গড়গাঁও এসময়ত আহোম ৰাজ্যৰ ৰাজধানী আছিল। শাসন আছিল কটকটীয়া। শাসনত সৰু বৰ বা-বিষয়াৰ বাছ-বিচাৰ নাছিল। সকলোকে সমান দেখিছিল।

৪১৪.　　　**গড়গঞা মিতিৰৰ ভাও,**
বাহিৰৰ কৰ থক থক
ভৰিৰে হেঁচুকে নাও।

আহোম ৰজাৰ দিনত ৰাজধানী গড়গাওঁত চতুৰ মানুহবোৰক ৰখা হৈছিল। বিষয়া আদিৰ উপৰিও চোৰাংচোৰা লোক তাত আছিল। চোৰাংচোৰা বোৰে গাঁৱে-ভূঞে মিতিৰৰ ভাও লৈ সোমাইছিল আৰু সকলো সম্ভেদ নি তলেতলে ৰজা ঘৰত জনাইছিল। তাৰ কাৰণে দোষী মাত্ৰেই শাস্তি ভোগ কৰিবলগীয়া হৈছিল।

৪১৫.　　　**গড় গঞা কটাৰীৰ ডাবেও কাটে।**

কটাৰীৰ ধাৰে হে কাটে, ভাৰে নাকাটে। আহোম ৰজাৰ ৰাজধানী হৈ থকা সময়ত গড়গাঁৱৰ শাসন বৰ কটকটীয়া আছিল। দোষ কৰিলেই শাস্তি খাব লাগিছিল। মানুহবোৰে ৰাজৰোষত পৰিবলৈ বৰ ভয় কৰিছিল। যিমানেই নগণ্য নহওক, তেওঁ ৰজাৰ হুকুম বুলি কলেই মানুহে মানিবলৈ বাধ্য হৈছিল। ৰজাৰ হুকুমত যেনেকৈ কাম চলিছিল, তেওঁৰ পালি-পহৰীয়াৰ হুকুমতো ৰজাৰ নামত তেনেকৈ কাম চলিছিলতাকে ডাবে কটা বুলি কোৱা হৈছে।

৪১৬.　　　**গড়ে নাখায়, চেলেকিহে হাড় উলিয়াই।**

গড়ে মঙহ নাখায়। ঘাঁহ খায়। কিন্তু গড়ে চেলেকা মাৰিলে হাড় ওলায়। অনিষ্টকাৰীসকলে দেখাত অনিষ্ট কৰা যেন নেদেখুৱালেও সৰ্বনাশ সাধন কৰে।

৪১৭. **গাই গোৰালে মিল হ'লে এআঠু পানীতো দুব পাৰি।**

গায়ে গোৰালৰ কথা বিনা আপত্তিৰে মানি চলে। সেইবাবে গোৰালে য'তে ত'তে এআঠু পানীতো গাখীৰ খীৰাব পাৰে। উভয় পক্ষৰ সন্মতি থাকিলে য'তে ত'তে মিলিত হব পাৰে। মনোমত যি কোনো কামকে কৰিব পাৰে।

৪১৮. **গাই গৰু বায়।**
ৰত্নাৱলী চায়।।

হিন্দুসকলকো গৰুক পৱিত্ৰ জ্ঞান কৰে। গাই গৰুৰ গাখীৰ খায়। গাইৰ গাখীৰ যজ্ঞাদিতো লগায়। সেই বাবে গাই গৰু হালত নোজোঁটে-পাপ বুলি জ্ঞান কৰে। কিছুমান ভণ্ডলোকে বৰকৈ ধৰ্মৰ কথা কৈ ফুৰে। ৰত্নাৱলী আদি ধৰ্মৰ পুথি পঢ়ে। আনহাতে গাইগৰুৰে হাল বাই খেতি কৰে। বহুতে মুখত ধৰ্মৰ কথা কৈ জঘন্য কাম কৰি মানুহ বোলায়, ই অতি গৰ্হিত কাম।

৪১৯. **গাই আৰু আই সমান।**

কেচুৱাই মাকৰ গাখীৰ খাই ডাঙৰ দীঘল হয়। মাকৰ গাখীৰৰ অবিহনে গৰুৰ গাখীৰ কেচুৱাক ডাঙৰ কৰিবলগীয়া হয়। গাইৰ গাখীৰ ল'ৰা বুঢ়া ৰোগী নিৰোগী সকলোৰে পক্ষে উপদেয় খাদ্য। সেই হিচাবেই গাইক মাতৃ জ্ঞান কৰিব লাগে।

৪২০. **গাখীৰৰ সোৱাদ ঘোলেৰে মিতায়।**

গাখীৰ সোৱাদ লগা উৎকৃষ্ট খাদ্য। গাখীৰ নাথাকিলে ঘোলেৰে সেই সোৱাদ কিছু পৰিমাণে লব পাৰি। প্ৰকৃত বস্তুৰ অভাৱ হ'লে তাৰ ঠাই সেই ধৰণৰ অথবা প্ৰকৃত বস্তুৰ পৰা তৈয়াৰ কৰা অন্য বস্তুৰে পূৰাব পাৰি। কিন্তু প্ৰকৃত বস্তুৰ গুণ তাত নাথাকে।

৪২১. **গাখীৰ খুৱাই সাপ পোহা**

সাপ বিষাল প্ৰাণী। তাৰ বিষ মানুহৰ গাত প্ৰৱেশ কৰিলে মানুহৰ মৃত্যু ঘটে। সেই বিষাল সাপক গাখীৰ খাবলৈ দিলে তাৰ বিষ বৃদ্ধি পায়। সি তেতিয়া যাকে তাকে খোঁটে। সেইদৰে অনিষ্টকাৰীক মৰম কৰি খুৱাই-বোৱাই আপোন কৰিবলৈ চাব নালাগে। আপোন হবলৈ পালে অনিষ্টকাৰীয়ে অহিত সাধন কৰিবলৈ বেছি সুচলহে পায়।

৪২২. **গাখীৰত গোবৰৰ ছিটিকনি।**

গাখীৰ উৎকৃষ্ট খাদ্য আৰু পৱিত্ৰ বস্তু। গোৱৰে অপৱিত্ৰ ঠাই পৱিত্ৰ কৰিব পাৰে। অপৱিত্ৰ বস্তু পৱিত্ৰ কৰিব নোৱাৰে। খাদ্য বস্তু অখাদ্য কৰি পেলায়। তেনে গোৱৰৰ ছিটিকনি পৱিত্ৰ গাখীৰত পৰিলে গাখীৰ অপৱিত্ৰ আৰু অখাদ্য হৈ পৰে। সকলো বস্তুৰ ব্যৱহাৰ সকলোতে সমান হব নোৱাৰে। সেইবাবে য'তে ত'তে যেই সেই বস্তু মিহলি কৰিব নালাগে।

৪২৩. **গাখীৰতে ম'হৰ খুটি।**

য'ত গাখীৰ পোৱা যায় তাতে ম'হৰ খুটি কৰিলে গাখীৰ উভৈনদী হৈ পৰে। যাৰ ধন সম্পত্তি আছে তাক ধন সম্পত্তি উপাৰ্জনত বিশেষ সুযোগ দিলে এইষাৰ কথা কোৱা হয়। ইয়াত সুবিধা থকা লোকে বেছি সুবিধা পোৱাৰ কথা কোৱা হৈছে।

৪২৪. **গাখীৰৰ গোন্ধে খাবা।**
মিতিৰৰ গোন্ধে যাবা।।

ভাল গাখীৰৰ গোন্ধেই বেলেগ। গোন্ধ লৈ গাখীৰৰ খাব লাগে। যাৰে তাৰে লগত মিতিৰ পাতিব নালাগে। চাই চিতি মিতিৰ পতা ভাল। ভাল মিতিৰে উপকাৰ কৰে।

৪২৫. **গাঁঠিৰ গুৱা খাই আশীৰ্বাদ দিয়া।**

অসমীয়া মানুহৰ দস্তুৰ গুৱাপাণ দি আলহীক আনকি গুৰু গোঁসাইকো সেৱা-সৎকাৰ কৰে গুৰু গোঁসায়ে তাকে লৈ সন্তুষ্ট হয় আৰু আশীৰ্বাদ দিয়ে। কিছুমান কৰ্পদকহীন মানুহ আছে তেওঁলোকে গগুৱা-পাণ যাচিব নোৱাৰে। তথাপি বিনম্ৰ হৈ প্ৰাৰ্থনা কৰে, আলহী আৰু গুৰু গোঁসায়ে যেন নিজৰ হাঁচতিৰ গুৱা-পাণ খাই হলেও আশীৰ্বাদ এফেৰা দি যায়। কাৰণ অৰ্ঘ দান আদি নাপালে গুৰু জনে আশীৰ্বাদ দিয়াৰ নিয়ম নাই যদিও বিনম্ৰ প্ৰাৰ্থনা শুনিলে গুৰু গোঁসাইৰ মন কোমলে, আশীৰ্বাদ নিদিয়াকৈ নাথাকে।

৪২৬. **গাত নাই চাল বাকলি।**
মদ খাই তিন টেকেলি।

মদাহী মানুহে ধন সম্পত্তি বিক্ৰী কৰিও মদ খায়। দুখ কষ্টত গাৰ চাল-বাকলি এৰিলেও মদ খাবলৈ নেৰে। সামৰ্থহীন ফোঁপজহী মানুহে দান দক্ষিণা মহৎ কাৰ্য্য আদিৰ কথা বৰকৈ কয়। কৰিবৰ বেলিকা একো নকৰে।

৪২৭. **গান্ধী মাৰিলে হাত গোন্ধায়।**
চিকা মাৰিলেও হাত গোন্ধায়।

গান্ধী এবিধ পতঙ্গ ই শস্য নষ্ট কৰে গান্ধী হাতেৰে চুলেই হাত গোন্ধায়। চিকা মাৰিলেও হাত গোন্ধায়।ক্ষুদ্ৰ প্ৰাণী হ'লেও জীৱহত্যা পাপ। তাৰ বাবে মনত দুখ লাগে। দোষী দোষী ভাব মনলৈ আহে। বেয়া কাম কৰি অসন্মানিত হব লাগে।

৪২৮. **গাৰ কাপোৰ পেটৰ ভাত**
তাক পালে সকলো নিমাত।।

জীৱন ধাৰণ কৰিবলৈ পেটৰ ভাত মুঠি আৰু লজ্জা নিবাৰণ কৰিবলৈ গাৰ কাপোৰখন হলেই হয়। তাকে পাবলৈ মানুহে কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰিব লাগে। খোৱা মুঠি আৰু পিন্ধা-উৰা কাপোৰ পালেই মানুহ সন্তুষ্ট হৈ থাকে। নাপালেই হাহাকাৰ লাগে। আকালৰ সৃষ্টি হয়। বিদ্ৰোহো হয়।

৪২৯. **গাৰ নোমেই শত্ৰু।**

দিন বেয়া হ'লে অতি আপোন জনেও শত্ৰু হৈ পৰে। আত্মীয় কুটুম এৰাব নোৱাৰা অঙ্গ স্বৰূপ হলেও বেয়া দিন হ'লে নিজৰ স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ বাবে কুটুমেও শত্ৰুতা আচৰণ কৰে। তাকে গাৰ নোমেও শত্ৰু হৈ উঠে বুলি কোৱা হৈছে।

৪৩০. **গাৰ কথাই ভালুকৰ সাঙী।**

ভালুক হিংস্ৰ জন্তু। ভালুকক সাঙী কৰি নিবলৈকো বৰ গধুৰ হয় আৰু এৰি দিলেও অনিষ্ট সাধন কৰে। গতিকে এৰিব ধৰিব নোৱাৰা অৱস্থা এটা হয়। কথা খনো লব নোৱাৰা আৰু এৰি থব নোৱাৰা বস্তু। জাৰৰ দিনত দৰকাৰ, গৰমৰ দিনত অদৰকাৰী হৈ পৰে, উপকাৰত অহা বস্তুৱে কেতিয়াবা অসুবিধাৰো সৃষ্টি কৰিব পাৰে।

৪৩১. **গাৰ মঙহো কাউৰ শগুণক নিয়ে।**

দুৰ্দশাই লগ দিলে নিজৰ মঙহো পৰিত্যাগ কৰিবলগীয়া হয়। আপদ কালত নিজৰ আত্মীয় কুটুমক শত্ৰুৰ হাতত এৰিদিবলগীয়া হৈ পৰে। দেশ ৰক্ষাৰ সময়ত নিজৰ সন্তান আদিকো ত্যাগ কৰিবলগীয়া হয়।

৪৩২. **গাৰে সুখী পেটে দুখী।**
থাক ভেন্না চাঙত উঠি।

এলেহুৱা মানুহে বিছনাখন হে ভাল পায়। শৰীৰত দুখ নিদি বিচনাত আৰাম কৰি থাকিলে পেট নভৰে, কষ্ট খাবলগীয়া হয়।

৪৩৩. **গাৰ মলি ধুলে যায়।**
মনৰ মলি লগত যায়।।

গাৰ মলি হ'লে ধুই পেলাব পাৰি। মনত বেয়া ভাবে ঠাই পালে সেই ভাব সহজে নাতৰে। মৰিলেহে লগত যায়।

৪৩৪. **গাঁৱৰ বলদ ওচৰৰ ভুঁই।**
ইয়াক নেৰিবা জানন্তা হুই (ডাক)

বলদ কিনিলে গাঁৱৰ পৰাই কিনা ভাল। কাৰণ কেতিয়াবা হেৰালে বিচাৰি উলিয়াব পাৰি। গাঁৱৰ বলদৰ বিষয়ে ভালকৈ জানি শুনিও কিনিব পাৰি। ঘৰৰ ওচৰত বা নিজৰ ভুঁইৰ ওচৰৰ মাটি পালে লৈ থব লাগে। তেনে মাটিৰ গোলমাল নাথাকে আৰু নিজৰ উপকাৰত লাগে। ওচৰত থকা বাবে খেতিখোলা চাই থাকিব পাৰি। জ্ঞানীয়ে গাঁৱৰ বলদ ওচৰৰ ভুঁই ত্যাগ নকৰে।

৪৩৫. **গাহৰিক গা ধুৱালেও লেটি লয়।**

গাহৰিৰ ছাল ডাঠ, গাত চৰ্বিৰ ভাগ বেছি। সেই কাৰণে ৰদত সিহতে থাকিব নোৱাৰে। বোকাত লেটি লৈ থাকে। বোকাত লুতুৰি-পুতুৰি হোৱা দেখি গা ধুৱাই পৰিষ্কাৰ কৰি দিব পাৰি। কিন্তু সেয়ে গাহৰিক সন্তুষ্ট কৰিব নোৱাৰে। সি গৈ আকৌ বোকাত লেটি লবই। যাৰ যি অভ্যাস তাক সহজে এৰিব নোৱাৰে।

৪৩৬. **গায়নৰ ঘৰৰ বোন্দায়ো ৰাগ দিয়ে।**

এখন ঘৰত যি বিষয়ৰ চিন্তা-চৰ্চা বেছি হয় তাৰ প্ৰভাৱ ঘৰৰ সকলোৰে ওপৰত পৰে। গায়নৰ ঘৰৰ ল'ৰা-লুৰিৰ কথা বাদেই চাকৰ-বাকৰেও ৰাগ দিব জনা হয়। আনকি বোন্দা মেকুৰীৰ ম্যেও ম্যেও মাতেও তেনে ৰাগ ৰাগিনীকে সূচনা কৰা যেন লাগে।

৪৩৭. **গিৰমত দিয়া কুলী**
মাতিব কি বুলি ?

গিৰমত দিয়া মানে নিৰ্দিষ্ট বন্দোৱস্তত অহা লোক। যিবোৰে নিৰ্দিষ্ট বন্দোৱস্তিত মজুৰি খাটিবলৈ আহিছে সেইবিলাকে বন্দোৱস্তি শেষ নোহোৱালৈকে খটিবই লাগিব। সেই সময়ৰ ভিতৰত কোনো মাত মতাৰ বা আপত্তি দৰ্শোৱাৰ ক্ষমতা তেওঁলোকৰ নাথাকে।

৪৩৮. **গিৰী নোহোৱা গৰু**
চাকনি নোহোৱা চৰু।।

গৰাকী নথকা গৰুৰ থকা খোৱাৰ কোনো ঠিকনা নাথাকে। যিহকে পায় তাকে খায়, য'তে ত'তে পৰি থাকে। খোৱা বস্তু ৰন্ধা চৰুত ঢাকনি দিব লাগে। ঢাকনি নাথাকিলে তাত যি কোনো বেয়া বস্তু পৰিব পাৰে, যিহে তিহে খাবও পাৰে। তেনে বস্তু খোৱা অন্যায়। সেইদৰে শাসনত নৰখা ল'ৰা-ছোৱালী উদণ্ডীয়া হয়। যেই সেই কাম কৰি যাৰে তাৰে সঙ্গ লৈ অধঃপতে যাব পাৰে। মাক বাপেকৰো খ্যাতি নষ্ট কৰিব পাৰে।

৪৩৯. **গিৰীহঁত মৰে খাৰনি খাই।**
চোৰে নিয়ে লফা দাই।

গিৰীহঁত ডাঙৰ হওক খাম বুলি লোণ খাৰেৰে ভাত খায়, বাৰীৰ শাক-লাই-দফা নিছিঙে। চোৰে সেই কথা বুজিবলৈ চেষ্টা নকৰে। তেনেকৈ মৰমতে ৰখা শাকনি বাৰী চোৰে চুৰ কৰি লৈ যায়। মানুহে নিজৰ স্বাৰ্থহে বেছিকৈ দেখে। আনৰ প্ৰতি অকণো সদয় নহয়।

৪৪০. **গিৰীয়ে চোৰক চান্দে।**
উলটা চোৰে গিৰীক বান্ধে।

সাধাৰণতে গিৰীহঁতে চোৰ ধৰিবলৈ বিচাৰে। কিন্তু চতুৰ চোৰে গিৰীহঁতক হে চোৰ বুলি বিপদত পেলাই নগুৰ-নাকতি কৰে। অৰ্থাৎ চতুৰ চোৰৰ হাতত পৰিলে গিৰীহঁতৰ থৰ-কাছুটি হেৰায়। চোৰেই গিৰীহঁত হৈ গিৰীহঁতক চোৰ সাব্যস্ত কৰে।

৪৪১. **গিয়াতিৰ ল'ৰা গছত উঠিল।**
আম নহলে ভোজেই মিলিল।

ভাগী গিয়াতিৰ কোনোবা মৰিলে ওচৰ চুবুৰীয়াই ভোজ খাবলৈ পায়। গিয়াতিৰ ল'ৰাই আম পাৰিবলৈ গছত উঠি যদি আম পাৰে; তেন্তে ওচৰ চুবুৰীয়াই তাৰ ভাগ পায়। যদি আম পাৰোঁতে গছৰ পৰা পৰি মৰে, তেন্তে মৰাৰ ভোজ খাবলৈকো পায়। গতিকে উভয় পৰিণতিতে ওচৰ চুবুৰীয়াৰ লাভ হয়।

৪৪২. **গুটি নোহোৱা গছত বান্দৰো নুঠে।**
চৰাইয়ো নপৰে মানুহে নাচায় বৈ।।
নিজৰ ৰূপটো নিজেহে বখানে
আমনি নালাগে কৈ।।

ফল নলগা গছত বান্দৰ নুঠে, চৰাই নপৰে, মানুহে বৈ নাচায়। কাৰণ তাত কাৰো খাদ্য নাথাকে। গছজোপা মাথোন থিয় হৈ থাকে। সেইদৰে কিছুমান লোকে নিজকে ৰূপহ বা ৰূপহী বুলি ভাবে। আনে তেনে লোকলৈ সমূলি চকু নিদিয়ে। নিজে ভাল বুলিলে ভাল নহয়। আনে ভাল বুলিহে ভাল। গুণ থাকিলেহে ৰূপৰ মূল্য থাকে।

৪৪৩. **গুটি সিচিবা খলি চাই,**
অথলত নিদিবা
সাঁচি নথবা
সাঁচিলে মৰহি যায়।
সিঁচিলেহে বৃদ্ধি পায়।

ভক্তি আৰু জ্ঞান যাকে তাকে দিব নালাগে উপযুক্ত পত্ৰত দান কৰিব লাগে। উপযুক্ত পাত্ৰত ভক্তি আৰু জ্ঞান দিলে সি বৃদ্ধি পায়, সেইজনেই উপযুক্ত পাত্ৰত ভক্তি আৰু জ্ঞান দিলে আন বৃদ্ধি পায়। সেইজনে উপযুক্ত আন এজনক দিব পাৰে। এইদৰে উপযুক্ত পাত্ৰত দিব নোৱাৰিলে সি কোনো ফল দান নকৰে। সাঁচি থলেও জ্ঞান-ভক্তি অকামিলা হৈ পৰে।

৪৪৪. **গুণত ধৰোঁতেই বুজিব পাৰি দাদা কিমান ধনুৰ্দ্ধৰ।**

ধনুৰ গুণ টানিলেই বুজিব পাৰি মানুহজন ধনু চলোৱাত কিমান পাকৈত।

সেইদৰে কোনো কাম কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰোঁতেই ধৰিব পাৰি কাম কৰোঁতাজন কিমান পাকৈত। কমিটি কৰিব পাৰিবনে নোৱাৰে। আৰম্ভণি চায়ে কৰ্মীজনৰ পাৰ্গতালি বুজিব পাৰি।

৪৪৫. **গুৰে গুক শুচি কৰে**
ব্যঞ্জন শুচি কৰে লোণে।
পোকৰৰ নোমে গুৰু সেৱা কৰে
ই কথা মানিব কোনে ?

অপবিত্ৰ ঠাই গৰুৰ গুৰে শুচি কৰে। আজ্ঞাত লোণ দিলে সোৱাদ হয় বা শুচি হয়। চামৰী পহুৰ নেজৰ নোমেৰে কৰা চোঁৰৰেৰে গুৰু গোসাইক আদৰি অনা হয়।

৪৪৬.		**গৃহিনী থাকিলে গৃহ শূণ্য**
গো-ৰধে হয় পুণ্য
ব্ৰহ্মবধত নাই পাপ।
কৃষ্ণক ভজিলে সৰ্বনাশ।।

মায়াৰূপিনী গৃহিণী থাকিলে অন্তৰত ধৰ্ম ভাৱ নহয়। গোৰধ অৰ্থাৎ ইন্দ্ৰীয় সমুহ দমন কৰিব পাৰিলে পুণ্য অৰ্জন কৰিব পাৰি। আত্ম ৰক্ষাৰ কাৰণে ব্ৰহ্মবধ অৰ্থাৎ অন্ন, জল, তৃণ আদি বংস কৰাত পাপ নহয়। মায়া,মোহ, ত্যাগ আৰু ইন্দ্ৰিয় সমূহ নাশ কৰিব পাৰিলেহে ভগৱানক ভজিব পাৰি।

৪৪৭.		**গৃহস্থৰ ঘৰে চাৰি বাঁজী গাই।**
অসতী কন্যাৰ সুখ-শান্তি নাই।

বাঁজী গায়ে পোৱালী নিদিয়ে। শাক-পাত খাই তহিলং কৰে। কন্যা অসতী হ'লে পিতামাতাৰ কষ্ট হয়। মানুহৰ দেহটোৰে ঘৰ,কাম, ক্ৰোধ, লোভ, মোহ, চাৰিজনী বাঁজী গাই। ইহঁতে মানুহক কষ্ট দিয়ে, সুফল নিদিয়ে। মানুহৰ মনটো অসতী তিৰোতাৰ দৰে। মন বান্ধি ৰাখিব নোৱাৰিলে মানুহৰ সুখ শান্তি নাথাকে।

৪৪৮.		**গেন্ধেলা মুখখন গাখীৰেৰে ধোৱে**
কঁকাল ভঙা মেকুৰীয়ে গোঁসাই ঘৰত শোৱে।

গেন্ধেলা মুখ গাখীৰেৰে ধুলেও গোন্ধ নাযায়, শুচি নহয়। কঁকালত কোব খাই কঁকাল ভঙা মেকুৰীয়ে নিৰাপদ ঠাই কণ বিচাৰি গোঁসাই ঘৰত থিতাপি লয়। তাৰ দ্বাৰা মেকুৰীৰ কোনো পূণ্য নহয়। ভাল বা পৱিত্ৰ স্থান বা বস্তুৰে মানুহৰ অপৱিত্ৰতা অশুচিভাৱ গুচাব নোৱাৰে। শুচি মন আৰু অন্তৰৰ পৱিত্ৰতাইহে মানুহক উন্নত আৰু পৱিত্ৰ কৰিব পাৰে।
(ভাষান্তৰ)
কীয়া মুখ গাখীৰেৰে ধোৱে।
কঁকাল ভঙা মেকুৰী মনিকুটত শোৱে।

৪৪৯.		**গেলাতে টেঙা দিয়া**

গেলা বস্তুত টেঙা দিলে বেছিকৈ গেলে। সেইদৰে দুখত দুখ বাঢ়ে। শোকতুৰক দোষ জাপি দি নিন্দা কৰিলে শোক বেছি হয়।

৪৫০.		**গোজে গজালি মেলি গছ হয়।**

কোনে কোনো গছৰ ডাল পুতিলে পোখা মেলি গছ হয়। সেইদৰে কোনো ঠাইৰ পৰা অহা লোকে থিতাপি লাগি ঘৰ সম্পত্তি কৰিলে তেৰোঁ স্থানীয় লোক হৈ বংশ বৃদ্ধি কৰি স্থায়ী হৈ পৰে।

৪৫১.		**গোট কৰাই গোট গোটে খায়।**
গুৰি কৰাইত দাঁত ভাঙি যায়।

গোট কৰাই টান বস্তু তাকো গোটে গোটে গিলি খাব পাৰে; কিন্তু গুৰি কৰাই খালে দাঁত ভাগে। টান কাম কৰোঁতাজনে কেতিয়াবা সৰু কাম এটাতে ঠগ খায়; নিয়াৰিকৈ কৰিব নোৱাৰে।

৪৫২.		**গোবৰত পদুম ফুল ফুলে।**

পদুম বোকাত জন্মে। গোৱৰত নজন্মে কেতিয়াবা কেতিয়াবা তেনে অথলতো পদুম ফুলিব পাৰে। সেইদৰে সাধাৰণতে উচ্চ কুলত হৈ উচ্চ মানৰ লোক জন্মে। কিন্তু কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত সাধাৰণ মানুহৰ ঘৰতো গুণী-জ্ঞানী লোকে জন্ম গ্ৰহণ কৰে।

৪৫৩.　　　**গোবৰ পানীয়ে পাণ,**
নিকাই বিধাই ধান।

গোবৰ পানী দিলে পাণ গছ বাঢ়ে; নিৰনি বিন্ধনি কৰিলে ধান গছ বাঢ়ে-বেছি গুটি দিয়ে।

৪৫৪.　　　**গোবধীয়াৰ গঙ্গা স্নান।**
গৰু মাৰি জোতা দান।।

গৰু হত্যা কৰা মহাপাপ। গতিকে গোৱধীয়াই গঙ্গা স্নান কৰিলে অথবা সেই মৰা গৰু ছালেৰে তৈয়াৰী জোতা দান কৰিলে পাপ স্খলন নহয়। বেয়া কাম বা পাপ কাৰ্য্যক সুকাৰ্য্যত পৰিণত কৰিব নোৱাৰি। পাপক দানেৰে খণ্ডন কৰা টান।

৪৫৫.　　　**গোৰ মাৰি গঙ্গাত পেলোৱা।**

গঙ্গাত স্নান কৰিলে পুণ্য অৰ্জন হয়। গঙ্গাৰ পাৰত মৰিলে স্বৰ্গ বাস হয়। কোনোবাই যদি কাৰোবাৰ অনিষ্ট সাধন অৰ্থাৎ মৃত্যু ঘটাবলৈকো গঙ্গাত গোৰ মাৰি পেলাই দিয়ে। মৃতকৰ পুণ্য আৰু স্বৰ্গাবাস হয়। অনিষ্ট কৰিবলৈ যাওঁতে কেতিয়াবা উপকাৰও কৰা হয়। তেনে ক্ষেত্ৰত চগোৰ মাৰি গঙ্গাত পেলোৱা বুলি কোৱা হয়।

৪৫৬.　　　**গোহালিৰ গৰু আৰু বাৰীৰ ঘাঁহৰ ৰাহি নাহে।**

গিৰীহঁতৰ গোহালিৰ গৰুৱে তেওঁলোকৰ বাৰীৰ ঘাঁহ খাবলৈ বেয়া পায়। সদায় একে ঘাঁহ খাব লাগে বুলিয়ে হয়তো ভাল নাপায়। নিতে ন ন ঘাঁহ পালে ভাল হয়। মানুহৰ ক্ষেত্ৰতো নিজৰ একে ৰকমৰ বস্তু ব্যৱহাৰ কৰি আমনি লাগে, তেতিয়া আনৰ বস্তুক ভাল পাবলৈ বা খাবলৈ ইচ্ছা কৰে। অৰ্থাৎ সহজে লাভ কৰা বস্তুৰ মূল্য কম।

ঘ

৪৫৭.　**ঘন ঘনকৈ দিবা আলি**
পৰ্বতৰ টিঙত ৰুবা শালি
বা
আহিনে কাতিয়ে ৰাখিবা পানী।
যেনেকৈ ৰাখে ৰজাই ৰাণী।
তেওঁ যদি নহয় শালি
তেতিয়া পাৰিবা ডাকক গালি

শালি ধান ৰুবলৈ মাটি বোকা হব লাগে। পানী ৰাখি বোকা কৰিব পাৰিলে যতে ততে শালি ধানৰ খেতি কৰিব পাৰি। পৰ্বতৰ টিঙতো ঘন ঘনকৈ আলি দি পানী ৰাখিব পাৰিলে শালিধানৰ কেতি কৰিব পৰা যায়। বুদ্ধিৰে অসম্ভৱকো সম্ভৱ কৰিব পাৰি। আহিন কাতিত মাহত ধাননিত পানী ৰাখিব লাগে তেতিয়াহে ভাল খেতি হয়।

৪৫৮. ঘনমুৰী আহু তলমুৰী শাহু

আহু ধানৰ শীহবোৰত ধান ঘন হলে বুজিব লাগে ভাল ধান হৈছে। শাহুৰেক লাজুকীয়া ভাৱে তলমূৰ কৰি থকা স্বভাৱ থাকিলে ছোৱালী ভাল বুলি বুজিব লাগে।

৪৫৯. ঘনচিৰিকাই ৰাজহাঁহক অনুসৰণ কৰিবলৈ গৈ নিজৰ খোজ কাটল পাহৰিলে।

ঘনচিৰিকাই জপিয়াই ফুৰে। মানুহে কয় ৰাজহাঁহৰ খোজকাটল অনুকৰণ কৰিবলৈ যাওতে নিজৰ খোজ কাটল পাহৰি গল। অনুকৰণকাৰীসকলে নিজৰখিনি বেয়া আনৰখিনি ভাৰ এনে ভাৰ লৈ অনুকৰণ কৰোতে নিজৰ ভালখিনিও পাহৰি যায়। এৰি পেলাবলগীয়া হয়।

৪৬০. ঘৰৰ কথা নকবা পৰক,
পৰক কলে হয় লৰক-ফৰক।

ঘৰৰ কথা পৰক কব নালাগে। পৰক কলে কথাবোৰ লৰক-ফৰক হৈ সামান্য কথাই বিপদ ঘটাব পাৰে।

৪৬১. ঘন ঘনকৈ খুটিলে শিঙৰাও মাছ

শিঙৰা এজাতি সৰু মাছ। তাৰ মূৰ কাঁইটৰ তুলনাত মাংস কন। ঘনঘনকৈ বৰশীত লাগিলে শিঙৰা মাছেও আঞ্জা সোৱাদ কৰে। সৰু হলেও কেবাটাও পালে মাছ খোৱা যেন লাগে। সেইদৰে সংখ্যাত কম হলেও ঘনাই পোৱা বস্তু সংখ্যা বাঢ়ি বহু হৈ পৰে।

৪৬২. ঘৰ নষ্ট কৰে ধকাই
মেল নষ্ট কৰে হোকাই

ধকা অৰ্থাৎ চপনীয়া ঘৰত থাকিলে পৰিত্ৰতা নাথাকে। মানুহৰ মন নীচভাৱাপন্ন হয়, ঘৰখনত কাজিয়া পেচাল হয়। মেলুৱৈ সকলে মেলত বহি ধঁপাত, ভাং বা কানিৰ টিকিৰা পুৰিবলৈ ললে মেলৰ গহীন গম্ভীৰ কথাৰ সলনি শাক খোৱা পাত খোৱা কথা মালিহা মাৰিবলগীয়া হয। ৰাগীত কোনে কি কয় তাৰো ঠিক নাথাকে। গতিকে মেল নষ্ট হয়।

৪৬৩. ঘৰৰ কথা পৰক কয় তাকো বোলে পৰ।
চহ্‌ত মাহত কাঁথা লয় তাকে বোলে জ্বৰ।

আপোনজনেই পৰ হয় যদি ঘৰৰ কথা আনক কৈ ফুৰে। চত মাহত গৰম হয়। চতৰ ৰদ টান। তেনে অৱস্থাত জ্বৰ উঠা মানুহেহে কঁথা গাত লয়। গতিকে পৰ কোনজন আৰু জ্বৰ উঠা মানুহ কোনজন কাৰ্যৰ দ্বাৰা সহজে চিনিব পাৰি।

৪৬৪. ঘৰৰ বুঢ়া, পথাৰৰ মুৰা

ঘৰৰ বুঢ়া মানুহ থাকিলে ঘৰখন ঠিক মতে চলে। ঘৰৰ গাম্ভীৰ্য বৰ্তে। পথাৰত গছৰ মুৰা থাকিলে মাটিৰ নিচিমা ঠিক থাকে। সীমাৰো উমান পোৱা যায়

৪৬৫. ঘৰৰ খাই বনৰ মহ্‌হ খেদা

বনৰীয়া মহ্‌হ বনত থাকে। তাক খেদি ফুৰি লাভ নাই বৰঞ্চ পৰিশ্ৰমহে হয়। ঘৰৰ খাই এনে অদৰকাৰী কাম কৰি ফুৰিলে অনৰ্থক পৰিশ্ৰম কৰা হয়।

৪৬৬. ঘৰৰ শতৰুৰে ৰাৱণ বধ

ৰামে ৰাৱণক বধ কৰাটো তেনেই সহজ-সাধ্য নাছিল। বিভীষণে ৰামক সহায় নকৰাহেঁতেন ৰামে ইমান সহজে ৰাৱণক সবংশে ধবংস কৰিব নোৱাৰিলেহেঁতেন। বিভীষণ ৰাৱণৰ ভায়েক হৈও ৰাৱণৰ শত্ৰু হৈছিল। সকলো অৱস্থাতে ঘৰৰ শত্ৰুৱেহ প্ৰধান শত্ৰু। সেই কাৰণে ঘৰৰ শত্ৰুক ঘৰ বিভীষণ বোলা হয়।

৪৬৭. ঘঁহি থাকিলে শিলো ক্ষয় যায়

শিল কঠিন পদাৰ্থ। কিন্তু ঘঁহি থাকিলে সেই কঠিন পদাৰ্থও ক্ষয় হয়। সেইদৰে অভ্যাস কৰিলে ভোটা বুদ্ধিৰে লোকে তীক্ষ্ণ বদ্ধিৰ হব পাৰে। অভ্যাসৰ বলত টান কাম সিজে।

৪৬৮. ঘঁহোতে পিহোঁতে পিতলো সোণ যেন হৈ পৰে।

পিতলৰ বাচন ঘঁহি -পিহি থাকিলে সোণৰ দৰে চকচকীয়া হৈ উঠে। তেনেদৰে ভাল নীতি-নিয়ম আচাৰ-ব্যৱহাৰ শিকালে সামান্য লোকো মান্যৱন্তৰ শাৰীত উঠিব পাৰে।

৪৬৯. ঘৰ পোৰা গৰুৰ ৰঙা মেঘ দেখিলেই আতঙ্ক উপস্থিত হয়।

যি গৰুক এবাৰ ঘৰপোৰা জুইয়ে পুৰিছে সি আকাশচ ৰঙা মেঘ দেখিলেই জুই জ্বলা বুলি ভয় খায়।

৪৭০. ঘাত নমৰে ৰিমৰিমিত মৰে।

আঘাত পালে মানুহ নমৰে। তাৰ যি বিষ ক্ৰিয়া সেই বিষেই সেই বিষেই মানুহক কাহিল কৰি মৃত্যুৰ মুখত পেলায়। গালি গালাজ অপমান অত্যাচাৰ আদিয়ে যি মানসিক পৰিণতি ঘটায়। সেয়ে মানুহক ব্যথিক আৰু আকুলিত কৰি তোলে। গালি গালাজ আদিত মানুহৰ মৃত্যু নঘটে, তাৰ দ্বাৰা ব্যথিত হৈছে মৰিব পাৰে।

৪৭১. **ঘৈণীয়ে ঘৰ**
ঘৈণী নহলে বাঁহতল

তিৰোতাক গৃহলক্ষ্মী বুলি কোৱা হয়। তিৰোতা ঘৰত থাকিলে ঘৰৰ শৃঙ্খলাৰক্ষা হয়, খৰচ পাতিও নিয়মীয়া হয়। ঘৰ খনত এটি সুখকৰ পৰিৱেশ বিৰাজ কৰে। তিৰোতা নথকা ঘৰ আৰু বাঁহতল একে সমান। অগাধ সম্পত্তি থাকিলেও তিৰোতা নথকা ঘৰত সুখ-শান্তি বিৰাজ নকৰে।

৪৭২. **ঘৈণীয়ে ভাঙিলে কাঁহী**
দিলে খলখলাই হাঁহি।
বন্দীয়ে ভাঙিলে কতৰা
গড়গাঁও পালেগৈ বতৰ।

ঘৈণীয়ে কাঁহী ভাঙিলেও গিৰীয়েকে খং নকৰে বৰঞ্চ হাঁহি দোষখিনি পাতলাইহে দিয়ে। বান্দীয়ে ঢেঁকী দিওতে কতৰা যদি ভাঙে, তেন্তে সি বৰ ডাঙৰ অপৰাধ বুলি গণ্য কৰি ৰজাৰ ঘৰত অভিযোগ নিদিয়ে। মৰমৰ জনে বৰ ডাঙৰ অনিষ্ট কৰিলেও মানুহে সহ্য কৰে। চাকৰ বাকৰ আদিয়ে সামান্য ধৰণৰ কিবা কৰিলেই বৰ ডাঙৰ অপৰাধ হৈ পৰে। গালিগালাজ মাৰধৰ কৰাৰ উপৰিও অভিযোগ তুলি ৰাজৰোষত পেলায়।

৪৭৩. **ঘৈণীয়ে মাছ খায়**
বোন্দাই মাৰ খায়

ঘৈণীয়েকৰ হাবিত খোৱা স্বভাৱষ। তেওঁ ভাল বস্তু পালে আগতীয়াকৈ খাই লয়। হিচাপ ধৰিলে চাকৰ-বাকৰ, মেকুৰী-কুকুৰ আদিৰ গাত দোষ জাপি দিয়ে। ঘৈণীয়েকৰ কথা বিশ্বাস কৰি চাকৰ বাকৰক গালি পাৰে। কুকুৰ মেকুৰীক মাৰে।

চ

৪৭৪. **চকুক নাটে পেটক আটে,**
আধা-আধি এৰে পাতে পাতে।

অনেক খকুৱা ধৰণৰ মানুহে যিমান খাব পাৰে তাতোকৈ বেছি বস্তু খুজি লয়। দিয়া বস্তুখিনি বৰ কম কম যেন দেখে। খাবৰ সময়ত খাব নোৱাৰি পাত পাতে এৰি থৈ যায়। সেইবাবে খাদ্যবস্তু পেলাই দিবলগীয়া হয়। এনে খকুৱা স্বভাৱ পৰিত্যাগ কৰা উচিত।

৪৭৫. **চকুৰ আঁতৰে মনৰ আঁতৰ।**

বহুদিনৰ নেদেখা হৈ থাকিলে মানুহজন মনৰ পৰাও লাহে লাহে আঁতৰি যায়। বহুদিন দেখা সাক্ষাৎ নহলে অতি আপোন জনো পাহৰণিৰ গৰ্ভত সোমায়।

৪৭৬. **চন্দ্ৰতো কলঙ্ক আছে।**

চন্দ্ৰৰ পোহৰ শীতল আৰু সুখকৰ। চন্দ্ৰই সূৰ্য্যৰ পৰা পোৱা পোহৰকে পৃথিৱীৰ মানুহক দান কৰে। সেইবাবে চন্দ্ৰৰ প্ৰতি মানুহৰ সদ্‌ভাৱ এটি আছে। চন্দ্ৰৰ গাত ক'লা দাগ বা চেকা আছে। চন্দ্ৰৰ সেয়া কলঙ্ক। চন্দ্ৰ নিষ্কলঙ্ক নহ'লেও মানুহৰ মানত চন্দ্ৰ বৰ ভাল। সাধুলোকৰ গাতো কলঙ্ক থাকিব পাৰে, তাৰ বাবে সাধুজন অসাধু হৈ নপৰে। দোষে গুণেই মানুহ। গতিকে দোষ থাকিলে মানুহ নহয় বুলি ভবা অনুচিত।

৪৭৭. **চপনীয়া চপাবৰ গুণ।**
পেনপেননি শুন।

নিজৰ শক্তি সামৰ্থ্য নথকা লোকে ছোৱালীৰ ঘৰ চাপি চপনীয়া হয়; তেনে চপনীয়া লোকে পাচলৈ নিজে বৰমতা হৈ বঢ়া মাত মাতিবলৈ কুণ্ঠাবোধ নকৰে। সেইদৰে কোনো লোকক সহায় কৰি থিতাপি লগাই দিলে অকৃতজ্ঞ লোকে উপকাৰ কৰোঁতাজনক, পাহৰি যায়। নিজৰহে বৰাই বেছি হয়।

৪৭৯. **চৰাইটিহে সৰু, লয় হোলোং গছত বাঁহ।**

হোলোং গছ বৰ ওখ হয়। সেই গছত সৰু সৰু চৰায়েও বাঁহ সাজি থাকিব পাৰে। শক্তি সামৰ্থ্য বিদ্যা থাকিলে সামান্য লোকেও উচ্চ স্থান লব পাৰে। আকৃতি দেখিয়ে মানুহক চিনিব নোৱাৰি। কথা, কাৰ্য্য আৰু চৰিত্ৰই মানুহৰ মূল্য বঢ়ায়।

৪৮০. **চৰণে জানে মৰণৰ ঠাই**
যাৰ য'ত মৰণ তালৈকেহে যায়।

কাৰ ক'ত কেনেকৈ মৃত্যু হয় তাক কোনেও কব নোৱাৰে। যাৰ য'ত মৰণ আছে তেওঁ যিকোনো প্ৰকাৰে মৰণৰ সময়ত সেই ঠাইলৈকে যায়। গতিকে চৰণেহে মৰণৰ ঠাই জানে, মৰণৰ সময়ত চৰণেই সেই ঠাইত উপস্থিত কৰায়।

৪৮১. **চৰুক সুধি চাউল বহায়।**

চৰুত ভাত সিজাবলৈ কিমান চাউল ধৰিব সেইটো কোনো ডাঙৰ কথা নহয়। কিমান মানুহৰ বাবে কিমান চাউল লাগে সেইটো হিচাব হে ডাঙৰ। তাৰ কাৰণে দৰকাৰ হ'লে ডাঙৰ চৰু লব লাগে। যাৰ দ্বাৰা কাম কৰোৱা হয় তাক সুধি কামৰ দিহা কৰিব নালাগে। নিজৰ মতে লোকক নিযুক্তি দিব লাগে।

৪৮২. **চল চাই কঠিয়া পৰিবা কলীয়া**
বাটত নিসিঁচিবা ধান,
লোকে যে সুধিলে নাজানো বুলিবা
ই কথা পাবলৈ টান।

বিদ্যা আৰু ভক্তি-জ্ঞান উপযুক্ত লোকক দান কৰিব লাগে। অপাত্ৰত দান কৰিলে ফল নিদিয়ে। সেই কাৰণে য'তে ত'তে বিদ্যা আৰু ভক্তিতত্ত্ব সিঁচিব নালাগে। উপযুক্ত পাত্ৰ নেদেখিলে নজনাৰ ভাও ধৰাই শ্ৰেয়স। বিদ্যা আৰু ভক্তিতত্ত্ব অমূল্য সম্পদ। বিনা কষ্টে ইয়াক লাভ কৰিব নোৱাৰি।

৪৮৩. **চাইনো চাই বুলিবি বাট সমনীয়া**
চাইনো চাই বুলিবি বাট
দেহাৰে ভিতৰত আছে খলাবমা।
পিছলি পৰিবি তাত।।

জীৱন নিৰ্বাহ সুকলমে চলাবলৈ হ'লে অতি সন্তৰ্পণে ভাবি গুণি কামবোৰ কৰিব লাগে। শৰীৰৰ ভিতৰতে কাম, ক্ৰোধ, লোভ, মোহ, হিংসা, অসূয়া আদি লুকাই আছে। সেইবোৰে জীৱন নিৰ্বাহ সুগম কৰি নিদিয়ে। সেইবোৰেই জীৱনৰ বাটত খলা-বমা সৃষ্টি কৰে। সাৱধানে খোজ নিদিলে পিছলি পৰাৰ ভয় থাকে।

৪৮৪. **চাকত ঘূৰে কুমাৰ মাটি,**
আঙুলি টিপে আটিপুতি।।

কুমাৰে তৈয়াৰী মাটি চাকত ঘূৰাই আঙুলিৰ টিপতে ধুনীয়া ধুনীয়া বাচন বৰ্ত্তন ফুলদানি আদি তৈয়াৰ কৰে। কুমাৰৰ আঙুলিৰ টিপ শিল্প কাৰ্য্যৰ কৌশল মাত্ৰ। সেইদৰে শিক্ষক-শিক্ষিকা সকলেও সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালীক পঢ়াশালিৰ পৰিৱেশলৈ নি নানা ধৰণৰ শিক্ষা দি ডাঙৰ মানুহ কৰে। শিক্ষক-শিক্ষিকা সকলৰ শাসন আৰু শিক্ষা-পদ্ধতি শিক্ষা-চক্ৰৰ কৌশল মাথোন।

৪৮৫. **চাপৰিলে মেঘ নেৰায়।**

চাপৰি দিলে আকাশৰ মেঘ গুচি নাযায়। মেঘক বাধা দিবও নোৱাৰি। মেঘৰ পৰা হোৱা বৰষুণৰ পৰা যাতে সাৰিব পাৰি তাৰ হে ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। সেইদৰে বিপদত সেও হৈ দিলেই বিপদ আঁতৰি নাযায়। বিপদৰ পৰা উদ্ধাৰৰ ব্যৱস্থা কৰাহে প্ৰধান কৰ্ত্তব্য।

৪৮৬. **চাপৰি যোৱাকে কুঁজা বোলে।**

মানুহৰ কঁকাল হাওলি মূৰ তল হলেই কুঁজা অৱস্থা প্ৰাপ্তহয়। গতিকে চাপৰি যোৱাকে কুঁজা বোলা হয়। সেইদৰে কোনো কামত গা কৰিব নোৱাৰা মানেই অকৃতকাৰ্য্য হোৱা। মানুহে নিজৰ অসমৰ্থতা ঢাকিবলৈ অকাই-পকাই অসুবিধাবোৰ কবলৈ বিচাৰে। সেই অসুবিধাই কৃতকাৰ্য্যতা নুসুচায়। অসুবিধা থাকিবই সেইবোৰ নেওচি সফল হোৱাটোকে সফল হোৱা বোলে।

৪৮৭. **চৰা নাও ভাৰা হব,**
লুইতৰ কি গা দুষাব-
অথবা
চ'ৰা নাৰে ভৰা স'লে
লুইতৰ কি গা বিষালে।।

লুইতৰ বুকুত বহু নাও জাহাজ চলে। সেই নাও বা জাহাজ কাঠৰে হওক বা লোৰ পাতৰে হওক, চাম কাঠৰে হওক বা শাল কাঠৰে হওখ তাৰ দ্বাৰা লুইতৰ কোনো ধৰণৰ বিষ দুখ বা পোৰণি নহয়। লুইতৰ যি কোনো ধৰণৰ বোজা দিয়া নাও, জাহাজ বুকুপাতি লোৱাৰ ক্ষমতা আছে। সেইদৰে কৰ্ত্তব্য পৰায়ণ ব্যক্তি কাম যেনেকি নহওঁক টান কাম বুলি নকয়। কাম কৰিবলৈ যিখিনি কষ্টৰ দৰ্কাৰ তাক কষ্ট বুলি জ্ঞানো নকৰে।

৪৮৮. **চাৰি দিনীয়া ভকত হ'লে**
ভাত নুবুলি অন্ন বোলে।

ভকত হোৱা বেছি দিন নহৈ চাৰি দিন মান হ'লেই ভকতীয়া কথাবোৰ শুনি বৰ জনা-বুজা লোক হোৱাৰ ভাৱত সাধাৰণ কথাকো পাক লগাই কবলৈ বিচাৰে। যাতে আনে সহজে বুজিব নোৱাৰে আৰু তেওঁক ডাঙৰ ভকত বুলি ধৰিব পাৰে। অল্প বুদ্ধিৰ লোকে অলপ শিকিয়ে বহুত জনা বুলি ভাব কৰে।

৪৮৯. **চাৰি বৈদ্য চৈধ্য শাস্ত্ৰ।**
খাবলৈ নাপালে এদিন মাত্ৰ।।

চাৰিবেদ, চৈধ্য শাস্ত্ৰ পঢ়ি মানুহ সিমান আত্ম সচেতন নহয়; এদিন লঘোন দিব লগীয়া হ'লেই দেহমন সকলোতে তাৰ প্ৰতিক্ৰিয়া আৰম্ভ হয়। অৰ্থাৎ মানুহে উৎকৰ্ষ সাধনৰ কাৰণে চাৰিবেদ চৈধ্য শাস্ত্ৰ পঢ়িব লাগে। পেটৰ ভাত মুঠি নাথাকিলে সেইবোৰৰ মূল্য নাথাকে।

৪৯০. **চিকণ টেমা ময়ৰাৰ পাখি,**
ভেনাৎ ভেনাৎ উৰে মাখি।

চিটকণটেমা এবিধ বন তাৰ বোকাপানী নালাগে সদায় পৰিষ্কাৰ হৈ থাকে। কিন্তু সেইবনে ভুঁই নষ্ট কৰে। ময়ূৰৰ পখি ৰংচঙীয়া কিন্তু তাৰ মাজে মাজে ভেনা মাখি থাকে। সেইদৰে একশ্ৰেণীৰ মানুহ আছে, তেওঁলোকৰ সাজ-পোছাক বৰ ধুনীয়া। দূৰৰ পৰী বৰ ভব্য গব্য যেন ভাৱ হয়। কিন্তু গা তেনেই অপৰিষ্কাৰ। গাৰ গোন্ধত ওচৰলৈ যাব নোৱাৰি। তেনে লোকে সমাজৰ কোনো উপকাৰ কৰিব নোৱাৰে। পোছাকী লোকতকৈ সৎ স্বভাৱী গহীৰ লোক বেছি ভাল।

৪৯২. **চিকুটি লাউ বুঢ়া কৰা।**

লাউ চিকুটি থাকিলে কেকোৰা মেকোৰা হৈ সোনকালে বুঢ়া হয়। সেইদৰে সামান্য কথা একোটা ঘুকুটি থাকিলে কথাটো সবল হৈ উঠে। সৰু কথা ডাঙৰ হৈ অনিষ্টৰ কাৰণ হয়।

৪৯৩. **চিকুটিলে শিল ক্ষয় নহয়, নখহে ভোটা হয়।**

শিল টান বস্তু, তাক চিকুটিলে নখহে ক্ষয় হয়, শিল ক্ষয় নহয়। সেইদৰে গুণী-জ্ঞানী লোকৰ দোষ ধৰিবলৈ গলে নিজৰ হে নীচতা প্ৰকাশ হয়। গুণী লোকৰ একো হানি নহয়। নিন্দাকাৰী হে নিন্দনীয় হয়।

৪৯৪. **চিনৰ চাউল খাবা**
গা যাব ভৰি
অচিনৰ চাউল খাবা
গা যাব সৰি।

বিশ্বাসী লোকৰ পৰা অনা খাদ্য শৰীৰৰ পুষ্টিসাধন হয়। বিশ্বাসী লোকে অখাদ্য খাবলৈ নিদিয়ে। অচিনাকি লোকৰ পৰা অনা খাদ্যই অনিষ্ট কৰিব পাৰে। অচিনাকি মানুহে লাভলৈ চায় উপকাৰৰ কথা নাভাবে। চিনাকি লোকৰ উপদেশ লব লাগে অচিনাকী লোকক বিশ্বাস কৰিব নালাগে।

৪৯৫. **চিনা বামুণক পৈতা নালাগে।**

বামুণে লগুণ ধাৰণ কৰে। লগুণে বামুণৰ পৰিচয় দিয়ে। কিন্তু চিনাকী বামুণৰ লগুণ আছেনে নাই বিচাৰ কৰা নহয়। সেইদৰে অচিনাকী জনে নিজৰ পৰিচয় দিব লাগে। চিনাকী জনৰ পৰিচয় দিয়াৰ আৱশ্যক নকৰে।

৪৯৬. **চিৰ কাল সমানে নাযায়।**

কাল সদায় একে নাথাকে। কেতিয়াবা গৰম কেতিয়াবা শীত হয়। সেইদৰে মানুহৰ জীৱনো সদায় একে ভাবে নচলে, কেতিয়াবা দুখ কেতিয়াবা সুখ হয়। খৰিভাৰীও ৰজা হয়। ৰাজাও ভিখাৰী হয়। গতিকে সকলো সময়তে ধৈৰ্য্য ধৰি থকাটোৱেই বুদ্ধিমানৰ কাম।

৪৯৭. **চিলাই নিলে কাণ,**
দৌৰ মাৰি গই আন।

চিলাই কাণ নিয়া বুলি কলেই নিজৰ কাণত হাত দি নাচাই পাছে পাছে দৌৰা মানুহ বিবেচনাহীন। কাণ নিলে বুলিয়ে চিলাৰ পাছে পাছে গৈও লাভ নাই। আনৰ কথা নভবা নিচিন্তাকৈ বিশ্বাস কৰিব নালাগে।

৪৯৮. **চুকৰ ভেকুলীৰ চুকেই নগৰ**
নাদৰ ভেকুলীৰ নাদেই সাগৰ।

চুকত থকা ভেকুলীয়ে চুকটোহে চিনি পায়। বিপদ আপদত পৰা যেন দেখিলে চুকলৈ যায়। তাৰ বাহিৰে আন ঠাই আছে বুলি সি ভাবিবই নোৱাৰে। নাদৰ ভেকুলীয়ে নাদৰ ভিতৰতে তাৰ চলন ফুৰণ নাদতকৈ বহল বিশাল সাগৰ থকাৰ খবৰ

তাৰ নাই। সেইদৰে ক্ষুদ্ৰ গণ্ডীৰ ভিতৰত থকা লোকে সেই গণ্ডীৰ বাহিৰত কিবা আছে বুলি ভাবিব নোৱাৰে। অৱস্থা আৰু পাৰিপাৰ্শ্বিতাই মানুহক সঙ্কীৰ্ণমনা বা উদাৰ অথবা মহৎ কৰিব পাৰে।

৪৯৯. **চুঙা চাই সোপা**
চাজা পালে বোপা।

চুঙা যেনেকুৱা আকৃতিৰ তাৰ সোপাটোও তেনে আকৃতিৰ হব লাগে। তেনে যথোপযুক্ত সোপা দি থলেহে চুঙাৰ পৰা বস্তু পৰাৰ ভয় নাথাকে। সেইদৰে দুষ্ট লোকক দোষৰ উপযুক্ত শাস্তি দিলেহে বাপ বুলি সেও হৈ পৰে।

৫০০. **চুচি মাজি ওলালে বান্দৰীও সুন্দৰী হয়।**

পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্নতাই মানুহক সৌন্দৰ্য্য সাধনাত ইন্ধন যোগায়। যিমানেই কুৎসিৎ নহওক কিয় ধুনীয়া সাজপাৰ লৈ চুচি মাজি ওলালে সুন্দৰ হৈ পৰে। বান্দৰী দেখিবলৈ শুৱনি নহয়। সেই বান্দৰীকো সাজ পাৰ দি অয়-অলঙ্কাৰেৰে সজ্জিত কৰিলে সুন্দৰী হৈ পৰে। সৌন্দৰ্য্য সাধন কৰি লব লাগে।

৫০১. **চুৰ কৰি পালে এদোন ধান।**
সিন্ধিৰ মুখত ৰল এড়ী কাপোৰ খন।।

এদোন ধানৰ তুলনাত এড়ী কাপোৰ এখনৰ মূল্য বহুত বেছি। নিজৰ জীৱনটো বিপদৰ মাজলৈ নি পাপ কৰ্ম কৰি এদোন দান লাভ কৰাত কোনো প্ৰকাৰৰ লাভ নহয় যদিহে বেছি দামী এড়ী কাপোৰখন হেৰুৱাব লগীয়া হয়। অন্যায় ভাৱে সামান্য লাভ কৰিবলৈ যাওঁতে বহুতো ক্ষতি স্বীকাৰ কৰিবলগীয়া হব পাৰে।

৫০২. **চেঙেৰা চেঙেৰী কথা পাতে**
কথায় পাতি হাঁচা
বুঢ়া বুঢ়ী কথা পাতে
ঘুগু হেন লৰে মাথা।

এইটি এটি জনজাতিৰ মাজত প্ৰচলিত প্ৰৱচন। তাৰ অৰ্থ যুৱক যুৱতীয়ে কথা পাতি আনন্দ পায়। প্ৰায় প্ৰতি কথাতে হাঁহে। বুঢ়া-বুঢ়ীয়ে কথা পাতিলে ৰঙতে কপৌ চৰাইৰ দৰে মূৰ দুপিয়া-দুপি কৰে।
এইটিৰে অসমীয়া ৰূপ তলত দিয়া ধৰণৰ-

ল'ৰাই ল'ৰাই কথা পাতে কথাই পতি দন্দ,
তিৰোতাই কথা পাতে কথাৰ নাই ছন্দ।
ডেকা-ডেকেৰীয়ে কথা পাতে কথাই পতি হাঁহে,
বুঢ়াই বুঢ়াই কথা পাথ কুহুৰ কুহুৰ কাহে।

লৰাই লৰাই কথা পাতিলে প্ৰতি কথাতে কাজিয়া লাগে। তিৰোতা সকলৰ কথাৰ আগ গুৰি নাথাকে। আগৰ কথাৰ লগত পাচৰ কথা নিমিলে। ডেকা গাভৰুৱে কথা পাতিলে ৰস পাই কথাই কথাই হাঁহে। বুঢ়া সকলে কথা পাতিলে মাজে মাজে কাহে।

৫০৩. **চেঙক ধৰিবা ফুটছাইৰে।**
কেঁটেলাক ধৰিবা পচলাৰে।

চেঙা মাছ বৰ পিছল। তাক ধৰিবলৈ ফুটছাই লব লাগে। কেঁটেলা পহু ধৰা বৰ টান। যাঠী জোঙো তাৰ গাত সুমুৱাব নোৱাৰি। কেঁটেলা পহুক ধৰাৰ সহজ উপায় কল গছ কাটি তাৰ গাত পেলাই দিব লাগে। সেইদৰে নানা ধৰণৰ দুষ্ট লোকক জব্দ কৰিবলৈ নানা প্ৰণালী অৱলম্বন কৰা উচিত।

৫০৪. **চেনেহৰ চুমাই নাকটি ছিঙে।**

চুমা খাওতে নাকটি ছিঙা কাৰ্য্যক অতিশয্য বুলিবই লাগিব। মৰম চেনেহৰো অতিশয্য আছে। বেছি মৰম কৰিলে লৰা ছোৱালী বেয়া হয়। নিজৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব নোৱাৰা হৈ পৰে। গতিকে মৰম চেনেহৰো মাত্ৰাধিক্য হব নালাগে।

৫০৫. **চোতালৰ ৰ'দে এঙাই খায়।**
তপত ভাতৰ ধোঁৱাই খায়।

ৰ'দ জীৱৰ উপকাৰী। ৰ'দে পোহৰ দিয়ে, তাপ দিয়ে, তাৰ উপৰি জীৱনী শক্তি দিয়ে। আজি কালি বৈজ্ঞানিক প্ৰক্ৰিয়াৰে ৰ'দক আৰু বহু কামত লগাইছে। সেই ৰ'দ আমি বিনা পৰিশ্ৰমে পাওঁ কাৰণে আমুৱায়। নিজৰ চোতালৰ ৰ'দ খিনিকে অনেক সময়ত সহ্য কৰিব নোৱাৰা হওঁ। তপত ভাত স্বাস্থ্যৰ কাৰণে উপকাৰী। তপত ভাতৰ পৰা সামান্য ধোঁৱা ওলায়। সেই ধোঁৱা সহ্য কৰিব নোৱাৰিলে তপত ভাত খাব নোৱাৰি। অতি উপকাৰী বস্তুকো এনেই বা অল্প আয়াসত পালে মানুহে তাৰ মূল্য নুবুজে। সামান্য কষ্টক বেছি বুলি জ্ঞান কৰে।

৫০৬. **চোৰ গ'লে বুধি**
বৰষুণ গ'লে জাপি।

বৰষুণ এৰাত জাপীলৈ লাভ নাই। সেইদৰে চোৰে ধৰন সম্পত্তি চুৰ কৰি নিয়াৰ পাছত মানুহে বহুতো চোৰধৰা বুধি উলিয়ালে লাভ নহয়।

৫০৭. **চোৰৰ শ দিন।**
গৃহস্থৰ এদিন।

চোৰে চুৰ কৰি জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰে। গতিকে যিমান দিন তাৰ গাত সাহ-শক্তি থাকে সিমান দিন চুৰি কাৰ্য্য চলাই যাব পাৰে। ধৰা নপৰিলে চোৰে শ দিন চুৰি কৰিব পাৰে। কিন্তু গৃহস্থৰ এদিন চুৰি হলেই সাঁচনীয়া সকলো ধন সম্পত্তি নাইকিয়া হৈ পৰে। এদিনতে দুখীয়া হয়।

৫০৮. **চোৰে চোৰে মিতিৰালি**

যাৰ যি স্বভাৱ লগৰীয়াৰ তেনে স্বভাৱ থাকিলে উভয়ৰে মিত্ৰতা স্থাপন হয়। ইটোৱে সিটোক সৰুৱায়। এনে মিত্ৰ সকলৰ চৰিত্ৰ ধৰা বৰ টান।

৫০৯. **চোৰ গ'ল পাৰ হই।**
দপদপনিত ঠাই নাই।

ওফাইডাং মৰা ভয়াতুৰ লোকে চোৰক দেখিও একো কৰিব নোৱাৰে, সুবিধা পালে লুকাই হে থাকে। চোৰ পলোৱাৰ পাছত নিজৰ ক্ষমতা জাহিৰ কৰিবলৈ নানা কথা বলকে। এনেধৰণৰ মানুহৰ কথাই সাৰ, কামত তেনেই এলাইবাদু।

৫১০. **চোৰক মোৰে পালে।**

চোৰে চুৰ কৰি নিয়া বস্তুক কোনোবাই মোৰ বস্তু বুলি দাবী কৰিলে চোৰে উপায়হীন হৈ বস্তু এৰি পলায়। গতিকে চুৰ কৰি নিয়া বস্তু চোৰে ভোগ কৰিবলৈ নাপায়, গিৰীহঁতেও নাপায়, আনেহে ভোগ কৰে।

৫১১. **চোৰে নিয়া গৰুৰ বাটে বাটে আহাৰ।**

চোৰে চুৰ কৰি নিয়া গৰুৰ নিৰ্দিষ্ট থকা ঠাই আৰু ঘাঁহ খোৱা পথাৰ নাথাকে। য'লৈকে নিয়ে, যতে যি পায় তাকে খায়। যাওঁতে বাটে বাটে দুই একামোৰ ঘাঁহ খাই যায়। সেইদৰে লোকৰ অধীনত থাকিলে নিজৰ খোৱা থকাৰ স্থিৰতা নাথাকে। যেতিয়াই যি পোৱা তাকে খাই সন্তুষ্ট হব লাগে।

৫১২. **চোৰে নেৰে চুৰ বৃত্তি**
কুকুৰে নেৰে ছাই
যাৰ যি পৰকিতি
মৰিলে লগত যায়।

চোৰে চুৰ কৰি জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰে। চুৰ কৰা বেয়া। আন এটা কাম কৰি পেট প্ৰৱৰ্ত্তাৰ লাগে বুলি যিমানে যি উপদেশ দিয়া নহওক কিয় সি চুৰ কৰিবলৈ নেৰে। কুকুৰক গা-পা ধোৱাই ভাল ঠাইত থাকিবলৈ দিলে সি গৈ ফুটছাইত হে শোৱে। গতিকে যাৰ যি স্বভাৱ সহজে সলনি নহয়। নমৰা পৰ্য্যন্ত সি তেনে ভাবেই চলে।

৫১৩. **চোৰে নেৰে চুৰ বৃত্তি**
শহাই নেৰে সৰ
যেতেকে নহওক ডোম বৰগিৰি
নদীৰ কূলত ঘৰ।

চোৰে চুৰ বৃত্তি এৰিব নোৱাৰে। শহাই একেটা বাটেৰে অহা-যোৱা কৰে। ধনী মাছমৰীয়া সকলেও মাছ মৰাৰ সুবিধাৰ কাৰণে নদীৰ পাৰতহে ঘৰসাজে। স্বভাৱৰ বশৱৰ্ত্তী হৈ মানুহে সকলো কাম কৰে।যিমানেই জ্ঞান লাভ নকৰক কিয় নিজৰ ৰীতি নীতি সলনি কৰিব নোৱাৰে।

৫১৪. **চোৰৰ লগত খান্দো সিন্ধি**
বামুণৰ লগত মেলোঁ বিধি।
ডোমৰ লগত মাৰোঁ চিতল
মৰীয়াৰ লগত খুন্দো পিতল

চোৰৰ লগত থাকিলে চুৰি কাৰ্য্য কৰিবলৈ শিকিব লাগে, নহলে চোৰৰ লগত থাকিব নোৱাৰি। বামুণৰ লগত থাকিলে নৈষ্ঠিকতা মানি চলিব লগা হয়। মাছমৰীয়াৰ লগত থাকিলে মাছ মাৰিবলৈ শিকিবই লাগিব। মৰীয়াৰ লগত থাকিলে পিতল খুন্দি বাচন –বৰ্ত্তন কৰিবলৈ শিকিব লাগে। তেনে কৰিলেহে সেই সকলৰ লগত লগ লাগি থাকিব পৰা যায়। অৰ্থাৎ যি সমাজত থাকিব লাগে সেই সমাজৰ ৰীতি নীতি মানি তেওঁলোকে কৰা কামবোৰ কৰিব লাগে। নহলে সেই সমাজত স্থান পোৱা নাযায়।

৫১৫. **চোহ দি ভোহ উলিওৱা।**

পুতনাই শ্ৰীকৃষ্ণক স্তন পান কৰিবলৈ দিওঁতে শ্ৰীকৃষ্ণই তাইৰ কু মতলব বুজিব পাৰি পিয়াহ চুহি নাড়ী ভুৰি উলিয়াই পুতনাক বধ কৰিছিল। তেনেদৰে সুবিধা পালে তলকিব নোৱাৰাকৈ অনিষ্টকাৰীৰ অনিষ্ট কৰিব লাগে।

ছ

৫১৬. **ছন ভুঁইৰ কালা**
কোৰাই ধোৱাই যি পালা

ছন পৰি থকা মাটি শস্য নহয়। তেনে ছন মাটিত যদি খেচৰি মাহ সিঁচা হয়, সামান্য পৰিমাণে হলেও খেচাৰি মাহ পোৱা যাব পাৰে। পৰিশ্ৰম নকৰাকৈ যদি অলপ পোৱা যায় সি লাভৰ কাৰণেই হয়। গতিকে অপ্ৰয়োজনীয় বস্তুকো অলাগতিয়াল বুলি এৰি থোৱা উচিত নহয়।

৫১৭ **ছন মাটিত ও পৰা দিলে।**

ছন মাটিত ঔ পৰিলে ডাঙৰ শব্দ হয় তেনে ধৰণৰ শব্দ কৰাৰে ঔপৰা শব্দ বুলি কোৱা হৈছে। বেছকৈ মাৰ কিল কৰা অৰ্থত কোৱা হয়।

৫১৮. **ছলি মৰক ক্ষতি নাই**
বেজাৰ খুৰৰ প্ৰমাণ চায়।

বেজৰ খুৰৰ ধাৰ চাবলৈ যাওতে যদি কোনো লৰাৰ মৃত্যুও ঘটে তাৰৈ কেৰেপ নকৰি খুৰৰ ধাৰ পৰীক্ষা কৰাটোহে ডাঙৰ কাম বুলি ধৰা হয়। ক্ষুদ্ৰতম কামৰ কাৰণে অপূৰণীয় ক্ষতি সাধন কৰা অবিবেচকৰ কাম।

৫১৯. **ছলি মেল কলৰ ভেল**

কলগছৰ ভেল সাজি মানুহে নদী জ্ঞান আদি ইপাৰ সিপাৰ হয়। কলগছৰ ভেল (ভূৰ) স্থায়ী বস্তু নহয়। সেইদৰে লৰা-ছোৱালীৰ মেল সময় কটোৱাৰ বাদে আন একো কামত নালাগে। কিছুমান লাগ বান্ধ নথকা কথাৰেহে লৰা-ছোৱালীয়ে মেল পাতে। গতিকে সেইমেল ধেমেলীয়া আৰু অলাগতিয়াল।

৫২০. **ছলি ছাগল ছাই**
বৰষুণ দিলে নাই।

লৰা ছোৱালীয়ে বাহিৰত খেল-ধেমালি কৰে। বৰষুণ দিলে সিহঁতে বাহিৰত নাথাকি ঘৰৰ ভিতৰত সোমায়। ছাগলীয়ে বৰষুণ দিলে বাহিৰলৈ নাযায়। ছাই বৰষুণত উটি ভাহি গৈ নাইকিয়া হয়।

৫২১. **ছয় পো বাৰ নাতি**
তেৰো কৰে বয়স ঘাটি

যাৰ ছয়টি পুতেক, বাৰটি নাতি-নাতিনী হয়, তেওৰ বযস বেছি হোৱাটো স্বাভাৱিক। কিন্তু তেনে এজন লোকেও নিজৰ বয়স কমাই কবলৈ প্ৰয়াস কৰে। হিচাবত দেখ দেখকৈ ওলাই থাকিলেও বুঢ়া মানুহে নিজৰ বয়স কমাই কৈ ভাল পায়।

৫২২. **ছয় পো বাৰ নাতি**
তেহে কৰিবা কুঁহিয়াৰ খেতি

কুঁহিয়াৰ খেতি কৰিবলৈ সৰহ লোকৰ দৰ্কাৰ। সৰহ লোক বাহিৰৰ পৰা আমদানী কৰিলে ধন খৰচ কৰাৰ উপৰি খাওঁতে বহু কুঁহিয়াৰ নষ্ট হয়। সেই কাৰণে নিজৰ ঘৰত সৰহ লোক নাথাকিলে কুহিয়াৰ খেতি কৰিব নালাগে। তাৰ পৰা লাভ নহয়।

৫২৩. **ছয় ছভিয়া ছয় পুত**
কাম কৰে অদ্ভুত
যদিহে হয় এলেহুৱা
বোলে ছভিয়াৰ মূৰ খোৱা

কাম, ক্ৰোধ, লোভ, মোহ মদ মাৎচৰ্য এই ছটা স্বভাৱ গঠনৰ আহিলা। ছটা সন্তানত সৎপথত ৰাখিবলৈ মাক দেউতাকে অসম্ভৱ কাম কৰিবলগীয়া হোৱাৰ দৰে এই ছটাকে দমন কৰি সৎপথে পৰিচালিত কৰিবলৈ যথেষ্ট কষ্ট কৰিবলগীয়া হয়। তাকে নকৰি এই ৰিপু ছটাকে যথেচ্ছা মতে চলিবলৈ দিলে স্বভাৱ নষ্ট হৈ যায়। তাকে চভিয়াৰ মূৰ খোৱা বুলি কোৱা হয়।

৫২৪. **ছাঁটোকে লথিয়ালে ছাঁটোৰেও লথিয়ায়।**

মানুহে যেনেধৰণে অঙ্গী ভঙ্গী কৰে ছাটোৰেও তেনে ধৰণে কৰে।ছাঁটোকে যদি লথিওৱা যায়, ছাঁটোৰেও লাঠি মৰা দেখা যায়। গতিকে যাক যেনে ব্যৱহাৰ কৰা যায়. তাৰ পৰাও তেনে ব্যৱহাৰ পোৱা যায়।

৫২৫. **ছাঁটোকে বাঘ যেন দেখা**

বাঘে মানুহ খায়। এইবাবে বাঘলৈ মানুহে ভয় কৰে। অতি দুৰ্বল মনৰ ভয়াতুৰ মানুহে নিজৰ ছাটোকে বাঘ বুলি ভাৱে। ছাটো লগে লগে ফুৰে কাৰণে বাঘে খেদি খাবলৈ অহা বুলি অনুভৱ কৰে। অৰ্থাৎ সামান্য কথা বা কামলৈ বৰ ভয় কৰে।

৫২৬. **ছাই খাবলৈ গৈ হৰিণা বন্দী হৈ পৰে।**

হৰিণাই ছাই খাবলৈ ভাল পায়। ছাই খাবলৈ মানুহৰ ঘৰৰ ওচৰলৈ যাবলগীয়া হয়। ফলত মানুহৰ দ্বাৰা হৰিণাৰ মৃত্যু ঘটে। ছাই পেলনীয়া বস্তু। তাৰ কাৰণে মৃত্যুক আকোৱালি লবলগীয়া হয়। লোভ কৰিলে মৰণ মিলে।

৫২৭. **ছাইমুঠি ধৰিলে সোণমুঠি হয়।**

ছাইৰ বিশেষ মূল্য নাই। পেলনীয়া বস্তু। সেই পেলনীয়া ছাইকো সাৰ কৰি ব্যৱহাৰ কৰিলে কিছুমান গছ গছনি লহপহীয়াকৈ বাঢ়ি ফলবস্তু হৈ পৰে। সেই ফলবোৰ শস্যবোৰৰ পৰা ধন লাভ হয়। ধনেৰে সোণ কিনিব পাৰি। সামান্য বস্তুকো যদি ব্যৱহাৰত লগোৱা হয়, সিয়ে সোণ আহৰণ কৰিবলৈ সামৰ্থ্য দান কৰে।

৫২৮. **ছাগৰ যিমান ভয় বাঘ সিমানেই ভয়।**

ছাগলী বাঘৰ খাদ্য। বাঘে ছাগলী দেখিলেই খেদি যায়, সেইবাবে ছাগলীয়ে বাঘলৈ সততে ভয় কৰি চলে। বাঘে ছাগলী ধৰিবলৈ যাওঁতে মানুহলৈ ভয় কৰে। সংসাৰত ভয় শূন্য হৈ কোনেও নাথাকে। কেতিয়া কোনে বিপদ আহে তাৰ স্থিৰতা নাই। গতিকে সৰু বৰ সকলোৰে মনত সকলো অৱস্থাতে ভয় থাকেই।

৫২৯. **ছাগলী মৰাৰ ছমাহ পাছত ছালে বেবায়**
আত্মীয় মৰিলে গোটেই জীৱন দুখায়

ছাগলী মৰিলে তাৰ ছালেৰে খোল তৈয়াৰ কৰি বজোৱা হয়। ছাগলী মৰাৰ পৰা ছমাহমান পাছতহে শুকাৱাই মেলি লোৱা ছালেৰে ঢোল তৈয়াৰ কৰিব পাৰি। গতিকে ছাগলী মৰাৰ ছমাহ পাছতে ছালে শভ্দ কৰিবলৈ পৰা হয়। কিন্তু আপোনজন মৰাৰ বহুদিনলৈ নমৰালৈকে মৃতকৰ ৰূপ-গুণ, গৰিমাই অন্তৰত মূৰ্ত হৈ ৰিঙিয়াই থাকে, মনত দুখ দিয়ে।

৫৩০. **ছাগলে নখায় কি ?**
পাগলে নবকে কি ?

ছাগলীয়ে যি পায় তাকে খায়। পগলা মানুহেও যিহকে পায় তাকে বলকে। তাত মূল্য দিয়া উচিত নহয়।

৫৩১. **ছাগলী কিনিবা এ ছাৰি শিঙিয়া**
ওহাৰ ওলোমা গাই
ভাল মানুহৰ ছোৱালী আনিবা
তেহে ঘৰ ধৰি খায়।

এচাৰিৰ দৰে দীঘল আৰু শিং থকা ছাগলী আৰু ওহাৰ ওলোমা গায়ে গাখীৰ বেছি দিয়ে। ভাল ঘৰৰ ছোৱালী আনিলে ঘৰখন ভালকৈ চলাই খাব পাৰে।

৫৩২. **ছাগ পাৰ পোহে হাঁহ**
দুই সীমাত ৰোৱে বাঁহ
নিতে নিতে সিটো বিষাদ পাই
বোলন্ত ডাকে মোৰ দোষ নাই।

ছাগলী, পাৰ, হাঁহ পুহিলে, সীমাত বাঁহ ৰুলে ওচৰ চুবুৰীয়াৰ লগত কাজিয়া হয়। ফলত অশান্তি ভোগ কৰিবলগীয়া হয়।

৫৩৩. **ছাল ছিগা ঢেকুৰাৰ বাঘৰায় নাম**

কুকুৰ বুঢ়া হলে ফাপৰেধৰে, ছাল ছিগে, নিশকতীয়া হৈ যতে ততে পৰি থাকে। তথাপি আগতি দিয়া বাঘৰায় নামৰ সলনি নহয়। নামৰ অৰ্থ আৰু অৱস্থা একে নহব পাৰে। অৱস্থানুযায়ী নাম সলনি কৰা নহয়। বহু সময়ত নামবোৰ মৰমতে দিয়া হয়। মৰমত মতা নামৰ অৰ্থই মৰমহে বুজায়। শক্তি সামৰ্থ বা চেহেৰা আদি নুবুজায়।

৫৩৪. ছিটিকা পতিবা সৰত
মৰাও নানিবা জীয়াও নানিবা
সুদা হাতে নাহিবা ঘৰত।

সমাজলৈ গলে এনে এখন ঠাই লব লাগে যৰ পৰা ভাল কথাবোৰেহে কাণত পৰাৰ সুবিধা থাকে। তেনে ঠাইৰ পৰা মৃত বা জীৱিত একো বস্তু নিব নালাগে। সুদা হাতেও যাব নালাগে। অৰ্থাৎ কথা কিছু শিকি বুজিলে ঘৰলৈ যাব লাগে।

৫৩৬. ছেগ বামধেনু দৰে

ৰামধেনু দেখিবলৈ ধুনীয়া। কিন্তু সি বেছি সময় নাথাকে। ছেগও বেচি সময় নেথাকে। ছেগ মতে কাম কৰিলেহে কামত সুফল লাভ কৰিব পাৰি।

জ

৫৩৭. **জনাৰ ভাত মাছ নজনাৰ গলগ্ৰহ**

ভত মাছ মানুহৰ প্ৰধা খাদ্য। মাছৰ কাইট থাকে। জনা মানুহে কাইট বাছি খাব পাৰে। অসাৱধান খকুৰা ধৰণৰ মানুহে কাইট সহ খাবলৈ বিচাৰোতে ডিঙিত লাগি ধৰে। সেইদৰে অভিজ্ঞ লোকে কাম কৰিলে কাম শৃঙ্খলাবদ্ধ ভাৱে সুসিদ্ধ হয়। কাম কৰিব নজনা লোকে কেনেকৈ কৰিব লাগে, তাৰ বিষয় চিন্তা কৰোতে সময় অতিবাহিত হয়। কামটো এটা বোজা হৈ পৰে। তেনে লোক কৰ্মৰ পৰা বিচলিত হোৱাৰ উপৰিও অসাঠন বুলি জনাজাত হৈ পৰে।

৫৩৮. **জপাৰ কাপোৰ পোকে কুটে**
দমাই থোৱালো এনেই ফুটে

বহুদিন ব্যৱহাৰ নকৰাকৈ জপাত সুমুৱাই খোৰা কাপোৰ পোকে কুটি ব্যৱহাৰৰ অনুপযোগী কৰে। সেইদৰে ৰদে বৰষুণে বাহিৰত দমাই থোৱালোত মামৰে ধৰে। অৱশেষত মৰাহি নষ্ট হৈ যায়। বস্তু জমা কৰি থৈ লাভ নাই। পাৰ্যমানে ব্যৱহাৰত লগাব লাগে। নহলে সময় তাৰ মূল্য কমায়। ব্যৱহাৰত লগা হয়।

৫৩৯. **জ্বৰৰ দাহত বেৰক লথিয়ায়**

জ্বৰ বেছি উঠিলে জৰীয়াৰ কাণ্ড জ্ঞান নথকা হয়। একো কৰিব নোৱাৰি জ্বৰৰ দাহত বেৰতে গুৰিয়াবলৈ ধৰে। সেইদৰে কাৰোবাৰ ওপৰত খং উঠিলে সেইজনক নাপাই বা বলে নোৱাৰি আনৰ ওৰত খং সাৰে। নিজৰ মূল্যবান সম্পত্তি নষ্ট কৰে।

৫৪০.   **জ্বৰে এৰিলেও কৰ্পটিয়ে নেৰে**

জ্বৰ হলে মানুহে দুৰ্বল হয়। তেজ শক্তি কমি যায়। জ্বৰ এৰাৰ পাছতো দুৰ্বলতা থাকে। বল শক্তি লাহে লাহেহে আহে। জ্বৰ এৰাৰ লগে লগে এইবোৰ নাইকীয়া হয়। সেইদৰে মানুহ বিদ সাম কাটিলে বিপদৰ আনুষঙ্গিক অসুবিধাবোৰ ততালিকে নাইকিয়া নহয়। সময় লয়

৫৪১.   **জন যোনি ভাত**
এই তিনি হিন্দু জাত

হিন্দু ধৰ্মৰ অতি উদাৰ আৰু মহৎষ পৃথিৱীৰ প্ৰায়বোৰ ধৰ্মকে হিন্দু ধৰ্মৰ অন্তৰ্গত বিললি ধৰিব পাৰি। এনে উদাৰ মহৎ ধৰ্মৰ কিছুমান সঙ্কীৰ্ণ নাতি নিয়ম আছে । সেই সঙ্কীৰ্ণতাই হিন্দু জাতি তৈয়াৰ কৰিছে। হিন্দুৱে আনে ছোৱা পানী নাখায়। আনে ৰান্ধি দিয়া ভাত নাখায় তেনে ভাত পানী খালে জাত যায় বুলি ভাৱে। তাৰোপৰি জন্ম যোনিৰ বিচাৰ কৰা হয়। এইবোৰ সঙ্কীৰ্ণতা আনি দিয়ে বাবেই হিন্দু ধৰ্ম আৰু হিন্দু জতিৰ মাজত বহু পাৰ্থক্য আহি পৰিছে। ভাত পানী আৰু জাততহে হিন্দু ধৰ্ম ৰৈছেগৈ।

৫৪২.   **জলকীয়াৰ জলাই সোৱাদ**

জলকীয়াৰ জলা খাবলৈ সোৱাদ নালাগে। জলকীয়াত খাদ্য প্ৰাণ আছে। জ্বলা গুণটোৱেও আঞ্জাৰ সোৱাদ বঢ়ায়। কেৱল সোৱাদৰ কাৰণে বস্তু মূল্যহীন বা মূল্যবান হব নোৱাৰে। ব্যৱহাৰ অনুসৰিহে বস্তু মূল্যবান হয়। সেইদৰে মানুহৰ ক্ষেত্ৰতো সকলো মানুহে সকলো কাম কৰিব নোৱাৰে। ভিন ভিন কমত ভিন ভিন লোকৰ মহত্ব প্ৰকাশ পায়। কোনো এটা কামত পাৰ্গত নহল বুলিয়ে তেওঁ অসাঠন বা এলাইবাদু বুলিব নোৱাৰি। এদিন হযতো তেৱেঁই সকলোৰে সহায়ক প্ৰিয়জন হৈ উঠিব পাৰে।

৫৪৩.   **জয় কালত ভয় নাই**
মৰণ কালত ঔষধ নাই।

সৌভাগ্য উপস্থিত হলে চৌদিশে জয় জয় ময় ময়। তেতিয়া ভাই বন্ধু আত্মীয় কুটুম সকলোৱে সহায় কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহে। সৌভাগ্যবানৰ কোনো ভয় নাথাকে। কোনেও অনিষ্ট কৰিব নোৱাৰে। কিন্তু মৃত্যু ওচৰ চাপিলে কোনো ঔযধেই গুণ নিদিয়া হয়। ডাক্তৰ কবিৰাজেও নিৰুপায় হৈ পৰে।

৫৪৪.   **জাকৈ মাৰে খালৈ ভৰে**

মাছ জাকৈৰে মাৰে। কিন্তু জাকৈত নাথাকে। খালৈতেহে থয়। সেইদৰে কোনোবাই কাম কৰে, নাম কাৰোবাৰ হয়। কোনোবাই খাটি মৰে আন কোনোবাই ধন জমা কৰে। ৰাইজে কাম কৰে ৰজাৰ নাম হয়।

৫৪৫.   **জাত চাই পাত**
বিধান চাই ভাত

যি ধানৰ বিধান সিঁচা হয় সেই ধামৰো ভাত খাবলৈ পোৱা যায়া। সেইদৰে মাক বাপেক যেনে চৰিত্ৰৰ লৰা ছোৱালৰো তেনে ধৰণে গঠন হয়।

৫৪৬.   **জানি শুনি বৰাহ পাগল**

বৰাহ এজন ডাঙৰ জ্যোতিষী পণ্ডিত আছিল। জ্যোতিষীৰো কৰবাত ভুল হব পাৰে। এই কথা বৰাহে জানিছিল। গৰ্ব ভাৱে তেওঁ পাগলা কৰিছিল। সেইবাবে নিজ দৰ্প চূৰ্ণ হোৱাৰ ভয়ত বোৱাৰীয়েকৰ জিভাখন কাটিবলৈ পুতেকক আদেশ দিছিল। সেইমতে কাম হলত খনাৰ কথা কোৱা সক্তি নাশ পালে। সেইবাবে বৰাহ মুনিক পাগলা বুলি কৈছিল।

৫৪৭.　　　　**জানোতে জানে**
নাকৰ খেকেৰু আনি পোৰা মাছত সানে

নাকত আঙুলি ভৰোৱা কিছুমান বদ অভ্যাস থাকে৷ তেনেলোকে পোৰা মাছে হিওক বা আন খাদ্য বস্তুৰে হওক হাত নোধোৱাকৈ সনা পোটোকা কৰে। ভলত খাদ্য বস্তুবোৰ অখাদ্য হৈ পৰে। কাম কৰিব জানিলেই নহয় পৰিস্কাৰ পৰিচ্ছন্নও হব লাগে।

৫৪৮.　　　　**জাপি লাঠি তিয়নি টনা**
ইয়াক এৰিলে দিনতে কণা (ডাক)

মানুহ আন ঠাইলৈ গলে জাপি লাঠি তিয়নী আৰু টনা (এবিধ এৰীয়া গামোচা দুইমূৰে মোনা যেন কৰি লোৱা হয়) এই চাৰিবিধ বস্তু লগত ৰাখিব লাগে। নৰখাজন দিনতে কণা অৰ্থাৎ অজ্ঞ বুলি বিবেচিত হয়। কিয়নো জাপি ৰদ হলেও লাগে. বৰষুণতো লাগে। লাঠিৰ নটা গুণ –

সুৰসুৰীয়া নিয়ৰ ভঙ্গা
হাতৰ সখা পানীৰ জোখা
দেখিলা সৰ্প পেলাই মাৰি
নাইকো পীৰা বহিলা পাৰি।
নাই বৈঠা নদী হৈবা পাৰ
নাই বাৰি বান্ধিলা ভাৰ
শত্ৰু জনে নপায়া সাহ
কুকুৰেও এ নপাটে কাষ

গা ধুব লাগিলে নাইবা জান জুৰি পাৰ হব লাগিলে তিয়নীখনৰ আৱশ্যক আৱশ্যকীয়া সামগ্ৰী ৰাখিবলৈ টনাখনো লাগে।

৪৫৯.　　　　**জালকে বুলিলে জকাই**
আন্ধাৰে মুন্ধাৰে চিনিব নোৱাৰি
পৈযেকক বুলিলে ককাই

ভুল সকলোৰে হয়। বিবেচনা থকা মানুহৰ ভুল হলে বিচাৰ বিবেচনাৰ মাধ্যমত হয়। জালেৰ মাছ মাৰে। জকাইৰেও মাছ মাৰে। এই মাছ মৰা কথা বিশেষত্ব আৰোপ কৰা হেতু মাছ মৰা যতনৰ নাম খেলি মেলি হব পাৰে। আন্ধাৰত ককায়েক আৰু গিৰিয়েকৰ পাৰ্থক্য বজা টান। সমবয়সীয়া পুৰুষ হিচাপে আন্ধাৰত কেতিয়াবা গিৰীয়েকক ককাই বুলি ভাবিব পাৰে। এনে ভ্ৰম মৰাত্মক নহয় আমোদজনক হে।

৫৫০.　　　　**জিভাত হাড় নাই**

জিভা সঞ্চালন কৰি নানা ধৰণৰ কথা কোৱা হয়। জিভাত হাড় নাই কাৰণে কথা সলাব পাৰি। এটা কথা কৈ আন এটা কোৱা বুলি কব পাৰি। গতিকে মুখৰকথাত বিশ্বাস নাই। কিন্তু সাধুসন্তসকলে বোলা বাক্য সলনি নকৰে।

৫৫১.　　　　**জী মাৰ জোঁৱাই মাক মৰা পুতাই**

জী মৰিলে জোঁৱাইৰ প্ৰতি আদৰ সাদৰ কমি .া। মাক মৰিলে মাকে পুতেকৰ প্ৰতি লোৱা যত্ন মৰম চেনেহ আনে লব নোৱাৰে। উভয়ে প্ৰক-ত আদৰ সাদৰ মৰম চেনেহৰ পৰা বঞ্চিত হয়।

৫৫২.　　　　**জীয়ন্তে নখুৱালে খাচী**
মৰিলে কি দেখুৱাব কাশী

জীয়াই থাকোতে বালকৈ খাবলৈ ববলৈ নিদিয়া লোকে মৰিলে কাশীৰদৰে পুণ্য স্থান দেখুৱাব বুলি আশা কৰিব নোৱাৰে।

৫৫৩.	**জীৰ নাতি জপনা কাটি**
পোৰ নাতি ধৰে আটি।

জী।কেৰ ফালৰ নাতিয়েকৰ ককাকৰ প্ৰতি চেনেহ কম হয়। কাৰণ তেওঁৰ দেউতাকৰ ফালৰ ককাক আইতাক থাকে। সলগত থকা হেতু আদৰ সাদৰ সদায় পাই থাকে। মাকৰ ফালৰ ককাক আইতাকক কেতিয়াবাহে দেখা পায়। সেইবাবে দেউতাকৰ ফালৰ ককাক আইতাকৰ প্ৰতি আপোন ভাৱ বৰ বেচি হয়।

৫৫৪.	**জীৱন জুখিবা হাঁহিৰে**
বয়স জুখিবা কামেৰে।
ওজন জুখিবা কথাৰে
স্বভাৱ জুখিবা সঙেৰে

হাঁহিধেমালিৰ ভৰা জীৱনেই সাৰ্থক জীৱন, সুখী জীৱন। বহু বছৰ থাকিলে দীৰ্ঘজীৱি নহয়। ভাল কামে মানুহক দীৰ্ঘজীৱী আৰু অমৰ কৰে। কথা কলে মানুহজন মূৰ্খ নে পণ্ডিত ধৰিব পাৰি। লগ সঙ্গবোৰলৈ চাই মানুহৰ চৰিত্ৰ বুজিব পাৰি। দুষ্টৰ লগত পুৰি মানুহ দুষ্ট হয়। সাধুৰ লগত সাধু হব পাৰে।

৫৫৫.	**জীয়াই থাকেল ভাতে আটে**
মৰিলে গাতে আটে

পৃথিৱীত জীন জন্তু সকলোৰে কাৰণে ঠাই আছে। খাবলৈ খাদ্য আছে। জীয়াই থাকিব খুজিলে পৰিশ্ৰম কৰি খাদ্য সংগ্ৰহব কৰিব পাৰি জীয়াইউ থাকোতে একণি ঠাই পোৱাৰ দৰে মৰিলেও দেহটোৰে একমি ঠাই গাঁতেই হওক বা আন কিবাই হওক পাৰ গতিকে জীৱন খাদ্যৰ চিন্তা আৰু স্থানৰ চিন্তা চবলৈ গলে নাই । মানুহৰ উৎকৰ্ষ সাধনৰ চিন্তাৰ হে বিশেষ দৰকাৰ।

৫৫৬.	**জীয়াত নিদিয়ে দহকাঠি**
মৰিলে দিব শ্ৰী আঙুঠি
(সমাৰ্থক) জীৱনত নিদিলে কীয়াপুঠী
মৰিলে দিব শ্ৰী আঙুঠি

যাৰ জীৱিত কালত পিন্ধিবলৈ কাপোৰ খাবলৈ ভাত দিওতা নাই, যি দুখ কষ্টৰ মাজেৰে জীৱন নিৰ্বাহ কৰে, মৰাৰ পাছত তেনেজনক ধন সোণ এসোপা দান কৰিলে কোনো কামত নাহে। গতিকে মৰম চেনেহ কৰি খুওৱা জীয়াই থকা দিনতে কৰিব লাগে। মৰিলে অগাধ সম্পত্তি দান কৰিলেও মৃতকৰ কামত নাহে। জীয়াই থাকোতে যি সকলে অকণো মৰমৰ চকুৰে নাচায়, সেইসকলে মৰাৰ পাছত ধন সোণ দান কৰিলে লাভ নহয়।

৫৫৭.	**জুইশালত গঢ়িলেহে কমাৰ শালত গঢ়িব পাৰি।**

জুই শালত সৰু সুৰা বস্তু তৈয়াৰ কৰিব পাৰি। তেনে সৰু বস্তু তৈয়াৰ কৰি কৰি অভিজ্ঞতা অৰ্জন কৰিব পাৰিলে পাছলৈ কমাৰ শালত ডাঙৰ বস্তু তৈয়াৰ কৰিব পাৰি। প্ৰথমে সৰু সৰু কাম কৰি অভ্যস্ত হব লাগে। তেতিয়া ডাঙৰ কাম কৰাৰ অভিজ্ঞতা লাভ হয়।

৫৫৮.	**জুইক কাপোৰেৰে ঢাকিব নোৱাৰি।**

জুইক কাপোৰেৰে ঢাকিবলৈ গলে কাপোৰখনকে পুৰি দুগুণে জ্বলি উঠে. সেইদৰে জ্ঞানী লোকক দোষ জাপিবলৈ গলে তেওঁ বেছি সাৰধান হৈ পৰে। সামান্য দোষে গুণবোৰক আৰু উজ্জলগে কৰি তোলে। গুণী জ্ঞানী লোকক দোষ জাপিলেও গুণৰ আদৰ নকমে। নিজৰ দোষ ঢাকিবলৈ যত্ন কৰিলে সি দুগুণে উজ্বল হৈ উঠে। গতিকে নিজৰ দোষবোৰ আঁতৰাবলৈ যত্ন কৰিব লাগে।

৫৫৯.		**জুইত পোৰা সোণ**

সোণ উজ্বল বস্তু। জুইত পুৰলে সোণ আৰু উজ্বল হৈ উঠে। অন্য কিবা মিলি হৈ থাকিলে জুয়ে সেইবোৰ পুৰি নখুত কৰি তোলে। সেইদৰে জ্ঞানী-গুণী লোকৰ দোষ উলিয়ালে তেওলোক ভৱিষ্যতলৈ সাৱধান হয়। নিৰ্দোষ হবলৈ যত্ন কৰে। গতিকে জ্ঞানীগুণী লোকৰ দোষ উলিয়াই দেখুৱালে তেওঁলোক বেছি জ্ঞানী আৰু গুণী হয়।

৫৬০.		**জুইৰ মাত উধানৰ বাস**
সেই উধানত ৰান্ধনীৰ আশ

ৰান্ধনীয়ে চৰু হাড়ী উধানৰ ওপৰত তুলি ৰন্ধন কাৰ্য কৰে। উধানে জুইৰ তাপত উত্তাপিত হৈ ৰন্ধা পাত্ৰ ধৰি থাকে। উধানৰ পৰা চৰু হাড়ী পৰিলে খাদ্য দ্ৰব্য নষ্ট হয়। ৰান্ধনীয়ে উধানৰ ওপৰত বিশ্বাস ৰাখি খাদ্য তৈয়াৰ কৰে। যি নিজে বিপদত কৰি লোকৰ উপকাৰ কৰে তেওঁ প্ৰকৃত পৰোপকৰী আৰু অতি বিশ্বাসী ।

৫৬১.		**জুই মৰে জাৰত**
পানী মৰে গৰমত
মানুহ মৰে নিজ নিজ কৰ্মৰ ফলত।

জুয়ে দাৰ কমায়। সেই জুইত পানী ঢালি জাৰ লগাই নুমাই দিয়া হয়। পানীয়ে গৰম কমায়। সেই পানীৰ গাত গৰম লাগিলে পানী বাষ্প হৈ নাইকিয়া হয়। মানুহে নিজৰ কামৰ পলত মৃত্যু বৰণ কৰে। যি যাৰ ওপৰত ক্ষমতা বিস্তাৰ কৰিব পাৰে, তাৰ প্ৰভাৱত মৃত্যু বৰণো কৰা হয়।ঢ়

৫৬২.		**জুইৰ কাষত ঘিউ**
দোষ কাকনো দিও

জুইৰ কাষত ঘিউ থলে তাপ পাই ঘিউ গলি যায়। বাষ্পীভূত হলে ঘিউৰ পাত্ৰতো জুই লাগে। সেইদৰে যুৱক-যুৱতী ওচৰা-ওচৰিকৈ থাকিবলৈ দিলে তেওঁলোকৰ ভাল পোৱা বৃদ্ধি পাই মিলনত পৰিণত হব পাৰে। তাৰ বাবে যুৱক-যুৱতী দায়ী নহয়।। অৱস্থা-ব্যৱস্থাহে দায়ী।

৫৬৩.		**জুইৰ ভয়ত উধান পলায়**

জুইৰ প্ৰখৰ তাপ লৈয়ো উধান থাকে। জুইৰ তাপত থাকিবলৈ উধান তৈয়াৰ কৰা হয়। উধানে যদি জুইলৈ ভয় কৰি পলাই যায়, তেনেহলে ৰন্ধা বঢ়া কাৰ্য অসম্ভৱ হৈ পৰে।যুদ্ধৰ কাৰণে চিপাহী তৈয়াৰ কৰা হয়, যুদ্ধলৈ ভয় কৰি পলায়ন কৰা চিপাহী প্ৰকৃত চিপাহী নহয়। যি বস্তু যিহৰ বাবে তৈয়াৰ কৰা হয়,সি সেই মকামৰ বাবে উপযুকত কৰিও লোৱা হয়। কাম দেখি ভয় খোৱা লোক এলেহুৱা বা অকামিলা। তেনে লোকৰ কাৰণে কাম হৈ নুঠে।

৫৬৪.		**জুয়ে খালে এঙাৰে হাগে**

জুয়ে খৰি কাঠ পুৰি এঙাৰ কৰি পেলায়। জুইত পুৰিবলৈ খৰি কাঠ দিলে তাৰ পৰা এঙাৰ পোৱা যায়। যাৰ যেনে কাম তাৰ ফল তেনে হয়। কোনোবাই বেয়া কাম কৰিলে তেনে শাস্তি ভোগ কৰে।

৫৬৫.		**জুইশাল নষ্ট কৰে ধানখেৰ পুৰি**
গাঁও নষ্ট কৰে ভকৰী বুঢ়ী

ঘৰৰ ভিতৰত জুইশাল থাকে। তাতে তুঁহ কাঠ আদি দি থোৱা হয়। তাৰ সলনি ধানখেৰ দিলে জুই দপদপাই জ্বলি ঘৰ পুৰিব পাৰে। ছাইৰে চেদেলি ভেদেলি হৈ জুই শাল কুৎসিৎ হব পাৰে। সেইদৰে ভকভকাই কথা কৈ ইঘৰৰ কথা সিঘৰত লগাই ফুৰা ভকৰী বুঢ়ীয়ে কাজিয়া লগায়। অসূয়া ভাৱৰ সৃষ্টি কৰি গাঁও নষ্ট কৰে।

৫৬৬. জোঁৰ আগত বন্তিৰ পোহৰ

জোঁৰৰ পোহৰ বেছি উজ্বল বন্তিৰ পোহৰ টিমিক ঢামাক। জোৰৰ আগত বন্তিৰ পোহৰ অকণে নিজিলিকে। সেইদৰে পণ্ডিত সমাজত সামান্য শিক্ষা গ্ৰহণ কৰোতাই পণ্ডিতালি দেখুৱাবলৈ গলে শোভা নাপায় হাঁহিয়তৰ পাত্ৰহে হয়।

৫৬৭. জোৰ পুৰি হাত পায়
কি হব বুলি বাট চায়

জোৰ জ্বলাই আন্ধাৰচ বাট বুলি যায়। জোঁৰ পুৰি শেষ হলে হাত পোৰে। জুই নুমাই যায়। আন্ধাৰত নেদেখা হয়। জুই জ্বলি হাত পোৰাৰ আগতে আন এটা জোঁৰ জ্বলাই লব লাগে। এলেহুৱা বিবেচনাহীনলোকে কৰিম কৰিম হব হব বোলাতে সময় অতিবহিত হয়। মূৰকত কাম হৈ নুঠে। সময় মতে সকলো কাম কৰিব লাগে।

৫৬৮. জোঁৰাই নিলেও নিয়া যমে নিলেও নিয়া

যমে মাৰি নিলে আৰু ঘূৰাই পাব নোৱাৰি। সেইদৰে বিয়া দিলেও ছোৱালীক নিজৰ ঘূৰাই আনিব নোৱাৰি। বিয়াৰ দিনাখনৰ পৰা বিয়া দিয়া ছোৱালী মাক-দেউতাকৰ দূৰ সম্বন্ধীয় হৈ পৰে।

৫৬৯. জোকৰ মুখত চূণ

জোকৰ মুখত চূণ পৰিলে জোকে মুখখন কোঁচাই নিয়ে সেইদৰে বৰ ফিটাহি মৰা জনক ঠিক মেত তাৰ প্ৰত্যুত্তৰ দিব পাৰিলে ফিটহি মৰা বন্ধ হৈ পৰে। কাক কেনেকৈ জব্দ কৰিব পাৰি তাৰ বুদ্ধি জনা দৰকাৰ।

৫৭০. জোনাকত হেৰুৱাই আন্ধাৰত বিচৰা

জোনৰ পোহৰত কোনো বস্তু হেৰুৱালে আন্ধাৰত বিচাৰিবলৈ গলে পোৱা নাযা। সকলো কামৰে একোটা নিৰ্দিষ্ট সময় থাকে। সেই সময়ত কামটি কৰিলে সুফল লাভ হয়। অসময়ত কাম কৰিলে তাৰ পৰা কোনো সুফল পোৱা নাযায়।

৫৭১. জোৰ যাৰ মুলুক তাৰ

জোৰ, বল থকা মানুহলৈ সকলোৰে সমীহ কৰে চলে। জোৰৱান লোকক জোকাবলৈ কেৰে সাহস নকৰে। ৰজাসকলে সৈন্যৰ বলেৰে ৰাজ্য দখল কৰি ভোগ কৰে। বলৱন লোকে নিজৰ গাৰ বলেৰে স্থান দখল কৰি ভোগ কৰে।

৫৭২. জ্বলা জুইত ঘিউ ঢালি
চাই লোৱা অতপালি

জ্বলি থকা জুইত ঘিউ ঢালিলে দপদপকা জ্বলি উঠে। সেইদৰে খঙত জ্বলি থকা মানুহক আৰু খং তুলিবলৈ চেষ্টা কৰিলে তেওঁ খঙতে একো নাইকিয়া হৈ পৰে। আৰু যি মন যায় তাকে কৰে। শোকত কাত হৈ থকাজনকো শোক বৃদ্ধি কৰিবলৈ চালে তেওঁ শোকত মৰিবও পাৰে। গতিকে খঙাল মানুহৰ খং তুলিবলৈ শোকাতুৰৰ শোক বৃদ্ধি কৰিবলৈ চাব নালাগে।

৫৭৩. জ্ঞানৰ আশ্ৰয় বাক
শিশুৰ আশ্ৰয় মাক

জ্ঞান কথাৰে প্ৰকাশ হয়। মানুহৰ জ্ঞানৰ পৰিসৰ কথাত ওলাই পৰে। শিশু ডাঙৰ দীঘল হবলৈ মাকৰ সহায় লাগে। মাকেহে শিশুক খাদ্য খুৱাই, মাত কথা শিকায়, বহিবলৈ, থিয় হবলৈ খোজ কাঢ়িবলৈ শিকাই ডাঙৰ কৰে। মাকৰ আশ্ৰয় নাপালে শিশুৰ শ্ৰী বৃদ্ধি হবলৈ টান হয়।

ট

৫৭৪.　**টকা লবা লেখি**
বাট হাথিবা দেখি।।

টকাৰ বেয়া ভাল থাকিব পাৰে। চাই লব লাগে। কম বা বেছি হব পাৰে। লেখি লব লাগে। বাট বুলিলে চাইচিতি বুলিব লাগে। বাটত হুল, জোং থাকিব পাৰে। সাপ-সুপ থাকিব পাৰে। গাঁত আদিও থাকিব পাৰে। চাই চিতি নগলে বিপদ হব পাৰে।

৫৭৫.　**টকাৰ সুতে ঘোঁৰাৰ আগত যায়**

ঘোঁৰা বৰ বেগী জন্তু। টকা ধাৰলৈ ল'লে তাৰ সুত তাতোকৈ বেগী হয়। অৰ্থাৎ ধাৰলৈ লোৱা টকাৰ সুত বেগেৰে বাঢ়ে। সময়ত সি মূলতকৈও সৰহ হৈ পৰে। ধৰুৱাই যিমানে পলম কৰে। সুত সিমানে বাঢ়িবলৈ ধৰে। চক্ৰবৃদ্ধি হাৰত বাঢ়িলে কোনো কথাই নাই, এগুণৰ ঠাইত বহুগুণ হয়। টকাই টকা আনে বুলি কথা এটাও আছে।

৫৭৬.　**টপামূৰ ঢাক নাযায়।**

মূৰত চুলি নাথাকিলে টপা বোলা হয়। টপা মূৰ ঢাকি ৰাখিব নোৱাৰি ঢাকিলেও যি কোনো ফালেৰে ধৰিব পৰা হয়। সেইদৰে মানুহৰ দুৰৱস্থা ঢাকি ৰাখিব নোৱাৰি। যি কোনো প্ৰকাৰে তাৰ প্ৰকাশ হবই।

৫৭৭.　**টানত পৰিলে নাম লয়। বা টানত পৰি ৰাম বোলা।**

মইয়ে সৰ্বেসৰ্বা এনে এটা ভাৱত মানুহে পৰম শক্তিমন্ত ভগৱন্তকো অকণো মনত নেপেলায়। যেতিয়া কোনো বিপদত পৰি উদ্ধাৰৰ কোনো উপায় বিচাৰি নাপায় তেতিয়াহে ভগৱানক চিন্তা কৰে। ভগৱান থকাটো অনুভৱ কৰে। অজামিলে আন উপায় নেদেখি ভগৱানত শৰণ লৈছিল। ৰোগৰ পৰা উদ্ধাৰ পাবলৈ মানুহে ভগৱানক বিচাৰে বয়সৰ শেষ সীমান্ত দুৰ্দান্ত অসাধু, চোৰ, বেশ্যা আদিয়ে ভগৱানৰ প্ৰতি ভক্তি পৰায়ণ হৈ পৰে।

৫৭৮.　**টান টান টান**
ৰজাৰ আগত কথা কোৱা টান।
মদাৰ গছৰ পাণ পৰা
ঘৈণীৰ পৰা কথা লুকোৱা টান
ওপৰঞ্চিৰ হিচাব দিয়া টান।

ৰজাৰ সকলো ক্ষমতা থকাৰ কাৰণে কথা ক'লে কিবা দোষ হ'ব পাৰে আৰু দোষ হ'লেই শাস্তি পোৱাৰ ভয় থাকে, গতিকে ৰজাৰ সমুখত কথা কবলৈ টান লাগে। মদাৰ গছত কাঁইটে ভৰি থাকে; তাত পাণ উঠাই দিলে পাৰি আনিবলৈ টান লাগে। নিজৰ তিৰোতাৰ ওচৰত কথা লুকালে ঘৰত অশান্তিৰ সৃষ্টি হয়। নিজৰ ওপৰঞ্চি ধনৰো হিচাব দিব নোৱাৰি তাৰ পৰা বিপদ ঘটিব পাৰে।

৫৭৯.　**টিকনিৰ আগত খং**
মুখত নাই ৰং

যি মানুহৰ সামান্য কথাতে খং উঠে, তেওঁৰ মনত ৰং ভাৱ নাথাকে। তেনে ধৰণৰ মানুহ খিংখিঙীয়া হয়। চেহেৰা পাতিও ভাল নহয়।

৫৮০.　**টিক বলধা ওলাই মাটি।**
মাক ভালে জীয়েক জাতি। (ডাক)

বলধ গৰুৰ টিকা চুলেই যদি লৰ মাৰে, তেনে বলধ লায়কৰ হয়। পদূলি ওলালেই যদি খেতিৰ মাটি দেখা যায়, সেই মাটি খেদি কুৰি লব লাগে। কাৰণ সেই মাটিত ওলোৱা সোমোৱা কৰোঁতে চকু দিব পাৰি। মাক যদি গুণী জ্ঞানী সাধু তিৰোতা হয় জীয়েক ভাল হ'বই। মাকৰ পৰাই জীয়েকে আচাৰ ব্যৱহাৰ নীতি নিয়ম শিকে। তেনেজনী ছোৱালী আনি ঘৰ কৰিলে সুখেৰে কাল কটাব পাৰি।

৫৮১.		**টিপটিপলী চৰে টিপা মাৰিলে মৰে,**
কৈলাশলৈ উৰোঁ উৰোঁ কৰে।

টিপহী চৰাই তেনেই সৰু, টিপা মাৰিলেই মৰি থাকে। তেনে চৰাইৰো কৈলাশ পৰ্বতলৈ উৰি যাবলৈ মন যায়। সেইদৰে সামান্য মানুহেও নিজৰ ববীয়াকৈ মহৎ কাম এফেৰি কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে। কেতিয়াবা কেতিয়াবা তেনেজন লোকেই মহৎ কাম কৰি জগতক তবধ লগায়।

৫৮২.		**টুটকীয়া নহলে গাঁও নবহে। লাগনী নহলে জুই নজ্বলে।**

গাঁৱত সকলো ধৰণৰ মানুহ থাকে। টুটকীয়া মানুহ গাঁৱত থাকিলে কন্দল লগায়। কন্দল লাগিলে মানুহৰ বুদ্ধি বিবেচনা বাঢ়ে, টুটকীয়াৰ পৰা সাৰধান হ'বলৈ শিকে। হাই-দন্দ যেনেকৈ হয় মিলা-প্ৰীতিও তেনেকৈ হয় হাই-দন্দ মিলা-প্ৰীতিৰ মাজেৰেই গাঁৱৰ স্থিতি বৰ্তে। লাগনী খৰি নহলে জুই নজ্বলে, সেইদৰে টুটকীয়া নাথাকিলে গাঁওখনৰ গত নালাগে।

৫৮৩.		**টেঙৰ মানুহৰ কাজ**
মাছৰ তেলেৰে ভাজে মাছ

কিছুমান মাছৰ তেল থাকে; সেই তেলেৰে মাছ ভাজি খাব পাৰি। তেনে কৰিলে তেল ৰাহি হয়। চালাক চতুৰ মানুহে ৰাইজৰ পৰা দান বৰঙণি লৈ ৰাইজকে খুৱাই-ধুৱাই সন্তুষ্ট কৰে।নিজেও খায় আৰু দুপইচা জমাও ৰাখে। কোনো কোনোৱে ৰাইজৰ ধনেৰে স্কুল কলেজ পাতি ৰাইজৰ উপকাৰো কৰে।

৫৮৪.		**টেঙা আম এবাৰহে বেচিব পাৰি**

টেঙা আম মিঠা বুলি কৈ এবাৰহে বেচিব পাৰি। দুনাই আম কিনিবলৈ তেওঁৰ ওচৰলৈ কোনো নাহে। ঠগ বা প্ৰৱঞ্চক সকলে এজন মানুহক এবাৰ হে ঠগাব পাৰে পাছলৈ মানুহ সাৱধান হৈ পৰে।

৫৮৫.		**টেঙা খাই নাখায় পানী**
যমে মানুহে টনা-টনি।

টেঙা খাই পানী খাব লাগে। তেতিয়া টেঙাৰ চোক কমে, দাঁত আৰু পেটৰ অনিষ্ট নহয়।

৫৮৬.		**টেটোনে টেপৰ বুজায়।**
টেৰিমেৰি কৰি তাঁহাতকে বুজায়

টেটোন মানুহে নিজে আঁৰত থাকি কাজিয়া লগাই দিয়ে। সময়ত তেৱেঁই টেৰা-বেকা কথা কৈ নিজৰ দোষ লুকুৱাই ৰাখে আৰু কাজিয়া কৰোঁতাক নানা ধৰণে বুজাবলৈ যত্ন কৰি শান্ত কৰে।

৫৮৭.		**টোকোৰা চৰাইৰ বাহ।**
আহক নাহক ঝড় বতাহ।।

টোকোৰা চৰায়ে তামোল, নাৰিকল গছত তাৰেই পাতৰ আঁহেৰে এনে ধুনীয়া লাউৰ দৰে বাহ সাজে, তাত পানীও নপৰে, ছিঙিও নপৰে। ঝড় বতাহ আহিলেও নষ্ট নহয়। নিৰাপদে পোৱালি ফুকাই থাকিব পাৰে। ক্ষুদ্ৰ হ'লেও আশ্ৰয় স্থল নিৰাপদ হোৱা বাঞ্জনীয়।

৫৮৮.		**টোপনিত ভোগ হেৰায়।**
লাজত কাজ হেৰায়।

টোপনিৰ ভাৰ হ'লে খাদ্যৰ সোৱাদ অনুভৱ কৰিব নোৱাৰি। সুখাদ্য দিলেও টোপনিত থকা মানুহে সোৱাদ নাপায়, খাবলৈ ইচ্ছা নকৰে। লাজকুৰীয়া মানুহে কাম ভালকৈ কৰিব নোৱাৰে। কাম কৰোঁতে মানুহৰ মনৰ বল আৰু সাহস থকা

দৰ্কাৰ। নহ'লে কাম সুসম্পন্ন হৈ নুঠে। অনেক সময়ত লেতেৰা কামো কৰিবলগীয়া হ'ব পাৰে। লাজ কৰিলে তেনে কামত আগবাঢ়িব নোৱাৰি।

৫৮৯.		**টোপনিৰ নেওচান ৰাতিপুৰা**
তিৰীৰ নেওচান সৰুমুৰা।

ৰাতিপুৰা শোৱা বেয়া। ৰাতিপুৰাৰ টোপনিয়ে স্বাস্থ্য হানি কৰে। সৰুমুৰা তিৰোতাৰ মুখ চোকা হয়। তেনে তিৰোতাই আনক মান সন্মান নকৰে, মিলাপ্ৰীতিৰ ভাবো নলয়। সকলোৰে ওপৰত কথা কৈ ঘৰখনত কন্দল লগাই থাকে।

৫৯০.		**টোপলা দেখি টুপলি যাচে।**
নাই টোপোলা থমকি আছে।।

আত্মীয় কুটুমৰ ঘৰলৈ গ'লে সুদা হাতে যাব নালাগে। কিবা এপদ বস্তু নিলে যাৰ ঘৰলৈ যোৱা হয় তেওঁলোকে আহ্লাদিত হয়। আহিবৰ সময়ত তেওঁলোকেও কিবা এটি দিবলৈ যত্ন কৰে বা দিবলৈ পালে ভাল পায়। টোপোলা নোলোৱাকৈ নিজ ঘৰলৈ গ'লেও গৃহিণীয়ে হাতে-পাতে একো নেদেখি থমকি ৰয়। আদৰ- সাদৰ কৰা কাৰ্য্যত নিৰুৎসাহ হৈ পৰে।

ঠ

৫৯১.		**ঠাকুৰ পেলাই কুকুৰ পোহে।**

নিজৰ মঙ্গল কামনা কৰি ঠাকুৰ পূজা কৰা হয়। ঠাকুৰ পূজিলে মনত শান্তি পোৱা যায়। ইষ্ট দেৱতাক পূজা কৰা উচিত। কুকুৰ মানুহৰ উপকাৰী জন্তু। কিন্তু কুকুৰে মঙ্গল বিধান কৰিব নোৱাৰে। মনত শান্তিও দিব নোৱাৰে। কেতিয়াবা অনিষ্টহে কৰে। গতিকে ঠাকুৰ পেলাই কুকুৰ পোহাৰ লাভ নাই। কুকুৰ সহায়কাৰী হিচাবেহে ৰাখিব লাগে।

৫৯২.		**ঠেকে যত, শিকে তত**

সহজতে খাব লবলৈ পালে মানুহে কাম কৰিবলৈ নিবিচাৰে। কাম নকৰিলে একো শিকিব নোৱাৰে। য'ত খোৱা মুঠিও পাবলৈ টান হয়, তাতে মানুহে কাম কৰিবলৈ বাধ্য হয়।কাম কৰি অভ্যস্ত হলে অভিজ্ঞতাও বাঢ়ে, ন ন কথা শিকিবলৈ পাৰে গতিকে ঠেকা খালেহে শিক্ষা হয়।

৫৯৩.		**ঠেলাৰ নাম বাবাজী।**

মানুহ সহজতে খাব-পিন্ধিবলৈ পালে কাম কৰিবলৈ ইচ্ছা নকৰে। শাসন কঠোৰ হ'লে কাম কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে অৰ্থাৎ খোৱা পিন্ধাত সুখ পালেও ফষ্টি মাৰি থাকিব নোৱাৰে। শাসন মানি কাম কৰিবলৈ বাধ্য হয়।

৫৯৪.		**ঠেংতলে ৰৌ যায়।**
মিছালৈ টুপলি বায়।।

বহু মানুহে বৰ ভাল কথালৈ মনোযোগ নিদিয়ে। সামান্য কথাবোৰত লাগি থাকোঁতে যায়। মাছ মৰীয়া লোকে মিছা মাছলৈ খাপ লৈ থাকোঁতে তেওঁৰ ঠেঙৰ তলেৰে ৰৌ মাছো সৰকি যায়।

ড

৫৯৫.		**ডাঙৰ গছত বতাহ লাগে।**

ডাঙৰ গছ ওখ হৈ থকা বাবে তাত বতাহ বেছি লাগে। বতাহ লাগি ডাঙৰ গছ ভাগেও। সেইদৰে বিপদ বিঘিনি আহিলে মূৰ বী সকলক পোনতে পায়। তেওঁলোকে সকলো আপদ আহুকাল মূৰ পাতি লবলগীয়া হয়।

৫৯৬.   **ডাঙৰ গছত লতা বগায়।**

লতা পৰাশ্ৰিত উদ্ভিদ। আন ডাঙৰ গছৰ আশ্ৰয় নাপালে লতা জাতীয় গছ বেছি বাঢ়িব নোৱাৰে। ,হেঁদৰে সৰ্ব সাধাৰণ মানুহেও আশ্ৰয় বিচাৰি ডাঙৰ আৰু জ্ঞানী লোকৰ আশ্ৰয়ত বাস কৰে। বিপদে আপদে ডাঙৰ লোকে সজ উপদেশ আৰু বুধি ভৰসা দি তেওঁলোকক নিৰাপদ কৰি ৰাখিব বুলি আশা ৰাখো।

৫৯৭.   **ডাঙৰৰ দায় পিছলি যায়**
সৰুৰ দায় খাজে খোপে খায়।

ডাঙৰ ডাঙৰ মানুহে দায় জগৰ লগালে অভাৱনীয় ভাৱে হোৱা বুলি, অথবা ধৰিব লগীয়া নহয় বুলি এৰি দিয়া হয়। সৰু মানুহে দায় জগৰ লগালে তন্নতন্নকৈ বিচাৰ কৰি তাৰ বাবে কঠোৰ শাস্তিৰ বিধান কৰা হয়। ডাঙৰ মানুহৰ দায় জগৰ ধন জনৰ বলতো পাতল হৈ পৰে।।

৫৯৮.   **ডাল ডাল কৈ পকিলে চুলি**
পৈয়েক মাতে ৰূপহী বুলি।

ভাল পাওঁতাজনে নানা দোষ থাকিলেও ভাল বুলি কবলৈ নেৰে। চুলি পকী বুঢ়ী হ'লেও প্ৰিয়তমা পত্নীক পতিয়ে ৰূপহী জ্ঞান কৰে। ৰূপহী বুলি মাতেও।

৫৯৯.   **ডিমাত আঁহ উলিয়ায়।**

ডিমা বা কণী মিহি বাকলি থকা বস্তু। তাত আঁহ থাকিব নোৱাৰে। কিছুমান চকু চৰহা মানুহে নিখুঁত কামত খুঁত উলিয়াবলৈ বিচাৰে। সাধু মানুহৰো দোষ খুচৰি ফুৰে। তেনেলোকে কেতিয়াবা অসম্ভৱকো সম্ভৱ কৰিব খোজে।

৬০০.   **ডুব মাৰি পানী খায়।**

পিয়াহৰ পানী দেখা দেখিকৈ খাব পাৰি। পানীত ডুব মাৰি পানী খোৱাটো লুকাই খোৱা কাৰ্য্য; যাতে আনে নেদেখে। কিছুমান মানুহ আছে তেওঁ লোকে লুকাই থাকি বেয়া কাম কৰি নিজৰ স্বাৰ্থ সিদ্ধি কৰে।

৬০১.   **ডেকা কালত ল'ৰা হয় কান্ধৰ লয় ভাৰ।**
বুঢ়া কালত ল'ৰা হয় চুমা চাটাই সাৰ।।

ডেকা অৱস্থাত ল'ৰা জন্ম হ'লে সেই ল'ৰা ডাঙৰ-দীঘল হৈ দেউতাকৰ কৰিবলগীয়া সকলো কামৰ ভাৰ লব পাৰে। বুঢ়া কালত ল'ৰা উপজিলে মৰম কৰি ডাঙৰ-দীঘল কৰি থাকোঁতে মৰণ কাল উপস্থিত হয়। মৰিবৰ সময়ত ঘৰ চলাবলৈ উপযুক্ত ল'ৰা নথকা বাবে মনত দুখ থাকি যায়।

৬০২.   **ডিঙিলৈকে পানীত বুৰো, তথাপি পিয়াহত মৰোঁ।।**

ডিঙিলৈকে পানীত ডুবি থাকিও খোৱাৰ শক্তি নথকাত পিয়াহত মৰিব পাৰে। ধন সম্পত্তিৰ মাজত বহি থাকিলেও সেইবোৰ ভোগকৰাৰ মন বা ক্ষমতা যাৰে তাৰে নাথাকে। ফলত শুকাই মৰে।

৬০৩.   **ডেকা গাভৰুৰে কথা পাতে কথাই পতি হাঁহে।**
বুঢ়া বুঢ়ীয়ে কথা পাতে কথাই পতি কাহে।।
সমাৰ্থক
চেংৰা চেংৰী কথা পাতে প্ৰতি কথায় হাঁসা
বুঢ়া বুঢ়ী পাতে কথা ঘুগু হেনা লৰে মাথা।

ডেকা গাভৰুৰে প্ৰেমৰ কথা পাতি হাঁহে। বুঢ়া বুঢ়ীয়ে সুখ দুখৰ কথা পাতি অতীত কাহিনী কৈ হয় বুলি কপৌৰ দৰে মূৰ দুপিয়াই শলাগি থাকে। আনন্দ পালেও বিশেষ প্ৰকাশ নাপায়। বয়সে কথা বতৰাৰ ৰেহ ৰূপ বদলি কৰে।

ঢ

৬০৪.　　**ঢাৰিৰ আগত ৰজাকো চৰ্চে।**

আনৰ দোষ গুণ চৰ্চা কৰাটো মানুহৰ স্বভাৱ। অনেক সময়ত ক্ষমতাশালী লোকৰ সন্মুখত চৰ্চা কৰাটো বিপদৰ কথা হব পাৰে। তেনে অৱস্থাত মানুহে পৰোক্ষে চৰ্চা কৰে। তাতো চোৰাংচোৰাৰ ভয় থাকে। টুটুকীয়া লোকে তেনে চৰ্চাক সদৰি কৰে। ৰজাক চৰ্চা কৰাটো দোষণীয়। ফলত শাস্তি লব লগীয়া হব পাৰে। সেই কাৰণে শোৱা ঢাৰিৰ আগত চৰ্চ্চা কৰি বিপদৰ সম্ভাৱনা নাইকিয়া কৰে। চৰ্চা কৰোঁতা সকলে চৰ্চা কৰিবই। সন্মুখত নকৰে। খেৰ কুটা আদিৰ আগতো চৰ্চা কৰি নিজৰ খু-দুৱনি মাৰে। পৰচৰ্চাক বেছি মূল্য দিব নালাগে।

৬০৫.　　**ঢাল নাই তৰোৱাল নাই নিধিৰাম চৰ্দাৰ।**

ঢাল তৰোৱাল ব্যৱহাৰ জনা লোক দলৰ দলপতি বা চৰ্দাৰ হবৰ যোগ্য। বহু সময়ত ঢাল তৰোৱাল নোলোৱাকৈ চৰ্দাৰি কৰিব পাৰি। অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ নহলেও বুধি খটুৱাই কথা কব পৰা জনে চৰ্দাৰ হয়। নিধিৰাম তেনে এজন চৰ্দাৰ।

৬০৬.　　**ঢিলা পালে ঠিলা মাৰে।**
টান পালে নাম লয়।

ঢিলা মাটিত সহজতে হেঁচি খুঁটি মাৰিব পাৰি। টান মাটি হলে গাঁত খান্দিলৈহে খুঁটি মাৰিব লাগে। হোজা যেন দেখিলে বোজা দিয়ে। অৰ্থাৎ কাৰ্য্যৰ ভাৰ বেছিকৈ দিয়ে। বিপদত পৰিলে অথবা ৰোগ ব্যাধিত আক্ৰান্ত হৈ জীয়াতু ভুগিবলগীয়া হলেহে সৰ্বসাধাৰণ মানুহে ভগৱানৰ নাম লয়। নহলে বহুতে ভগৱানৰ অস্তিত্বকে মানিব নোখোজে। ঠেকত পৰিলেহে মানুহে আনৰ সহায় বিচাৰে। ভগৱানকো বিচাৰে।

৬০৭.　　**ঢুলীয়াৰ বল তালী।**
ওজাৰ বল পালি।
বেৰৰ বল কামী।
তিৰীৰ বল স্বামী।

ভাল তালী নহলে ঢুলীয়াৰ গা নুঠে। ভাল পালী নাথাকিলে ওজাপালীৰ ওজাৰ গা নুঠে, ৰসাল নহয়। কামী বান্ধি নিদিলে বেৰা খটখটীয়া নহয় বেছি দিন নিটিকে। সেইদৰে স্বামী সঙ্গী নহ'লে তিৰোতাই সুখ শান্তি নাপায়। মনত সাহস নজন্মে।

৬০৮.　　**ঢেঁকীত মহে খায়।**
উৰালত ফৰফৰায়।

ঢেঁকীত কিবা বিজুতি ঘটিলে উৰালত তাৰ প্ৰতিক্ৰিয়া ঘটিব নোৱাৰে। সেইদৰে এজনৰ দুখ কষ্ট আন এজনৰ গাত সহজে অনুভূত হব নোৱাৰে। কিন্তু তেনেই আপোনজন যি জনে মনে প্ৰাণে ভাল পায় তেওঁৰ মনত প্ৰতিক্ৰিয়াৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে। সন্তানে কষ্ট পালে মাকৰ মনতো স্বভাৱতে কষ্ট অনুভূত হয়। স্বামীৰ দুখত তিৰোতাই দুখ অনুভৱ কৰে। গতিকে এজনৰ কষ্ট দেখি আন এজনৰ দুখ ওপজা স্বাভাৱিক।

৬০৯.　　**ঢেঁকী স্বৰ্গলৈ গ'লেও ধান বানে।**

ঢেঁকীৰ কাম ধান বনা। যলৈকে ঢেঁকী নিয়া নহওক কিয় ঢেঁকীৰে ধান বনাৰ বাদে আন কাম নাই। যাক যতে প্ৰয়োজন তাত তাৰ নিজ কামৰ বাবেই প্ৰয়োজন হয়। স্থান কালৰ কোনো কথা নাথাকে।

৬১০.　　**ঢোল মাৰিলেহে নাচোন আহে।**

ঢোলৰ বাজনা শুনিলে নাচনীৰ নাচিবলৈ মন যায়। সেইদৰে উপযুক্ত পৰিৱেশ সৃষ্টি হলেহে মানুহে কাম কৰিবলৈ ভাল পায়।

৬১১. ঢোলৰ লগত টেমেকা।

টেমেকা এবিধ সৰু ঢোল। ঢোলৰ বাজনাৰ চেৱে চেৱে টেমেকাই তাল ৰাখি যায়। টেমেকাৰ টিংটিঙানি শুনিবলৈ ভাল হয়। সেইদৰে বৰলোকৰ লগত লগুৱা, লিকচৌ, আলধৰা আদি নাথাকিলে বৰলোকৰ শোভা নাবাঢ়ে। ডাঙৰ মানুহৰ সন্মান ৰক্ষাৰ কাৰণে সৰু মানুহ লগত থাকিব লাগে।

৬১২. ঢোলমৰাত শুনি নিতৌ ভাবোঁ বিয়া
শাহু আইৰ মাতশুনি আজুৰি পেলাওঁ হিয়া।।

ঢোল পেঁপাৰ মাত শুনিলে বিয়া বিয়া লাগে। মনত ৰং হয়। বিয়াত বহিবলৈ মন যায়। কিন্তু শাহুৱেকৰ হুটা মাত শুনিলে সেই আনন্দ কেনিবা পলায়। নিজৰ কলিজা খামুচি পেলাবৰ মন যায়। ঢোল পেঁপাৰ মাতে এটা আনন্দৰ পৰিৱেশ আনে। কিন্তু শাহু আইৰ হুতা মাত শুনিলে মনত দুখে বেজাৰে আগুৰি ধৰে। মাকৰ দৰেই শাহুৱেকে বোৱাৰীয়েকক মৰম কৰা উচিত। যাতে দুয়োৰে মাজত মাক জীয়েকৰ সম্বন্ধ গঢ়ি উঠে।

৬১৩. ঢৌতে যি মাৰে খৰ,
সিহে তৰে আঠাই সাগৰ।

সাগৰত ঢৌ উঠে। সেই ঢৌত বুৰি নাযাবলৈ ঢৌৰ লগে লগে খৰ মাৰিবলৈ জানিব লাগে। তেতিয়া মৰিবলৈ ভয় নাথাকে। আৰু সহজে আঠাই সাগৰ পাৰ হ'ব পাৰি। এই সংসাৰখন নানা বিপদ আপদে ভৰা। বিপদ আপদত ধৈৰ্য্য ধৰি উদ্ধাৰৰ উপায় চিন্তা কৰা দৰকাৰ। তেতিয়াহে এই সংসাৰ সাগৰত জীৱন নাও সুকলমে চলাই নিব পাৰি।

৬১৪. ঢৌৰ গণিতা নাই
ঢোকে ঢোকে পানী খায়।

সাগৰ ঢৌৰে ভৰা । তাত পৰিলে ঢোকে ঢোকে পানী খাই মৰণো হ'ব পাৰে। সংসাৰখনো বিপদ-বিঘিনীৰে ভৰা। তাৰ পৰা ৰক্ষা পাবলৈ সাৱধানে চলিব লাগে। বিপদ-আপদলৈ লক্ষ্য নকৰিলে নানা ধৰণৰ কষ্ট খাবলগীয়া হয়।

৬১৫. ঢৌ ঢৌতে ৰৌ ঢৌ
ফটাকানী ঢৌ ঢৌ

ফটাকানীত পানী বান্ধি ৰাখিব নোৱাৰি। ঢৌ ঢৌ কৰি পৰি যায়। সেইদৰে ঢৌ দেখিলে ৰৌ মাছ অহা বুলি কব নোৱাৰি। ৰৌ মাছ গভীৰ পানীত থাকে। ঢৌৰ ওপৰে ওপৰে নুফুৰে। ঢৌটোতে ৰৌটো দেখাতো ফটাকানীত পানী বান্ধি ৰখাৰ দৰে অসাৰ্থক কথা।

ত

৬১৬. তই ধৰিবি তাক।
সি ধৰিব তোক
দুয়ো গোট খাই ধৰিবি মোক
ভাদৰ শেষ পথে লৈ যাম তোক

মনে স্থিৰ হৈ ইন্দ্ৰিয়সমূহক ধৰি দমন কৰিব নোৱাৰিলে আনে দমন কৰিব নোৱাৰে। ইন্দ্ৰিয়সমূহ দমন হলে মনৰ বশ হৈ পৰিব। তেতিয়া মন আৰু ইন্দ্ৰিয় একেলগ হৈ ভগৱানক কাকুতি-মিনতি জনাব। ভগবানে শেষ পক্ষৰ কৃষি কৰি এটালে অৰ্থাৎ সংসাৰৰ কাম শেষ হলে বৈকুণ্ঠলৈ লৈ যাব।

৬১৭. তলে গো বধ। ওপৰে ব্ৰহ্ম বধ।

গো বধ কৰিলেও পাপ। ব্ৰহ্মবধ কৰিলেও পাপ হয়। অৰ্থাৎ কোনটোকে কৰিব নোৱাৰা হোৱা অৱস্থা।

৬১৮. **তলে শিল, ওপৰে কিল।**

তলত টান বস্তু থৈ ওপৰত আঘাত কৰিলে সেই আঘাত বেছি জোৰে লাগে। শাস্তিৰ মাত্ৰা বেছি কৰিব খুজিলে তলে ওপৰে কঠোৰতম ব্যৱস্থা লব লাগে।

৬১৯. **তলে যিমান ওপৰে সিমান**
তাকে বোলে ছিৰি
নতুন আৰ্জে পুৰণি খায়
তাকে বোলে গিৰী।
বা
ন আৰ্জে পুৰণি খায়
তাকে বোলে গিৰী।
তালে যিখিনি ওপৰে সিখিনি
তাকে বোলে ছিৰি।

যিমান খৰচ কৰে, জমাও সিমানে কৰে, সেয়া শ্ৰীমন্ত গৃহস্থৰ কথা। নতুন আৰ্জি নতুন নাখায় পুৰণিহে খায়। নতুন ধান পুৰণি হ'বলৈ থৈ দিয়ে সেয়া অৱস্থাসম্পন্ন গৃহস্থৰ কথা। গতিকে সকলোখিনি আৰ্জন খৰচ কৰিব নালাগে। সাঁচিব লাগে। তেতিয়াহে গৃহস্থৰ বল হয়। প্ৰকৃত গৃহস্থই তাকে কৰে।

৬২০. **তলে পুতল মধ্যে ক্ষীণ।**
তাকে দেখিলে লাগে ঘিণ।

যি মানুহে পেটত বুধি ৰাখে তলে তলে আনৰ অনিষ্ট কৰাত পকা, তেনে লোককে তলে পুতল বোলা হয়। তেনেবোৰ কমানুহ দেখাত বৰ শান্তশিষ্ট যেন লাগে তেওঁ কিন্তু ঘৃণনীয় ব্যক্তি।

৬২১. **তাঁতৰ চাৰি বাতি ব**
কথা কোৱা দি কব নোৱাৰিলে
শ্লোকত কোৱা দি ক।

তাঁতৰ চাৰি বাতি ব-ৰ কাৰ্য্য কবলৈ হ'লে বহু কথা কব লাগে। কাৰ্য্যৰে অতি সহজে বুজাব পাৰি। সেইদৰে কোনো কথা ভাষাৰে প্ৰকাশ কৰাত অসুবিধা হ'লে ভাবেৰে বা ইঙ্গিতেৰে বা কৰ্মৰ দ্বাৰা বুজাবলৈ যত্ন কৰিব লাগে। কথাবোৰ বিৱৰণমূলক। শ্লোকবোৰ ইঙ্গিত আৰু অনুভূতিমূলক।

৬২২. **তাঁতীৰ কি ঘোঁৰা বোৱা।**
বান্দৰৰ কি ঘৰ ছোওৱা।।

তাঁতীয়ে তাঁতখন লৈয়ে ব্যস্ত থাকে। তেওঁ ঘোঁৰাৰে কেনেকৈ হাল বায়, গাড়ী চলায়, ৰণ কৰে আদি কথা ভাবি নাপায়। বান্দৰে বাহ সাজি নলয়। সি ঘৰ কেনেকৈ ছায় ক'ত কি দিব বা থব লাগে একো বুজি নাপায়। গতিকে যি যি বিষয়ত অনভিজ্ঞ সেই বিষয়ে চিন্তা কৰাৰ আৱশ্যক নাই।

৬২৩. **তাচ, কড়ি পাশা। ই তিনি সৰ্বনাশা।**

তাচ, কাড়, পাশা খেলত হাৰ জিত আছে। তাৰফলত ধন সম্পত্তি নাশ হয়। আনকি ৰজাই ৰাজ্যও হেৰুৱাব লগীয়া হয়। গতিকে এই তিনি প্ৰকাৰ খেলাই সৰ্বনাশ কৰে।

৬২৪.		**তাইৰ সমান নাই কাজী।**
এসেৰ কপাহেৰে বাটে এডাল পাঁজি।।

যি পাঁজি বাটিব নাজানে এসেৰ কপাহৰ এডাল হে পাঁজি কৰে। তেনে তিৰোতাই বোৱন কাটনত কাজী বুলি ওফাইডাং মাৰি ফুৰা উচিত নহয়। কামৰ আৰম্ভণিতে কিমান পাকৈত তাৰ চিনাকি ওলায়। মিছাকৈ বৰাই কৰি কথা ক'লে হাঁহিয়াতিৰ হে পাত্ৰ হ'ব লাগে।

৬২৫.		**তামোলৰ বেটু পচে।**
কথাৰ বেটু নপচে।।

তামোলৰ বেটু পচি সৰি যায়। তাৰ কোনো মূল্য নাথাকে। কথাৰ বেটু নষ্ট নহয়। মনত দকৈ সাঁচ বহা কথা কলে সি বহু দিনলৈ মনত থাকে। তাৰপৰা সময়ে সময়ে হাইদন্দ কাজিয়া পেচাল হৈ থাকে আৰু জ্ঞানৰো পৰিসৰ বাঢ়িব পাৰে।

৬২৬.		**তামোল একণ দিয়া ভকত।**
চূণ পাণ একণ দিয়া লগত।।
ধঁপাত একণ দিয়া পাছে।
বাকীখিনি মোৰেই আছে।।

তামোল, পাণ, চূণ, ধঁপাত মিলি তামোলখন হয়। তাৰ বাহিৰে আন বস্তু নাথাকে। একন তামোল, একণ পাণ, একন চূণ, একণ ধপাত বুলি সকলো খিনিকে খুজিলে। কিন্তু কথাবোৰৰ ধৰণত নিজৰ সকলোবিধ আছে। কিবা একণ হে লাগে-বুলি খোজা হৈছে। এনেবোৰ চতুৰ মানুহৰ উক্তি, লোকক ঠগোৱা বুধি, ৰং লগোৱা চলাহী কথা।

৬২৭.		**তামোলৰ চিকুণ গুৰা।**
টোপনিৰ চিকুণ ৰাতিপুৱা।।

নুশুকোৱা তামোলক গুৰা বোলে। তাক পাণ চূণ সহ খাব লাগে। গুৰা খাবলৈ সোৱাদ, দেখিবলৈকো ধুনীয়া। ৰাতিপুৱাৰ টোপনি বৰ আৰাম দায়ক, উঠিবলৈকে মন নাযায়।

৬২৮.		**তাল প্ৰমাণ বাঢ়ে, তিল প্ৰমাণ টুটে।**

ৰোগ, ব্যাধি আৰম্ভণিৰ পৰাই বেছি ৰকমে বাঢ়ে, উপশম হবৰ বেলিকা লাহে লাহে কমিবলৈ ধৰে। অৰ্থাৎ বঢ়াত তালফলৰ সমান বাঢ়ে টুটাৰ সময়ত তিল তিলকৈ টুটে।

৬২৯.		**তালুত চুলি নাই তাকে বোলে টপা।**
কথাৰ সাঁচ নাই তাকে বোলে লপা।

তালুত চুলি নথকা জনক টপা বোলে। কথাৰ ঠিকনা নথকাজনক লপা বোলা হয়। এই দুজনৰ বেলেগে প্ৰমাণ দিব নালাগে।

৬৩০.		**তাহানিয়ে খালোঁ টেঙা।**
এতিয়া পালেহি জেঙা (বা) এতিয়াও নমৰিল জেঙা।

টেঙা খালে তাৰ সোৱাদ পাবলৈ বেছি সময় নালাগে। কিন্তু বেয়া কাম কৰিলে তাৰ কুফল বহুদিন পাছতো ভোগ কৰিবলগীয়া হব পাৰে। তাৰ জেঙা নমৰেহে নমৰে।

৬৩১.		**তিতাও তিতা নিমু তিতাৰ পাত।**
তাতোকৈ তিতা মাহী আইৰ মাত।।

নিমু তিতাৰ পাত খাবলৈ তিতা লাগে কিন্তু উপকাৰী। মাহী মাকৰ মাত তাতোকৈ তিতা বেছি। বেছি দুখদায়ক।

৬৩২. **তিনি ঘৰজীয়াৰ মাটিত শগুণে শ নাখায়।**

যি ঠাইত তিনিজন ঘৰ জোঁৱাই থাকে, সেই ঠাই তেনেই অপৱিত্ৰ; তাত কাজিয়া আৰু অশোভন কাৰ্য্যৰ বাহ হয়। তালৈ আলহী-দুলহী যোৱা দূৰৰ কথা আনকি মৰা শ পৰি থাকিলেও শগুণে শ খাবলৈ নাযায়।

৬৩৩. **তিনি পাইকৰ শ্ৰীৰাম বৰা।**
তাৰে এটি ছাতি ধৰা।

আহোম ৰজাসকলৰ দিনত দৰকাৰ হ'লেই ৰজা ঘৰত খাটি দিয়া এশ্ৰেণীৰ মানুহ আছিল। দৰকাৰ হ'লে তেওঁলোকে ৰণ কৰিবলৈও যাব লাগিছিল। এই পাইকবোৰে বিনা খাজানায় মাটি খাবলৈ পাইছিল। কুৰিজন পাইকৰ ওপৰত একোজন 'বৰা' আছিল। বৰাসকলে পাইকবোৰক য'ত যেনেকৈ লাগে খটুৱাইছিল। তিনিজন পাইকৰ 'বৰা' নাথাকে। তিনিজনৰে এজন বৰা এজন ছাতি ধৰা হ'লে পাইকৰ নামত এজন থাকে। শ্ৰীৰাম বৰাই এজন পাইক লৈয়ে ক্ষমতা জাহিৰ কৰিছিল। এই ধৰণে নিজে হোৱা বৰাই নিজে বৰ মানুহ বোলাইছিল। আনে গণ্য নকৰিছিল। অযোগ্য লোকে মিছাকে যোগ্যতা দেখুৱাবলৈ গৈ নীতি-নিয়ম পাহৰি যায়।

৬৩৪. **তিনি ফেনাৰ বৃক্ষজুপি থাকে জগত জুৰি।**
পাচ মুখ পিয়ে ৰস চাৰি কলহ কৰি।
সাত আঙুল ডাঠ বাকলি আঠডাল কৰে
চাৰি ফলীয়া পাত মেলি দুটি ফল ধৰে।

মানুহ ৰূপী বৃক্ষজুপি সত্ব, ৰজ, তম এইতিনিটা গুণৰ অধিকাৰী। ক্ষিতি, অপ, তেজঃ, মৰুৎ আৰি ব্যোম এই পাঁচটি ভূতেই ধৰ্ম, অৰ্থ, কাম, মোক্ষ ৰূপ চাৰি কলহ ৰস পান কৰে। মানৰ দেহত সাতখন চালৰ আৱৰণ আছে। এই দেহেৰে অনিমা, লঘিমা আদি অষ্ট ঐশ্বৰ্য্য লাভ কৰে। মানৰ দেহৰূপী গছজুপিৰ চাৰি বেদেই চাৰিটা পাত। অৰ্থাৎ মানুহেই বেদ চাৰিখন প্ৰকাশ কৰিছে। মানৰ দেহৰূপী গছত সুখ আৰু দুখ-ৰূপ দুটি ফল ফলে।

৬৩৫. **তিনি কাল গৈ একালত পৰিল।**
তেতিয়াহে বাপুৰাৰ চেতন আহিল।।

শৈশৱ, যৌৱন আৰু পৌঢ় অৱস্থা পাৰ হলে বৃদ্ধৱস্থা প্ৰাপ্ত হয়। শৈশৱ, যৌৱন আৰু পৌঢ় অৱস্থাত মানুহে তেজ, বল আৰু কৰ্ম ক্ষমতাৰ কাৰণে কালৈকো গণ্য নকৰা হয়। ভগৱানকো নাভাবে। বুঢ়া কাল পালে মানুহৰ চেতনা হয় - এইটো কৰা নাই, সেইটো কৰা নাই, ভগৱানক চিন্তা কৰা নাই বুলি। অৱশেষত অনুতাপত দগ্ধ হৈ পৰে।

৬৩৬. **তিনিকুৰি বছৰতো তিৰোতাৰ আঁচলে হাঁহে।**

তিৰোতা মাত্ৰেই অলঙ্কাৰ আৰু কাপোৰ ভাল পায়। লোকৰ গাত ভাল কাপোৰ ভাল গহনা দেখিলে তিৰোতা মাত্ৰেই লবলৈ হাবিয়াস কৰে। বয়স অনুসৰি মানুহৰ সাজপাৰ মিলা হব লাগে। তিৰোতা সকলে বয়সলৈ লক্ষ্য নকৰে। যাঠিৰ দেওনা পাৰ হলেও যৌৱনৰ চখ নাযায়। আঁচলত ধুনীয়া ফুল বাছি লয়।

৬৩৭. **তিৰী যদি হয় নষ্ট**
তিনিকুল কৰে ভ্ৰষ্ট

তিৰীয়ে গিৰী, তিৰোতাগৰাকী ঘৰখনৰ লক্ষ্মীস্বৰূপা হব লাগে। নষ্ট চৰিত্ৰৰ হলে স্বামীৰ বংশ, পিতৃবংশ আৰু মাতুল বংশৰ দুৰ্নাম হয়।

৬৩৮.　　　**তিৰীবৈৰী সীমাবৈৰী**
ইহঁতৰ সদা এৰি

তিৰোতা গৰাকী যদি অবিশ্বাসানী হয়, ওচৰ চুবুৰীয়াই যদি সীমা ঠেলা ঠেলি কৰে উভয়ে বৈৰী হৈ পৰে। সেই বৈৰীভাৱ কেতিয়াও দূৰ নহয়।

৬৩৯.　　　**তিৰীৰ চটচটী লথিয়তী গাই।**
সেই পুৰুষৰ সুখ শান্তি নাই।।

তিৰোতাজনী চটচটাই কথা কলে কেতিয়াবা নকবলগীয়া কব পাৰে, তেনে তিৰোতাই গিৰীয়েকক হে চলায়। টপটপনি খেচখেচনিত গিৰীয়েকজনৰ সুখ নাইকিয়া হয়। খীৰাবলৈ গলে যদি গাইজনীয়ে লথিয়ায়, তেতিয়া গাখীৰ পোৱা দূৰৰ কথা আঘাতহে পাবলগীয়া হয়। তিৰোতাগৰাকী আৰু খিৰতী গাইজনী সুস্থিৰ নহলে মানুহৰ সুখ-শান্তি নাথাকে।

৬৪০.　　　**তিৰী মৰে বিয়নে**
পুৰুষ মৰে ৰণে।

সন্তান জন্ম দিওতে তিৰোতাৰ অতি কষ্ট হয়। সেই কষ্টত বহু নাৰীৰ মৃত্যু হয়। আজি কালি চিকিৎসা বিজ্ঞানে তেনে মৃত্যুৰ হাৰ কমাইছে। পুৰুষ ৰণলৈ যোৱা মানে দেশৰ কাৰণে বা জাতিৰ কাৰণে মৃত্যু বৰণ কৰিবলৈ যোৱা হয়।

৬৪১.　　　**তিৰী মিৰি ভাটৌ কোৰা**
এই চাৰিৰ আশয় নোপোৱা।

তিৰী, মিৰি, ভাটৌ আৰু কোৰাৰ মাত কথাৰ আঁত পোৱা টান। তিৰোতাই নিজৰ স্বাৰ্থৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি কথা কয়। মিৰিয়ে কব লাগে বুলিয়ে কয়, বিশেষ লাগ বান্ধ নাথাকে। ভাটৌক শিকালেহে কথা কয়। নিজৰ কি মনোভাৱ বুজা কঠিন। কোৰা অৰ্থাৎ কাউৰীৰ মাতৰ অৰ্থ ধৰিব নোৱাৰি। গতিকে এই চাৰি জাতিক সহজে বিশ্বাস কৰিব নালাগে।

৬৪২.　　　**তিৰীৰ চুটি, বাঢ়নীৰ বুটি**

চুটি চাপৰ তিৰোতাৰ আঁকোৰ -গোজালি মনোভাৱ। কাৰো লগত মিলিব নোৱাৰে। বুটি বাঢ়নীৰে সৰা-পোচা কৰাত অসুবিধা হয়। বহু খৰচ হয়। উভয়কে বৰ্জন কৰা উচিত।

৬৪৩.　　　**তিৰী ধৰি কড়ি**
এই তিনি প্ৰাণৰ বৈৰী

মানুহৰ সুখ-সুবিধাৰ কাৰণে তিৰোতা, মাটি আৰু ধনৰ আৱশ্যক হয়। তিনিওটাকে ভাল ধৰণে চলাই খাব নাজানিলে জীৱন ধ্বংস হব পাৰে। তিৰোতাৰ কাৰণে মাটিৰ কাৰণে আৰু ধনৰ কাৰণেই পৃথিৱীত মহাসমৰ পৰ্যন্ত হয়। গতিকে এই তিনিওটাক হাতৰ মুঠিত ৰাখিব লাগে।

৬৪৪.　　　**তিৰীৰ লেনিওৱা বৰযুণৰ কণিওৱা**
ঘৰ ছাই নমাৰে মুধচ
ই তিনিৰ সমান নাই কুন্ধচ

লেনিয়াই লেনিয়াই কথা কোৱা তিৰোতা, আপোনপেটীয়া। আনৰ দুখ- দুৰ্দশা অনুভৱ কৰিব নোৱাৰে। কিনকিনীয়া বৰষুণে ঠাই বোকা কৰি লেতেৰা কৰে। ঘৰ চাই মুধচ নামাৰিলে বৰষুণৰ বতৰত সেই ঘৰত থাকিব নোৱাৰি। গতিকে লেনিয়াই কথা কোৱা তিৰোতা কিনিকিনীয়া বৰষুণৰ আৰু মুধচ নমৰা ঘৰ অতি বেয়া।

৬৪৫.　　　**তিৰীহন্তে গিৰী, তিৰী হন্তে হতচিৰি**

তিৰোতাজনী লক্ষ্মী স্বৰূপা হলে গৃহস্থৰ দোপত দোপে উন্নতি হয়। কুলক্ষণীয়া হলে ভাল ঘৰো নষ্ট হৈ যায়

৬৪৬.   **তুঁহ জুই উমাই পোৰে।**

তুঁহত জুই ৰাখিলে জুই জ্বলি নুঠে। জুই বুলি সহজে গমো ধৰিব নোৱাৰি। কিন্তু উমাই উমাই পুৰি থাকে। সেইদৰে অশান্তিয়ে মানুহৰ অন্তৰ দহন কৰে। বাহিৰত দেখা পোৱা নাযায়।

৬৪৭.   **তুলসীৰ লগত কলপটুৱাৰ মুক্তি।**

তুলসী পৱিত্ৰ বস্তু। ইয়াক মঙ্গলিক কাৰ্যত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। তুলসী থবলৈ কলপতুৱাৰ ব্যৱহাৰ হয়। গতিকে তুলসীৰ লগত কলপতুৱাও মাঙ্গলিক কাৰ্যৰ আৱশ্যকীয় বস্তু হৈ পৰে। সেইদৰে মহৎ লোকৰ সঙ্গত সামান্য লোকেও আদৰ সন্মান লাভ কৰে। সৎ সঙ্গত থাকিলে মুক্তিও লাভ কৰে।

৬৪৮.   **তুলা হেন নপাৰয় ভাৰ বান্ধে শিলে**
টেটকুটি পিপৰাই হস্তগোট শিলে।

পিপৰা এবিধ অতি ক্ষুদ্ৰ প্ৰাণী। তেনে পিপৰা এটাই গোট গোটে হস্ত গিলিব নোৱাৰে। সেইদৰে যি মানুহৰে তুলাৰ দৰে পাতল বস্তু নিব নোৱাৰে। তেওঁ শিল ভাৰ বান্ধিলে কোনো লাভ নাই। সামৰ্থ নাথাকিলেও মানুহে বৰ ডাঙৰ কাম কৰি ডাঙৰ হবলৈ বিচাৰে ই অনুচিত কৰ্ম।

৬৪৯.   **তেজ ধুলে উটে**
মঙহ ধুলে নুটে

তেজ পানীৰে ধুলে উটি যায়। মঙহ ধুই উটাব নোৱাৰি। সেইদৰে তেজৰ সম্বন্ধ ছেদ কৰিব পাৰি। মঙহৰ সম্বন্ধ ছেদ কৰিব নোৱাৰি। মানুহৰ লগত মানুহৰ তেজৰ সম্বন্ধ থাকিব পাৰে। সেই সম্বন্ধ অনেক সময়ত এৰি থোৱা হয়। প্ৰব্ৰজন আদিৰ কাৰণে এই সম্বন্ধ ছেদ হয়। কিন্তু নিজৰ পৰিয়ালৰ মাজত মঙহৰ সম্বন্ধ থাকে সেই সম্বন্ধ সহজে এৰিব নোৱাৰি। ল'ৰা –ছোৱালী সেইবাবে অতি আপোন।

৬৫০.   **তেল পানীয়ে ছিৰি।**
তামোৰ পাণে গিৰী।

গাত তেল ঘঁহি পানীৰে ধুলে দেহৰ শ্ৰী বৃদ্ধি হয়। যিখন গৃহস্থল তামোল পাণৰ বাৰী থাকে সেইখন হে আদৰ্শ গিৰী বুলি স্বীকৃতি হয়।

৬৫১.   **তেল বেছি হলে বালিত ঢালি লাভ নাই।**

তেল ঠটা মাটিত পৰিলে কিছু পৰিমাণে সংগ্ৰহ কৰিব পাৰি। বালিত পৰিলে সি সোমাই ঘূৰাই পোৱা নাযায়। ধন বেছি হলেও মানুহে অনাহকত খৰচ কৰে। দুখীয়া নিচলা লোকক দিলে উপকাৰ কৰা হয়। তাকে নৰি বালিত তেল পেলোৱাৰ দৰে কোনো লাভ নোহোৱা ঠাইত খৰছ কৰি লাভ নাই।

৬৫২.   **তেল ৰজা লোণ পাত্ৰ।**
জ্বলা হালধি ৰং মাত্ৰ

ৰন্ধন কাৰ্যত তেল অতি দৰকাৰী বস্তু। তেল নহলে আঞ্জাৰ সোৱাদ নুঠে। সেইকাৰণে তেলক ৰন্ধন কাৰ্যত ৰজা বুলি কোৱা হয়। লোণ দি আঞ্জা সোৱাদ কৰা হয়। সেইকাৰণে লোণক পাত্ৰ মন্ত্ৰী বুলি কোৱা হয়। জ্বলা আৰু হালধি আঞ্জাৰ ৰং ভাল কৰিবলৈ দিয়া হয়।

৬৫৩. **তেলীৰ মূৰত তেল দিয়া**

তেলীয়ে তেল বেছি ফুৰে। তাৰ মূৰত আনে তেল দিয়াৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। আৱশ্যক বিবেচনা কৰিলে নিজেই নিজৰ মূৰত ঘঁহিব পাৰে। সেইদৰে ধনী মানুহক আৰু ধন দি উভৈনদী কৰাৰ আৱশ্যক নাই। তাৰ সলনি অভাৱী লোকক দিলে উপকাৰ কৰা হয়। কিন্তু কাৰ্যক্ষেত্ৰত যাৰ আছে তাকহে দিবলৈ চেষ্টা কৰা দেখা যায়

৬৫৪. **তেল পানী মিহলি নহয়।**

তেল পানীতকৈ পাতল। পানীৰ ওপৰত ভাঁহি থাকে। মিহলৈ হৈ নাযায়। সেইদৰে ভিন্ন প্ৰকৃতিৰ আৰু ভিন্ন অৱস্থাৰ লোকৰ মাজত মিলা-প্ৰীতি নহয়।

৬৫৫. **তেলীয়াই কান্দে তেল পেলাই।**
কপহুৱাই কান্দে লেটপেটাই

তেলীৰ তেল পৰিলে ক্ষতি হয় কাৰণে সি দুখ কৰে। কপহুৱাই সেই তেলত পিচলি পৰি লেটিপেটি হৈ কান্দে। তাৰো ক্ষতি হয়। এজনৰ ক্ষতিয়ে আনৰো ক্ষতি কৰে।

৬৫৬. **তোকে নেওচো তোকে কেওচো**
তোৰ ফটাকানিৰে মুখখন মচো

যাক নেওচা কেওচা দিয়া হয়, তাৰ ফটা কাপোৰৰ মুখ মচিবলৈ ধৰিলে প্ৰীতিৰ ভাৱহে প্ৰকাশ পায়। কেৱল গালি পাৰিলেই গালি নহয়, তাৰ সংলগ্ন কথা কামেহে হিংসা বা প্ৰীতিভাৱ প্ৰকাশ কৰে।

৬৫৭. **তোৰ বাৰীত মোৰ ঘৰ**
যি খুচি তাকে কৰ।

এজনৰ বাৰীত আন এজনে ঘৰ বান্ধি থাকিবলৈ ললে তেওঁ সেইজনৰ অধীন হৈ পৰে। গৰাকীয়ে যি ইচ্ছা তাকে কৰিব পাৰে।

৬৫৮. **তোৰ হলেই মোৰ।**
মোৰ হলে বাপেৰৰো নহয় তোৰ।

স্বাৰ্থপৰ লোকে লোকৰ ধন সম্পত্তি বয় বস্তু নিজৰ বস্তুৰে দৰে ব্যৱহাৰ কৰবলৈ বিচাৰে। নিজৰখিনি কাকো চুবলৈ নিদিয়ে।

৬৫৯. **তোৰ বাৰীৰ বাঁহ গাজ তাৰে কৰিছো খৰিছা**
তোকে বেছি ধানদোন লৈছো কথাটো মন কৰিছা

কৰ্মপটু বুধিয়ক লোকে যাৰ বাৰীৰ পৰা বাঁহ গাজ আনি খৰিছা কৰে, তাকেই সেই খৰিছা মদি ধান দোন লয়। অকৰা মানুহে নিজৰ বস্তু দি তাৰ দামখিনিও দিবলগীয়া হয়।

থ

৬৬০. **থলত থল ৰজা**
পোতা পুখুৰীত বাঁকেই ৰজা।

দেশ শাসন কৰিবলৈ ৰজা থাকে। ভিন ভিন দেশত ভিন ভিন ৰজাই ৰাজ্য শাসন কৰে। পোতা পুখুৰীতো বাঁক নামৰ ভূত এটা ৰজা হৈ থাকে। অকলশৰীয়াকৈ মানুহক পালে বাঁকে অত্যাচাৰ কৰে। প্ৰত্যেকৰে একেটা গণ্ডি থাকে। সেই গণ্ডিৰ ভিতৰত তেও বলবান।

৬৬১. **থলত দিলে পাবা ফল।**
অথলত দিলে ওপজে জল।।

থলত গুটি সিঁচিলে গছ হৈ ফলদান কৰে । সেই ফালৰ পৰা আকৌ গছ হৈ ফল দিয়ে। তেনেকৈ বিদ্যা উপযুক্ত পাত্ৰত দান কৰিলে দান সাৰ্থক হয়, বৃদ্ধি পায় তাৰ পৰা বিদ্বান আৰু ধৰ্মপ্ৰাণ লোকৰ সৃষ্টি হয়। অপাত্ৰত বিদ্যা দান বা ধৰ্ম দান কৰিব নাপায়। অপাত্ৰত পৰিলে বিদ্যা আৰু ধৰ্মই দুষ্ট লোকৰহে সংখ্যা বৃদ্ধি কৰে।

৬৬২. **থান হেৰুৱালে মানো হেৰায়**

প্ৰত্যেকৰে একোখন উপযুক্ত স্থান থাকে। সেই থান এৰিলে মানো হেৰায়। নিজৰ ঠাইতে যিখিনি প্ৰতিপত্তি থাকে আন ঠাইত সেই প্ৰতিপত্তি খটুৱাব নোৱাৰে। নিজৰ ঠাইত এজন মানুহৰ মূল্য ওচৰ-চুবুৰীয়াই যিমান বুজি পায়, যিমান সন্মান জনায়, আন ঠাইত সেই মূল্য নাথাকে। সন্মানো নাপায়।

৬৬৩. **থাপ দি খোৱা চিলাই পাখী সোপাহে পায়।**

চিলাই চো মাৰি লোকৰ পৰা বস্তু কাঢ়ি নি খায়। সকলো সময়তে কাঢ়ি নিয়াটো সম্ভৱ হৈ নুঠে। কেতিয়াবা চৰাইটো নাপাই পাখিসোপাহে পায়। লোকক ঠগাই খোৱা সকলে সকলো সময়তে কৃতকাৰ্য হব নোৱাৰে। কৃতকাৰ্য লাভ কৰিলেও আচল বস্তু নাপায়।

৬৬৪. **থুপুৰীৰ পৈ, মাজত ফুটা ছৈ।**
খায় কাটি কটনা, ইতিনিৰ যমৰ যাতনা

তিৰোতা গৰাকী যদি একো বন কাম নাজানে। গিৰীয়েকে নিজে পথাৰৰ কাম ৰি ঘৰ চলাবলগীয়া হয়। নাৰৰ ছৈৰ মাজতে যদি ফুটা থাকে, বৰষুণ দিলে সেই ফুটাৰে সো-সোৱাই পানী পৰি থাকিব নোৱাৰা অৱস্থা কৰে। আৰু যিয়ে কটনা কাটি অৰ্থাৎ লোকৰ সূতা কাটি কাম কৰি খোৱা মুঠি উলিয়াব লগীয়া হয়, এই তিনিজনৰ দুখ কষ্টৰ সীমা নাইকীয়া হয়।

৬৬৫. **থলঠাই কঠিয়া পাৰিবা ফল পাবা দহগুণ**
অথলত খলে অপাত্ৰত দিলে ভৰি পৰে বদগুণ

উপযুক্ত ঠাইত উপযুক্ত সময়ত কঠিয়া সিঁচিলে তাৰ ফল দহগুণ হয়। অথলত অসময়ত সিঁচা কঠিয়া নিষ্ফল হয়। সেইদৰে উপযুক্ত পাত্ৰত বিদ্যা দান কৰিলে সি দহগুণ বৃদ্ধি পায় অপাত্ৰত দান কৰিলে বদনামহে পোৱা যায়।

৬৬৬. **থিয় হবলৈ দিলে বহিবলৈ বিচাৰে, বহিবলৈ দিলে শুবলৈ বিচাৰে**
শুবলৈ দিলে দখলী স্বত্ব পায়।

মানুহক একণ সুবিধা দিলেই লাহে লাহে সকলোখিনি সুবিধা লবলে বিচাৰে। থিয় হৈ থকাজনক বহিবলৈ দিলে সহজে তোলা টান, তেওঁ তাতে শুবলৈ যত্ন কৰিব। শুলে তেওঁ নিগাজী হৈ পৰে।

দ

৬৬৭. **দণ্ডিত বান্দৰ নাচে, উৎসাহত নাচিলে হাতীৰ নাচোনতো লয় ওলায়**

হাতী বৰ শকত। তেনে শৰীৰ লৈ নাচিলে দেখিবলৈ ভাল নেদেখি। আনন্দত নাচিলে হাতীৰ নাচোনতো লয় প্ৰকাশ পায়। বান্দৰৰ গা পাতল। বান্দৰে দিনমান নাচিয়ে ফুৰে। লফিয়াই জপিয়াই ফুৰে। এজোপা গছৰ পৰা আন এজোপালৈ জপিয়াই যায়। সৰু গছৰ ডাল এটাত ধৰি যেনেকৈ ওলমি ফুৰে, চাই ভাল লাগে। কিন্তু বাধ্যবাধকতা নাচিলে বান্দৰৰ নাচোন ভাল নেদেখি। সেইদৰে উৎসাহেৰে যি কাম কৰা হয়, সেয়ে ভাল কাম, বাধ্য হৈ কৰিবলগীয়া হলে কামত মন নবহে কামো ভাল নহয়।

৬৬৮.　　　　**দন্দ কৰিবলৈকো লগ লাগে।**

মানুহ সঙ্গপ্ৰিয়। সমাজকো উপেক্ষা কৰি অকলশৰীয়া ভাৱে থাকি মানুহে ভাল নাপায়। ভাল বেয়া সকলো অৱস্থাতে মানুহে লগ বিচাৰে। লগ থাকে বাবেই উৎসৱ পাৰ্বন আদি অনুষ্ঠান পতা হয়। কাজিয়া কৰিবলৈকো লগ লাগে। আনন্দ, বিষাদ দন্দ খৰিয়ালৰ মাজেৰেই মানুহে জীৱন নিৰ্বাহ কৰেষ। তাতেই সুখ বিৰাজ কৰে।

৬৬৯.　　　　**দৰিদ্ৰ লঙ্কালৈ যায়।**
সাগৰ শুকায় মাণিক লুকায়

লঙ্কাক এসময়ত স্বৰ্ণ লঙ্কা বোলা হৈছিল, ধন সোণ উভৈনদী আছিল। সাগৰৰ মাণিকেৰে লঙ্কাৰ ৰাজ ভঁৰালত উপচি পৰিছিল। খাবলৈ নোপোৱা দুৰ্ভগীয়া দৰিদ্ৰ লোক তেনে ঠাইলৈ গলে সাগৰ শুকায় মাণিকো লুকায়, ধন সোণ নাইকিয়া হৈ পৰে। অৰ্থাৎ ভাগ্যবানকহে ধন বস্তুৱে লগ দিয়ে। দুখীয়াক দন বস্তুৱে লগ নিদিয়ে। থাকিলেও নাইকীয়া হয়।

৬৭০.　　　　**দল টানিলেহে মাগুৰ পায়।**

দলনিত মাগুৰ থাকে। কাৱৈ মাছ বোকা পানীত থাকে। সেই মাছ পাবলৈ হলে দলবনবোৰ টানি পেলাব লাগে। দলনিলৈ গ'লেই মাছ পোৱা নাযায়। সেইদৰে খাব লবলৈ পৰিশ্ৰম কৰিব লাগে। বিনা পৰিশ্ৰমে সুখ লাভ নহয়।

৬৭১.　　　　**দহজনে চোৰ বুলিলে মেধিও চোৰ**

সাধু প্ৰকৃতিৰ লোকক মেধি পতা হয়। তেনে লোককো যদি দহজনে চোৰ বুলি কয়, তেওঁ চোৰ নহলেও চোৰ হৈ পৰে। সমাজৰ মতামতৰ ওপৰতে স্থিতি নিৰ্ভৰ কৰে।

৬৭২.　　　　**দহৰ লাঠি একৰ বোজা**
হুহি মাৰিলে সকলো সোজা।

দহজনে একোডালকৈ লাঠি ললে বিশেষ বোজা হৈ নপৰে। এজনে তাকে নিবলগীয়া হলে এটা ডাঙৰ বোজা হৈ পৰে। সেইদৰে ভাগে ভাগে কাম কৰিলে কামটো সহজে হয়। এজনেই সকলোখিনি কৰিবলগীয়া হলে কাম সময় সাপেক্ষ আৰু কঠিন হৈ পৰে। যিমানে টান বা গধুৰ কাম নহওক সকলেৰো লাগি-ভাগি হেলৌ হেচৌ কৈ আনন্দেৰে কৰিলে নিচেই কম সময়ত অল্প আয়াসতে কামটো হৈ উঠে।

৬৭৩.　　　　**দহ চাৰিত সোধ পোছ**
তেবেসে কিনিবা বলদ গোট।

বলদ গৰু কিনিবৰ সময়ত ওচৰ চুবুৰীয়া দহজন লোকক সুধি মেলি কিনিলে ভাল বেয়া বুজিবি পাৰি।

৬৭৪.　　　　**দহদিশে ফুৰে যি দহ কথা শিকে সি।**

দেশ ভ্ৰমণ উন্নতিৰ এটা জখলা। নানা দেশত নানা বস্তু দেখিবলৈ পায়। নানাজনৰ কথা বতৰা শুনে, নানা বুদ্ধি পৰামৰ্শ লব পাৰে। কোন দেশ বা জাতিয়ে কি বুদ্ধিৰে উন্নতি কৰিছে তাকো দেখে। গতিকে বহু ঠাই দেখিলে বহু কথা জনা হয়।

৬৭৫.　　　　**দহো আঙুলিৰে খায়**
বুঢ়াই হেঁচুকিলেহে যায়

খোৱা আদি সকলো কাৰ্যতে দহোটা আঙুলিকে ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে। তথাপিও বুঢ়া আঙুলিক বিশেষ কাৰ্য ভাৰ দিবলগীয়া হয়। বুঢ়া আঙুলিৰে হেচুকি মুখত ভৰাই দিলেহে খোৱা বস্তু মুখত সোমায়। সেইদৰে অভিজ্ঞ বয়সিয়াল মানুহক আগভাগ নিদিলে তেওঁৰ উপদেশ নললে দহ জনে কৰা কামো সুন্দৰ নহব পাৰে। অভিজ্ঞতাইহে জ্ঞান বুধিক চলাই নি কাৰ্যক্ষম কৰিব পাৰে।

৬৭৬. **দক্ষিণ কুলত চৰগ পৰিল**
গা সিঁয়ৰি মানুহ মৰিল।

চৰগ, গছ-গছনি, পশু-পক্ষী, মানুহ যিহৰ ওপৰতে পৰি সি মৰে। অতি দুৰ্বল লোকে দূৰ-দূৰণিত পৰা দেখিও মৃত্যুৰ মুখত পৰে। নদীৰ এটা পাৰত পৰিলে আনটো পাৰলৈ তাৰ প্ৰভাৱ বিস্তৃত নহয়। যদিওবা অলপ ধতুৰা লোকৰ চৰগ পৰা দেখিলেই গা সিঁয়ৰি উঠে। সহিব নোৱাৰি মৰণক সাৱটি লয়। চৰগ পৰি মানুহ মৰে চৰগ পৰা দেখিও মৰে।

৬৭৭. **দাঁত ভগা সাপৰ ফোঁপাউৰিয়ে সাৰ**

দাঁত ভগা সাপে কামুৰিব নোৱাৰে। শত্ৰুক ভয় দেখুৱাবলৈ ফোঁচ ফোঁচ কৰে সেয়ে তাৰ সম্বল। ফোঁপাউৰি মাৰিব নোৱাৰিলে আনে ভয় নকৰে। আশয় পাই তাৰ অনিষ্ট সাধন কৰিব পাৰে। সেইদৰে মানুহে বিশেষ ক্ষমতা প্ৰদৰ্শন কৰিব নোৱাৰিলে অন্তত হুমকি দি খং দেখুৱাই নিজৰ নিজত্ব বজায় ৰাখিব লাগে।

৬৭৮. **দাত শিল তিৰীত কিল।**
ছলিক চাপৰ কুকুৰক বাৰি।।
তেহে গৃহস্থ ৰাখিব পাৰি।

শিলত দা ধাৰ কৰি কাৰ্যক্ষম কৰিব পাৰি। দুষ্ট তিৰোতাক কিলাই শাসনত ৰাখিব পাৰি। দুষ্ট ল'ৰাক চপৰিয়াই ঠিক কৰিব পাৰি। কুকুৰক মাৰি বা লাঠিৰে শান্ত কৰিব পাৰি। এই কেইটা কাম কৰিব জনা জনেহে গৃহ সুখ-শান্তিৰে ৰাখিব পাৰে।

৬৭৯. **দাঁত মাৰিলেও কোমোৰা কাটে।**
কোমোৰাত মাৰিলেও কোমোৰা কাটে।

দাখন পাতি কোমোৰা এটা হেচি দিলে কোমোৰাটো কাটিব আৰু কোমোৰাটো মাটিত থৈ দাৰে ঘপিয়ালেও কোমোৰাটো কাটিব। একেটা কামৰে বেলেগ বেলেগ ধৰণ থাকিব পাৰে। কটাটোহে মূল কথা। কটাৰ ধৰণ যেয়েই নহও।

৬৮০. **দাং দাং ফোঁপ দাং**
ধান নাইকিয়া শুদা চাং

ডাল দৰিদ্ৰ ফোঁপজহী লোকে নিজৰ একো নাথাকিলেও ভঁৰালত শুদা চাংখন পৰি থাকিলেও নিজকে সম্পত্তিৰ গৰাকী মাত বৰ বুলি জহাই ফুৰে। নিজৰ জহ বৰকৈ গাই ফুৰা ফোপদাং মানুহৰ কথা বিশ্বাস কৰিব নালাগে।

৬৮১. **দাঙিব নোৱাৰা শিলক পৰি নমস্কাৰ।**

মানুহে পাতল বস্তু দলিয়াই লথিয়াই নিয়ে। গধুৰ শিলক কোনোপধ্যে লৰচৰ কৰিব নোৱাৰে। দেৱতা জ্ঞানে পূজা কৰে। সেইদৰে সাধাৰণ মানুহক মানুহে কটা জ্ঞান কৰে। বুদ্ধিবান, পণ্ডিত প্ৰতাপী লোকক বলে নোৱাৰি তেওঁৰ ওচৰত সেও হৈ পৰে।

৬৮২. **দাতাই দিলেও বিধাতাই নিদিয়ে**

ভাগ্যই মানুহক সুখী দুখী কৰে। ভাগ্যত ভোগ নাথাকিলে দাতাৰ পৰা অলেখ সম্পত্তি পালেও ভোগ কৰিবলৈ নাপায়। আন কি নিজে উপাৰ্জন কৰিও ভাগ্যত নাথাকিলে খোৱাৰ সময়ত খাবলৈ নাপায়। যাৰ ভোগ থাকে সি ওপৰতে পায়।

৬৮৩. **দাতাৰ নাৰিকল কৃপণৰ বাঁহ**

গছৰ নাৰিকল ওচৰৰ চোৰে চুৰ কৰি নিয়ে। গছ থকা লোকে ওচৰ চুবুৰীয়াৰ সৈতে ভগাই পিতাই খালে গছৰ পৰা চুৰি নহয়। গছ ভৰি নাৰিকল থাকে। বাঁহ চুৰ কৰা কঠিন। গতিকে বাঁহ গছ নকটাকৈ থাকিলে বাঁহ বেছি হয়, বছৰি বছৰি বাঢ়ি যায়।

৬৮৪.		**দান দিয়া গৰুৰ দাঁত নাচাবা**

গৰু কিনিবলৈ হলে দাঁত চাই কিনিব লাগে। গৰুৰ দাঁতত বয়সৰ হিচাপ থাকে। দান দিয়া গৰুৰ বয়সৰ হিচাপ লৈ অৰ্থাৎ দাঁত চাই কোনো লাভ নাই। কাৰণ দানৰ বস্তু দামতকৈ শ্ৰদ্ধাৰ মূল্যহে ধৰিব লাগে।

৬৮৫.		**দানে দুৰ্গতি খণ্ডায়**

দান দিলে পূণ্য হয়। পাপ খণ্ডন হয়। দুৰ্গতি হোৱাৰ সম্ভৱনা থাকিলে দান কৰিব লাগে। তেতিয়া দুৰ্গতি খণ্ডন হব পাৰে।

৬৮৬.		**দিনটো যায় ক্ষেণটো নাযায়**

মানুহৰ কোন সময়ত কি ঘটে কোনেও কব নোৱাৰে। দিনবোৰ গৈ থাকে। একো বিপদ আপদ নহয়। কিন্তু ক্ষন্তেকৰ ভিতৰতে অসম্ভৱ কিবা এটা ঘটিব পাৰে। সেই কাৰণে কোৱা হয় ক্ষন্তেকৰ ভোজ খাওঁতা নাই। প্ৰত্যেক মূহুৰ্ত সাৱধান হৈ চলা উচিত।

৬৮৭.		**দিন ভিক্ষা প্ৰাণ ৰক্ষা**

প্ৰাণ ৰক্ষা কৰাটোৱেই জীৱৰ প্ৰধান কৰ্তব্য। নিজৰ শক্তি সামৰ্থ নাথাকিলে খুজি মাগি হলেও প্ৰাণ ৰক্ষা কৰা উচিত।

৬৮৮.		**দিনৰ পৰ্বত ৰাতিৰ জুই।**
		তাক নেদেখি থাকিবা শুই।।

দিনত বহু দূৰত থকা পৰ্বত ওচৰতে থকা যেন লাগে। গৈ থাকিলে বাট শেষ নহয়। ৰাতিৰ জুই ওচৰতে যেন লাগে। গৈ গৈ বাটৰ অন্ত নহয়হে নহয়। গতিকে দিনত দেখা পোৱা পৰ্বত আৰু ৰাতি জ্বলি থকা জুই কুৰাক লক্ষ্য কৰি যাব নালাগে। বাট কিমান দূৰ কেনেকৈ যাব পাৰি তাক জানিলেহে তালৈ যাব লাগে নহলে পৰিশ্ৰম অথলে যায়। কাৰ্য সিদ্ধি নহয়। তাৰ সলনি শুই থকাই শ্ৰেয় বুলি কোৱা হৈছে।

৬৮৯.		**দিন পৰি দ খালত**
		লাউ কোমোৰা নুঠে চালত।

বেয়া দিন হলে কোনো কামতে সুফল নাযায়। বেয়া দিনত লাও কোমোৰাৰ গছেও নবগায়। ফল নিদিয়ে।

৬৯০.		**দুই ম'হৰ ৰণ।**
		বিৰিণাৰ মৰণ।

গোনা মহে যুঁজ কৰে। বহু যুঁজি ভাগৰি পৰে। সেইটোৱে সিহঁতৰ স্বভাৱ। তাৰ বাবে ম'হ দুটাৰ বিশেষ অনিষ্ট নহয়। অনিষ্ট হয় বিৰিণা বনবোৰৰ। ম'হৰ গছকত ঠাইখন গেলেপা লাগে। তাত থকা বিৰিণা আদি বনবোৰ মৰি যায়। সেইদৰে সবলে সবলে কাজিয়া কৰ। লগত থকা দুৰ্বল সকলে তাৰ কুফল ভোগ কৰে। কেতিয়াবা সেই কাজিয়া পেচালৰ ফল সৰ্বসাধাৰণ লোকও ভুগিব লগা হয়।

৬৯১.		**দুই নাৱত দুই ভৰি।**
		পাৰ হব কেনে কৰি।।

দুখন নাৱত দুখন ভৰি দিলে থিৰতা নাথাকে। নাও দুখন অলপ অগাপিছা হলেই পৰাৰ সম্ভাৱনা থাকে। সেইদৰে দুটা কাম কৰিবলৈ বা দুটা দিশ বজায় ৰাখিবলৈ যত্ন কৰিব নালাগে। তাৰ পৰা বিপদহে হয়। সফলতা লাভ নহয়।

৬৯২. দুখ কৰিলেহ মুখ ভৰে।

শুই বহি থাকিলে খোৰা মুঠি আহি মুখত নপৰে। শুই থকা শিয়ালে হাঁহ ধৰিব নোৱাৰে। আনকি সমুখত থকা বস্তুকো হাতেৰে তুলি মুখত নভৰালে দাঁতেৰে নোচোবালে গিলিবলৈ যত্ন নকৰিলে পেট নভৰে। দুখ-কষ্ট নকৰিলে খাবলৈ লবলৈ টান হয়। পেট পূৰাব নোৱাৰি।

৬৯৩. দুখৰ দিনত দুখ।
তিন মোটোকা খাই কুকুৰ ঘুমায়
পোকৰৰ পিনে মুখ।

কুকুৰ শুলে সি পোকৰলৈ মুখ কৰি শোৱে। যি হলেও শোওঁতে সি মুখটো পোকৰৰ পিনে দিবই। সেইদৰে মানুহৰ যেতিয়া দুৰ্দিন আহিব যিমানে সাৱধান নহওক কিয় সকলো কামতে কুফলহে ফলিব। হাজাৰ ভাল কৰিবলৈ চালেও ভাল নহয়। বেয়াহে হয়।

৬৯৪. দুখৰ ৰাতি নেযায় নুপুৱায়

বিপদৰ সময় দীঘলীয়া যেন লাগে। বেমাৰ পাতি হলে ৰাতি নুপুৱায় নুপুৱায় যেন লাগে। আনন্দৰ সময়খিনি সোনকালে যোৱা যেন লাগে। দুখৰ সময় দীঘল হৈ যায়।

৬৯৫. দুখীয়া হলেই লেতেৰা
ভাৰ্যাই নেদেখে হিত
হাটত লগ পাৰে মিতিৰে নোসোধে
দিব লাগে বুলি বিত।।

দুখীয়া মানুহক কেৰে আদৰ নকৰে। দেখিলেই মানুহে লেই লেই ছেই ছেই কৰে। আনকি নিজৰ স্ত্ৰীয়েও তেওঁৰ পৰা কিবা হিত হব বুলি নাভাৱে। মিতিৰ কুটুম আদিয়ে দেখিলেও মাতিব নোখোজে, মাতিলেই কিবা দিবলগীয়া হব পাৰে বুলি ভাৱে।

৬৯৬. দুৰ্কপলীয়া যলৈ যায়
হুলেও ফুটে বৰলেও খায়।

ভাগ্য ভাল নাথাকিলে মানুহে সুফল নেপায়। দুখ কষ্টহে ভোগ কৰিবলগীয়া হয়। যলৈ যায় তাতে বিপদেহে আগচি ধৰে।

৬৯৭. দুৰ্দিনত বাটৰ কুকুৰেও বাট এৰি নিদিয়ে।

বাটৰ কুকুৰক কেৰে লাই নিদিয়ে লেই লেই –ছেই ছেই কৰে। বেয়া দিন পৰিলে যি এদিন ভৰি চেলেকিছিল তেনে কুকুৰেও বাট এৰি দিব নোখোজে। ভাল দিনত আশ্ৰয় বিচাৰি সহায় বিচাৰি বহু লোক আহে। বেয়া দিন পৰিলে সেই সকলেই তুচ্ছ তাচ্ছিল্য কৰিবলৈ ধৰে। বাটত পালে কেৰাহিকৈয়ে চাব নিবিচাৰে।

৬৯৮. দুষ্টৰ লটপট শান্তৰ মৰণ

অনেক সময়ত দুষ্ট লোকেও অপৰাধমূলক কাম কৰে। তেও দহক বিশ কৰিব পৰা গুণ থকাৰ কাৰণে দোষ কৰিও সাৰি যায়। লগত থকা সাধুৱে দুষ্টৰ লটপটীয়া স্বভাৱৰ বাবে মৃত্যু বৰণ কৰিবলগীয়া হয়।

৬৯৯. দুষ্ট একাল সন্তৰ সৰ্বতিকাল

দুষ্ট মানুহে ছলাই ভুলাই মানুহৰ পৰা এবাৰহে অনুগ্ৰহ লাভ কৰিব পাৰে। সাধু লোকে সদায় লোকৰ অনুগ্ৰহতে বৰ্তি থাকে।

৭০০. **দূৰৰ ৰৌ বৰালি ওচৰৰ পুঠি খলিহনা**

দূৰলৈ গলে ৰৌ বৰালি মাছ পাব পাৰি। কিন্তু দূৰলৈ গৈ ৰৌ বৰালি ধৰা কষ্ট সাধ্য কাম। গতিকে দূৰ দেশলৈ গৈ ধন সোণ অনাটো সহজ কথা নহয়। বিপদো বহুত ওচৰৰ বস্তু সহজসলভ্য। ওচৰৰ পৰা খাদ্য সংগ্ৰহ কৰি পেট প্ৰৱৰ্তন কৰাই শ্ৰেয়।

৭০১. **দেও চাই পূজা বা যেনে কুকুৰ টেনে টাঙোন**

সকলো দেৱতাকে একে ধৰণে পূজা কৰা হয়। কোনো কোনো দেৱতাক বলি বিধানেৰে পূজা কৰে। কোনো কোনো দেৱতাক ফুল জল তুলসী দি পূজে। কোনো কোনো দেৱতাৰ নাম ল'লেই সন্তুষ্ট হয়। দেৱতাৰ ৰেহ-ৰূপ চাই পূজা কৰিব লাগে। জয়াল দেৱ-দেৱীৰ জয়াল ভাৱে পূজা কৰা উচিত। ঠিক কেনেদৰে কুকুৰ চাই টাঙোন ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে। অৰ্থাৎ যেনে শত্ৰু তেনে ধৰণৰ শাস্তিৰ বিধান কৰিব লাগে।

৭০২. **দেখাতহে চিতল পিঠিতে কাইট**

চিতল মাছ দেখিবলৈ চিকচিকীয়া, মিহি কিন্তু পিঠিৰ অংশ কাইটেৰে ভৰা। সেইদৰে সংসাৰখনো বাহ্যিক দৃষ্টিত বৰ সুন্দৰ কিন্তু বিপদ আপদে ঘেৰা। দেখিবলৈ ভাল হলেই নহয়, তাত বিপদ লুকাই থাকে। গতিকে ভালকৈ চাই চিতি কাম কৰিব লাগে।

৭০৩. **দেখিব নোৱাৰি কৰিব কি ?**
বাটত থাকিম ঠেঙাল দি।

মোক তুমি ভাল নাপাব পাৰা। মোক দেখিলে তোমাৰ খং উঠিব পাৰে। কিন্তু মই তোমাৰক এৰি ক্ষন্তেকো থাকিব নোৱাৰোঁ। তোমাৰ ওপৰত মোৰ সকলো আশা ভৰসা। গতিকে তুমি যেনি যোৱা তাতেই মোক ঠিয় দি থকা দেখিবা। তোমাক আমনি নিদি মোৰ উপায় নাই।

৭০৪. **দেখাক দেখি**
কুকুৰে ৰে একাদশী

মানুহে পূণ্য সাঁচিবলৈ শৰীৰ নিঘূণী ৰাখিবলৈ একাদশী ব্ৰত পালন কৰে। তাকে দেখি কুকুৰেও একাদশীৰ দিনা একো নাখায়, ব্ৰত পালন কৰে। লাভ হওক বা নহওক গৰাকীয়ে ব্ৰত পালন কৰে বুলি জানি কুকুৰেও ব্ৰত পালন কৰা দেখা যায়। এজনে কৰা দেখিলে লাভ হওক বা নহওক আনেও কৰিবলৈ লয়।

৭০৫. **দেখিলে চকু পোৰে।**
নেদেখিলে হিয়া পোৰে।।

এক জনকে সদায় দেখিলে মূল্য কমি যায়। বহু সময়ত আমনি জনকো হয়। দেখিলে চুক পুৰিবলৈ ধৰে। তেনে এজনক অন্তৰেৰে ভাল পালে, তেওঁৰ অবৰ্তমানে হিয়া পুৰিবলৈ ধৰে। এজন মানুহকে সদায় দেখি থাকিলে আমনি লাগে। কিন্তু ভাল পোৱাজনক এদিন নেদেখিলেই মনত পৰি থাকে। গতিকে ভাল পোৱা বেয়া পোৱাটো সহজে পোৱা নোপোৱাৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰে।

৭০৬. **দেখিলেই চোৰ নেদেখিলে সাধু।**

মানুহৰ স্বভাৱ চৰিত্ৰ তাৰ কৰ্মৰ মাজেৰে প্ৰকাশ পায়। দেখিলেই যাকে তাকে ভাল বেয়া বুলি কব নোৱাৰি। হাতেলোতে ধৰিব পাৰিলেহে চোৰক চোৰ বুলি সাব্যস্ত কৰিব পাৰি। নহলে সাধু আৰু চোৰৰ মাজত প্ৰভেদ একো নাথাকে।

৭০৭.		**দেশতকৈ মোমাই ডাঙৰ নহয়।**

ই এটা বুৰঞ্জীৰ আদৰ্শ। দেশ সকলোতকৈ ডাঙৰ লাচিত বৰফুকনে কামত হেমাৰি কৰাৰ কাৰণে নিজৰ মোমায়েকক কাটি দুছেও কৰিছিল। তাকে নকৰাহেঁতেন মোগলৰ হাতৰ পৰা অসম দেশ ৰক্ষা কৰিবলৈ সামৰ্থ নহলহেঁতেন। সেই কথা আজিও আৰ্হি স্বৰূপে ব্যৱহাৰ হৈ আছে। দেশ সমান কেৱে হব নোৱাৰে।

৭০৮.		**দেহা থাকিলে বেহা**

মানুহৰ দেহ ৰক্ষাই জীৱন ৰক্ষা। এই দেহাটো ৰক্ষা কৰিবলৈ পাৰিলেহে সংসাৰৰ কামবোৰ কৰি লাভালাভ অৰ্থাৎ পাপ-পূণ্য অৰ্জন কৰিব পাৰি। যিমান দিনলৈ দেহা ৰক্ষা কৰিব পাৰি সিমান দিনলৈ কামৰ অন্ত নহয়।

৭০৯.		**দৈৰ পানী এৰীয়াৰ লয়।**

পানী হলেও দৈৰ পানীত দৈৰ গুণ থাকে। ফটাকানি হলেও এৰীয়া কাপোৰৰ উম নাযায়। গতিকে ভাল বস্তু কোনো অংশকে বেয়া বুলিব নোৱাৰি।

৭১০.		**দৈৰ সোৱাদ ঘোলত লয়।**

দৈৰ গোন্ধ আৰু কিছু কিছু গুণ ঘোলত পোৱা যায়। দৈ আৰু ঘোল একে বস্তু নহয়। দৈ নাপালে ঘোলকে দৈ বুলি কামত লগাব পাৰি। প্ৰকৃত বস্তুৰ অভাৱত তাৰ নামনাচ বস্তুৰে কাম সমাধা কৰিব পাৰি।

৭১১.		**দোৰনী গাইৰ লাথি খাব পাৰি।**
বাঁজী গাইৰ মাতো সহিব নোৱাৰি।।

গাখীৰ উত্তম খাদ্য। তেনে উপকাৰী বস্তু পাবলৈ ৰা কষ্টক কষ্ট বুলি বোধ নহয়। লাথি খাই খিৰাব লগীয়া হলেও মানুহে পাছ নোহোঁহোকে। বাঁজী গাইৰ পৰা গাখীৰ নাপায়। কাৰণ তাই চিঞৰিলে অসহ্য লাগি যায়। যাৰ পৰা কিবা পোৱাৰ আশা থাকে। তাৰপৰা অপমান পালেও অপমান বুলি বোধ নহয়। যাৰ পৰা একো পোৱাৰ সম্ভাৱনা নাই, তেনে জনৰ মুখৰ মোলায়েম কথাষাৰো আমনিকৰ হৈ পৰে।

৭১২.		**ধন দিলে সোণ**
সোণ দিলে দঁতাল হাতীও পোন

সোণ মূল্যবান ধাতু। তেনে ধাতু ধনেৰে কিনিব পাৰি। ধন-সোণৰ উদণ্ড হাতীকো নানা উপায়ে বশ কৰিব পাৰি। পৃথিৱীত ধনে কৰিব নোৱাৰা কাম নাই।

ধ

৭১৩.		**ধনেই ধৰ্মৰ মূল।**
ধন নহলে যায় জাত কুল।

ধন থাকিলে সুখেৰে খাই বৈ থাকিব পাৰি। ধৰ্মালি কাৰ্য অনুষ্ঠিত কৰিব পাৰি। ধনহীনৰ পেটৰ চিন্তাই বেছি হৈ পৰে। জীয়াই থকাৰ কাৰণে জাত কুল বিচাৰ নকৰি যতে ততে খাবলগীয়া হয়। যেই সেই কাম কৰিবলগীয়া হয়। জীৱনতকৈ জাতি ধৰ্ম একো ডাঙৰ বস্তু নহয়। ধনেই ধৰ্ম, মান মৰ্যদা সকলো দিয়াব পাৰে।

৭১৪.		**ধৰিব লাগে গাইৰ বাটত**
ধৰে হালোৱাৰ পেটত।

গাখীৰ পাবলৈ হলে গাইৰ বাটত টানিব লাগিব। হালোৱা গৰুৰ পেটত বিচাৰিলে গাখীৰ পোৱা নাযায়। যত যি বস্তু পোৱা যায়, তাতে সেই বস্তু বিচাৰিব লাগে। অথলত বিচাৰিলে পোৱা সম্ভৱ নহয়।

৭১৫. **ধৰোঁ মাছ নুছুঁও পানী**

মাছ পানীত থাকে। মাছ ধৰিবলৈ গলে পানী ছুবই লাগিব। পানী নুছুলে মাছ ধৰাটো সম্ভৱ নহয়। কোনো কাৰ্যত সফলতা অৰ্জন কৰিবলৈ হলে সেইকাৰ্য কৰোতে যি দুখ কষ্ট হব তাক গ্ৰহণ কৰিবই লাগিব। বিনা কষ্টে বিনা পৰিশ্ৰমে কাৰ্য সিদ্ধি নহয়। লোকৰ ওপৰত চলিব খোজা সকলেই কাম নকৰাকৈ কৃতকাৰ্যতা লাভ কৰিবলৈ বিচাৰে।

৭১৬. **ধৰ্মৰ ঢোল আপুনি বাজে।**

সৎকাৰ্য কৰোঁতে সকলে মই সৎকাৰ্য কৰিছো বুলি চিঞৰি ফুৰিব নালাগে। সৎকাৰ্যত উপকৃত হোৱা সকলেই তাক প্ৰকাশ কৰি দিয়ে ভাল কাম কৰিলেই সি নিজেই প্ৰকাশ হৈ পৰে।

৭১৭. **ধৰ্মৰ গৰু ভগৱানে ৰাখে**

ধৰ্ম পথেৰে উপাৰ্জন কৰা ধন বস্তুৰ অপব্যয় নহয়। ভগৱানে ৰক্ষা কৰে। ভগবানে ধৰ্ম পথেৰে উপাৰ্জন কৰা ধন ভাল কামত খৰচ কৰিবলৈকো সুবুদ্ধি দান কৰে।

৭১৮. **ধান খেৰেও খেৰ, চান খেৰেও খেল।**
কামত হে হেৰ ফেৰ

ধানখেৰ আৰু চান খেৰ একে নহয়। দুয়োবিধ মানুহৰ কামত লাগে। নাম যদিও একে গুণত ভিন। ধানখেৰ গৰুক খুৱায়। চান খেৰেৰে ঘৰ ছায়। ধান খেৰেৰ ঘৰ চাব নোৱাৰি। চানখেৰ গৰুৰ খাদ্য কৰিব নোৱাৰি। একে নামৰ বস্তু হলেও ব্যৱহাৰ অনুযায়ী তাৰ মূল্য ভিন হয়।

৭১৯. **ধান পকে মানে টুনীৰ মৰণ**

টুনীয়ে পকা ধান খায়। পকা ধান সকলো সময়তে পোৱা নাযায়। ধান নাপালে বুলি ধান পকক খাম বুলি সি বৈ থাকিব নোৱাৰে। তেনেকৈ বৈ থাকিলে সি মৃত্যুবৰণ কৰিব লাগিব। অন্য ব্যৱস্থা কৰিবই লাগিব। কোনো এটা কাম হৈ নুঠালৈকে হব বুলি একো নকৰাকৈ বহি থাকিব নালাগে। সেই কামৰলেখীয়া অন্য কাম কৰি জীৱিকা চলাব লাগে।

৭২০. **ধানৰ পেটত হে চাউল থাকে।**

ধনৰ বাকলি গুচালে চাউল ওলায়। সেই চাউৰেলে ভোক গুচায়। সেইদৰে জ্ঞানীৰ কথাত হে সাৰ কথা থাকে। সেইকথা শুনিলে মানুহৰ সন্দেহ দূৰ হয়। জ্ঞান লাভ হয়। মনৰ খুদুৰনি মৰে।

৭২১. **ধানটোৰে পতি কণটো**
মানুহটোৰে পতি মনটো।

প্ৰতিটো ধানতে একোটা কণ থাকে। সেই কণটোৰ পৰা গজালি ওলাই ধান গছ হয়। সেইদৰে প্ৰত্যেক মানুহৰে একোটা মন আছে। সেই মনেই মানুহৰ কথা বা কাম পৰিচালনা কৰে। সেই কাৰণে মানুহজনে প্ৰতি ভিন ভিন ধাৰণা ভিন ভিন কাৰ্য ভিন ভিন অভিজ্ঞতা দেখা যায়।

৭২২. **ধান পুৰীয়া কঠাল পাতৰ আঁৰত লুকায়।**

ধান পুৰীয়া কঁঠাল মানে এপুৰা ধান দি সলাই আনিবলগীয়া অথবা এপুৰা ধান খোৱা টোমৰ সদৃশ ডাঙৰ কঠাল। তেনে ডাঙৰ কঁঠালো পাতৰ আঁৰত নেদেখা হৈ থাকে। সেইদৰে জ্ঞানী লোকে নিজৰ যশ গুণ প্ৰচাৰ নকৰে। সৰ্বসাধাৰণ মানুহৰ লগত মিলি থাকে। অনেক সময়ত তেওঁলোকক বিচাৰি উলিয়াব নোৱাৰি।

৭২৩.　　**ধান বুজি খেৰ দিবা**

ডাঙৰ নদী পাৰ হব লাগিলে পানীৰ সোঁত কেনি গৈছে তাক চাইচিতি নাওৰে খেৰ দি পাৰ হব লাগে। সোঁতৰ গতি নোচোৱাকৈ খেৰ দিলে সোঁতৰ কোৰত নাও ডুবি যাব পাৰে। সেইদৰে সমাজত কথা কওঁতেই কথাৰ গতি বুজি কব লাগে। নহলে অপদস্ত হোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে।

৭২৪.　　**ধান ধান লেঙুৰী নোৱাৰো**
পানী আন লেঙুৰী নোৱাৰো
মাৰৰ ঘৰলৈ যা লেঙুৰী
লেঙ্কুৰ লেঙ্কুচ

মতলবী বোৱাৰীয়ে, ঘৰৰ কামবন কৰিবলৈ ইচ্ছা নকৰে। কাম কৰিবলৈ কলে ওজৰ আপত্তি কৰে। সেইগৰাকী বোৱাৰীক মাকৰ ঘৰলৈ যাবলৈ কলে যোৱাৰ শকতি নহলেও লেঙ্কুচ লেঙ্কুক দি হাঁহি মুখে যাবলৈ ওলায়।

৭২৫.　　**ধাৰে কাটিলেও কটা গদীৰে কাটিলেও কটা**

যেনেকৈ নাকাটক ধাৰেৰে কাটক বা গদীৰে কাটক কাটিলেও কটা হয়। সেইদৰে ভাল ভাৱেই কওক বা বেয়া ভাৱেই কওক তাৰ দ্বাৰা যদি ভাল হয় সি ভাল কথা, যদি বেয়া হয় কাৰোবাৰ অন্তৰত লাগে সি বেয়া কথা। প্ৰক্ৰিয়াটো ডাঙৰ কথা নহয়, ফলাফলহে ডাঙৰ।

৭২৬.　　**ধুমুহাই বিৰিণা বনত টৌ খেলে**
বৰ গছ উভালি পেলায়

ধুমুহাই গছ গছনি ঘৰ দুৱাৰ ভাঙি চুৰমাৰ কৰে। বিৰিণাৰ একো অনিষ্ট কৰিব নোৱাৰে। ধুমুহাই বিৰিণা বনত টৌহে তোলে। সেইদৰে ডাঙৰ বিপদত বৰ বৰ লোকৰ অনিষ্ট হয়। সৰ্বসাধাৰণ বিপদ নহয়।

৭২৭.　　**ধাৰেও কাটে বাৰেও কাটে**

কিছুমান অস্ত্ৰ আছে তাৰ চোকা ফালেৰে কাটে আৰু দাঁতিৰেও কাটে। সেইৰে কিছুমান কটু কথাই দুখ দিয়ে। কটু কথা কোৱা ধৰণেও দুখ দিয়ে।

৭২৮.　　**ধেতেতেৰি মগৰ মূৰী।**
এডাল বাঁহৰ তিনডাল গুৰি।।
বুজিল বুজ নুবুজিলে যুঁজ।

ভগৱান এজন। আদি নাই অন্ত নাই। অদৃশ্য অকল্পনীয়। সত্ব, ৰজ, তম গুণৰ মহিমাৰে তিনিৰূপত ব্ৰহ্মা, বিষ্ণু, মহেশ্বৰক পোৱা যায়। এই তিনিগৰাকীয়ে বিশ্ব ব্ৰহ্মাণ্ডৰ মূল বুলি ধৰা হয়।

৭২৯.　　**ধোঁও কলী নোধোঁও কলী**
তেওঁ নুগুচে গাৰ মৰি।

ক'লা বৰণৰ মানুহে গা ধুলেও ক'লা নুধুলেও ক'লা। ক'লা ৰং কোনো ৰকমে গুচাব নোৱাৰি। সেইদৰে বেয়া চৰিত্ৰৰ লোকক উপদেশ দিলে যি নিদিলেও সেই। বেয়া চৰিত্ৰৰ মানুহে সহজে চৰিত্ৰবান হব নোৱাৰে।

৭৩০.　　**ধোৱাৰ লেহ ভেহ তাঁতীৰ ওপৰত**

বোৱনৰ ওপৰত কাপোৰ ভাল বেয়া নিৰ্ভৰ কৰে। আমি ভাল কাপোৰখন ধোৱাই ধুনীয়াকৈ ধুইছে বুলি প্ৰশংসা কৰো। তাঁতীক কমেই প্ৰশংসা কৰো। দৰাচলতে ধোৱাৰ ধোৱনৰ ভাল বেয়াৰ ওপৰতহে নিৰ্ভৰ কৰে।

৭৩১. **ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰজাৰ নুবুজিলো চিত**
ভিতৰি কালকূট বাহিৰে অমৃত।

ধৃতৰাষ্ট্ৰ ৰজা বৰ কপটীয়া আছিল। পুতেক দুৰ্যোধনৰ কাৰণে তেওঁ সকলো কৰিব পাৰিছিল। পাণ্ডৱসকলক দুৰ্যোধনৰ হতুৱাই দুৰ্গতি কৰাইছিল। কিন্তু কথাত তেওঁক বৰ মৰমিয়াল যেন দেখা গৈছিল। মৰম কৰিবলৈ লৈ ভীমক টেপাদি হাড় ভাঙিবলৈ যত্ন কৰিছিল। শ্ৰী কৃষ্ণই বুজিব পাৰি ৰজাক লোৰ ভীম আকোঁৱালি লবলৈ দিছিল। তেনে লোহাৰ ভীমকো চেপেটা কৰি পেলাই ছিল। সেই শক্তি ধৃতৰাষ্ট্ৰ আছিল। কিছুমানু মানুহে মুখত মৰম দেখুৱাই মানুহৰ অনিষ্ট সাধন কৰে। মিঠামুখীয়া মানুহ কপটীয়া হলে অনিষ্টকাৰী হয়।

ন

৭৩২. **ন আৰ্জে পুৰণি খায়, তাকে বোলে গিৰী**
তলে যিখিনি ওপৰে সিখিনি তাকে বোলে শ্ৰী।

নতুন ধান খাবলৈ আনি ভঁৰালত থৈ পুৰণি ধান খাই থকা গৃহস্থই প্ৰকৃত গৃহস্থ। সেইখন ঘৰত কেতিয়াও অভাৱ নহয়। গছ এজোপা ভালকৈ বঢ়া বুলি ক'লে তাৰ তলৰ শিপা ওপৰৰ ডাল পাত সমানে বাঢ়িব লাগিব। সেই গছজোপাৰ হে শ্ৰী বৃদ্ধি থকা বুলি কোৱা হয়।

৭৩৩. **নইৰ কাম খান্দে আৰু পাতে**
বিষয়াৰ কাম ভাঙে আৰু পাতে

নৈয়ে সহজে পাই এঠাইৰ মাটি খান্দি গঢ়া খহাই আন এঠাইত দম কৰি, চৰ পেলায়। সেইদৰে বিষয়াসকলেও যাক ভাল পায় তাক ডাঙৰ পদ দিয়ে যাক বেয়া পায় তাক ভাঙে, নহয় তললৈ নমায়। এনে ভঙা-পতা কৰিয়ে তেওঁলোকে বিষয়বাব খাই থাকে। কাৰ্য ক্ষমতা অনুসাৰেও ভঙা পতা কাৰ্য চলি থাকে। বদলি আদিও হয়।

৭৩৪. **ন তে ন অঁৰা, পুৰণি হ'লে ছঅঁৰা**

নতুনৰ প্ৰতি মানুহৰ আগ্ৰহ বেছি। পুৰণি হলে আগ্ৰহ কমি যায়। আৰশ্যকতা বাঢ়িলে তাৰ মূল্যও বাঢ়ে। গতিকে নতুন বস্তুৰ দাম ন অঁৰা হলে পুৰণি হলে ছঁঅৰা হোৱাটো স্বাভাৱিক। নতুন জোঁৱাইৰ প্ৰতি যিমান মৰম চেনেহ হয় পুৰণি হলে তাৰ চোক কমে।

৭৩৫. **নকটা খেৰ নকুৰি গুটিযায়**

খেৰ কাটি তিনি মুঠিৰ একোটা গোট বান্ধিব লাগে। কাটিলেহে খেৰ শুকাই ব্যৱহাৰৰ উপযুক্ত হয়। নকটাকৈ বান্ধি থোৱা খেৰ নুশুকায়। কামতো লগাব নোৱাৰি। গতিকে নকটাকৈ কেৰৰ গোট বান্ধিলে পৰিশ্ৰম অথলে যায়। কাম নকৰি ধনৰ হিচাপ কৰিলে একো লাভ নহয়। ধন ঘাটি ধনৰ হিচাপ কৰাহে লাভ।

৭৩৬. **নকলেও নোৱাৰো ফটা মুখ**
কলেও লাগে ভকতৰ দোষ

সমাজত থাকিলে উচিত কোৱাটো উচিত। কিন্তু কেতিয়াবা কেতিয়াবা সমাজৰ অন্যায়ৰ কথা কলে সমাজত দোষী হৈ পৰিব লাগে। তেনেঅৱস্থাত বৃহত্তৰ উপকাৰৰ কথা চিন্তা কৰা উচিত।

৭৩৭. **নগৈ গড়গাঁৰৰ বতৰা কয়।**

আহোম ৰজা সকলৰ দিনত গড়গাঁও ৰাজধানী আছিল। ৰাজধানীতে নতুন নতুন খবৰ ওলায় – চোৰাংচোৱা আদিৰ জৰিয়তে। সেইবোৰ খবৰ আন ঠাইত নাথাকে। সেইবাবে তালৈ নোযোৱাকৈ গড়গাঁওৰ খবৰ অনুমানত কব নোৱাৰি। কোৱাটো সম্ভৱ নহয়। নিজ চকুৰে নেদেখা খবৰ অনুমানতে কলে বিশ্বাসৰ যোগ্য নহয়। বহু মানুহে ভালকৈ নজনাকৈ কথা বিস্তাৰ কৰে। ই দোষণীয়।

৭৩৮.		**নজনাৰ ডোল ঠেঙত।**
জনাৰ ডোল গলত।।

একো নজনাকৈ দোষ কৰিলে দোষীক লঘু শাস্তি দিয়া হয়। সেইবাবে তেনে জনৰ ভৰিত ডোল লগোৱা হয়। যাতে সহজভাৱে ভৰি হাত লৰচৰ কৰিব পাৰে। জানি দোষ কৰিলে দোষীক গুৰু শাস্তি দিব লাগে বাবে তেনেদন ডিঙিত ডোল দিয়া হয়। যাতে অলপ বেঁকা-তেৰা হলেই ডিঙিত চেপা খাই অনুভৱ কৰে। নাজানি দোষ কৰিলেও দোষ জানি দোষ কৰিলেও দোষ। জানি দোষ কৰিলে গুৰু শাস্তি ভোগ কৰিব লাগে।

৭৩৯.		**নগাৰ চাং তলে বাট**

নগাসকলে চাং ঘৰতে বাস কৰে। সেই চাঙলৈ উঠা-নমা বাটটি তললৈৰেহে থাকে। অইন মানুহে সেই চাঙলৈ উঠিবলৈ সুবিধা নাপায়। নগাই সেই বাট নেৰে, আন ফালেৰে নাযায়। সেইদৰে কাম কৰোতাই তেওঁৰ সুবিধা অনুসৰি বিশেষ নিয়মেৰে কাম কৰে। আনে সেই নিয়ম ভাল নেপাবও পাৰে। মানুহে নিজৰ ভাল ধৰণ কৰণ এৰিব নোখোজাটোহে ভল।

৭৪০.		**নদী যি ফালে বয়, শিহু, ঘঁৰিয়ালো সেই ফালে যায়**

নদীৰ দ বোৰতী পানীত শিহু, ঘঁৰিযাল থাকে। নগীৰ সোঁত যি ফালে যায় মাছ কাছও সেইফালে গতি কৰে। মাছ খাবৰ কাৰণে শিহু ঘৰিয়ালো সেইফালে যায়। সেইদৰে সমাজৰ গতি যেনি সৰু বৰ সকলোৱে সেইভাললৈ গতি কৰা উচিত। নদীত সোঁত এৰিলে শিহু ঘৰিয়ালো শুকাই মৰিব। সমাজ এৰিলে যিমানেই বৰ লোক নহওক তেওঁ দুখ-কষ্টত পৰিব।

৭৪১.		**নতুন মিতিৰৰ এঠা বেছি**
পুৰণি থেকেৰাৰ চোক বেছি।

নতুন মিতিৰ প্ৰতি ভালপোৱা ভাৱ বেছি হয়। সেই কাৰণে আদৰ অভ্যৰ্থনা আশাতীত ৰূপে বেছি হয়। পুৰণি হোৱাৰ লগে লগে সেই আদৰ অভ্যৰ্থনাৰ চোক কমিবলৈ ধৰে। থেকেৰাই নতুনতে বেছি গুণ নিদিয়ে। যিমানে পুৰণি হয়, সিমানে সি উপকাৰী হয়। তাৰ ঔষধি গুণ বাঢ়ি যায়। বিভিন্ন বস্তুৰ বিভিন্ন সময়ত মূল্য বাঢ়ে বা তুতে।

৭৪২.		**নদীৰ হানা, পাইকৰ খানা**

নদীয়ে টি ফাললৈ সোঁত বদলাই সেই ফাললৈ বিপদ হব পাৰে। সেই ঠাই ত্যাগ কৰা উচিত। পাইকৰ খাদ্য নিকৃষ্ট ধৰণৰ। সেই খাদ্য শালে আন মানুহৰ পেটৰ অসুখ হব পাৰে। তেনেধৰণৰ খানা বৰ্জন কৰিব লাগে।

৭৪৩.		**নদীয়ে জানে বঠাৰ কোব**

নদীত বঠাৰে নাও বাই নিয়ে। বঠাৰে কিমান জোৰেৰে চাব মাৰে নদীয়ে জানে। আনে অনুভৱ কৰিব নোৱাৰে। সেইদৰে ভুক্তভোগীয়েহে তেওঁৰ দুখ-কষ্ট কিমান বুজিব পাৰে আনে নোৱাৰে।

৭৪৪.		**নপুংসকৰ পুংসবন**

পুংসবন এটা সংস্কাৰ। প্ৰথম সন্তান গৰ্ভস্থ হলে পিতৃ-মাতৃয়ে এই সংস্কাৰ গ্ৰহণ কৰে। কিন্তু যি নপুংসক তৰ প্ৰথম সন্তান উৎপাদন শক্তি নাথাকে। তেনে লোকে আনক দেখুৱাবলৈ অনাহকত পুংসন পাতি সংস্কাৰ আদিৰ দিহা কৰাৰ লাভ নাই।

৭৪৫.		**নবঞ্চিৰৰ মন, মূৰ্তি ওঠৰখন।**
বা
নবঞ্চিবৰ কন্যাৰ ওঠৰটা মূৰ্তি

যিজনী ছোৱালীয়ে শহুৰী খাটিবলৈ ইচ্ছা নকৰে তেও ওঠৰটা ওজৰ আপত্তি দৰ্শাই ওঠৰটা মূৰ্তি ধৰে। মানুহৰ কাম কৰিবলৈ ইচ্ছা নাথাকিলে অনেক ওজৰ আপত্তি দৰ্শাই কামৰ পৰা আঁতৰি থাকে।

৭৪৬.　**নবই নাকাটি পিন্ধে জালী**
নুৰুই নাদাই খায় শালী

ভাগ্যবানসকলে নিজে কৰ্মকুশল নহলেও লোকৰ জৰিয়তে ধন সম্পদ লাভ কৰে। তেনে লোকৰ তিৰোতাই বব কাটিব নজনাকৈ জালী দিয়া অৰ্থাৎ জলম লগোৱা ধুনীয়া ধুনীয়া কাপোৰ পিন্ধিবলৈ পায়। নুৰোৱা নোদোৱাকৈ শালী ধানৰ নৰম চাউলৰ ভাত খায়। ভাগ্যত থাকিলে অসাঠনেও ভাল খোৱা বোৱা পিন্ধা বোৱা পিন্ধা সহজে পায়।

৭৪৭.　**নমৰিলেও দহজনৰ লগত চকু মুদিব লাগে।**

মানুহ সমাজপ্ৰিয় প্ৰাণী। সমাজত থাকিবলৈ হলে সমাজৰ হকা-বাধা মানি চলিব লাগে। দহজনে যি কৰে তাকে কৰিব লাগে। দহজন যদি মৰে, মৰিব নোৱাৰিলেও চকু মুদি মৰাৰ ভাও জুৰিব লাগে। অৰ্থাৎ সমাজদ্ৰোহী হব নালাগে।

৭৪৮.　**নমৰে মানে চাবা**
নুবুৰে মানে বাবা।।

ৰোগীক নমৰালৈকে সেৱা-শুশ্ৰুষা দৰব পাতিৰে চিকিৎসা কৰিব লাগে। আশা এৰি দিব নালাগে। মৃত্যু আসন্ন হলেও ভাল হোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে। নাও ডুবিবলৈ ধৰিলে নাও তললৈ নোযোৱালৈকে বঠা মাৰিব লাগে। তাৰ দ্বাৰা পাৰ পোৱা বা থাউনি পানী পোৱা সম্ভৱ হব পাৰে। সেইদৰে যি কোনো কাম অন্তিম সময়লৈ সম্পন্ন কৰাৰ আশা ৰাখিব লাগে। কৃতকাৰ্যতাৰ ই এটা মূলনীতি।

৭৪৯.　**নমৰিলেও মৰা দেখিছে**

মানুহে নিজৰ মৰণ নেদেখে। আনে মৰা দেখে। তাৰ পৰা অভিজ্ঞতা লাভ হয়। অৰ্থাৎ দেখিও বহু শিক্ষা পাব পাৰি।

৭৫০.　**নমো নমো পাৰিজাত**
কুকুৰে চুলে বাহিগাত

সদায় পাৰিজাত ফুলৰ দৰে পবিত্ৰ হৈ থকা মানুহজনক বাহিগাৰে থকা অৱস্থাত কুকুৰে চুলে অপৱিত্ৰ হব পাৰি। তাৰ সলনি ভেম দেখুৱাই বেদ চাই প্ৰায়চিত্ত হবলৈ বিচৰা কামটিত অতিমাত্ৰা প্ৰকাশ পায়।

৭৫১.　**নৰৰ লঘু লেপলেপোৱা**
তিৰীৰ লঘু ঘৰ বেৰোৱা।।

পুৰুষে লেপলেপাই কথা কলে নিজৰ গাম্ভীৰ্য নাথাকে। আনেও পাতল বুলি ভাৱে। তিৰোতা মানু ইঘৰ সিঘৰ বগাই ফুৰিলে অনেক সময়ত নকবলগীয়া কথাও কবলগীয়া হয়। আৰু অদৰ্কাৰী কথা শুনিব লগীয়া হয়। তেনে তিৰোতাৰ গাম্ভীৰ্য ৰক্ষা নপৰে।

৭৫২.　**নৰিয়া চাই পৰীয়া**

ৰোগ অনুসৰি পৰ দিয়া মানুহ উপযুক্ত হব লাগে। আৱশ্যক হলে একাধিক লোক নিযুক্ত কৰিব লাগে। ৰোগৰ লক্ষণ চাই অভিজ্ঞলোক পৰীয়া হোৱা উচিত। সেইদৰে কামৰ ধৰণ চাই উপযুক্ত লোক নিযুক্তি দিব লাগে।

৭৫৩.　**নল মৰি গজালি ওলায়**

নল এবিধ বন। পূৰঠ হলে নল মৰি যায়। আৰু গুৰিৰ পৰা গজালি ওলাই নতুন নলৰ জন্ম হয়। সেইদৰে একেখিনি মানুহ সদায় নাথাকে। বুঢ়াবোৰ মৰে লৰাবোৰ ডাঙৰ হৈ সমাজ ৰক্ষা কৰে, কিন্তু আদৰ্শ নমৰে। পূৰ্বৰ আদৰ্শ সংস্কৃত হৈ নতুন হয়।

৭৫৪.		**ন শ মৰীয়াই ছশ ধান পায়**

মৰীয়াৰ কাম পিতলৰ সাজ বাচন তৈয়াৰ কৰা। তেওঁলোক সেই কামত অভিজ্ঞ। তেনে লোকক খেতি কৰিবলৈ লগাই দিলে খেতি ভাল নহয়। যিমানে পাব লাগে তাতকৈ বহু কম শইচ পায়। অভিজ্ঞতা থকা লোকৰ দ্বাৰা কাম কৰালে কাম ভাল হয়, উৎপাদনো বৃদ্ধি পায়। অনভিজ্ঞ লোকৰ কাম আপচু হয়। উৎপাদনো তেনেই কম হয়।

৭৫৫.		**নহবৰ হল থবলৈ ঠাই নোহোৱা হল**

কোনো কোনো দম্পত্তিয়ে বহুদিনলৈ সন্তানৰ মুখ নেদেখাকৈ থাকে। বহুদিনৰ মূৰত সন্তানৰ মুখ দেখিলে সন্তানটি কত থব কত নথব লগায়। মাটিত থলে পৰুৱাই খায়, মূৰত থকে ওকনিয়ে খায়। তাকে লৈ তেওঁলোকৰ চিন্তা বেছি হয়। নোপোৱা বস্তু পালে মানুহৰ আনন্দ লাগে। লগতে ৰখাৰ বাবে তাৰ সাৰধান লোৱাৰ বাবে চিন্তা হয়।

৭৫৬.		**নাই পো মুখে, নাই পো গোফে।**
নাই পো লনি, নাই পো ধনী।।

ভাল বক্তৃতা দিব পাৰিলে মোছ দিঘলকৈ ৰাখিলে দেখাত ধুনীয়া হলে অথবা টকা পইচা থকা লোক হলে সমাজত জনাজাত হয়। পিতৃ মাতৃয়ে তেওঁলোকৰ লৰা ধুনীয়া আৰু বলবন্ত হোৱা দেখিলে লিখা পঢ়া শিকি ভাল বক্তৃতা দিব পাৰিলে ভাল পায়। লগতে লোকে দেখিলেই ভাল লগা চেহেৰা হোৱাটো কামনা কৰে। তেনেকুৱা লৰাক আনেও ভাল পায়, অনিষ্ট কৰিবৰৈ সাহস গোটাব নোৱাৰে। ধন বিদ্যা, স্বাস্থ্য আৰু বক্তৃতাৰে মানুহ জনাজাত হব পাৰে।

৭৫৭.		**নাই মোমাইতকৈ কণা মোমাই ভাল**

মোমাই ভাগিন সম্বন্ধটো বৰ মধুৰ। মোমায়েৰে ভাগিনিয়েকক বৰ মৰম কৰে। মোমায়েক নথকাসকলে সেই মৰমৰ পৰা বঞ্চিত হয়। গতিকে কণা খোৱা যিয়েই নহওক মোমাই থকাটো সকলোৱে বাঞ্চা কৰে।

৭৫৮.		**নাই ভুঁইৰ চাৰি সীমা**
গালোৱা গৰুৱে পাৰে ডিমা

হাল বাবৰ কাৰণে হালোৱা গৰুৰ দৰ্কাৰ। যাৰ মাটি নাই, সি হালোৱা গৰু পুহি মৰাৰ কোনো আৰশ্যক নকৰে। হাঁহ কুকুৰা পুঁহি কণী খাব পাৰি। হালোৱা গৰু পুহিলে কষ্ট খোৱাৰ বাদে একো লাভ নহয়।

৭৫৯.		**নাই বুলিলেও হাতীৰ শুঁৰত একলহ পানী থাকে।**

হাতী পৰ্বতে কন্দৰে ঘুৰি ফুৰে। যতে ততে পানী নাপায় কাৰণে হাতীয়ে শুৰত কিছু পানী জমা কৰি ৰাখে। তাৰে পিয়াহ লাগিলে পিয়াহ পলুৱায়। গৰম লাগিলে গাত ছটিয়ায়। বেছি নহলেও কম পক্ষে একলহ পানী হাতীৰ শুৰত থাকে। সেদিৰে হিচাপী লোক সকলে আপদ বিপদৰ কাৰণে ধন সাঁচি ৰাখে। পৰ্যাপ্ত পৰিমাণে নাথাকিব পাৰে, কিছু নহয় কিছু টানে আপদে লাগিব বুলি সঁচাটো দূৰদৰ্শীৰ কাম।

৭৬০.		**নাই চাউল নাই পাত**
বহাই দে শুদা ভাত

চাউল পাত নহলে ভাত ৰন্ধাটো সম্ভৱ নহয়। অবুজ লোকে খাবলৈহে বিচাৰে। চাউল পাত নহলে যে ভাত নহয় সেই কথা বুজিবলৈ যত্ন নকৰে। সৰু সৰু লৰা-ছোৱালীবোৰে এনে এটা মনোভাৱ লৈ মাক দেউতাকক ব্যতিব্যস্ত কৰি তোলে। মাক দেউতাকে যি কোনো প্ৰকাৰে লৰা ছোৱালীৰ অভাৱ দূৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে যদিও অসম্ভৱক সম্ভৱ কৰিব নোৱাৰে।

৭৬১.		**নাই বুলিলে সাপতো বিষ নাই**

মনৰ বলে সাপৰ বিযো নাইকীয়া কৰিব পাৰে। দুৰ্বল মানুহে ছাঁটোতে বাঘটো দেখি মৃত্যু পৰ্যন্ত ভোগ কৰে। মনৰ বলৰ প্ৰভাৱ অপৰিসীম। ই কালৈকো ভয় ডৰ নকৰে।

৭৬২. **নাই শ্ৰদ্ধা নাই কাণ**
তাক দিব কোনে জ্ঞান

জ্ঞান লাভ কৰিবলৈ হলে মনোযোগ দি কাণ পাতি শুনিব লাগে। যাৰ পৰা জ্ঞান লোৱা হয় তেওৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা থাকিলেহে জ্ঞান লাভ সহজ হৈ পৰে। শ্ৰদ্ধা আৰু একাণপতীয়া ভাৰৰ দ্বাৰাহে জ্ঞান বিদ্যা লাভ কৰিব পাৰি। শ্ৰদ্ধাহীন লোকৰ জ্ঞান লাভ নহয়। কথা আৰু কামত মনোযোগ নিদিলে অভিজ্ঞতা লাভো কৰিব নোৱাৰি।

৭৬৩. **নাই ৰঙামাটি নাই গুৱাহাটী**

হয় ৰঙামাটি দখল কৰি লব, নহয় গুৱাহাটী দখল কৰি থাকিব। এনে এটি দৃঢ় মনোভাৰ লৈ অসমীয়া সৈন্যই মোগলৰ লগত যুজ কৰিছিল। তাৰ বাবেই মোগলে সোতৰবাৰ অসম দেশ আক্ৰমণ কৰিও দখল কৰিব নোৱাৰিলে। সকলো কামতে েন দৃঢ়তা থকা বিশেষ দৰকাৰ।

৭৬৪. **নাও বুৰি তলি পালেও টিঙৰ পৰা নানামে**

নাওখন বুৰি তলি পালে টিঙৰ পৰা ননমা লোক ডুবি মৰে। অহঙ্কাৰী লোকে সৰ্বশ্ৰান্ত হলেও নিজৰ ভেম নেৰি হাহিয়তৰহে পাত্ৰ হয়।

৭৬৫. **নাৰৰ ওপৰত নহাত পানী**
মৰিলেহ হব উশাহ টানি

পানীৰ তলত উশাহ নিশাহ বন্ধ কৰি ৰাখিব লাগে। নহলে হাওঁফাওত বতাহৰ সলনি পানী সোমালে তাৰ ফলত মৃত্যুৰ মুখত পৰিবলগীয়া হয়। বিপদে যেতিয়া জুমুৰি দি ধৰে। তেতিয়া বিপদৰ লগত সমানে ভৰে পতা সম্ভৱ নহয়। তেনে অৱস্থাত উপস্থিত বুদ্ধি খটাই উদ্ধাৰৰ উপায় চিন্তা কৰাহে উচিত।

৭৬৬. **নাকান্দা ছলি পাবি**
বাপেৰ গৈছে কল ৰুবলৈ
থোক পাৰিলে খাবি

কল ৰুব, গছ বাঢ়িব, থোক পেলাব, পকিব,খাবি বহু দিঘলীয়া সময় যদিও খাবলৈ পোৱাৰ আশাত লৰা ছোৱালী সন্তুষ্ট হৈ পৰে। কথাৰ অৰ্থলৈ নাচায়। যি বাবে আওখতি ধৰিছিল, আশা দিয়াত লৰা ছোৱালী শান্ত হৈ পৰে। একেটা কথাতে লাগি নথকাতো সৰু-ছোৱালীৰ স্বভাৰ। আশা দি মানুহ মাত্ৰাক সন্তুষ্ট কৰিব পৰা যায়

৭৬৭. **নাখালে কৰিব নোৱাৰ**
খালে লৰিব নোৱাৰ

এলেহুৱা নিস্কৰ্মা লোকে খোৱাৰা কথাটি সদায় আগত ৰাখে। কিবা কাম কৰিবলৈ দিলে খোৱাতো আগতে বিচাৰে। খাবলৈ দিলে ইমান বেছিক খায় যে সি লৰচৰ কৰিব নোৱাৰা হৈ পৰে। এই শ্ৰেণীৰ মানুহে খালেও কাম নকৰে, নাখালেও নকৰে। এনে লোক সমাজৰ বোজা স্বৰূপ।

৭৬৮. **নাচিব নাজানে চোতালখন হেৰেমগৰীয়া**

নাচিব নজনা বহুলোকে নিজৰ অজ্ঞতা ঢাকিবলৈ চোতালখন উপযুক্ত নহয় হেৰেমগৰীয়া এঢলীয়া বুলি আপত্তি কৰে। অৰ্থাৎ অসুবিধাৰ কথা কৈ নিজৰ অজ্ঞতা খিনি ঢাকি থোৱা বহু মানুহৰ স্বভাৰ।

৭৬৯. **নাচোনৰ সময কাচোনত যায়**

নাচনীয়ে ভালকৈ সাজোন কাচোন কৰিব লাগে। সাজোন কাচোন কৰোতে যথেষ্ট সময় খৰছ হলে পাচলৈ নাচোনৰ সময় নাথাকে। গতিকে সময় ৰক্ষা কৰিবলৈ চাব লাগে।

৭৭০. **নাজানি দৈৱৰ গতি।**
ওফোন্দা গালীও হয় পাৰ্বতী

ভাগ্য বা দৈৱই মানুহক ধনী দুখীয়া ডাঙৰ সৰু কৰে। ওফোন্দা গালৰ তিৰোতা কুলক্ষণীয়া বুলি কোৱা হয়। কিন্তু কেতিয়াবা তেওঁৰেই লক্ষ্মীস্বৰূপা পাৰ্বতী হৈ ঘৰ সংসাৰ চলায়। গতিকে ভাগ্যই সৰ্বেসৰ্বা।

৭৭১. **নাদৰ ভেকুলীয়ে চাব খোজে সাগৰ**
গৰু খোজৰ পৰা উঠোতে লাগে ভাগৰ
(সমাৰ্থক)
নাদৰ ভেকুলীৰ নাদেই সাগৰ

নাদৰ ভেকুলীয়ে গৰুৰ খোজৰ পানীত সাতুৰি ভাগৰি পৰে। চাব খুজিলেও তাৰ বাবে সাগৰ চোৱাটো অসম্ভৱ। নাদৰ ভেকুলী নাদতে ডাঙৰ হয়। নাদতে থাকে। বাহিৰৰ লগত তাৰ সম্বন্ধ নাথাকে। তাক সাগৰ কেনেকুৱা বুলি সুধিলে নাদটোকে দেখুৱায়। মহাসাগৰ কিমান ডাঙৰ বুলি সুধিলেও সি থকা নাদটোকে দেখুৱায়। তাৰ বাদে তাৰ জ্ঞানেৰে আন কিবা জলাশয় আছে বুলি নাভাৱে। যিয়ে যি পৰিসৰত থাকে, যি পৰিসৰত ডাঙৰ দীঘল হয়, সেই পৰিসৰৰ কথাহে জানে, বাহিৰৰ বিশাল পৃথিৱীৰ বিষয়ে একো ভু নাপায়। অৱস্থিতিৰ পৰিসৰ অনুসৰিহে জ্ঞান-বুদ্ধি হয়।

৭৭২. **নাবা বুলিলেও চাৰি চাপৰ বায়**

সৰু সৰু লৰা ছোৱালীক ঢোল এটা বজাবলৈ বাধা কৰিলে দুই চাপৰ বেছিকৈ মাৰিহে ভাল পায়। সেইদৰে কিছুমান মানুহে কাম ধামৰ মাত্ৰা বুজি নাপায়। নকৰিব লগীয়া কৰে। নকবলগীয়া কয়। হকা-বাধা কৰিলেও অধিক কৰিহে শান্তি পায়।

৭৭৩. **নামতি জিকে, নচোবাই গিলে**

পনীয়া ধৰণৰ বস্তু হলে নচোবোৱাকৈ গিলি থব পাৰি। কোনো কোনো লোকে কোনো কথা আলোচনা বিলোচনা নকৰি মনে মনে শুনি থাকি বুদ্ধিৰে আনৰ হতুৱাই কাম কৰায়। তেনে লোকেই কোনো আলোচনা নকৰি কথাবোৰ গিলি থয়। আৰু বুদ্ধিৰে আনৰ দ্বাৰা কৰোৱাই জয় লাভ কৰে।

৭৭৪. **নাম ললে ভোগাই খায় পানী কাহুদি**

ভোগায়ে ভোগ খাব লাগে। কিন্তু ভোগাই নামৰ মানুহে সাত ভোগ খাবলৈ নাপায়। পানী কাহুদিৰেহে ভাত খায়। মানুহৰ মনৰ লগত অৰ্থৰ কোনো সম্বন্ধ নাথাকে। ধনীৰামে ভিক্ষা কৰি খায়। ৰাজেন্দ্ৰই মজদুৰ কাম কৰে। বহুক্ষেত্ৰত নাম আৰু কামৰ মিল নাথাকে।

৭৭৫. **নামে কাটে দামে কাটে আৰু ধামে কাটে**

নাম, দাম আৰু ধামে বস্তুৰ গুণাগুণ প্ৰকাশ কৰে। ভাল ডাঙৰ কোম্পানীৰ বস্তু ভাল বুলি মানুহে ভাৱে। বিলাতৰ বস্তু বৰ ভাল বুলি মানুহে কয়। দামলৈ লক্ষ্য কৰিও বস্তুৰ ভাল বেয়া অনুমান কৰি লয়। বেছি দামী বস্তু ভাল বুলি ধৰি লোৱা হয় অৰ্থাৎ নাম, ধাম, আৰু দামে বস্তুৰ গুণাগুণ প্ৰকাশ কৰে। সেইদৰে ভাল ঘৰৰ লৰা ভাল বুলি কব পাৰি। সাজ-পোছাক আৰু কথা বতৰায়ো ডাঙৰ লোকৰ চিনাকি দিব পাৰে। বৰ লোকৰ ডাঞ্জ লৰা ডাঙৰ হব বুলি ধৰি লব পাৰি।

৭৭৬. **নাৰী পুৰুষৰ আধা আধা**
ইটি সিটিৰ পুৰায় বাকী আধা

নাৰীক অৰ্ধাঙ্গিনী বুলি কোৱা হয়। সেই হিচাপে পুৰুযো অৰ্ধেক অৰ্থাৎ অৰ্ধাঙ্গ। নাৰী পুৰুশ মিলিত হলেই পূৰ্ণ মানৰ বুলি কব নোৱাৰি। বিৱাহৰ পাছত নাৰীক পুৰুষৰ মনোমত কৰি শিকাই বুজি ললেই নাৰীৰ পূৰ্ণতা প্ৰাপ্তি ঘটে। সেইদৰে নাৰীয়েও পুৰযক মনোমত কৰি লবলৈ বিচাৰে। পুৰুষৰ যি বেয়া গুণ বেয়া অভ্যাস সেইবোৰ এৰিলেহে পুৰুষ নাৰীৰ মনোমত হব পাৰে। তেতিয়া পুৰুষৰ পূৰ্ণতা প্ৰাপ্তি ঘটে। গতিকে আধা নাৰী আধা পুৰুষ উভয়ে উভয়ৰ মনোমত হবলৈ বহুশিকিব লগীয়া থাকে। উভয়ে উভয়ৰ মনোমত হব পাৰিলে প্ৰত্যেকৰে পূৰ্ণতা প্ৰাপ্তি ঘটে।

৭৭৭.　**নাৱৰ গৰ্ভে মাৰল গৰ্ভে সমান**

মাকে গৰ্ভত থকা সন্তানক অকণো দুখ কষ্ট নিদিয়াকৈ ৰক্ষা কৰি থাকে। সেইদৰে নাৱত উঠা মানুহকো নাওখনে পানীত নপৰাকৈ ৰক্ষা কৰে। এই কাৰণে নাৱৰ গৰ্ভে মাৰৰ গৰ্ভে সমান বুলি কোৱা হয়।

৭৭৮.　**নাৱৰ বল বঠাত**
ধানৰ বল কঠিয়াত

নাৱৰীয়া বঠাৰ চাবত নাও চলে। বঠাৰ চাব যিমান গভীৰ হয়, সিমানে বেগাই চলে। সেইদৰে কঠিয়া বলবান হলে ধান গছ হয়। সেই গছে অধিক ফল দিয়ে।

৭৭৯.　**নাহাহিবি মোক**
সোঁচৰিব তোক

কণা, খোৰা খোনাক ভেঙুচালি কৰি ঠাট্টা মস্কৰা কৰিব নাপায়। তেনে কৰা বহুতেই কণা খোৰা বিশেষকৈ খোনা দেখা যায়। গতিকে লোকৰ দুৰ্দশা চাই হাঁহিব নালাগে। ভেঙুচালি কৰিব নাপায়। ভেঙুচালি কৰা লোকৰ তেনে অৱস্থা হব পাৰে। বুঢ়া লোকক বুঢ়া বুলি ঠাট্টা কৰিলে আগতে ভাৰি চোৱা উচিত যে এদিন তেনে অৱস্থা তেওঁৰো হব। খোনাত ভেঙুচালি কৰিলে খোনা হোৱাতো স্বাভাৱিক। সেইদৰে দুখীয়াক হাঁহিলে দুখীয়া অৱস্থা হব পাৰে। গতিকে মানুহক হাঁহিব নাপায়।

৭৮০.　**নাহালে নপৰে কিহৰ আহু**
মাত বোল নকৰে কিহৰ শাহু

আহু ধানৰ গুটি বেচি হৈ আগভাৰী হয়। সেইবাবে আহুধানৰ থোকবোৰ হাওলি পৰে। ধান হাওলি নপৰিলে বুজিব লাগে সেই ধান ভাল হোৱা নাই। শাহুৰেকে জোঁৱায়েকক মৰমেৰে মাতবোল নকৰিলে শাহুৰেকৰ প্ৰতি জোঁৱায়েকৰ শ্ৰদ্ধা ভক্তি নজন্মে আৰু শাহুৰেক গৰাকী নিমৰিময়াল বুলি ভাৰি লয়। শহুৰেকৰ ঘৰৰ শাহু গৰাকীয়ে জোঁৱায়েকৰ বিশেষ আকৰ্ষণীয় ব্যক্তি। তেঁৱেই বেছি মৰম চেনেহ কৰি মাত বোল কৰিব লাগে।

৭৮১.　**নিজৰ বুদ্ধি শিলৰ খুটি।**
লোকৰ বুদ্ধি পেট উদি

নিজৰ বুদ্ধি খটুৱাই যিঁ কাম কৰে সি যিকোনো প্ৰকাৰে সিদ্ধ হবই হব। লোকৰ বুদ্ধিত কাম কৰিবলৈ গলে কামত আউল লাগিলে আউল ভঙা কঠিন হৈ পৰে। লোকৰ বুদ্ধি বাঢ়ি নাযায় চুটি হৈ যোৱা দেখা যায়। নিজৰ বুদ্ধি বঢ়াই লবও পাৰি।

৭৮২.　**নিজৰ চাৰিপুৰা বাৰা বান্দৰে খায়**
লোকৰ খেতিত টঙি ৰাখিবলৈ যায়

চাৰিপুৰা মাটিৰ খেতি যথেষ্ট উৎপন্ন হয়। তাক যদি গাহৰি আৰু বান্দৰে খাবলৈ ধৰে, সেই উৎপাদন ৰক্ষা কৰিবলৈ দিহা কৰিব লাগে। তাকে নকৰি আনৰ খেতিৰ সংৰক্ষণ কৰিবলৈ গলে শলাগ পাব পাৰে, নিজৰ খেতি কিন্তু ৰক্ষা নপৰে। নিজৰ ভঁড়ালো নভৰে। লোকৰ বাহ বাহ লাভৰ কাৰণে নিজৰ সম্পত্তি লৈ চকু নিদিয়াটো নিৰ্বোধৰ কাম।

৭৮৩.　**নিজৰা জৰে, অমৰ মৰে মৰাই বায় হাল**
লক্ষ্মীৰ গাত ফটাকানি মোৰ নাম নিধনীয়ে ভাল

নিজৰা জৰে অৰ্থাৎ নিজৰাৰ পানী ওলাই থাকে। যাৰ নাম অমৰ তেৰোঁ মৰে, যাৰ নাম মৰা তেওঁ পথাৰত হাল বায়, যাৰ নাম লক্ষ্মী তেও ফটাকানি পিন্ধে। গতিকে নাম অনুসৰি কাম নহয়। নিধনী নাম লৈ যদি ধনী হব পাৰি, তেন্তে নিধনী নাম লোৱাই ভাল। কিয়নো ধনী নাম ৰাখিলেই ধন নাহে। মাণিক নাম থলে ৰত্ন হৈ নপৰে। অতএৱ নাম কাম নিদিয়ে ভাগ্যইহে সকলো দিয়া নিয়াৰ গৰাকী।

৭৮৪. **নিজৰ হাত জগন্নাথ**
পৰৰ হাত চুৰাপাত

লোকতৰ হাতেৰে বস্তু লোৱাত কিছু অসুবিধা আছে। অনেকে হাত নোধোৱাকৈ খাদ্য বস্তু ছোৱে। হাতত মলি আদি থাকিলে খাদ্য বস্তুত মিহলি হয়। নিজ হাতে কৰি মেলি খালে লেতেৰা বস্তু খাব লাগে। গতিকে নিজৰ হাত জগন্নাথৰ দৰে পৱিত্ৰ। পৰৰ হাত চুৰা পাত সদৃশ অপৱিত্ৰ। আৰু নিজ হাতে খোৱা বস্তুৰ সোৱাদ বেছি। নিজ হাতে কৰা কামৰো মূল্য বেচি।

৭৮৫. **নিজৰ লগুণ পৰক দি**
বামুণ মৰে হতাশ হৈ

লগুণে ব্ৰাহ্মণৰ চিনাকি দিয়ে। নটা সুলক্ষণৰ চিনস্বৰূপে বামুণে নগুণ যুক্ত লগুণ লয়। লগুণ নোলোৱাকৈ বামুণে এখোজো কাঢ়িব নোৱাৰে। একো খাবও নোৱাৰে। ছিঙিলেও তেনে অৱস্থাই হয়। নতুন লগুণ নোপোৱালৈকে একে ঠাইতে থাকিব লাগে। সেই কাৰণে নিজৰ লগুণ লোকক দিলে হা-হুতাশ কৰি থাকিবলগীয়া হয়। তেনেকৈ নিজৰ সা-সম্পত্তি লোকক দিলে, নিজেই দুখ-কষ্টত মৰিব লগীয়া হয়। ওৰে জীৱন অনুতপ্ত হৈ থাকিবলগীয়াতো পৰে।

৭৮৬. **নিজৰ ছাগলী ভাল হলে লোকৰ বাৰী নুলুটে।**

ছাগলী বৰ ঘৰুৱা। নিজৰ বাৰীতে হওক বা লোকৰ বাৰীৰে হওক সুবিধা পালেই শাক পাত খাই তহিলং কৰে। ছাগলী বান্ধি ৰখাৰ বাদে আন উপায় নাই। সেইদৰে নিজৰ লৰা-ছোৱালী ভাল হলে লোকৰ ঘৰে ঘৰে নুফুৰে, আনৰ লৰা-ছোৱালীৰ লগত হাই কাজিয়াও নকৰে। গতিকে লৰা-ছোৱালীক শাসনত ৰাখিব লাগে। চৰিত্ৰবান কৰিবলৈ যত্ন কৰিব লাগে।

৭৮৭. **নিজৰ নাক কাটি সতিনীৰ যাত্ৰা ভঙ্গ কৰে।**

যাত্ৰাৰ সময়ত দুৰ্ঘটনা ঘটিলে যাত্ৰা শুভ নহয়। সতিনীয়ে সতিনীৰ অনেক দোষ ধৰে। কেনেকৈ অনিষ্ট হয়, অশুভ হয়, তাৰ বাবে চেষ্টা কৰে। যাত্ৰাৰ সময়ত অমঙ্গলৰ কোনো নিদৰ্শন দেখুৱাবলৈ নিজৰ নাকাটিকে কাটি অমঙ্গল সূচায়। হিংসুকসকলে আনৰ অনিষ্ট সাধন কৰিবলৈ নিজৰ কৰিবলৈকো পাছ নোহোহোকে।

৭৮৮. **নিজ নামা উত্তমা**
পিতৃ নামা মধ্যমা
শহুৰ নামা অধমা

নিজৰ নাম গুণ দ্বাৰা জীৱনৰ সকলো কাম সমাধা কৰি জনাজাত হব পৰা জন উত্তম পুৰুষ। যি দেউতাকৰ নাম গুণেৰে জনাজাত হয় আৰু দেউতাকৰ আৰ্জনৰ ফল ভোগ কৰে তেওঁ মধ্যমা আৰু যি জনে শহুৰেকৰ নাম যশ আৰু ধনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি চলে তেওঁ অধম লোক।

৭৮৯. **নিজৰ কৰ্ম দোষ**
হৰিত কৰে ৰোষ

নিজৰ কৰ্ম ফলত মানুহে দুখ কষ্ট ভোগ কৰে। কিন্তু দুখ-দুৰ্দশাগ্ৰস্ত প্ৰতিজন লোকেই নিজৰ কৰ্ম ফলৰ কথা নাভাৰি ঈশ্বৰক দোষ দিয়ে। তেওঁ ভাৱে ঈশ্বৰেহে যেন তেওঁক দুখ-দুৰ্দশা গ্ৰস্ত কৰিছে। সেইবাবে ঈশ্বৰক কণা বিধাতা বুলি গালিও পাৰে।

৭৯০. **নিজৰ ওঠ কাটি ওঠ ৰঙা কৰে।**

নিজে দেখনিয়াৰ হবলৈ বিচাৰজনে কেতিয়াবা নিজৰ হানি কৰিও আনৰ পৰা প্ৰশংসা পাবলৈ যত্ন কৰে। ওঠ ৰঙা হলে ধুনীয়া দেখি কাৰণে ওঠ কাটি ৰঙা কৰাটো অবিবেচকৰ কাম। তেনে কাৰণতে ধুনতী কাউৰীৰ দুৰৱস্থা হৈছিল। গতিকে নিজৰ অনিষ্ট কৰি দেখনিয়াৰ হবলৈ যোৱাটো অনুচিত।

৭৯১. **নিজৰ গা টেকটেকীয়া**
লোকৰ গা লৈ পানী ছটিয়া।।

মানুহে নিজৰ গা তিতিলে আনকো তিয়াবলৈ যত্ন কৰে। সেইদৰে নিজৰ গাত দোষ থাকিলে আনৰ দোষ খুচৰি আনৰ গাত দোষ জাপি দিয়াটো মানুহৰ স্বভাৱ

৭৯২. **নিজৰ গোধা ভৰি লুকুৱা।**
আনক গোধা বুলি জোকায়

গোধাই নিজৰ ভৰিৰ কদৰ্যতা লুকুৱাই ৰাখি আন গোধাক গোধা বুলি হাঁহে। নিজৰ কু-ৰূপ কুৰূপেই নহয়, আনৰ কুৰূপহে অতি জঘন্য।এনে স্বাৰ্থপৰ ভাৱ বহুত মানুহৰ থাকে।

৭৯৩. **নিজৰ নিজ, পৰৰ পৰ বাটত পৰি মৰ**

নিজৰ মানুহলৈ স্বভাৱতে মৰম-চেনেহ থাকে। আদৰ সাদৰ কৰি খুৱায়। ৰোগ ব্যাধি হলে সেৱা শুশ্ৰূষষা কৰে। আন মানুহলৈ আনৰ দুখ-কষ্ট লৈ কেৰেপ নকৰে। বাটত মৰি পৰি থাকিলেও খবৰ সমূলি নকৰে। আনকি কি হৈছে তাকো নোসোধে। এইসকল মানুহৰ পৰোপৰাক গুণ সমূলি নাথাকে। নিজৰ দৰে পৰকো সেৱা-শুশ্ৰূষা কৰিব লাগে।

৭৯৪. **নিজৰ বেলি আটিপুতি**
পৰৰ বেলি চুৰা মাটি।

নিজৰ বস্তুবোৰ সকলোৰে আটিপুতিকৈ ৰাখে। অকণো বেয়া হবলৈ নিদিয়ে। লোকৰ বস্তু চুৰা-মাটি সদৃশ জ্ঞান কৰে। অৰ্থাৎ অশুচি পেলনীয়া বস্তু বুলি ভাৱে। স্বাৰ্থপৰ লোকে নিজকেহ জানে আনৰ মূল্য নুবুজে। আনৰ মূল্যবান বস্তুকো মূল্যবান বুলি নাভাৱে।

৭৯৫. **নিজৰ মুখ বেঁকা, দাপোনক দিয়ে সেকা**

নিজৰ অৱয়ব যেনে দাপোনত ঠিক তেনেভাৱেই প্ৰতিফলিত হয়। নিজৰ মুখ বেঁকা হলে দাপোনতো বেকা দেখা যাব। তাৰ কাৰণে দাপোনক জগৰীয়া কৰি ভাঙি পেলালে নিজৰে ক্ষতি হব। সাধাৰণতে মানুহে নিজৰ দোষক দোষ বুলি নাভাৱে । আনে সেই দোষ দেখুৱাই দিলে তেওকেহে শত্ৰু জ্ঞান কৰে অনিষ্ট সাধন কৰিবলৈ উদ্যত হয়।

৭৯৬. **নাই যদি জীৱনলৈ মোহ**
ফেটি সাপৰ পোৱালি পোহ

ফেঁটি সাপ বৰ বিষাক্ত, বৰ খঙাল। ফেঁটি সাপ পুহিলে সিয়ে এদিন কুটি মৃত্যু ঘটাব। সেইদৰে নিজৰ মঙ্গল কামনা কৰোতা সকলে শত্ৰুক লাই দিব নালাগে। শত্ৰুৱে অনিষ্ট কৰে।

৭৯৭. **নিদিয়ক কুটুম থাকক ভালে**
তেওঁক পাম নিদান কালে।

মিতিৰ কুটুমে নিদিলে নুখুৱালেও ভালে কুশলে থাকিব লাগে। বিপদ-আপদ হলে সেই মিতিৰ কুটুমেহে সহায় কৰে। নিদান কালে যাক পোৱা যায় সিহে প্ৰকৃত বন্ধু।

৭৯৮. **নিদিবৰ মন যাৰ**
নাম কব দেওবাৰ

যাৰ দিবলৈ মন নাই, তেও তিথি বাৰ নক্ষত্ৰ আদিৰ নাম কৈ বিমুখ কৰে।

৭৯৯. **নিন্দিলে বন্দিব লাগে।**

যাব নিন্দা কৰা হয়, কোনো কোনো সময়ত তেওঁক বন্দনা কৰিবলগীয়াত পৰে। সামান্য নিগনি এটায়ো বলবন্ত সিংহক বিপদত ৰক্ষা কৰিব পাৰে। গতিকে সামান্য বুলি নীচ বুলি আনক নিন্দা কৰা উচিত নহয়।

৮০০. **নিবুকীয়ে ভাঙে গাঁও। চকচকীৰ উঠে নাও**

মুখেৰে বৰ বেছি কথা নোকোৱা নিবোকা মানুহ কিছুমান আছে। তেওঁলোকে কোনো ৰথা নকয়, মতামত নিদিয়ে কিন্তু তলে তলে বেয়া কামবোৰ কৰি ফুৰে। ঘৰে ঘৰে কাজিয়াৰ সৃষ্টি কৰি মনোমালিন্য বৃদ্ধি কৰে। ফলত গাঁৱত বিশৃঙ্খলতা সৃষ্টি হয়। হাই-কাজিয়া, কটা-কটি, মৰা-মৰি হয়। ফলত বহুতে গাঁও এৰি আন ঠাইলৈ যাবলৈ বাধ্য হয়। বেছি কথা কোৱা বাবে দোষ হয় চকচকীৰ। তেওঁৰেই গাঁও ভঙা বুলি সকলোৰে ধৰি লয়। নিবুকী মাজতে সাৰে।

৮০১. **নিমাতী গাই, গু খোৱাৰ যম**

সাৰসুৰ নকৰা গাই গৰুৱে গু বেচিকৈ খায়। সেইদৰে কথা বতৰা নপতা লোকে বেছিকৈ বেয়া কাম কৰে।

৮০২. **নুমলীয়া ধান বানৰ**
নুমলীয়া ছলি আনৰ।।

ধান শেহতীয়াকৈ ৰুলে বানপানীৰ গৰাহত পৰে। পৰিশ্ৰম অথলে যায়। সেইদৰে বুঢ়া কালতচ লৰা উপজিলে কষ্ট কৰি ডাঙৰ দীঘল হে কৰা হয়। উপাৰ্জন খাবলৈ নাপায় লোকেহে তেনে সন্তানৰ উপাৰ্জন খায় - আদৰ সাদৰো পায়।

৮০৩. **নুমাল জুই একবাৰ**
জ্বলা জুই বাৰবাৰ

জুই এবাৰ জ্বলি নুমালে সেই এবাৰতে যি অনিষ্ট হয়, পাচলৈ অনিষ্টৰ ভয় নাথাকে। কিন্তু জ্বলি থকা জুয়ে বাৰে বাৰে অনিষ্ট কৰিব পাৰে। সেইদৰে সন্তান জন্ম হৈ মৰিলে এবাৰহে শোক তাপ পোৱা যায়। জীয়াই থকা দুষ্ট সন্তানে সদায় মাক দেউতাকক অশান্তি ভোগায়।

৮০৪. **নুমাবৰ চাকি বেছিকৈ জ্বলে**

চাকিৰ তেল পুৰি নুমাবৰ হলে শলিতাত জুই লাগি বেছি হয়। কিছু সময়ৰ পাছতে নুমাই থাকে। সেইদৰে মানুহৰ অধঃপতন হবৰ সময়ত উদ্ভণ্ডালি বেছি হয়। তাৰ পাছতে ধবংস হবলৈ আৰম্ভ কৰে।

৮০৫. **নেচাই ডেলে গালৈকে ঘাটি**
বা
৮০৬. **কথাতে কয় আগভৰি দিলে পাছভৰি দাঙিবা**

অৰ্থাৎ চাই -চিতি বাট বুলিবা। বাটত সাপ-হুল-জোং আদি থাকিব পাৰে। নোচোৱাকৈ সা-সুপ ডেই গলে সাপৰ খোঁটত মৃত্যু হব পাৰে। সেইদৰে ভাবি চিন্তি কাম নকৰিলে বিপদ হব পাৰে।

৮০৭. **নেখাওঁ তাইৰ হাতে।**
ঘূৰি ঘূৰি তাইতেহে হাত

সাঠন নথকা লোকে ঘৈণীয়েকৰ ওপৰচ খং কৰি তাইৰ হাতে ভাত নাখাও বুলি শপত খায়। ভোক লাগিলে তাকে হাত ফুৰাই মৰম কৰি খোৱা বস্তু বিচাৰে। গতিকে যাৰ কাৰণে খোৱা মুঠি মিলে তেওঁকে কুটুৰিবলগীয়া হয়।

৮০৮. নেজ দীঘল হলে পাৰি বহে

দীঘল নেজৰ জন্তু কুকুৰ, মেকুৰী, শিয়াল আদিয়ে নেজডাল পাৰি তাৰ ওপৰত বহে। মানুহৰ ধন-সম্পত্তি বেছি হলে সেই ধন সম্পত্তিৰ ওপৰত নিজে টিঘিল ঘিলাই থাকে। আনক সহায় কৰাৰ কথা মনলৈ নানে।

৮০৯. নোম নেগুৰ বৰ্জিত
পৰ চুলাৰ সজ্জিত
নোম নেগুৰ নাথাকিলে পশু কুৎসিৎ দেখি

তেনেদৰে নিজৰ জ্ঞান বিবেক সাজ-পোছাক নথকা লোক সুন্দৰ নহয়। পৰচুলাৰে কিছুসময়ৰ কাৰণে খোপা ডাঙৰ কৰিব পাৰি, সদায় নোৱাৰি। লোকৰ পৰা ধাৰ লৈ নিজৰ প্ৰভূত্ব বজায় ৰাখিবলৈ যত্ন কৰিলে নিজৰ নিজত্ব নাথাকে। সেই কাৰণে জ্ঞান বিদ্যা, ধন-সম্পত্তি আচবাব নিজৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰিব লাগে।

প

৮১০. পকা আঙঠা তুলাৰে ঢাকিব নোৱাৰি।

তুলাত সহজে জুই লাগে। পকা আঙঠাত জুই থাকে। সেই আঙঠা তুলাৰে ঢাকিবলৈ গ'লে তুলাখিনিহে পুৰিব। সেইদৰে হিংসাক হিংসাৰে অথবা সান্ত্বনা বাণীৰে ঢাকি থব নোৱাৰি। হিংসা জুই বেছিকৈ জ্বলিহে উঠে।

৮১১. পকাধানত মৈ দি চৰণীয়া পথাৰ কৰে।
এনে অবিবেকী খাবলৈ নাপাই মৰে।

ধান পকিলে কাটি আমি ভড়ালত থ'ব লাগে। তেতিয়া ধাননি পথাৰ মুকলি হয়। মাঘ মাহত ধাননি পথাৰ মুকলি কৰি গৰু মহৰ চৰণীয়া পথাৰ কৰি দিয়া নিয়ম। তাকে কৰিবলৈ ধান দাই ঘৰলৈ নানি পকা ধানৰ ওপৰত মৈ চলাই সমান কৰি থ'লে অপূৰণীয় ক্ষতি হয়; পৰিশ্ৰম অথলে যায়, অবিবেকী তলোক খাবলৈ নেপাই মৰে।

৮১২. পকা আমৰ বেলা কুজা মহা ওলায়।

পকা আম থকা দেখিলে নানা প্ৰকাৰে সম্বন্ধ ধৰি নেদেখা নুশুনা মানুহো আম খাবলৈ আহে। সেইদৰে ভাল দিনত লেঙুৰ, ভেঙুৰ, বোবা, কুঁজা, কলাই সম্বন্ধ ধৰি সহায় বিচাৰে। সুদিনত বন্ধুৰ লেখ নাথাকে। সকলো আপোন হৈ পৰে। দুৰ্দিনৰ বন্ধুৱেহে প্ৰকৃত বন্ধু।

৮১৩. পকা মূৰত সেন্দুৰ পিন্ধ
সেয়ে ভাগ্যৱতীৰ চিন।

কপালৰ সেন্দুৰ সধৱাৰ চিন। চুলি পকা বুঢ়ীৰ কপালত সেন্দুৰ থকা গৰাকী ভাগ্যৱতী নাৰী। বুঢ়া কালত ভাগ্যৱতী নাৰীয়েহে স্বামী সেৱা কৰিবলৈ পায়।

৮১৪. পকিল কল সোৱাদ হ'ল

কল পকিলে সোৱাদ হয়। সেইদৰে কোনো কাম সিদ্ধ হৈ সুফল দিলে মনত সন্তোষ জন্মে।

৮১৫. পচলাত দাঁত ভাঙে।

পচলা কোমল বস্তু। পচলা খাওঁতে দাঁত ভাগিব নোৱাৰে। কিন্তু কেতিয়াবা সামান্য সহজ কামেও অভিজ্ঞ মানুহক ব্যতিব্যস্ত কৰি তুলিব পাৰে, অকৃতকাৰ্য্যও হ'ব পাৰে।

৮১৬.		**পতান ধানেৰে ভঁড়াল ভৰায়।**

পতান ধানৰ চাউল নহয়। গতিকে তেনে ধানেৰে ভঁড়াল ভৰাই থোৱাৰ একো লাভ নাই। সেইদৰে সাৰ গোবৰ নোহোৱা কথা লিখি পুথি ভৰালে, অকামিলা মানুহৰে দেশ ভৰালে কাৰো উপকাৰ নহয় বৰং অপকাৰহে হয়।

৮১৭.		**পচোৱা বতাহে দুৱাৰ মেলে,**
বৰলাৰ গাত জগৰ লাগে।
সমাৰ্থক
যত দোষ নন্দ ঘোষ।

যাৰ ওপৰত দোষ জাপিবলৈ সুচল থাকে তেনে লোকক হোৱাই নোহোৱাই দোষ জাপিদি সহজে দোষী কৰিব পাৰি। বৰলাই লোকৰ ছোৱালীলৈ মন দিয়াটো স্বাভাৱিক। সেইবাবে বতাহে দুৱাৰ কেৰেক কৰিলে বা দুৱাৰ মেল খুৱালে বৰলাই দুৱাৰ ভাঙিবলৈ লোৱা বুলি ভাবি লোৱা অনুচিত। ই বৰলা হৈ থকাৰে জগৰ।

৮১৮.		**পতি বাৰে সিন্ধি শেলুক।**

শেলুক পানীৰ তলৰ বোকাত থকা বস্তু। সিন্ধি শেলুক খাবলৈ সোৱাদ। কিন্তু প্ৰতিজোপা শেলুকতে সিন্ধি শেলুক পোৱা নাযায়। সেইদৰে প্ৰতিটো কামতে সুফল নফলে। সকলো কামতে কৃতকাৰ্য্য হ'ব নোৱাৰি।

৮১৯.		**পতি থাকোঁতে নাৰীৰ অগতি।**
সেই পতিৰ দুৰ্গতিয়ে গতি।।

নাৰী-পতিৰ আশ্ৰিতা তথা সেৱিকা। সেই নাৰীয়ে পতিৰ মৰম-স্নেহ নাপালে, পতিৰো দুৰ্গতি হয়।

৮২০.		**পতিৰ পূণ্যে সতীৰ পুণ্য।**
পতি সেৱী হয় ধন্যা।

পতিৰ সুনাম-সুযশে নাৰীৰো সন্মান বঢ়ায়। পতিৰ পুণ্যৰ ভাগ নাৰীয়েও লাভ কৰে। সেইবাবে নাৰীয়ে পতিক সৎপথে পৰিচালিত কৰিবলৈ যত্ন কৰিব লাগে। সতী সাধৱী তিৰোতাৰ পতি সেৱাই মহৎ ধৰ্ম।

৮২১.		**পতিৰ প্ৰতি অপতি,**
সেই নাৰীৰ অসীম দুৰ্গতি।

পতি সেৱাই নাৰীৰ ধৰ্ম। নাৰীয়ে যদি পতিক শ্ৰদ্ধা নকৰেষ সেৱা শুশ্ৰূষাত মন নিদিয়েষ তেনে নাৰীক পুৰুষে ভাল নাপায়। ঘৰখনত লক্ষ্মীৰ বাস নহয়। ল'ৰা-ছোৱালীবোৰে কাৰো হাক-বচন নুশুনা দুৰ্দান্ত হৈ পৰে। গতিকে সেই গৰাকী নাৰীয়ে অৱশেষত অশেষ দুগতি ভুগিব লগীয়া হয়।

৮২২.		**পৰৰ চিত অন্ধকাৰ। নিজৰ চিত বেৰৰ আঁৰ।।**

আনৰ অন্তৰ বুজা সহজ নহয়। মানুহৰ মনৰ ভাৱ অন্ততৰতে থাকে। আনে নেদেখে। নিজৰ অন্তৰৰ কথাও আঁৰ বেৰ দি ৰাখিব লাগে। সকলো অৱস্থাতে অন্তৰ খোলা লোকৰ অহিত কৰিবলৈ আনে সুযোগ পায়।

৮২৩.		**পৰ দেশত মৰ ভেশ**

নিজৰ দেশত মানুহে সকলো প্ৰকাৰৰ বাহাদুৰি খটুৱাব পাৰে। আন দেশত তেনে বাহাদুৰি দেখুৱাবলৈ গ'লে বিপদ হয়। গতিকে অন্য দেশত নিজ দেশৰ নীতি নিয়মৰ সলনি সেই দেশৰ ৰীতি নীতি ধৰিব লাগে।

৮২৪.　　　　**পৰত আশ বনত বাস**

বনত বাস কৰিলে সকলো লাগতিয়াল বস্তু পোৱা নাযায়। খোৱা বস্তুৰ অভাৱত গছৰ ফলমূল খাই, কাপোৰ কানিৰ অভাৱত গছৰ ছাল পৰিধান কৰি জীৱনে কটাবলগীয়া হয়। সেইদৰে লোকে দিব, খাম বুলি আশা পালি থাকিলে লঘোনে থাকিবলগীয়া হয়। আশা কৰা বস্তু সময়ত পোৱা নাযায়। পৰলৈ আশা কৰি থকা আৰু বনত বাস কৰা একে সমান।

৮২৫.　　　　**পৰত কৰিলে ঘৰত মিলে**

লোকক যেনে ব্যৱহাৰ কৰা হয়, লোকেও তেনে ব্যৱহাৰ কৰে। আনৰ অনিষ্ট সাধন কৰিলে আনেও অনিষ্ট কৰিবলৈ যত্ন কৰে। গতিকে আনক ভাল ব্যৱহাৰ কৰা উচিত। তেতিয়া আনেও ভাল ব্যৱহাৰ কৰে। তেতিয়া আনেও ভাল ব্যৱহাৰ কৰিব।

৮২৬.　　　　**পৰৰ ওপৰত পায় ধন**
বাপেক পুতেকে কৰে কীৰ্ত্তন।

নিজে পৰিশ্ৰম কৰি ধন আৰ্জিলে খৰচ কৰাৰ সময়ত হাতৰ মুঠি টান কৰি অৰ্থাৎ ভাবি চিন্তি খৰচ কৰে। বিনা পৰিশ্ৰমে লোকৰ পৰা ধন পালে ক'ত কিমান খৰচ কৰিব তাৰ নিৰ্ণয় নাথাকে। খৰচৰ মা-বাপ নোহোৱা হয়। অবাবতে বহু ধন খৰচ কৰা হয়। বাপেক যেনে পুতেকো তেনে হয়। লোকে অৰ্জা ধন মূল্যহীন বুলি ভাৱে আৰু যাক যেনেকৈ পাৰে খুৱাই শেষ কৰে।

৮২৭.　　　　**পৰৰ পৰ বাটত পৰি মৰ।**

মানুহ কম বেচি পৰিমাণে স্বাৰ্থপৰ। নিজৰ চিন্তা ভাৱনা আৰু কাম কাজতে সময় অতিবাহিত কৰে। আনৰ কথা ভাবিবলৈ সময়কে নাপায়। নিজক লৈ বৰ ব্যস্ত থকা মানুহে আনৰ ক'ত কি হয় খবৰ নাৰাখে। বাটত পৰি মৰি থাকিলেও মানুহে পৰ মানুহৰ খবৰ নকৰে।

৮২৮.　　　　**পৰৰ মূৰত খায়**
ভটীয়া পানীত খায়।।

বুধিয়ক মানুহে লোকৰ ওপৰতে খাবলৈ চেষ্টা কৰে, নিজে একো খৰচ নকৰে। ভটীয়া পানীত নাও এৰি দিলে যিদৰে ভটিয়াই গৈ থাকে, কোনো কষ্ট কৰিব নালাগে। পৰৰ ওপৰত খোৱা লোকেও নিজে কোনো কষ্ট নকৰাকৈ, কোনো দায়িত্ব নোলোৱাকৈ চলে।

৮২৯.　　　　**পৰৰ ওপৰত পায়।**
পানী ঢালিও তিনি গৰাহ খায়।।

পৰৰ ওপৰত খাবলৈ পালে বেছিকৈ খাবলৈ ইচ্ছা কৰে। পেট ভৰিলেও পানী ঢালি পনীয়া কৰি ডিঙিলৈকে ভৰায়। তাৰ দ্বাৰা স্বাস্থ্যৱান হবলৈ বিচাৰে। নিজৰ খৰচত আৰু এসাজ নাখাই থাকিব পৰা হোৱাটো কামনা কৰে।

৮৩০.　　　　**পৰ ৰুচি কাচন, স্বৰুচি ভোজন।**

সাজপাৰ অয়-অলঙ্কাৰ লোৱাত আনৰ ভাল লগা হব লাগে। আৰু নিজৰ সোৱাদ লগা খাদ্য লব লাগে।

৮৩১.　　　　**পৰৰ ঘৰলৈ যাবি।**
দিয়ন থোৱন চাবি।

মানুহৰ জীৱনত শিকিবলগীয়া বহু থাকে। বহু থাকে আনৰ চাল-চলন ব্যৱহাৰ-পাতিৰ পৰা শিকিব পাৰি। বিশেষকৈ ভাল মানুহৰ ঘৰত শিকিবলগীয়া বহু থাকে। গতিকে লোকৰ ঘৰলৈ গ'লে আচৰণ, দিয়ন-থোৱনলৈ লক্ষ্য কৰিব লাগে।

৮৩২. **পৰ অৰ্জন পৰে খায়।**
কৰ্ত্তা মাথোন নৰকলৈ যায়।

লোকৰ অৰ্জন অপহৰণ কাৰীয়ে প্ৰায়ে খাবলৈ নাপায়। মোৰ বুলি কওঁতা গৰাকী কোনোবা ওলায়। তেওঁহে ভোগ কৰে। ফাঁকতে কোনোবাই হে পায়। অপহৰণকাৰীয়ে অপহৰণ কৰা পাপহে ভোগ কৰিবলৈ পায়। অৰ্থাৎ পাপৰ শাস্তি ভোগ কৰিবলৈ নৰকলৈ যাবলগীয়া হয়।

৮৩৩. **পৰৰ কথাত নিদিবা কাণ।**
নিজে জনাৰো লাগে প্ৰমাণ।।

পৰৰ কথা সঁচা নহবও পাৰে। সেই বাবে পৰৰ কথাত কাণ দিব নালাগে। নিজে জনা কথাৰো প্ৰমাণ দিব পাৰিলেহে লোকে বিশ্বাস কৰে।

৮৩৪. **পৰ হাতী পৰ ভাতী**
নিজ ইচ্ছা কৰা কাতি।

হাতীয়ে মাউতৰ কথা মতে কাম কৰিব লাগে। ভাতীয়ে টানোতাজনৰ ইচ্ছামতে উঠা-নমা কৰিব লাগে। নিজৰ ইচ্ছা মতে হাতী আৰি ভাতীয়ে একো কৰিব নোৱাৰে। সেইদৰে লোকৰ বশৱৰ্তী হৈ কাম কৰোঁতা সকলে নিজৰ ইচ্ছা মতে চলিব নোৱাৰে। চলোৱাজনৰ কথামতেহে কাম কৰিবলগীয়া হয়।

৮৩৫. **পৰৰ মূৰত কঁঠাল ভাঙে।**

আনৰ মূৰত যি কঁঠাল ভাঙিলে সেই মানুহজনৰ মূৰত কঁঠালৰ আঠাৰে লেটপেটীয়া হয়। চুৰ কৰি অনা কঁঠাল হ'লে সেইজন লোকেই দোষৰ ভাগী হবলগীয়া হয়। এজনে আনজনৰ গাত ভেজা দি কাৰ্য্য সিদ্ধি কৰিলে দোষত পৰি আনজন মৰা পৰে।

৮৩৬. **পৰুৱাই পৰ্বত খহায়।**

পৰ্বত বৰ ওখ, বহল, ডাঙৰ ডাঙৰ শিল মাটিৰে তৈয়াৰী। বৰ ডাঙৰ ডাঙৰ গছো তাত থাকে। সেইবোৰ কাটি মেলি পৰ্বত খহাবলৈ বৰ ডাঙৰ ডাঙৰ যন্ত্ৰপাতিৰ আৰশ্যক। পৰ্বতৰ তুলনাত পৰুৱা তেনেই নগণ্য। সেই পৰুৱাই একমুঠ হৈ ডাঙৰ পৰ্বতো খহাব পাৰে। একতাইহে পৰম বল।

৮৩৭. **পৰ্বতত কাছ কণী পুহত বান।**
বৰলাৰ ঘৰত শুকান ধান।।

পৰ্বতত কাছ কণী নাপায়; কাৰণ কাচ পৰ্বতত নাথাকে। পুহ মাহত বৰষুণ নোহোৱা কাৰণে বানপানী নহয়। বৰলা মানুহৰ ঘৰত শুকান ধান পোৱা নাযায়। কাৰণ তেওঁ খেতি নকৰে। সকলো বস্তুৰে নিৰ্দিষ্ট ঠাই আৰু সময় থাকে। অসময়ত সেই সেই বস্তু যতে ত'তে পোৱা নাযায়।

৮৩৮. **পঢ়ে পঢ়ায় ৰোৱে পাণ।**
ই তিনি নিচিন্তে আন।।

যি পঢ়ে, যি জনে পঢ়ায় আৰু যি লোকে পাণৰ খেতি কৰে, তেওঁলোকৰ অন্য কথা চিন্তা কৰাৰ সময় নাথাকে। অন্য কথা চিন্তা কৰিবলৈ হ'লে পঢ়ুৱৈয়ে পঢ়িব নোৱাৰে, পঢ়াওঁতাই ভালকৈ পঢ়ুৱাব নোৱাৰে আৰু পাণৰ খেতি কৰাজনে ভালকৈ খেতি কৰিব নোৱাৰে।

৮৩৯.	**পহুৰ ভেলেকা ভেলেকি**
গৰু চেলেকা চেলেকি।
মানুহৰ আহ যাহ
বান্ধৱৰ বাহ বাহ।

পহুৰে ভেলেকা লাগি থাকিলেই তাৰ মৰম প্ৰকাশ পায়। গৰুৱে চেলেকা চেলেকি কৰি ভাল পোৱা প্ৰকাশ কৰে। আহ-যাহৰ দ্বাৰা মানুহৰ আত্মীয়তা বাঢ়ে। বন্ধু-বান্ধৱে প্ৰশংসা কৰি ভাল পোৱা ভাৱ প্ৰকাশ কৰে।

৮৪০.	**পহু মৰে লতাত লাগি।**
মানুহ মৰে কথাত লাগি।।

পহুৰ শিং আছে। শত্ৰু দেখি হাবিৰ মাজত লুকাবলৈ গা কেতিয়াবা শিংজোৰ লতাত লাগি পলাব নোৱাৰা হৈ শত্ৰুৰ হাতত পৰে। সেইদৰে মানুহে কথা কটাকটি কৰিবলৈ গৈ মৰামৰি কৰি বিপদ মাতে।

৮৪১.	**পাইকৰ বেটা গাই গোটা**

আহোম ৰজাৰ দিনত পাইক নামৰ এক শ্ৰেণীৰ মানুহ আছিল। তেওঁলোকে আৱশ্যক হ'লেই ৰজাৰ ঘৰত বা ডা-ডাঙৰীয়াৰ তঘৰত খাটি দিব লাগিছিল। তেনেজন লোকৰ সতি-সন্ততিৰ মই বৰ ভাৱ বেছি আছিল। সামান্য লোকে ৰজাঘৰীয়া নিকৃষ্ট কাম কৰিলেও নিজকে বৰ ডাঙৰ একোজন বুলি ভাবি লয়। আনকি তেওঁলোকৰ সতি-সন্ততিয়েও মই বৰ ভাৱত ওফন্দি ফুৰে।

৮৪২.	**পগলাৰ গো বধেই আনন্দ।**

পগলাৰ হিতাহিত জ্ঞান নাথাকে। পগলাই গো বধৰ নিচিনা পাপ কাম কৰি আনন্দ অনুভৱ কৰে। হিতাহিত জ্ঞান নথকা লোকে বেয়া কাম কৰিও আনন্দ লাভ কৰে।

৮৪৩.	**পাঁচ আঙুলি সমান নহয়।**

মানুহৰ হাতৰ আঙুলি পাচোঁটা একে সমান নহয়। সেইদৰে একেখন ঘৰৰে সকলো ল'ৰা ৰূপে গুণে এক সমান নহয়। একে শ্ৰেণীত পঢ়িলেও সকলোবোৰ ল'ৰা-ছোৱালীৰ বুদ্ধি বৃত্তি একে নহয়। অমিল সকলোতে আছে।

৮৪৪.	**পাচোঁ আঙুলিৰে খায়।**
বুঢ়াই হেঁচুকিলেহে যায়।।

বস্তু খাওঁতে হাতৰ পাচোঁটা আঙুলি ব্যৱহাৰ হয়। পাচোঁটা আঙুলিৰ ভিতৰত বুঢ়া আঙুলিৰ ব্যৱহাৰ বেছি। বুঢ়া আঙুলিৰে হেঁচুকি নিদিলে খোৱাবস্তুমুখৰ ভিতৰলৈ নোসোমায়। সেইদৰে কামৰ বেলিকা অভিজ্ঞ বুঢ়ালোকৰ দিহামতে কামে কৰিলেহে কাম সুসিদ্ধ হয়। বুঢ়া মানুহ জ্ঞানী, অভিজ্ঞ। তেওঁলোকৰ দিহা পৰামৰ্শ লব লাগে।

৮৪৫.	**পাছ দিলে পৰ্বতো পিঠিফালে পৰে।**

পৰ্বতৰ পৰা নামিলে অথবা পৰ্বতৰ ওচৰৰ পৰা গুচি আহিলে পৰ্বতখন পাছফালে ৰয়। তাৰ দ্বাৰা পৰ্বতক হেয় কৰা নুবুজায়। পৰ্বতৰ উচ্চতা নকমে। অৱস্থিতি নলৰে আৰু সৌন্দৰ্য্যও হ্ৰাস নহয়। সেইদৰে সন্মানিত ব্যক্তিলৈ পাছ দিলেই তেওঁক হেয় কৰাটো নুবুজায়। সন্মানিত ব্যক্তিৰ সন্মান সাধাৰণ লোকে অকণো লাঘৱ কৰিব নোৱাৰে।

৮৪৬.	**পাটীৰ তিৰোতাই মাটিতো শোৱে।**

অসুবিধা হ'লে তিৰোতাই পাটীত নুশুই মাটিত শোৱে। ই মনোমালিন্যৰ চিন নহয়। গতিকে ব্যতিক্ৰম ঘটিলেই বিৰোধ হোৱা বুলি ধৰি লব নোৱাৰি।

৮৪৭. **পানীত পৰা মানুহে খেৰকুটালৈকো হাত বঢ়ায়।**

মানুহে অথাউনী পানীত পৰি উদ্ধাৰৰ আন এটা উপায় নেদেখিলে সামান্য খেৰকুটাকে আশ্ৰয় কৰি উদ্ধাৰ পাবলৈ বিচাৰে। নিজৰ ওজনৰ কথা নাভাৱে। সেইদৰে বিপদত পৰিলে সামান্য লোকৰ পৰাও সহায় পাবলৈ বিচাৰে। নিজৰ ওজনৰ কথা নাভাবে। সেইদৰে বিপদত পৰিলে সামান্য লোকৰ পৰাওও সহায় পাবলৈ মানুহে আশা কৰে। সেই সময়ত নিজৰ ব্যক্তিত্ব, মহত্ত্ব সকলো পাহৰি যায়।

৮৪৮. **পাপৰ ধন পৰাচিতত যায়।**

পাপ কাম কৰিলে পৰাচিত হৈ দান দক্ষিণা দিয়াৰ নিয়ম প্ৰচলিত আছে। তাকে কৰিলে ধন খৰচ কৰিব লাগে। পাপ কৰ্ম কৰি অৰ্জা ধন পাপ লুকুৱাবৰ কাৰণেও খৰচ কৰিবলগীয়া হয়। নাম-কীৰ্তন, যাগ-যজ্ঞ কৰি প্ৰায়শ্চিত্ত হৈ পাপ খণ্ডনৰ কাৰণেও কেতিয়াবা ধন ভৰিব লগা হয়। লাভৰ ঘৰত একো নাথাকে। সেই কাৰণে সৎ উপায়ে ধন অৰ্জন কৰা উচিত।

৮৪৯. **পাপীৰ মন পিঠাত।**

পাপী মানুহে সদায় পাপ কৰ্মৰ কথা চিন্তা কৰে। ধৰ্মস্থানত থাকিলেও কেনেকৈ চুৰ কৰিব পাৰি, ডকা দিব পাৰি, আনৰ কি অনিষ্ট কৰিব পাৰি ইত্যাদি কথাহে ভাবি থাকে। মানুহৰ ঘৰলৈ গ'লেও কেনি কি বস্তু থয় তাৰ সন্তেদ লয়। যলৈকে নাযাওঁক পাপী মানুহে পাপ কাৰ্য্যৰ চিন্তা কৰিবই। পাপ কাৰ্য্য পাপীৰ মনত পিঠাৰ দৰে সোৱাদ লগা।

৮৫০. **পাবা চৰাই ভাঙিবা পাখি।**
বঢ়া ভাত নথবা ৰাখি।।

চৰাই পালে তাৰ পাখি (ডেউকা) ভাঙি থব লাগে। নহলে উৰি যাব পাৰে। ভাত বাঢ়ি দিলে খাব লাগে। ৰাখি থ'লে ভাতত পোক, পৰুৱা, মাখি আদি পৰি বিষাক্ত কৰিব পাৰে। সেইদৰে যেতিয়াৰ যিটো কাম তেতিয়াই কৰি শেষ কৰিব লাগে। পাচলৈ থলে তাৰ মূল্য কমি যায়।

৮৫১. **পাৰ পালে ইপাৰ**
পাৰ পালে সিপাৰ
(সমাৰ্থক)
চল পালে ইপাৰ;
চল পালে সিপাৰ।

নিজৰ নিজত্ব নথকা লোকে যেনি সুবিধা দেখে তেনি স্থিতি লয়। ইফালে ভাল যেন দেখিলে ইফলীয়া, সিফালে ভাল যেন দেখিলে সিফলীয়া হয়। নিজৰ লাভখিনি কঢ়াই ক্ৰান্তিয়ে লবলৈ যত্ন কৰে। নিজৰ নিজত্ব বুলি কোনো কথা নাথাকে। এইসকল লোকেই সুবিধাবাদী বুধিয়ক লোক।

৮৫২. **পাৰ পালে ভুৰখনতে লাথিয়ায়।**
যিখন পাতত খায় তাকে দলিয়ায়।

যিখন ভুৰেৰে নদী পাৰ হ'ল, সেইখন ভুৰ তেওঁৰ বাবে অলাগতিয়াল হ'ল বুলি অকৃতজ্ঞ লোকে লাথি মাৰি গুচি যায়। অশলাগী মানুহে উপকাৰ কৰোঁতাৰ শলাগ নলয়। বৰঞ্চ অপকাৰহে কৰে।

৮৫৩. **পালী চাইহে ৰাগ টানিবা।**

গীত গালে নাম তগালে ৰাগ টনাৰ দৰ্কাৰ হয়। সেই ৰাগত তাল মান ৰাখি লগৰীয়া সকলে টানিব পৰা হ'ব লাগে। লগৰীয়া সকল ঠিকমতে ৰাগ টানিব নোৱাৰিলে নাম, গীত আদি বেসুৰা হৈ পৰে। সেইদৰে সহায়কাৰীৰ সামৰ্থ্য চাইহে টান কামত হাত দিব লাগে। নহলে কামত কৃতকাৰ্য্যতা লাভ কৰা টান হৈ পৰে।

৮৫৪. **পিতৃ অবিহনে সংসাৰৰ পৰে ভাৰ।**
মাতৃ অবিহনে ভোজনৰ চাৰখাৰ।।
ভাতৃ অবিহনে শত্ৰুৱে পায় লাই।
ভাৰ্য্যা অবিহনে কুচিত নিদিয়ে ঠাই।।

বাপেক নাথাকিলে সংসাৰৰ সকলো ভাৰ পুতেকৰ ওপৰত পৰে। মাক নাথাকিলে খোৱা মুঠিত সুখ নাপায়। ভায়েক নাথাকিলে শত্ৰুৱে আশয় পায়, অনিষ্ট কৰিবলৈ সুযোগ পায়। ঘৰৰ তিৰোতা গৰাকী নাথাকিলে ওচৰ চুবুৰীয়াই ভাল চকুৰে নাচায়। চুবুৰীৰ অলাগতিয়াল লোক হৈ পৰে।

৮৫৫. **পুহত আহু জেঠত শালি।**
তেবেসে জানিবা গৃহস্থালি।। (ডাক)

আঘোন পুহ মাহত শালিধান চপোৱা হয়। সেই ধান যদি জেঠ মাহৰ পৰা যাব পাৰি জেঠ আহাৰত চপোৱা আহুধান যদি পুহ মাহ মানৰ পৰা খাব পাৰি, সেইখন গৃহস্থালি হঠাতে নপৰে- শ্ৰীবৃদ্ধিহে হয়।

৮৫৬. **পুঠী মাছৰ ফৰফৰনিয়ে সাৰ**

পুঠি মাছে অকণমান পানী পালেই ফৰফৰাই থাকে। সেইদৰে অল্প জ্ঞান থকা লোকে নিজকে বহু জনা বুলি দেখুৱাবলৈ বৰ বেছি কথা কয়। তেওঁ সমাজ আৰু অৱস্থিতিৰ কথা চিন্তা নকৰে। অতি বিজ্ঞ লোকৰ মাজতো নিজক জাহিৰ কৰিবলৈ বিচাৰে।

৮৫৭. **পুহিব জানিলে সাপেও পোহ মানে।**

সাপৰ লগত বাস কৰাটো মৃত্যুৰ কাৰণ বুলি কোৱা হয়। কিন্তু পোহমনা সাপে অনিষ্ট নকৰে। সেইদৰে মৰম চেনেহ দিব পাৰিলে অসুৰ প্ৰকৃতিৰ লোকো বশ হয়। তেওঁ অনিষ্ট সাধন নকৰে। হাবি জংঘলত সিংহ, বাঘ, ভালুকক মৰমেৰে বশ কৰি একেলগে সাধু সন্ন্যাসী সকল থাকে। কোনেও কাকো শত্ৰু বুলি নাভাবে।

৮৫৮. **পেটক আটে চকুক নাটে,**
অধাচাৰী সি জাতে পাতে।

কিছুমান মানুহ আছে খাবলৈ পাৰিব বুলি অধিক খাদ্য লয়, খাব নোৱাৰি এৰি থৈ যাব। সেইখিনি ভিকহু এজনে তৃপ্তিৰে খালেহেঁতেন। তেনেকৈ এৰি থ'লে অপব্যয় হয়। তেনেজনকে অধাচাৰী বুলি কোৱা হয়।

৮৫৯. **পেটত ভোক মুখত লাজ,**
পেট পেলাই শুই থাক।

পেটত ভোক আছে, আনে কিজানি খকুৱা বুলি কয়, সেই লাজতে খুজি নাখায়। তেনে মানুহে ভোকত কষ্ট পায়। লাজ কৰি নাখালে ভোকত পেট পেলাই শুই থকাৰ বাদে উপায় নাথাকে।

৮৬০. **পেট ভৰাই খালে লক্ষ্মীছাৰা নহয়।**

যিমানখিনি খালে পেট ভৰে সিমানখিনি খোৱা উচিত। পেট ভৰাই খালে লক্ষ্মীছাৰা নহয়। অবাবত নষ্ট কৰিলেহে মানুহ দুখীয়া হয়, লক্ষ্মীছাৰা হয়।

৮৬১. **পেট কামোৰা মানুহে পাটীতো বাগৰে মাটিতো বাগৰে।**

পেট কামোৰণি উঠিলে মানুহে তৎ নেপাই মাটিতে হওক বা পাটিতে হওক বাচ-বিচাৰ নকৰি বাগৰি ফুৰেষ সেইদৰে বিপদত পৰা মানুহে হিতাহিত বিবেচনা হেৰুৱাই যাৰে তাৰে সহায় বিচাৰে, উচিত অনুচিত বাচ-বিচাৰ কৰিব নোৱাৰে।

৮৬২. **পেটে খালে পিঠি সয়।**

পেটত খোৱা বস্তু পৰিলেহে পিঠিত বোজা তুলি লোৱাৰ শক্তি পোৱা যায়। ভুকীয়া মানুহে কাম কৰিব নোৱাৰে।

৮৬৩. **পেটত গৰল মুখত মৌ।**
সেই লোকক চিনি থৌ।

কোনো কোনো মানুহে মুখেৰে বৰ মিঠা কথা কৈ চেনেহত পমাই নিয়াব খোজে। কিন্তু পেটে পেটে অনিষ্ট চিন্তা কৰে। মিঠা মুখেৰে কথাকৈ ভিতৰুৱা সম্ভেদ লয়। তাৰ দ্বাৰা অহিত চিন্তিবলৈ সুচল হয়। তেনেজনক ভালকৈ চিনি থোৱা দৰ্কাৰ।

৮৬৪. **পৈ মহঙ্গলৈ গ'ল**
লোণভাৰ থৈ মাটি ভাৰ আনিলে
ঠাই মচিবলৈ হ'ল।

গিৰীয়েক লোণ আনিম বুলি মহঙ্গলৈ গৈছলি। মহঙ্গত লোণৰ পুং আছিল। পাছে আহিবৰ সময়ত লোণ নানি মাটিহে এভাৰ আনিলে। ঘৈণীয়েকে গিৰীয়েকৰ দোষ নধৰিলে, বৰঞ্চ প্ৰশংসাৰ সুৰত ক'লে, - হওক তেও মাটিখিনি ঠাই মচিবলৈকে হ'ব। আপোনজনে দোষ কৰিলেও ঢাকি ৰাখি গুণ বখনাহে দেখা যায়। ই ভাল কথা।

৮৬৫. **পো নাইকিয়া ভাগিন পোহ**
মাটি নাইকিয়া বকৰাণি চোহ।

মোমায়েকৰ মানত ভাগিনীয়েক সন্মানৰ গৰাকী। ল'ৰা নাথাকিলে মোমায়েকে ভাগিনীয়েকক পুহি পূণ্য আৰ্জে। সান্ত্বনাও লাভ কৰে। সেইদৰে যাৰ মাটি নাই তেওঁ বকৰাণি চহাই খেতি কৰিব পাৰে। বিশেষ লাভ নহলেও ব্যস্ত হৈ থাকিব পাৰে। মনলৈ শান্তি আহে।

৮৬৬. **পোতা পুখুৰীত বাঁকেই ৰজা।**

বাঁক এজাতি মাছ খোৱা ভূত। ই অকলে পালে মানুহকো মাৰে। বাঁক সাধাৰণতে পোত গৈ বাম হোৱা পুখুৰীত থাকে। মাছ খাবলৈ তাতে সুচল পায়। তালৈ সি কাকো যাবলৈ দিব নোখোজে। সি সেই পুখুৰীত অধিপতি হৈ পৰে। সেইদৰে যিমানেই সামান্য লোক নহওক নিজৰ ঠাইত সি সৰ্বেসৰ্বা।

৮৬৭. **পোন আঙুলিৰে ঘিউ নোলায়।**

ঘিউ ঘন জুলীয়া বস্তু। তাক পাত্ৰৰ পৰা উলিয়াব বেঁকা আঙুলিৰেহে উলিয়াব পাৰি। পোন আঙুলিৰে ঘিউ নোলায়। সেইদৰে কুটিল স্বভাৱৰ লোকৰ পৰা কিবা আদায় কৰিবলৈ হলে কুটিলতা অৱলম্বন কৰিব লাগে। হোজা বা সৰল ব্যৱহাৰেৰে কাম সিদ্ধি নহয়।

৮৬৮. **পোহনীয়া শালিকাই চকুত খুঁটিয়ায়।**

খোঁটা শালিকাৰ স্বভাৱ। যি পোহে তেওঁৰ চকুৰ মণিকো কিবা কোৱা বস্তু বুলি খুঁটিয়াই চকু নষ্ট কৰে। গতিকে পোহনীয়া হ'লেও পোহনীয়া জীৱ জন্তুৰ পৰা বিপদ হব পাৰে। তালৈ সততে লক্ষ্য কৰা উচিত। মানুহৰ বেলিকাও আকোৰালি লওঁতাৰ আকোৰালি লোৱা জনে অনিষ্ট সাধন কৰিব পাৰে। চাইচিতি আনক সাৱটি ধৰা ভাল।

৮৬৯. **পোহাৰীৰ সাক্ষী পৈয়েক।**

পোহাৰীবোৰ স্বভাৱতে দন্দুৰী। নিজকে নিৰ্দোষ বুলি দেখুৱাবলৈ প্ৰতি কথাতে গিৰীয়েকক সাক্ষী কৰে। নহলে আনে সকলো কথাতে হয়ভৰ নিদিবও পাৰে। গিৰিয়েকেনো ঘৈণীয়েকক দোষ দিয়ে কোনটো সতেৰে। খোৱা মুঠিৰে মুদা মৰিবচোন! দন্দুৰা হ'লে বুধিও সাজিব পাৰে। পোহাৰীবোৰে।

৮৭০.		**পোহনীয়া কুকুৰ**
সাঁচনীয়া কাপোৰ।

পোহনীয়া কুকুৰে গিৰীহঁতক বিপদত জান-প্ৰাণ দিও উদ্ধাৰ কৰে। সেইদৰে সাচনীয়া কাপোৰেও সময়ত বৰ সহায় কৰে।

ফ

৮৭১.		**ফঁটা কঁথাত সোণ থাকে**

ফঁটা কথাখন কেতিয়াবা সোণতকৈও মূল্যবান হৈ পৰে। জাৰৰ দিনত সোণ এসোপা লৈ থাকিলে জাৰ নপলায়, ফঁটা কথাখন গাত দিলেহে জাৰ গুচে। গতিকে ফটা কাপোৰেৰে তৈয়াৰী বুলি কথাখন অনাদৰ কৰা বস্তু নহয়।

সেইদৰে জ্ঞানী পণ্ডিত লোকে মূল্যবান কথা কয়। সাধাৰণ লোকৰ কথাতো মূল্যবান কথা প্ৰকাশ হব পাৰে। সেই কাৰণে সাধাৰণ মানুহৰ কথাক তেনেই সাধাৰণ বা মূল্যহীন বুলি উৰাই দিব নালাগে।

৮৭২.		**ফটা কঁথা তিতে মানে গালৈ গধুৰ**

ফটা কঁথা জাৰ নিবাৰণৰ কাৰণে আৰশ্যক। ফটা কঁথাখন তিয়াই ললে গধুৰ হয় , জাৰ নিবাৰণ কৰাও টান হয়। সেইদৰে ঋণ পৰিশোধ যিমানে পলম হয় সিমানে সুত বাঢ়ি যায়। বাঢ়ি বাঢ়ি কেতিয়াবা মূল্যকৈও অধিক হৈ পৰে, দিবৰ সময়ত গা দুখায়।

৮৭৩.		**ফটা হওক ছিটা হওক পাটৰ টঙালি**
কণা হওক কুঁজা হওক ভূঞাৰ পোৱালি

পাট কাপোৰ ফটা ছিটা হলেও পাট কাপোৰেই, তাৰ জেউতি নকমে। ভূঞাৰ বংশধৰ কণা কুঁজা হলেও বংশগত গুণ নাইকিয়া হলেও নহয়। ভাল বংশৰ লৰাই দুখত পৰিলেও তাৰ বংশ গৌৰৱ ৰক্ষা কৰিবলৈ যত্ন কৰে। মূল্যবান ধাতু মলিয়ন হলেও তাৰ মূল্য কমি নাযায়।

৮৭৪.		**ফৰিঙাই জাহ দিয়ে ভাল পাই।**
মানুহে জাহ দিয়ে দুখ কষ্ট খাই

ফৰিং ছগা আদি পতঙ্গ কিছুমান জুইৰ উজ্জলতাক ভাল পাই তাত জপিয়াই পৰি মৃত্যুবৰণ কৰে। মানুহে দুখ কষ্টৰ যাতনা সহ্য কৰিব নোৱাৰি জুই বা পানীত জাহ দি মৃত্যু বৰণ কৰে। কাৰ্য একে হলেও মৃত্যুৰ কাৰণ ভিন ভিন হব পাৰে।

৮৭৫.		**ফলেহে কামৰ পৰিচয় দিয়ে**

কাম কৰি যি ফল পোৱা হয় তাৰ ওপৰতে কামটিৰ ভাল বেয়া নিৰ্ভৰ কৰে। ভাল কামৰ ফল ভাল হয় আৰু বেয়া কামৰ ফল বেয়া হয়।

৮৭৬.		**ফলা বাঁহ জোৰা নালাগে**

বাঁহ ফালিলে তাক পুনৰায় গোটা বাঁহলৈ পৰিৱৰ্তন কৰিব নোৱাৰি। সেইদৰে মনৰ অমিল হলে সহজে মিল নহয়।

৮৭৭.		**ফাল গঢ়োতে মাহৰ বতৰ যায়**
সমাৰ্থক
ফেঁকুৰোতে কান্দোনৰ সময় অতিবাহিত হয়।
সাজোতে কাচোতে ফেঁচু ৰজা হয়

কাতি মাহত মাহ ৰোৱে। ফাল তৈয়াৰ কৰোতে যদি কাতিমাহ যায়। তাৰ পাছত মাহ ৰুই ফল পোৱা নাযায় সময়ৰ কাম সময়মতে কৰিব লাগে। আচবাব গোটাওতে যোগাৰ পাতি কৰোতে ঠিক সময় অতিবাহিত হলে কোনো কামেই সুফল নিদিয়ে।

৮৭৮.		**ফিৰিঙতিৰ পৰা খাণ্ডৱদাহ হয়**

খাণ্ডৱ এখনি বিশাল অৰণ্য আছিল। তাত অৰ্জুনে জুই লগাই অগ্নিৰ অগ্নিমান্দ্য ৰোগ নিৰাময় কৰিছিল। সামান্য জুইৰ ফিৰিঙতিৰ এটাই বিৰাট জুই হৈ বন, বনৰ পশু-পক্ষী পুৰি ছাই কৰিছিল। জুই ফিৰিঙতিৰ বিৰাট ৰূপ লোৱাৰ যেনে ক্ষমতা আছে, মানুহৰ কথা আৰু সৰু সুৰা কাৰ্যৰো তেনে ক্ষমতা আছে।

৮৭৯.		**ফুটা লোটা চুৰুণী গাই**
চোৰ চুবুৰীয়া দুষ্ট ভাই।।
মূৰ্খ পুত্ৰ ভাৰ্যা দুষ্ট
এই ছটাত বৰ কষ্ট

ফুটা লোটাত পানী থলে সময়ত খাবলৈ পোৱা নাযায়। চুৰুণী গাইৰ বাবে গিৰীহতে লোকৰ গালি খাবলগীয়া হয়। ওচৰ-চুবুৰীয়া যদি চোৰ হয়, তেন্তে শোৱা খোৱাত শান্তি নাথাকে। ভাই দুষ্ট হলে মান সন্মান হানি হয়, সা-সম্পত্তি নষ্ট হয়। লৰা মূৰ্খ হলে ভৱিষ্যৎ অন্ধকাৰ হৈ পৰে। ঘৰৰ তিৰোতাজনী দুষ্টা হলে মানুহৰ সুখ শান্তি নাইকীয়া হয়। এই ছটাই মানুহক কষ্ট দান কৰে।

৮৮০.		**ফুলৰ ভাল পদুম**
ৰজাৰ ভাল খাটাং হুকুম
ভক্তিৰ ভাল একচিত
বিবাদৰ ভাল মাত-মিত

ফুলৰ ভিতৰত পদুম ফুল উৎকৃষ্ট। যি ৰজাৰ হুকুম নলৰে, খাটাং সেই ৰজা ভাল। একমন একচিত হলে ভক্তি লাভ হয়। বিবাদ প্ৰায়ে হয়, মাত মিত হলে বিবাদো ভাল শত্ৰুভাৰ বৃদ্ধি নাপায়।

৮৮১.		**ফুল মাত্ৰেই সুন্দৰ কিন্তু সুবাসিত নহয়**

সকলো ফুল দেখিবলৈ ধুনীয়া কিন্তু সকলো ফুলৰ গোন্ধ ভাল নহয়। সেইদৰে সুন্দৰ মাত্ৰেই মানুহ সদগুণী নহয়। দেখাত ভাল হলেই ভাল বুলি কব নোৱাৰি। ভাল গুণ থাকিব লাগিব, ভাল কামত লগা হব লাগিব। তাক হে ভাল বুলি কব পাৰি।

৮৮২.		**ফুলৰ ঠাঁৰিতো কাইট থাকে।**

ফুল ধুনীয়া সুগন্ধি আৰু পৱিত্ৰ বস্তু। সেই ধুনীয় আৰু সুগন্ধি ফুলৰ ঠাঁৰিত কাঁইট থাকে। গোলাপ, কেতেকী আদি ফুল ছিঙোতে সাৱধান হব লাগে। কাঁইটে বিন্ধিব পাৰে। তেনেবোৰ ফুল বুদ্ধিৰে ছিঙিব লাগে। সেইদৰে ভাল বস্তু পাবলৈ কষ্ট কৰিব লাগে। কাৰণ ভাল বস্তু সহজতে বিনা কষ্টে পোৱা ঠাইত নাথাকে।

৮৮৩.		**ফুলৰ তগৰ মাইকীৰ জগৰ**

তগৰ ফুল ফুলিলে জকমকীয়া হৈ ফুলে। মনোমোহা হয়, আনন্দ দান কৰে। সেইদৰে মাইকী মানুহৰ জগৰ লগালে তিকিবি বিকিচি উঠে। বহুতে তাতেই সোৱাদ পায়, অৰ্থাৎ তিৰোতা মানুহক জোকাই জগৰ লগাই ভাল লাগে।

৮৮৪. **ফেঁচাৰৈ ফেঁচী ইন্দ্ৰলৈ শচী**
ফেঁচা নকা মানুহে ফেঁচা নাকী পায়। ইন্দ্ৰই শচী দেৱীক পায়

যি যেনে সি তেনে তিৰোতা পায়। নহলে বেয়া অশুৱনী ছোৱালী ঘৰ বুঢ়ী হৈ থাকিব লাগিলহেতেন। গতিকে নিজকে বেয়া বুলি কুৎচিৎ বুলি ভাৰি দুখ কৰিব নালাগে। ভগৱানে উপযুক্ত জনলৈ উপযুক্তা নাৰীৰ ব্যৱস্থা ৰাখি থৈছে।

৮৮৫. **ফোঁপজহী ৰঙাই**
এদোন ধানৰ চিৰা খুন্দি
গাঁওখনকে জহায়

এদোন ধানৰ চিৰা খুন্দিলে বৰ বেছি চিৰা নোলায়। যদিও নিজকে জহাই ফুৰা লোকে তাৰ কথাকে গোটেই গাঁওখনতে জাহিৰ কৰি বৰ ভাল বস্তু তৈয়াৰ কৰাটো দেখুৱায়। ফোঁপজহী লোকে শিয়াল এটা মাৰি সিংহ এটা মৰা বুলি মনতে ভাৰি লয়। তাকে সকলোকে জনাই দি প্ৰশংসা পোৱাৰ আশা কৰে। এনে লোকৰ কথা বিশ্বাস কৰিব নালাগে।

ব

৮৮৬. **বগলীয়ে বোলে মই শুকুলা**
কপাহে বোলে মই।
গাখীৰে বোলে সিহঁতক দেখি
মোৰ হে লাগিছে ভয়।

বগলী, কপাহ আৰু গাখীৰ তিনিওটা বগা ৰঙৰ বস্তু। ৰং হিচাপে তিনিও সমতুল্য। তিনিওটাৰ ভিতৰত গুণত গাখীৰ উৎকৃষ্ট। কিন্তু আন দুটাৰ ফিতাহিৰ ভাৰৰ কাৰণে গাখীৰ সন্দিহান হৈ থাকে। ৰং, নাম বা কথাৰে ভাল বেয়াৰ বিচাৰ নহয়। বিচাৰ হয় গুণেৰে হে। গতিকে গুণী লোকৰ ভয় নিৰৰ্থক।

৮৮৭. **বগা ভাত পেলালে ক'লা কাউৰীৰ অভাৱ নহয়।**

কাউৰীয়ে ধান চাউল খাই ফুৰে। সিহঁতে ডকা দিও খায়। চুৰ কৰিও খায়। পৰি থকা বগা ভাত দেখিলে সিহঁত আনন্দত আত্মহাৰা হৈ পৰে। সেইদৰে ধন সম্পত্তি পোৱাৰ আশা থাকিলে দলে দলে মানুহ আহি মাহীটি পেহীটি বোলায়। সুদিনত সম্বন্ধৰ হিচাব নাথাকে। নিচিনা নজনায়ো সম্বন্ধ লগায়। ধন সম্পত্তি থাকিলে বন্ধু-বান্ধৱৰ অভাৱ নাথাকে।

৮৮৮. **বগলী ভকত মাছৰ সখা**
ফেঁটী সাপৰ পোৱালী ৰখা।।

ভকতৰ ভাও জোৰা বগলীৰ সৈতে বন্ধু পাতিলে মাছ সবংশে বংস হয়। ভোক লাগিলে বগলী ভকতে টপটপকৈ গিলিবলৈ ধৰে। বন্ধুত্বৰ কথা কেনিবা পৰি থাকে। মৰম কৰি ফেঁটী সাপৰ পোৱালী পুহি ৰাখিলে কোনোবা এদিন দংশন কৰি মৃত্যু ঘটাবই। ঠিক তেনেদৰে ভণ্ড লোকৰ লগত মিত্ৰতা কৰিলে, এদিন নহয় এদিন সৰ্বনাশ সাধন কৰিবই।

৮৮৯. **বঙহে মঙহ খায়**
বঙহ নহলে পেলনি যায়।

বঙহৰ লোকে অৰ্থাৎ আপোন সকলেহে সকলোতকৈ বেছি অহিত চিন্তে। কিন্তু বঙহৰ লোক নাথাকিলে মৰাৰ পাছত শ-টিৰ অনাদৰ হয়। মৰাৰ সৎকাৰ কৰিবলৈ আপোন লোকৰ বিশেষ দৰ্কাৰ।

৮৯০. **বতৰৰ লেতেৰা কনিয়া**
তিৰীৰ লেতেৰা লেনিয়া।

কিনকিনীয়া বৰষুণ দিলে বাটপথ লেতেৰা হয়। অ'লৈ ত'লৈ যাবলৈকো ভাল নালাগে। লেনিয়াই লেনিয়াই কথা কোৱা তিৰোতাবৰ স্বাৰ্থপৰ। লেনীয়াই লেনীয়াই নিজৰ স্বাৰ্থ সিদ্ধি কৰাই তেওঁৰ প্ৰধান কাম।

৮৯১. **বতৰৰ চিন উলিয়াই তিয়ালে।**
মিতিৰৰ চিন আগত থৈ খালে।

ৰাতিপুৱাই ৰ'দ এচেৰেঙা উলিয়াই বৰষুণ দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে সেই দিনটি ভালে নাযায়।মিতিৰক এৰি নিজে খাই বই ল'লে মিতিৰৰ প্ৰতি মৰম নাই বুলি ধৰিব লাগে।

৮৯২. **বান্দীয়ে ভাঙিলে কটৰা।**
গড়গাঁও পালেগৈ বতৰা।।
ঘৈণীয়ে ভাঙিলে কাঁহী।
থলে মিচিকিয়াই হাঁহি।।

বান্দীয়ে ধান বানোতে ঢেঁকীৰ কতৰা ভাঙিব পাৰে, সি বিশেষ দোষৰ কথাই নহয়। কিন্তু তাৰ খবৰ গড়গাঁও পালে ৰজাই দোষী বুলি শাস্তি বিধান কৰে। আহোম ৰজাৰ দিনত যি কোনো দোষীয়ে শাস্তি ভোগ কৰিব লগা হৈছিল। কিন্তু ঘৈণীয়েকৰ নিচিনা আপোনজনে মূল্যৱান কাঁহী ভাঙিলেও তাৰ খবৰ ৰজাৰ কাণত নপৰে। গিৰীয়েকে মৰমৰ হাঁহি মাৰি দোষ পাতলাই থয়। সৰুৱে সামান্য দোষ কৰিলে গুৰু শাস্তি পায়। ডাঙৰ বা মৰমৰ কোনোবাই অপূৰণীয়া ক্ষতি কৰিলেও শাস্তি খাব নালাগে। বৰঞ্চ মৰমৰ হাঁহি মাতহে পায়।

৮৯৩. **বনিয়াৰ দিম দিম কমাৰৰ কালি।**
ডোমৰ ৰৌ মাছ হাতে হাতে পালি।।

বনিয়াক গহনা গঢ়াবলৈ দিলে আজি দিম কাইলৈ দিম বুলি বহুদিন কৰে। কমাৰক দা-কুঠাৰ তৈয়াৰ কৰিবলৈ দিলে কাইলৈ লৈ যাব বুলি কয়। কিন্তু কিমান কালি যায় তাৰ হিচাব নাথাকে। মাছ মৰীয়াই ৰৌ মাছ দিব বুলি আশা পালি থাকোঁতে যায়। মাছ খোৱা নহয়। যেতিয়াই তেতিয়াই ৰৌ মাছ পোৱাও টান। গতিকে সোণাৰি, কমাৰ আৰু মাছমৰীয়াক আশা কৰা উচিত নহয়।

৮৯৪. **বনৰ বাঘতকৈ মনৰ বাঘ বৰ বিপজ্জনক।**

বাঘ হাবিত থাকে। ই ভয় লগা জন্তু। দেখিলেই খেদি আহি খাবলৈ বিচাৰে। বনৰ বাঘ যিমান ভয়ঙ্কৰ মনৰ মাজত পুহি ৰখা বাঘ তাতোকৈ বেছি ভয়ঙ্কৰ। মনৰ বাঘ লেজুত সাপ দেখাৰ দৰে গছৰ মূৰা, জোপোহা আদিত দেখিবলৈ পোৱা যায়। তেনে বাঘ দেখি মানুহ অত্ৰাহি হৈ মৃত্যুৰ মুখত পৰে। দেখাৰ ভয়তকৈ মনৰ ভয় মাৰাত্মক।

৮৯৫. **বৰ বৰ ঘোঁৰাই নেপায় ঘাঁহ।**
বতুৱা ঘোঁৰাই বিচাৰে মাহ।।

বৰ বৰ ঘোঁৰাৰে ৰণ কৰে। বাগী টনায়, খেলত দৌৰায়। তেনে দৰ্কাৰী ঘোঁৰাকে ঘাঁহ, দানা, পানী দিয়াত সময়ে সময়ে অসুবিধাৰ সন্মুখীন হবলগীয়া হয়। তেনে অৱস্থাত বাটে পথে ঘূৰি ফুৰা বেমাৰী ঘোঁৰাই মাহ বিচাৰিলে দিব পৰাটো সম্ভৱ হৈ নুঠে। গতিকে যি যিমানৰ সি সিমানতে সন্তুষ্ট থকা উচিত। বেছি বিচাৰিলে বা ভাল বিচাৰিলে পোৱা টান।

৮৯৬. **বন নাথাকিলে কমাৰে দাখনতে ধাৰ দিয়ে।**

কমাৰবোৰ কৰ্ত্তব্য পৰায়ণ। কাম নকৰাকৈ ক্ষন্তেকো থাকিব নোৱাৰে। কোনো গঢ়নি কাম নাথাকিলে ধাৰ দিয়া কামতে নিজকে ব্যস্ত ৰাখে।

৮৯৭. **বৰকৈ মুখ মেলিলে কোৰাৰি ফাটে।**

মুখখন সাধাৰণতে যিমান মেলিব পাৰি সিমান মেলিব লাগে। মেলা মুখত যিমান পাৰি সিমান পৰিমাণৰ বস্তুহে ভৰাব লাগহে। বৰ ডাঙৰ বস্তু মুখত সুমুৱালে কোৰাৰি ফাটি ঘা হয়। কষ্ট খাব লাগে। সেইদৰে বেচি লাভ কৰিবলৈ চালে লাভ নহৈ লোকচানহে হয়।

৮৯৮. **বৰ ঢেকুৰাক ভাতে নাটে।**

ঢেকুৰা কুকুৰে খাবলৈ দিয়া খাদ্য অলপ যেন দেখে। পেট ভৰিলেও ইচ্ছা নপলায়। বৰ আক্ৰোহী লোকেও যি পায় তাতে সন্তুষ্ট নাথাকে আৰু পাবলৈ বিচাৰে। গতিকে সদায় অনাটন হোৱা ভাৱতে থাকিলে কেতিয়াও পেট নভৰে।

৮৯৯. **বৰি মাটিৰ কালা।**
কোবাই ধোবাই যি পালা।।

বৰি মাটিত কালা মাহৰ খেতি ভাল নহয়। তেনে মাটিত খেতি কৰিলে যি সামান্য পোৱা যায় সেয়ে বহুত। সেইদৰে যাৰ পৰা কোনো বস্তু পোৱাৰ আশা নাথাকে তেওঁৰ পৰা যি সামান্য পৰিমাণে পোৱা যায়, সেয়ে বহুত বুলি গ্ৰহণ কৰা উচিত।

৯০০. **বৰ নাওৰ কাণ্ডাৰী, ৰজা ঘৰৰ ভাণ্ডাৰী।**

বৰ নাও চলোৱা কাণ্ডাৰীজন বৰ সাৰধান আৰু হিচাবী হব লাগে, প্ৰতি ক্ষণে পানীৰ সোঁত আৰু নাওৰ গতিলৈ লক্ষ্য কৰিব লাগে। সেইদৰে ৰজা ঘৰৰ ভাণ্ডাৰী গৰাকীও হিচাবী আৰু ধীৰ, স্থিৰ হ'ব লাগে। কাণ্ডাৰীৰ অসাৰধানতাত নাওত থকা মানুহ আৰু বস্তু বাহানি আথানি আবানি হব পাৰে। উভয়ৰে দায়িত্ব বৰ বেছি।

৯০১. **বৰৰ দোষ পিছলি যায়।**
সৰুৰ দোষ খুচৰি চায়।।

ডাঙৰে দোষ কৰিলে বৰ বেছি গুৰুত্ব দিয়া নহয়। 'কিবা অসুবিধা হ'ল' বুলি পাতলকৈ থোৱা হয়। সৰুৱে দোষ কৰিলে কোনো প্ৰকাৰে এৰি দিবলৈ নুখুজে। বৰঞ্চ খুচৰি খুচৰি অকণমান দোষকে বৰ বেছি কৰি তোলে।

৯০২. **বৰৰ মিছা শুনিবলৈ মিঠা।**
সৰুৰ উচিত শুনিবলৈ কুৎসিত।।

কথা কোৱাটো এটা কলা। জনাবুজা জ্ঞানী মানুহে মিছা কথাকো সজাই পৰাই সাধুকথাৰ দৰে মনোমোহা কৰিব পাৰে। সাধাৰণ লোকে উচিত কথা কলেও সজাই পৰাই শুৱলা কৰিব নোৱাৰা বাবে শুনিবলৈ ভাল নালাগে।

৯০৩. **বঢ়া ভাতত কুকুৰ বৈৰী।**

ভাত বাঢ়ি ৰৈ থাকিব নালাগে। বাঢ়ি থোৱা ভাতত পোক পৰুৱা উঠিব পাৰে। সুবিধা পালে কুকুৰেও খাব পাৰে। সেইদৰে সুন্দৰ ভাৱে সামৰণি ঘটা কামত সামান্য আউল লগাইও ঈৰ্ষাপৰায়ণ লোকে নিষ্ফল কৰিব পাৰে।

৯০৪. **বৰাৰ ঘৰত তৰাৰ গাঁঠি।**
বৰা থাকিব কেই ৰাতি ?

আহোম ৰজা সকলৰ দিনত কুৰিজন পাইক চলাবলৈ একোজন বৰা থিতাপধাৰী লোক ৰখা হৈছিল। তেওঁলোকৰ কামৰ থান থিত নাছিল। বছৰৰ সৰহভাগ সময় অ'ত ত'ত বাহৰ কৰি থাকিব লাগিছিল। বৰা থকা বাহৰ অস্থায়ী কৰি সজা হৈছিল। কাৰণে তৰাৰে গাঁঠি দিয়া দৰ্কাৰ হৈছিল। একোটা বাহৰত বৰাই দুই এৰাতিহে থাকিব পাৰিছিল। ক্ষণস্থায়ী কাম অস্থায়ী ভাৱে কৰাই উচিত।

৯০৫. **বৰাত দাঁতি কুকুৰত মাটি**
গড়ত উঠি সাপত লাঠি
হাতীত বাগি মহত পৰ বাঘত থৰ।।

বৰা গাহৰিয়ে খেদিলে থকা ঠাইৰ পৰা দাঁতিলৈ যাব লাগে। বৰাই চকুমুদি খেদে, একাষৰীয়া হৈ দিলে সি খুন্দিয়াবলৈ লগ নাপায়। কুকুৰে খেদি আহিলে মাটিৰ পৰা কিবা এটা লোৱা যেন দেখিলে কুকুৰ পলাই যায়। গড়ে খেদিলে গছত উঠি ৰক্ষা পোৱা যায়। সাপে খেদি আহিলে লাঠি ভিন্ন অইন উপায় নাথাকে। হাতীয়ে খেদিলে হাতীৰ বাওঁফাললৈ ঘূৰিব লাগে। সি সদায় সোঁ ফালেৰে ঘূৰিহে খেদে। গতিকে দূৰলৈ পলাবলৈ সময় ওলায়। ম'হে খেদিলে মাটিত বাগৰি পৰিব লাগে। নলাত পৰিব পাৰিলে বৰ ভাল। তেতিয়া ম'হে তাৰ শিঙেৰে খুচিব নোৱাৰে। বাঘৰ সমুখত পৰিলে থৰ লাগি বাঘলৈ চাই থাকিব লাগে। লৰচৰ কৰিলে খুচিব নোৱাৰে। বাগৰ সমুখত পৰিলে থৰ লাগি বাঘলৈ চাই থাকিব লাগে। লৰচৰ কৰিলে তাক আক্ৰমণ কৰিবলৈ লোৱা বুলি ভাবে আৰু দৌৰিলে দুৰ্বল বুলি ভাবি আক্ৰমণ কৰে।

৯০৬. **বৰৰ বৰকথা শুনিবলৈ ভাল।**
কেলেহুৱাৰ বৰ কথা তেনেই আহুকাল।

ডাঙৰ ডাঙৰ মানুহে জ্ঞান বিদ্যাৰে ডাঙৰ ডাঙৰ কথা কয়। বৰাই কৰি কলেও শুনিবলৈ বেয়া নালাগে। কথাবোৰত সাৰ থাকে। যাৰ নিজত্ব নাই, লোকৰ ঘৰত চাকৰ বা চপনীয়া হৈ থাকে তেলে লোকৰ বৰ কথা শুনিলে খং উঠে, আহুকাল পোৱা যায়। যোগ্যজনৰ বৰ কথা হজম কৰিব পাৰি, অযোগ্য, অসাধন লোকৰ বৰ কথা শুনিবলৈ আহুকাল লাগে।

৯০৭. **বলীয়ে নিৰ্বলীয়ে কিহৰ হতাহতি।**
ধনীয়ে নিধনীয়ে কিহৰ মাতামাতি।।

দুৰ্ব্বল মানুহে সবল মানুহৰ লগত হতাহতি কৰিলে দুৰ্বলজনে মাৰ খায়। দুখীয়া মানুজহে ধনীৰ লগত ফেৰ মাৰিবলৈ গলে ধনৰ অভাৱত লাজত পৰিবলগীয়া হয়। সেইবাবে বলী, নিবৰ্বলীয়ে আৰু ধনী, নিধনীয়ে সমানে সমানে ফেৰ মাৰি চলিব নালাগে।

৯০৮. **বৰলৰ বাহত জুই দিয়া**

মৌ, বৰল আদিয়ে বাহ বন্ধা পোৱালি জগোৱা কামতে দিনৰ দিনটো ব্যস্ত থাকে। তেনে অৱস্থাত কোনোবাই বাহত জুই লগাই দিলে সিহঁতে গুজৰি গুমৰি মানুহক বিন্ধিবলৈ খেদি আহে। নিজে নিজৰ ভাগে কামত লাগি থকা মানুহক আমনি কৰিলে অতি শান্ত মানুহৰো খং উঠে, গোঁজৰে আৰু অনিষ্ট কৰিবলৈ উদ্যত হয়। নিজৰ কামত ব্যস্ত থকা লোকক আমনি দিব নালাগে।

৯০৯. **ববলৈ লেতেৰা বিহু চেৰা তাঁত।**
শুনিবলৈ লেতেৰা থুপৰীৰ মাত।।

অসমৰ জীয়ৰী বোৱাৰীসৰে ফাগুন চ'তত খটখটনি মাকোৰ খিটখিটনি তুলি মৰমৰ দীঘ আৰু চেনেহৰ বাণীৰে বিহুৱান বয়। হেঁপাহেৰে এহাত এমুঠন বহল নানা তৰহৰ ফুল বাছে। বিহু গলে তাঁতত যদি কিবা থাকেও সহজে বই কাটি উলিয়াবলৈ মন নাযায়।বিহুৰ উলহ মালহত মাহ দিয়েক পাৰ হৈ যায়। তাৰপাছত তাঁত শালত বহিবলৈ ভাল নালাগে। তেনেকৈ ভাল নালাগে বব কাটিব নজনা আবিয়ৈ হৈ থকা বয়সে ছুই যোৱা গাভৰুৰ কথা শুনিবলৈ, সময়ৰ কামৰ একোটা সুযম, ভাল লগা অৱস্থা থাকে। পকা শিপিনীৰ কথা সোৱাদ লগা হয়।

৯১০. **বলৱন্তৰ বল,**
যেই পিনে ধৰে সেই পিনে চল।

বলী সকলে, বলৰ উপৰি চল বা সুবিধা কিছুমানো পায়। তেওঁলোকে যেনেকৈ নধৰক কিয় কাবু কৰি লব পাৰে। সেইদৰে ধনী লোকে চল, বল দুয়োটা লাভ কৰে। দুৰ্বলী আৰু দুখীয়া লোকৰ বল নাথাকে চলো নাথাকে।

৯১১. **বসন্তৰ কুলি, হেমন্তৰ কোন ?**

কুলি বসন্ত কালতহে আহে; সুৱলা গীত গায়। হেমন্ত কালত কুলি নাথাকে। তেতিয়া কুলিৰ মাতো শুনিবলৈ সুৱলা নহয়। সেইদৰে সুদিনতহে বন্ধু বান্ধৱৰ সমাগম হয়, দুৰ্দিনত বন্ধু বান্ধৱে আনন্দ নিদিয়ে।

৯১২. **বৰশীয়া ৰাৱণৰ পুঙাতেহে দৃষ্টি**

বৰশী বোৱা লোকে একাণপতীয়া ভাৱে বৰশীৰ পুঙাটোলৈ চাই থাকে। নহ'লে মাছে পুঙাটো টানি কেনি লৈ যায় গম নাপাব। সময় মতে বৰশীটো টানি নানিলে মাছো পোৱা নাযাব। একাণপতীয়া লোকে যি কাম কৰে তালৈ মনোযোগ দিয়ে, আন চিন্তা নকৰে আনফালে মনোযোগো নিদিয়ে।

৯১৩. **বস্তুৰ অধম পচাদৈ**
নদীৰ অধম মৰা নৈ
লোকৰ অধম মিছাত পটু
মানহীন যাৰ বচন কটু।

পঁচা দৈ খাব নালাগে। সিয়ে অপকাৰ ভিন্ন উপকাৰ নকৰে। মৰা নৈ আবৰ্জনা পূৰ্ণ হৈ পৰেষ। তালৈ কোনেও মনোযোগ নিদিয়ে। মিছা কথা কোৱা মানুহ অতি নীচ প্ৰকৃতিৰ আৰু কটু কথা কোৱা লোকৰ মান নাথাকে।

৯১৪. **বৰুৱাৰো এদিন ধৰুৱাৰো এদিন**
অথবা
বামুণৰো এদিন বহুৱাৰো এদিন

কাৰো দিন সমানে নাযায়। আজি যি ৰজা কাইলৈ বাটৰ ভিকহু হব পাৰে। আজি যি ভিখাৰী কাইলৈ ৰাজপাট লব পাৰে। বৰুৱা খিতাপ লোৱা লোকেও বেছি দিন খিতাপধাৰী হৈ নাথাকে। ধৰুৱা লোকেও সদায় ধৰুৱা হৈ নাথাকে। এদিন নহয় এদিন অৱস্থাৰ পৰিৱৰ্তন হবই। বৰুৱাই বৰ কথা কবলৈ সুবিধা পাৰে ধৰুৱায়ো এদিন সুবিধা পাব পাৰে। সেইদৰে বামুণ আৰু বহুৱাৰো দিন একেদৰে নাযায়। সলনি নহয়।

৯১৫. **বলে নোৱাৰা শিলক পৰি নমস্কাৰ**

যিটি শিলক লৰচৰ কৰিব নোৱাৰি, বহু যত্ন কৰিলেও তুলি আনিব নোৱাৰি। তেনে শিলক দেৱতাবুলি পূজা সেৱা কৰি এৰি থোৱাই ভাল। সেইদৰে যিজন লোকক জ্ঞান বুদ্ধিৰে টলাব নোৱাৰি তেওঁক সন্মান জনোৱা উচিত।

৯১৬. **বহি খালে কুবেৰৰ ধনেও নাটে।**

খৰচ কৰিবৰ কাৰণেই ধন লাগে। ধনৰ জমা খৰচৰ সোঁত থাকিব লাগে। জমাতকৈ খচৰৰ মাত্ৰা বেছি হলে সোনকালে ধন শেষ হয়। কুবেৰ মহাদেৱৰ ধন ভঁড়ালী। জগতৰ সকলো ধন সোণ কুৱেৰৰ ভঁৰালত থাকে। উপাৰ্জন নকৰি বহি খাব লাগিলে তেনে ধন ভাণ্ডাৰো উদং হৈ যায়

৯১৭. **বহিব জানিলে মাটিয়ে পীৰা**
খাব জানিলে ধানেই চিৰা

আদৰ সাদৰ কৰি বহুৱালে বা বহাৰ সুচল কৰি লব পাৰিলে মাটিতো বহিব পাৰি। বুধিজনা লোকে ধান কেইটা পালেই চিৰা আখৈ আদি তৈয়াৰ কৰি খাব পাৰে। সুখ সুবিধা নিজৰ হাতত থাকে। আচলতে সুবিধা কৰি লব পৰাটোহে মূল কথা।

৯১৮.　　**বহুবিদ্যাই ভাতে নাটে।**
বহু বুধিয়াৰ বুধি টুটে

কেইবাটাও বিদ্যা জনা লোকৰ কোনো সময়ত কোন বিদ্যা কামত লগাব লাগে তাৰ হিচাপ নাথাকে। ইটো এৰি সিটো ধৰাৰ ফলত উপাৰ্জনৰ বাট মৰে। খোৱা মুঠিৰো অভাৱ হয়। কেবাটাও বুধি থকা জনৰ এটাও কামত নালাগে।

৯১৯.　　**বাওনা হৈ চন্দ্ৰলৈ হাত মেলা**

চন্দ্ৰ হাজাৰ হাজাৰ মাইল দূৰত থাকে। হাত মেলিলেই চন্দ্ৰ নাপায়। বাওনা মানুহৰ বাবে যে একেবাৰে অসম্ভৱ। গতিকে যাক পোৱাটো সম্ভৱ নহয়, তালৈ হাত মেলি ৰৈ থকা অনুচিত।

৯২০.　　**বাইৰ পো নহয় মোৰ হে পো**
পাটি নাইকীয়া দেশত মাটিতে শো

বাই বা ভনীৰ পো অতি আপোন , নিজৰ পুত্ৰ সদৃশ। তেনে আপোনজনক শোৱাপাটি নাথাকিলে মাটিতো শুৱলৈ কব পাৰি। তাত বেয়া পোৱা অনুচিত। আলহী দুলহীকো গৃহস্থই আপোন ভাৱি নিজৰ অৱস্থা অনুযায়ী ব্যৱস্থা কৰি শুশ্ৰূষা কৰে। তাৰ বাবে আলহী অতিথিয়ে অসন্তুষ্ট হোৱা উচিত নহয়। আপোন ভাৱ ললে সকোল ব্যৱস্থাই সুধ দিব পাৰে।

৯২১.　　**বাই গুণে ভিনীহি**
কঠিয়া গুণে কিৰিষি

কঠিয়া ভাল হলে খেতি ভাল হয়। সেইদৰে বায়েক মৰমিয়াল হলে ভিনীহিয়েকো মৰমিয়াল হয়। বায়েকৰ গুণতহে ভিনীহিয়েকৰ পৰা ভাল ব্যৱহাৰ পোৱা যায়

৯২২.　　**বাই মৰা ভিনীহি**
কঠিয়া মৰা কিৰিষি

বায়েক মৰিলে ভিনীহিয়েকৰ আদৰ কমে। সেইদৰে মৰা কঠিয়াৰ খেতি কৰিলে খেতি ভাল নহয়। সেই খেতিৰ প্ৰতি আদৰো নাথাকে।

৯২৩.　　**বাগৰি ফুৰা শিলত শেলুৱৈ নধৰে**

শিল বাগৰি ফুৰিলে পানীৰ তলত থাকিলেও তাত শেলুৱৈ বান্ধিব নোৱাৰে। সেইদৰে বিভিন্ন কাম ব্যস্ত হৈ থাকিলে মনত বেয়া ভাৱ সোমাব নোৱাৰে। কৰ্ম প্ৰৱণতাই বুদ্ধি বৃত্তিকো চকচকীয়া কৰি ৰাখে।

৯২৪.　　**বাঘ পৰুৱাক চিন্তা কৰে।**
সেই মতে ৰূপ ধৰে
বা
বাঘ পৰুৱাক চিন্তাৰ ভয়ত
তাহাৰ স্বৰূপ পায় শৰীৰত

বাঘ পৰুৱাক কুমাৰণী পৰুৱা বোলে। কুমাৰণীয়ে যি পোকক ধৰি নি নিজৰ বাহত সুমুৱায়, সি কুমাৰণীৰ বশ হৈ কুমাৰণীকে চিন্তা কৰি কুমাৰণী ৰূপ ধাৰণ কৰে। মানুহেও যেনে সঙ্গ পায় যেনে চিন্তা কৰে তেনে ধৰণৰ হৈ পৰে।

৯২৫. **বাঘৰ লগত কুটুম**
ভোক লাগিলে খতম

বাঘ হিংস্র জন্তু। খোৱাৰ বাদে অন্য চিন্তা নকৰে। নিজৰ শৰীৰ ৰক্ষা কৰাই তাৰ প্ৰধান কাম। সেইবাবে কোনোৱাই তাৰ লগত বন্ধু হলেও ভোক লাগিলে সি বন্ধুত্বৰ কথা পাহৰি যায়। বন্ধুক বধ কৰি পেট পূৰায়। সেইদৰে অবিশ্বাসী লোকৰ লগত বন্ধু পাতিলেও দুষ্ট বন্ধুৱে স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ কাৰণে বন্ধুত্বৰ মূল নাৰাখি অনিষ্ট সাধন কৰে।

৯২৬. **বাঘৰ গো বধ পাপ নহয়**

বাঘে জীৱন ৰক্ষাৰ বাবে গো বধ কৰে। পাপ কাম নহয়। খাদ্যত বাদে কৰপক বাঘৰ আন কোনো কামত নালাগে। মানুহে গৰুৰ পৰা উপকাৰ পায় সেই কাৰণে গো বধ পাপ বুলি গণ্য কৰে। কোনো কোনো কাৰ্য এজনৰ পাপ আনজৰ কৰ্তব্য হব পাৰে।

৯২৭. **বাঘৰ চকুৰে চাবা**
হাতীৰ খাৰনেৰে খুৱাবা

লৰা ছোৱালীক মৰম কৰিব লাগে। বেছি মৰম কৰি শাসন নকৰিলে লৰা ছোৱালী ভাল হয়। গতিকে মৰমে যাতে লৰা-ছোৱালীৰ শাসনৰ ভয় নকমায় তালৈ লক্ষ্য ৰাখিব লাগে। হাতীক বেছি খাদ্য বস্তু লাগে। হাতীয়ে হেঁপাহ পলুৱাই খাবলৈ পালে সন্তুষ্ট হয়। লৰা-ছোৱালীক খুৱাই বোৱাই সন্তুষ্ট কৰি ৰাখিলে স্বাস্থ্য ভাল হয়। কিন্তু শাসন ঢিলাই দিব নালাগে। শাসনলৈ ভয় থাকিলেহে বেয়া কামত দিবলৈ টান পায়। সেই কাৰণে লৰা-ছোৱালীক বাঘৰ চকুৰে চাবলৈ আৰু হাতীৰ খাৰনেৰে খুৱাবলৈ কোৱা হৈছে।

৯২৮. **বাঘ চাব নালাগে বিড়ালীকে চাবা**
ভাল মানুহ চাবলৈ আলিবাটলৈ যাবা

বাঘ চাবলৈ হাবিলৈ যাব নালাগে। হাবিলৈ বাঘ চাবলৈ গলে জীৱনৰো সংশয় থাকে। সেই কাৰণে বাঘ চাবলৈ নগৈ ঘৰত থকা মেকুৰী চালেই হয়। কাৰণ বাঘ আৰু মেকুৰী একে জাগত। মেকুৰী, সৰু বাঘ ডাঙৰ, এয়ে প্ৰভেদ। গতিকে মেকুৰী চালেই বাঘৰ চেহেৰা বুজিব পাৰি। ভাল মানুহ যতে ততে নাপায়। ভাল মানুহ চাবলৈ আলিবাটলৈ ওলাই যাব লাগে। সভা সমিতিত হে ভাল মানুহ দেখিবলৈ পোৱা যায়।

৯২৯. **বাঘ মহঁৰ যুজ লাগিল**
নল খাগৰিৰ মৰণ মিলিল

বাঘ আৰু মহৰ যুঁজ লাগিল প্ৰায় সমানে যুঁজ কৰে। সিহঁতৰ যুঁজ বহু সময়ত ধৰি চলে। সেই যুঁজত সিঁহতৰ ভৰিৰ খোজত তাত থকা নল-খাগৰি বিৰিণা আদি মৰে। সেই নিচিনাকৈ বৰ লোকে কাজিয়া কৰিলেও সাধাৰণ মানুহৰ দুৰ্গতিৰ সীমা নাইকীয়া হয়।

৯৩০. **বাঘৰ নেজেৰে কাণ খজুওৱা**

বাঘৰ আন ঠাইত ধৰি কাবু কৰিব পাৰিলেও নেজত ধৰি নোৱাৰি। বাঘৰ নেজ তজবজীয়া। তাতে ধৰিলে তাৰ খং বেছি হয়। নেজত ধৰা জনক সি সুদাই নেৰে। বাঘৰ নেজেৰে কাণ খজুওৱাটো সম্ভল নহয়। গতিকে যত বিপদ আৰশ্যম্ভৰী তাত সাহস দেখুৱাবলৈ যাব লাগে।

৯৩১. **বাঘৰ আগে ছাগে ডেৰা ডেৰি কৰা।**

বাঘে ছাগলী দেখিলেই ধৰি খায়। তেনে দুৰ্বল প্ৰাণী এটাই বাঘৰ আগেৰে আহযাহ কৰাটো অনুচিত। তেনে কৰাৰ অৰ্থ নিজৰ মৰণ মাতি অনা। পৰাক্ৰমী শত্ৰুৰ আগত বাহাদুৰি দেখুওৱাৰ কোনো মূল্য নাই। তাৰ দ্বাৰা নিজৰ আহিত হে হয়।

৯৩২.　　　　বাঘ নৌমৰোতে ছাল কঢ়া

বাঘে মানুহৰ তেজ পিয়ে। গতিকে বাঘ নৌ মৰোতে ছাল কাঢ়িবলৈ যোৱা অসাধ্য কাম। ফলত মৃত্যুহে বৰণ কৰিব লগা হব পাৰে। সেইদৰে পৰাক্রমী আঢ়ৰন্ত লোকক পৰাজয় নকৰাকৈ অঙহী-বঙহীৰ অনিষ্ট কৰিবলৈ গলে নিজৰ হে বিপদ হোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে।

৯৩৩.　　　　বাছোতে বাছোতে গেলা বৰালিতহে হাত পৰে।

বস্তু চাই চিতি বাছি আনিব লাগে। বেছিকৈ বাচিবলৈ গলে ঠগ খাবলগীয়া হয়। মাছ বাছোতে বাছোতে কোনটো ভাল কোনটো গেলা ধৰিব নোৱাৰা হয়। তাৰ ফলত কেতিয়াবা গেলা বৰালিহে লৈ আহিবলগীয়া হয়। সেইদৰে দৰা বা কইনাৰ ক্ষেত্ৰতো বেছি বাছিবলৈ গলে বেয়াটোহে পছন্দত লাগে।

৯৩৪.　　　　বাছি খাবা জাগি শুৱা
তিনিমুৰীয়াৰ বুদ্ধি লবা

খোৱা বস্তু বাছ বিচাৰ কৰি খাব লাগে। খাদ্য অখাদ্যৰ জ্ঞান দৰকাৰ তাৰ দ্বাৰ ৰোগ ব্যাধিৰ পৰা হাত সাৰি থাকিব পাৰি। স্বাস্থ্য ৰক্ষা কৰিব পাৰি। ৰাতি শুলিও সজাগ ভাৱ এটা থাকিব লাগে। ৰাতি চোৰ ডকাইত আদিৰ ভয় থাকে। সজাগ ভাৱ ৰাখিলে সেইবোৰৰ পৰা ৰক্ষা পাব পাৰি। সকলো সময়তে আঠুত মূৰ সুমাই তিনিমূৰীয়া যেন হোৱা বুঢ়া-বুঢ়ীৰ পৰা দিহা-বুদ্ধি লব লাগে। তেওঁলোক অভিজ্ঞ আৰু সুদিহা দিওতা। তেওঁলোকৰ বুদ্ধিমতে চলিলে কাম সিজে, সুখ লাভ হয়। বিপদ নহয়।

৯৩৫.　　　　বাজিব লাগে টেমী কটাৰী বাজে হাচতি

টেমী কটাৰী ধাতুৰ বস্তু। খুন্দা খালে টেমী কটাৰীৰ শব্দ হয়। হাঁচিত সুতাৰ। তাৰ পৰা কোনো শব্দ উদ্ভৱ হোৱাৰা কথা নাই। কিন্তু মানুহৰ বেলিকা সিও সম্ভৱ হয়। কোনো কোনো বিষয় লৈ যাৰ যাৰ মাজত কাজিয়া হব লাগে তেওঁলোকৰ মাজত নহয় হয় সেই সেই লোকৰ সম্বন্ধীয় মানুহৰ মাজত।

৯৩৬.　　　　বাজীয়ে নুবুজে পোৱাতীৰ মোল

সন্তান জন্ম দিওঁতে পোৱাতীয়ে কিমান দুখ কষ্ট সহ্য কৰিবলগা হয়, সেই কথা বাজী তিৰোতাই অনুভৱ কৰিব নোৱাৰে। সেইদৰে যি লোক ভুক্তভোগী নহয়, তেওঁ শোক তাপ দুখ আদিত কিমান কষ্ট ভোগ কৰিব লাগে তাক অনুভৱ কৰিব নোৱাৰে। পোৱাতীয়েহে পোৱাতীৰ মোল বুজে, দুখীয়াই দুখীয়াৰ দুখ অনুভৱ কৰিব পাৰে। ভুক্তভোগীয়েহে আনৰ দুখকষ্ট অনুভৱ কৰিব পাৰে।

৯৩৭.　　　　বাটত পালো কমাৰ
দা গঢ়ি দে আমাৰ

কমাৰে দা গঢ়ায়। দা গঢ়োৱা নিৰ্দিষ্ট স্থান থাকে। যতে ততে কমাৰজনে দা গঢ়াই দিব নোৱাৰে। সময় অসময়ো থাকে। যিমানে অভিজ্ঞ নহওক কিয় সময় আৰু সুবিধা নাথাকিলে অভিজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰা টান হয়। গতিকে যতে ততে মানুহক অনুৰোধ কৰা অনুচিত।

৯৩৮.　　　　বাটত পাতে তিৰীত খাটে
দুয়োৰো সময় অলাগত কাটে

আলিবাটত কাম কৰিবলৈ গলে বাটৰুৱা প্ৰত্যেকেই দিহা দিবলৈ ধৰে। ফলত কামটি নষ্ট হয়। নিজৰ অভিজ্ঞতাখিনিও কামত নালাগে। যিজন পুৰুষ তিৰোতাক খাটনি ধৰিবলৈ যায় তেওঁ কাজুৱা লোক নহয়। তেনে লোকৰ নিজত্ব নাথাকে। আৰু কামো সফল নহয়।

৯৩৯.		**বাটি খালে আঁটি যায়**
		লুকাই খালে ঢুকাই যায়

অলপ বস্তুকে ভগাই পিতাই খালে আনন্দ পোৱা যায়। অলপ হলেও সকলোৱে পায়। লুকাই চুৰকৈ খালে বস্তুখিনি আনে নিয়াৰ ভয়ত বা দেখাৰ ভয়ত সোনকালে শেষ কৰি পেলোৱা হয়। পেট ভৰিব পাৰে কিন্তু আনন্দ পোৱা নাযায়। বেছি দিনলৈ মনত নাথাকে। সোৱাদো নাথাকে।

৯৪০.		**বাটৰ কচু গাত ঘঁহা**

কচুগছ যতে ততে জন্মে। ভাল কচুৰ মানুহে খেতিও কৰে। বাটৰ দাতিয়ে কাষৰে গজা কচু ভাল নহবও পাৰে। যি কচুৰে তেনে কচু আনি গাত ঘঁহিলে খজুৰতিক মাতি অনাহে হয়। গতিকে লাভ নহৈ ক্ষতিহে হয়। অদৰ্কাৰত জেঙা লগাই লোৱা হয়।

৯৪১.		**বাটত দিলে জেং**
		ভকতলৈ মেলিলে ঠেং
		গুৰুক দিলে পিঠি
		গল বৈকুণ্ঠলৈ উঠি

মনৰ গতি যেনি তেনি। মনৰ গতিপথত জেংপুতি ঠিক পথ লগাব লাগে। সন্ত-মহন্তলোকৰ সঙ্গ লবলৈ বেঙা মেলি যাব লাগে। গুৰুৱে দিয়া ভক্তি বোকোচাত বান্ধি লব পাৰিলে বৈকুণ্ঠলৈ যাব পাৰি।

৯৪২.		**বান্দৰৰ সৰুবৰ নাই।**

বান্দৰ চঞ্চল প্ৰকৃতিৰ। সৰুৱে হওক বা ডাঙৰেই হওক বান্দৰ মাত্ৰেই চঞ্চল স্বভাৱ থাকিবই। চঞ্চল স্বভাৱৰ মানুহক বান্দৰ বুলি কোৱা হয়। একে পৰিৱেশত থকা ডাঙৰ দীঘল হোৱা মানুহ একে প্ৰকৃতিৰ হয়। তাত সৰু বৰৰ প্ৰভেদ নাথাকে।

৯৪৩.		**বান্দৰৰ সাত পুৰুষ গল ডাল কোবাই**
		এতিয়া ফুৰে অট্টালিকা চাই

বান্দৰ গছত বগাই জপিয়াই ফুৰা প্ৰাণী। জোপোহাত থকাই তাৰ অভ্যাস। বান্দৰে ঘৰেই সজাব নাজানে। তেনে প্ৰাণীয়ে অট্টালিকা চাই ফুৰাটো হাঁহি উঠা কথা। সেইদৰে অট্টালিকা সজাবলৈ ক্ষমতা নথকা লোকে অট্টালিকা চাই ফুৰাটো নিৰৰ্থক। গতিকে যি যিমানৰ সি সিমানতে সন্তুষ্ট থকা উচিত।

৯৪৪.		**বান্দৰে কি জানে নাৰিকৰল মোল**

নাৰিকল এবিধ ভাল ফল। বান্দৰে ফল খাই জীৱন নিৰ্বাহ কৰে। ফল ভাল পায়। সি নাৰিকল খাব নোৱাৰে। তেনে ফল তাৰ মানত একেবাৰে মূল্যহীন। ভাল বস্তু হলেও যেয়ে সেয়ে তাৰ মোল বুজিব নোৱাৰে। কামত খটুৱাব পাৰিলেহে বস্তু মূল্যবান হয়। নহলে সি অলাগতিয়াল হৈ পৰে।

৯৪৫.		**বান্দৰৰ ডিঙিত মুকুতাৰ মালাৰ কি কাজ**

বান্দৰ ফলাহাৰী প্ৰাণী। যি ফল খাব পাৰে সেই ফল তাৰ মানত মূল্যবান। মুকুতা অতি মূল্যবান ৰত্ন হলেও তাৰ দ্বাৰা বান্দৰৰ পেট নভৰে। মুকুতাৰ মালা পিন্ধি সুন্দৰ বা সুন্দৰী হোৱাৰ স্বভাৱ বান্দৰৰ নাই। গতিকে বান্দৰৰ মানত মুকুতাৰ মালা মূল্যহীন, আৱৰ্জনাহে মাত্ৰ। যি বস্তুৱে যাক শোভা নকৰে, যি মোল নুবুজে তাক সেই বস্তু দিব নালাগে।

৯৪৬.		**বান্ধৰ দুই মেৰ, কথাৰ একমেৰ**

কোনো বস্তু বান্ধিলে ৰচি বা টঙালেৰে দুই মেৰ দিলেহে বান্ধ আঁট খায়। সহজে সুলকি নাযা। কিন্তু কথা এটা হব লাগে। দুঁভজীয়া কথাৰ মূল্য নাই। তেনে ধৰণৰ কথা কওঁতাৰো মূল্য নাথাকে।

৯৪৭.		**বান্ধিলে মন শিলৰ খুটি**
মেলিলে মন ঘোঁৰাৰ ছুটি

মনেই সুখ-দুখৰ গৰাকী। মনক বান্ধি ৰাখিব পাৰিলে সুখ পোৱা যায়। মনক বান্ধি ৰখাটো বৰ টান। কিন্তু বান্ধি ৰাখিলে শিলৰ খুটাৰ দৰে অলৰ অচৰ হৈ থাকে। বান্ধি নাৰাখি খুলি দিলে মনে ঘোঁৰাৰ দৰে যেনি তেনি দৌৰি অমঙ্গল ঘটায়

৯৪৮.		**বাপ চাই বেটা, মাক চাই জী**

বাপেক যি প্ৰকৃতিৰ পুতেকেও সেই প্ৰকৃতি লয়। আকৃতিও লয়। ছোৱালীয়ে মাকৰ গুণ লয়। সাধু লোকৰ লৰা-ছোৱালী কেতিয়াবাহে দুষ্ট দগাবাজ হয়। আদৰ্শ আৰু আৰ্হিয়ে লৰা ছোৱালীক গঢ় দিয়ে। লৰা-ছোৱালীয়ে ডাঙৰৰ আৰ্হি লয়। তেনে আৰ্হি মাক-দেউতাকৰ পৰাই লবলৈ শিকে। কাম-কাজ চাল চলনত লৰা-দেউতাকৰ নিচিনা আৰু ছোৱালী মাকৰ নিচিনা হয়।

৯৪৯.		**বাপ ধৰা সাপ**
মা বাপৰো বাপ –

ধুৰা সাপৰ বিষ নাই। যদিও দেখিলে ভয় লাগে, কেতিয়াবা খোটেও। লৰা-ছোৱালী সাধাৰণতে দেউতাকক ভয় কৰে। দেউতাকে সময়ে সময়ে লৰা-ছোৱালী শাসন কৰিবলৈ শাস্তিও দিয়ে। মাক-বাপৰো বাপ, অৰ্থাৎ ককা দেউতাক, ককা দেউতাকে নাতি পুতেক বৰ মৰম কৰে, দোষ কৰিলেও একো নকৰে। মাকজনী ককাৰ দৰে লৰা-ছোৱালীক মৰম কৰে। দোষ কৰিলেও শাস্তি দিবলৈ গালি শপনি পাৰিবলৈ টান পায়।

৯৫০.		**বাপৰো বাপ থাকে**
যাৰ নাই বাপ তেঁৰেই ভগৱান

এজনৰ বাপেক আছে যেতিয়া সেই বাপকৰো বাপেক আছে। থাকিবই লাগিব। সেইদৰে দুষ্টৰ ওপৰত অতি দুষ্ট থাকে। বিচাৰকৰ ওপৰতো বিচাৰক থাকে। ভগৱানেই অন্তিম বাপ, তাৰ ওপৰত কোনো নাই। তেওঁৰ বিচাৰেই শেষ বিচাৰ, তেওঁৰ ওপৰত বিচাৰকো নাই।

৯৫১.		**বাপ জনমত নাই গাই**
চালনীলৈ দূৰলৈ যায়

গাখীৰ খিৰাবলৈ কৰীয়া থাকে। যাৰ গাই নাথাকে তাৰ ঘৰত কঁৰীয়াৰো আৱশ্যক নাথাকে। কোনো কালে গাই গৰু নথকা মানুহে গাখীৰ কেনে পাত্ৰত খীৰায় তাক নজনাটোত আচৰিত হবলগীয়া একো নাই। তেনে মানুহে কৰীয়াৰ সলনি চালনি লৈ যোৱাটোও অসম্ভৱ নহয়। আনুষঙ্গিক বস্তুৰ ব্যৱহাৰলৈ লক্ষ্য কৰিলেই মানুহৰ অভিজ্ঞতা ধৰা পৰে।

৯৫২.		**বামুণ, গণক কোৱা**
ই তিনি পৰৰ খোৱা

বামুণে শিষ্যৰ ঘৰত হোম যজ্ঞ শ্ৰাদ্ধাদি কৰি ধন ঘটে, তাৰে জীৱিকা চলায়। গণনাকাৰী দৈৱজ্ঞ সকলে জন্ম কুণ্ডলী, দশা আদি কৰি দি যি ধন পায় তাৰে ঘৰ সংসাৰ চলায়। কাউৰীৰ কোনো ভঁড়াল নাই। মানুহৰ ঘৰে ঘৰে গৈ চুৰ কৰি ডকা দি খাই ফুৰে, পো পোৱালিকো খুৱায়। গতিকে বামুণ, গণক আৰু কাউৰী পৰৰ খায়। এইটো পুৰণি যোজনা। আজিৰ গণক আৰু বামুণে নিজ নিজ ব্যৱসায় কৰে, চাকৰি বাকৰিও কৰে। গতিকে যোজনাটি আধুনিক কালৰ বাবে উপযোগী নহয়।

৯৫৩. **বামুণ বাদৰ ধল**
দক্ষিণা পালেই হ'ল।

বামুণে দক্ষিণা পালেই গুচি যায়। দক্ষিণাবৰী বতাহ পালে মেঘ আঁতৰি যায়। দক্ষিণাবৰী বতাহ বলিলে ধল পানীও শুকাই যায়।

৯৫৪. **বামুণৰ গৰু শূদিৰে বায়**
গছত উঠি শগুণে চায়

বামুণে গৰু পুহিলে ঘাঁহ পানী বিশেষ দিব নোৱাৰে। গতিকে বামুণে পোহা গৰু দুৰ্বল। হালত যোৱাৰো অভ্যাস কম। সেই গৰু শূদিৰক হাল বাবলৈ দিলে মৰিয়াই খতিয়াই হাৰাশাস্তি কৰে। তেনে গৰুৰ মৃতপ্ৰায় অৱস্থালৈ লক্ষ্য কৰি শগুণে গৰু হাল মৰিব, আমি খাবলৈ পাম বুলি গছৰ ওপৰৰ পৰা আশা পালি বৈ থাকে। লোকৰ বস্তুৰে লোকে আদৰ নুবুজে। ফলত নষ্ট পায়।

৯৫৫. **বাঘে মানুহৰ তেজৰ সোৱাদ পালে নেৰে**

বাঘে এবাৰ মানুহৰ তেজ খাবলৈ পালে সি মানুহৰ তেজ খাবলৈ বিচাৰি ফুৰে। সেইদৰে কোনো মানুহে সহজতে লোকক ঠগি ভয় দেখুৱাই ধন সোণ লাভ কৰিবলৈ সুবিধা পালে সেই সুবিধা নেৰে। ন্যায়- অন্যায় বিচাৰ নকৰে। তেনেদৰে ধন-সোঁণ পাবলৈ মানুহক হত্যা পৰ্যন্ত কৰিব পাৰে।

৯৫৬. **বামুণৰ চিকুণ ফোটে লগুণে**
হোমৰ চিকুণ ধোঁৱা
পানীৰ চিকুণ পানী পৰুৱা
মাছৰ চিকুণ মোৱা

বামুণক ফোঁট আৰু লগুণেৰে ধুনীয়া দেখি। হোমৰ ধোঁৱা ওলালে হোম মনোগ্ৰাহী ধুনীয়া হৈ পৰে। পানী পৰুৱা পানীৰ ওপৰত দৌৰি ফুৰিলেহে ভাল দেখি। সকলো মাছৰ ভিতৰত মোৱা মাছ দেখিবলৈ ধুনীয়া। পৰিৱেশ আৰু সাজ-পোছাকে সৌন্দৰ্য বৰ্দ্ধন কৰি ধুনীয়া কৰে।

৯৫৭. **বাৰ সেৰীয়া কাঁহীত খুদ চাউলৰ ভাত**
দিয়াৰ যে ধি ধিক খোৱাৰো লাজ।

বাৰ সেৰ ওজনৰ কাঁহীখন যথেষ্ট ডাঙৰ আৰু মূল্যবান। তেনে কাঁহী এখনত খুদ চউলৰ ভাত মুঠেই শোভা নাপায়। তেনে কাঁহীত খুদ চাউলৰ ভাত দিওতাৰ লাজৰ কথাই খাওতাৰ লাজ লগা অৱস্থা হয়। ব্যক্তি, পাত্ৰ আৰু দ্ৰব্য মিলা হোৱা উচিত।

৯৫৮. **বাৰ মাহৰ তেৰ জগৰ**
সদায় নুগুচে একোটা লগৰ

মানুহ ডাঙৰ হোৱাৰ লগে লগে কামৰ দায়িত্ব বেছি হয়। দায়িত্ব পালন নকৰাটো জগৰৰ কথা। বাৰ মাহত যিমান কামৰ বোজা লব পাৰে তাতোকৈ বোজা বেছি হয়। সেই বোজা বা দায়িত্ব পালন কৰিব নোৱাৰা হয়, দুই এটা দায়িত্ব পালন কৰিব নোৱাৰা হয়, দুই এটা দায়িত্ব ৰৈ যায়। সেই কাৰণে লগৰ পৰা দায়িত্ব তথা জগৰ আঁতৰ নহয়য এটা হলেও ৰৈ যায়

৯৫৯. **বাৰ হাতৰ জালৰ তেৰ হাত ফটা**
ভাল মাৰিলি বাপৰ বেটা
বৌ-বৰালি সৰকি গল
পুঠি খলিহনা পাহে পাহে ৰল।

বাৰ স্কন্ধ ভাগৱত শাস্ত্ৰ খনক বাৰ হাত জাল বুলি কোৱা হৈছে। সেই বাৰ হাত জালত যি মতবাদ আছে তাৰ উপৰি বহু মত আছে। সেই কাৰণে হিন্দু পন্থা বহুতো। পণ্ডিতসকলে বিভিন্ন পন্থা গ্ৰহণ কৰি ধৰ্ম আচৰণ কৰে। সকলোবোৰ পন্থা ভাগৱতে আকোৱালি লব নোৱাৰে। বেদ ভিন ভিন স্মৃতি শাস্ত্ৰও ভিন ভিন। বিভিন্ন পন্থা লোৱা পণ্ডিতসকলক বৌ-বৰালি আখ্যা দিয়া হৈছে। সেইসকলে ভাগৱতৰ মতৰ বাহিৰলৈ গৈ বেলেগ বেলেগ মতবাদ প্ৰচাৰ কৰে। ভাগৱত শাস্ত্ৰৰ যি সাম্যভাৱ তাক সৰ্বসাধাৰণ ৰাইজেহে মানি চলে। সাধাৰণ ৰাইজক পুঠি খলিহনা বুলি কোৱা হৈছে।

৯৬০. **বাৰ হাত কেৰেলাৰ তেৰহাত গুটি**
খাবলৈ জানিলে লাগিব জুতি

দ্বাদশ স্কন্ধ ভাগৱক বাৰহাত দীঘল কেৰেলা বুলি কোৱা হৈছে। মহাপুৰুষ মাধৱদেৱে দ্বাদশ স্কন্ধ ভাগৱত আৰু ৰত্নাৱলী পুথি লগলগাই তেৰ স্কন্ধ বা তেৰ হাত দীঘল নামঘোষা পুথিখন লিখিছে। কেৰেলা খাবলৈ তিতা, কিন্তু খাদ্য গুণ থকা। নামঘোষাৰ শ্লোকবোৰ সহজবোধ্য নহয় বুজি লব পাৰিলে সোৱাদ পোৱা যায়।

৯৬১. **বাৰ বিহাৰ বাটি জোৰা**

বাৰ বিহাৰ তাঁতি বাটি জুৰিলে শিপিনীৰ আন কামত মন নবহে। কোনো কাম কৰিবলৈ পাচিলে বহু ওজৰ আপত্তি কৰে। তাকে বাৰ বিহাৰ বাতি জোৰা বা বাৰটা কামৰ লেখ দিয়া আৰ্থ প্ৰকাশ কৰা হৈছে।

৯৬২. **বাৰ ঠাই ফুৰে যি**
বাৰ কথা শিকে সি

দেশ বিদেশৰ ভ্ৰমণ কৰিলে নানা দেশৰ দৃশ্য লোক-সংস্কৃতি আচাৰ-ব্যৱহাৰ ধৰণ-কৰণ সাহিত্য, কলা সাহিত্য কলা-ভাস্কৰ্য আদি চাই বহু ধৰণৰ জ্ঞান অৰ্জন কৰিব পাৰি। দেশ ভ্ৰমণ কৰিলে মানুহৰ বুদ্ধি-বৃত্তি মানুহ সাহসী হব পাৰে। তেনেলোকৰ দেশৰ উন্নতি জাতিৰ উন্নতি ব্যক্তিৰ উন্নতি কৰিব পাৰে।

৯৬৩. **বালীৰ শৰে সুগ্ৰীবৰো শৰ।**

সুগ্ৰীবৰ প্ৰৰোচনাত শ্ৰীৰাম চন্দ্ৰই বালীক অন্যায় ভাৱে শৰ মাৰি বধ কৰিছিল। তেনে ধৰণে সুগ্ৰীবৰো মৃত্যু হৈছিল। আনৰ প্ৰতি যেনে আচৰণ কৰা হয় তেৱোঁ তেনে আচৰণ আনৰ পৰা পায়। অন্যায়ৰ প্ৰতিফল অন্যায় ভাৱে পোৱা যায়।

৯৬৪. **বাঁহৰ আগ তল গলে কাউৰীৰ ৰং চাব পৰা যাব।**

বাৰিষাৰ বান পানীয়ে বহুলোকৰ ঘৰ-দুৱাৰ উটুৱাই, শস্য নষ্ট কৰি পয়মাল ঘটায়। উৰিব পৰা চৰাই চিৰিকতিবোৰে ওখ গছত আশ্ৰয়লৈ নিশ্চিন্ত মনে থাকে। কাউৰীয়ে মাছ আৰু পোক পৰুৱা সহজতে পাব বুলি বাঁহ গছৰ আগত বহি আনন্দ মনে থাকে। তাকে দেখি বাৰিষাৰ বানত দুখ-কষ্ট ভোগ কৰা সকলে ঈৰ্ষা ভাৱেৰে কয় "হবাঁহৰ আগ তল গ'লে কাউৰীৰ ৰং চাবলৈ বৰ ভাল হ'ব।" বাঁহৰ আগ তল যাবলৈ হ'লে আনবোৰৰ কি দুৰ্গতি হ'ব তালৈ অকণো চিন্তা নকৰি এনে কথা কয়। এনেদৰে নিজৰ বাবে চিন্তা নকৰি আনৰ দুৰ্গতি বাঞ্ছা কৰা সকল অবিবেচক।

৯৬৫. **বিতেহে চিতক লেখে।**

ধনৰ ব্যৱহাৰত মানুহৰ অন্তৰ বুজিব পাৰি। অনাহকত ধন খৰচ কৰা সকল অবিবেচক। ধনৰ বলত লোকৰ অহিত কৰি নিজৰ অহঙ্কাৰী ভাৱ প্ৰকাশ কৰি লোক বোলাব পাৰি। দুখীয়া নিচলাক সহায় কৰি পৰিপকাৰী বুলি চিনাকি দিব পাৰি। ধন সাঁচি খৰচ নকৰা সকল কৃপণ। গতিকে ধনৰ ব্যৱহাৰ কৰালৈ চাই মানুহৰ স্বভাৱ চৰিত্ৰ অনুমান কৰিব পাৰি। ধন থাকিলো মনো ডাঙৰ হয়।

৯৬৬. **বাহিৰে ৰং চং, ভিতৰে কোৱা ভাতুৰি**

পকা কোৱাভাতুৰি দেখিবলৈ বৰ ধুনীয়া; দেখিলে খাওঁ খাওঁ লাগে। ভিতৰখন ফালি চালে ঘিণ লগা বস্তু ওলায়। সেইদৰে বাহ্যিকতা দেখিয়ে মানুহ চিনিব নোৱাৰি। অন্তৰ জানিলেহে তেওঁ কেনে মানুহ, প্ৰকৃত মানুহ হয়নে নহয় বুজিব পাৰি।

৯৬৭. **বাহিৰত পৰম ধুতী**
ভিতৰত পাপৰ সুঁতি।।

বাহিৰৰ সাজ-পোছাক দেখিলে মানুহ এজনক অতি ভদ্ৰ, নিষ্পাপ নিষ্কলুষ বুলি ভাব হয়। তেওঁ আনে নেদেখাকৈ দুৰ্ঘোৰ পাপ কামত লিপ্ত থাকিব পাৰে। মানুহৰ ৰূপ আৰু সাজ পোছাকে চিনাকি দিব নোৱাৰে ৰীতি-নীতি, কাম-কাজ, কথা-বতৰাৰেহে মানুহ চিনিব পাৰি।

৯৬৮. **বায়নৰ ঘৰৰ বান্ধাই খুতি তাল বায়।**

বায়নৰ ঘৰত বাজনাৰ চৰ্চা হয়। সেই চৰ্চাৰ প্ৰভাৱ বান্ধা-চাকৰৰ ওপৰত পৰিব পাৰে। বায়নৰ ঘৰত তেনে লোকে অন্য নাজানিলেও খুতি তাল বজাব পৰা হয়। যি যেনে সঙ্গত বাস কৰে, সেইমতে অভিজ্ঞতা লাভ কৰে, চৰিত্ৰ গঠনো হয়।

৯৬৯. **বাহিৰত বৰ চুৰিয়াৰ ফেৰ, ভিতৰত ঢকুৱাৰ বেৰ**

বহু মানুহে নিজৰ দুৰৱস্থাৰ কথা লোকক কবলৈ বা লোকৰ আগত প্ৰকাশ কৰিবলৈ বেয়া পায়। মভাল খাবলৈ নাপালেও বাহিৰত ঘিউ-মৌ খোৱা বুলি প্ৰচাৰ কৰে। ঘৰৰ বেৰ ঢকুৱাৰে দিলেও আন মানুহক তেনে অৱস্থা দেখুৱাবলৈ ইচ্ছা নকৰে। ধাৰ-ঋণ কৰি হলেও ভাল চুৰীয়া চোলা পিন্ধিহে লোকৰ আগত ওলায়। নিজৰ দুৰৱস্থাৰ দূৰ কৰিবলৈ চেষ্টা নকৰি আনৰ আগত বৰ মানুহ বোলাই ফুৰিবলৈ বিচৰাজন বিবেচনাহীন লোক।

৯৭০. **বিধাতাই দিলেও তিৰোতাই নিদিয়ে।**

ভাগ্যত থাকিলে বিধাতাই ধন-বিত দিয়ে। সেই ধন বিতেৰে তিৰোতা গৰাকী বিবেচকী, সাঁচতী হলেলে ধনী হব পাৰি। ধন বহু পৰিমাণে উপাৰ্জন কৰিলেও জমা কৰিব নাজানিলে হাতত ধন নাথাকে, তাতে তিৰোতা গৰাকীক যদি সাজোন কাচোন কৰি ধনৰ অপব্যয় কৰিলগীয়া হয়, তেনেলোকে ধন জমা কৰিব নোৱাৰে। তিৰোতা গৰাকী অধাচাৰিণী হলে চহকী লোকে ধোঁৱাখুলীয়া হয়। ধন সম্পত্তি তিৰোতাৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰে।

৯৭১. **বিনা মেঘে বজ্ৰপাত**

আকাশত মেঘৰ চলাচল নাথাকিলে বজ্ৰপাত নপৰে। সেইদৰে কোনো কাৰণ নোহোৱাকৈ বিপদ নাহে। কিন্তু দিন বেয়া হলে নহবলগীয়া হয়। নভৱা কাৰ্যও ঘটে।

৯৭২. **বিনাশী কালত বিপৰীত বুদ্ধি**

অতি বিবেচক লোকৰো মৰিবৰ সময়ত বুদ্ধি ভ্ৰষ্ট হয়। নকৰিবলগীয়া কৰে। নকবলগীয়া কয়

৯৭৩. **বিপদ কালত ঔৰে ডিঙি খজুৱায়**

ঔ পেটলৈ ভাল। কচু আদি খাওতে ডিঙি খজুৱালে ঔ টেঙাৰে সেই খজুৰতি মাৰিব পাৰি। কিন্তু বিপদ কাল উপস্থিত হলে ঔৰে খজুৰতি কৰে নিৰাময় নকৰে। বেয়া দিন পৰিলে ভাল কথাই, উপকাৰী বস্তুৱে গুণ দিনিয়ে অপকাৰ হে কৰে।

৯৭৪. **বিড়াল তপস্বী বগলী ভকত**
দুয়ো থাকে একেটা খকত

মেকুৰীয়ে এন্দুৰ নিগনি মাৰে, বগলীয়ে মাছ খাবলৈ ভাল পায়। এন্দুৰ নিগনি ধৰিব নোৱাৰিলে, মেকুৰীয়ে তপ কৰি থকাৰ দৰে থাকে। সুবিধা পালেই এন্দুৰ নিগনি ধৰি খায়। বগলীয়েও পানীৰ জিয়লিত মাছ আহিব ধৰি খাম বুলি এথন ঢেঙত ভৰ দি তৰ পৰি থকাৰ দৰে থাকে। মাছ ওচৰ পালেই ধৰি খায়। মেকুৰী আৰু বগলীয়ে খাবলৈ পাম বুলিহে তপস্যা কৰি থকাৰ দৰে থাকে।

৯৭৫.		**বুজাক বাজাবি আকাৰে উকাৰে।**
নুবুজাক বুজাবি ধাৰা চাপৰে

বুজা লোকৰ আকাৰে ঈঙ্গিতে কথা কলেই বুজি পায়, বেছি পৰিশ্ৰম কৰিব নালাগে। য়িজন সহজে বুজি নাপায়, বুজালেও নুবুজে তেনে লোকক বুজাবলৈ শাস্তি ব্যবস্থাহে কৰিব লাগে।

৯৭৬.		**বুকু ফাটিলেও কথা নুফুটে।**

দুখ বেজাৰেৰে ভাৰাক্ৰান্ত হলে মানুহৰ মুখত কথা নোলায়। শোকত বহুতৰে বুকুত শেল বিন্ধাদি বিন্ধে, বুকু ফাটি যাওঁ কৰে, মনৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰে মুখত কথা নুফুটে।

৯৭৭.		**বুঢ়াটো বুঢ়াটো কুঠীয়া বুঢ়াটো**
উধানত খুন্দা খাই মাৰে।
কাণেৰে নুশুনে চকুৰে নেদেখে
ছোৱালী বিচাৰি ফুৰে

মানুহ মাত্ৰেই ৰিপুৰ বশ। দুই এজনহে জিতেন্দ্ৰিয় পুৰুষ দেখা যায়। ৰিপুবোৰে বয়সৰ শেষ সীমালৈ খেদে। সেই কাৰণে যাৰ কাণ চকুৰে শক্তি নাইকিয়া , তেনে বুঢ়া মানুহেই ৰূপহী গাভৰু ছোৱালী দেখিলে বিয়া কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে। তাৰ কাৰণে গাভৰু ছোৱালী থকা ঘৰলৈ আহ-জাহ কৰে।

৯৭৮.		**বুঢ়াৰ হাতত চেঙেলী**

চেঙেলী মাছ বৰ পিছল। হাতৰ পৰা সহজতে পোলোকা মাৰিব পাৰে। বুঢ়া মানুহৰ হাত সোতোৰা-সোতোৰ। সেইবাবে বুঢ়া মানুহৰ হাতৰ পৰা চেঙেলী মাছ সতকাই পোলোকা মাৰিব নোৱাৰে। সেইদৰে উপযুক্ত লোকৰ ওচৰত অতি দুষ্ট মানুহেও কাণ-মূৰ লৰচৰ কৰিব নোৱাৰে।

৯৭৯.		**বুঢ়াই বুঢ়ীয়ে জুইশাল খন**
লৰাই বুঢ়াই ঘৰখন

ঘৰত বুঢ়া-বুঢ়ী থাকিলে জুইশাল এখন থাকে। জুইশালখনত বুঢ়া-বুঢ়ী বহি থকিলেহে শোভা পায়। সেইদৰে লৰাই বুঢ়াই হাঁহি ধেমালি কৰি থাকিলেহে ঘৰৰ শোভাবাঢ়ে, ঘৰখন আনন্দ মুখৰ হৈ থাকে।

৯৮০.		**বুঢ়াৰ কথা নুশুনা ডেকা**
টানত পৰি কিয় কেকা

বুঢ়া মানুহৰ অভিজ্ঞতা বেছি। বহু কথা জানে দূৰদৰ্শিতাও থাকে। কাম-বন কৰিবৰ বেলিকা ঘৰত বুঢ়া মানুহ থাকিলে তেখেতৰ দিহা-পৰামৰ্শ লৈ কৰিলে কামত আউল নালাগে, সুকলমে কামটি কৰি পেলাব পাৰি। বুঢ়ালোকৰ উপদেশ মানি নচলিলে বিপদ হব পাৰে। কেৱল উৎসাহ থাকিলেহে নহয়, অভিজ্ঞতা লাগে। তাৰ কাৰণে অভিজ্ঞ লোকৰ দিহা-পৰামৰ্শৰ বিশেষ দৰকাৰ।

৯৮১.		**বুঢ়া শালিকাই মাত নলয়**

মইনা, ভাটৌ আৰু শালিকাই শিকালে মানুহৰ দৰে কথা কব পাৰে। সেইবাবে পোৱালি অৱস্থাতে আনি মাত কথা শিকাবলৈ যত্ন কৰিব লাগে। বুঢ়া শালিকাই শিকালেও মাত লব নোৱাৰে। সেইদৰে সৰু কালৰ পৰা শিকালে সেইমতে অভ্যাস কৰিলেহে মানুহে জ্ঞান লাভ কৰিব পাৰে, বিদ্যা শিকিব পাৰে। বুঢ়াবয়সত বিদ্যা অৰ্জন কৰিব নোৱাৰি।

৯৮২. **বুঢ়ীৰ কি কাম আছে**
শাকত বন পেলাই বাছে

বয়সীয়া মানুহে সদায় কাম কৰি থকাৰ অভ্যাস। সেই অভ্যাস এৰিব নোৱাৰে। কাম নাথাকিলে যিকোনো কাম উলিয়াই লয়। বুঢ়ী মানুহে কৰিবলৈ একো কাম নাথাকিলে কৰা কামকে কৰিবলৈ বিচাৰে। শাক বাছি অন্ত কৰি আন কাম নাথাকিলে বন-জাবৰবোৰ পুনৰ মিহলাই বাছিবলৈ আৰম্ভ কৰে।

৯৮৩. **বুঢ়ী-পাঠীৰ লগত মহদোনৰ ব্যয়**

পাঠী ছাগলীৰ মাংস এনেয়ে লিকটা। বুঢ়ী পাঠী হলে কথাই নাই। বুঢ়ী পাঠীৰ মাংসৰ লগত মাহ ৰান্ধিলে মাহখিনিহে লোকচান হয়। খাবলৈ সোৱাদ নালাগে। ধন আৰু পৰিশ্ৰম অথলে যায়

৯৮৪. **বুঢ়ী মৰিল ভালেই হল**
সিখনি কাঁথাও মোৰেই হল

বুঢ়া মানুহ মৰিলে ঘৰৰ ধৰণী নাইকীয়া হয়। আত্মীয় কুটুমে শোক পায়। বুঢ়া-বুঢ়ীৰ মৃত্যু কেৰে ভাল নাপায়। কিছুমান দুখীয়া মানুহে বুঢ়া মানুহৰ আচবাব নিজৰ কামত খটুৱাবলৈ পাব বুলি বুঢ়া মানুহ মৰিলে ভালো পায়। মানুহৰ স্বাৰ্থ আন সকলোৰে আগত থাকে।

৯৮৫. **বেঙৰ বচনে বাৰিষা নহয়।**

বাৰিষা কালত ন পানী পাই বেঙে টোৰ-টোৰায়, বেছি বৰষুণ দিলে বানপানীও নহয়। মানুহে ভাৱে বেঙএ টোৰটোৰোৱা বাবে বৰষুণ হৈ বান পানী হৈছে। আচলতে বেঙৰ টোৰটোণিত বৰষুণ নহয়, বাৰিষাও নাহে। প্ৰাকৃতিক কাৰণতহে বৰষুণ হয়। বাৰিষাও হয়।

৯৮৬. **বেছাৰ কাণ কাটিলে খলিহনা নহয়।**

বেছা মাছ বেলেগ, খলিহনা মাছো বেলেগ। বেছা মাছৰ কাণ কাটি খলিহনা কৰিব নোৱাৰি। সেইদৰে সাজ পোচাক বদলি কৰি প্ৰসাধন ঘঁহিলে ভিক্ষাৰী যেন ৰাজপুৰুষ হব নোৱাৰে। জাতিগত আকৃতি সলনি কৰিলেই উন্নত বুলি কব নোৱাৰি।

৯৮৭. **বেছিকৈ গাজিলে বৰষুণ নিদিয়ে**

মেঘ বেছি বেগে চলাচল কৰিলে গাজনি বেছি হয়। গাজনি মাৰি মেঘ আকাশৰ এঠাইৰ পৰা আন ঠাইলৈ যায়। বতাহে চলাই নিয়ে। সেই কাৰণে যি ঠাইৰ আকাশত মেঘৰ গাজলি বেছি হয়। তেতিয়া তাত বৰষুণ নহয়। সেইদৰে বৰকৈ চিঞৰ বাখৰ কৰা মানুহে আনক ভয় খুৱাব নোৱাৰো নিজেও ভাল কাম কৰিব নোৱাৰে।

৯৮৮. **বেছিকৈ গাল মাৰিলে কোৱাৰি ফাটি**

মুখ যিমান বহল খোৱা বস্তু তাতকো ডাঙৰ ডাঙৰ হলে সহজে মুখত নোসোমায়। যোৰ কৰি মুখত ভৰাবলৈ গলে কোৱালি ফাটি তেজ ওলায, মুখত ঘা হয়। সেইদৰে বেছি লাভ লবলৈ গলে বিক্ৰী নহয়। বেছি লাভলৈ চালে মুলো হেৰাব পাৰে। বস্তু নষ্ট হয়।

৯৮৯. **বেছিকৈ পঢ়িলে সিও ভাল।**
মুঠে নাজানিলে সিও ভাল
আধা কেচেলুৱা হলে যমকাল

বেছি পঢ়ি শুনি জ্ঞানী, গুণী, সৎ হয়। একেবাৰে পঢ়িব নজনা লোক ধৰ্ম ভীৰু হয়, আনক খাতিৰ বাতিৰ কৰি নম্ৰ হৈ নিজৰ কাৰ্য সিদ্ধি কৰে। বেছি পঢ়া শুনা নজনা লোকৰ দুষ্ট বুদ্ধি কপটীয়া ভাৱ হয়, বেয়া কাম কৰে।বেয়া কথা কয়য যি আধা

কেচেলুৱা হয় তেওঁ নিজ বৰ জনাটো হয় আনক মান-সন্মান কৰিব নাজানে। ভাল বেয়া বুজি পালেও নিজৰ মইমত ভাৱত চলে কাইলৈ কেৰেপ নকৰে।

৯৯০. **বেজৰ নাকত খৰে খায়**

বেজে আনৰ ৰোগ ব্যাধি ভাল কৰি ফুৰে। নিজ নাকত খৰে খালে খবৰেই নাথাকে। তালৈ মনোযোগ নিদিয়ে। কিন্তু দেখিবলৈ আপচু হৈ পৰে। সেইদৰে ভাল ভাল লোকে সামান্য কথাক কথা যেন নেদেখে সময়ত সিয়ে বিপদ মাতি আনে।

৯৯১. **বেজীৰ জলা মনে কুঠাৰৰ জলা নমনে**

বেজী সৰু বস্তু তাৰ ফুটাটি সৰু কিন্তু কুঠাৰ বেজীতকৈ ডাঙৰ কুঠাৰৰ বিন্ধা নমনে বেজীৰ বিন্ধা মণিবা পাৰে কথাই নিজৰ ডাঙৰ দোষকো মানুহে নেদেখে বা দোষ বুলি নাভাৱে। আনৰ সামান্য দোষক গুৰুত্বৰ দোষ বুলি গণ্য কৰে।

৯৯২. **বেটিয়ে ভাঙিলে কঁতৰা**
গড়গাঁও পালেগৈ বতৰা।
ঘৈণীয়ে ভাঙিলে কাঁহী
মিছিককৈ মাৰিলে হাঁহি

চাকৰ চাকৰণীয়ে সাজ বাচন আদি লাগতিয়াল বস্তু অসাৱধানতা বশতঃ ভাঙে। গিৰীহঁতে এনে ভঙা কাৰ্য সহি থাকিবলৈ ভাল নাপায়। খং কৰে, তাৰ বাবে শাস্তিও বিহে। আনকি ঢেঁকী দিওতে কঁতৰা ভাঙিলে বৰ ডাঙৰ দোষ বুলি ৰজা ঘৰতো খবৰ দিয়ে। কঁতৰাটো বেয়া কাঠৰ বা পুৰণা বহও পাৰে তালৈ লক্ষ্য নকৰে। চাকৰ-বাকৰক শাস্তি বিহাটোহে উচিত কাম বুলি বিবেচনা কৰে। নিজৰ তিৰোতা গৰাকীয়ে কাঁহী বাতি ভঙা ক্ষতিকৰ কাম কৰিলে মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি দোষ পাতলাই দিয়ে। আনৰ সামান দোষেই বৰ ডাঙৰ ডাঙৰ ক্ষতিকৰ দোষ দোষ নহয়। এনে নিজপৰ ভাৱ মানুহ মাত্ৰৰে থাকে।

৯৯৩. **বেটীৰ খং বাঢ়নীত**

মুনিবে চাকৰ নকৰৰ ওপৰত খং কৰে। চাকৰ-বাকৰ নাথাকিলে নিজৰ সম্বন্ধী সৰুবোৰক খং কৰে। নাপালে বেৰ ঘৰৰ অনিষ্ট কৰে। বেটীৰ খং উঠিলে খং সাৰিবলৈ একো নাপাই হাতত থকা বাঢ়নী টাৰকে থেকেচে লেকিচি থয়। খঙে সামান্য ভাৱে হলেও অনিষ্ট সাধন কৰিহে শাঁত হয়।

৯৯৪. **বেটীক মাৰি বোৱাকীৰ চক খুৱায়**

দোষণীয় কাম কৰিলেও বোৱাৰীৰ গাত হাত তোলা অন্যায়। কিছুমান চতুৰা বোৱাৰীক টানকৈ কৈও সুফল পোৱা নাযায়। তেনে অৱস্থাত বেটীক মাৰি , গালি-শপনি পাৰি বোৱাৰীক সাৱধান কৰিব পাৰে। যাক পোনে পোনো শাসন কৰিব নোৱাৰি তাক আনৰ ওপৰত শাস্তি বিহি বা খং কৰি বুজাবলৈ চেষ্টা কৰা হয়।

৯৯৫. **বেটীৰ কপালে বান্দীৰ কপাল**

বান্দীয়ে লোকৰ ঘৰত কাম কৰি জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰে। ছোৱালীয়েও আনৰ ঘৰলৈ গৈ সেইখনকে নিজৰ ঘৰ ঘৰ বুলি সকলো কাম কৰিব লাগে। বান্দীৰ নিজত্ব নাথাকে বোৱাৰীয়ে নিজত্ব ৰক্ষা কৰিব লাগে পাৰ্থক্য সিমানেই।

৯৯৬. **বেপাৰৰ লাভ মূলত**
খেতিৰ লাভ ফলত

মূলধন ৰক্ষা কৰি অতিৰিক্ত ধন লাভ হলে বেপাৰত লাভ হোৱা বুলি কোৱা হয়। সেইদৰে খেতি কৰি শস্যৰ গুটি বা ফল বেছি পালে খেতিৰ লাভ হয়।

৯৯৭. **বেৰ ছালৰো আছে কাণ**
সাৰধান সাৰধান

গোপনীয় কথা আনক সদৰি কৰিব নালাগে। ছাল বেৰৰ কাণ আছে। সেইবাবে গোপন কথা কোৱাত সাৰধান হব লাগে। সমুখত নাথাকিলেও বেৰৰ আনফালে কোনোৱা থাকিব পাৰে ছালৰ ওপৰতো কোনো উঠি থাকিব পাৰে। সেই কাৰণে গোপন কথা গোপনে আনে নুশুনাকৈ কোৱা উচিত।

৯৯৮. **বেৰাই শহ খায়**

শস্য ৰক্ষা কৰাৰ কাৰণে খেতিৰ চৌপাশে বেৰা দিয়া হয়। চৌ-পাশে বেৰা থকা সত্বেও যদি শস্য নাইকিয়া হয়। তাৰ বেৰাই শস্য খোৱা বুলি মনক প্ৰবোধ দিয়াৰ বাদে আন উপায় নাই। কাৰণ শস্য চোৰক ধৰিব নোৱাৰিলে মনত এটা দুখ লগা আক্ৰোহী ভাৱ পুহি ৰখা উচিত নহয়।

৯৯৯. **বেল পকিলে কাউৰীৰ লাভ নাই**

কাউৰীয়ে পকা ফল খায়। বেল পকিলে কাউৰীয়ে টোন বাকলিৰ বাবে খাব নোৱাৰে। গতিকে বেল পকিলে কাউৰীৰ একো লাভ নহয়। সামৰ্থ্যহীন বেছি বস্তু দেখিলেই নেপায়। তেনে বস্তুলৈ লোভ নকৰাই ভাল।

১০০০. **বেশ্যাৰ কি একাদশী**
বগলীৰ কি নিৰামিষী

বগৰীয়ে পানীৰ জিয়লিত চুপনা পাতি বহি থাকে। যেনে মাছ বেং আদি খাবলৈ এৰা নিৰামিষী ভকত। মাছ দেখিলে টপটপকৈ ধৰি খয়। সেইদৰে বেশ্যাই গ্ৰাহক নাপালে একাদশী পালন কৰে। এনে একাদশী ব্ৰত্যৰ একো মূল্য নাই। তেওঁ সুযোগ পালে বেশ্যাগিৰি কৰিবই যাৰ যি স্বভাৱ অভাৱত পৰিলে কেতিয়াবা শুধৰাই লোৱা যেন দেখুৱাই কিন্তু তেনে শুধৰণিয়ে চৰিত্ৰৰ শুধৰণি নঘটায়।

১০০১. **বেশ্যাৰ পৰাচিত আছে, মিছাৰ নাই।**

বেশ্যা সকলে তেওঁলোকৰ ব্যৱসায় এৰি পৰিচিত হৈ শুদ্ধা হব পাৰে। মিছলীয়া মানুহে শপত খালেও মিছা কবলৈ এৰিব নোৱাৰে। গতিকে বেশ্যাৰ প্ৰায়িচিত্ত হব পাৰে।

১০০২. **বৈকুণ্ঠত অসুৰ থাকে।**

বৈকুণ্ঠ বিষ্ণুৰ বাসস্থান। সি পূণ্যস্হান কিন্তু তেনে পূণ্যস্থানতো অসুৰ থাকে। ভালৰ লগত ভাল লোকৰ বেয়া মানুহ থাকিব পাৰে।

১০০৩. **বৈকুণ্ঠলৈ যাবলৈ মৰ কিৰা দিব লাগে**

বৈকুণ্ঠ ভগৱন্তৰ ঠাই। তালৈ পূণ্যবাদন সকল যায়। দুষ্টলোকক মৰ বধ দিও তালৈ পঠিয়াব নোৱাৰি। কাৰণ তেনে লোকে নীতি নিয়ম বহুত মানি চলিব লগীয়া হয়। কাৰণে বিশেষ মন নকৰে। ভাল মানুহ হবলৈ ভাল অস্থা কৰিবলৈ সহজ নহয়। বহু কষ্টৰ মূৰতহে ভাল মানুহ হব বা অৱস্থা ভাল কৰিব লব পাৰি। ল'ৰা –ছোৱালীক ভাল কৰিবলৈ মাক দেউতাকৰ অশেষ কষ্ট হয়। মাক-দেউতাকৰ অশেষ কষ্ট হয়। মাক-দেউতাকৰ কথা মানি চলিলে নিজৰে উপকাৰ হয়, এই কথা সৰহভাগ বুজি নাপায়।

১০০৪. **বোৱাৰ শত্ৰু নাই।**

ইজন-সিজনৰ মাজত হাই দন্দ লাগে কথা কলে বেয়া ব্যৱহাৰ কৰিলে। কিছুমান কথাই মানুহৰ অন্তৰত শেলে বিন্ধাদি বিন্ধে। অসহ্য হৈ কাজিয়া পেচাল কৰে। বেয়া ব্যৱহাৰত কৈ বেয়াকৈ কোৱা শত্ৰু বঢ়ায়। যি কথা কম কয় কোনো মন্তব্য নিদিয়ে। তেওঁৰ বিৰুদ্ধে লোক থাকিব নোৱাৰে। বোবাৰ দৰে থাকিব পৰা গুণ বৰ ভাল।

১০০৫. বোকাত পোত গ'লে ভেকুলীয়েও হাতীক লথিয়ায়-

হাতী বৃহৎ জন্তু। সেইবাবে পৃথিৱীৰ সকলো প্ৰাণীয়ে হাতীক ভয় কৰে। হাতীৰ পৰা আঁতৰে আঁতৰে থাকে। হাতী পোতত পৰিলে সকলোৱে হাতীৰ অনিষ্ট কৰিবলৈ সুযোগ পায়। আনকি ভেকুলীয়েও তেনে অৱস্থাত পালে হাতীক লাথ মাৰে। যিমানেই বলী বা ক্ষমতাসম্পন্ন নহওক কিয়, বিপদত পৰিলে সামান্য লোকেও অহিত কৰিব পাৰে।

১০০৬. বোবাই কয় কলাই শুনে-

বোবাই কথা কব নোৱাৰে, বকবকায় মাথোন। কলাই কোনো কথাকে নুশুনে। গতিকে বোবাই কথা কয়, কলাই শুনে বুলি কোৱা সঁচা কথা সঁচা নহয়, অসম্ভৱ, অমূলক কথা।

১০০৭. বোলে ৰাগে, হয় কপালৰ ভাগে-

খঙত বহুতে গালি-শপনি পাৰে। সেই গালি শপনিত কাৰোবাৰে অনিষ্ট হোৱাটো সম্ভৱ নহয়। কোনোবাই গালি-শপনি দিলে যদি সেই মতে কাম হয় তেন্তে সেই কাম কপালত থকা বুলি ধৰি লব লাগে। ই এক প্ৰকাৰ কাকো পৰে তালো সৰাৰ নিচিনা কথা। তাল কাউৰীয়ে সৰুৱাব নোৱাৰে। তাল পকি থাকিলে। হঠাৎ তাত গৈ কাউৰী বহিলে পকা তাল সৰিব পাৰে। তাক কাউৰীয়ে সৰুওৱা বুলিব নোৱাৰি।

ভ

১০০৮। ভকতত ভকতি গুৰুত মুকুতি
কথা সুধিবা বুঢ়াত।
ঘৰ ঘৰোৱাহৰ উৰ্মি লাগিছে
মাতঙ্গ বান্ধিবা মূৰাত

ভকতৰ সঙ্গত ভক্তি লাভ হয়। গুৰুৰ পৰা মুক্তি লাভৰ উপায় পাব পাৰি। গূঢ়ঞতত্ত্ব বুঢ়া মানুহক সুধিলে পোৱা যায়। ৰিপু আৰু ইন্দ্ৰিবোৰ অবাধ্য হলে মনক গছৰ মূৰাত বন্ধাৰ দৰে শাসন কৰিব লাগে।মন স্থিৰ হৈ থাকিলে ৰিপু আদিয়ে বিচলিত কৰিব নোৱাৰে।

১০০৯. ভকত লোটা, ভকত শোঁতা
ভকত তিনিবাৰ কটা

ভকতে গুৰুৰ পৰা তত্ত্বজ্ঞান লুটি লয়। তেওঁ সমজৰ বেয়া অভ্যাস, বেয়া নীতি নিয়মবোৰ সাৰি নাইকিয়া কৰে। ভকতে গুৰু দ্বাৰা, সাধু সঙ্গৰ দ্বাৰা আৰু ভক্তিৰে নিজৰ মনৰ ওপৰত দমন কাৰ্য চলায়।

১০১০. ভকত মৌ গুটি খায় টকৌ গুটি
দিয়ে ফেঁটী সাপত হাত।
নামঘৰ গুচি শ্যামঘৰ হয়।
চলৌলৌ লগায় গাত।।

ভকতে মৌ গুটিৰ দৰে নানা জনৰ পৰা জ্ঞান আহৰণ কৰে, নানা পুথি-পাঁজিৰ পৰাও জ্ঞান সংগ্ৰহ কৰে। তেখেত সৰ্বসাধাৰণে বুজিব নোৱাৰা তত্ত্বকথা বুজি পায়। মনৰূপী ফেঁটী সাপক কঠোক ভাৱে শাসন কৰে। তেতিয়া দেহৰূপী নামঘৰটো শ্যামঘৰ হয়, অৰ্থাৎ ভগৱানৰ অৱস্থানৰ ঘটে। তেতিয়া শৰীৰত থকা ৰিপু সমূহৰ চিতনি পোৰণি উঠে।

১০১১. ভকতে নামাৰে ভাই
ব্ৰাহ্মণে নামাৰে গাই
মহন্তই নাখায় মদ
ই তিনি নাপায় পৰমপদ

ভকতে ভাইবোৰ অৰ্থাৎ ইন্দ্ৰিয়বোৰক যদি দমন কৰি মৃতপ্ৰায় নকৰে, বামুণ সকলে যদি গায়ত্ৰী মন্ত্ৰৰ তত্ত্ব বুজি নাপায়, মহন্তসকলে যদি অহংভাৱ বংস কৰিব নোৱাৰে, তেওঁলোকে পৰম পদ ভগৱানক পাব নোৱাৰে।

১০১২. **ভকত ভকৰা চৰণ পখৰা**
সমানে নিদিবা ঠাই
মহা মহা মহন্তক মৰিয়াই মাৰিবা
তেহে ঈশ্বৰক পায়।।

ভকত, ভাবুক, ভয়াতুৰ, ভগৱানৰ দাস, শুভ কাৰ্য্যত ভয়হীন আদি ভ যুক্ত গুণৰ অধিকাৰী। ভকতৰ চৰণ বজ, ব্ৰজ, পদ্ম আদিৰে পখৰা। তেনে ভকতক সমানে আসন নিদি উচ্চ আসন দিব লাগে। কাম, ক্ৰোধ আদিক শাসন কৰি দমাই ৰাখিব পৰা লোকে ভগৱানক লাভ কৰে।

১০১৩. **ভগা সবাহত ৰাগ দিয়া**

ভগা সবাহত ৰাগ টানিলে তাৰ মূল্য নাথাকে। সুবিধাবাদী লোকে আনে সমাপন কৰা কামত ভাগ লৈ নাম কৰিবলৈ বিচাৰি সমাপ্তিত যোগদান কৰে।

১০১৪. **ভক্তিহীন সকলে ভকতৰ ভাও ধৰে,**
গুটি নাইকিয়া গছৰ গুটি টপৰ টপৰ সৰে।

বহুলোকে ভকতৰ ভাও জুৰি ভক্তিৰ কথা কয়। সেইবোৰ কথাৰ সাৰমৰ্ম একো নাথাকে। গুটিহীন গছৰ গুটি সৰিব নোৱাৰে; সেইদৰে সাৰমৰ্মনথকা ভক্তিৰ কথাৰ পৰা ভক্তি ভাৱ নোপজে।

১০১৫. **ভৰা ভাখৰিত ফুল দলিয়ালে লাভ নহয়।**

যাৰ ভঁড়াল ধনে-ধানে পৰিপূৰ্ণ তাত ধনে ধানে পৰিপূৰ্ণ হবলৈ ফুল দলিয়া কোনো লাভ নহয়। তেনে ভঁড়ালত বেছি ধন-ধান হ'ব লাগিলে ভঁড়াল উপচি ধন-ধানৰ অপচয়হে হয়।

১০১৬. **ভাৰিৰ ডোল ডিঙিত বান্ধে,**
বিপদত পৰি নিজেই কান্দে।

ভৰিৰ ডোল থাকিলে হাত মুখ লৰাব পাৰি, ডিঙিত ডোল লগালে অলপ লৰচৰ কৰিলেই আটখাই মৃত্যুৰ মুখত পৰিব পাৰে। সেইকাৰণে তেনে অবিবেচনাৰ কাম কৰা অনুচিত। নাভাবি নিচিন্তি তেনে কাম কৰিব লাগিলে বিপদ মাতি কান্দিবলগীয়া হয়।

১০১৭. **ভৰিৰ তলেদি ৰৌ-মাছ যায়,**
দৰিকণালৈ বৰশী বায়।

ভৰি তলেদি ৰৌ-বৰালি গ'লেও বহুতে সেই মাছ ধৰিবলৈ সাহস নকৰে। সামান্য দৰিকনা মাছৰ কাৰণে বৰশী বাই বহু সময় নষ্ট কৰে। সামান্য কামত ব্যস্ত হৈ সৌভাগ্যজনক কামক বাদ দিব নালাগে। নজনা নুবুজা লোকে বহু সময়ত বেছিলৈ আশা নকৰি সামান্য কামতে ব্যস্ত হৈ থাকে। ফলত সৌভাগ্য লাভৰ ছেগ আঁতৰি যায়।

১০১৮. **ভয়ত ভগৱন্ত পলায়;**
কিললৈ বাসুদেৱ ডৰায়।

অন্যায়কাৰী অসুৰক বৰ দিবলগীয়া হোৱাৰ ভয়ত ভগৱানে পলাই ফুৰে। শ্ৰীকৃষ্ণই মাকৰ পৰা শাস্তি পোৱাৰ ভয়ত মিছা কথা কৈছিল। গতিকে শাস্তিলৈ সকলোৰে ভয় থাকে। পৰাক্ৰমী সকললৈ ভয়, নকৰিবলগীয়া কাম কৰাত ভয় সকলোৰে কৰে।

১৯১৯. **ভয়ত ভজে, আশাত ভজে, ভক্তিত কমেই ভজে।**

পৰাক্ৰমী সকলৰ ভয়ত মানুহ সেও হৈ পৰে। কাৰোবাৰ পৰা কিবা পাবলৈ আশা থাকিলে তেওঁক ভজনা কৰে, কাকূতি-মিনতি কৰি পোৱা বস্তু লবলৈ চেষ্টা কৰে। প্ৰকৃত ভক্তসকলেহে ভগৱানক ভজন কৰে। তেনে ভকতৰ সংখ্যা তেনেই কম। আনসকলে স্বাৰ্থৰ কাৰণে যাকে তাকে ভজনা কৰে।

১০২০. **ভালে পায় ভাল, জাবৰে পায় খাল**

ভাল বস্তুৱে ভাল ঠাই পায়, জাবৰে খাল পোত নিয়ায়। সেইদৰে ভাল লোকে ভাল সঙ্গ পায়, আনৰ পৰা ভাল ব্যৱহাৰ পায়। দুষ্ট মানুহক কেৱে মৰম নকৰে; সকলোৱে লেই-লেই ছেই-ছেই কৰে।

১০২১. **ভাই ভাই ঠাই ঠাই।**

মানুহে সমাজ পাতি থাকে। বংশ বৃদ্ধি হোৱাৰ লগে লগে গৃহস্থৰ সংখ্যা বাঢ়ে। সকলো কেইটি ভাই ককাই লগে ভাগে থকাটো ভাল কথা। কিন্তু বহু সময়ত সি সম্ভৱ নহয়। প্ৰত্যেকৰে নিজস্ব ৰক্ষা কৰিবলৈ গ'লে হাই-দন্দ লাগে, মনোমালিন্য ঘটে। তেনেবোৰ কাৰণত ভিন ভিন ঠাইত ভিন ভাৱে থকা উচিত। তাৰ কাৰণে গৃহস্থৰ সংখ্যা বৃদ্ধি হব। আঁতৰে আঁতৰে থাকিলে আপোন ভাব বাঢ়ে, মৰম চেনেহো বাঢ়ে।

১০২২. **ভাইৰ সমান মিত্ৰ নাই,**
ভাইৰ সমান শত্ৰুও নাই।

মৰম প্ৰীতিৰ কাৰণে ভায়েকে ভায়েকৰ প্ৰতি মিত্ৰ হৈ থাকে। স্বাৰ্থপৰ হ'লে ভায়েকৰ প্ৰতি ভায়েক পৰম শত্ৰু হবও পাৰে।

১০২৩. **ভাং ভাজিবৰ খোলা নাই,**
ফুটনিত বেঙেনা ভজা খাই।

যাৰ ঘৰত ভাং ভাজিবলৈ মাটিৰ পাত্ৰৰ খোলা নাথাকে, তেনে লোকৰ মুখত বেঙেনা ভাজি খোৱাৰ কথা শোভা নাপায়। বৰ বৰ কথা ক'লেই ডাঙৰ হ'ব নোৱাৰে।

১০২৪. **ভাগ্য যাৰ উদয় হয়,**
মাটি ফুটিও ধন ওলায়।

ভাগ্যেই সৰ্বেসৰ্বা। সৌভাগ্যই লগ দিলে সকলো ফালে জয়-জয়, ময়ময় হয়। তেনেলোকে মাটিৰ তলতো ধন-সোণ পায়।

১০২৫. **ভাঙক ছিঙক বৰ নাওৰ খোলা।**
বুজক নুবুজক ৰাম নাম বোলা।

ভগাছিগা হলেও বৰ নাওৰ খোলাই বৰ নাৱৰে চিনাকৰি দিয়ে। অতি নিঁকিন অৱস্থাত পৰিলেও মহৎ লোকে মহত্ত্ব বজায় ৰাখে। মায়াময় সংসাৰত ৰাম নাম মহৌষধ স্বৰূপ। নুবুজিও ৰাম নাম ল'লে, তেওঁ শান্তি পায়, মনৰ কলুষতা গুচি পবিত্ৰ হৈ পৰে।

১০২৬. **ভাজনৰ ভোজন, অভাজনৰ গলগ্ৰহ।**

উপযুক্ত লোকে হে ভাল বস্তুৰ মোল বুজে, ভোগ কৰিবলৈ সমৰ্থ হয়; অযোগ্য ব্যক্তিক বহুমূলীয়া বস্তু সম্ভাৰ দিলে সেইবোৰ কি কামত লগাব তাৰ দিহা নাপায়। ফলত মূল্যবান বস্তুও ডিঙিৰ হাড়মাল হৈ চিন্তাতহে পেলায়।

১০২৭. **ভাতৰ আকাল হ'লেও মাতৰ আকাল নহয়।**

মানুহে দুৰৱস্থা হেতু আলহী-দুলহীকো এমুঠি ভাত খুৱাব নোৱাৰিব পাৰে। মিঠা মাত এষাৰি সকলোৰে দিব পাৰে। মিঠা মাত সুমষ্টি খাদ্যতকৈ বেছি মিঠা। একো দিব নোৱাৰিলে মিঠা মাতেৰেই মানুহক সন্তুষ্ট কৰিব পৰা যায়। গতিকে ভাতৰ দুখীয়া হ'লেও মাতৰ দুখীয়া হোৱা উচিত নহয়।

১০২৮. **ভাতে মৰদ, ঘাঁহে বলদ**

ভাত মুঠি খাবলৈ পালে মানুহৰ গাত বল শক্তি হয়, সেইদৰে ঘাঁহ খাবলৈ পালেহে বলদ গৰুৰ শক্তি ৰক্ষা কৰে। খাদ্যই সকলোকে শক্তি দান কৰে।

১০২৯. **ভাতৰ তিতা খাব পাৰি,**
মাতৰ তিতা সহিব নোৱাৰি।

তিতা ষড়ৰসৰ এবিধ। মানুহে মিঠা, তিতা, খাৰ আদি খায়। খাই ভাল পায়। ভাতৰ লগত তিতাৰ আঞ্জা মানুহে খায়। কিন্তু কঠুৰা মাত সহ্য কৰা টান হৈ পৰে। তাৰ কাৰণেঁ বহুতো হাই-দন্দ লাগে, মনোমালিন্য হয়।

১০৩০. **ভাদত এনেয়ে ক'লী গাই নজগে।**

ভাদ মাহটো বৰ ভাল মাহ নহয়। ভাদ মাহত ওপজা ল'ৰা ভাগ্যৱান হয় বুলি কোৱা হয়; কিন্তু ভাদ মাহত ক'লী গাইৰ পোৱালি জগিলে অমঙ্গল হয়। তাৰ উচিত বিধানৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।

১০৩১. **ভাদত কৰি কলগছ ৰোপন।**
সবংশে মৰে লঙ্কাৰ ৰাৱণ। (ডাক)

ভাদ মাহত ৰোৱা তোলা মঙ্গল কাৰক নহয়। লঙ্কাৰ ৰজা ৰাৱণে ভাদ মাহত কলগছ ৰোৱা কাৰ্য্য কৰাৰ কাৰণে সোণৰ লঙ্কা বংস হৈছিল সবংশে নাশ পাইছিল। ভাদ মাহত কলগছ ৰোৱা অনুচিত।

১০৩২. **ভাপত সিজে, ভাবত সিজে, অভ্যাসত সিজে।**

ভাপত খাদ্য বস্তু সিজোৱা হয়। ভাবি, চিন্তি টান বিষয় বস্তুৰ তত্ত্ব উলিয়াব পাৰি। অভ্যাস কৰিলে সকলো কাম সহজে সিদ্ধ হয়।

১০৩৩. **ভাবিলে ভাৱক পায়-**

ভাৱ-চিন্তা নকৰাকৈ কোনো কথাৰ গূঢ়তত্ব বুজিব নোৱাৰি। ভাৱ-চিন্তাৰ দ্বাৰাহে পৃথিৱীত মহৎ কাম সিদ্ধ হয়। ডাঙৰ ডাঙৰ আৱিষ্কাৰ সমূহ ভাৱ-চিন্তা কৰা লোকসকলে কৰিছে। এতিয়াও ন ন আৱিষ্কাৰ তেনে চিন্তাশীল ভাবুকসকলে কৰি আছে।

১০৩৪. **ভাৰ নাবান্ধি থাকে চাই,**
পৰকালত গতি নাই।।

এই জন্মত সৎ কাম কৰিলে, পৰোপকাৰ কৰিলে যি ধৰ্ম লাভ হয়; পৰকালত তাৰ দ্বাৰাই সন্তোষ লাভ কৰিব পাৰি। ইহ কালত ধৰ্ম পুণ্য নাসাঁচিলে পুৰকালত দুৰ্গতি ভোগ কৰিব লাগে।

১০৩৫. **ভাৰৰ লৰফৰ সাঙী,**
মাছৰ লৰফৰ বামী।
মাতৰ লৰফৰ বোবা
জাতৰ লৰফৰ ধোবা।।

সাঙীভাৰ তললৈ ওলমি যোৱা হেতু লৰফৰ কৰি যায়। বামী মাছ দীঘল কাৰণে তললৈ ওলমি লৰকফৰক কৰে, বোবাই স্পষ্টকৈ কব নোৱাৰে বাবে মাতৰ লৰফৰ হয়। কাপোৰ ধোৱা সকলক ধোৱা বোলা হয়। কাপোৰ ধোৱা কাম যেয়ে সেয়ে কৰিব পাৰে; গতিকে ধোৱা বোলা জাত এটা নাই।

১০৩৬. **ভাৰ্য্যা নহলে কিহৰ ঘৰ,**
স্নেহ নহলে কিহৰ সোদৰ।

ঘৰখন তিৰোতা গৰাকীয়ে সজাই পৰাই ধুনীয়া আৰু সুশৃঙ্খল কৰি ৰাখে। সময়মতে খোৱা বোৱাৰ দিহা কৰে। অৱাবত খৰচ হবলৈ নিদিয়ে। গিৰীয়েক, ল'ৰা-ছোৱালীৰ সুখ-সুবিধাৰ কাৰণে সকলো কামকৰে, আলহী দুলহীকো ঘৰৰ সন্মান ৰক্ষা কৰি শুশ্ৰূষা কৰেয মৰম-চেনেহেৰে সকলোকে আপোন কৰি লয়। ঘৰখনৰ কেন্দ্ৰ বিন্দুত নাৰী গৰাকী থাকে। তেওঁৰ কথা মতে ঘৰৰ সকলো কাম চলে। তেনে এগৰাকী নাৰী ঘৰত নাথাকিলে ঘৰখন ঘৰ হৈ নাথাকে।

ভাই ভনীৰ মাজত আপোন ভাৱ থাকিব লাগে। ল'ৰা-বুঢ়া, অঙহী-বঙহীক, মৰম-চেনেহে সেই আপোন ভাব বৰ্তাই ৰাখে। মৰম নাথাকিলে সহোদৰ ভাই ভনীও পৰ হৈ পৰে।

১০৩৭. **ভাৰ্য্যাক প্ৰশংসিবা বৃদ্ধ কাল হ'লে,**
ভোজনক প্ৰশংসিবা খাদ্য জীণ গ'লে।
শস্যক প্ৰশংসিবা চাপিলে গৃহত,
পুত্ৰক প্ৰশংসিবা জিকিলে ৰণত।

বৃদ্ধ কালত ভাৰ্য্যাই কেনেদৰে আদৰ-সাদৰ কৰে তাকে চাই প্ৰশংসা কৰিব লাগে। বুঢ়া কালত অলৰ-অচৰ ৰোগ ব্যাধি হ'লে ভাৰ্য্যাই পৰিচৰ্য্যা কৰি সুখ দিব লাগে। তেনে ভাৰ্য্যা প্ৰশংসাৰ যোগ্যা হয়। সহজে হজম হ'লে খাদ্য বস্তু ভাল বুলি প্ৰশংসা কৰিব লাগে। পথাৰৰ শস্য ঘৰৰ ভঁড়ালত থিতাপি লগাব পাৰিলে শস্যক প্ৰশংসা কৰিব লাগে। পঢ়া-শুনা কাজে-কামে ভাল ফল দেখুৱালে তেনে জীৱন যুঁজত জয়ী পুত্ৰক প্ৰশংসা কৰিব লাগে।

১০৩৮. **ভাল মানুহে কুক চালে খুজিব নালাগে।**

কুকত মাছ মাৰি ভৰাই আনে। তেনে কুক ভাল ভদ্ৰ মানুহে চালে বুজিব লাগে তেওঁৰ মাছৰ প্ৰতি লোভ হৈছে। তেওঁ মুখ খুলি নকয় যদিও সম্ভৱপৰ হ'লে কিছু মাছ দি থৈ যোৱা উচিত। তেনেদৰে কোনো লোকে কিবা বস্তু থকাৰ কথা সুধিলে সেইজনৰ সেই বস্তুৰ দৰ্কাৰ বুলি বুজিব লাগে।

১০৩৯. **ভাল আমৰ এচকল খাবা।**
সজ্জনৰ লগত এখোজ যাবা।

ভাল আমৰ এচকল খালেই সোৱাদ বুজিব পাৰি। তেনেদৰে সৎলোকৰ লগত এখোজ গ'লেই ভাল কথা শিকিব পাৰি।

১০৪০. **ভাল কৃষি নষ্ট গেল মাজে হৈল বাট,**
ভাল নাৰী নষ্ট ভৈল নিতে বেহায় হাট।
ভাল কাপোৰ নষ্ট গৈল নিতে উৰে জাপত,
ভাল পুত্ৰ নষ্ট গেল কথা নুসুধি বাপত।। (ডাক)
অন্যভাৱে
ভাল কাপোৰ নষ্ট হয় যদি লয় জাপত,
ভাল পুত্ৰ নষ্ট হয় যদিও নোসোধে বাপত।
সুবাৰী নষ্ট হয় মাজে ললে বাট,
সুতিৰী নষ্ট হয় নিতে বেহায় হাট।।

ভাল মূল্যৱান কাপোৰ জাপত ললে বেয়া হয়। সুপুত্ৰই যদি দেউতাকক নোসোধাকৈ কাম কৰে, তেনে লৰা মদগৰ্বী হয়- বিপদতো পৰিব পাৰে। ভাল ল'ৰাই মাক- দেউতাকৰ উপদেশ লৈ কাম কৰিলে উন্নতি কৰিব পাৰে। খেতি-বাৰীৰ

মাজেৰে আহ-যাহৰ বাট থাকিলে সেই খেতি বাৰীৰ কিছু ভৰিৰ গছকত, হাতৰ টানত নষ্ট হয়। যি গৰাকী তিৰোতা মানুহে দৰ্কাৰে অদৰ্কাৰে সদায় বজাৰ ফুৰে তেনে তিৰোতাৰ স্বভাৱ লৰে।

১০৪২. **ভাল মানুহৰ বান্দীকো আনিবা,**
বেয়া মানুহৰ সুন্দৰীকো নানিবা।

ভাল মানুহৰ ঘৰত থকা বান্দীয়ে ভাল কথা শিকে, ভাল ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে, চৰিত্ৰও ভাল হয়। তেনে বান্দীকে বিয়া কৰাই অনা ভাল। সুন্দৰী হ'লেও বেয়া মানুহৰ ছোৱালী আনিব নালাগে। তেনে ছোৱালীৰ চৰিত্ৰ ভাল নহব পাৰে; ভাল কথা ভাল ব্যৱহাৰ নাজানিবও পাৰে কথা বতৰাও ভাল নহব পাৰে।

১০৪৩. **ভাল আঞ্জাক ভাতে নাটে।**

আঞ্জা সোৱাদ হ'লে বেছি ভাত খাব পাৰি। প্ৰত্যেকেই তেনেধৰণে বেছি বেছি ভাত খালে হিচাবত ৰন্ধা ভাতৰ নাটনি হয়।

১০৪৪. **ভাল বুলিলে ভলি যায়।**
ফলৰ ভৰত মূৰ দোৱায়।।
গুটি লগা গছ যেনে সদা তলমূৰ।
গুণী হলে হয় নম্ৰ ভাবত গধুৰ।।

ফল লাগিলে ফলৰ ভৰত গছৰ ডাল হাওলি পৰে। মানুহৰ গুণ বেছি হ'লে গুণৰ ভৰত নম্ৰ হয়, গধুৰ ভাৱচিন্তাত মগ্ন হৈ পৰে। তেনে গুণী লোকক প্ৰশংসা কৰিলেও স্বভাৱৰ কোনো পৰিৱৰ্তন নহয়। কিন্তু স্বল্প গুণী মানুহে প্ৰশংসা পালে গঙাটোপৰ দৰে ফুলি উঠে; অহঙ্কাৰত মতলীয়া হৈ পৰে।

১০৪৫. **ভাল ভাল ঘোঁৰাই নেপায় ঘাঁহ।**
বতুৰা ঘোঁৰাই বিচাৰে মাহ।।

ভাল ঘোঁৰাক যুদ্ধলৈ নি, নানা মাল বস্তু কঢ়িওৱা হয়, গাড়ীও টানিবলৈ দিয়া হয়, তেনে ঘোঁৰাক ঘাঁহ, দানা, পানী যথেষ্ট পৰিমাণে দিব লাগে। তেনে ঘোঁৰাক দিবলৈ দানা পানী আনকি ঘাঁহৰো অভাৱ হব পাৰে, তেনে অৱস্থাত বাটত বেমাৰ দিব হৈ পৰি থকা ঘোঁৰাই ভাল ঘাঁহ বিচাৰিলে দিয়াটো সম্ভৱ নহয়। ভাল কৰ্মঠ মানুহে ভাল খাদ্য খাবলৈ নাপালে বেমাৰী মানুহক উপাদেয় তখাদ্য দগিব নোৱাৰি। তেনেলোকে অভাৱৰ দিনত ভিল খাবলৈ বিচৰা উচিত নহয়।

১০৪৬. **ভাবেৰে কলে পকা ধানেও বাট এৰি দিয়ে।**

পকা ধানৰ পথাৰেৰে বাট হ'লে ভৰি গছকত গাত লাগি ধান সৰে। ভালভাৱে অনুৰোধ জনালে ইকাটি সিকাটি হৈ পকা ধানে বিশেষ দৰ্কাৰত বাট দিব পাৰে। অৰ্থাৎ গিৰীহঁতে বিশেষ দৰ্কাৰ অনুভৱ কৰিলে মিনতি কৰা জনক। নিজৰ ক্ষতি স্বীকাৰ কৰিও পকাধানৰ মাজেৰে বাট দিয়ে। আৱশ্যকতা দেখুৱাই সনম্ৰে অনুৰোধ জনালে হৃদয়বান লোকে নিজৰ ক্ষতি কৰিও আনৰ উপকাৰ কৰে।

১০৪৭. **ভায়ে ভায়ে কন্দল লাগে পৰে পায় আশ।**
তিৰী মৰদৰ কন্দল লাগে ঘৰেই পৰবাস।।

ভাই-ককাই কেবাজনো থাকিলে আনে অনিষ্ট কৰিবলৈ সাহস নকৰে। ভাই-ককাইৰ ভিতৰত হাই-দন্দ লাগিলে মনোমালিন্য ঘটিলে আনে জোকাবলৈ, অনিষ্ট সাধন কৰিবলৈ সুবিধা পায়। ঘৰৰ তিৰোতাজনী ঘৰৰ লক্ষ্মী। তেওঁ সন্তুষ্ট হৈ থাকিলে, পুৰুষজনৰ লগত মিলেৰে থাকিলে ঘৰখন সুখৰ হয়। স্ত্ৰী-পুৰুষৰ মনোমালিন্য ঘটিলে ঘৰখনত কোনো সুখ-শান্তি নাথাকে। তেতিয়া ঘৰখনেই প্ৰবাসৰ দৰে ভয়ৰ ঠাই হৈ পৰে।

১০৪৮. **ভীমৰ ভাও ল'লে গদা ঘূৰাব জানিব লাগে,**

গদা ঘূৰোৱাত পাৰ্গত কাৰণে ভীমক গদাধৰ, মধ্যম পাণ্ডৱ বুলি কোৱা হয়। গদা ঘূৰাব ঘূৰাব নোৱাৰিলে ভীম নামৰ সাৰ্থকতা নাথাকে। ভীমৰ ভাও দিবলৈকো গদা ঘূৰাবলৈ জানিব লাগে। গতিকে যিয়ে যি কামৰ ভাৰ লয় সেই কাম কৰাৰ সামৰ্থ্য তেওঁৰ থকা উচিত। বৰ মানুহ হ'বলৈ বৰ মানুহৰ স্বভাৱ –চৰিত্ৰ প্ৰকাশ কৰিব লাগে। দেশৰ আৰু দহৰ উপকাৰ ক্ষমতা অৰ্জন কৰিব লাগে।

১০৪৯. **ভীমক মানিলে গদাকো মানিব লাগে।**

ভীমৰ লগত গদাৰ অপৰিহাৰ্য্য সম্বন্ধ। ভীমলৈ মনত পৰিলে গদাৰ কথা আহিবই। গতিকে ভীমক মানিলে গদাকো মনা উচিত। গুৰু গোঁসাই মানিলে তেখেত সকলৰ আদেশ উপদেশ মতে চলা উচিত।

১০৫০. **ভুকা কুকুৰে নাকামোৰে।**

বেছিকৈ ভুকা কুকুৰে নিজৰ দুৰ্বলতা হে প্ৰকাশ কৰে। সি আগবাঢ়ি গৈ আন পক্ষক আক্ৰমণ নকৰে। বহু সময়ত সি যে ৰখীয়া তাকেহে জনাই দিয়ে আৰু অভ্যাগতক সাৱধান কৰি দিয়ে। সেইদৰে বৰকৈ খং দেখুৱাই গালি-দুলি পৰা লোকে অনিষ্ট কৰিবলৈ নাযায়, প্ৰতিবাদ হে জনায়।

১০৫১. **ভুকুতে কল নপকে।**

কল পকিবলৈ সময় লাগে। ভুকুৱাই কল পকাব নোৱাৰি। ভুকুৱাই পকোৱা কলৰ সোৱাদ নাথাকে। সেইদৰে নিখুঁত কামৰ সমাপ্তি ঘটাবলৈ সময়ৰ দৰ্কাৰ ততাকৈয়াকৈ কৰা কাম ভাল নহয়।

১০৫২. **ভুতৰ মুখত ৰাম নাম,**
মেকুৰীৰ বাস কাশীধাম।

ভুতে ৰাম নাম শুনিলে আঁতৰি পলায়। গতিকে ভুতৰ মুখত ৰাম নাম নোলায়। মেকুৰীয়ে পুণ্য সঞ্চয়ৰ কাৰণে কাশীধামলৈ নাযায়। কিবা খোৱা পোৱাৰ আশাত যাব পাৰে। ৰাম নামে মানুহৰ পাপ নাশ কৰে, কাশীৰ নামেই মনত পৱিত্ৰতা আনি দিয়ে। ধৰ্ম নুবুজা লোকে ৰাম নামৰ মাহাত্ম্য বুজি নাপায়। তীৰ্থস্থানৰো মহিমা বুজিব নোৱাৰে। তেনে লোকে ৰাম নাম ল'লে কাশীধাম আদি পুণ্যক্ষেত্ৰলৈ গ'লে আচৰিত হবলগীয়া কথা হৈ পৰে।

১০৫৩. **ভেদ দণ্ড সাম দান,**
ই চাৰি ন্যায়ৰ জান।

কোনো ঘটনাৰ ন্যায় বিচাৰ পাবলৈ হ'লে ঘটনাৰ লগত জড়িত লোক সকলৰ মাজত ভেদ ভাৱৰ সৃষ্টি কৰিব লাগে। তেতিয়া সত্য কথা লুকাই নাথাকে। অভিযুক্ত লোক সকলৰ পৰা আচল কথা ওলাই নপৰিলে, তেওঁলোকে আচল কথা লুকাই থৈছে বুলি বুজিব লাগে। তেনে অৱস্থাত দণ্ডৰ বিধান কৰি সত্য কথা উলিয়াবলৈ যত্ন কৰিব লাগে। মৰম চেনেহৰ জৰিয়তেও প্ৰকৃত সম্ভেদ উলিয়াব পাৰি। পুৰস্কাৰ আদি ঘোষণা কৰিলেও সত্য ওলাই পৰিব পাৰে। ন্যায় বিচাৰ কৰিবলৈ এই চাৰিটা উপায়ৰ একাধিক বিধান কৰিব লাগে।

১০৫৪. **ভৃত্যৰ চাল-চলনত প্ৰভুৰ মৰ্য্যাদা প্ৰকাশ হয়।**

ভৃত্যই প্ৰভুক কি দৰে মান সন্মান কৰে, প্ৰভু বা গৰাকীৰ বচন কি ধৰণে মানে। অতিথি অভ্যাগতক কেনে ধৰণে শুশ্ৰূষা কৰে আৰু তেওঁৰ চাল চলন কেনে ইত্যাদিৰ দ্বাৰা গিৰীহতক কৰা মান মৰ্য্যদা প্ৰকাশ পায়। সেই কাৰণে নিজৰ মান-সন্মান ৰক্ষাৰ কাৰণে চাকৰ বাকৰক সুশিক্ষা দিব লাগে।

১০৫৫. **ভোকৰ ভাত পিয়াহত পানী,**
তাক নাপালে বল হয় হানি।

ভাত পানী স্বাস্থ্য ৰক্ষাৰ কাৰণে দৰ্কাৰ। ভোকত ভাত পিয়াহত পানী খাবলৈ নাপালে স্বাস্থ্য হানি হয়। বল শক্তি কমি যায়। কেবাদিনো ভাত পানী খাবলৈ নাপালে জীৱনৰো সংশয় হয়।

১০৫৬. **ভোকাতুৰ ভাত পিয়াহৰ পানী,**
যি নিদিয়ে সি কিহৰ জ্ঞানী।

ভোকাতুৰক অন্নদান, তৃষ্ণাতুৰক জলদান পুণ্যৰ কাম। যি নিদিয়ে তেওঁ অজ্ঞানী। ভোকত ভাত পিয়াহত পানী দিবলৈ যত্ন কৰিব লাগে। জ্ঞানী লোকে এই দুবিধ বস্তু দিবলৈ পৰাঙ্মুখ নহয়।

১০৫৭. **ভোক হে ভাতৰ আঞ্জা।**

ভাতৰ লগত আঞ্জা খোৱা হয়। আঞ্জাই ভাতৰ সোৱাদ বঢ়ায়। ভোক লাগিলে আঞ্জা থাককেই বা নাথাকক শুদা ভাত খাইও মানুহে তৃপ্তি পায়। অৰ্থাৎ ভোকেহে ভাতৰ সোৱাদ লগায়।

১০৫৮. **ভোগাই নাম লয়,**
পানী কাহুদিৰে ভাত খায়।

ভোগাই নামৰ অৰ্থ ভোগ কৰোঁতা। অৰ্থাৎ যি ভাল ভাল খাদ্য বস্তু খাবলৈ পায় তেওঁক ভোগাই বোলে। সাধাৰণতে অৰ্থৰ সৈতে মিল ৰাখি মানুহৰ নাম ৰখা নহয়। পানী কাহুদিৰ ভাত খোৱা জনৰ নামো ভোগাই থব পাৰে। অন্ধজনৰ নাম পদ্মলোচন দুষ্ট লোকৰ নাম সাধু হব পাৰে। গতিকে নামলৈ চাই মানুহৰ আকৃতি প্ৰকৃতি ধৰিব নোৱাৰি।

১০৫৯. **ভোজনৰ আগ নামৰ পাছ।**

ভোজলৈ নিমন্ত্ৰিত হলে আগতীয়াকৈ যোৱা উচিত। পাছ পৰিলে খাদ্য সম্ভাৰৰ অভাৱ ঘটিব পাৰে। নামলৈ গলে শেহভাগত গলেও হয় কাৰণ নামৰ প্ৰসাদ আদি শেহত হে ভগোৱা হয়।

১০৬০. **ভোজনৰ ৰস যদি পৰশে আই,**
নৌকাৰ ৰস যদি লোকে নিয়ে বাই (ডাক)

মাকজনীয়ে ৰান্ধি বাঢ়ি দিলে ল'ৰা-ছোৱালীয়ে তৃপ্তিৰে খায়। আনে ৰন্ধাবঢ়া কৰিলে সিমান সোৱাদ নাপায়। আনে বাই নিলে নাওত উঠি সুখ পোৱা যায়। আৰামত যাব পাৰি।

১০৬১. **ভোজনতকৈ বচন মিঠা।**

বৰ ভালকৈ তৃপ্তি পলুৱাই খুৱালে মানুহে খাই ভাল পায়। তেনে ভোজন সদায় পোৱাটো সম্ভৱ নহয়। গতিকে সেই ভোজনৰ সোৱাদ বেছি দিন নাথাকে। মিঠা মাতৰ সোৱাদ বহু দিনলৈ থাকে। মিঠা মাতেৰে কথা কোৱা মানুহজনৈ সততে মনত পৰে। অকল খাবলৈ দিলেই নহয়। লগতে যদি মিঠা মাত দিব পাৰে, তেন্তে সেই খাদ্য বেছি সোৱাদ আৰু তৃপ্তিদায়ক হয়।

১০৬২. **ভোজন গমন মৰণ বাণী**
ডাকে বোলে ইয়াক নাজানি।

কেতিয়া ক'ত কি খাবলৈ পোৱা যায়, কেতিয়া ক'লৈ যাব লাগে, কাৰ কেতিয়া ক'ত মৃত্যু হব এই কথা কোনেও কব নোৱাৰে বুলি ডাক ভনিতাত আছে। চৰণেহে জানে মৰণৰ ঠাই। যাৰ য'ত মৰণ আছে তালৈকে গৈ মৃত্যু বৰণ কৰে।

ম

১০৬৩.		**মই হৰিণা পৰৰ খাওঁ**
শুনিব নোৱাৰোঁ অতিথিৰ নাও

হৰিণাই ঘাঁহ বন খাই জীৱৰ নিৰ্বাহ কৰে, নিজৰ বুলিবলৈ একো নাই, লোকক দিবলৈও একো নাই। সেই নিচিনা লোকৰ ঘৰত কাম কৰি অথবা খুজি মাগি খোৱা মানুহে নিজৰ পেট পুৰাবলৈকে টান পায়। অতিথি আলহী আহিলে দিবলৈ একো নাথাকে। গতিকে অতিথি নাম শুনিব নোখোজে।

১০৬৪.		**মইবৰ হস্তী নুফুৰে বনত,**
মাখিয়ে কণী পাৰে তাৰে গালত।

মই বৰ ভাৰত মতলীয়া হৈ থকা হাতীয়ে যদি হাবিবনত ফুৰি গছ পাত আদি খাই নুফুৰে, ভেম জুৰি বহি থাকে, খাবলৈ নাপাই মৰে। মৰা হাতীত মাখি পৰে আৰু গেলা পচা অঙ্গবোৰত কণী পাৰি দুৰ্গন্ধ বিয়পায়। সেইদৰে যি জন লোকে ক্ষমতাৱন্ত হৈও নিজৰ খোৱা মুঠিৰ চিন্তা নকৰে, কোনোবাই দিবহি বা কোনাবাই মাতি নি খুৱাব বুলি ভাবি থাকে, তেওঁৰ পেট নভৰে। খাবলৈ নাপাই শুকাই খীণাই মৃত্যুও হব পাৰে। গতিকে মই বৰভাৱে পেট পূৰ নকৰে। জীয়াই থাকিব লাগিলে নিজে পৰিশ্ৰম কৰি খাদ্যাদি সংগ্ৰহ কৰিব লাগে।

১০৬৫.		**মদাৰ গছৰ পাণ খাবলৈহে ভাল, পাৰিবলৈ বৰ টান।**

মদাৰ গছত বগাই উঠা পাণ খাবলৈ সোৱাদ। মদাৰ গছত কাঁইট থকা হেতু পাৰিবলৈ কষ্ট হয়। ভাল বস্তু সহজতে পোৱা নাযায়। পাবলৈ কষ্ট কৰিব লাগে। বিনা পৰিশ্ৰমে ভাল খাবলৈ পিন্ধিবলৈ নাপায়।

১০৬৬.		**মন কৰিলে ছন।**
বাকৰিতো পায় ধন।

মনৰ দৃঢ়তাই কৃতকাৰ্য্যতাৰ গুৰি। মন দৃঢ় কৰি কাম কৰিলেই কামত সফলতা লাভ কৰিব পাৰি। মন কৰিলে বাকৰিতো শস্য উৎপাদন কৰি লাভৱান

১০৬৭.		**মনকে বান্ধিবা মনকে ছাটিবা**
মনকে নিদিবা লাই
অবুজন মনকে বুজাব নোৱাৰি
যেন গজমূৰী গাই

মনেই ভাল বেয়া কামৰ মূল। মনক মাতঙ্গ বা হাতী বুলি কোৱা হয়। মনক যি ফালে যাবলৈ দিয়া হয়, সেই ফালে অবাধে গতি কৰে। মনে গজমূৰী গাইৰ নিচিনাকৈ বংস কৰে। মন অবুজন, বুজালে নুবুজে। গতিকে শাসনত ৰাখি মনক সৎপথেৰে ধাৱিত কৰে।

১০৬৮.		**মনে খন্দা পুখুৰীত পানী নোলায়**

মনেৰে বহুকাম কৰিবলৈ পাঙি থকা হয়। মন দৃঢ় কৰি কামত নালাগিলে পাঙি থকা কাম কাৰ্যত প্ৰতিফলিত নহয়। পুখুৰী খান্দি পানী পাব পাৰি বুলি ভাৱি কামত নালাগিলে সেই পুখুৰীৰ পানী খাবলৈ পোৱা নাযায়

১০৬৯		**মনে খোজে ৰজা হব**
বিধাতাই নিদিয়ে খুজি খাব

মনেৰে বহু কল্পনা কৰিব পাৰি। ৰজা হোৱাৰ ক'থাও চিন্তা কৰিব পাৰি। চিন্তা বা কল্পনা কৰিলেই মানুহৰ সিদ্ধি লাভ নহয়। ভাগ্যই হে সকলোৰে গৰাকী। বিধাতাই যদি ভাগ্যত লিখি থৈছে সেইমতে কাম হয়, কল্পনা কৰিলেই কাম নহয়।

১০৭০.　　**মৰমৰ জানে পাপ, চিতে জানে পাপ**
মাকেহে জানে কোন কাৰ বাপ

মনে পাপ কাম কৰিছে নে পূণ্য জানে। অন্তৰেৰেও পাপপুণ্য অনুভৱ কৰিব পাৰে। গোপনে কৰা কামত কথা কৰোতা জনেহে জানে, প্ৰকাশ কৰিবলৈহে টান লাগে। মাকে তেওঁৰ গৰ্ভস্থিত বা তেওঁ জনম দিয়া সন্তানটিৰ দেউতাক কোন কব পাৰে। আনে নাজানে।

১০৭১.　　**মৰমৰ চুমাই নাকটি ছিঙে**

মৰ অতি ভাল গুণ। মৰমেৰে বহুতকে আপোন কৰি লব পাৰি। নাকটিত পিন্ধা অলংকাৰ বেছি গধুৰ হলে নাকটি ছিঙে। সেইদৰে বেছি মৰম কৰিলে লৰা ছোৱালী নষ্ট হয়। মাক দেউতাক দুখৰ কাৰণ হৈ পৰে।

১০৭২.　　**মৰাৰ সলনি লাথি খোৱাৰ ভাল**

মৰণ জীৱনৰ শেষ সীমা। মৃত্যুৰ পাছত আশা আকাঙ্খাৰো সামৰণি পৰে। সংসাখনৰ দুখ সুখে ভৰা যদিও কোনো প্ৰাণীয়ে সংসাৰ এৰি যাবলৈ ইচ্ছা নকৰে। সুখৰ মৌকেহ ইয়াতে আছে। দুখ কষ্টত জীয়াতু ভোগ কৰিও মৰিবলৈ ইচ্ছা নকৰে। লোকৰ লাথি চৰ খাই হলেহে জীয়াই থকাৰ কামনা কৰে।

১০৭৩.　　**মৰাৰ খৰি ৰজাৰ কড়ি**

মৰা মানুহক খৰি কাঠ জাপি পুৰি পেলাব লাগে। অতি মৰমৰজন হলেও অসাৰ দেহাটি পুৰি সৎকাৰ কৰিব লাগে. নহলে তাৰ পৰা দুৰ্গন্ধি ওলাই স্বাস্থ্য হানি কৰিব পাৰে। ৰজাৰ খাজনা দিব লাগে নহলে ৰাজৰোষত পৰি দণ্ড ভৰিব লগীয়া হব লাগে। ৰজাৰ খাজনা গুৰুৰ কৰ দিয়া উচিত।

১০৭৪.　　**মৰাৰ লগত জীয়াই খায়**
জীয়াই এৰিলে পেলানি যায়

আত্ম অবিনস্বৰ ই নাথাকিলে পঞ্চভূতী দেহ মৃত। এই মৃত বুলি কল্পনা কৰা দেহটো শ্ৰীবৃদ্ধিৰ কাৰণে নানা খাদ্য গ্ৰহণ কৰি আত্মাৰো স্থিতি ৰক্ষা কৰে। গতিকে জীৱৰ দেহৰ লগতে আত্মায়ো খাদ্যাদিৰে তুষ্ট হৈ থাকে। সেই আত্মাই জীৱ দেহ এৰি গলে দেহ অচেতন গৈ গেলি পচি পেলনীয়া বস্তু হৈ পৰে। আত্মাক ৰক্ষা কৰা জীৱ মাত্ৰৰে কৰ্তব্য।

১০৭৫.　　**মৰা গৰুৰ চালে বেবায়**

গৰু ছাগলী মহহ মৰিলে ছাল চেলাই ৰদত শুকুৱাই তাৰে ঢোল দগৰ আদি তৈয়াৰ কৰে। সেই ছালৰ ছেঁওনিৰ কাৰণে ঢোল খোল আদিৰ মাত ওলায়। তাক বেবায় বুলি কোৱা হয়।

১০৭৬.　　**মৰাৰ সময়ত উইচিৰিঙাৰ পাখি গজে।**

উই, উইচিৰিঙা আদিয়ে উৰিব নোৱাৰে। সিহঁতৰ পাখি নাই। কিন্তু মৃত্যু ওচৰ চাপিলে পাখি গজে আৰু উজ্বল বস্তু জুই আদিত পৰি মৰে। মানুহৰো মৃত্যুৰ ক্ষণ আহিলে উত্তগুলি বেছি হয় আৰু নকবলগীয়া কৰি মৃত্যু বৰণ কৰে।

১০৭৭.　　**মৰাৰ সময়ত মানুহে হাত ভৰি আচোৰে।**

দুখ কষ্ট বিপদ বিঘিনি থাকিলেও সংসাৰত জন্ম গ্ৰহণ কৰি কোনেও আঁতৰি যাবলৈ ইচ্ছা নকৰে। মৰিবৰ সময়ত সেই কাৰণে হাত ভৰি আঁচুৰি ৰক্ষা পাবলৈ যত্ন কৰে।

১০৭৮.   **মৰাৰ ওপৰত খোৰাই খং কৰে**

খোৰাই বেগাই যাব নোৱাৰে। কোনোৱাই তাৰ অনিষ্ট কৰি দৌৰিলে সি প্ৰতিশোধ লব নোৱাৰে। কোনো মৰা মানুহে, গৰু বা ছাগলী পাৰে তাতেই তাৰ খং সাৰে। খং প্ৰতিশোধ পৰায়ণ।খং উঠিলে প্ৰতিশোধৰ লব পাৰিলেহে মনত শান্তি পোৱা যায়।

১০৭৯.   **মৰিলে গাঁতে আটিব জীলে ভাতে আটিব**

ভগৱান জীৱ সৃষ্টি কৰাৰ লগত খাদ্যাদিৰো দিহা কৰি থয়। গতিকে খাবলৈ নাপাই অতি কম সংখ্যক প্ৰাণীৰ দেহাৱসান ঘটে। অখাদ্য খাইহে বহুতো মৰে। জীয়াই থাকোতে পৃথিৱীত একণি ঠাই পোৱাৰ দৰে মৰাৰ পাছতো পুতি থবলৈ গাঁত এটা পাব।

১০৮০.   **মৰিলে কান্দোতা নাই**
গাৰিলে বিচাৰোতে নাই

বন্ধু-বান্ধৱ আত্মীয় কুটুম নথকা নিঠৰুৱা লোক মৰিলে কাৰো গা নুদুখায়। তেনে লোক মৰিলে কোনোও নাকান্দে, কেনিবা হেৰাই গলে কোনেও বিচাৰি নাযায়। গতিকে সংসাৰত থাকিলে আত্মীয় কুটুমৰ উপৰি বন্ধু বান্ধৱ থাকিব লাগে। নিঠৰুৱা হব নালাগে।

১০৮১.   **মৰিলে যম জীলে ঈশ্বৰ**

জন্ম মৃত্যু জীৱ জগতৰ স্বাভাৱিক গতি। জন্মিলে মৰিব লাগে। জীয়াই থকা দিনকেইটাত দুখ-কষ্ট পালে মানুহে কণা বিধাতা বুলি ঈশ্বৰক গালি পাৰে। মৃত্যু হলে নিৰ্দয় যম বুলি যমক দোষ দিয়ে। দুখ-কষ্ট মৰণ মানুহৰ কৰ্মদোষত হয়, তাকে নুবুজি ঈশ্বৰ আৰু যমক দায়ী কৰাটো অনুচিত।

১০৮২.   **মৰে বামুণ কাটে খৰি**
তেতিয়াও বিচাৰে দক্ষিণাৰ কড়ি

আগত দিনৰ বামুণে যজমানি কৰি জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰিছিল। এতিয়াও বহুতে কৰে। যজমানি কৰা বামুণসকলে দুখীয়া, টকা পইচাৰ চিন্তাত থাকে। যজমানি কৰা দান দক্ষিণা কৰবাত বাকী থাকিল বামুণৰ মমন তাতে থাকে। পোৱাৰ আশাৰ পুহি ৰাখে। মৰণ কালৰ অন্তিম সময়ত অৰ্থাৎ বামুণ মৰিব এই ভাৱি বন্ধু-বান্ধৱ আত্মীয় কুটুমে খৰি কাঠ সংগ্ৰহ কৰাৰ সময়ত বামুণে আন কথা নকৈ কাৰোবাৰ পৰা পাবলগীয়া দক্ষিণাৰ পইচাৰ কথাহে কবলৈ বিচাৰে।

১০৮৩.   **মৰীয়াৰ দিম দিম কমাৰৰ কালি**
মাছ মৰীয়াৰ ৰৌ মাছ হাতে হাতে পালি

মৰীয়াক কিবা বাচন বৰ্তন তৈয়াৰ কৰিবলৈ দিলে তেওঁলোকে দিম, ৰব হব দিম অপেক্ষা কৰক বুলি কৈ বহু দিন লগায়। কমাৰক দা কুঠাৰ গঢ়িবলৈ দিলে কালিৰৈ দিম বুলি কালিকৈ দিম বুলি হোহোকাই থাকে। মাছ মৰীয়াই ৰৌমাছ পালেই দিম, বেছি সময় নালাগে অলপ ৰব বুলি কৈ সময়মতে দিব নোৱাৰে। সেই কাৰণে এই সকলৰ কথা বিশ্বাস কৰিব নালাগে।

১০৮৪.   **মৰো বুলি নাৰ্জিলে জীলে খাব কি ?**

মানুহৰ মৃত্যু আৱশ্যম্ভাৱী। মৰিমেই যেতিয়া আয় উৎপন্ন কৰি লাভ কি ? এনে এটি ভাৱ মানুহৰ মনত খেলাব পাৰে। মৃত্যু কেতিয়া হয় তাৰ কোনে ঠিকনা নাই। জীয়াই থকা দিন কেইটা খাই বই থাকিবলৈ ধন-বন উপাৰ্জন কৰিব লাগে। মৰিম বুলি ভাৱি উপাৰ্জন নকৰিলে খাবলৈ নেপাই সোনকালে মৃত্যুৰ মুখত পৰিবলগীয়া হয়। সেই কাৰণে মৰণৰ কথা চিন্তা নকৰি ক্ষমতানুযায়ী উপাৰ্জন কৰিব লাগে।

১০৮৫.		**মৰো যদি বাপুৰ চুণ খায় মৰো**

মানুহৰ মৰণ হবই মৰাৰ কাৰণ থকা দৰকাৰ। এনেই মৰিলে আত্মঘাতী হোৱা বুলি কোৱা হয়। আত্মঘাতী হোৱাটো পাপ কাম। সেই কাৰণে কিবা এটা হেতু থাকিব লাগে। আন হেতু নাপালে বাপুৰ চূণ খাই মৰিব পাৰিলেও ভাল

১০৮৬.		**মৰে উৰুলি পুঙা**
মৰে পদুলি শুঙা
মৰে অলপ পানীৰ মাছ
মৰে নদীৰ কাষৰ গাছ

যাৰ কোনো ‌থানথিত নাই লোকৰ কথাত উটি ভাঁহি ফুৰে তাৰ মৰণ যেতিয়াই তেতিয়াই হব পাৰে। যি লোকে লোকৰ পদুলি শুঙি ফুৰে তেনে চুলুং লোকৰ বিপদ হয়। অলপ পানী থকা মাছ শুকালে মৰে। নদীৰ দাঁতিত থকা গছ খহনিয়াত বাগৰি পৰে। চাৰিওৰে মৃত্যু সহজে হব পাৰে।

১০৮৭.		**মৰণ কালত দৰৱে গুণ নিদিয়ে**

দৰৱে ৰোগ ভাল কৰে। যাৰ মৃত্যু অনিবাৰ্য তাৰ দৰৱে গুণ নিদিয়ে। ভাল ভাল বেজ জ্ঞানী আনিও ৰোগীক ভাল কৰিব নোৱাৰি। বেজ-জ্ঞানীৰ বদনাম হয়।

১০৮৮.		**মলমূত্ৰ বা ইয়াক নিদিবা ঠাই**
ওচৰ চুবুৰীয়াক সাৱধান কৰিবা
ককাই বেশ্যাবাৰী যায়

গু, মূত আৰু অন্তৰ বায়ু এই তিনিবিধক ধৰি থব নালাগে। ইয়ে দেহৰ অনিষ্ট সাধন কৰে। মনে সদায় উদণ্ড হবলৈ বিচাৰে। ইন্দ্ৰিয়বোৰৰ প্ৰলোভনত পৰি মনে বেয়া কাম কৰে। মনে যাতে বেয়া কামত প্ৰলুব্ধ হব নোৱাৰে তাৰ কাৰণে বিবেক আত্মসন্মান বংশ মৰ্যদা আদি চুবুৰীয়াসকলক সজাগ কৰি থব লাগে।

১০৮৯.		**মহহ বামুণ বৰা,**
পানী নহলে তিনিও মৰা

মহহ, বৰা গাহৰি ৰ ছাল ডাঠ। গৰম সহ্য কৰিব নোৱাৰি বোকা পানীত লেটি লৈ থাকে। পানী নথকা ঠাইত ইহতে বাস নকৰে। বামুণ সকলেও গা পা ধুবলৈ পূজা অৰ্চনা কৰিবলৈ পানী বিচাৰে। খাদ্য তৈয়াৰ কৰিবলৈ চিফচিকুণ হবলৈ পানী সকলোকে লাগে। পানী সকলো প্ৰাণীয়ে খায়। মহহ গাহৰি আৰু বামুণসকলক পানী নহলে নচলে। পানীৰ অভাৱত এই সকল জীয়াই থাকিব নোৱাৰে। পানীয়ে জীৱৰ জীৱন।

১০৯০.		**মহন্ত চিন মাহনিত**
বুঢ়া গৰুৰ চিন ঘাঁহনিত

মাহনি সোমাই যিজনে মাহ নাখায় তেৱেঁ সৎলোক বা মহন্ত। গৰুৰে ঘাঁহনিত সোমাই ঘাঁহ খাবলৈ নোৱাৰা গৰুটিয়ে বুঢ়া গৰু। প্ৰচুৰ খাদ্য বস্তু দেখি যিজনে লোকৰ বস্তুলৈ লোভ নকৰে তেওঁকে মহন্ত বুলি আৰু ঘাঁহ প্ৰচুৰ থকা স্বত্বেও যি গৰুৱে পেট ভৰাই খাব নোৱাৰে সেইটিয়ে বুঢ়া গৰু বুলি জানিব লাগে। প্ৰাচুৰ্যৰ মাজত থাকিও যিসকলে লোভ সম্বৰণ কৰিব পাৰে তেওঁলোক সাধু অথবা বুঢ়া বুলি জানিব লাগে।

১০৯১.		**মহন্তে নাদৰে যাক**
কেৰে ভাল নোবোলে তাক
মহন্তে আদৰে যাক
তাতো লাগে হাতীৰ পাক

সাধু-মহন্তসকলে সদগুণী সদাচাৰী সকলহে আদৰ কৰে। মহন্তসকলে যাক আদৰ -সাদৰ নকৰে সেইসকলক কেৰে ভাল নোবোলে। মহন্তই যাক আদৰ-সাদৰ দেখুৱাই তেওঁলোক মহন্তৰ আদৰ পোৱা বুলি যদি ভেম দেখুৱাই তেনে লোকক মানুহে বেছি বেয়া পায়। আনৰ আদৰ সাদৰ সকলোৰে কাম্য। ভাল মানুহৰ আদৰ পাই জহাই ভাল হোৱা উচিত। তাৰ পৰিৱৰ্তে যদি অহঙ্কাৰী বা নিজকে বৰ মানুহ বুলি জহাই ফুৰে, তেনেলোকক কোনেও ভাল নাপায়, বৰঞ্চ ঘৃণাহে কৰে।

১০৯২. মহহতকৈ শিং চৰা

মহহ জন্তুটো যিমান ওখ তাৰ শিং যোৰ তাতকৈ ওখ হৈ জিলিকি থাকে। সেইদৰে কোনো এখন বস্তুৰ যিমান মূল্য হোৱা উচিত তাতকৈ বহুত বেছি হলে অথবা এজন লোকে যিমান জ্ঞানী তাতকৈ বেছি বুলি দেখুৱালে এই প্ৰৱচনটি ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

১০৯৩. মহৰ শিঙত ককিলৰা ডাঁৰ

কোনে অঙ্গত মৰা তেজ জমা হলে ককিলা মাছৰ জোঙা জোঙা দাঁতেৰে সেই মৰা তেজ উলিয়াই পেলোৱা হয়। মহৰ শিং টান তাত ককিলা মাছৰ ডাঁৰ নোসোমায়। মহৰ শিঙত মৰা তেজো জমা নহয়। গতিকে শিঙত ককিলাৰ ডাঁৰ মৰা কাৰ্য তেনেই অলাগতিয়াল। অলাগতিয়াল কাম কৰা উচিত নহয়।

১০৯৪. মহাজনৰ বাটেই পথ। (মহাজনো যেন গত সঃপন্থা)

সংসাৰত ধৰ্ম বহুতো। বহুতে কোনটো ধৰ্ম লব কোন ধৰ্মমতে চলিলে দেহৰ আৰু দহৰ উপকাৰ হয় তাৰ তত্ত্ব বুজিব নোৱাৰে। সাধু,সন্ত মহন্তসকলে যি পথ লয় তাকে অনুসৰণ কৰি চলিলে কোনো অমঙ্গল হোৱাৰ ভয় নাথাকে। গতিকে মহাজনৰ সকলৰ পথেই উৎকৃষ্ট পথ বুলি বুজিব লাগে।

১০৯৫. মহাদেৰৰ ধন কুবেৰ ভঁড়লী

মহাদেৱ দিগম্বৰ। গাত ভষ্ম ঘঁহি লয়। লাহ-বিলাহ একো নাই। ভাঙত হোপা দুটামান মাৰিলেই তেওঁৰ হয়। গতিকে তেওঁৰ খৰচ বুলিবলৈ নাই। কিন্তু জগতৰ সকলো ধনৰ গৰাকী মহাদেৱ। কুৱেৰ মহাদেৱ ধন ভড়ালী কুৱেৰ ধন খৰচ নকৰে। ধনৰ ভড়াল চাইহে ভাল পায়। গতিকে ধনৰ অধিপতি হলেও তেওলোকে ধন খৰচ কৰিব নোৱাৰে। ধন খৰচ কৰিব নোৱাৰা ধনী লোকক সেই কাৰণে ধন কুৱেৰ বুলি কোৱা হয়। তেনে লোকৰ ধনৰ সদব্যৱহাৰ নহয়।

১০৯৬. মহাপাপীৰ লগত যমদূতৰ শাস্তি

যমদূতে মৃতক সকলৰ জীৱ ধৰি নি যমৰ নগৰত জমা দিব লাগে। কৰ্ম অনুসৰি জীৱক নৰকলৈও নিব লাগে। মহাপাপীৰ লগত যম দূতৰ নৰক দৰ্শন হয়। কৰ্ম গতিকে যম দূতেও শাস্তি খাবলগীয়া হয়।

১০৯৭. মাইকীৰ চিত কৃপণৰ বিত

কৃপণ লোকে সহজতে ধন খৰচ নকৰে। মাইকী মানুহেও নিজৰ অন্তৰ সহজতে লোকক নিদিয়ে। কৃপণৰ ধন পাবৰৈ যেনেকৈ ধৰ্মৰ কথা কব লাগে, ভৱিষ্যত লাভৰ কথা কব লাগে। মাইকী মানুহৰ চিত পাবলৈ বহু ধৰণৰ মনভূলোৱা কথা কবলগীয়া হয়।

১০৯৮. মাউখে উটিলে গুৰি পৰুৱাৰ মৰণ নাই

গুৰি পৰুৱা তেনে নগণ্য প্ৰাণী। সিঁহতৰ একতাৰ বান্ধ বৰ বেছি। পানীচ পৰি উটি ভাঁহি গলে সিঁহতে মৰে কিন্তু বহুত পৰুৱাই মখা বান্ধি ললে সিহঁত নমৰে। তেনেদৰে মানুহ গুটীয়া ভাৱে থাকিলে বিপদত ৰক্ষা নোপোৱা হয়। সকলো মিলি এক হৈ থাকিলে কোনেও অনিষ্ট কৰিবলৈ সাহস নকৰে। একতাৰ বলেৰে বহু ডাঙৰ কামো কৰিব পাৰি।

১০৯৯.		**মাকতকৈ জীয়েক কাজি**
		ঢেঁকী থোৰাৰে বটে পাঁজি

মাক চাই জীয়েক। মাক কাজী হলে জীয়েক কাজী হোৱাটো স্বাভাৱিক। মাক থুপৰী হলে জীয়েকো থুপৰী হয়। কোনো ছোৱালী মাকতকৈ কাজী দেখুৱাবলৈ গৈ ঢেঁকী থোৰাৰে পাঁজি বটিবলৈ আৰম্ভ কৰে। কাজী মাকৰ ছোৱালী আচবাবৰ প্ৰকৃত ব্যৱহাৰ নাজানি মাকৰ দুৰ্ণামহে কৰে। গতিকে ঘৰ সংসাৰ চলোৱা সুনিপুণ গৃহিণী এগৰাকীৰ ছোৱালী ভালকৈ কাম বন নিশিকাৰ বাবে আলাবাদু হব পাৰে। লৰাৰ ক্ষেত্ৰত দেউতাকতকৈ বেচি কামিলা দেখুৱাবলৈ গৈ হাঁহিয়াতৰ পাত্ৰ হব লগীয়া হয়।

১১০০.		**মাক গোত্ৰী জী কড়াই ভাজি খায়**
		বাপেক গোত্ৰী পো বণিজলৈ যায়

সাধাৰণতে মাকৰ কাম, কামৰ ধৰণ কৰণ জীয়েকে শিকে আৰু বাপেকৰ কাম-কাজ পুতেকে শিকে। মাক-দেউতাক .যি যি কামত পাৰ্গত হয়, ছোৱালী আৰু লৰাই সেইবোৰ কামত পাৰ্গত হৈ পৰে। মাকৰ কড়াই ভাজি খোৱাৰ অভ্যাস জীয়েকে শিকে আৰু বাপেকৰ বেপাৰ বণিজ পুতেকে চলাবলৈ শিকিলয়। গতিকে দেউতাকৰ আদৰ্শ নিখুত আৰু উন্নত হোৱা উচিত।

১১০১.		**মাকে নাজানে তাঁতৰ বিহা**
		জীয়েকৰ গাত ফুলাম ৰিহা

তাঁত ববলৈ জনাটো অসমীয়া তিৰোতাৰ গৰ্বৰ বিষয়। আজি কালি তাঁত ববলৈ নজনাটো এটা আত্মশ্লাগাৰ বিষয় যেন হৈছে। আগৰ দিনত ঘৰৰ মহিলাই বিধে বিধে কাপোৰ বৈ নিজে পিন্ধিছিল, ঘৰৰ সকলোকে পিন্ধাইছিল। আজি কালি বজাৰত বহু ধৰণৰ সাজ-পাৰ পোৱা যায়। সেইবোৰ কিনি আনি লৰা-ছোৱালীক পিন্ধাই গৌৰৱ কৰে। মাকে তাত ববলৈ নজনাৰ বাবে জীয়েকহঁতেও তাঁত শালৰক বিহা, ব, টোলোঠা আদি চিনি নাপায়। বজাৰৰ ধুনীয়া ধুনীয়া ফুলাম ৰিহা মেখেলা চাদৰ হে ভাল পোৱা হৈছে। সেইবোৰ কাপোৰ যে ঘৰতে বৈ লব পাৰি এই কথা ছোৱালীবোৰে নাজানে। আমাৰ শিল্পকলা হ্ৰাস পাইছে কিন্তু ব্যৱহাৰ বৃদ্ধি হৈছে। লোকৰ পিঠাৰে বিহু পতা হৈছে।

১১০২.		**মাকে শলাগে জী**
		বাপেকে শলাগে জী
		লোকে শলাগিব যাক
		সেয়েহে মাকৰ জী
			বা
		মাকে শলাগে ভাল
		বাপেকে শলাগে ভাল
		ওচৰ-চুবুৰীয়া শলাগে যাক
		সেই ছোৱালীক ভাল

মাক দেউতাকে নিজৰ ছোৱালী ভাল বুলি শলাগিব। যিজনী ছোৱালীক ওচৰ চুবুৰীয়াই শলাগে সেইজনীয়হে ভাল ছোৱালী।

১১০৩.		**মাকে চায় মুখলৈ**
		তিৰোতাই চাই হাতলৈ

লৰাই কিবা খাবলৈ পাইছেনে নাই মাকে প্ৰথমে তাৰ হে খবৰ লয়। সেইবাবে মাকে প্ৰথম মুখলৈ চায়। ঘৈণীয়কে হাতলৈ চায় কিবা নতুন বস্তু আনিছে নেকিয় তাৰ দ্বাৰা বুজিব পাৰি মাকৰ মৰম নিস্বাৰ্থ আৰু তিৰোতাৰ মৰম স্বাৰ্থজড়িত।

১১০৪.	**মাছে নিচিনে নই**
তিৰোতাই নিচিনে পৈ
কুকুৰে নিচিনে তামতুলসী
ঠেং দাঙি মূতে গৈ

মাছে নদী চিনি নাপালে খৰালি কালত মৃত্যুৰ মুখত পৰে। তিৰোতাই গিৰীয়েকক নিচিনিলে সমাজত বিশৃংখল ঘটে। কুকুৰে তলসী গছৰ মাহাত্ম্য বুজি নাপায়। গতিকে সেই পৱিত্ৰ গছৰ গুৰিত প্ৰস্ৰাৱ কৰে। তাৰ কাৰণে তাৰ গত ফাঁপৰে ধৰে।

১১০৫.	**মাছৰ তেলেৰে মাছ ভাজে।**

কিছুমান তেলাল মাছ আছে। সেই মাছৰ মাছ ভাজি খাব পাৰি। তেনে কৰিলে তেলৰ খৰচ কমে। তেনেদৰে বুধিয়কসকলে ৰাইজৰ পৰা ধন সংগ্ৰহ কৰি ৰাইজৰ বাবে উমৈহতীয়া ভাৱে মাঙ্গলিক কাৰ্য সাধন কৰে। ই বুদ্ধিমানৰ কাম।

১১০৬.	**মাছ বুলি নাখায় জি জি বুলি খায়**

মাছৰ আন এটা নাম জি জি। সৰু লৰা-ছোৱালীয়এ মাছ শব্দ উচ্চাৰণ কৰিবলৈ টান পোৱা কাৰণেই সম্ভৱ জি জি শব্দৰ প্ৰচলন ঘটিছে। মাছ এবিধ উৎকৃষ্ট খাদ্য। বহু হিন্দুৱে মাছ-মাংস নাখায়। ধৰ্মৰ বাধা আহি পৰে। খোৱাৰ একোন্ত ইচ্ছা থাকিলে বেলেগ নাম এটা দি খায়। বহুতে কুকুৰাৰ মাংস আৰু কণী নাখায়। কিন্তু বন্য কুকুটৰ মাংস আৰু কণী খায়। বস্তু একেবিধেই ভিন নাম এটা দি খোৱাত দোষ নাথাকে। সেইদৰে কোনো কোনোৱে বলি দিয়া ধৰণে কোমোৰা কাটিলে নাখায়। কোমোৰাটো দাখন ওপৰত থৈ কাটিলে খায়। বস্তু একেটাই এইবোৰ মানুহৰ ছল চাতুৰি।

১১০৭.	**মাছৰ বল পানীত**
চেপাৰ বল ঘানিত

মাছ পানীত থাকে। পানীত সি চলাচল কৰিব পাৰে। লুকাবও পাৰে। খাদ্য বস্তুও পানীতে পায়। গতিকে পানীত মাছৰ পূৰামাত্ৰাই বল থাকে। ঘানিত চেপা খা অিকণি অকণি সৰিয়হ তিল আদিৰ পৰা তেল ওলায়। ঘানিৰ চেপা বৰ বলী। বিভিন্ন বস্তুৰ বল বিভিন্ন প্ৰকাৰে বুজিব পাৰি।

১১০৮.	**মাছৰ লঘু লাওপাতি**
কুৰ্মাৰ লঘুৰ শালপাতি

লাওপতি মাছৰ মঙহ কম, সোৱাদো কম। শালপিত সম্বন্ধটো বেছি আদৰ-সাদৰ নাথাকে। সম্বন্ধটি সমান মূল্যৰ। শাহুৰেক-শহুৰেকে কাকো কম বেচি বুলি নাভাৰে।

১১০৯.	**মাছৰ লঘু চেলেকনা**
চোৰৰ লঘু সিন্ধি খনা
নৰৰ লঘু সমাজে নকৰে মান
ধনীৰ লঘু ভড়ালত নাই ধান

চেলেকনা মাছ বৰ চঞ্চল আৰু পাতল। সিন্ধি খানি চুৰ কৰা চোৰ তেনেই সামান্য চোৰ। সমাজে যাক মান নকৰে তেওঁ ব্যক্তিত্ব নথকা সামান্য লোক। যিজনে ধনী বোলায় কিন্তু ভড়ালত এটিও ধান থবলৈ সমৰ্থ নহয়। প্ৰকৃত অৰ্থত তেওঁ ধনী নহয়। ভড়ালত ধান নথকাজনক ধনী বুলি কব নোৱাৰি। টকা-পইচা হাতৰ মলিস্বৰূপ। থাকিলেও নাইকীয়া হবলৈ বেচি সময় নালাগে।

১১১০.	**মাছৰ নানিবা সৰু কুটা**
তিৰীৰ নানিবা বজাৰ লোটা

মাছৰ সৰু কুটা আনিব নালাগে। সেইবোৰ মাছ খোৱা যেন নালাগে। ধোৱা বচা কৰাতো অসুবিধা। বজাৰে বজাৰে ঘুৰি ফুৰা ছোৱালী চৰিত্ৰৰ দোষ ঘটে। উদণ্ড হয। তেনে ছোৱালীয়ে কাৰো হাক-বচন নামানে, ঘৰখনৰ প্ৰতি টান নাথাকে।

১১১১. **মাজ মূৰত নাই চুলি**
পৈয়েকে মাতে ৰূপহী বুলি

মাজ মূৰত চুলি নথকা টপা তিৰোতা দেখিবলৈ অশুৱনী। গিৰীয়েকক মৰম লগাব জানিলে তেনে তিৰোতাক গিৰীয়েকে সুন্দৰী ৰূপহী বুলি আকোৱালি লয়।

১১১২. **মাজ মূৰত সাপে খাই**
ধৰণী বান্ধিবলৈ ঠাই নাই।

সাপে খুটিলে সাপৰ বিষ যাতে সৰ্ব শৰীৰত বিয়পি পৰিব নোৱাৰে তাৰ কাৰণে সাপে খোটা ঠাইৰ ওপৰত ধৰণী বান্ধ টানকৈ বান্ধিব লাগে। মাজ মূৰত সাপে খুটিলে ধৰণী বান্ধিবলৈ ঠাই নাইকীয়া হয়। তেনে অৱস্থাত সাপে খোটা মানুহজনৰ মৃত্যু অনিবাৰ্য হৈ পৰে। কোনো কাৰ্যৰ অন্তিম পৰ্যায়ত বিঘিনী ঘটিলে তাৰ শুধৰণি কৰাৰ অৱকাশ নাথাকে । তেনে কাম বেয়াই হয়।

১১১৩. **মাটি কিনিবা মাজ খাল**
ছোৱালী আনিবা মাক ভাল

মাজ ডোখৰ দ তাৰ চাৰিওপালে কিছু ওখ হলে মাটিৰ সাৰ বাহিৰলৈ যাব নোৱাৰে। ফলত খেতি ভাল হয়। তেনে মাটি কিনিলে লাভ হয়। যিজনী ছোৱালীৰ মাক ৰূপে গুণে আদৰ্শনীয় তৰিত্ৰ ভাল আচাৰ-ব্যৱহাৰ জানে তেনে ছোৱালী বিয়া কৰাই আনিলে ঘৰখনৰ উন্নতি হয়।

১১১৪. **মাটি কিনিবা ঠিচ বান্ধনি**
গৰু কিনিবা গাই
তিৰোতা আনিবা এলাই জাবৰী
তাইহে ঘৰধৰি খায়

মাটি কিনিবৰ সময়ত ছিট ছিটকৈ আলিবান্ধি পানী ৰাখিব পৰা হব লাগে। তেনে মাটিত খেতি ভাল হয়। গৰু কিনিবৰ বেলিকা প্ৰথমে গাই গৰু কিনিব লাগে। গাই গৰুৰ পৰা গাখীৰ আৰু পোৱালি পোৱা যায়। সেই পোৱালিৰ পোৱালি হৈ গৰুৰ সংখ্যা বাঢ়ে। এজনী গাই গৰুৰ পৰা এগোহালি গৰু হব পাৰে। ছোৱালী এজনী বিয়া কৰাই আনিবৰ বেলিকা বৰ চৌখিন ছোৱালী নানি দুখত উঠা ছোৱালী আনিলে তেনে ছোৱালীয়ে ঘৰৰ অৱস্থানুযায়ী ব্যৱস্থা কৰিব পাৰে আৰু ঘৰখন সুন্দৰকৈ ৰাখিব পাৰে।

১১১৫. **মাটিৰ খাল পুতিব পাৰি**
পেটৰ খাল পুতিব নোৱাৰি।

মাটিৰ খাল থাকিলে জাবৰ-জোথৰ আৰু আন ঠাইৰ মাটিৰে পূৰ কৰিব পাৰি। পেটৰ খাল পুতিব নোৱাৰি। খাদ্যদিৰে পেট পূৰ কৰি ললেও কিছুসময়ত পাছত আকৌ পেট খালী হয়। ভোক লাগে। সাময়িকভাৱেহে পেট পূৰ কৰিব পাৰি। গোটেই জীৱনৰ বাবে পেট পূৰাব নোৱাৰি।

১১১৬. **মাণিকে লয় শামুকৰ খোল**
শামুকে কি জানে মাণিকৰ মোল।

সাগৰৰ শামুকৰ পেটত মুক্তা জন্মে। মুক্তা এবিধ মূল্যবান ৰত্ন। সেই ৰত্নৰ মূল্য মানুহেহে বুজে। শামুকে নুবুজে। যি মূল্যবান বস্তুৰ মূল্য নুবুজে। তেনেবোৰ হাততে ভগৱানে অৰ্পণ কৰে। মোল বুজা সকলে পৰিশ্ৰম কৰিলে তেনেবোৰ মূল্যবান বস্তু লাভ কৰিব পাৰে।

১১১৭. **মাতৃক ৰামিবা সুবৰ্ণ হাৰিবা**
আতিথিক নিদিবা লাই
সঙ্গী ভকতক থিয় কিল মাৰিবা

তেহে সদগতি পায়

মাতৃ - জ্ঞান, সুবৰ্ণ – ভক্তি, সদগুণ অতিথি – ইন্দ্ৰিয় সমূহ, সঙ্গী – ৰিপু আনন্দ মনে জ্ঞান আহৰণ কৰিব লাগে। সাদু সন্তৰ পৰপা ভক্তি আৰু সদগুণবোৰ গোপনে আহৰণ কৰিব লাগে। ইন্দ্ৰিয়সমূহক আশ্ৰয় দিব নালাগে। আৰু কাম ক্ৰোধ আদি ৰিপুবোৰক কাঠৰ হাতেৰে দমন কৰি ৰাখিব পাৰিলেহে জীৱন সদ্গি লাভ হয়।

১১১৮. **মাতৃক লভিবা আগে বধিবা ভাগিনী**
দোকানীক আশ্ৰয় কৰি বেচিবা গৃহীণী

প্ৰথমে আনন্দমনে জ্ঞান লাভ কৰিব লাগে। আশা ৰূপী ভনীজনীক ত্যাগ কৰিব লাগে। সন্তসকলে দোকানীস্বৰূপ তেওলোকে নামভক্তি উপযুক্ত লোকক বেচে। সেইসকলক আশ্ৰয় কৰি সৎজ্ঞান বস্তু কিনি লব পাৰে। এনেজন বিজ্ঞলোকে দেহৰূপী ভাৰ্যাক ত্যাগ কৰিব পাৰিব।

১১১৯. **মাতিলে ৰণলৈ যাবা**
নামাতিলে ভোজ খাবলৈকো নাযাবা

ভোজ লোভনীয়। সমাজৰ মাজত আনন্দমনে ভোজ খাবলৈ পোৱাটো সৌভাগ্যৰ কথা। তেনে ভোজ খাবলৈ অনিমন্ত্ৰিত হৈ গলে অপমানিত হোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে। আনে কিবা কওক নকওক নিজৰে সঙ্কোচ ভাৱ হয়। নিমন্ত্ৰিত হৈ ৰণলৈ গৈ মৃত্যুকো বৰণ কৰা উচিত। দেশ ৰক্ষাৰ সন্মান ৰক্ষা কৰিবলৈ গৈ মৃত্যু হলে স্বৰ্গবসী হব পাৰি।

১১২০. **মাতে অমৃত মাতে বি।**

মিঠা মাত অমৃতৰ দৰে সোৱাদ লগা। কিছুমান লোকৰ মাত শুনিলে বা কথা কোৱাৰ ধৰণ দেখিলে খংহে উঠে। কথা কলেই নহয় সুন্দৰ ভাৱে কথা কোৱাটো এটা কলা। মাত কথাই মানুহৰ উচ্চ নীচ মনৰো চিনাকি দিয়ে। মিঠা মাতে মানুহক আকৰ্ষণ কৰে আৰু বন্ধুত্ব বঢ়ায়। গতিকে মিঠা মাতে আকৰ্ষণ কৰে আৰু বন্ধুত্ব বঢ়ায়। গতিকে মিঠা মাত আৰু তাৰ সদব্যৱহাৰ কৰিবলৈ শিকা উচিত।

১১২১. **মান দিলে মান পায়।**

যাক যেনে ব্যৱহাৰ কৰা হয়, তেওঁৰ পৰা তেনে ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। মান সন্মান সুধীজনলৈ আগবঢ়োৱা হয়। ইয়াৰ আদান-প্ৰদান হয়।

১১২২. **মানীয়ে জানে মান**
কাঠৰ ঢেঁকীয়ে কি জানে খুন্দি মৰে ধান

ঢেকী অচেতন বস্তু । তাক ব্যৱহাৰত লগালে লাগি থাকে। ঢেকী ধান খুন্দিবলৈহে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। তাৰ আন কাম নাই। মান সন্মানৰো জ্ঞান নাই। মানী লোকে মান সন্মান বুজি পায়। যি বস্তু কামত খটোৱা হয় তাৰ মান সন্মানৰো জ্ঞান নাথাকে। মান সন্মানৰ কথা নাভাৱে কৰিব লাগে কৰি যায়

১১২৩. **মানুহে পাঙে ঈশ্বৰে ভাঙে**

মানুহে কিবা কিবি কৰিম বুলি ভাবিলেই কৰিব নোৱাৰে, সা-সুবিধা থাকিব লাগে। ভাগ্যইহে সেই সা-সুবিধাবোৰ মিলাই দিয়ে। ভাগ্যত নাথাকিলে কোনোও একো কৰিব নোৱাৰে। ভাগ্যক ঈশ্বৰৰ বিধান বুলি কোৱা হয়। সেই কাৰণে ভাগ্যত নহলে ঈশ্বৰে নিদিয়ে বুলি ধৰি লয়। ধান ধান বুলি আটোম টোকাৰিকৈ ৰাখিলে পেটৰ ভাত পোৱা যায়। ধান বুলি নাভাৰিলে পতান যেন আলাই আথানি কৰিলে সেই ধানো কোনো উপকাৰ নকৰে। জাৰৰৰ দমতহে ঠাই পায়।

১১২৫.		**মানুহ মৰে কৈ চৰাই মৰে বৈ**
সমাৰ্থক
মানুহ মৰে কৈ হৰিণা মৰে বৈ

মানুহে লাগ বান্ধ নোহোৱা কথা কৈ স্থান কাল পাত্ৰ নাচালে বিপদত পৰে। চৰাই উৰি ফুৰিলে তাক কোনেও মাৰিব নোৱাৰে। কৰবাত বৈ দিলেহে শত্ৰুৰ কবলত পৰে। হৰিণাই তীব্ৰ গতিত দৌৰিব পাৰ। হৰিণাই নৰলে কোনেও তাক হত্যা কৰিব নোৱাৰে। বৈ পাছলৈ চোৱা হৰিণাৰ অভ্যাস, তাৰ কাৰণে চিকাৰী, বাঘ আদিৰ কবলত পৰে।

১১২৬.		**মানুহ সোৰোপাই বেলিকৈ চায়**
গৰু সোৰোপাই পানীটুপি খায়
সমাৰ্থক
মানুহ আলচাই বেলিকৈ চায়
গৰু আলচাই পানীলৈ চায়

এলেহুৱা মানুহে কাম কৰিবলৈ ললে বাৰে বাবে বেলিলৈ চায়। সময় কিমান হল। ঘৰলৈ যাবলৈ সময় হল নে নাই। সোৰোপা গৰুৱে বাৰে বাৰে পানী খাবলৈ বিচাৰে। কামত ভালকৈ নালাগ। বেছি খটুৱাবলৈ বিচাৰিলে শুই পৰে। কাৰম সময়ত মানুহ আৰু গৰুৰ সোৰোপালি বুজিব পাৰি।

১১২৭.		**মানুহ বুঢ়া হলে পৰকিতি লৰে**
কুকুৰ বুঢ়া হলে ফাপৰে ধৰে

মানুহ বুঢ়া হলে সৰু সৰু লৰা-ছোৱালীৰ নিচিনা অবুজ হয়। অলপতে ওফোন্দ পাতেষ বিচৰা বস্তু বিচাৰি নাপালে খং কৰে। বুঢ়া মানুহক সেই কাৰণে বহুতে আমনিদায়ক বুলি ভাৱে। কুকুৰ বুঢ়া গলে গাত ফাপৰে ধৰে। ফাপৰে ধৰা কুকুৰক লেই লেই ছেই ছেই কৰে। বুঢ়া কালত সকলোৰে প্ৰকৃতি লৰে। তাৰ বাবে আনৰ পৰা আদৰ নাপায়।

১১২৮.		**মিঠা মাতৰ নহয় সৰি**
মাতে অৰি মাতে বৈৰী
মাত নহয় খাগৰি খৰি

মিঠা মাতে জগত মুহিব পাৰে। কথা কব নাজানিলে শত্ৰুৰ সৃষ্টি হয়। কথা কটাকটি কৰি কাজিয়াৰো সৃষ্টি হয়। কথা কওতে সাৱধান হব লাগে। নহলে খাগৰি খৰিৰ জুইৰ দৰে দপদপাই জ্বলি ডাঙৰ বিপদৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে।

১১২৯.		**মানুহে প্ৰতি মনটো**
ধানটো প্ৰতি কণটো

প্ৰতিটো ধানৰ ভিতৰত একোটিকৈ কণ থাকে। তাৰ পৰাই গজালি মেলি ধান গছ হয়। ঠিক দেইদৰে প্ৰত্যেক মানুহৰে মন বেলেগ বেলেগ। সেই অনুযায়ী কামবোৰ বেলেগ হয়। ভিন ভিন মনৰ মানুহৰ চাল চলন স্বভাৱ চৰিত্ৰ ভিন ভিন হয়।

১১৩০.		**মানুহে পইচা কৰে**
পইচাই মানুহ কৰে

মানুহে নানা প্ৰকাৰে খাটি ধন উপাৰ্জন কৰে। সেই ধন ভাল কামত খটুৱালে ভাল কাম হয়। ভাল কাম হলে মানুহজনৰো নাম হয়। ধনেই সমাজত প্ৰতিপত্তি বঢ়ায় ডাঙৰ মানুহৰ সৃষ্টি কৰে। ধন উপাৰ্জন কৰিলেই নহব ভাল কামত খচৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ হব লাগিব।

১১৩১. **মামাথেৰ গাই খীৰায় মোৰ নাম দুখ কোঁৱৰ**

সদায় গাখীৰ খোৱা জনক দুখ কোঁৱৰ বোলে। মোমায়েক ঘৰৰ গাখীৰ সদায় নাপায়। মাজে মাজে পায় তাকে লৈ দুখ কোঁৱৰ নাম হব নোৱাৰে। নিজ গাখীৰৰ মাজত জন্ম গ্ৰহণ কৰিলেহে দুখ কোঁৱৰ হব পাৰে। নিজৰ ধন বিদ্যাৰেহে মানুহে ডাঙৰ হয়। লোকৰ ধনেৰে ধনী নহয়। লোকৰ বিদ্যাৰেও বিদ্বান নহয়।

১১৩২. **মাংসত বাঢ়ে মাংস ঘিউত বাঢ়ে বল**
দধিত বাঢ়ে চন্দ্ৰ শাকত বাঢ়ে মল

মাংস খালে শৰীৰত মাংস বাঢ়ে। ঘিউ খালে শক্তি বাঢ়ে, দৈ গাখীৰ খালে শৰীৰৰ শীতলতা বৃদ্ধি পায়। শাক খালে মল বাঢ়ে। শৌচ প্ৰস্ৰাৱ খোলোচা হয়। স্বাস্থ্যৰ কাৰণে দধি, দুগ্ধ, ঘিউ, মৌ, মাংস, মাখন শাকপাচলি উপকাৰী বস্তু। সেইবোৰ বস্তু খোৱা উচিত।

১১৩৩. **মাহৰ মাৰ দেখি তিলে আপোনা আপুনি বেত মেলে**

মাৰ কোবাই কোবাই উলিয়াব লাগে। তিল কাটি শুকাবলৈ দিলে ৰদৰ তাপত ফাট মেলি তিলবোৰ এনেই ওলায়। তাকেই মাহৰ মাৰ দেখি তিলে বেত মেলা বুলি কোৱা হৈছে। আনক দিয়া শাস্তি দেখি এজনে ভয়তে শান্ত হৈ পৰা বুলি কোৱা হৈছে।

১১৩৪. **মাহে পখে যাবা বৰ পীৰাখন পাবা**
দিনে দিনে যাবা খেৰকুটা যেন পাবা
সমাৰ্থক
যদি দেখে নিতে নিতে
চকুৰে কৰে পিত পিত
মাহে পখে হবা থিত
তেহে পাবা মৰম চাত

কোনো মানুৰ ঘৰলৈ সদায় আহ যাহ কৰিব নালাগে। মিতিৰ কুটুম্বৰ ঘৰলৈকো দিনে দিনে গলে আদৰ সাদৰ কমি যায়। খেৰ কুটা জ্ঞান কৰে। মাহত এবাৰ বা পখত এবাৰ গলেহে আদৰ-সাদৰ পোৱা যায়

১১৩৫. **মালীৰ ফুলে দেৱতা পূজে**
মালীৰ নাম মুখত নুসুজে

মন্দিৰত পূজা সেৱা কৰিবলৈ ফুল পাত লাগে। মন্দিৰৰ মালীয়ে সেইফুল পাত যতনাই দিয়ে। পূজাৰীৰ মুখত কোনো দিনেই মালীৰ নাম উচ্চাৰণ নহয়। সেইদৰে ৰজা-মহাৰজাসকলে প্ৰজাৰ ধনেৰে অট্টালিকা সাজে, কিন্তু কোনেও প্ৰজাৰ নাম ঘূণাক্ষৰেও প্ৰকাশ নকৰে। সম্ৰাট চাহজাহানে আগ্ৰাত তাজমহল সজাই ছিল। তাজমহল সজাওতে যিসকল লোকে খাটিছিল, তেওঁলোকৰ নাম কতো নাই। খাটিখোৱা লোকৰ নাম নাথাকে। বৰ বৰ লোকৰহে নাম জাউতি যুগীয়া হৈ থাকে।

১১৩৬. **মাহীৰ আগত মামাৰ গল্প**
মাহীয়ে শুনিলে হাঁহে অল্প

মাহীয়েক মোমায়েকৰ বায়েক বা ভনীয়েক। ভনীয়েকে ককায়েক ভায়েকৰ সকলো কথা জানে। গতিকে তেওঁ হাঁহি থকাৰ বাদে একো নকয়। যি সকলো জানে তাৰ আগচ সেই কথা বিবৰি কোৱাৰ আৱশ্যক নাই।

১১৩৭. **মিছা কথাৰ ঠেং চুটি**
সঁচাক ধোকাও নালাগে

মিছ কথা কলে তাক সঁচা বুলি প্ৰমাণ কৰিবলৈ আৰু আন মিছা কথাৰ সহায় লব লাগে। ঠেং চুটি হলে জোৰা দিব লাগে। তেতিয়াহে লৰচৰ কৰিব পাৰি। মিছা কথাকো আন মিছা কথাৰে জোৰা দিব লাগে। নহলে মিছা ওলাই পৰে।

১১৩৮. **মিতিৰক মাতিবা আগত**
হাতীক খুচিবা কুমত

মিতিৰে মিতিৰৰ উপকাৰ কৰিব লাগে। সেইবাবে মিতিৰৰ দোষ গুণ খোলাভাৱে কৈ দিব লাগে। তেতিয়া কিবা দোষ থাকিলে শুধৰণি হয়। গুণৰ কথা কলে গুণ বৃদ্ধি পায়। হাতী বৃহৎ আকাৰৰ জন্তু। তাক শাসনত ৰাখিবলৈ হলে তাৰ কুমত চিপ্ৰাঙেৰে খুচিব লাগে। তেতিয়া সি মাউতৰ কথা মতে চলে।

মানুহে বিভিন্ন জনৰ লগত বিভিন্ন প্ৰকাৰে মিত্ৰতা কৰিব লাগে। বিভিন্ন প্ৰকাৰে শাসনো কৰিব লাগে।

১১৩৯. **মিত্ৰই কান্দিলে শত্ৰুই হাঁহে**

মিত্ৰই মিত্ৰৰ দুখত দুখী, সুখত সুখী হয়। মিত্ৰৰ দুখত মিত্ৰই কষ্ট পায়। কান্দে। শত্ৰুসকলে তেনে অৱস্থাত হাঁহে। অৰ্থাৎ মিত্ৰই মিত্ৰৰ দুখত দুখী হয় শত্ৰুৱে শত্ৰু হোৱা দেখিলে ভাল পায়।

১১৪০. **মুখত মধুৰ বাণী**
পেটত খুৰখনি।
সমাৰ্থক
মুখে লটপট ভিতৰি কপট
সমাৰ্থক
মুখত মৌ পেটত শূল
তাৰ কথাত নাযাবা ভোল

কপটীয়া মানুহে মৰমেৰে সোৱাদ লগা কথাকৈ কি প্ৰকাৰে অনিষ্ট কৰিব পাৰি তাৰ কথাহে চিন্তা কৰি থাকে। গতিকে মানুহে চিনা টান। কপটীয়া মানুহৰ মৰমতো মামৰে ধৰে।

১১৪১. **মুখ মেলিলেই গৰ্ভ চিনা যায়**

কথা নোকোৱা পৰ্যন্ত মানুহৰ জ্ঞান গৰিমা, আওভাও ধৰিব নোৱাৰি। কথা কলেই মানুহজনৰ জ্ঞান বিদ্যা আও-ভাও বুজিব পাৰি। বহুতে মানুহৰ মুখলৈ চায়ো তেওঁৰ অন্তৰৰ কথা ধৰিব পাৰে। কথা কলে ভালকৈ বুজি পোৱা যায়

১১৪২. **মুখত হৰি নাম**
হাতত কৃত্য কাম

হৰিনাম লোৱাৰ সময় অসময় নাই। দিনটোৰ সকলো কাম কৰাৰ লগে লগে হৰি নাম লব পাৰি। ঈশ্বৰৰ নাম লৈ কৰ্তব্য কৰিলে অন্তৰত ভক্তি ভাৱ থকাটো নিশ্চিত হৈ পৰে আৰু কামো ভাল হৈ পৰে।

১১৪৩. **মুখেই মনৰ দাপোন**

দাপোনত প্ৰতিবিম্ব দেখাৰ দৰে মানুৰ মুখ মণ্ডলতো অন্তৰৰ ভাৱ ৰাশি প্ৰকাশ পায়। মুখখনলৈ চালেই মানুহৰ মনৰ দুখ-আনন্দ কিছু নহয় কিছু পৰিমাণে ধৰিব পাৰি। অন্তৰত দুখ-শোক থাকিলে মুখখন মলিন অনুজ্বল হয় আনন্দ উৎফুল্লতাই মুখত হাঁহি বিৰিঙায়।

১১৪৪. **মুচিও শুদ্ধ হয় যদি কৃষ্ণ ভজে**

মুচিয়ে গৰু, মহ, ছগলীৰ চালেৰে জোতা বেগ আদি তৈয়াৰ কৰে। মৰা গৰু, মহ, ছাগলীৰ চাল কটা ছিঙা কৰা কাৰণে নৈষ্ঠিক সকলে ঘৃণাৰ চকুৰে চায়। কিন্তু মুচিয়ে যদি সদা কৃষ্ণ নাম স্মৰণ কৰে, কৃষ্ণক ভজনা কৰে, তেওঁ শুচি আৰু পৱিত্ৰ হয়।

১১৪৫. **মূৰৰ ওপৰত তিনি চাৰি পানী**
কথাই বতৰাই একো নাজানি।।

মূৰৰ ওপৰত তিনিচাৰি পানীৰ অৰ্থ অতি গভীৰ পানী কমেও ২৫/৩০ হাত। সেই পানী মূৰৰ ওপৰত থকা মানে বহু বিপদ আপদত জুৰুলা হোৱা বুজাইছে। সাধুলোসসকলে তেনে বিপদতো ধৈৰ্য নেহেৰায়। তেওঁলোকৰ কথা কাৰ্যই সিমান বিপদৰ কথা ঘূণাক্ষৰেও প্ৰকাশ নকৰে।

১১৪৬. **মূৰ্খ বৈদ্য যম সম।**

যমে জীৱক মাৰে। বেমাৰ পাতি ভাল কৰা বৈদ্য যদি মূৰ্খ হয়, তেওঁ ৰোগীক ভুল চিকিৎসা কৰি ভুল ঔষধ-পাতি দি ৰোগীৰ মৃত্যু ঘটায়। মৃত্যু নহবলগীয়া ৰোগীও বৈদ্যৰ ভুল চিকিৎসাত মৰে। গতিকে বৈদ্য মূৰ্খ হলে যমৰ দৰে মৃত্যু কাৰক হয়।

১১৪৭. **মূৰ্খ পুত্ৰ হোৱাতকৈ নিততী হোৱাই ভাল**

পুত্ৰই বংশ ৰক্ষা কৰে। বংশৰ মৰ্যদা ৰক্ষা কৰে। লগতে বংশৰ নাম যশ বৃদ্ধি কৰিব লাগে। পুত্ৰ মূৰ্খ হলে বংশৰ মৰ্যদা ৰক্ষা কৰা , নাম যশ বঢ়োৱা দূৰৰ কথা হ্ৰাসহে কৰে। মূৰ্খ পুত্ৰ বংশৰ মৰ্যদা বুজি নাপায়। উচিত অনুচিতৰ জ্ঞান নাথাকে। নানা প্ৰকাৰে অন্যায় অত্যাচাৰ কৰি মাক দেউতাকৰ সন্মান লাঘৱ কৰে। সেই কাৰণে মূৰ্খ পুত্ৰ জন্ম দিয়াৰ সলনি নিততী অৰ্থাৎ অপুত্ৰক হোৱা বহুগুণে ভাল।

১১৪৮. **মূৰ সোমোৱাবল ঠাই নাই**
লোকৰ দুখত পমি যায়

ধনী মানুহে দুখীয়াৰ দুখ নুবুজে। দুখীয়াৰ দুৰৱস্থাৰ কথা চিন্তা নকৰে। যি দুখীয়া তেওঁহে দুখীয়াৰ দুখত পমি যায়। যাৰ ঘৰ-দুৱাৰ নাই তেনেলোক পৰোপকৰী হয়।

১১৪৯. **মেঘ চাই গাজনি**
হিলৈ চাই খাজনি

মেঘ যিমানে ঘন হৈ চলাচল কৰে তাৰ গাজনিও সিমানে প্ৰৱল হয়। হিসলৈৰ আকৃতি চাই খাৰ বাৰুদ খাজিব লাগে। ডাঙৰ হিলৈত সামান্য খাৰ বাৰুদ দিলে কামত নাহে। আকৃতি চাই খাৰ বাৰুদ ভৰাব লাগে। সেইদৰে সামৰ্থ থকা সকলেহে সামৰ্থ অনুযায়ী কাম কৰিব পাৰে। গতিকে সামৰ্থ্য চাই কামৰ ভাৰ আৰু খোৱাৰ সম্ভাৰ দিব লাগে।

১১৫০. **মেকুৰী জোলোঙাৰ পৰা ওলাল**

মেকুৰীয়ে চিকাৰ ধৰিবলৈ লুকাই থাকে। চিকাৰ দেখিলেই ওলাই পৰে। গোপন কথাও গোপন হৈ সদায় নাথাকে। গোপন শত্ৰুও তেনেদৰে ওলাই পৰিলে এই প্ৰৱচনটি কোৱা হয়।

১১৫১. **মেকুৰীয়ে পানীৰ মাছ খায় পানী নোচোৱে**

মেকুৰীয়ে পানীত জন্মা মাছ খায়। মাছ ধৰিবলৈ পানীলৈ কেতিয়াও নাযায়। কাৰণ পানীত নামিলে মেকুৰীৰ বিপদ হে হয়। মেকুৰীয়ে পানীত তিতিলে বৰ কষ্ট ভোগ কৰিব লগা হয়। জ্ঞানীলোকে ভাল বস্তু গ্ৰহণ কৰে। তেনে বস্তু পোৱাত যদি বিপদ থাকে তেন্তে তাৰ কাৰণে সাৱধান হয়।

১১৫২. **মেধি পৰিছে খালত**
কুকুৰে কামুৰিছে গালত

কুকুৰে সাধাৰণতে আঠুৰ তলত কামোৰে। কুকুৰৰ খং উঠাই ললে সি যতে ততে কামোৰ। খালত পৰি সাৰিবলৈ গলে গালতো কামুৰিব পাৰে। সেইদৰে প্ৰতিশোধ পৰায়ণ শত্ৰুৱে আগগুৰি নাযায় যতে ততে যেনেকৈ সুবিধা পায় ততে প্ৰতিশোধ লয়।

১১৫৩. **মেটেকাৰ ধুনীয়া ফুল ওপৰত থাকে**
পানীৰ গভীৰতাৰ জ্ঞান নাথাকে।

মেটেকা ওপঙি থকা উদ্ভিদ। ফুলবোৰ দেখিবলৈ ধুনীয়া। মেটেকা কিমান দ পানীত ওপঙি থাকে কব নোৱাৰি। সেইদৰে ধুনীয় লৰা-ছোৱালীবোৰক মাক দেউতাকে কিমান কষ্টত তুলি-তালি ডাঙৰ-দীঘল কৰিছে তাৰ খবৰ আনলোকৰ নাথাকে। ধুনীয়া দেখনিয়াৰ হলেই শিক্ষা-দীক্ষা বংশ মৰ্যদাও থাকিব লাগে। মূল ঠিক নহলে প্ৰমূল্য ঠিক নহবও পাৰে।

১১৫৪. **মেধি মাটিত বহিলে কোনে গাঁত খান্দি তলত বহিব**

সন্মানিত লোকক উচ্চ আসন দিয়া উচিত। মেধি সমাজৰ সন্মানিত লোক। তেওঁ মাটিত বহিলে আনে যদি মাটিত বহে সকলোৰে আসন সমান হৈ পৰে। মাটিত বহা মেধিক উচ্চ আসন দিবলৈ হলে বাকী সকলে মাটিত গাঁত খান্দি গাঁতত বহিব লাগিব। তেনে কাম কোনেও কৰিবলৈ নাযায়। গতিকে মেধিয়ে উচ্চ আসনত বহিবলৈ চাব লাগে। নিজৰ মান-সন্মান নিজে ৰক্ষা কৰিবলৈ চোৱা উচিত।

১১৫৫. **মেৰুৰ গিৰিৰ আগত কি শিমলু তুলা**

উই পৰুৱাই মাটি তুলি ওখ ওখ ঢিপ তৈয়াৰ কৰে। সেইবোৰক উই হাফলু বোলে। সেইবোৰ মেৰু পৰ্বতৰ তুলনাত তেনেই নগন্য। শিমলু গছ বৰ ওখ হয়। তাতে শিমলু কৰ মাটি তুলা হৈ উৰি যায়। সামান্য বতাহে শিমলু তুলা উৰুৱাব নোৱাৰিব পাৰে। কিন্তু প্ৰচণ্ড বতাহে সেই তুলা উৰুৱাই বহুদূৰলৈ নিয়ে। তথাপি মেৰু অতিক্ৰম কৰিব নোৱাৰে।

১১৫৬. **মেলত বহি নকয় উচিত।**
দোষে পাই কিঞ্চিৎ কিঞ্চিৎ

মেলুৱে সকল ন্যায় পৰায়ণ ব্যক্তি হোৱা উচিত। আপোন পৰ ভাৱ তেওঁলোকৰ মনত ঠাই পাব নালাগে। সকলো সময়তে উচিত কথা কবলৈ পৰাঙ্মুখ হব নালাগে। কোনোবাই বেয়া পাব বা কোনোৱাই ভাল পাওক বুলি কোনো মন্তব্য দিবলৈ বা মন্তব্য দিয়াৰ পৰা বিৰত থকা অনুচিত। উচিত কথা নোকোৱা মেলুৱেক কিঞ্চিত হলেও দোষে চুৱে।

১১৫৭. **মোমায়ে কাঠ কাটে**
মামীয়ে পানী যেন দেখে

কাঠ কটা টান কাম। কিন্তু কাঠ কটা কম নকৰা সকলে বৰ টান কাম বুলি নাভাৱে। মোমায়েকৰ কাঠ কটা চাই মামীয়েকে পানী কটাৰ দৰে সহজ বুলি ভাৱে। কৰ্মীসকলে ৰদে বৰষুণে কাম কৰে। কাম চাই ফুৰাসকলে বিশেষ একো কৰা নাই বুলি মন্তব্য দিয়ে। কৰ্মীসকলৰ দুখ-কষ্ট আনে নুবুজে।

১১৫৮. **মোৰ নহয় সতিনীৰ পো**
ঢাৰি পাটি নাই মাটিতে শো

সতিনী পুতেকক সতিনীয়ে ভাল নাপায়। সেই কথা কাজে কামে কথা-বতৰাই আচাৰ-ব্যৱহাৰত ওলাই পৰে। সতিনীৰ পুতেকৰ অনিষ্ট কেনেকৈ কৰিব পাৰে তাৰ চেলু বিচাৰি ফুৰে। সতিনীৰ পুতেকক মাটিয়ে বালিয়ে শুৱাই মনৰ ক্ষোভ মিটাবলৈ পালে বৰ ভাল পায়।

১১৫৯. **মৌপিয়া চৰায়ে পৰ্বত লয় তুলি**
ঢোল যেন কণী পাৰে চুঙাৰ বাদুলি

মৌ পিয়া এবিধ সৰু চৰাই। সেই চৰায়ে ৰক্হত তুলি লোৱাটো অসম্ভৱ। চুঙাৰ বাদুলী চুঙাত সোমাই থাকে। সেই চুঙাত ঢোলৰ দৰে ডাঙৰ কণী পৰাটোও অসম্ভৱ। তাৰউপৰি বাদুলীয়ে কণী নাপাৰে। পোৱালিহে জগায়। সামান্য লোকে বহু ডাঙৰ কথা কব পাৰে। সেইবোৰ কথাৰ অৰ্থ কি হব পাৰে। ভাৱি নাচায়। গতিকে জ্ঞান নাথাকিলে কথা কওতে সম্ভৱ অসম্ভৱৰ কথা ধৰিব নোৱাৰে। নুবুজাকৈ বহু ডাঙৰ কথা কয় অসম্ভৱ কথাও কৈ দিয়ে।

১১৬০. **মৌৰ সোৱাদ কুঁহিয়াৰত পায়**
কুঁহিয়াৰ মৌৰ সমান নহয়।

মৌ মিঠা কুঁহিয়াৰো মিঠা। সোৱাদ একে কিন্তু দ্ৰব্য গুণ একে নহয়। মৌ এবিধ উৎকৃষ্ট ঔষধ। কুঁহিয়াৰ তেনে ঔষধ নহয়। গতিকে সোৱাদেৰে বস্তুৰ গুণ বুজিব নোৱাৰি। দ্ৰব্য গুণৰ উৎকৃষ্টতাই বস্তুৰ মূল্য বঢ়ায়। সেইদৰে মানুহ সমগুণী হলেই সমান নহয়। যি ৰাইজৰ উপকাৰত আহে উচ্চ খাপৰ।

য

১১৬১. **যত দোষ, নন্দ ঘোষ।**

নন্দ ঘোষ নামৰ এজন অসৎ স্বভাৰৰ মানুহ। সকলোৱে জানে নন্দ ঘোষে বেয়া কাম কৰি ফুৰা বুলি। সেইকাৰণে কৰবাত চুৰি ডকাইতি হ'লেই নন্দঘোষক সকলোৱে সন্দেহ কৰে। নন্দঘোষে নকৰিলেও কৰা বুলি ধৰি লয়। বেয়া কাম কৰি দোষ কৰি ফুৰা মানুহক যি কোনো বেয়া কামৰ বাবে দোষী বুলি সকলোৱে ভাবি লয়।

১১৬২. **যত ক্ষণ শ্বাস, ততক্ষণ আশ।**

শ্বাস প্ৰশ্বাসেই মানুহ আছে সকলো জীৱৰে জীৱন। শ্বাস প্ৰশ্বাস থাকিলে জীয়াই থকা বুলি বুজা যায়। যিমান দিনলৈ শ্বাস প্ৰশ্বাসৰ কাম চলি থাকে, সিমান দিন জীয়াই থকাৰ আশা থাকে। শ্বাস বন্ধ হ'লেই জীৱন শেষ হয়।

১১৬৩. **য'তে থাকিবা সৰ্বতি কাল**
তাত নিবিচাৰিবা ভালাভাল।।

ভাল ঠাইত থাকিবলৈ ভাল বস্তু খাবলৈ সকলোৰে মন যায়। কিন্তু যি ঠাইত সদায় থাকিবই লাগিব সেই ঠাই বেয়া বুলি ভাবি থাকিলে মন বেয়া হে হয়। বেয়া কিবা থাকিলে ভাল কৰি লবলৈ যত্ন কৰিব লাগে।

১১৬৪. **য'তে বাঘৰ ভয় ত'তে ৰাতি হয়।**

বাঘ হাবিত থাকে। ই নিশাচৰ জন্তু। বাঘে ৰাতি খাদ্য বিচাৰি ফুৰে। ৰাতি যদি সেই বাঘ থকা ঠাইত থাকিবলগীয়া হয়, ভয়যৰ সীমা নাইকিয়া হয়। যাক দেখিলেই ভয় লাগে, সেই ভয়ানক জন্তু থকা ঠাইখনত যদি ৰাতি খপিবলগীয়া হয়, যিমানে সাহসী লোক নহওক কিয়, তেওঁ ভয়তে পেপুৱা লাগি থাকিবলগীয়া হয়। বেয়া দিন পৰিলে বেয়া দশাপ্ৰাপ্ত হয়।

১১৬৫. **য'তে ৰাতি, ত'তে কাতি।**

ৰাতি জিৰণিৰ সময়। সেই সময়ত দিনৰ বাগৰ পলুৱাবলৈ টোপনি যোৱাৰ আৱশ্যক। সকলো ঠাইতে আৰাম দায়ক বিছনা পত্ৰ পোৱা নাযাব পাৰে। গতিকে যেনে তেনে প্ৰকাৰে শুবলৈ যত্ন কৰাটো ভাল অভ্যাস। ৰাতি হ'লেই শুবলৈ যত্ন কৰা উচিত।

১১৬৬.　**য'তে ধৰ্ম, ত'তে জয়।**

ধৰ্মত থাকি কাম কৰিলে জয় হবই। অধৰ্মৰ জয় ক্ষন্তেকীয়া। ধৰ্মৰ জয় যুগমীয়া। গতিকে ধৰ্মত চলাই উচিত।

১১৬৭.　**য'তে ইচ্ছা ত'তে বাট।**

ইচ্ছাই কৰ্মৰ বাট দেখুৱাওঁতা। কৰ্মৰ সফলতাও ইচ্ছাৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰে। ইচ্ছাৰ বলতে মানুহে অসম্ভৱকো সম্ভৱ কৰিব পাৰে।

১১৬৮.　**য'তে মন ত'তে ধন।**

ধন উপাৰ্জন কৰিবলৈ মন কৰিলে য'তে ত'তে ধন উপাৰ্জন কৰাৰ উপায় ওলায়।

১১৬৯.　**য'তে যায় যুগী ত'তে কোবা কুবি।**

ই এটা পুৰণি প্ৰবাদ। ইয়াত যুগীসকলৰ নামেৰে সমাজৰ কথা কোৱা হৈছে। তাহানি যুগীসকলে য'তে নাথাকক ততেই কাজিয়া-পেছাল হাই-দন্দ প্ৰায়ে হৈছিল। মানুহৰ জাতিগত কিছুমান দস্তুৰ থাকে, সেইবোৰ সহজে এৰিব নোৱাৰে। যলৈ নাযাওঁক তেওঁলোকে নিজৰ নীতি নিয়ম আচাৰ ব্যৱহাৰ সহজে এৰিব নোৱাৰে।

১১৭০.　**য'তে দেখে গাজী কল, ত'তে উঠে নামৰ বল।**

নামৰ গাজী-কল খাবলৈ ভাল লাগে। গতিকে গাজী কল দেখিলে নামতীসকলে বেছি উৎসাহেৰে নাম ধৰি ভাল পায়। খোৱাৰ আশা থাকিলে মানুহে কাম কৰিবলৈ উৎসাহ পায়।

১১৭১.　**যদিও হয় মুনিজন**
তেও সোধে তিনিজন।

ঋষি-মুনি সকল গুণী-জ্ঞানী লোক। তেওঁলোকৰো কোনো কথাত সন্দেহ থাকিব পাৰে। সেই সন্দেহ নিবাৰণৰ কাৰণে তেওঁলোকেও তিনিজন লোকৰ পৰামৰ্শ লয়। কোনো কামত সন্দেহ থাকিলে অভিজ্ঞলোকৰ পৰা শিকি বুজি লব লাগে।

১১৭২.

যদি বৰষে আঘোণে	**যদি বৰ্ষে আঘ্ৰাণে**
ৰজা যায় মাগনে।	**ৰাজা যায় মাগনে।**
যদি বৰষে মাঘৰ শেষ	**যদি বৰ্ষে মাঘেৰ শেষ**
ধন্য ৰজাৰ পুণ্য দেশ।	**ধন্য ৰজাৰ পুণ্য দেশ। (৯১)**
যদি বৰষে মকৰে।	**যদি বৰ্ষে মকৰে**
ধান নধৰে ভাণ্ডাৰে।।	**ধান হয় টেকৰে।**
	(খনাৰ বচন)

যদি আঘোণ মাহত বৰষুণ হয় তেন্তে পথাৰৰ পকাধানে পথাৰতে আথানি আবানি হয়; দেশত আকালে দেখা দিয়ে, ৰজাও ভিক্ষাৰী হয়। মাঘৰ শেষত বৰষুণ দিলে প্ৰজাৰ সুখ হয়, ধানেৰে বসুন্ধৰা শস্যশলিনী হয়। যদি গোটেই মাঘ মাহটোত বৰষুণ হয়, তেন্তে ধানেৰে ভঁড়াল উপচি পৰে।

১১৭৩.　**যদি নেৰা অসতীৰ মোহ;**
ফেঁটী সাপৰ পোৱালি পোহ।

ফেঁটী সাপৰ পোৱালি পুহিলে এদিন নহয় এদিন সি খুটিব। সেই নিচিনা অসতী তিৰোতা থাকিলে স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ কাৰণে গিৰীয়েকক বিপদত পেলাব পাৰে। দৰ্কাৰ হ'লে গিৰীয়েকক হত্যাও কৰিব পাৰে। অসতী তিৰোতাৰ লগত গৃহবাস কৰা বিপদৰ কথা।

১১৭৪. **যদি দেখে নিত নিত**
চকুৰে কৰে পিতপিত।
মাহে পখে হবা থিত
তেহে পাবা মৰম বিত।।

অতি আপোনজনৰ ঘৰলৈকে দিনে দিনে যোৱা উচিত নহয়। আহ-যাহ বেছি হ'লে আদৰ স্নেহ কমি যায়। অতি মৰমৰ জনকো আদৰ নকৰা হয়। মাহেকে পযেকে গ'লে আদৰ নকমে। তেনেকৈ মাজে সময়ে আহ-যাহ কৰিলে মৰম বেছি পায়। আগন্তুক জনক চাবলৈ, কথা-বতৰা হ'বলৈ আৱশ্যক অনুভৱ হ'লে মৰম-চেনেহ বাঢ়ে। সেয়ে হবলৈ আহ-যাহ কম হোৱাই বাঞ্চনীয়।

১১৭৫. **যদি লাগিব লাগে ঋণ**
খেদি কুৰি বুঢ়া গৰু কিন।।

বুঢ়া গৰুৱে বেছিদিন হাল বাব নোৱাৰি। বেছি কাম কৰাবলৈ গ'লে সোনকালে মৰে। আকৌ গৰু কিনিব লগীয়া হয়। তেনেকৈ গৰু কিনিবলৈ হ'লে দুখীয়া মানুহৰ ঋণ লাগে। গতিকে লোকৰ ধৰুৱা হৈ থাকিব খুজিলে মহাজনৰ খেচ-খেচনি খাবলৈ মন কৰিলে বুঢ়া গৰু কিনিবলৈ উপদেশ দিয়া হৈছে।

১১৭৬. **যমক নেওচা দিবলৈ খোজে।**
যমৰ মাকক চলি খোজে।।

যমেই মৃত্যুৰ গৰাকী। ল'ৰা হওক বুঢ়া হওক আয়ুস শেষ হ'লেই যমদূতে জীৱৰ আত্মা লৈ যায়। ল'ৰা-ছোৱালীৰ মৃত্যু পিতৃ-মাতৃৰ কাৰণে সহিব নোৱাৰা হয়। শোক তাপত জুৰুলা হৈ যমক গালি পাৰে। যমক নেওচা দিবলৈকে যমৰ মাকক চলি খোজাৰ মানস কৰে। যমৰ মাকেহে যমৰ অন্যায় কাৰ্য্যত বাধা দিব পাৰিব বুলি ধৰি লয়। যমৰ মাক নাই, যমৰ কাৰ্য্যৰ প্ৰতিকাৰো নাই। গতিকে মৰাক ঘূৰাই অনাটো সম্ভৱ নহয়।

১১৭৭. **যমপুৰী নিদান ঠাই,**
ইয়াত দিলে তাত পায়।

যমপুৰীখনকে জীৱৰ অন্তিম স্থল বুলি কোৱা হয়। তাৰ পৰা ঘূৰি আহিব নালাগে। তাতে পাপ পুণ্যৰ ফল ভোগ কৰে। জীৱনত ভাল কাম, লোকৰ উপকাৰ আদি কৰিলে যমপুৰীত আত্মাই সদগতি পায়। বেয়া কাম কৰিলে দুৰ্ভোগ ভুগিব লাগে। ইয়াত যেনে কাম কৰা হয় যমপুৰীত তেনে ফল ভোগ কৰে। গতিকে এই জগতত সৎ কাম কৰি পুণ্য অৰ্জন কৰি লোৱা উচিত।

১১৭৮. **যমে নিলেও নিয়া জোঁৱাই নিলেও নিয়া।**

যমে নিলে মৃতকক ঘূৰাই আনিব নোৱাৰি সেইদৰে জোঁৱাইৰ হাতত অৰ্পণ কৰিলেও ছোৱালীক ঘূৰাই পাব নোৱাৰি। বিয়া দিয়া দিনৰ পৰা ছোৱালী লোকৰ হৈ পৰে। সেই কাৰণে যম আৰু জোঁৱাইক সমান বুলি ধৰি লোৱা হৈছে। প্ৰভেদ মাথো যমে নিলে তাৰ ছাঁটিকো দেখা পোৱা নাযায়। জোঁৱাই নিলে সময়ত দেখা পোৱা যায়।

১১৭৯. **যাক নোৱাৰা হাতে,**
তাক মাৰিবা ভাতে।।

বলীৰ লগত হাতে হাতে যুঁজ কৰি জয়লাভ কৰিব নোৱাৰি। তেনে প্ৰতিদ্বন্দীক খোৱাৰ পথ বন্ধ কৰিহে জয় লাভ কৰিব পাৰি।

১১৮০. **যাক ৰাখা, সিয়ে ৰাখে।**

যাক বিপদত সহায় কৰি ৰখা যায়। বিপদৰ সময়ত সেইজনেই ৰক্ষা কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহে। ক্ষুদ্ৰ নিগনি এটাই উপকাৰৰ কথা সুঁৱৰি মহাবলী সিংহক মৃত্যুৰ পৰা ৰক্ষা কৰিছিল।

১১৮১. **যাক বুলিবা আপোন।**
সিয়ে ভৰায় ছপোণ।।

স্বাৰ্থৰ ক্ষেত্ৰত আপোন কথা মনলৈ নাহে। স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ বাবে আপোনে ছপোণ দণ্ড ভৰায়। মানুহক বিশ্বাস কৰিব নোৱাৰি।

১১৮২. **যাক নোৱাৰে সুৰাসুৰ নৰে।**
তাক কি কৰিব কুকুৰনেচীয়া বাঘে।

দেৱতা, অসুৰ আৰু মানুহে যাক বলে নোৱাৰে, তেনেজনক কুকুৰনেচীয়া বাঘে একো কৰিব নোৱাৰে। মহা বলৱন্ত সকলে যাক দমন কৰিব নোৱাৰে তাক সাধাৰণ লোকে একো কৰিব নোৱাৰে।

১১৮৩. **যাচি দিয়া সোণৰ মূল্য নাই।**

সোণ মূল্যৱান ধাতু। তেনে মূল্যৱান ধাতুকো কাৰোবাক যাচি দিবলৈ বিচাৰিলে মূল্যহীন হয়। যাচি দিবলৈ গ'লে ধন-বিদ্য, সাৰ গৰ্ভ উপদেশ একোৰে মূল নাথাকে। গতিকে কোনো বস্তুকে উপযাচি দিয়া উচিত নহয়। আৱশ্যক হ'লে খুজি নিয়ক। খুজি নিয়া বস্তুৰ মূল্য নাথাকে।

১১৮৪. **যাৰ নাই গৰু সি সবোতকৈ সৰু।**

খেতিয়ক সকলৰ গৰুৱে মূল্যৱান সম্পত্তি। গৰুৱে গাড়ী চলায়, মৰণা মাৰে, হাল বায়। গাই গৰুৱে গাখীৰ আৰু পোৱালি দিয়ে। কেৱল গাখীৰ খাবলৈকে সকলো মানুহ গৰু পোহে। গৰু নথকা মানুহ সম্বলহীন বুলি, সকলোতকৈ হীন বুলি গণ্য হয়।

১১৮৫. **যাৰ ফালে বৃহস্পতি পোন**
তাৰ ঘৰত নবয় কোন ?

বৃহস্পতি দেৱতা সকলৰ গুৰু। গ্ৰহ নক্ষত্ৰৰো গুৰু। জন্ম কুণ্ডলীত লগ্ন আৰু জন্ম ৰাশিত বৃহস্পতিৰ পূৰ্ণ দৃষ্টি থাকিলে জাতক ধনী, বিদ্বান ভাগ্যৱান হয়। তেওঁ ৰজাৰ দৰে খাবলৈ আৰু থাকিবলৈ পায়। তেওঁৰ বহুতো বন্ধু-বান্ধৱ আৰু আজ্ঞাধীন ভৃত্য থাকে।

১১৮৬. **যাৰ যহত শাঁখ সেন্দুৰ।**
তাকে পাতে ভোকোহা এন্দুৰ।।

হিন্দুৰ তিৰোতাই হাতত শাঁখা, খাৰু, কপালত সেন্দুৰ লৈ জীয়াই থাকিবলৈ পালে নিজকে সৌভাগ্যৱতী বুলি গৌৰৱ কৰে। স্বামী জীয়াই থকা পৰ্য্যন্ত কপালৰ সেন্দুৰ আৰু হাতৰ খাৰু আঁতৰাব নালাগে। সেন্দুৰ আৰু শাখা-খাৰু সৌভাগ্যৱতীৰ চিন। যাৰ কাৰণে নাৰী সৌভাগ্যশালিনী, তেওঁক এন্দুৰ নিগনি বুলি ধাৰণা কৰা অনুচিত। স্বামীৰ প্ৰতি কৃতজ্ঞ থকাটো নাৰীৰ কৰ্তব্য।

১১৮৭. **যাৰ দেখে ওলোমা ভুনি**
তাৰ ফালে নামাতে কোনে ?

ভাল সাজ পোছাক ল'লে মানুহ দেখনিয়াৰ হয়। ভাল মানুহেই ভাল সাজ-পাৰ লয়। তেনে লোকক আনে সন্মান কৰে সন্মান কৰে আৰু তেনে সন্মানিত ব্যক্তিৰ হৈ তেওঁৰফালে টানি হ'লেও প্ৰশংসাসূচক এষাৰ মাত মাতে। সাজ-পোছাকৰো এটা আকৰ্ষণীয় শক্তি থাকে।

১১৮৮.	**যাৰ খাবা লোণ।**
তাৰ গাবা গুণ।।

যাৰ পৰা সহায় পোৱা যায়, যিয়ে পোহ দিয়ে, তাৰ গুণ গোৱাটো জ্ঞানী লোকৰ কাম। উপকাৰীৰ শলাগ লোৱা উচিত।

১১৮৯.	**যাৰ নোৱাৰোঁ নাম শুনিব।**
তাৰ নাযাওঁ ধান কিনিব।

যাৰ নাম শুনিলে ভাল নালাগে, তেওঁ নিশ্চয় অনিষ্টকাৰী শত্রু হব। তেনে শত্রুৰ পৰা ধান কিয় কোনো বস্তু কিনাই উচিত নহয়। এনেই দিলেও শত্রুৰ পৰা একো বস্তু লব নালাগে। শত্রুৰ পৰা লোৱা বস্তুতো সন্দেহৰ কাৰণ থাকে।

১১৯০.	**যাৰ শিতানেৰে নাযায়।**
তাৰ ভৰি পথানেৰে বগায়।।

যাৰ শিতান অৰ্থাৎ জ্ঞান বিদ্যাক গণ্য কৰা নহয়; কেতিয়াবা তেনে লোকৰ ভৰিত ধৰিবলগীয়া অৱস্থা হয়। সংসাৰত হীন, নীচ বুলি একো নাই। সামান্য লোক যাক কোনো মূল্য দিয়াই নহয়; টানত পৰিলে তেওঁকে বন্দনা কৰিবলগীয়া হব পাৰে।

১১৯১.	**যাৰ ঘৰত পাৰিবা পাত**
তাক নুবুলিবা শুদা।
যাৰ পাৰত কৰিবা সেৰা
তাক নুবুলিবা গোধা।।

যাৰ ঘৰত পাত পাৰিবা তাক শুদা ভাত বুলি ভুলতো নকবা; কাৰণ শুদাই নিকাই খাবলৈ দিয়াটোত তেওঁৰ মহত্ত্ব প্ৰকাশ পাইছে। শক্তি সামৰ্থ্য অনুযায়ী কৰা অভ্যৰ্থনা গৰীবী হ'লেও সমালোচনাৰ কথা নহয়। সেইদৰে যাৰ ভৰিত সেৰা কৰিব লাগিবই তেওঁক গোধা বেমাৰী বুলি ঘিণ কৰিব নাপায়।

১১৯২.	**যাৰ নাই তুৰ্জুতুল,**
সি কি জানে বণিজৰ মোল ?

বাণিজ্য কৰোঁতাজনৰ জোখমাপ কৰিবলৈ ফুট, গজ, মিটাৰ পৰিমাণৰ স্কেল আৰু তুলাচনীৰ দৰ্কাৰ হয়। সেইবোৰ জোখ মাপৰ আহিলা নাথাকিলে কিনা বেচা কৰিব নোৱাৰি। যাৰ জোখ মাখ কৰা আহিলা স্কেল, দগা-পাল্লা নাথাকে তেওঁৰ বেপাৰ কৰা বুদ্ধি নাই বুলি জানিব লাগে।

১১৯৩.	**যাৰ বুঢ়া গৰু খালত পৰে**
সিহে তাৰ নেজত ধৰে।।

বুঢ়া গৰু খালত বা পোতত পৰিলে তাৰ গিৰীহঁতে নেজত ধৰি টানি বাহিৰ কৰিব পাৰে। আনে সিমান মনোযোগ দিয়াৰ আৱশ্যক বোধ নকৰে। সেইদৰে যাৰ বিপদ হয় তেৱেঁ সেই বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ হবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগে।

১১৯৪.	**যাৰ পো মেলত নাই তাৰ মেল গোধা**

গোধাই ভালকৈ খোজ কাঢ়িব নোৱাৰে। তেনে গোধালোকে খোজ কঢ়া বা দৌৰ মৰা প্ৰতিযোগিতাত যোগ দিলে পাছ পৰি যায়। সেইদৰে মেলত যাৰ পো বা তেনে সম্বন্ধীয় মানুহ নাথাকে তেওঁৰ ফালে কোৱা বা টনা লোকৰ অভাৱত মেলৰ সিদ্ধান্তই তেওঁৰ ভাল কৰিব নোৱাৰে। বেয়াহে কৰিব পাৰে।

১১৯৫. **যাৰ নাই গৰু নন্দন বনত চৰে।**
যাৰ নাই তিৰী একে কিলে মাৰে।।

যাৰ গৰু নাই তেওঁ ইন্দ্ৰৰ নন্দন বনত গৰু চৰোৱাৰ কথা ভাবে। যাৰ তিৰোতা নাই তেওঁ দোষ পালেই কিলাই মাৰিব বুলি কয়। কিন্তু কাৰ্য্য ক্ষেত্ৰত তেনে কাম নহয়। গৰু থকা লোকে নন্দন বনত চৰোৱাৰ কথা নাভাৱেই, নিয়মমতে দানা পানীও খাবলৈ নিদিয়ে আৰু তিৰোতাজনীয়ে বিয়া কৰাই অনাৰ পাচত মাৰপিট কৰা দূৰৰ কথা তেওঁহে সেও হৈ পৰে।

১১৯৬. **যাৰ নাই মৰম।**
তাৰ নাই ধৰম।।

দয়াই ধৰ্ম। ভাল পোৱাই ধৰ্ম। যাক ভাল পোৱা যায় তালৈ মৰম ওপজে। মৰমেই মানুহক আপোন কৰে। মানুহক আপোন কৰি লব পৰা গুণটো মহৎ গুণ। এই গুণেই মানৰ ধৰ্ম। গতিকে মৰমিয়াল লোক ধৰ্ম পৰায়ণ হয়। তেওঁৰ বিচাৰ বিবেচনা নাথাকে।

১১৯৭. **যাৰ যি স্বভাৱ মৰিলে টুটে।**
যাৰ যি প্ৰভাৱ ভূমিত লোটে।।

মানুহৰ স্বভাৱ সহজে পৰিৱৰ্তন নহয়। চোৰে শাস্তি খালেও চুৰ কৰিবলৈ নেৰে, মদাহীয়ে মদ খাবলৈ নেৰে, সেইদৰে টুটকীয়াই, মিছলীয়াই নিজৰ স্বভাৱ এৰিব নোৱাৰে। মৰিলেহে মানুহৰ স্বভাৱ লগত যায়। প্ৰভাৱশালী লোকৰ প্ৰভাৱ, পৰাক্ৰম ফুটনি এনেই নকমে মৰিলেহে সেইবোৰ নাইকিয়া হয়।

১১৯৮. **যাৰ নাই মন, তাৰ নাই ধন।**

মানুহৰ মনেই সকলো কামৰ গুৰি। মন কৰিলেই নানা ধৰণৰ কাম কৰি লাভৱান হব পাৰি, ধনী মাতববৰো হব পাৰি। কাম-বন কৰিবলৈ মন নকৰি সোৰোপা হ'লে ধন বস্তু একো নাহে, আনকি ভাত মুটি খাবলৈকো নিমিলে। গতিকে ধনী হবলৈ কাম-কাজত মন দিব লাগে।

১১৯৯. **যি লাই বাঢ়ে তাৰ দুপাততে চিন।**

লাই ভাল হ'বনে বেয়া হ'ব, তাক দুপতীয়া হওঁতে চিনিব পাৰি; সেইদৰে ল'ৰা-ছোৱালী ভাল হব নে বেয়া হ'ব শিশু অৱস্থাতে চিনি পোৱা যায়। শিশুক ভাল কৰিবলৈ মাক দেউতাকে যত্ন কৰিলেহে ভাল হয়।

১২০০. **যি দেশত বৃক্ষ নাই এৰাই বৃক্ষ।**

এৰা গছ নহয় তৃণ জাতীয় উদ্ভিদ। যি ঠাইত গছ নাথাকে এৰা গছকে বৃক্ষ বুলি কোৱা হয়। সেই নিচিনা যি ঠাইত গুণী জ্ঞানী শিক্ষিত লোক নাথাকে তাত অলপ জনা মানুহকে গুণী জ্ঞানী লোক বুলি কোৱা হয়।

১২০১. **যি নাই ভাৰতত সি নাই ভাৰস্তত।**

ইয়াত ভাৰস্ত শব্দৰ অৰ্থ জগত বা পৃথিৱী বুলি কোৱা হৈছে। ভাৰতত মহাপুৰুষ, বীৰপুৰুষ, বীৰাঙ্গণা, সতী, ধৰ্মপ্ৰচাৰক, ঋষি-মুনি, আৱিষ্কাৰক, অৱতাৰী পুৰুষ সকলো আছে। পৃথিৱীৰ বহু দেশত তেনেলোক বিৰল। সকলো ধৰেম, সাহিত্য, জ্যোতিষ আদি ভাৰততে প্ৰথম সৃষ্টি হৈছে। ওখ পৰ্বত, ডাঙৰ নদী, মৰুভূমি আদিও ভাৰততে আছে। গতিকে ভাৰতত নথকা বস্তু জগতত পোৱা নাযায়।

১২০২.		**যি জানে প্ৰবাসৰ ভাও।**
সি মাৰে আগতে তাও।।

প্ৰবাসত থকা, খোৱা কষ্ট কৰিহে পাব পাৰি। কেতিয়া, ক' লৈ যাব লাগে তাৰ খবৰ, আও ভাও বুজা লোক সকলেহে জানে। গতিকে প্ৰবাসৰ আও ভাও বুজা লোকে সকলোতকৈ আগতে সকলো সুবিধা কৰি লব পাৰে। নতুন, আও-ভাও নুবুজা লোকে ধন, সময় অনাহকত খৰচ কৰিবলগীয়া হয়। কষ্টও খায়।

১২০৩.		**যি কৰে পৰত।**
তাৰ মিলে ঘৰত।।

আনক যেনে ব্যৱহাৰ কৰা হয়, তেৰোঁ তেনে ব্যৱহাৰকে পায়। লোকৰ অন্যায় কৰিলে আনেও অন্যায় কৰে। মৰম কৰিলে মৰম দিয়ে। সেই কাৰণে আনক ভাল ব্যৱহাৰ কৰা উচিত।

১২০৪.		**যি দলে টানে, সি মাগুৰ কাৱৈ খাবলৈ পায়।**

মাগুৰ, কাৱৈ, গৰৈ আদি মাছ সাধাৰণতে দলনিৰ বেকা পানীত থাকে। দলনিৰ দল টানি মুকলি কৰিলেহে মাগুৰ কাৱৈ গৰৈ চেঙা আদি মাছ ধৰিব পাৰি। পৰিশ্ৰম কৰিলে মানুহৰ সফলতা লাভ হয়। পৰিশ্ৰম নকৰি ভাল ফল আশা কৰিব নোৱাৰি।

১২০৫.		**যি যিমানলৈ নামে সি সিমানলৈ তিতে।**

পানীৰ যিমান দলৈ নমা যায়, সিমানলৈ গা তিতে কাপোৰ-কানিও ভিজে। ভিজি লুতুৰি পুতুৰি হয়। ঠিক তেনেকৈ যি মানুহে যিমান বেয়া কাম কৰে সি সিমানে দণ্ড ভোগ কৰে।

১২০৬.		**যি যেনে আনকো দেখে তেনে।**
(সমাৰ্থক)
সাপেহে সাপৰ ঠেং দেখে।

যি মানুহৰ যেনে স্বভাৱ; আন মানুহকো তেনে বুলি ভাৱে। চোৰে আনকো চোৰ বুলি কয়। নিজৰ স্বভাৱ অনুসৰি আনক তেনে স্বভাৱৰ বুলি ভবা অনুচিত। নিজকে শুধৰাই লবলৈ যত্ন কৰাহে উচিত।

১২০৭.		**যি কৰে আপোনাৰ কৰে।**

মানুহে কৰা কামবোৰ তেওঁৰ নিজৰ কাৰণে ভাল বা বেয়া হয়। আনৰ বাবে কৰিলেও ভাল কাম কৰিলে সুনাম আৰু বেয়া কাম কৰিলে দুৰ্ণাম হয়।

১২০৮.		**যুঁজৰ বেলি ম'হৰ শিং ঠাৰু।**

ম'হৰ শিংযোৰ ডাঙৰ আৰু পিঠিফাললৈ হাওলি থকা। যুঁজ কৰিবৰ সময়ত মূৰ গুজি শিংযোৰা থিয় কৰি লয়। সেইদৰে মানুহ যেনেই নহওক কাজিয়া কৰিবৰ সময়ত মুখৰ মাত ডাঙৰ হয়, হাত ভৰি প্ৰস্তুত কৰি লোৱাৰ অনুশীলন কৰে। কৰ্ত্তব্য কৰাৰ সময়তো মানুহে প্ৰস্তুত হৈ লয়।

১২০৯.		**যুঁজৰ কুকুৰাই মৰণলৈ ভয় নকৰে।**

কুকুৰাক বহু টাইত যুঁজোৱা হয়। যুঁজৰ কুকুৰাই জান প্ৰাণ দি যুঁজিবলৈ ধৰে। নিজে যে মৰিব পাৰে তালৈ ভ্ৰূক্ষেপ নকৰে।

১২১০. **যেতেক নাটে তেকে ফাটে,**
লাভলৈ চাওঁতে মুলো নাথে।

আটক বা নাটক ভাৱে বস্তু তৈয়াৰ কৰিলে তৈয়াৰী বস্তুৰে অটাবলৈ টান হয়। নতুনকৈ আৰু তৈয়াৰ কৰিবলগীয়া হয়। তেতিয়া খৰচ বাঢ়ে। কোনো মতে গাত সোমাব পৰা সাজ তৈয়াৰ কৰি ল'লে গাত সোমাওঁতে ফাটি যায়। নাটনি হ'লেই খৰচ হয়, ফলত লাভ কৰিবলৈ যাওঁতে আচল খৰচতকৈ বেছি খৰচ হয়।

১২১১. **যেতিয়া ধৰিব কালে।**
কি কৰিব বেজ ভালে।।

মৰিবৰ সময়ত ঔষধে গুণ নিদিয়ে; ভাল নাম কৰা বেজ জ্ঞানী আমি বচাচব নোৱাৰে। মৃত্যু অৱশ্যম্ভাৱী হ'লে বেজ বা ঔষধ যিমানেই ভাল হওঁক কামত নাহে।

১২১২. **যেতিয়াৰ দিন তেতিয়াই গ'ল।**
সান্দহ খোৱা বালি তল গ'ল।।

সকলো দিন সমানে নাযায়। কেতিয়াবা ভাল দিন আহে, কেতিয়াবা দিন বেয়া হয়। ভাল দিনত ভাল খাব-বলৈ পায়। সেইদিন সদায় পোৱা যাব বুলি ভবাৰ লাভ নাই। গতিকে অতীতৰ সুখবোৰ তেতিয়াই যোৱা বুলি ধৰি লব লাগে।

১২১৩. **যেতিয়াই মাৰিব ঢোলত চাপৰ।**
তেতিয়াই লবা মূৰত কাপোৰ।।

বিয়া বোলা কাৰ্য্যটি ঢোলত চাপৰ পৰিলে খৰধৰ কৈ মূৰত কাপোৰ লৈ কইনা সাজি ওলালেই নহয়। বিয়াৰ যোগাৰ পাতি বহুদিন আগৰ পৰাই কৰিব লাগে। ই এটা মাঙ্গলিক উৎসৱ। তাৰ বাবে তিথি বাৰ নাড়ী নক্ষত্ৰ আদিও চোৱা উচিত। বিবাহ উৎসৱ হুৰমুৰ কৰি কৰা কাম নহয় আদৰ অপ্যায়নৰ কথাও থাকে সেই বাবে বিবাহ উৎসৱৰ কাৰণে প্ৰস্তুতিৰ আৱশ্যক।

১২১৪. **যেতিয়া পৰিব কালৰ দশা।**
পাৰ্টীৰ তিৰোতাই বুলিব মহা।।

দুৰ্দিনত সকলোৰে পৰা অনাদৰ পোৱা যায়। আনকি পতিৰ প্ৰতি পত্নীৰো শ্ৰদ্ধাভক্তি নোহোৱা হয়।

১২১৫. **যেত ল'ৰা তেত বুধি।**
চুটি চোলাৰ পেট উদি।.

চুটি চোলা পিন্ধিলে পেট ওলাই থাকে, ঢাকিব নোৱাৰি। সৰু ল'ৰাৰ বুধিবোৰো চুটি চুটি। তেওঁলোকে কৰা কামবোৰ স্থায়ী নহয়। ডাঙৰৰ আৰ্হিলৈয়ে কামবোৰ কৰিবলৈ লয়, কিন্তু কাম কৰাৰ ধৰণ কৰণ ভালকৈ নজনাৰ কাৰণে সি ভাল কাম হৈ নুঠে। কিবা এটা কৰিলে আন এটাৰ অভাৱ ঘটে। ডাঙৰ লোকৰ দৰে কথা কবলৈ যত্ন কৰে কিন্তু ভাৱ আৰু ভাষাৰ নাটনি অনুভৱ কৰে, উপযুক্ত শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰে। ল'ৰা ছোৱালী ডাঙৰ হোৱাৰ লগে লগেহে বুদ্ধি জ্ঞান বাঢ়ি যায়।

১২১৬. **যোৰৰো যোৰ পাভ যোৰ,**
তই হাড়ীত খাইতী মই গৰু চোৰ।
(সমাৰ্থক)
১২১৭. **যোৰৰো যোৰ বিপৰীত যোৰ,**
এটি কাণ-কটা এটি গৰু চোৰ।

ভগৱানে কণাৰ কাণী, খোঁৰাৰ খুঁৰী, চোৰৰ-চুৰুণী আদি যোৰ মিলাই থয়। এজন হাড়ীত খোৱা চুৰুণীৰ স্বামী গৰুচোৰ হ'লে মিলি পৰে। পাভ মাছে যোৰ নভঙাৰ দৰে এওঁলোকেও এৰা এৰি নহয়। কাণ কটা চোৰ আৰু গৰু চোৰৰো কামত অলপ প্ৰভেদ থাকিলেও মিলা প্ৰীতিৰে থাকে। অৰ্থাৎ দুষ্টই দুষ্টৰ সৈতে, ভালে ভালৰ সৈতে মিলিব পাৰে।

১২১৮. **যোৰা মাছটি ডাঙৰ।**

মাছ ধৰিবলৈ যোৰা মানুহে যিটো মাছ ধৰিব পৰা নাই সেইটো ডাঙৰ, বৰ ডাঙৰ তাক ধৰিব নোৱাৰি বুলি কৈ নিজৰ অসমৰ্থতাক ঢাকি ৰাখিবলৈ বিচাৰে। অৰ্থাৎ সেইটো মাছ কোনেও ধৰিব নোৱাৰা ভাৰ প্ৰকাশ কৰে। সৰু মাছ কেইটাৰে তেওঁৰ পাৰ্গতালি থকা বুজাবলৈ চেষ্টা কৰে।

১২১৯. **জোৰ যাৰ মুলুক তাৰ**
(সমাৰ্থক)
যোগ্য ভোগ্যা বসুন্ধৰা।

যাৰ জোৰবল আছে বিদ্যা বুদ্ধি আছে তেওঁ পৃথিৱী ভোগ কৰিব পাৰে। বল নথকা ভয়তে কোঁচ খাই থাকে। বহুতে জীৱনৰ সুখভোগ কৰিবলৈকো অপাৰগ হয়। নিজক যোগ্য কৰি লোৱাৰ ভাৰ নিজৰ। সেইকাৰণে যোগ্য হবলৈ যত্ন কৰা উচিত।

ৰ

১২২০. **ৰঙৰ কিল খঙৰ কিল কেতিয়াবা ৰঙৰ কিলতে হাড় গুৰুলা-গুৰুল হয়।**

মানুহে খঙতো কিলা-কিলি কৰে, ৰঙতো কৰে, কিন্তু ৰঙৰ মাত্ৰা অধিক হলে মানুহে হিতাহিত জ্ঞান হেৰুৱাই পেলায়। তেতিয়াই ৰঙৰ কিলতো হাড় ভাগে।

১২২১. **ৰজাই ভাল পায় যাক**
ঢেকী পখালি নালাগে তাক

মানুহে ধান বানি চাউল উলিয়াই ভাত খায়। তাৰ কাৰণে ঢেঁকী লাগে। কিন্তু ৰজাৰ অনুগ্ৰহ লাভ কৰিলে ধান বানি চাউল উলিয়াই ভাত খাব নালাগে। ৰজাৰ ধনৰ ওপৰতে খেতি-বাতি নকৰি আৰামত খাব পাৰি। গতিকে তেনে লোকক ঢেঁকীৰ আৱশ্যক নকৰে।

১২২২. **ৰজাই ঘূৰায়, সমুদ্ৰে বুৰায়**

সমুদ্ৰত জোৱাৰ উঠিলে ওফন্দি উঠি তীৰভূমি বুৰাই পেলায়। ৰজাৰ সুবিচাৰ পাবলৈ বহু ঘূৰ পাক লাগে। চৰকাৰী কাম-কাজৰ বাট দীঘলীয়া আৰু পাক খোৰা। ৰাজ বিচাৰ প্ৰাৰ্থী হলে ঘূৰি ফুৰিব লাগে, ইটো এৰি সিটোৰ ওচৰ পাব লাগে।

১২২৩. **ৰজা নাই ৰাজ পাটত,**
ধৰি কিলায় মাজ বাটত

ৰাজ নাথাকিলে শাসন নথকা হয়, যাৰ সি ইচ্ছা তাকে কৰিবলৈ লয়। বাটত কিলা-কিলি কৰিলেও মাততো নাথাকে। শাসনেহে সকলোকে ন্যায় পথত চলাব পাৰে।

১২২৪. **ৰজাক নাটে বজাক নাটে।**
সমাৰ্থক
ৰজাৰ আক্ৰোহ বজাৰ আক্ৰোহ সমান

মানুহৰ ধন ঐশ্বৰ্যৰ প্ৰতি লালসা অসীম। ৰজা এজন দেশৰ অধিপতি দেশৰ ঐশ্বৰ্য তেওঁৰ অধীনত। তথাপি তেও সুখী নহয়। সাগৰা পৃথিৱীত অধিপতি হবলৈ বিচাৰে বসুন্ধৰা সকলো ঐশ্বৰ্য দিলেও ৰজা সুখী হৈ নাথাকে। তেওঁক আৰু লাগে। সেইদৰে লৰা ছোৱালী নথকা দম্পত্তিক যিমানে দিয়া যায় আৰু সিমানে বিচাৰে আকাঙ্খাৰ সীমা নাই।

১২২৫.	**ৰজাকো দেও নোবোলে**

দেৱতাৰ ওচৰত মানুহে শান্ত সৌম্য ভাৱ গ্ৰহণ কৰে। কাৰণ দেৱতাই অলৌকিক কাম কৰিব পাৰে। ভালবেয়া সকলো কৰিব পাৰে। ৰজাৰ প্ৰজাৰ ভাল বেয়া কৰিব পৰা ক্ষমতা আছে। তথাপি বহুতো ৰজাক দেৱতা জ্ঞান নকৰে সন্মান ফেৰাও নজনায়। এই সকলেই উদণ্ড লোক।

১২২৬.	**ৰজাৰ দোষত ৰাজ্য নষ্ট প্ৰজাই কষ্ট পায়।**
ঘৈণীৰ দোষত ঘৰ নষ্ট লখিমী এৰি যায়।।

ৰজাৰ লগত দেশ আৰু প্ৰজাৰ সম্বন্ধ আছে। ৰজা বেয়া হলে শাসনৰ বান্ধ ঢিলা হলে প্ৰজাৰ দুখ-দুৰ্দশাৰ সীমা নাথাকে। মানুহ মুকলি মনেৰে ফুৰিবলৈ নোৱাৰা হয়। ঘৰৰ গৃহিনী গৰাকী যদি বিবেচনা হীনা হয়, তেন্তে ঘৰত শান্তি বিৰাজ নকৰে। ঘৰৰ শাসন ঢিলা হৈ পৰে। হাই কাজিয়া হয় তাৰ ফলত ঘৰখনৰ আয় উৎপন্ন কৰি যায়। ঘৰ লক্ষ্মীহীন হয়।

১২২৭.	**ৰজাক চিনিবা দানত**
ঘোঁৰাক চিনিবা কাণত
খুৰক চিনিবা শানত
তিৰীক চিনিবা টানত

ৰজা দানী হলে প্ৰজাৰ দুখ বুজা প্ৰজাবৎসল ৰজা হয়। তেওঁৰ ৰাজ্য শাসনত প্ৰজা সুখে সন্তোষে বাস কৰে। ঘোঁৰাৰ কাণ দুখনত বলী আৰু তজবজীয়া হয় নে নহয় ধৰিব পাৰি। খুৰ শানত দিলে ধাৰ উঠাখন ভাল খুৰ। বিপদৰ সময়ত ধন বস্তুৰ অভাৱৰ দিনত তিৰোতা গৰাকীৰ ব্যৱহাৰ কেনে হয় তাৰ পৰা তিৰোতা গৰাকীক চিনিব পাৰি।

১২২৮.	**ৰজাই ভেটি ভাৰ খায়।**
ভাৰ্যাই টোপোলালৈ চায়

ৰজা বা গণ্য মান্য ব্যক্তিৰ ওচৰলৈ গলে ভাৰ ভেঁটি লৈ যোৱা উচিত। সেইদৰে নিজৰ তিৰোতা গৰাকীৰ ওচৰলৈ গলে টোপোলা এটা নিয়া উচিত। আনে নহলেও তিৰোতা গৰাকীয়ে হাতত কি আনিছে তালৈ লক্ষ্য কৰে।

১২২৯.	**ৰজা যেনে ৰাম সিং**
মন্ত্ৰী তেনে ঘিটিং টিং

ৰজা যেনে মেজাজী হয় মন্ত্ৰী গৰাকী ঠিক তেনে মেজাজৰ হব লাগে। তেতিয়া ৰাজকাৰ্য সুকলমে চলিব পাৰে।

১২৩০.	**ৰজাৰ দণ্ডিত কটা যায়**
তিৰীৰ দণ্ডিত পন্তা খায়

ৰজাই দোষ গুণ বিচাৰ কৰি দোষীক কাটিব পাৰে। ফাঁচিও দিব পাৰে। দোষীলোক ৰজাৰ বিচাৰত কটা যায়। ঘৰৰ তিৰোতাগৰাকীৰ লগত মন মিলাই চলিব পাৰিব লাগে। তিৰোতাগৰাকী অসন্তুষ্ট হৈ থাকিলে ঘৰখনত অশান্তি হয়। তিৰোতা গৰাকীয়ে দিয়া শাস্তি স্বৰূপে পইতা ভাত খাবলগীয়াত পৰে।

১২৩১.	**ৰজাৰ মূৰত সোণৰ কিৰীটি**
চকুত টোপনি নাই।
দুখীয়া নিচলাই পিন্ধে ফটাকানি
ফোঁ ফোঁচ টোপনি যায়

অতি ধনৱন্ত হলেও সুখ শান্তি নাপায়। ৰজাই ধন ঐশ্বৰ্যৰ ওপৰত বহে, মূৰত সোণৰ কিৰীটি পৰিধান কৰে। সেই সম্পত্তি আৰু আ-অলংকাৰে ৰজাক শান্তিত খাবলৈ শুবলৈ নিদিয়ে। শাৰীৰিক চিন্তা, সম্পত্তিৰ চিন্তা আৰু দেশৰ চিন্তাত ৰজাই উজাগৰে কটায়। কৰ্পদ্দকহীন নীচলোকে নিশ্চিন্ত মনে টোপনিত লালকাল দিয়ে।

১২৩২. কুকুৰ ৰজা হলেও জোতা কামুৰিবলৈ নেৰে

কুকুৰে মঙহ খায় চামৰা কামুৰি ভাল পায়। ৰজা হলেও কুকুৰে সুবিধা পালে চামৰা কামুৰিবই। জোতা চামৰাৰে তৈয়াৰী গতিকে জোতাও কামুৰিব। তাৰ জাতিগত স্বভাৱ এৰিব নোৱাৰে। সেইদৰে কদাচাৰী দুষ্টলোকে সা সম্পত্তিৰ গৰাকী হৈ ধনী মাতববৰ হলেও জাতিগত অনাচাৰবোৰ এৰিব নোৱাৰে।

১২৩৩. ৰজাও নিচিনি মন্ত্ৰীও নিচিনি
নিচিনে সোদৰৰ ভাই।
পেটৰ কেচু কুমতি তাকো নিচিনি
সিহঁতেও কামুৰি খায়

ৰজা মন্ত্ৰীৰ কোনো নিৰ্দিষ্ট নীতি নাই। যেতিয়াই যি কৰা উচিত তাকে কৰে। মন্ত্ৰীও সময় আৰু বিষয় বিবেচনাৰে ভিন ভিন মন্ত্ৰণা দিয়ে। নিজৰ ভায়েককো চিনিব নোৱাৰি সুবিধা পালেই স্বাৰ্থপূৰণ কৰে। আনকি পেটত "থকা কেচু কুমটিকো চিনিব নোৱাৰি। সেইবোৰ বেছি হলে পেট কামোৰনি হাগনি আদি বেমাৰ হয়। সংসাৰত কাকো চিনিব নোৱাৰি।

১২৩৪. ৰণত পৰি কলীয়া হলো
তেল নাপাই ফপৰীয়া হলো।

জীৱন .যুঁজ খনে মানুহৰ ডাঙৰ যুঁজ। এই যুঁজত লাগি থাকোতেই মানুহ বুঢ়া হয়। শৰীৰৰ যত্ন লবলৈ সময় নাপায়। অতি পৰিশ্ৰম কৰি কলা হয়। তেল ঘঁহিবলৈ নাপায় গাৰ চাল ফপৰীয়া হয়। জীৱন যুঁজত ব্যস্ত হৈ থাকিলে চাকচিক্যলৈ সময় নাথাকে।

১২৩৫. ৰসাল কথাৰ ফেৰেঙনি মেলে

যিবোৰ কথা শুনিলে শুনি থাকিবলৈ মন যায়। সেইবোৰ কথাতে ডালপাত মেলি বহু কথা সোমাই পৰে। ৰামায়ণ মহাভাৰত ৰসাল কথাৰ কাব্য। তাত স্নান কৰিলে পূণ্য হয়। জ্ঞাতিৰ প্ৰতি কৰা কামেও তেনে পূণ্যক দান কৰে।

১২৩৬. ৰাইজে ৰজা, জ্ঞাতিয়ে গঙ্গা

ৰজা দেশৰ সৰ্বেসৰ্বা। সেই ৰাইজে উঠ-বহ কৰাব পাৰে। গতিকে ৰাইজেই ৰজা। গঙ্গা নদীৰ পানী বৰ পৱিত্ৰ। তাত স্নান কৰিলে পূণ্য হয়। জ্ঞাতিৰ প্ৰতি কৰা কামেও তেনে পূণ্যকে দান কৰে।

১২৩৭. ৰাইজৰ লগত মৰিব নোৱাৰিলেও চকু মুদিব লাগে।

সদায় ৰাইজৰ লগত থাকিব লাগে আৰু ৰাইজৰ আদেশ মানি চলিব লাগে। ৰাইজৰে যি কৰিবলৈ দিবা দিয়ে সেইমতে কৰিব লাগে। ৰাইজ যেনি যায় তেনি যাব লাগে। আনকি ৰাইজৰ লগত পৰিলে মৰিবও লাগে। নোৱাৰিলে চকু মুদি মৰা ভাও জুৰিব লাগে।

১২৩৮. ৰাইজৰ নাও বামেৰেও যায়।

নাও পানীত চলে। ৰাইজ একত্ৰিত হৈ বল দিলে বামেৰেও চলিব পাৰে। একতাপ বলত অসম্ভৱকো সম্ভৱ কৰিব পাৰি।

১২৩৯. ৰাইজে নখ জোকাৰিলে নদী বয়।

নখত নিচেই সামান্য পৰিমাণৰ পানী লাগি আহে। হাজাৰ বিজাৰ মানুহৰ নখৰ পানীৰে নৈ যেন বৈ যাব পাৰে। প্ৰত্যেকেই সামান্য পৰিমাণৰ বস্তু দিলে পৰ্বত প্ৰমাণ ওখ দম হব পাৰে। সেইদৰে প্ৰত্যেকৰ সৰু সৰু কামৰ সমষ্টিয়ে ডাঙৰ কাম সম্পন্ন হয়। একতা, সম্ভাৱ আৰু সমভাৱেই মহৎ কামবোৰ কৰে।

১২৪০.　　**ৰাইজ ডাঙৰ নে ৰজা ডাঙৰ**

ৰজাৰ প্ৰজা সকলেই পাতি লোৱা হয়। যেনেকা পাতে তেনেকৈ ৰাইজে ৰজা ভাঙিবও পাৰে। গতিকে ৰজাক ডাঙৰ পাতে যদিও ৰাইজেহে ডাঙৰ

১২৪১.　　**ৰাং দি টাং সলায়**
কথাৰ মালিহাত গমেই নাপায়।

ঠগবোৰে নানা প্ৰকাৰে কথাকৈ মানুহৰ মন আকৰ্ষিত কৰে। কথাবোৰত বিশ্বাস জন্মোৱাব পাৰিলেই হাতৰ টিপতে সোণৰ বস্তু নি পিতলৰ অথবা ৰাঙৰ বস্তু দি নাইকিয়া হৈ পৰে।

১২৪২.　　**ৰাখিলে ঈশ্বৰ মাৰিলে যম**

ঈশ্বৰ সকলোৰে গৰাকী। জন্ম দিয়াৰো গৰাকী, মাৰি নিয়াৰো গৰাকী। মানুহ জীয়াই থকা দিন কেইটাত ঈশ্বৰক পূজা কৰে, দুখ-কষ্ট পালে কণা বিধাতা বুলি ঈশ্বৰক গালি পাৰে। মৃত্যু হলে যমৰ গাত দোষ জাপি দিয়ে। কণা যমে কাক মাৰিব লাগিছিল কাক মাৰি নিলে বুলি গালি শপনি পাৰে।

১২৪৩.　　**ৰাজহুৱা মেল আৰু ফটা জালে সমান**

ফটা জালেৰে মাছ মাৰিব নোৱাৰি এফালে আগচিলে অন্সশ ফালেদি ওলাই যায়। ৰাজহুৱা মেলৰো এজনে ইফালে কব আন এজনে আনফালে কব। ইজনৰ কথা কাটি সিজনে কব কেতিয়াবা বহুমতো হয়। গতিকে মেলৰ সিদ্ধান্ত লব নোৱাৰা অৱস্থা হয়।

১২৪৫.　　**ৰাতি জুহালত সাত হাল বায়**
দুপৰীয়ালৈকে টোপনি যায়

এলেহুৱা লোকে বহু কথা কয়, বহু কল্পনা কৰে, কামৰ সময়ত দেখা পোৱাই টান হয়। কানীয়া ভাঙুৱাসকলে আগদিনা ৰাতি জুইশালত বহি ৰাতিপুৱাই সাতখন হাল বোৱাৰ কথা কয়। ৰাতিপুৱা শুই নুঠে। উঠোতে দুপৰীয়া হয়। হাল বোৱাৰ সময় নাথাকে। গতিকে বৰ বৰ কথা কলেই কাম নহয়। কামত ধৰিলেহে কাম হয়।

১২৪৬.　　**ৰাতিটোকে হাতীটো যেন দেখা**

হাতী বৃহৎ জন্তু। হাতীৰ আগত পৰিলে ভয় লাগে গা কপে। ৰাতি চোৰ ডকাইতৰ প্ৰতাপ বাঢ়ে। তাৰ কাৰণে ৰাতি সুখ-শান্তিৰে শুব নোৱাৰি। ভয় ভয় ভাৱ মনত লাগি থাকে। হাতীৰ সমুখত পৰিলে যেনে ভয় লাগে। ৰাতি সময়তো তেনে ভয় লাগে। সেইবাবে ৰাতিটোকে হাতীটো বুলি কোৱা হয়।

১২৪৭.　　**ৰামকৃষ্ণৰ বাণী**
লঠাই শালিৰ আগ তল যায়
গুৰিয়ে নাপায় পানী।

মানুহ বুঢ়া হলে কঁকাল ভাঁজ খায়, মূৰ তললৈ সোমায়। তাসে লঠাই শালি ধানৰ গছ বুলি আখ্যা দিয়া হৈছে। বুঢ়াৰ মূৰ আঠুৰ মাজত সোমালেও অন্তৰৰ সৎ চিন্তা সৎ ভাৱ আঁতৰি নাযায়। অন্তৰত বাৰ্দ্ধক্যৰ কোনো ধৰণৰ আচোৰ নপৰে। বেয়া ভাৱ চিন্তাই বশ কৰিব নোৱাৰে।

১২৪৮.　　**ৰামৰ কামলৈ বৈদ্যৰ হেলা**

বৈদ্যই ৰোগ ব্যাধি ভাল কৰে। কিন্তু তেওঁ নিজৰ স্বাৰ্থ আগত ৰাখে। বনবাসী ৰামৰ পৰা ধন সোণ পোৱাৰ আশা নাইকিয়া হেতু লক্ষ্মণ শক্তিশেলত পৰা সময়ত বৈদ্যই চিকিৎসা কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰা নাছিল। ভগৱানৰূপী ৰামকো তুচ্ছ জ্ঞান কৰিছিল। মানুহৰ স্বাৰ্থই সৰ্বেসৰ্বা।

১২৪৯. **ৰামৰ খায় ৰাৱণৰ গীত গায়**

ক্ষমতাৱন্তসকলে সৰ্বসাধাৰণৰ হতুৱাই গুণানুকীৰ্তন কৰায়, খাবলৈ দিব লাগে বুলি নাভাৱে। ক্ষমতাশালী সকলৰ গুণকীৰ্তন নকৰিলেও নচলে। বিপদ জাপি দিব পাৰে। সেই কাৰণে সকলোৱে ৰামৰ দৰে প্ৰজানুৰঞ্জনকাৰী পুৰুষৰ অন্নগ্ৰহণ কৰি গুণ গাবৰ সময়ত ৰাৱণৰ দৰে প্ৰতাপী লোকৰহে গুণ গায়।

১২৫০. **ৰামতো হয় হয় হৰিতো হয় হয়।**

সুবিধাবাদী লোকে যিফালে লাভ হোৱা যেন দেখে সেই ফালে সমৰ্থন জনায়। তেনে লোকসকলে ৰাম বুলি কলেও হয় দিয়ে হৰি বুলি কলেও হয় বুলি সমৰ্থন জনায়।

১২৫১. **ৰামে মাৰিলেও মৰা ৰাৱণে মাৰিলেও মৰা**

ৰামে মাৰক বা ৰাৱণেই মাৰক মৃত্যু বেলেগ হব নোৱাৰে। কিন্তু ৰামৰ দৰে অৱতাৰীপুৰুষে বধ কৰিলে সদগতি হব পাৰে বুলি ৰামৰ হাতত মৰাটোকে শ্ৰেয় বুলি গণ্য কৰে। মায়া ধৰিব পৰা মাৰীচে এই কথাষাৰ কৈ ৰামৰ হাতত প্ৰাণ দিছিল।

১২৫২. **ৰামো নাই অযোধ্যাও নাই।**

ৰামে ৰজা হৈ প্ৰজাৰ সুখ সমৃদ্ধিৰ কাৰণে দেহে কেহে যত্ন কৰিছিল। ৰামৰ ৰাজত্ব কালত প্ৰজাৰ সুখ উভৈনদী আছিল। আজি ৰাম নাই আগৰ সেই অযোধ্যাও নাই আৰু সময়ৰ পৰিৱৰ্তন হৈছে। গতিকে আগৰ কথা কৈ একো লাভ নহয়।

১২৫৩. **ৰাৰতে শিয়াল পখৰা**

শিয়াৰ পখৰা নহয়। ৰাৰ কাঢ়িলে পখৰা, কলা আদিৰ কথা মনলৈ নাহে, আহে শিয়াল নামৰ জন্তুটোৰ কথাহে। সেইদৰে কোনো লোকে কেনেধৰণে কথা কয় তাৰ জৰিয়তে মানুহজনৰ মনৰ ভাৱহে ধৰিব পাৰি, অন্য কথা মনলৈ নাহে।

১২৫৪. **ৰাহিত নিদিবা হাত**
লৰা-ছোৱালী লঘোনে নথবা
দিবা গধূলিতে ভাত

প্ৰত্যেকেই উপাৰ্জনৰ কিছু অংশ ৰাহি কৰি সাঁচি থব লাগে। বিপদে সম্পদে সাঁচি থোৱা ধন কামত লাগিব। সেই বুলি ধন সাঁচি ৰাখিবলৈ গৈ লৰা-ছোৱালীক লঘোনে ভোকে ৰাখিবলৈ যত্ন কৰিব নালাগে। লৰা-ছোৱালী তথা ঘৰৰ খা-খৰচ পূৰা মাত্ৰাই কৰি ৰাহি খিনিহে সাঁচিব লাগে। সেই ৰাহিত হাত দিব নালাগে।

১২৫৫. **ৰূপহী দেখি চুপতি কৰ।**
মন ঘোঁৰাটোৰ লেকাম ধৰ।

ৰূপহীৰ লগত চুপতি কৰিবলৈ ভাল লাগে। চুপতি মাৰোতে তজবজীয়া মন ঘোঁৰাটোক শাসনত ৰাখিব লাগে। নহলে চুপতিয়ে অন্যফালে গতি কৰাব পাৰে। মনক বান্ধিব নোৱাৰিলে বিপদ হব পাৰে।

ল

১২৫৬. **লৰে চৰে পৰৰ খায়**
নলৰে নচৰে ঘৰৰ খায়

লৰি চৰি ফুৰিলে আন আন কাম কৰি নিজৰ মুঠি অন্ততঃ উপাৰ্জন কৰিব পাৰে। নলৰি ঘৰৰ ভিতৰত সোমাই থাকিলে ঘৰৰ খিনিহে খাই জীৱন ধাৰণ কৰিবলগীয়া হয়। তেনেলোকৰ আয় নাবাঢ়ে, ধন সম্পত্তি কৰিব নোৱাৰে। সাঁচতীয়া কিব অলপ থাকিলেও নাইকিয়া হয়।

১২৫৭.　　　**লঙ্কালৈ যি যায় , সি ৰাৱণ হয়**

যি দেশত যি ৰীতিনীতি তালৈ গলে সেই মতে চলিবলগীয়া হয়, তাত থকা সুবিধাবোৰ গ্ৰহণ কৰিবলগীয়া হয়। ৰাৱণ লঙ্কাৰ ৰজা আছিল। অত্যাচাৰী আৰু পৰস্ত্ৰী অপহৰণকাৰী আছিল। গতিকে তালৈ গৈ ৰজা হলে ৰাৱণৰ দৰে হব লাগে। সেইদৰে পদমৰ্যদা লাভ কৰিলেও আগৰজনৰ নীতি অনুসৰণ কৰি সীতাহৰণকাৰীৰ দৰে হবলৈ বাধ্য হৈ পৰে।

১২৫৮.　　　**লৰাৰ মেল কলৰ ভেল**

কলৰ ভেল তৈয়াৰ কৰি ললে সাময়িক কাম কৰি লব পাৰি। পাচলৈ পানীত গেলি পচি কলগছবোৰ নষ্ট হৈ অকামিলা হৈ পৰে। লৰাৰ মেলবোৰো ক্ষন্তেকীয়া ক্ষণেকৰ উত্তেজনাৰ বশৱৰ্তী হৈ মেল পাতে আন্দোলন চলায় পাছলৈ সেৰেঙা হৈ পৰে।

১২৫৯.　　　**লৰাই পানী পেলায়**
বৰে পিছলি পৰে

লৰাই পানী লৈও খেলে যতে ততে পানী পেলায়। সেই পানীয়ে ঠাইখন পিছল কৰে। তাৰ পৰা বিপদ হব পাৰে। এনেভাৱ লৰাৰ মনত নেখেলায়। সেই পিছল ঠাইত পিছল খাই ডাঙৰ মানুহ পৰি আঘাত পাব পাৰে লৰা ছোৱালীয়ে নভৰা নিচিন্তাকৈ নানা কৰ্ম বা অপকৰ্ম কৰে, তাৰ কাৰণে মাক-দেউতাৰ আত্মীয় কুটুমে হাই কাজিয়া যুঁজ বাগৰ কৰিবলগীয়া হয়।

১২৬০.　　　**দৌৰাৰ যিমান কষ্ট**
খেদাৰে সিমানে কষ্ট

কোনো এজনৰ পাছত খেদি যাব লাগিলে দৌৰা আৰু খেদাৰ সমানে কষ্ট হয়।

১২৬১.　　　**লৰা নষ্ট হয় হাটত**
তিৰোতা নষ্ট হয় পানীৰ ঘাটত

হাট কৰা মানুহবোৰ ঠগ চলাহী। এগুণৰ ঠাই দহগুণ কৰি মানুহক ঠগে। কোনোৰে তেনে মানুহৰ সঙ্গ লৈ হাটত বহিলে সেইবোৰ গুণ লাভ কৰে। হাটলৈ যোৰ মানুহৰো তেনে চল চাতুৰি থাকিব পাৰে। সেইবোৰ দেখি শুনিও লৰা বেয়া হব পাৰে। তিৰোতা মানুহ নৈৰ ঘাটৰ পৰা পানী আনিবলৈ যাওঁতে ইজনীয়ে সিজনীৰ লগত কথা পাতে। ভাল বেয়া নানা কথা ওলায়। সেইবোৰ কথাই তিৰোতাক মনত গভীৰ ৰেখাপাত কৰে। তেনে কথা কিছুমানে ভাল তিৰোতাক বিচলিত কৰি বেয়া পথ লবলৈ প্ৰৰোচিত কৰে।

১২৬২.　　　**লৰাই লুৰীয়ে ঘৰখন**
ডোখৰ ডুখৰীয়ে জুহালখন

লৰা ছোৱালী থাকিলেহে ঘৰখন আনন্দমুখৰ হৈ থাকে। লৰা-ছোৱালী নাথাকিলে ঘৰখন নিমাওমাও হৈ পৰে। জুইশাল খনতো ডোখৰ ডোখৰ কাঠ দি থলে জুই জ্বলি থাকে। খৰি নাথাকিলে জুই নাথাকে। জুইশাল বুলি কব নোৱাৰি।

১২৬৩.　　　**লাই দিলে লৰা গুচে**
সাই দিলে বগাই উঠে

লাউ কোমোৰা উৰহী আদি গছত সাই দিব লাগে। সাই দিলে বগাবলৈ সুবিধা পায়, ফল দিয়ে। সেইদৰে লৰা-ছোৱালীকো মৰম কৰি লিখা পঢ়া, কাম বন শিকিবলৈ সুবিধা কৰি দিব লাগে। শিকাৰ সুবিধা কৰি দিলে লৰা ছোৱালী সকলো কামতে আগবাঢ়ি যাব পাৰে। কিন্তু সকলো সময়তে লৰা-ছোৱালী আশয় দিব নালাগে। আশয় পালে লৰা ছোৱালী দুষ্ট হয় শাসন নমনা হয়।

১২৬৪. **লাই পালে কুকুৰে ডিঙিলৈ ধায়**

আশয় পালে কুকুৰে ডিঙিত কামুৰি ধৰিবলৈ বিচাৰে। সেইদৰে তলতীয়া লোকক আশয় দিলে মান-সন্মান কৰিবলৈ পাহৰি যায়। তেনে অৱস্থাত সেই সকলক লৈ কাম কৰা অসম্ভৱ হৈ উঠে। গতিকে যি যিমানৰ তাক সিমানতে থাকিবলৈ দিব লাগে।

১২৬৫. **লাউ ডাঙৰ হলেও পাতৰ তল**

লাউ যিমান ডাঙৰ নহওক কিয় সি সদায় পাতৰ তলত লুকাই থাকে। কোনো লোক যিমানে বিদ্বান বুদ্ধিমান জ্ঞানী হওক তেওঁ সমাজৰ শাসনত থাকিব লাগে সমাজৰ মুধাফুটাজনেও সমাজক মানি চলিব লাগে। লৰা-ছোৱালী যিমানে ডাঙৰ জ্ঞানী নহওক কিয় তেওঁলোকে মাক-দেউতাৰ আদি গুৰু সকলৰ ওচৰত সৰু হৈ থাকিব লাগে।

১২৬৬. **লাউ কোমোৰাৰ টিকাত বিন্ধা**
নিজক এৰি পৰক নিন্দা

লাউ কোমোৰা তলফালে বিন্ধা যেন খাল একোটা থাকে। সেইদৰে মানুহ মাত্রেই দোষ থাকে। দোষ গুণেই মানুহ। নিজৰ দোষ দেখদেখ অৱস্থাত থাকিলেও নিজৰ দোষ ঢাকি ৰাখি লোকৰ দোষক নিন্দা কৰা মানুহৰ স্বভাৱ। এই স্বভাৱ এৰাটো মহৎ লোকৰ কাম।

১২৬৭. **লা দি শালিলো দা**
গা কাপোৰ দি বৰ মানুহ কৰিলো
তাৰ প্ৰতাপ চা

লা দি দা শালে। দা খন বহু দিনলৈ সুলকি নপৰে। কামত লগাব পৰা হৈ থাকে। মানুহৰ বেলিকা নিজৰ গাৰ কাপোৰ কানি দি খাৱন খোৱন দিলেও বৰ মানুহ হৈ সোনকালে পাহৰি যায়। যাৰ সহায়ত বৰ মানুহ হল, তেওঁৰ প্ৰতি কৃতজ্ঞতা নহয়, বৰঞ্চ ওভতগোৰে নাচিবলৈ হে ধৰে।

১২৬৮. **লাগি থাকিলে মাগি খাব নালাগে।**

নিজৰ কৰ্তব্য কৰি থাকিলে দুখত পৰিব পাৰে। কিন্তু খোৱাৰ অভাৱত নপৰে। নিজহাতে কাম কৰি পেটৰ ভাত মুঠি উলিয়াব পাৰে। তাকে নকৰে নিকৃষ্ট ভিক্ষাবৃত্তি লোৱাটো লাজত কথা।

১২৬৯. **লাগিলে সৰে।**
জন্মিলে মৰে

গছত ফুল ফল লাগে কিছুদিনৰ পাছত সৰি পৰে। সেইদৰে জন্মগ্ৰহণ কৰিলে মৃত্যুবৰণো কৰিব লাগে। ই জগতৰ ৰীতি বিধিৰ বিধান

১২৭০. **লাগনি নহলে জুই নজ্বলে**
টুটকীয়া নহলে গাঁও নবহে

জুই জ্বলাবলৈ খৰি কাঠ তেল গোচ আদিৰ কিবা এবিধ লাগে। নহলে জুই জ্বলাব নোৱাৰি। টুটকীয়া মানুহ নাথাকিলে গাঁৱৰ মানুহৰ কথাবোৰ প্ৰচাৰিত হৈ নপৰে, দ্বন্দ্ব হাইও কাজিয়া পেছাল হলেহে গাঁওখনৰ মানুহবোৰৰ মাজত মিটমাট হৈ মিলনৰ বাট প্ৰশস্ত হয়। নিমাওমাও হৈ থাকিলে গাঁৱত সন্মিলিত ভাৱ নহয়। গতিকে গাঁৱত ভাল মানুহ, জ্ঞানী সৎ মানুহৰ লগতে টুটকীয়া ওফাইডাং মৰা লোকো থাকিব লাগে। তেতিয়া গাঁওখনৰ এটা জীৱন্ত ৰূপ ফুটি উঠে।

১২৭১. **লাগে তামোল নালাগে**
নালাগে তামোল লাগে

তামোল গছ ৰোওতে ছয় হাত দূৰে দূৰে ৰুব লাগে, তেতিয়া ইজোপা গছৰ পাতে সিজোপাৰ পাতত নালাগে। পাতে পাতে নালাগিলে তামোল বেছি লাগে। পাতে পাতে লাগিলে তামোল থোক কম হয়।

১২৭২. **লাজত কাজ হেৰায়**
টোপনিত ভোজ হেৰায়

লাজ কৰিলে কোনো কাম শিকিব নোৱাৰি। কাম নাজানিলে খোৱা মুঠি পোৱাও টান হৈ পৰে। লাজকুৰীয়া লোক নিষ্কৰ্মা হৈ থাকিবলগীয়া হয়। টোপনি ধৰিলে মানুহে খোৱা বস্তু খাবলৈ ইচ্চা নকৰে, খালে তৃপ্তিও নাপায়। বহু টোপনি গধুৰা লোকে টোপনি আহিলে খোৱাৰ ইচ্ছাও নকৰে।

১২৭৩. **লাজত নৰয় ভাৰ**
জোলোঙাই ভাঙে কামী হাড়

আজি কালি ভাৰ ববলৈ বহুতে লাজ কৰে। ভাৰ বোৱা মানুহ বহুতে তুচ্ছ জ্ঞানো কৰে। সেই কাৰণে যতে ততে ভাৰ বোৱা মানুহ পোৱা নাযায়। গতিকে নিজৰ এভাৰ বস্তু ভাৰ নাবান্ধি জোলোঙাত ভৰাই নিয়াৰ দিহা কৰে। জোলোঙা বেছি ভাৰী হলে কামী হাড় ভাঙিব পাৰে। নিজৰ কাম কৰোতে লাজ কৰিব নালাগে। নিজা বস্তুৰ ভাৰ বলে সৰু মানুহ হৈ যোৱাৰ কথা নাই।

১২৭৪. **লাজত মৰে হাত পাতি ধৰে**
একাঁহী ভাত এগৰাহ কৰে।

কোনো কোনোৰে পেটত থাকিলেও খাবলৈ লাজ কৰে। দিবলৈ খুজিলে হাতেৰে ঢাকি ধৰে। কিন্তু খাবলৈ ধৰিলে দিওতে তৰণি হেৰাই যায়। একাঁহী ভাত এগৰাহতে শেষ কৰি দিব যেন কৰে। লাজ কৰিলে ভোকৰ ভাত নেপায়। সেই কাৰণে খোৱাত লাজ কৰিব নাপায়।

১২৭৫. **লাজুৱা বামুণ কহুৱা চোৰ**
দুয়োৰে কামৰ পৰে ওৰ।

বামুণসকল দান-দক্ষিণাৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰে। সেই দান দক্ষিণা খুজিবলৈ লাজ কৰিলে খাবলৈ নোপোৱা হয়। লাজকুৰীয়া বামুণে মাত্ৰ স্তোস্ত্ৰ আদি মাতিবলৈ লাজ কৰিলে তেওঁ অনভিজ্ঞ বুলি প্ৰমাণিত হয়। তেনে বামুখ শ্ৰাদ্ধাদিত নিমন্ত্ৰণ কৰিবলৈ বহুতে টান পায়। চোৰে চুৰ কৰোতে কাঁহ উঠিলে গিৰিহতে সাৰ পায় চুৰি কাৰ্য কৰা সম্ভৱ নহয়। লাজুৱা বামুণ আৰু কাহুৱা চোৰৰ কাৰ্য সিদ্ধি নহয়।

১২৭৬. **লিখা পঢ়া বৰ্জিত, হৰমোহন পণ্ডিত**

হৰমোহন নামৰ মানুহ এজনে বহু জনা দেখুৱাই বাহাদুৰি কৰি ফুৰে। লিখা পঢ়া একো নাজানে। তাৰ কথাৰ বাহাদুৰিৰ কাৰণে সকলোৰে তাক পণ্ডিত বুলি কয়। লিখা-পঢ়া নাজানিলেও কথাৰ মালিহা মাৰি পণ্ডিত বোলাব পাৰি।

১২৭৭. **লিখি পঢ়ি মৰে দুখে**
মাছ মাৰি খায় সুখে

লিখা-পঢ়া জনা লোকে বহু সময়ত উপযুক্ত চাকৰি নাপায়। উপাৰ্জন নহলে খোৱা শোৱাত সুখ-শান্তি নাপায়। কিছুমান মানুহে লিখা-পঢ়া নিশিকে খেতি কৰি মাছ মাৰি সুখে-সন্তেযে থাকিব পাৰে। কোনে কেনেদৰে জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰি সুখ-সন্তোযে থাকিবলৈ যত্নপৰ হয় কোনেও কব নোৱাৰে। ভাগ্যই সকলো সুখ-দুখৰ গৰাকী।

১২৭৮.　　**লুইতেহে জানে বঠাৰ কোব**

বঠাৰে নাও বায়। নাৱৰীয়াই কিমান যোৰে বঠাৰ চাব মাৰে তাক লুইতেহে বুজি পায়। আনে অনুভৱ কৰিব নোৱাৰে। কোনো কাম কৰোতাই কিমান খাটনি খাটে তাৰ বাবে কিমান দুখ কষ্ট সহিব লাগে কৰোতাইহে বুজে আনে অতি সহজে হয় বুলি ভাৱে।

১২৭৯.　**লুইত প্ৰসন্ন হলে ভঙা নাৱেৰে পাৰ হব পাৰি।**

লুইত বৰ ডাঙৰ নদী। তাত সময়ে সময়তে প্ৰৱল ঢৌ উঠে। লুইতৰ উপৰি ভাগতকৈ তলেৰে সোঁতৰ গিত প্ৰৱল। বা-বতাহৰ প্ৰকোপ নাথাকিলে ভঙা নাৱেৰে লুইত পাৰ হব পাৰি। সেইদৰে ক্ষমতাশালী লোক সুপ্ৰসন্ন হৈ থাকিলে তেওঁৰ সহায়ত বহু ডাঙৰ কাম কৰি লব পাৰি।

১২৮০.　　**লেধাই শামুকেও পাঞ্চজন্যৰ বংশধৰ বুলি বৰাই কৰে**

পাঞ্চজন্য শ্ৰী কৃষ্ণৰ শঙ্খটিৰ নাম। শঙ্খ শামুক জাতীয় প্ৰাণী হলেও শামুক নহয়। ই এবিধ উন্নত জাতৰ শামুক। লেধাই শামুক তেনে ধৰণৰ হলেও শঙ্খ বুলি কেৱে আদৰ নকৰে। মানুহৰ মাজত উচ্চ মানৰ মানুহ জন্ম গ্ৰহণ কৰে। সকলো মানুহ উচ্চ মানৰ নহয়। নিজে উচ্চ জাতৰ নহলে উচ্চ জাতৰ বুলি গৰ্ব কৰিব নালাগে। তাৰবাে হাহিয়াতৰ পাত্ৰ হব লাগে।

১২৮১.　　**লেকাম ঘোঁৰাক ঠিক বাটেৰে চলায়**

লেকাম লগাম ঘোঁৰাই তজবজ কৰিব নোৱাৰে। ইচ্ছামতে যেনি তেনি নিব পাৰি। মানুহৰো লেকাম থাকিব লাগে। তেতিয়াহে কথা কোৱাত শিক্ষাগ্ৰহণ কৰ্মত চালচলন মানুহ ঠিকমতে চলিব পাৰে। লেকাম নাথাকিলে মানুহৰ কথাই অনৈক্যৰ সৃষ্টি কৰে। ঔচিত্যই মানুহৰ লেকাম।

১২৮২.　　**লো পুৰিলেহে তীখা হয়।**

লো গৰম কৰি টেম্পাৰ দিলেহে তীখা হয়। তীখাৰে অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ তৈয়াৰ কৰে। সেইদৰে দুখ-দুৰ্দশাৰ মাজেৰেহ মানুহ হব পাৰি। তেনে মানুহ সংসাৰৰ সকলো কামতে পাৰ্গত হয়।

১২৮৩.　　**লোকৰ কথা নুশুনিবা**
বাটত নাঙল নাচাচিবা

নাঙল চাঁচি উলিওৱাটো টান কাম। তাত নিৰ্দিষ্ট ঠাইত খোলনি থাকিব লাগে। বাটত নাঙল চাঁচিলে বহুতে বহু উপদেশ দি নাঙল নকৰি কিবা এটাহে কৰে। গতিকে বাটত নাঙল চাঁচিব নালাগে যাৰ তাৰ উপদেশ মতে কাম কৰিব নালাগে। অভিজ্ঞ লোকৰহে উপদেশ গ্ৰহণ কৰিব লাগে।

১২৮৪.　　**লোভ পাপ, পাপে মৃত্যু**

লোভত পৰি মানুহে চুৰ কৰে। ডকা দিয়ে। তাৰ দ্বাৰা পাপ সঞ্চয় কৰা হয়। বেছি পাপ কাম কৰোতে মৃত্যুও হব পাৰে।

১২৮৫.　　**লোকৰ কথাত মাত মাতে কথাত নাই সুখ**
মৰাৰ গলত ধৰি কান্দে মৰাই নুবুজে দুখ

আনৰ কথাত মাত মাতি কোনো সুখ পোৱা নাযায়। মৰা মানুহৰ ডিঙিত ধৰি কান্দিলেও সুখ পোৱা নাযায় কাৰণ মৰাই কি দুখত কান্দিছে গম নাপায়।

১২৮৬. **লোণ ঢুকায় চাকোতে**
তেল ঢুকায় বাকোতে

প্ৰত্যেকেই চাকি চাবলৈ গলে সোণ শেষ হয়। এটা বটলৰ পৰা আন এটালৈ বাকোতে তেল পৰি নাইকিয়া হয়। যি কাম এজনৰ দ্বাৰা হয় তাক কেবাজনেও কৰিবলৈ গলে লাভ নহৈ লোকচানহে হয়। বাকাবাকি কৰি থাকিলে তেল নাইকিয়া হয়।

১২৮৭. **লোৰ লগত অগ্নিয়ে মাৰ খায়**
মাৰৰ কোৰত ছিঁটিকি পলন্দষ
কমাৰৰ গাত কোনো দোষ নাই

কমাৰে লো জুইত পুৰি লৈ ৰঙা কৰি পিটি পিটি যন্ত্ৰপাতি তৈয়াৰ কৰে। পিটোতে জুইৰ ফিৰিঙতি উফৰি যায়। তাৰ বাবে কমাৰৰ গাত দোষ দিব নোৱাৰি। এজনক দিয়া শাস্তিয়ে যদি আনৰ গা পোৰে। তাৰবাবে শাস্তি দিওতা দোষী নহয়।

১২৮৮. **লোৰ হাতূৰী লোৰ বটালি**
লোৰ চেপেনাৰে ধৰে
নিয়াৰি মূৰত দিলে থলী পায়লৈ
চৈধ্য ব্ৰহ্মাণ্ড ভৰে

আহাৰ খাওঁতে মানুহে ওঠ দুটাক চেপেনাৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰে। দাঁতে হাঁতুৰীৰ দৰে খাদ্য বস্তু খুন্দি গুৰা কৰে। জিভাই সেইবোৰ লৰাই-চৰাই আলজিভাৰ মূৰত পেলাই দিয়ে তাৰ পৰা খাদ্য নলীৰে পাকস্হলীলৈ গৈ জীৰ্ণ হয়। আহাৰৰ সাৰভাগ গৈ চৈধ্য ইন্দ্ৰিয়ক সজীৱ সতেজ কৰি ৰাখে।

১২৮৯. **লোহা টান লোহা টান**
তাতোকৈ যাৰ মুঠি টান
তাৰ হে ধন-ধান

মানুহে ধনী হবলৈ খুজিলে খৰচৰ বেলিকা মুঠি টান কৰি ৰাখিব লাগিব। যেনে তেনে খৰচ কৰিলে ধন জমা কৰিব নোৱাৰি। কৃপণৰ ধন বুলি কোৱা হয়।

১২৯০. **লোকহে লোৰে পিটিব পাৰি।**

লো বৰ টান ধাতু। সেই ধাতুক পিটি চেপেটা কৰি কিবা বিভিন্ন আকৃতিৰ কৰিবলৈ লোৰ হাতুৰীৰ দৰ্কাৰ হয়। কঠোৰ ভাৰৰ লোকৰ দ্বাৰাহে কঠোৰ ভাৰৰ লোকক ঠিক কৰি লব পাৰি।

১২৯১. **লোণ দানে সোণ দানে সমান**

লোণে খাদ্য বস্তু আদি সোৱাদ লগা কৰে লোণ ঔষধ ৰূপেও ব্যৱহাৰ হয়। দুখীয়াৰ পৰা ৰজা মহাৰজালৈকে সকলোকে লোণ লাগে। সোণ সম্পত্তিশালী লোকৰ সম্পদ। সোণে মানুহৰ মূল্য বঢ়ায়। অৱস্থাৰ মাহাত্ম্য প্ৰকাশ কৰে। গৰীবন দুখীয়া লোকৰ বাবে সোণ বৰ আৱশ্যকীয় বস্তু নহয়। দুখীয়া লোকে সোণ নহলেও চলিব পাৰে। কিন্তু লোণ নহলে এসাজ ভাতো সুখেৰে খাব নোৱাৰি। তেওঁলোকৰ মনত সোণতকৈ লোণৰ মূল্য বেছি। সেই কাৰণে লোণ দান পূণ্যৰ কাম।

শ

১২৯২. **শক্তৰ ভক্ত, নৰমৰ যম**

শক্তিমন্ত লোকলৈ সকলোৱে ভয় কৰে, যেয়ে সেয়ে নোজোকায়। তেনে লোকক ভক্তিও কৰে। সহজ সৰল মানুহক ভয় কৰা দূৰৰ কথা সুবিধা পালেই অনিষ্টহে কৰে।

১২৯৩.		**শক্তি ইচ্চাই ভক্তি।**

যাৰ যিমানখিনি শক্তি আছে তেওঁ সেই মতে ভক্তি অৰ্ঘ যাচিব লাগে। লোকক দেখুৱাউ বা আনক দেখি নিজৰ সামৰ্থ্যৰ বাহিৰলৈ যাব নালাগে। নিজৰ ধন বল চাই বিয়া সবাহত খৰচ কৰিব লাগে। ভক্তি ধনৰ বলত নহয়, মনৰ বলতহে হয়।

১২৯৪.		**শগুণ বহু উপৰলৈ উৰে**
ঘনাই বাহলৈ চকু কৰে।

শগুণ বহু ওপৰলৈ উৰিব পাৰে। বহু উপৰলৈ উৰিলেও নিজৰ বাহটিলৈ চকু দি থাকে। সেইদৰে মানুহে বহু দূৰলৈ গলেও নিজৰ ঘৰখনৰ প্ৰতি লৰা ছোৱালীৰ প্ৰতি সঘনে মনত পৰে। ঘৰখনেই শান্তিৰ ঠাই।

১২৯৫. **শগুণৰ শাওত বুঢ়া গৰু নমৰে।**

গৰু বুঢ়া হলে মৰে। শগুণৰ খাদ্যাভাৱ হলে শাও দি গৰু মৰিব নোৱাৰে। মানুহৰ বেলিকাও লোকৰ শাওপাত খাই নমৰে। মনোকষ্ট পায় মাথোন। আয়ুস টুটুলেহে মৰে।

১২৯৬. **শত্ৰুৰ তেজ বঢ়াই নলবা**

শত্ৰুৱে সুবিধা পালেই অনিষ্ট কৰে। গতিকে তেনে শত্ৰুৰ ক্ষমতা, সাহ বঢ়োৱা কোনো কাম কৰিব নালাগে। পৰাপক্ষত শত্ৰুক দমইহে থব লাগে।

১২৯৭. **শত্ৰুৰ ছাগলীৰ কাণ মুচৰিব পাৰিলেও গা শাত পৰে**

সকলো মানুহে শত্ৰুৰ অনিষ্ট কৰিব পাৰিলে সুখী হয়। আন কৰিব নোৱাৰিলেও বহুতে শত্ৰুৰ ছাগলীৰ কাণ মুচৰি শান্তি লাভ কৰে।

১২৯৮.		**শত্ৰু যেনেকৈ বান্ধিবা মিত্ৰ যেনেকৈ নিবা**

কোনো বস্তু নিবলৈ হলে মৰম ভাৱেৰে বান্ধিব নালগে। কৰবাত সুলকি পৰি নষ্ট হব পাৰে। টানকৈ বান্ধি নিব লাগে। আৰু নিওঁতে মিত্ৰক নিয়া যেন কৰি আতোল তোলকৈ নিব লাগে।

১২৯৯. **শৰীৰ ৰক্ষাই প্ৰধান ধৰ্ম**

নিজৰ শৰীৰটো ৰোগ ব্যাধিৰ পৰা দূৰত ৰাখি সুস্থ সবল কৰি ৰাখিব পৰাটোৰেই জীৱৰ প্ৰধান ধৰ্ম। প্ৰদান কৰ্ম। শৰীৰ ভালে থাকিলে জীৱনৰ সুখ-শান্তি উপভোগ কৰিব পাৰি।

১৩০০.		**শপতৰ লৰতৰ পৰৰ মূৰত খায়**
সম্বন্ধৰ লৰচৰ শাপপতি ভাই

তোমাৰ মূৰ খাম বুলি যদি মিছা কৈছো। বুলি শপত খালে পৰৰ মূৰত শপত খোৱা হয়। তেনে শপতৰ সাৰ্থকতা নাথাকে। নিজৰ মূৰ খাম বুলি কেৱে শপত নাখায়। শালপতি সম্বন্ধটো অলপ আঁতৰৰ হৈ পৰে। তেজ-মঙহৰ কোনো যোগাযোগ নাথাকে। তাৰ কাৰণে শালপতি সম্বন্ধ লৰক-ফৰক ধৰণৰ।

১৩০১.		**শলৰ পেটত শালৰ জন্ম**

শাল মাছ গুৰু ভকতে নাখায়। অশুচি বুলি জ্ঞান কৰে। শল মাছ সকলোৱে খায়। শল মাছৰ পেটত শাল জন্মিলেও সি অশুচি হব পাৰে। ভাল মানুহৰ ঘৰত জন্মিলেই ভাল বুলি ধৰিব নোৱাৰি। ভাল মানুৰ ঘৰতো দুষ্ট দগাবাজ জন্ম গ্ৰহণ কৰিব পাৰে। গতিকে জন্মৰ উদৰ লৈ ভাল বেয়াৰ বিচাৰ নহয়। সৎ চৰিত্ৰবান হলেলে লোকক সৎ আৰু সাধু বুলি কোৱা হয়।

১৩০২. **শলাগোঁতে শলা গাঁঠি লাগে**

শলাগনিত মানুহৰ উৎসাহ বাঢ়ে। শলাগনি পালে দুগুণ উৎসাহেৰে কাম কৰে। বেছি শলাগনি পালে কিছুমানৰ অহঙ্কাৰ বাঢ়ি যায়। তেতিয়া ভাল কাম নহয়। শলা গাঁঠি লাগিলে শলা নুঘুৰা হয়। মানুহে বেছি শলাগনি পালে কাম নকৰা হয়।

১৩০৩. **শস্য টুটিল মস্য টুটিল**
টুটিল বিৰিখৰ গুটি।
ভাল ভাল মানুহৰ বাইক লৰিল
লৰিল ধৰ্মৰ খুটি।

দেশত দুৰ্দিন উপস্থিত লে শস্য মস্যৰ অনাটন হয়। গছত ফল নধৰে। আকালে দেখা দিয়ে। খাবলৈ নাপালে মানুহৰ মন ভাল নাথাকে। ভাল মানুহৰো কথাৰ ঠিক ঠিকনা নোহোৱা হয়। ফলত ধৰ্মতো অধৰ্মৰ প্ৰভাৱ পৰে।

১৩০৪. **শাওৰা দপতীয়া নৌহওতে যখিনীয়ে বাহ লয়**

শাওৰা গছত যখিনী থাকে বুলি মানুহে কয়। শাওৰা গছজোপা জোপোহা হৈ উঠিব লাগে। তেতিয়াহে তাত যখিনীয়ে বাহ যখিনী বাহ লব পাৰে। দুপতীয়া হৈ থাকোতে যখিনীয়ে বাহ লব নোৱাৰে। সেইদৰে শিশু অৱস্থাত বেয়া গুণ স্থান লব নোৱাৰে। শিশুৰ মন তেতিয়া অতি পৱিত্ৰ হৈ থাকে। তেনে শিশুৰ মনত বেয়া ভাৱ জগালে বেয়া কাৰ্যবোৰ কৰিবলৈ শিকাল। শিশুক জীৱনৰ অনিষ্ট কৰা হয়।

১৩০৫. **শাওনমহীয়া ৰোৱণী**
তিনদিনীয়া পইতা খায়
সাদিনীয়া মৰা জীয়াবলৈ যায়

শাওন মাহত ৰোৱনীৰ অৱসৰ বৰ কম। ঘৰুৱা কাম-বন কৰি এটাই ভাত ৰান্ধিবলৈ সময় নাপায়। সেইকাৰণে তিনিদিনীয়াকৈ পইতা ভাত ৰান্ধি থয়। তাকে খাই পথাৰলৈ ধান ৰুবলৈ যায়। কঠিয়াবোৰ সাদিন আগতে তুলি থোৱা আছে। ৰুবলৈহে সময় কৰিব পৰা নাই। সেইবোৰ কঠিয়াকে ৰুই জীয়াই তোলে, ধান গছ হয়। ধানেৰে ভড়াল উপচি পৰে।

১৩০৬. **শাক ৰান্ধিবলৈ নাই ধুম**
ভোজ ৰান্ধে ধামধুম।।

যিজনে শাক ৰান্ধিব নাজানে তেওক ৰান্ধিবলৈ ধুমধাম কৰিলেও ৰান্ধিবলৈ দিব নালাগে। তেনেজনক ৰান্ধিবলৈ দিলে ৰন্ধাবোৰ সোৱাদ লগা হৈ নুঠে।

১৩০৭. **শাকে শোকোতাই ভক্ষণ**
সেয়ে পুৰুষৰ লক্ষণ

যিজন পুৰযে শাকে শোকোতাৰে তৃপ্তি পলুৰাই খাব পাৰে তেৰেই সুলক্ষণীয়া পুৰুষ। যেতিয়াই যি মিলে তাকেই আনন্দমনে গ্ৰহণ কৰিলে জঞ্জাল নাথাকে। ৰান্ধনীয়েও ভাল পায়।

১৩০৮. **শাপে বৰ হয়।**

কোনো ক্ষেত্ৰত শাপে আশীৰ্বাদ হৈ পৰে। দশৰথ ৰজাক অন্ধ মুনিয়ে অভিশাপ দিছিল। তুমিও আমাৰ দৰে পুত্ৰশোকত মৰিবা। দশৰথ ৰজা তেতিয়ালৈকে অপুত্ৰক আছিল। অন্ধমুনিৰ অভিশাপ কাৰ্যকৰী হবৰ কাৰণে দশৰথ ৰজাৰ চাৰিজন পুত্ৰ উপজিছিল। অৱশ্যে মুনিৰ সাপো ফলিয়াইছিল পুত্ৰ সোকত দশৰথ ৰজাৰ মৃত্য হৈছিল।

১৩০৯. শামুকৰ পেটত মুক্তা জন্মে

মুক্তা এবিধ মূল্যবান ৰত্ন। এই ৰত্ন ঘিণ লগা শামুকৰ পেটত জন্মে। সেইদৰে অতি নীচ মানুহৰ ঘৰত ৰত্ন সদৃশ গুণী জ্ঞানী পুৰুষৰ জন্ম হব পাৰে।

১৩০৪. **শাল শিঙৰা কৰৈ একাল**
ইকৰাই বোলে মই নিতে তলে
যাম কত কাল

শাল, শিঙৰা আৰু কৰৈগছৰ কাঠ বহু দিন টিকে। ইকাৰাৰে বেৰ ছাটে। ইকৰা যদি পানীত নিতিতে বহু দিন একে অৱস্থাতে থাকে।

১৩০৫. **শালক শিঙিয়ে হাঁহে**
তায়ো এসাজী ময়ো এসাজী
সেয়েহে গৰাকী নাহে।

শাল আৰু শিঙি মাছক অখাদ্য বুলি বহুতে বেয়া পায় নাখায়। শিঙিয়ে শালক লগ পাই নিজৰ দুখ পাতলাবলৈ কৈছে। - আমি অখাদ্য বুলি আমাক নিবলৈ কোনোৱে নাহে। একে ভুক্তভোগী লগ পালে মনত শান্তি পোৱা যায়। গতিকে আমি দুখ কৰাৰ আৱশ্যক নাই। মানুহৰ বেলিকাও লোকৰ অনাদৰত ম্রিয়মান হৈ থকাজনে সমদুখী পালে মনত শান্তি পায়। মুখত হাঁহি ওলায়।

১৩১২. **শাহু বোৱাৰীৰ ঘৰ**
কোনে খায় গাখীৰৰ সৰ

একেখন ঘৰতে শাহুৰেক বোৱাৰীয়েক থাকে। ঘৰৰ খোৱাবস্তু কিবা নাইকিয়া হলে নকলে, সৈ নাকাঢ়িলেও কোনোব এজনীয়ে খোৱাটো নিশ্চিত। কোনেও নকয় কাৰণে ঘৰখনত কাজিয়াৰ সৃষ্টি হয়। এজনীয়ে আনজনীৰৰ প্ৰতি কলু ভাৰ পুহি ৰাখিবলগীয়া হোৱা কাৰ্য অতি গৰ্হিত।

১৩১৪. **শাহু হলে আহুকাল**
পুত্ৰ হল যম কাল
মতা হল ঘোচামৰ জৰী
গাভৰু কালতে খাইল ফুৰিল
মায়াত নিদিবা ভৰি।

ˉছোৱালী বিয়া দিলে গিৰিয়েকৰ লগত এৰাব নোৱাৰা বান্ধ খায়। গিৰীয়েকক এৰিব নোৱাৰা বাবে শাহুৰী খাটিবলগীয়া হয়। শাহুৰেকে বোৱাৰীয়েকক মুকলি মূৰীয়াকৈ ফুৰিব নিদিয়ে। শাহুৰেকে থকা কাৰণেই খাও বোলা বস্তু খাবলৈ নেপায়। আহুকাল পায়। সন্তান হলে বৰ কষ্ট খাবলগীয়া হয়। সেইকাৰণে নিজৰ ঘৰত গাভৰু হৈ থাকোতে মায়াত ভৰি নিদিওতে মনৰ ইচ্ছামতে খাই আৰু ফুমৰি লব লাগে।

১৩১৪. **শাহুৰী খাটিবলৈ গৈ গালি শপনিলৈ ভয় কিয়**

বিয়াৰ পিছত শাহুৰেকে বোৱাৰীক শিকাই বুজাই লবলৈ বিচাৰে। তাৰবাবে কেতিয়াবা গালি-শপনিও দিবলগীয়া হয়। সেই গালি শপনিলৈ ভয় কৰিলে ঘৰুৱা কাম বন ভালকৈ শিকা নহয়। শাহুৰেৰে গালি শপনি বোৱাৰীয়েকৰ ভালৰ কাৰণে দিয়ে। তাত বেয়া পালে অশান্তি ভোগ কৰিব লাগে।

১৩১৫. **শিং ভাঙি বলদক দামুৰি কৰিব নোৱাৰি।**

দামুৰিৰ শিং নাথকে। বলদ গৰু এটাৰ শিং দুটা ভাঙি দিলে দামুৰি হৈ নপৰে। সেইদৰে দাড়ি গোফ খুৰাই দিলে ডাঙৰ মানুহ এটাক লৰা বুলি কব নোৱাৰি। লৰা ধেমালি কৰিলেও বুঢ়া মানুহ লৰা নহয়। বয়স কমাব নোৱৰি।

১৩১৬. **শিমলুৰ দেখি কৰ**
পখীয়ে দিয়ে পৰ।

শিমলু গছত কৰ হোৱা দেখিলে বহু চৰায়ে তাত পৰ দি থাকে। কৰ পূৰঠ হৈ ফাটি তুলা হৈ পৰিলে চৰাইবোৰ নিৰাশ হৈ গুচি যায়। অথলতে আশা পাতি ৰৈ থাকিলে নিৰাশ হব লাগে।

১৩১৭. **শিল চিকুটিলে নখহে ভোটা হয়**

শিল কঠিন বস্তু। নখ তাতকৈ বহু কোমল। নখেৰে শিল চিকুটিলে নখহে ঙয় হৈ ভোটা হয়। সেইদৰে মানী লোকক জ্ঞানী লোকক সমালোচনা কৰিলে নিজাহে লাজত পৰিব লাগে। জ্ঞানী, মানী জনৰ কোনো অপযশ নহয়।

১৩১৮. **শিয়ালক জাক জাক সিংহৰ এটা**

শিয়াল সিংহৰ তুলনাত সৰু জন্তু। সাহ বলো কম। এটা সিংহক জাক জাক শিয়ালে একো কৰিব নোৱাৰে। হেজাৰজন ভীৰু কাপুৰুষ লোক থাকিলে দেশৰ কোনো উন্নতি কৰিব নোৱাৰে। এজন সাহসী বুধিয়ক লোকে দেশৰ উন্নতি সাধন কৰিব পাৰে। সেইবাবে হেজাৰ দুৰ্বল ভীৰু কাপুৰুষ লোকত কৈ এজন বিদ্বান, বুধিয়ক লোক বহুগুণে শ্ৰেষ্ঠ

১৩১৯. **শিয়ালৰ ডিঙিত মঙহৰ ভাৰ**
আনৰ নাপালে মৰণে সাৰ।

শিয়ালৰ ডিঙি মঙহাল। মঙহৰ ভাৰলৈও সি আনৰ মাংস নাপালে শুকাই মৰিবলগীয়া হয়। নিজৰ সা-সম্পত্তিৰে অনেকৰ পেট নভৰে। লোকৰ পালেহে জীৱন ৰক্ষা পৰে।

১৩২০. **শুই থকা শিয়ালে হাঁহ ধৰিব নোৱাৰে।**

হাঁহ ধৰিব খাবলৈ পৰিশ্ৰম কৰিব লাগে। শুই থকা শিয়ালৰ মুখত হাঁহ নিজে আহি নপৰে। সেইদৰে ধনী হবলৈ খুজিলে বিদ্বান হবলৈ খুজিলে পৰিশ্ৰম কৰিব লাগে। আপোনা-আপুনি ধন বিদ্যা মানুহৰ হাতলৈ নাহে। বিনা পৰিশ্ৰমে পেটৰ ভাত মুঠিও পাব নোৱাৰি। পৰিশ্ৰম উন্নতিৰ সোপান।

১৩২১. **শুই থকা কুকুৰক জগাই নলবা**

শুই থকা কুকুৰক জগাই দিলে তাৰ টোপনিৰ ব্যাঘ্যাত ঘটে। সেই কাৰণে সি কামুৰিবলৈ খেদি আহে। সেইদৰে নিতাল মাৰি থকা শত্ৰুৰে বিপদ ঘটাবলৈ চেলু পায়।

১৩২২. **শুনা কথা বিপৰীত**

যিকোনো কথা স্বাৰ্থ জড়িত ভাৱে বিস্তাৰিত হয়। গতিকে স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ বাবে মিছা কথাকো সঁচা বুলি প্ৰচাৰ কৰে। সেই কাৰণে শুনা কথা বেছি গুৰুত্ব দিব নালাগে।

১৩২৩. **শুনা কথাত নিদিবা কাণ**
দেখা কথাৰ তিনিটা প্ৰমাণ

শুনা কথা বিশ্বাস কৰিব নালাগে। শুনা কথা মিছাও হব পাৰে। দেখা কথাকো তিনি প্ৰমাণ সাপেক্ষেহে বিশ্বাসত লব লাগে।

১৩২৪.		**শুকান বালি তিয়াব নোৱাৰি**

বালি তিতে, কিন্তু পানীৰে সিক্ত হৈ নাথাকে। শুকান বালিত পানীত ঢালিলে পানী ওলাই যায়। নিভিজে সেইদৰে অভাৱী লোকক সহায় কৰিব পাৰি। কিন্তু অভাৱ দূৰ কৰিব নোৱাৰি। অভাৱী লোকে সফল হবলৈ অভাৱ দূৰ কৰিবলৈ নিজ পৰিশ্ৰমৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লাগে। আনৰ সহায়েৰে আংসিক ভাৱেহ অভাব পূৰণ হয়।

১৩২৫.		**শুকান জেওৰা চেপি ৰস উলিয়ায়**

শুকান জেওৰা চেপিলে ৰস নোলায়। সেইদৰে কৃপণৰ পৰা ধন সৰকাব নোৱাৰি। কিন্তু কোনো কোনো সময়ত অতি কৃপণৰ পৰাও বুদ্ধিৰে ধন আদায় কৰিব পাৰি।

১৩২৬.		**শূকৰৰ পেট ভূমিত লোটে।**
যাৰ যি স্বভাৱ মৰিলে টুটে

গাহৰিয়ে বোকাত লেটি লৈ থাকে। সিঁহতৰ চাল ডাঠ আৰু তেলাল কাৰণে গৰম সহ্য কৰিব নোৱাৰে। সেইবাবে গাহৰিৰ পেট বোকাপানীত লেটিয়াই যায়। এই অভ্যাস সিঁহতে নেৰে এৰিব নোৱাৰে। যাৰ যি স্বভাৱ মৰিলেহে যায়।

১৩২৭.		**শেষ ভালেই সকলো ভাল**

কামত দোষ গুণ থাকে। যি কামৰ শেষ ভাল সেই কামেই উৎকৃষ্ট।

১৩২৮.		**শেনটি যোৱা দি যায়**
ফেঁচাটি অহা দি আহে।

শেন চৰাইৰ বল বেছি। সি গলে ছো মাৰি যায় ডকা দি খায়। কেতিয়াবা সি নিৰাশ হয়। তেতিয়া ফেঁচাটো হোৱা দি নিৰাশ মনে ঘূৰি আহে। সেইবাবে কোনো অৱস্থাতে বাহাদুৰি কৰি যাব নালাগে। কৃতকাৰ্য নহৈ ঘূৰি আহিব লাগিলে লাজ পোৱা যায়।

১৩২৯.		**শোৱাত শুচি তিৰীৰ পাৰ**
চাচলি দিলে শুচি নাৰ
পইচা দিলে শুনি নাপিতৰ হাত
যাচি দিলে শুচি বামুণৰ ভাত (ডাক)

তিৰোতাৰ ভৰি পুৰুষৰ গাত লগাটো দোষণীয়। কিন্তু শোওতে তিৰোতাৰ ভৰি পুৰুষৰ গাত লাগিব পাৰে। তাত দোষ নাথাকে। মাছমৰীয়াৰ নাৱত কেঁচা মাছৰ গোন্ধ থাকে। সেই নাৱত যদি চাচলি দিয়া থাকে তেন্তে গোন্ধ থাকিলেও নাওখন শুচি হয়। নাপিতৰ হাতে চুলি কাটিলে পইচা দিলে শুচি হয়। বামুণৰ খাদ্য খাব নাপায়। বামুণে যদি যাচি দিয়ে সেই খাদ্য খাব পাৰি। সেই খাদ্য শুনি, তাত কোনো দোষ নাথাকে।

ষ

১৩৩০.		**ষাঠি বছৰত বোলে আই**
আহাৰ শাওনত দোহে গাই
পুহত আহু জেঠত শালি
তেবে জানিবা গৃহস্থালি (ডাক)

যিজনে ষাঠি বছৰ বয়সতো মা বুলি মাতিব পৰে। মাকৰ মৰম পায় তেওঁ ভাগ্যবান লোক। আহাৰ শাওন মাহত যাৰ ঘৰত খীৰতী গাই থাকে তেওঁ ভাগ্যবান। যিঘৰ মানুহৰ পুহত আহুধান আৰু জেঠত শালিধানৰ ভাত খাবলৈ পাৰে সেইখন ঘৰেই প্ৰকৃত ঘৰ প্ৰকৃত গৃহস্থালি।

স

১৩৩১.	**সকলো চৰায়ে মাছ খায়।**
মাছৰোকাৰ নাম হয়।

মাছ চৰাইৰ প্ৰিয় খাদ্য। মাছ সকলো চৰায়ে খায়। কেৱল এবিধ চৰাইৰ নামহে মাছৰোকা। সকলো মানুহে কম বেছি পৰিমাণে মাছ মাৰে কেৱল এক শ্ৰেণীৰ মানুহক মাছমৰীয়া বোলে। কোনো লোক যি কামত আনতকৈ পকা হয়। তেওঁ সেই হিচাবে নাম পায়।

১৩৩২.	**সকলো হাতীত মুকুতা নাথাকে।**
সকলো কাঠ নহয় চন্দন।
সকলো ভকতত ভকতি নিসিছে।
সকলো সাধু নহয় মহাজন।

হাতী মাত্ৰৰে দাঁতত মুকুতা নজন্মে। হাবিৰ উদণ্ড মতা হাতীৰ দাঁতত মুকুতা পোৱা যায়। কাঠ মাত্ৰেই চন্দন কাঠ নহয়। আন আন বহু কাঠ হাবিত জন্মে। ভকত হলেই ভক্তি দান কৰিব নোৱাৰে। পৰম ভকতেহে ভক্তি দিব পাৰে। সাধু পুৰুষ মাত্ৰেই উত্তম পুৰুষ ভগৱান নহয়। ভগৱান এজনহে আছে।

১৩৩৩.	**সকলোতকৈ ডাঙৰ হৰি কথা।**
তাতোকৈ ডাঙৰ চাউল কথা।।

ভগৱানৰ নাম চিন্তা-চৰ্চা, শ্ৰৱণ কীৰ্তন কৰা উৎকৃষ্ট কৰ্ম। একমন এক প্ৰাণে ভগৱানক চিন্তা কৰিব নোৱাৰিলে ঈশ্বৰ চিন্তাৰ কোনো সফলতা লাভ নহয়। গতিকে অন্ন চিন্তাহে ডাঙৰ চিন্তা। তাৰ পাছত হে ঈশ্বৰ চিন্তা কৰিব লাগে।

১৩৩৪.	**সতিনীৰ পোক দিওঁ বোলোঁতেই বাহী হয়।**

সতিনীৰ পোক খাবলৈ নিদিব পাৰিলে মনত শান্তি পোৱা যায়। গতিকে দিম বুলি থোৱা বস্তু বা খাদ্য দিম দিম বোলোঁতেই বাহী হৈ যায়। নিদিবৰ মন হ'লে খুৱাই তৃপ্তি দিয়াতকৈ নষ্ট হবলৈ দিয়াটোকে বহুতে শ্ৰেয়ঃ বুলি ভাৱে।

১৩৩৫.	**সতিনীৰ জালত অভক্ষও খায়।**

সতিনীৰ অমঙ্গল চিন্তা কৰাটোৰেই মুখ্য কৰ্ম।যদি অভক্ষ(বিস্তা) ভক্ষণ কৰিলে সতিনীৰ অমঙ্গল হয়। তেনে অভক্ষ গ্ৰহণ কৰিবলৈ সতিনীয়ে অকণো দ্বিধাবোধ নকৰে।

১৩৩৬.	**সতিনীৰ কোলাত পো।**
ঘুমতি নাহে, চকুত লো।

নিজৰ কোনো সন্তানে নৌ জন্মোতে যদি সতিনীৰ কোলাত পো দেখে তেন্তে সতিনীয়ে মৰাণান্তিক দুখ পায়। শুব নোৱাৰে, চকুৰ পানী ধাৰাসাৰে ববলৈ ধৰে। হিংসা ভাব অতি জঘন্য। যিকোনো প্ৰকাৰে অনিষ্ট কৰি হিংসা চৰিতাৰ্থ কৰাই হিংসুক লোকৰ কাম।

১৩৩৭.	**সময়ৰ টিকনি আগফালে।**

সময়ৰ লগত খোজ মিলাই চলিবলৈ হলে কাম আৰম্ভ হোৱাৰ আগৰ পৰাই প্ৰস্তুতি চলাব লাগে। ঠিক সময়ত কাম আৰম্ভ কৰিব পাৰিলে সময়মতে কাম কৰি কৃতকাৰ্য্য হব পাৰি।

১৩৩৮.	**সময় যায়, মানে মৃত্যু আগবাঢ়ি আহে।**

সময় গৈ থাকে কালৈকো নৰয়। সময় মানে বয়স বৃদ্ধি হয় জীৱন কাল টুটি আহে। যিমানে বয়স বাঢ়ি যায়, সিমানে মৃত্যু ওচৰ চাপে। তাকে চাই সময়মতে সকলো কাম কৰা উচিত, তেতিয়াহে জীৱন সফল হয়।

১৩৩৯.	**সমানে সমানে কৰিবা কাজ।**
গাৰিলে জিকিলে নাহিকে লাজ।

সমান বল শক্তি থকা, একে সন্মানৰ গৰাকী সকলৰ মাজত প্ৰতিযোগিতা হ'লে হৰা বা জিকাত লাজ নালাগে। নিম্ন খাপৰ লগত প্ৰতিযোগিতাত নামি হাৰিলেহে লাজ পোৱা যায়। উচ্চ লোকৰ সৈতে প্ৰতিযোগী নোহোৱাই উচিত। উচ্চ লোকৰ উচ্চ স্তৰত স্থান দিয়াই শ্ৰেয়স।

১৩৪০.	**অন্তৰ সঙ্গত সু বাসনা**
দুষ্টৰ সঙ্গত দুৰ্বাসনা।

সাধুৰ লগত ফুৰিলে মনত সৎ ভাৱ, সৎ চিন্তা হয়; দুষ্টৰ লগত লগ হ'লে বেয়া চিন্তা, বেয়া ভাব হয়। বেয়া কামবোৰ কৰিবলৈ লৈ বিপদত পৰিবলগীয়া হয়।

১৩৪১.	**সন্তৰ শ কাল,**
দুষ্টৰ একাল।

সাধুলোকে এইজনমত সুনাম পায় পাছতো মানুহে নাম যশ গায়। দুষ্টলোকে এইকালতে লঘু লাঞ্চনা ভোগ কৰিব লাগে। মৃত্যুৰ পাছত তেওঁৰ বাবে কোনেও নাভাবে। নাম নাইকিয়া হয়। বৃদ্ধি হয়।

১৩৪২.	**সন্তানৰ আশ্ৰয় মাক**
জ্ঞানৰ আশ্ৰয় বাক।

সন্তানে মাকক আশ্ৰয় কৰি ডাঙৰ-দীঘল হয়। সেইদৰে জ্ঞান কথাক আশ্ৰয় কৰি প্ৰকাশ পায়।

১৩৪৩.	**সন্ধিৰ বাঁহ বুদ্ধিৰে কাটিব লাগে,**

বাঁহ কোন ডাল কেনি কাটিব লাগে তাক জানিব লাজগিব, নহ'লে কটা বাঁহ উলিওৱাত মস্কিল হয়। কাৰণ বাঁহবোৰ সকৰলভাৱে থিয়হৈ নাথাকে, তল ওপৰ হৈ থাকে। বাঁহ কাটিব নাজানিলে দুৰ্ঘটনাও হব পাৰে।

১৩৪৪.	**সম্পদৰ বাইভনী আপদ কালৰ মিতা।**
ধন নহলে ভাৰ্য্যাৰ সঙ্গও হয় তিতা।

ভাল দিনত বাই ভনী আত্মীয় কুটুম বহুত পোৱা যায়। আপদ কালৰ বন্ধুৰেহে প্ৰকৃত বন্ধু, প্ৰকৃত কুটুম। ধনহীন হলে আনৰ কথা নধৰিলেও ভাৰ্য্যাই অসন্তুষ্ট হয়। ভাল মুখৰ মাত এযাৰ দিবলৈ বৰ টান পায়। সঙ্গ সুখ ভাল নলগা হয়।

১৩৪৫.	**সৰিয়হৰ ডুলিত ভূত।**

বেজে সৰিয়হ জাৰি ভূত খেদায়। স ৰিয়হ থকা ডুলিতে যদি ভূতে বাঁহ লয়, তেন্তে ভূত খেদোৱাৰ উপায় নাইকিয়া হয়।

১৩৪৬.	**সঁচা ক'লে কটা যায়।**
মিছা ক'লে বঁটা পায়।

সাক্ষীয়ে সঁচা কথাকৈ দোষী লোকক কটা খেদাব পাৰে। যদি মিছা কথা কয় তেনেহ'লে দোষীজন সাৰি যাব পাৰে। মিছা কথা কোৱা পাপ। কিন্তু মানুহৰ জীৱন ৰক্ষা কৰিবলৈ গৈ আনৰ অনিষ্ট নোহোৱাকৈ মিছা কথা কোৱাটো পাপ নহয়। তেনে সাক্ষীয়ে জীৱন ৰক্ষা কৰা বাবে বঁটাও পাব পাৰে।

১৩৪৭.	**সহিলে সম্পদ পায়।**

মানুহৰ মাজত হাই দণ্ড লাগে। তাৰ কাৰণে কটাকটি মৰামৰিও হব পাৰে। কোনোবাই অন্যায় কৰিলে বা কিবা অনিষ্ট সাধন কৰিলেও যিজনে সহ্য কৰি থাকিব পাৰে তেওঁৰ বিপদ নহয় মনত শান্তি লাভ কৰিব পাৰে। সুখ শান্তি বৰ ডাঙৰ সম্পদ।

১৩৪৮.	**সহজ সৰল মানুহ পায়।**
উচতাই জোল খায়।

সৰল মানুহক ঠগাবলৈ বৰ সহজ। বহুতে সৰল মানুহক উৎসাহ দি ওপৰলৈ তোলে। কথাৰে ভুলাই মানুহজনৰ প্ৰাপ্যখিনি নিজে ভোগ কৰে। সুবিধাখিনিও আদায় কৰে।

১৩৪৯.	**সহজাত বোৰেই মানুহৰ পৰম শত্ৰু।**

মানুহ ওপজাৰ লগে লগে কাম, ক্ৰোধ, লোভ, মোহ আদিৰো জন্ম হয়, সেই কাৰণে কাম, ক্ৰোধ, লোভ, মোহ আদিৰো জন্ম হয়, সেই কাৰণে কাম, ক্ৰোধ, লোভ, মোহ আদিক সহজাত বুলি কোৱা হয়। বয়স বঢ়াৰ লগে লগে এইবোৰে মানুহৰ দুৰ্গতিৰ সীমা নাইকিয়া কৰে। সেই কাৰণে ইহঁতক ৰিপু বা শত্ৰু বুলি কোৱা হয়।

১৩৫০.	**সৰু হ'লে সৰকি যায়।**
ডাঙৰক বিপদে পায়।

জাল পেলালে সৰু মাছ সৰকি যায়। ডাঙৰ মাছ আৱদ্ধ হয়। সেইদৰে বিপদ আহিলে সৰু সৰু মানুহৰ গাত নালাগে, ডাঙৰ সকলকহে বিপদে জুৰুলা কৰে।

১৩৫১.	**সৰু হ'লে পাচে**
কোৰ হ'লে চাঁচে।

কোৰেৰে মাটি চুৰুকি পৰিষ্কাৰ কৰে। সৰু ল'ৰা ছোৱালী থাকিলে এইটো কৰ এইটো আন বুলি সৰু কাম কৰিবলৈ দিয়ে।

১৩৫২.	**সৰ্ব গুণীয়াক ভাতে নাটে।**
শ বুধিয়াক বুধিয়ে গাটে।

বহু গুণ থকা মানুহে কি গুণৰ বলেৰে জীৱিকা চলাব পাৰি কি গুণে জনাজাত হব পাৰিব, তাৰ বাছ বিচাৰ কৰি থাকোঁতে সময় যায়। কামত খটুৱাবলৈ সঠিক বুদ্ধি বিচাৰি নাপায়। সেইকাৰণে তেওঁ কামত কৃতিত্ব লাভ কৰিব নোৱাৰে। সেই বাবেই আয় উৎপন্ন নোহোৱা হৈ খাবলৈ নোপোৱা হয়। এশ বুধিয়াই দৰ্কাৰৰ সময়ত কোনটো বুধিৰে কাম হব, ভাবিকে নাপায়। গতিকে কিবা কৰা ঠাইত কিবা এটাহে কৰি পেলায়।

১৩৫৩.	**সাগৰ তলিত হে ৰত্ন থাকে।**

ৰত্ন বহুমূলীয়া বস্তু। য'তে ত'তে ইয়াক পোৱা নাযায়। বহু প্ৰকাৰ ৰত্ন সাগৰৰ তলিত থাকে। তাৰপৰা আহৰণ কৰিব লাগে। সেইদৰে উপযুক্ত গুণীলোক য'তে ত'তে পোৱা টান। জন সমুদ্ৰত বিচাৰিলেহে কৰবাত দুই চাৰজিন পোৱা যায়।

১৩৫৪. **সাগৰ মাথিলেহে হাতী ঘোঁৰা ওলায়।**

তাহানি দেৱতা আৰু অসুৰ সকলে সাগৰ মন্থন কৰি ঐৰাৱত হাতী, উচ্চৈশ্ৰবা ঘোঁৰা, লক্ষ্মী আৰু অমৃত উলিয়াইছিল। সেইদৰে জ্ঞানৰ সাগৰ মন্থন কৰিলেহে সাহিত্য সংস্কৃতি বিজ্ঞানৰ ন ন আৱিষ্কাৰ হব পাৰে।

১৩৫৫. **সাগৰত পানী ঢালিলে সাগৰ নভৰে।**

সাগৰ বৰ বিশাল। সেই বিশাল বিৰাট সাগৰত অহৰহ নদী জান জুৰিয়ে পানী দি আছে; তথাপি সাগৰ উপচি পৰা নাই। তেনে সাগৰত মানুহে পানী ঢালিলে সাগৰ নভৰে। পূবৰ্বত হৈ থাকে। সেইদৰে ধনীলোকৰ ধনৰ সীমা সংখ্যা নাই। যিমানে ধন দিয়া হয় আৰু সিমানে লাগে। তেওঁলোকৰ আকাঙ্ক্ষা পূৰ নহয়।

১৩৫৬. **সাগৰত মৌ পৰ্বতত ঢৌ**
বোপাইৰ তিৰোতা নাই
ককাইৰ সাতজনী বৌ

মানুহৰ অন্তৰ সাগৰত মৰম, চেনেহ, দয়া আদি মিঠা লগা গুণবোৰ থাকে। সেই গুণবোৰৰ কাৰণে সংসাৰৰ ভোগ এৰি যাবলৈ মন নাযায়। তেনে মানুহৰ অন্তৰতে অহঙ্কাৰ ভাৱৰ জন্ম হয়। অহঙ্কাৰী মানুহৰ অহঙ্কাৰক পৰ্বত বোলা হৈছে, সেই গৰ্ব পৰ্বতত কেৰে আৰোহন কৰিবলৈ ইচ্ছা নকৰে। আত্মা পিতৃ স্বৰূপ। আত্মাৰ পত্নী নাই, গতিকে বান্ধোনো নাই। আত্মা চিৰমুক্ত। দেহাৰূপী ককাইয়ে আহাৰ, নিদ্ৰা, ভয়, সুখ, দুখ, মান, অপমান নামে সাতজনী তিৰোতাৰ সৈতে বাস কৰে। দেহাই বহু দুখ কষ্ট ভোগ কৰে। আত্মা ওলাই গলে দেহা নিস্তেজ নিষ্কৰ্মা হৈ পৰে, অৱশেষত নাশ হয়।

১৩৫৭. **সাগৰতে নগৰ পাতি নিয়ৰলৈ ডৰো।**

সাগৰত নগৰ পতা কাম বহু দুখ কষ্টও ধনৰো খৰচ। পানীৰ মাজত তেনে নগৰ পাতি সামান্য নিয়ৰলৈ ভয় কৰাৰ কাৰণ নাথাকে। বৰ ডাঙৰ কাম কৰি সামান্য অসুবিধাক ভয় কৰাটো অনুচিত।

১৩৫৮. **সাত সাগৰত পাতিলে ডিঙৰা**
ঘটঘটকৈ লাগি আছে তিনিটা শিঙৰা

সাগৰত ডিঙৰা পতা বৰ টান কাম। তেনে টান কাম কৰি তিনিটা শিঙৰা মাছ পোৱাটো লাজৰ কথা। অৰ্থাৎ বৰ কাম কৰি সামান্য লাভ হলে মনত ভাল নালাগে। পৰিশ্ৰম অথলে যায়।

১৩৫৯. **সাঁচি থোৱাৰ মৰণ নাই।**
সাৱধানৰ বিপদ নাই।

উপাৰ্জনৰ কিছু অংশ সাঁচি থব পাৰি। আপদে বিপদে বৰ সহায় হয়। আনকো সহায় কৰিব পাৰি। সাঁচনি ধন থাকিলে নেখাই মৰিব নালাগে। জীৱনৰ বাট খলা বমা। প্ৰতি খোজতে বিপদ হব পাৰে। গতিকে সাৱধান হৈ চলিব লাগে।

১৩৬০. **সাত হাল হাতী এফালে**
অদৃষ্ট অকলে এফালে

সাত হাল হাতীৰ মাটি চহোৱা লোক ধনী মাতববৰ। কিন্তু যাৰ ভাগ্য সুপ্ৰসন্ন তেওঁ তাতোকৈ ধনী হব পাৰে।গতিকে সৌভাগ্য সকলোতকৈ ডাঙৰ।

১৩৬১. **সাত পুত্ৰৱতী শিয়ালে খায়**
কাঠবাঁজী স্বৰ্গলৈ যায়।

সাত পুত্ৰ থকা মাকৰ যদি পুতেকহঁতৰ মাজত মিলাপ্ৰীতি নাথাকে মাকৰ প্ৰতি এজনৰো শ্ৰদ্ধাভক্তি নাথাকে, কষ্টত দিন কটায়, বেমাৰ হ'লে ঔষধ পাতি দিয়াৰ দায়িত্ব কোনেও লব নোখোজে, সেই গৰাকী মাক মৰিলে শেষকৃত্য কৰিবলৈ কেৰে

আগবাঢ়ি নাহিব। শিয়াল কুকুৰেহে শটো খাই শেষ কৰিব। পুত্ৰহীনা তিৰোতাই আনৰ দয়াৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰি জীৱন নিৰ্বাহ কৰে, সৎ পথত চলি তেওঁ স্বৰ্গবাসী হবলৈ সমৰ্থ হয়। অযোগ্য পুত্ৰ সাতজন থাকিলেও কোনো লাভ নাই; বৰঞ্চ নিপুত্ৰী হোৱাই শ্ৰেয়স।

১৩৬২. সাতোৰ সাঁতোৰ বাউসীৰ বলে।
সাঁতুৰিব নাজানিলে যাবি ৰসাতলে।।

সংসাৰখন স্বাৰ্থপৰ। সকলো নিজৰ কাৰণে ব্যস্ত। নিজে কৰিব নোৱাৰিলে আনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি কোনো লাভ নহয় ।নিজৰ বাউসীৰ বলেৰে সংসাৰ সাগৰ সাঁতুৰি পাৰ হবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগে। নহলে ৰসাতললৈ যাব লাগে। নিজৰ ওপৰত ভাৰসা ৰাখি সকলো কাম কৰিব লাগে। আনে কৰি দিব বুলি বাট চালে কোনো লাভ নহয়।

১৩৬৩. সাধিছে বান্দৰে মধুফল খায়।
নাসাধে বান্দৰ ডাল বগায়।।

ডাল বগাই ফুৰাই বান্দৰৰ কাম। তাৰ ভিতৰৰে ডাল বগাই ফুৰোঁতে সোৱাদ লগা ফল খাবলৈ পায়। বহুতৰে ডাল বগাই ডাল বগাই ফুৰোঁতে যায়। যি ভাগ্যত লৈ আহিছে, তেওঁলোকে ভোগ কৰিবলৈ পায়; যাৰ ভাগ্যত নাই তেওঁলোক জন্ম গ্ৰহণ কৰাৰ কোনো সাৰ্থকতা লাভ কৰিব নোৱাৰে। সকলো চেষ্টা ব্যৰ্থ হয়।

১৩৬৪. সাপে খায় আৰু কাপে খায়, কেতিয়াবা কাপৰ বিষ সাপৰ বিষত কৈ বেছি হয়।

সাপে খুটিলে মানুহ মৰে। কাপৰ লিখনি কম মাৰাত্মক নহয়। লিখনিয়ে মান সন্মান বঢ়ায়, টুটায়ো। লিখনিয়ে মানৱ জাতিক উন্নত কৰি তুলিব পাৰে, লিখনি বেয়া হ'লে লিখকৰ অনিষ্ট হয় জাতিৰো অপকাৰ হব পাৰে। গতিকে সাপলৈ লক্ষ্য ৰখা দৰ্কাৰ আৰু কাপ সাৱধানে চলাব লাগে।

১৩৬৫. সাপেহে সাপৰ ঠেং দেখে

সাপৰ ঠেং নাই বুকুৰে বগুৰাবাই যায়। সাপেও সাপৰ ঠেং নেদেখে, কেনেকৈ যায় জানে, সেইদৰে চোৰেহে চোৰক চিনি পায়। আনে চিনি নাপায়।

১৩৬৬. সাপে খায় লেখি
বাঘে খায় দেখি

লেখন থাকিলেহে সাপে খোঁটে। বাঘে দেখিলেহে শত্ৰুজ্ঞান কৰি দেখি আহি আক্ৰমণ কৰে।

১৩৬৭. সাপ হৈ খোঁটে
বেজ হৈ জাৰে।

সাপে খুটিলে কোনো কোনো বেজে জাৰিফুকি ভাল কৰিব পাৰে। পৃথিৱীত কিছুমান মানুঙ আছে যি মানুহৰ অনিষ্ট কৰি কাৰ্যসিদ্ধি কৰে, পাছত সাত্বনা দি মনত ভাল পায়। তেনে দুমুখীয়া লোকৰ সঙ্গ নোলোৱাই ভাল।

১৩৬৮. সাপৰ মুখৰ বেং পলায়
বাঘৰ মুখৰ ছাগ হেৰায়

বেং সাপক খাদ্য। অসাৱধান হলে সাপৰ মুখৰ পৰা বেং পলাই সাৰিব পাৰে। সেইদৰে বাঘৰ খাদ্য ছাগলীয সেই ছাগলীও বাঘৰ সন্মুখৰ পৰা পলাব পাৰে। গতিকে খাদ্য গ্ৰহণতো বিশেষ সাৱধান হব লাগে।

১৩৬৯. সাপ মাৰি নেগুৰত বিষ এৰিব নালাগে।

সাপ আধা মৰা কৰি নেগুৰত বিষ এৰিব নালাগে। আকৌ সজীৱ হৈ উঠিব পাৰে। সাপ প্ৰতিশোধ পৰায়ণ। যি সাপৰ অনিষ্ট কৰে। সাপে সেইজনক প্ৰতিশোধ নলৈ নেৰে। গতিকে সাপ মাৰিলে আধা পৰাকে এৰি থব নালাগে।

১৩৭০. **সাপে নেপাহৰে ককালৰ কোৰ**
মাকে নেপাহৰে পুতেকৰ শোক

সাপৰ মককালত কোৰাই যাবলৈ সি যি কোনো প্ৰকাৰে তাৰ প্ৰতিশোধ লৈহে এৰে। পাহৰি নাযায়। সেইদৰে মাকেও পুত্ৰৰ মৰণ আমৰণ মনত ৰাখে। কিবা সুংসুত্ৰ ওলালেই হিয়া ঢাকুৰি কান্দে। চকুৰ পানীৰে বাট নেদেখা হয়।

১৩৭১. **সাপো মৰক লাঠিও নাভাঙক**

সাপ মৰক, কিন্তু লাঠিৰে সাপ মৰা হয়। সেই লাঠি ভাগিব নালাগে। সেইদৰে যাৰ দ্বাৰা শত্ৰুক নাশ কৰা হয়, তাৰ যেন একো অনিষ্ট সাধন নহয়। তালৈ চকু ৰাখিব লাগে।

১৩৭২. **সাপে খায় বাঘে খায় যদি মৰে জলে**
সকলো ঘটে জানা নিজ কৰ্ম ফলে

সাপে খুঁটিলে, বাঘে খালে অথবা পানীত ডুবি মৰিলে আনক দোষিব নোৱাৰি। নিজৰ কৰ্মফল অনুসৰি এইবোৰ ঘটে বুলি ধৰি লব লাগে।

১৩৭৩. **সিংহ নষ্ট হয় টিপচিক সুধি**
মানুহ নষ্ট হয় দোষদোষী কৰি।।

টিপচি সৰু চৰাই। সিংহৰ দৰে পৰাক্ৰমী জন্তু এটাই টিপচিৰ পৰা বুধি ললে বিপদ হবই। সৰুৱে ডাঙৰক বিপদত তৰায় যদিও ক্ষুদ্ৰ চৰাইৰ বুধি শুনি সিংহই কাম কৰিব নালাগে। মানুহ নষ্ট হয় ইজনে সিজনক দোষ দিবলৈ ধৰিলে। মানুহে দোষতকৈ গুণেহে লক্ষ্য কৰা উচিত।

১৩৭৪. **সুখ থাকে বাৰীৰ কোণত**
দুখ থাকে চকুৰ পলকত

সুখ লাগে বুলিলেই পোৱা নাযায়। তাৰ কাৰণে কষ্ট কৰিব লাগে। বাৰীত চুকতে সুখৰ সমল থাকে তাকে লাভ কৰিব পাৰিব লাগে। দুখ যতে ততে চকুৰ পলকতে লাভ কৰিব পাৰি। কিবা এটা বেয়া কাম কৰিলেই দুখ পোৱা যায়।

১৩৭৫. **সুবাট দুৰ্গম নথবা এৰি**
বুঢ়ী হলে বিয়া কৰিবা তেওঁ নানিবা বাৰী

কষ্টকৰ হলেও সুবাট এৰিব নালাগে। সুগম হলেও দুৰ্বাট বৰ্জন কৰিব লাগ। বাৰী তিৰোতা অনাতকৈ বুঢ়ীকে আনিব লাগে। বাৰী তিৰোতা কপাল বেয়া গুণে বিধৱা হবলগীয়া হৈছে। নতুনকৈ বিয়াত বহিলেও দুৰ্ভাগ্য ঘটিব পাৰে।

১৩৭৬. **সুযোগ এবাৰ আহে**

মানুহৰ জীৱন সুখে-দুখে ভৰা। সুখ কেতিয়াবা পোৱা যায়। সেই বাৰৰ সুযোগৰ সৎব্যৱহাৰৰ কৰিব নোৱাৰিলে। গোটেই জীৱন দুখত কটাব লগীয়া হয়।

১৩৭৭.	**সুফল কদলী, সুতৰী খেদৌ**
সুজল বৰিহনা , সুজন কিৰিষণা
সুপুৰষ বামা, সু নাৰী শ্যাম

সকলোতকৈ উৎকৃষ্ট ফল কল। কল বলকাৰক খাদ্য। পূজা পাৰ্বনত লাগে। তিৰোতাৰ ভিতৰত অপৰিস্কাৰ , কাম বনত লেতেৰাজনী সুতিৰী। বৰষুণৰ পানী পৰিস্কাৰ। খেতিয়কসকলে উপকৰী ভাল মানুহ। ৰামচন্দ্ৰৰ দৰে পুৰুষ সকলোৰে আদৰ্শনীয় সুপুৰষ। শ্যামবৰ্ণা নাৰীয়ে ভাল নাৰী।

১৩৭৮.	**সুৰ হেৰালে অঙ্গি ভঙ্গিয়ে পূৰায়**

অভিজ্ঞ গায়কৰসুৰ হেৰলে অঙ্গি ভঙ্গি কৰি তাৰ তাল মান ৰক্ষা কৰে। সেইদৰে পণ্ডিত লোকেও কোনো কথা প্ৰকাশ কৰিবলৈ অপাৰগ হলে অন্যপ্ৰকাৰে প্ৰকাশ কৰে।

১৩৭৯.	**সূৰ্যৰ মুখত সোপা দিব নোৱাৰি।**

সূৰ্য সৌৰজগতৰ বৃহত্তম নক্ষত্ৰ। সূৰ্যৰ প্ৰখৰ তাপ। সূৰ্যক ঢাকি থব নোৱাৰি। সেইদৰে ৰজঞ্জনা হৈ পৰা কথাক ঢাকি ৰাখিব নোৱাৰি।

১৩৮০.	**সেৰে সেৰে যায় পোৱালৈ কান্দে**

যতে সেৰে সেৰে ক্ষতি হয় তাত এপোৱা আধাপোৱা ক্ষতিৰ বাবে দুখ কৰিলে লাভ নহয়। সেৰৰ তুলনাত পোৱা তেনেই কম। গতিকে বেছি ক্ষতিৰ কথা চিন্তা নকৰি সামান্য ক্ষতিৰ কথা চিন্তা কৰি লাভ নাই।

১৩৮১.	**সোণ হলে দঁতাল হাতীও পোন**

সোণ মূল্যবান ধাতু। সকলো বস্তুৰে মূল্য সোণৰ মূল্যমানৰ লগত হে তুলনীয়। সোণ মানে ধন হাতী কিনিবলৈ বহুধনৰ আৱশ্যক। যিয়ে সোণ জমা কৰিব পাৰে হাতীও কিনিব পাৰে।

১৩৮২.	**স্বামীৰ দোষত ভৃত্যৰ দণ্ড**
স্ত্ৰীৰ দোষত লণ্ড ভণ্ড

স্বামীৰ কিবা দোষ হলে সেই দোষত ভৃত্যই শাস্তি খায়। স্ত্ৰীৰ দোষ হলে গোটেই ঘৰৰখনেই নষ্ট হৈ যায়। স্ত্ৰী গৃহলক্ষ্মী হবলৈ যত্ন কৰিব লাগে। তেতিয়া ঘৰখনে সুন্দৰভাৱে দোপতদোপে উন্নতি কৰে। স্ত্ৰী সুগুণ সম্পন্না নহলে ঘৰৰ লক্ষ্মী আঁতৰি যায়। হাই-কাজিয়া হৈ গৃহস্থৰ অধঃপতন ঘটে।

১৩৮৪.	**সোলাৰ মুখত মাখি পৰা**

দাঁত নথকা মানুহক সোলা বোলে। সোলাৰ মুখ প্ৰায় মেল খাই থাকে। তেনে সোলাৰ মুখত মাখিয়ে খোৱা বস্তু বিচাৰি এনেই সোমাই যায়। সোলাই একো কষ্ট কৰিব নালাগে। কোনো পৰিশ্ৰম নকৰিলেও ভাগ্যত থাকিলে কোনো কোনো সময়ত অভাৱিত ভাৱে লাভ কৰে।

১৩৮৪.	**স্নানৰ পৰে তৈল ঘঁহে যিটো জনে**
নৰৰ অধম সি জানে সৰ্বজন

গা ধোৱাৰ আগতে তেল ঘঁহি গা ধুব লাগে। স্নান কৰি উঠি গাত তেল ঘঁহা লোকক মানুহে অধম বুলি জ্ঞান কৰে।

হ

১৩৮৫.	**হবৰ দিনত কুকুৰেও মৈ টানে**

সুদিন আহিলে চাকৰ বাকৰে গিৰীহঁতৰ উন্নতিৰ কাৰণে মন প্ৰাণ দি কাম কৰে। আনকি কুকুৰ মেকুৰী আদি ঘৰত পোহ-পাল পাই থকা প্ৰাণীবোৰেও গৃহস্থৰ মঙ্গলজনক উপকাৰ হোৱা কামবোৰ কৰিবলৈ লয়। কুকুৰে বোকা পানীত মৈ টানিব নোৱাৰে। গৰু মহৰ তুলনাত কুকুৰ সৰু জন্তু। তথাপি কুকুৰে গিৰীহঁতৰ বাবে অন্যান্য ভাল কাম কৰে।

১৩৮৬.	**হব ছলি বুলিব বাপ**
তেহে গুচিব মনৰ তাপ।

মাক-দেউতাকে লৰা-ছোৱালীয়ে তেওঁলোকক মা-দেউতা বুলি মাতিব এনে আকাঙ্খা সকলোৰে কৰে। কিন্তু মনৰ আকাঙ্খা কেতিয়া পূৰ্ণ হব তাক সময় সীমা নথকা হেতু দম্পত্তিৰ মনত সদায় চিন্তা ভাৱনা হৈ থাকে আৰু ভৱিষ্যতলৈ ধিয়াই থাকে।

১৩৮৭.	**হলা গছ দেখিলে আটায়ে বাগি কুঠাৰ মাৰে।**

হাওলি থকা গছ কাটিবলৈ বৰ সহজ। তেনে গছত যেয়ে সেয়ে বাগি কুঠাৰ মাৰি সহজে গছজোপা কাটি বগৰাব পাৰে। সেইদৰে নিমাখিত লোকক ঠগাবলৈ বৰ উজু। সকলোৰে সেই উজু কামটি কৰি ভাল পায়। লোকজনৰ অৱস্থালৈ লক্ষ্য নকৰে। স্বাৰ্থ সিদ্ধি হলেই সকলো হয় বুলি ভাৱে।

১৩৮৮.	**হয় ৰঙা মাটি নহয় গুৱাহাটী**

আহোম ৰজা আৰু মোগলৰ মাজত হোৱা ৰণত অসমীয়া সেনা সকলে জান-প্ৰাণ দি যুদ্ধ কৰিছিল। তেওঁলোকে প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল ৰঙা মাটিৰ মোগলৰ ঘাটি ছেদেলি ভেদেলি কৰি ৰঙা মাটি দখল কৰিব নোৱাৰিলে মোগলৰ প্ৰৱল আক্ৰমণ প্ৰতিহত কৰি গুৱাহাটী ৰক্ষা কৰিব। এনে দৃঢ়তাৰ কাৰণে মোগলে সোতৰবাৰ চেষ্টা কৰিও গুৱাহাটী দখল কৰিব নোৱাৰিলে। মনৰ দৃঢ়তৰে কৰা কাম কোনেও ব্যৰ্থ কৰিব নোৱাৰে।

১৩৮৯.	**হৰিয়ে নাৰাখিলে জৰীয়ে নাৰাখে**

ৰোগ ব্যাধি হলে মন্ত্ৰ তাবিজ আলনীয়া আদিৰ উপশম ঘটাবলৈ চেষ্টা কৰে। যাৰ মৃত্যু অৱশ্যম্ভাৱী তেওঁক এইবোৰ তাবিজ আলনীয়াৰ জৰীয়ে ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰে। মৰমৰ জৰীয়েও একো কাম নিদিয়ে। ৰক্ষা কৰোতা বা মাৰি নিওতা এক ভগবানেই। ৰাখে হৰি মাৰে কোনে ? মাৰে হৰি ৰাখে কোনে ?

১৩৯০.	**হৰিণাৰ মঙহেই বৈৰী।**

হৰিণা নিমাখিত প্ৰাণী।কাৰো অন্যায় কৰিবলৈ নাযায়। হাবিৰ ঘাঁহ নিজৰাৰ পানী হৰিণাৰ খাদ্য। তেনে নিমাখিত প্ৰাণীক মানুহে বাঘ,সিংহ আদিয়ে বধিবলৈ চেলু বিচাৰি ফুৰে। হৰিণাৰ সুস্বাদু মঙহৰ লোভত মানুহ, বাঘ, সিংহই হৰিণা বধ কৰে। তাক নজিৰ গাৰ মঙহেই বৈৰী বুলি কোৱা হৈছে।

১৩৯১.	**হা দিয়ো হু দিয়ো**
ন দিয়ো ব্যাঘ্ৰজম্পনে

বিলনীয়াই খাদ্য বিলাওতে অতিৰিক্ত খাদ্য লাগে নেকি সোধা উচিত। সুধিলেও কোনো কোনোৰে লাজতে লাগে বুলি কবলৈ নোখোজে। পাতত নাথাকিলে দিবলৈ খোজোতে যদি খাওতাই হা হা নিদিবা, হু হু নিদিবা বুলিলেও কিছু কিছু দি যাব লাগে। যদি বাঘে জাপ মাৰ দি দুয়োখন হাত পাতৰ ওপৰত ধৰে তেতিয়া দিব নালাগে। খাওতাৰ তৃপ্তিৰ কাৰণে তেওঁৰ কাৰ্যলৈ লক্ষ্য কৰি বিলনীয়াই তেওঁৰ বিলোৱা কাৰ্য কৰিব লাগে।

১৩৯৩.　　**হাক নাই ঢাক নাই**
গাভৰু ছোৱালীৰ লাজ নাই

গাভৰু ছোৱালীৰ যৌৱন অৱস্থাই লোকক আকৰ্ষণ কৰে। তাৰ কাৰণে দৈনন্দিন চাল-চলনত লুক-ঢাক থাকিব লাগে। মাক-দেউতাক আদি গুৰুজনৰ হাক-বচন শুনিব লাগে., তাকে নকৰিসলে সকলোৱে লাজ নাইকিয়া ছোৱালী বুলি কব। গাভৰু হোৱাৰ লগে লগে ছোৱালীৰ দায়িত্ব বৃদ্ধি হয়। আত্মসন্মান মনত স্থান লাভ কৰে। গাভৰু ছোৱালীৰ লাজ লাজ ভাৱ এটি থকা উচিত।

১৩৯৪.　　**হাকিম লৰে হুকুম নলৰে**

হুকুম আইন মতে হয়। আইন যেতিয়াই তেতিয়াই সলনি নহয়। গতিকে হুকুমো সলনি নহয়। হুকুম দিয়া হাকিম সলনি হয়, হুকুম সলনি নহয়।

১৩৯৫.　　**হাচি জেঠীত উজুটি খালে**
মিছা নহয় কোনো কালে

যাত্ৰাৰ সময়ত কোনোৱাই হাঁচিয়ালে জেঠীয়ে টিকটিকালে অথবা উজুটি খালে যাত্ৰা ভঙ্গ হয়। সেই যাত্ৰা স্থগিত ৰাখিব লাগে। নহলে বিপদ হয়। ই সকলো কালৰ বাবে মানি চলিবলগীয়া কথা।

১৩৯৬.　　**হাতত নাই বিত**
মনে কৰি পিত পিত

হাতত ধন নাথাকিলে কোনো কামকে কৰিব নোৱাৰি। নিধনীলোকে মনক দমাই ৰাখিবলৈ যত্ন কৰিব লাগে।

১৩৯৭.　　**হাতত নাই কণটো**
বৰ সবাহলৈ মনটো

বৰ সবাহৰ দৰে ভাল কামলৈ সকলোৰে মন যায়। বৰ সবাহ কৰিবলৈ বহুতো ধনৰ দৰ্কাৰ। ধন নোহোৱাকৈ বৰ সবাহ পাতিলে লাজ পাবলগীয়া হব পাৰে।

১৩৯৮.　　**হাতৰ এৰি বাটৰ খেদা**

হাতত বা হাতেৰে লগ পোৱাত যি থাকে তাতে সন্তুষ্ট হোৱাটো বুদ্ধিমানৰ কাম। হাতৰ এৰি বাচৰ বস্তু বিচাৰিলে কষ্ট হয় আৰু নাপাবও পাৰে।

১৩৯৯.　　**হাতৰ নিব, কাণৰ নিব**
দহো আঙুলিৰ দান কোনে নিব ?

চোৰ বা ডকাইতে হাতৰ, কাণৰ, ডিঙিৰ গহনা নিব পাৰে। কিন্তু দহোটা আঙুলিৰে কৰিব পৰা কামৰ অভিজ্ঞতা কোনেও নিব নোৱাৰে। গতিকে অভিজ্ঞতা মানুহৰ অমূল্য সম্পদ।

১৪০০.　　**হাতীৰ পোকৰত তৰাৰ ফৰ্মুটি**

হাতী বৃহত্তম জন্তু। তেনে জন্তু এটাৰ পোকৰত তৰা গছ ফৰ্মুটি মাৰিলে হাতীয়ে একো গম নাপায়। সেইদৰে মহৎ লোকক পাছত গালি পাৰিলে বা সমালোচনা কৰিলে কোনো লাভ নহয়।

১৪০১.		**হস্কিলে মস্কিলে হাতীৰো পা পিছলে**

হাতীৰ ভৰি পতা বৰ বহল। ডাঙৰ ডাঙৰ নখ থকা সেইকাৰণে হাতীয়ে খোপনি ৰাখিব পাৰে. তেনে হাতীৰো কেতিয়াবা ভৰি পিছলিব পাৰে। গতিকে সাৱধান হব লাগে।

১৪০২.		**হাতীৰো পিছলে পাৰ**
সজ্জনৰো বুৰে নাৱ
ভীমেও দিয়ে ৰণ ভঙ্গ
মুনিৰো হয় মতিভ্ৰম

হাতীৰ ভৰি পতা বহল আৰু খোপনি পুতিবলৈ ডাঙৰ নখ থকা সত্বেও কেতিয়াবা ভৰি পিছলি যায়। সৎলোকৰ কেতিয়াবা কথা লৰচৰ হব পাৰে। ভীমৰ দৰে মহাবলী জনেও যুদ্ধৰ পৰা আঁতৰি আছিল। মুনি সকলৰো মতিভ্ৰম ঘটে। গতিকে অসম্ভৱ বুলি কোনো কথা নাই।

১৪০৩.		**হাতীৰ খাৰনে খুৱাবা**
বাঘৰ চাৰনে চাবা

লৰা-ছোৱালীক শাসনত ৰাখিবলৈ হলে সিঁহতৰ প্ৰতি কঠোৰ হব লাগে। বাঘৰ চাৰনে চাব লাগে. যাতে ভয় কৰে। কিন্তু খোৱা বোৱত হাতীৰ খাৰনে খুৱাব লাগ। অৰ্থাৎ যিমান খাব পাৰে সিমান খাদ্য মৰম কৰি খুৱাব লাগে।

১৪০৫.		**হাতে কাজী মুখে কাজী**
তলেদি যায় ৰামতাল বাজি

হাতৰ কমত পকা হলে আনৰ হিংসাভাৱ স্বভাৱতে ওপজে। তাতে যদি মুখেদি কথা কোৱাত পাকৈত হয় তেন্তে গোপনে শত্ৰুৰ সৃষ্টি হয়। কেতিয়াবা সেই শত্ৰু ভাৱ প্ৰকাশ হৈ কাজিয়াও হয়।

১৪০৬.		**হাতীক খুচিব কপালত**
মিতিৰত দুষিবা আগত

হাতীক কুমল লোৰ চিপ্ৰাঙেৰে খুচিলেহে হাতী বশ হৈ থাকে আৰু মাউতৰ কথামতে চলে। সেইৰে মিত্ৰৰ দোষ সমুখত কলে মিলা-প্ৰীতি বৃদ্ধি পায় আৰু শুধৰণি হয়।

১৪০৭.		**হাতীৰ দাঁতক চিকুটি ছিঙিলে**
কুঠাৰেৰে কাটিলে মূলা
বৰ বৰ বতাহে শিল উৰুৱালে
উৰুৱাব নোৱাৰে তুলা

হাতীৰ দাঁত টান তাক চিকুটি ছিঙিব নোৱাৰি। হাতীৰ দাঁতৰ তুলনাত নখ তেনেই কোমল। হাতীৰ দাঁত চিকুটি ছিঙিব পৰা নহয়। কুঠাৰেৰে গছৰ মূৰা কাটে। মূলা কাটিবলৈ কুঠাৰ নালাগে। শিল বৰ গধুৰ। বৰ বতাহে তাকো বগৰাই দিব পাৰে। তুলা অতি পাতল। যেতিয়া শিমলু বা কপাহৰ কৰত সোমাই থাকে, তাক উৰুৱাই নিব নোৱাৰে। যিমানে শক্তিবান নহওক অতি ক্ষুদ্ৰ বস্তুকো সুবিধা কৰিব নোৱাৰিলে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব নোৱাৰে। অনাৱশ্যক ভাৱে সামান্য কামত বেছি শক্তিৰ প্ৰয়োগ অনাৱশ্যক।

১৪০৮.		**হাতী হৈ মাখি হলো**
গো খোজত তল গলো

হাতী এটা যদি মাখিৰ আকাৰ ধাৰণ কৰে, তেন্তে সেই মাখিৰ গৰুৰ খোজৰ পানীত তল যাব পাৰে। সেইধৰণে জ্ঞানীলোকে নকৰিবলগীয়া কাম কৰিলে তেওঁৰ মহত্ব কমি যায় নিকৃষ্ট লোক হৈ পৰে। যতে ততে লাজ পাবলগীয়া হয়।

১৪০৯.	**হাতী মহৰ যুজ লাগে**
বিৰিণাৰ হয় মৰণ

হাতী আৰু মহৰ যুঁজ লাগিলে বহু সময় যুজ কৰে। সিঁহতে যুঁজ কৰা ঠাইত থকা বিৰিণা বন গছকত মৰি যায়। ঠাইখন ধানৰোৱা বোকা পথাৰ হৈ পৰে।

১৪১০.	**হাতীৰ গা হাতীয়ে নেদেখে**

হাতীৰ গাৰু তুলনাত চকু সৰু ডাঙৰ কাণ দুখনে পাছ ফাললৈ বেৰ যেন হৈ থাকে। সেইবাবে হাতীয়ে নিজ চকুৰে নিজৰ গা নেদেখে। তেনেকৈ যিমানে বৰলোক নহওক কিয় স্বাৰ্থপৰতাৰ বাবে নিজৰক দোষ নেদেখে। নিজে সদায় ভাল উচ্চ পৰ্যায়ৰ লোক সেইবাবে দোষ থাকিব নোৱাৰে বুলি ভাৱি লয়।

১৪১১.	**হাতীৰ শুৰত নাই বুলিও একলহ পানী থাকে**

হাতীৰ চাল ডাঠ। সেইবাবে গৰমত কষ্ট পায়। শুৰেৰে পানী ছটিয়াই গা শাঁত পেলায়। তাৰ বাবে হাতীৰ শুঁৰত পানী জমাই ৰাখে। নাই বুলিও একলহ পানী থাকে। সেইদৰে বৰ বৰ লোকৰ দুখ-কষ্ট সহিব নোৱাৰা হব পাৰে। তাৰ কাৰণে কিছু পৰিমাণে ধন সাঁচি ৰাখে।

১৪১২.	**হাতীয়ে খায় যিমান লাদেও সিমান**

হাতীৰ আকাৰ অনুসৰি খাদ্য বেছি লাগে। সেই হিচাপত বিষ্ঠা ত্যাগো বেছি কৰে। সেইদৰে যি মান বেছি আয় কৰে তেওঁ সিমান খৰচো কৰিবলগীয়া হয়।

১৪১৩.	**হাতে নামাৰি ভাতে মাৰা বেছি নিৰ্দয় কাম**

মানুহৰ দোষৰ বাবে শাস্তি ভোগ কৰে। শাস্তি দুই প্ৰকাৰৰ হাতেৰে মাৰি শাস্তি দিলে লঘু শাস্তি আৰু জীৱিকাৰ পথ বন্ধ কৰি দিয়া শাস্তি চৰম শাস্তি। পৰম শত্ৰুৱেহে চৰম শাস্তিৰ বিধান কৰে। ই দয়ামায়াহীন কাম।

১৪১৪.	**হাবিৰ জুই সবে দেখে**
মনৰ জুই কেৱে নেদেখে

হাবিত জুই লাগিলে সকলোৰে দেখা পায়। মানুহৰ অন্তৰত যি শোক তাপৰ জুই জ্বলে তাক কোনেও নেদেখে। গতিকে এজনৰ অন্তৰত জ্বলা জুইৰ উত্তাপ আনে অনুভৱ কৰিব নোৱাৰে।

১৪১৫.	**হাঁটী মূৰীয়া গিৰি**
লেৰুৱা ওঠি তিৰী
সাজে গৰ্জাদেৰ
উমান নাপায় কেও

হাঁটী বা চুবুৰীৰ এমূৰে থকা মানুহ ঘৰৰ কেতিয়া কি আপদ বিপদ হয় আনে গৰমে গৰমে খবৰ নাপায়। ডাঙৰ ওঠৰ তিৰোতাই কেতিয়া কি কথা কয় কেতিয়া কি কৰে, আনে গম ধৰিব নোৱাৰে। গধূলি মেঘে গৰ্জিলে মানুহে বিশেষ মন নকৰে।

১৪১৬.	**হাল বায় ৰাতিৰ পৰা**
ভাতে নাটে কাতিৰ পৰা

ৰাতি উঠি হাল কোৰ লৈ পথাৰত কাম কৰিলেও অসাথন লোকে ভাল খেতি কৰিব নোৱাৰে। ফলত আহাৰত দাই অনা ধানেৰে চাৰিমাহ খাব পাৰে। কাতিৰ পৰা ধান কিনিবলগীয়া হয়।। কেৱল কাম কৰিলেই নহয়, কাম কৰাৰ নীতি নিয়মো জানিব লাগে।

১৪১৫ . হাবুঙত লোণ সস্তা দেহাৰ বা কি অৱস্থা

তাহানি হাবুম নামৰ ঠাইত লোণৰ পুং আছিল। হাবু তেতিয়া হাবি বনেৰে ভৰা ঠাই আছিল। তালৈ গলে লোণ এনেই আনিব পাৰিছিল। তালৈ অহা যোৰা কৰা হে বৰা কষ্টকৰ আছিল। বাঘ, হাতী, মেথোন আদি বনৰীয়া জন্তুৰ বাবেও সেই ঠাই ভয় লগা আছিল। কেৱল সোণ সস্তা বা সহজে পোৱা হলেই নহয়, দেহাৰো অৱস্থা কি হব পাৰে তালৈ চিন্তা কৰিব লাগে। দেহা দি বেহা কৰিলে কোনো লাভ নহয়।

১৪১৬ . হাঁহ চোৰৰ মূৰত পাখি
কঁঠাল চোৰৰ আঠাই সাখী

অসাৱধানতবশতঃ হাঁহ চোৰৰ মূৰত পাখি লাগি থাকিব পাৰে। তাৰ দ্বাৰাই চোৰ ধৰা পৰে।কঁঠালত আঠা লাগি থাকিব পাৰে সেই আঠাই চোৰ ধৰা পেলায়। গতিকে যি কামকে কৰা নহওক কিয় কাম কৰি এটাই তাৰ চিন নাইকিয়া কৰিব লাগে।

১৪১৭ . হাঁহৰ ওপৰত শিয়াল ৰজা

হাঁহ শিয়ালৰ প্ৰিয় খাদ্য। তেনে প্ৰাণীৰ ওপৰত ৰজা হব পাৰিলে অভাৱ নাইকিয়া হয়। সেইদৰে দুৰ্বলৰ ওপৰত ক্ষমতাৰ সুযোগ পালে ক্ষমতাশালীৰ কৰা খোৱাৰ চিন্তা নাইকীয়া হয়।

১৪১৮ . হিংসুক যায় অধঃপাতে
দুখীয়াই যায় পেটে ভাতে

হিংসাকুৰীয়া লোকে হিংসা কৰি ফুৰোতে সুখ শান্তি নাপায়। হিংসুক লোক সকলোৰে অপ্ৰিয় ভাজন হয়। কাৰো পৰা সহায় সহানুভুতি নাপায়। হাই কাজিয়া কৰোতে নিজৰ কামো সুকলমে কৰিব নোৱাৰে। দুখীয়া মানুহে হাই কাজিয়া ভয় কৰে। লোকৰ বদনাম গোৱা অনিষ্ট কৰা তেওঁলোকৰ স্বভাৱ বিৰুদ্ধ। দুখীয়া হলেও সেই সকলে আনৰ সহায় পায়। নেখাই লঘোণে থাকিব নালাগে।

১৪২১ . হীৰা মাণিক থাকয় অপাৰ
খুদগালে নহলে মৰণেহে সাৰ

হীৰা মাণিক আদি মূল্যবান ৰত্ন ঘৰ ভৰি থাকিলেও যদি খাবলৈ ধান চাউল নাথাকে, তেনেহলে শুৰাই মৰিব লগীয়া হব পাৰে। ধান-চাউল গম যৱ আদিৰ অনাটন হলে আকাল হয়। আকাল হলে ধন সোণ মণি মুক্তাই কোনো উপকাৰ কৰিব নোৱাৰে। গতিকে সকলোৰে বাবে চাউল অমূল্য সম্পদ। চাউল কথাৰ অভাৱত মৰণক সাৰটি লবলগীয়া হয়।

১৪২২. হুলেহে হুল কাঢ়ে

হুল বিন্ধিলে হুলৰ দ্বাৰাই হে হুল বাহিৰ কৰিব পাৰি। সেইদৰে যি যেনে তাৰ তেনে ব্যৱহাৰ কৰিলেহে উচিত কাম কৰা হয়।

১৪২৩ . হুজুগত ঘৰ সাজিলো
নাচালো খুটিৰ পোত
ধুমুহাই ঘৰ ভাঙিলে
এতিয়া থাকিম কত ?

হুজুগত কোনো কাম কৰিব নালাগে। হুজুগত কৰা কামৰ দাম কম, খৰচ আৰু পৰিশ্ৰণ বহুত বেছি হয়। হুজুগত কৰা কাম অস্থায়ী বিবেচনাৰহিত। হুজুগ নাইকীয়া হলে সেই কাম মূল্যহীন হৈ পৰে। আনিক মূৰ সুমুৱাবলৈ ঠাই নাইকিয়া হয়।

১৪২৪. **হুকুমৰ দাস**
নিজৰ নাই ভাষ

লোকৰ হুকুমত কাম কৰা লোকৰ নিজৰববীয়া কথা নাই। নিজৰ মতে কৰিবলৈ গলে হুকুম দাতাৰ সন্মান হানি হয়।

১৪২৫. **হেৰোৱা সময় উভটি নাহে**

সময়ৰ গতি ৰোধ কৰিব নোৱাৰি। যোৱা সময় আৰু তাৰ লগৰ সুযোগ সুবিধাবোৰ ঘূৰি নাহে। গতিকে সময়ৰ কাম সময়তে কৰিব লাগে। সময়ৰ বুকুত খৰবাগৰ মাৰিব পৰা জনেই কৃতকাৰ্যতা লাভ কৰিব পাৰে।

১৪২৬. **হেলাত কৰ্ম নাশ**
কামত নলগালে বুদ্ধি নাশ

কাম কৰিবলৈ হেলা কৰিলে কাম হৈ নুঠে। সময়ৰ কাম সময়মতে নকৰিলে তাৰ সুফল নফলে। বুদ্ধি থাকিলে কামত খটৱাই চোকা কৰি লব লাগে। কামত নলগালে বুদ্ধি ভোটা হয়। অনভ্যাসে জনা কামো নজনা হৈ পৰে।

১৪২৭. **হেপাই আনিলে তিৰী**
বোন্দা হল ওপৰতে গিৰী

হেপা আৰু বোন্দা মেকুৰী দেখিবলৈ একে ধৰণৰ। হেপাই চুৰ কৰি অনা হাঁহ কুকুৰা পাৰৰ ওপৰত বোন্দাই জপিয়াই পৰি হেপাক আঁতৰাই দিয়ে। ঠিক তেনেদৰে দুৰ্বলী সম্পত্তিৰ ওপৰত ক্ষমতাশালী ক্ষমতা বিস্তাৰ কৰি দুৰ্বলীক হাৰাশাস্তি কৰে।

১৪২৮. **হোৱা আঞ্জাত দিয়ে লোণ**
তাৰ কথা শুনে কোন ?

আঞ্জা হোৱাৰ পাছত আৰু লোণ দিলে লোণ বেছি হয়। তাৰ কাৰণে সোৱাদ নথকা নহয়। তেনেদৰে কোনো কাৰ্যৰ সমাপ্তি ঘটিলে তাক আকৌ নতুনকৈ কৰিবলৈ গলে পৰিশ্ৰম অথলে যায়। কিছুমান দাদাগিৰি কৰা লোকে এনে ধৰণৰ কাম কৰে বা কৰায়। সেই কাৰণে তেনে লোকৰ কথা শুনিব নালাগে।

ক্ষ

১৪২৯. **ক্ষন্তেকৰ ভোজ খাওতা নাই**

কাৰ কেতিয়া কি হয় কোনেও কব নোৱাৰে। লৰি ঢাপৰি ফুৰা লোকজনৰ হঠাতে মৃত্যু ঘটিব পাৰে। খাবলৈ লোৱা বস্তু খাবলৈ নেপাব পাৰে। গতিকে যেতিয়াৰ কাম তেতিয়াই কৰিবলৈ যত্ন কৰাটো জ্ঞানীৰ কাম। সম্ভৱ নহব পাৰি বুলি হাত সাৰটি থকা অনুচিত।

১৪৩০. **ক্ষুধাতুৰ আৰু ক্ষুব্ধ লোকৰ হিতাহিত জ্ঞান হেৰায়**

ভোকত কাতৰ আৰু কোনো কথাত ক্ষুন্ন হৈ পৰিলে মানুহে ভাল বেয়া চিন্তা কৰিব নোৱাৰা হয়। পেটৰ ভোকত আৰু খঙত মানুহ অধীৰ হৈ যেই সেই কাম কৰে।

১৪৩১. **ক্ষুদ্ৰ বুলি নকৰিবা হেলা**
ক্ষুদ্ৰই তৰায় আপদৰ বেলা

ক্ষুদ্ৰ বস্তুৰে অৰ্থাৎ পৰমাণুৰে বিশ্ব ব্ৰহ্মাণ্ডৰ সৃষ্টি হৈছে। এই কথা মনত ৰাখি ক্ষুদ্ৰ বস্তুৰ প্ৰতি অৱহেলা কৰা অনুচিত। আপদৰ সময়ত ক্ষুদ্ৰ বস্তু বা ক্ষুদ্ৰ জনেও মহৎ উপকাৰ কৰিব পাৰে।

জন্ম - ১৯১০ চন ১৩ এপ্ৰিল
মৃত্যু - ১৯৯৪ চন ১০ জুন

প্ৰিয়দাস তালুকদাৰ নামটোৰ মাজত সোমাই আছে এজন ওখ-পাশ, ধীৰ-স্থিৰ, সভা শুৱনি পুৰুষ। জন্ম ১৯১০ চনৰ ১৩ এপ্ৰিল। শিক্ষা আৰু সাহিত্যৰ দিশত বিশেষকৈ শিশু সাহিত্যিক হিচাপে শ্ৰীপ্ৰিয়দাস তালুকদাৰ এজন ভীষ্ম পুৰুষ স্বৰূপ।

তেখেত চিৰচেনহী ভাষা জননীৰ এজন নিষ্ঠাবান সাধক তাৰ স্বীকৃতিৰূপে তেখেতক ১৯৮৮ চনত সাহিত্যিক পেন্সন প্ৰদান কৰা হৈছিল। কিচিঙৰ পয়মাল, পশুৰ পঞ্চশীল, বহাগীৰ বিয়া, ৰুনজুন, মিকুৰ পুতুলা, ফেঁচু চুঁ মই ৰজা, মিতিৰালিৰ পৰিনাম- তেখেতৰ শিশু সাহিত্যৰ পুথি। দেশৰ মান মৰমী নাই, অসম দেশৰ বিষম কথা- দুখনি শিশুৰ বাবে দ্ৰুত- পাঠ্য পুথি আৰু আন অলেখ পুথি। অসমীয়া ভাষা বোধিকা, উচ্চ মানৰ অসমীয়া ভাষা বোধিকা, নামৰ দুখন অতি দুষ্প্ৰাপ্য গ্ৰন্থ। তেখেত লিখি থৈ যোৱা 'মহীয়সী নাৰী' আৰু 'প্ৰৱচন কোষ' দুখন উৎকৃষ্ট মানৰ পুথি। প্ৰৱচন কোষত কেবা হাজাৰো অসমীয়া জতুৱা বাক্য আৰু ফকৰা সংগ্ৰহ কৰি তাৰ যথাৰ্থ দিবলৈ যত্ন কৰিছে তেখেতে। ই অসমীয়া সাহিত্য জগতলৈ তেখেতৰ এক অমূল্য অৱদান বুলি গণ্য কৰা হব।